Shree Raghunath Sanskrit Research Institute Library,
Jammu

No. ६५१ - घ

Title शाङ्गधिर पद्धतिः

Author शाङ्गधिर

Extent ३०१ Age १८६२

Subject काव्यम् समाप्त

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

५६ - हृदयेतदीपक

६५१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

॥श्रीगणेशाय नमः श्रीभवान्यै नमः यस्मिन्नुद्बुदसंकरा इव बृहद्ब्रह्मांडखंडाः क्वचिन्मांति क्वापि च सीकरा इव विरिंच्याद्याः स्फुरंति भ्रमात् वि
द्युल्लहरीव विश्वजननी यच्छक्तिः क्वचिद्योतते तस्मै नंदामृतनिर्भरं शिवमहापाथोनिधिं तं नमः १ आसीच्छाकंभरीदेशे श्रीमान्
हम्मीरभूमतिः चाहुवाणान्वये जातः ख्यातः शौर्यैरिवार्जुनः २ तस्याभवत्सभ्यजनेषु मुख्यः परोपकारव्यसनैकनि
ष्ठः पुरंदरस्येव गुरुर्गरीयान् द्विजाग्रणी राघवदेवनामा ३ गोपालदामोदरदेवदासास्तेजात्रयस्तत्तनयास्तदी
याः नेत्राच ता राइव चंद्रमौलेरपाकृतध्वांतगुणास्त्रयोपि ४ तेषां मध्यमस्तु दामोदरोभूत्तस्य धात्री
नात्मजान्वीतरागः भागीरथ्यां प्रहुह्न देहं विहाय ज्ञानानंदात्मन्येव निष्ठां जगाम ५ ज्येष्ठः शार्ङ्गधरस्तेषां लघुर्ल
क्ष्मीधरस्ततः कृष्णोनुजस्ततस्तेषां त्रयस्त्रेताग्नितेजसः ६ जयति शार्ङ्गधरस्त्रिपुराय कुशेशय लब्धमधु
व्रतः सरससूक्तिसुधौघकलानिधिः कविकरींद्रकदंबमृगाधिपः ७ यद्यपि गुणौघनिलयः खलशील
ध्वंसने जिष्णुः तदपि विमलहृदयां तरसज्जनलोकस्य दासोस्मि ते सज्जनाः सुकविशाखिकविलपुष्पारण्यात्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यगुंफितवत्तः सगुणौर्म्मैतत् संधारयंतुंकुतुमोज्वलहारलूये कंठे सुभाषित्तमयास्तस्मस्तदोषं ९ नाशार्ङ्गधरमद्धतिःख
लजनस्ययोग्याभवेत्सुभाषितरसोम्मेयः सुकृतिलोकयेयायतः सुधामदितिनेदनादिविपिवंति दृष्टांतरास्तैयेवतमसः शि
रुहदितिखंडितंश्रूयते १० आनंदाय सतांभूयात्सुभाषितमिदंमम हृष्यकाद्दतिसंमिश्रंयरिकेदैम्मनोरमं ११ आद्यैर्म्महि
ह्निनैः पद्यैः किंयमिरयरैरपि गुंनाय हुतिरेषात्तु सज्जनानंददायिनी १२ इतिश्रीदामोदरसूनुशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ संक
लितं ग्रंथवर्णनापरिच्छेदः अथानुक्रमणिका क्रियतेनक्रमः स्पष्टः सवोधार्थे सुभाषिते अत्र तु प्रथमंज्ञेयंकवित्वं शंसवर्णनं
ततोप्यनुक्रमोज्ञेयोवमस्तुसाशिषोतथा सुभाषितेच काव्येचशंससामान्यवर्णके १ विशिष्टकविसं[illegible]सं
साचनिंदाचकुकवेः ततः प्रशंसायंदिनस्यापि निंदांस्याच्चकुपंडिते २ प्रशंसामहतांज्ञेया धीराणांचप्रशंसनं प्रशं
सासज्जनस्याथ प्रशंसाचमनस्विनः ४ अथोदारप्रशंसा स्यात्तुसातेजस्वीनस्ततः गुणप्रशंसासंतोषप्रशंसासंगतो
तथा ५ धनप्रशंसा विज्ञेयानिंदादुर्जनतातथा ततः कृपणनिंदास्यन्निंदायाचकजातथा ६ दरिद्रनिंदाविज्ञेया

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२ मूर्खनिंदा ततः परा त्वस्मानिंद्यालोभनिंदा दैवाख्यानं ततः परं ७ उद्यमाख्यानमपरं प्रकीर्णाख्यानकं तथा सममस्याख्यानमथ
प्रहेलिकादिप्रशंसनं ८ द्विमात्रस्यादितद्वत्स्त्र्यन्योन्यमतः परं अथ जातिः समाख्याता सदाचारस्ततः परं ९ धर्मेस्थि
तिर्ज्ञेया यास्यविशतिस्तथा अथान्योक्तिर्विशेषं रवेः सूर्यप्रशंसनं १० चंद्रस्यान्योक्तयो ज्ञेया मेघस्यान्योक्तयस्त
थायोन्योक्तयस्ततः ११ अर्कान्योक्तिस्ततोऽप्येषा काकान्योक्तिः ततः स्मृता वकान्योक्तिः स्मृता नद्यन्दघोञान्योक्तयस्त
तः १२ सिंहान्योक्तिर्गजान्योक्तिर्मृगान्योक्तिस्ततः परा कामान्योक्तिरथान्योक्तयोक्तिया हृदि प्रमान्योक्तयस्ततः १३
मधुपासामान्यवृक्षान्यो १४ शिष्टतरुपद्धतिः पद्मिनान्योक्तयः ख्याता भ्रमरस्यान्योक्तयस्तथा १५ समुद्रान्योक्तयस्त
था दृत्वान्योक्तिस्ततः परं शंखस्यान्योक्तयः तद्वत्कण्वान्योक्तिस्ततः परं १६ तडागान्योक्तयस्तद्वत्कमलान्योक्तय
स्ततः कूपस्यान्योक्तयस्तद्वन्मरुस्थलभवोक्तयः १७ ततो दावानलान्योक्तिः संकीर्णान्योक्तयस्ततः यासद्वे राम
न्यपाशंसा विशिष्टन्दपवर्णनं १८ मल्लायनमरीरंगाचरागमनीतिस्ततः परं नीतिर्मिश्रकनीतिश्च प्रशंसाकरि २

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

र्णनं तथा १९ अश्वप्रशंसादि ख्याता धनुर्वेदस्ततः परं गांधर्वशास्त्रमपरं हस्त्यायुर्वेद एव च २० तथैव शाकुनज्ञाने
षंभ्रूणां लक्षणानि च विषापहरणं तद्वन्मूलविद्या ततः परम् २१ बालग्रहोपशमनं कौतुकानि ततः परं कल्प
स्थानानि केशानां रंजनानि ततः परम् २२ अथ सामान्यशृंगारे युवतीनां प्रशंसनं स्त्रीपुंसजातिकथनं तथा
ःसंयोगवर्णनं २३ स्त्रीसेवाकथनं तद्वत्संकेतादिप्रशंसनं बालानां वर्णनं तद्वद्वयःसंधेश्च वर्णनं २४ तरुणी
वर्णनं तद्वत्समग्रस्त्रीप्रशंसनं विप्रलंभकशृंगारे प्रियदूतिकाप्रेषणं कांते प्रलापश्च वियोगिनः दूत्युक्तिर्ना
यिकसान्त्वनापिकायां तद्वत्कथः २६ उपहासादिकं दूत्या नायिकायास्ततः परं अथ संयोगशृंगारे पर
स्परविलोकनं २८ प्रियातिथ्यादिकं तद्वन्मानिनीमानवर्णनं कलहोत्थादिकथनं मिथुनस्योक्तयस्त
था २९ प्रियस्य शिक्षा नवयोः प्रसादश्च परस्परं सुप्तास्ते च कटुःखं च तमसो वर्णनं तथा ३० संचारश्चा
भिसारीस्ताः शशांकोदयवर्णनं पानगोष्ठी ततः प्रोक्ता वातुप्रभृतिवर्णनं ३१ सखीवाक्यनवबंधूक्रीडायां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३

तदनंतरं स्मरक्रीडिताख्याने विरहवर्णनं यानगोष्ठी ततः प्रोक्ता वादप्रवृत्तिवर्णनं २१ सखीवृत्तिपरित

तोषं तथा २२ निवृत्तिः स्मरतस्याश्च निशि शय्याक्रीडनं तथा नायिकानन्दयश्चैव प्रभातसमयो क्रमः २३ प्र

भातवर्णनं वायोः सूर्यस्योदयवर्णनं रात्रिसंभोगचेष्टायाः प्रातः प्रकटनं ततः २४ अथ मिष्टकर्मं गोरसतो

ऽमीकुल्लवभूस्थितिः असतीचरितं तत्र हूहूसंज्ञादेश्चवर्णनं २५ ग्रीष्मादेर्वर्णने तत्र हूहूर्षादेरपि वर्णनं॥ शारत्स्वभा

वमाख्याने हेमंतादेश्चवर्णनं २६ शिशिरादेस्तथाख्यानं संमिश्राख्यानकं ततः॥ जलकेलिः प्रयोक्ता च दोलाके

लिस्तथैव च॥ २७॥ तथा भ्रमरिकाक्रीडा कंदुकक्रीडनं तथा॥ नेत्रसमीलनक्रीडा ततः संमिश्रको क्रमः॥ २८॥

ततो विरसो लिंस्यात्करुणारसवर्णने। अद्भुतस्य रसस्योक्तिर्हास्यरसोन्नयः २९॥ भयानकश्च वीभत्सस्ततो

रौद्ररसोन्नयः॥ अथा शांतरसे पूर्वं वैराग्यस्य प्रशंसनम्॥ ३०॥ अनित्यतासमाख्यानं विषयादिविडंबनेप एम

स्वात्नापस्य कथनं कालस्य चरितं तथा॥ ३१ ततो विवेककथनमुपदेशस्ततः परम्। कालसंख्या ततः प्रोक्ता ३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शारीरं तदनंतरम् ॥ ४२ ॥ ततश्चतुर्विधे योगे योगत्रयनिरूपणं । ततस्तु हठयोगे स्यात् गोरक्षादिससाधितः ॥ ४३ ॥ द्वितीयो
हठयोगस्तु मार्कंडेयादिसाधितः । मनःस्थैर्यप्रभावश्च महिमाद्याश्च योगिनः ॥ ४४ ॥ योगिचर्यानंतरं प्रोक्तं ज्ञानेनारिष्टजं
तथा विदेहमुक्तिकथनं कालवंचनसंयुतं ॥ ४५ ॥ शुभाषितं वरस्येति कथितो यमनुक्रमः । ग्रंथं त्रिषष्ट्याभ्यधिकं परि
छेदैश्च कीर्तितम् । ४६ ॥ गणितं यस्य संख्याभिः षट्सहस्रशतत्रयम् ॥ इति श्रीदामोदरसूनुश्रीशार्ङ्गधरविरचिता
यां पद्धतावनुक्रमपरिच्छेदः ॥ अथ नमस्कृतिः । चलत्कर्णानिलोद्धूतसिंदूरारुणितांबरः । जयत्यकाले विसृजं
न्संध्यामिव गजाननः ॥ १ ॥ अविरलविगलन्मदजलकपोलपालीनमधुराकुलः । उद्भिन्नवरश्मश्रुश्रेणिरिव गणाधिपो जय
ति ॥ २ ॥ रूढेभहस्तकस्यापि । उच्चैर्ब्रह्माण्डखण्डद्वितयसहचरं कुंभयुग्मं दधानः प्रेंखन्नागारिपक्षप्रतिभटविक
टश्रोत्रतालीभिरामः । देवः शंभोरपत्यं भुजगपतितनुस्पर्द्धिवर्द्धिष्णुहस्तस्त्रैलोक्याश्चर्यमूर्तिः स जयति जगता
मीश्वरः कुंजरास्यः ॥ ३ ॥ अरीभोकारस्य ॥ इति गणेशः । अथ सरस्वती । कारवदरसदृशमखिलं भुवनतलं यत्प्र
सादतः कवयः । पश्यंति सूक्ष्ममतयः सा जयति सरस्वती देवी ॥ ४ ॥ सुबंधोः । इति सरस्वती । अथ शिवः ॥ नमस्तुंग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

४ शिरस्कं विचद्द्वामरचारवे त्रैलोक्यनगरारंभमूलस्तंभाय शंभवे ५ बाणाभहस्त्यमौनादस्तमितैयचातुभणितिः
५ स्वस्यैकहस्ता द्रुतं दूरे य्यंजलिवंधनेपूणामनेस्तज्ञाईमूर्द्धः कुतः इत्थं संघटितैनैकविग्रहतयाग्रो गिरिग्रामणी
र्जामांजातहर्षं जयत्यनुनयन्नूनयन्देवस्त्रिलोकीगुरुः ६॥ कस्यापि। वामांगीकृतवामांगिकुंडलीकृतकुंड
इलि। आविरस्तु शरोवस्कमूर्त्तिभूत्यैवरांवरं ॥७॥ सार्वभौमस्य। पिनाकफणिवालेंदुभस्ममंदाकिनीयु
ता। तयापि भवतेमूर्त्तिरपवर्गानुसारिणी ॥८॥ देवस्वामिनः ॥ उदरदह्यमभरणभयाद्दह्यहिजदारः। यदिनैवं त
स्यैकसुतः कथमथापि कुमारः ॥९॥ सार्वभौमस्य। संध्यानतोनरपुरंध्रिनोः सरोषमनुत्सारितगिरितेगिरिजया
पभे उत्सर्पिकंकपाफणींद्रफणार्पणेन पूर्णोजलिर्जयतिबालमृगांकमौलेः ॥१०॥ कस्यापि। उच्चैरुत्तालखेलभुजव
नयवननपवनोद्धूतशैलौघपातस्फारोद्दंच्चत्पयोधिप्रकटितमुकुरस्यहेनोसंगमानि॥ जीयासुस्ताण्डवानिस्फु
टविकटजटाकोटिसंघट्टभूरिभ्रश्यन्नक्षत्रचक्रप्रवसितसुमनोवृष्टियातानिशंभोः ॥११॥ भेरीभांकारस। मं राम
दारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय। दिव्यांबरायै च दिगंबरायनमः शिवायैचनमःशि।वाय॥ ४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२॥ कस्यापि। इति शिवः। अथ गौरी। हरकराद्ग्रहातं दृमौलितांक्षी नमाम्प्रमो। कालकूटविषस्य शोजातम् स्खगतामिव॥
१३॥ बाणभट्टस्य॥ इति गौरी॥ अथ कृष्णः। मेघैर्मेदुरमंबरं वनभुवः श्यामास्तमालद्रुमैर्नक्तं भीरुरयं त्वमेव तदिमं राधेगृ
हं प्रापय। इत्थं नंदनिदेशतश्चलितयोः प्रत्यध्वकुंजद्रुमं राधामाधवयोर्जयंति यमुनाकूले रहःकेलयः।१४॥
जयदेवस्य॥ आमंदमादधतमायतलोचनानामानीलमावलितकंधरमात्तवंशं। आयाहमामकुटमाकलि नम
नोघमाकारमाकलयतामममंतरंतः॥१५॥ पुंजीभूतं प्रेम गोपांगनानां मूर्तीभूतं भागधेयं यदूनां एकीभूतं
गुप्तवित्तं श्रुतीनां श्यामीभूतं ब्रह्म मे सन्निधत्तां॥२६॥ एषवचैतन्यस्यापरमिमयदेशमाद्रिमध्ये निगमवनेषु
नितांतखेदखिन्नाः विचिनत भवनेषु वल्लवीनामुपनिषदर्थमुलूखले निबद्धं १७ एनोविल्वमंभगलचरणा
नो कयासि सखि लुचौरिके प्रमुषितं स्फुटं हृश्यते हितीयमिह मामकं वहसि कंदुकं कंचुके। त्यजेति नवगोपिकाकुचयुगंनि
मय्वनलालसस्य लक्ष्यंजरोज्जयति गोकुले केशवः १८॥ दीपकस्य। इत्यातः कमलासने स्तुभवनो ज्ञानं मनाप्तारुते श्रीकं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गी०वृ०
५

दोपमितःसुरानितिनतांस्तासैंणविज्ञापितःप्रेयस्याःकृतदासनंकचहृतंकंठः क्केशः लसल्लसल्लस्मावामितमानसोविजयते
सुमप्रवृद्धोहरिः २० कस्यापि।श्रुतिविपुलेन्दुवयुगलंरहसिकौसमरशम्भुहृर्लेक्ष्माः तदय हृतं निजहृदयं जयति ह
रिर्मृगयमाराइव॥ २१॥ आरसीहकुरस्य।मकरी।विरचनभंग्याराधाकुचकलशपीडनमसनी।श्रुतमयिर
सांलेयनटवरवेषोहरिर्जयति॥ २२॥ हरिहरस्य।रविन्नोसिमुंचशैलंविभ्रमोवयमिति।वदस्तशिथिल
भुजः।गिरिभरभग्नवितनतवाहुयुगोयेषुहसन्हरिर्जयति॥ २३॥ सर्वधोगः।पिरभ्छपांक्रमः स्रगामक
नराधावरगामोर्नुजावल्लिछायामियमर्पितरी यद्यतिकृतौ इतिकौतुकोयेनिभ्भतमभयोरगुञ्जनयप्रसादोजी
यात्स्वमपिगृहसमस्थितवतोः॥२४॥ कस्यापि।वेहानुहरतेजगन्निवहतेभूगोलमुद्विभ्रतेदैत्यंदारयतेवलिंछ
लयतेक्षत्रक्षयंकुर्वतेपौलस्त्यंजयतेहलंकलयतेकारुण्यमातन्वतेम्लेच्छान्मूर्छयतेदशाकृतिकृतेकृष्णायतुभ्यं राम
नमः॥२५॥जयदेवस्य।जीयासुः कुशलाकृतेर्भगवतःपञ्चछटाछोटनोद्युद्यंगः शातचंद्रिनांवरतलेतेविंदवासैर्याः ५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तिपतन्निरोर्ध्वशिखिनस्तेजोजटालं वपुः पानाध्मानवपुःपानाध्मातवशाद्रोचकरुजां चक्रे चिरस्यास्पदं ॥२६॥ विपस्तुकोष्ठा
स्नोच्छलितनडस्लगंभेनिधिरपाम यान्नापाःपाथःसपर्तलवमूस्रो विपरभूत् अमूभास्वानो वैदिनपतिरमूदेहोर्ध्वदेह
नश्चलल्लाय यस्मिन्सजयतिहरिर्मीनवपुषा ॥२७॥ कस्मापेतौ ॥ नपङ्कराले पंकलपतिधरित्री सपमपा
न्नमस्तान्निष्पसुरनगरं मंशाचकितः ॥ नयनेवत्रस्तां डे स्फुटनभपतोयघर्घररवं वराहेगमाहात्म्यादितिजपतिसं
कोचितनुः २८॥ हठमतः ॥ रैसानामधियेनखांकुरकुटीकोणप्रविष्टात्मनिस्फारीभून्नकरालकेसरसटासंघ
ह घोराकृतेः सक्रोधंच सविस्मयं च सपनुर्व्रीडं चसांतः स्मितं क्रीडाकेसरिणो हरेर्विजयतेतत्कालमालोकितं
॥२९॥ इंद्रकवेः ॥ इतिकृष्णः ॥ अथ वामनः ॥ तेनदेहमसमानमुपवीतच्छलाच्छलात्तगंगास्रोतस्त्रपरोणावयंसरे
वनिषेवते ॥ ३० राजशेखरस्य ॥ इतिवामनः ॥ अथपरविः ॥ भृकनेदुच्छविसविनुगणरुचः पुण्डरीकवनवंधोर्ग
मंडलमुदितं वंदे कुंडलमाखंडलाशायाः ३१ नमस्कृतिः ॥ इतिपाण्डुधरविरचितायां पद्धसानमस्कृतिः परिच्छे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

६ र:॥ अथाशिष:॥ तत्र पूर्वं गणेश: दंताग्र निर्भिन्न हिमाचलोर्व्वीरंध्रस्थितां हैदमणिप्रभौघे। नागाननः स्कंधमधिश्रयाकपोललोघर्षन्
पिवन्मोहसितः युनातु॥१॥ गौरींदेवराजानां एकदन्तः स्फूर्तिशितः शंभोस्तनः श्रियेस्तवः विघ्नांकं ददुको भिन्ननवांकुरमनोहरः
॥२॥ श्रीधनदेवानां गंडस्थलीगलदमंदप्रवाहमासुहिफ मधुरस्वरदत्तकर्णः हर्षादिगालसनिमीलितनेत्रयस्मो विघ्नच्छिदेभव
वुभ्रन्नय तिर्गणेशः ३॥ आसीन्नगरप्राकारप्रशस्तो॥ विघ्नौघ: मयामाहिहंति घुजलधीमु स्फराग्रेणपीलाय स्विन्नुद
तविश्वं वमजितदखिलं हृश्यते यो स्मिंदेषै: क्वाप्यंभः क्वापि विस्फुः क्वचन कमलभूः क्वाप्यनन्तः क्वचिच्छ्रीः क्वाप्येवं:
क्वाप्येवं: क्वापि शैलाः कंचनमणिगणाः क्वापि नक्रादिसत्वाः॥४॥ हनुमतः॥ सानंदं नंदिहस्ताहतमुरजरवाहूतकौ
मारबर्हिन्नासान्नासाग्ररंध्रं विशति फणिपतौ भोगसंकोचभाजि गंडोड्डीनालिमालामुखरितककुभस्तांडवे शूल राम
पाणेर्वैनायकाश्चिरं वो वदनविधुतयः पांतु चीत्कारवत्यः भवभूतेः॥ इति गणेशः॥ अथ शिवः॥ उपहरणं विभवानां ६
संहरणं सकलदुरितजालस्य उद्धरणं संसारात्चरणं शम्भोः श्रेयसे स्तु विश्वस्य यतेः॥६॥ विद्याधरास्य श्रीवरगानं। आसीने पुष्पि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नूंम्मीय्यसनिनिशशानिमोम्नि हृस्मेदैत्यैर्द्रेयातिनिद्रांद्दवतिमयवनित्स्कांनकांतोकृतांते। अत्रलस्पंद्दवापोकम
लयघटकुटो ग्रा[illegible]यिये शांतसपापेयापाहः कालकूटं रुरितिकवलयलीलायालीलकंठः॥ ७॥ ज्ञपारंवस्यप्रशस्तेः वक्रेशीनकरोधरो
धवसः कामप्रदो विग्रहः श्वसैणधवहः सरोरुहसुहन्माशिः स्मितामाः पुचिः वक्षः पीनपयोधराधिकरणं हृष्टीनि
तंवस्थलीतस्थो धूर्जटिमतेयः स्मरभयाद्दुर्गाश्रिताः पान्तुवः॥ ८॥ देवेभ्यास्या कसंभूलीमटगपसिषजं नीलकंठः प्रि
तंवस्थलीतस्थे धूर्जटिमतेयः स्मरभयादुर्गाश्रिताः पांतु वः॥ येहंके कामिको कुरुल्यमपतिर्नैवहृष्टो विषाणो। स्थाणु
र्गधेनवदतिनत्वंजौ वितिशः शिवायाः गच्छाटव्यामितिहजवचाः पातुवस्सदेवनूडः॥ ९॥ श्रीभारतीकवेः॥ व्यक्तामिंदोर्लेखं
रतिकलहमयूंचवलं पं समं वक्रोहृत्तमप्रहसितमुखी शैलतनया। प्रदोचहंपप्रेपत्पवनुसशिवः साचगिरिजासचक्रोग
चं द्रेरहशनकिरणैः परितनम्। १०॥ श्रीगांगदेवस्य॥ कल्पांते क्रोधनस्य त्रिपुरविजयिनः क्रोडयामंचरिक्षोः कृत्वापि प्रा
णिजातेर्न्निजमरवकुहरातिप्यमग्रामन्तसेः दिग्भिन्नतोः प्रेक्ष्यभस्माः प्रलयजलनिधिवेष्टिता। लोमयमूर्तियासमग्रा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०व्र०
८

सक्तिमोघश्रमजनितरुषः पांतु वो गर्ज्जितानि ॥ ११ ॥ भैरीभांकारणैव ता विशेषमुदितोज्जो मत्स्यकूर्मोवुभो कर्षन धीवरतांग
तः स्प नु सत्तां मोऽहं महा भैरवः ॥ १२ छिन्नमस्त ॥ इति शिवः ॥ अथ लोचने ॥ पक्ष्माली पिङ्गलिम्नः कराङ्गव नङ्गिनां पस्पृक्
त्त्वः सम्भ्रेय स्मिन्नव्रह्नोऽर्मीषद्विघटितमकुलेकालयहाजहाव । अर्चिर्न्निष्ठ्यूत तूङ्गपाशि गलितमुधा घोरझं
कारि कोपां तातीयं यमुरारेस्मद्रवतमदनप्लोषणं लोचनं वः ॥ १३ ॥ श्रीभवभूतेः ॥ अथ गणाः । संध्या नाट्ये वरव्युस
निमोरेव सप्त्वा शशिपते र्भ्रीशायां कुकपालदाम घट्टनाम्य यागरणाः पांतु वः स्मैरोन्मुक्तव शी क्रैमेग्रे हग राज्दृहो ।
गृहीतेजवास्त्र्यां चंद्रमसोर्मिथः स्मितवतौ ज्ञोतकरास्फालनं ॥ १४ ॥ कस्यापि ॥ इति गणाः ॥ अथ जटाजूटः ॥ स
धूर्जटिजटाजूटो जायतां विजयाय वः । यत्रैकपलितभ्रान्तिं करोत्यद्यापि जाह्नवी ॥ १५ ॥ सूरवर्म्मणः ॥ इति जटाजू
टः ॥ अथ पार्वती ॥ प्रत्यासन्नविवाहमंगलविधौ देवार्चनव्यग्रया दृष्ट्वाग्रे परिणेतुरेव लिखितां गंगाधरस्याकृतिं राम ८
। उन्मादस्मितरोषलज्जितधियागोत्रा कथं चिद्विरा हुंहुं स्त्रीवचनात्प्रियेविनिहितः पुष्पांजलिः पातु वः ॥ १६ ॥ वस्सः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पीठे निरीश्य स्फटिकमपि शिलामंडल स्वच्छभासि स्वांच्छायां साभ्यमस्यात् समियमिति मुहुः सभ्यगाशंक्य मितापि । वामैमे
दृश्यतोस्याः श्रवसि कुरलयं नाहमित्यालयंती दत्ताश्लेषा सहासं मदनविजयिना पार्वती वः पुनातु ॥ १७ ॥ कस्या
पि । स्वेरस्ते कथमो दृशः प्रियतमे त्वन्नेत्र वह्ने विभो कस्माद्दूषित मेतदीदृं वदने भोगी द्रुमीतेर्भवरोमाज्ज्वः कथमे
वेदेवि भगवन् गांभसी सीकरैरित्युं भसां सीकरैस्त्यं भर्त्तेरिभावगोपनपरा गौरी चिरं पातु वः १८ कस्यापि । इतिपार्व
ती । अथ षण्मुखः । अच्छिप्यंति विदार्यवक्रकुहराण्याशाक्तितो वासुकेरंगुल्या विषमन्नेराग्रण्यपतः संस्पृश्य दंतांकुरा
न् एकं त्रीणि च सप्त पंच षडिति प्रध्वस्तसंख्याक्रमाः वाचः क्रौंचरिपोः शिशुत्वविकलाः श्रेयांसि पुष्णंतु वः १९
कस्यापि । इति षण्मुखः । अथ गंगा । मुक्ताभान्नकपालभुक्तिषु जटावल्लीषु मल्लीनिभा वन्हौ लाजनिभा दृशोम
णिनिभा भोगोत्करे भोगिनां । इत्थं या वर्तते विवर्त्तने रिपयः संमूर्छनोच्छालिताः खेलंतो हरमूर्द्धि पांतु भवतो गंगापयो
विंदवः २० ॥ कस्यापि । एषां धर्म्मेयता किंनीनट सुधासेवाव सन्न्या किंनो भृश्यत्स्तात् किंनो भगीरथतनयः साप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

फल्गहेवाहिनी प्रेमानूढपिनाकिनी गिरिसुतासाकेकरालोकिनीयायाडंवरङाकिनी त्रिभुवनानंदायमंदाकिनी २१ कस्यापि
इतिगंगा॥अथतांडवं देवादिकाः॥ यः याचातयरजः खे मुंचन्तां भोमुचः याता लेखजमेदिनिप्रविशत्सोपीतलंमू
धराः व्रस्यन्त्यनूरमात्मभवनं नाथस्यनोन्वयतः शंभोः संकरमेतदित्यवतु वः प्रोत्सारणानंदिनः २२
महानाटकान्ताः संध्यातांडवडंवरव्यसनिनो भर्गस्य चण्डभ्रमिव्यानम्रभुजदंडमंडलभुवो झंझानिलाः
पांतु वः येषामुच्छलतां जवेन झगिति व्यूहेषु भूमीभृतामुड्डीनेषु बिडौजसा पुनरसौ दंभोलिरालोकितः॥ २३॥
सौमनाथप्रशस्तेः इति तांडवं॥ अथ हरिहरौ॥ स्फटिकमरकतश्रीहारिणोः प्रीतियोगात्तदवनुवपुरेकं कामकंस
द्विषोर्वः भवति गिरिसुतायाः हुंमंभोधिपुत्र्यासहशमहमिकं देयत्र सीमाविवादः॥२४॥ कस्यापि॥ यो नेतेशं खदक
पालभूषितकरौ मालास्थिमालाधरौ देवौ द्वारवती श्मशाननिलयौ नागारिगोवाहनौ। द्वित्र्यक्षौ बलिदक्षयज्ञमथ
नौ श्रीशैलजावल्लभौ पापं वो हरतां सदा हरिहरौ श्रीवत्सगंगाधरौ॥ २५॥ इति हरिहरौ। अथ चक्रं। विद्रावो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रुद्दन्नेदसवितरि तरलेवज्रिणि ध्वस्तवज्रेजाताशंशाकेविरमतिमरुतित्यक्तवैरेकुबेरे।वैकुंठेकुंठितास्त्रेमहिषम
तिरुषंपौरुषोपघ्ननिघ्नंनिर्विघ्नंनिघ्नतीवःशमयतुदुरितंभूरिभावाभवानी॥ २६॥ बालाभद्रस्य।इत्तिस्वरागिय
पाकूलमः।यांनुवोजेलरद्रुपामाःशार्ङ्गज्याघातकर्कशाःत्रैलोक्यमंडपस्तंभाश्चत्वारोहरिबाहवः॥ २७॥ कस्यापि
।भ्राम्यन्नंबरकंदरोदरदरीव्यावर्त्तिभिर्वीचिभिःकल्लोलैरलमाकुलंकलयतोलक्ष्म्यामुखांभोरुहं।क्षीरोत्तु
ल्याततरल्लाःस्मरा ह्हिकसिताभीतासमाकुंचिताःक्रोधेनज्वलितामुदामुकुलिताःशौरेर्दृशःपांतुवः॥२८॥कस्या
पि।अर्द्धोन्मीलितलोचनस्यपिबतःपर्याप्तमेकंस्तनंसद्यःप्रस्नुतदुग्धदिग्धमपरंहस्तेनसंमार्ज्जतः।मात्राचांगु
लिलालितस्यचिबुकस्मेरायमानेमुखेविष्णोःक्षीरकणांबुधामधवलादंतद्युतिःपातुवः॥२९॥बिल्वमंगलचरणा
नां॥अस्मिन्कुंजेविनापिप्रबलितपवनाद्दूतेनेकोरयेनूनंपप्राभःकिन्नागलेस्यनुसरतिगरोभीतभीतेभका
गां।तस्मिन्राधासखीवःसरव्यनुविलसल्लीलयाकेटभारिर्यातित्वान्योन्यगारिप्रचलंघुरघुरारावरौद्रान्विता

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

९ दान्॥३०॥कस्यापि।दृष्ट्वैरा।र्पित्त मालोक्य मा या स्त्रीनूपमात्मनः।आत्मन्येवानुरक्तो वः शिवं दिशतु ॥३१॥कस्यापि।
१ गच्छाम्यच्युत दर्शनेन भवतः किं तृप्तिरुत्पद्यते किं त्वेवं विजनस्थयोर्हतजनः संभावयत्यन्यथा इत्यामंत्रणभंगिसूचित
हृष्यानरे वदालसा माश्लिष्यन्पुलकोत्करां चिततनुर्वः ॥३२॥कस्यापि। तूर्ण यं कौस्तुभोद्भासिहरेः युष्मानवतु श्रियं
।मांगधायवेशयो धायवेशयोधायरतमद्दमिव श्रिया ॥३३॥कुं[illegible]ः।नीजकथामाकर्णपूर्णमात्रे रितां से
मिचेक धनुर्धन्विरि प्रोक्ताः गिरः पांतु वः ३४॥वसुधरस्य। सकलभुवनैकवैरमंदोः सरोजैरनुचितमितिमत्वाय
स्वयाहारविंदं। वटपत्रमिवमायी योजयन्नाननेदौ वटदलपुटशायी मंगलं वः हरिः स्यात् ॥३५ कस्यापि।कोयं
द्वारि हरिः प्रयाह्युपवनं शाखामृगस्यात्र किं कृष्णोहं दयिते बिभेमि सुतरां कृष्णः कुतो वानराः।राधेहं मधुसू
दनो व्रजलतां तामेव पुष्पान्वितां मित्थं निर्वचनीकृतो दयितया ह्रीणो हरिः पातु वः ॥३६॥कस्यापि। अयं यादृशा राम
वतारः।दिशपाद् कुशलाकृतिः सभगवान्मे श्रेयसी संपदं यस्य स्फूर्जद्दन्तच्छदच्छविशिखरस्थैर्लोलनक्रीडनैः।विवधर्माद्धि ९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

समुच्छलज्जलभरैर्मन्दाकिनीसङ्गिगासागरसंगमप्रणयिनीजाताविहायस्थली ३६ निःश्वासहमनलस्वलितैर्लोकाक्षरक्षागुरुर्द्धी
शकूर्म्मकलेवरः सभगवान् दिश्यात् संहाममुदं कस्मान्नोदधिमध्यमज्जनवशाद्यासर्य्यतः संलुटत्स्वेदस्रवसैकतकणच्छायं भ
रित्रीतलं॥ ३७। दृष्य्यद्देत्यकुटुम्बिनीजनमनः सन्तोषसङ्कोचनः कुर्याद्दिव्यमनश्वरं सभगवान्कोलावतारो हरिः॥ य
द्दंष्ट्रांकुरकोटिकोटरकुटीकोणान्तरस्येयसी सप्तद्वीपा भान्यवदातकेतककरल्लालीनेव भृङ्गाङ्गना। ३८। हन्तमत्त एन्ते।
घटच्छटत्तिवर्म्मपिच्छमिति चोच्छलच्छोणितेधगद्धगिति मेदसिस्फुटरवास्थिनि छ्रागिति त्रिभुवनाम भवनो हरेरमरवैरि
वक्षस्थलच्छणच्छकरजप्रजरक्रकचघर्षजन्मानलः। ४०॥ व्याक्रान्तिराजस्य ब्रह्माण्डच्छत्रदण्डः शतधृतिभवनाम्भोरुहो
नालदण्डः क्षोणीनौकूपदण्डः क्षरदमरसरित्पट्टिकाकेतुदण्डः। ज्योतिश्चक्राक्षदण्डस्त्रिभुवनविजयस्तम्भदण्डोऽङ्घ्रिदण्डः श्रेयस्त्रैवि
१० क्रमस्तेवितरतुविबुधद्वेषिणां कालदण्डः ४१ दण्डिनः किंदोर्भ्यां किमकार्मुकाय निषङ्गाभ्याङ्गेपसारेन किं किंवेदा
श्री०दु० धिगम्येन भास्वति मृगोवंशेन च किं जन्मना। किं चानेन भमाभ्रुतेत्तपसा पीडांकृतां तोयिचेद्दिप्रारंगां कुरुतेन्तारि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

या०ब्रा० स्तनुशयो रामस्य युष्मानुवः ४२ हनूमतः कूर्मो मत्लववदालवद्यंगराशि ह्लेनावह्द्दिशो मेघाः १ स्ववदनस्तनस्य स वन्नक्षत्र सर्पैर्दवुः
१० स्वामिन्योमनरुक्रमो ममक्रियान् स्कत्वे निगंमाहृते सोनान्वेषणमादिशत् दिशतु वो रामः सुलजः श्रियं ॥४३॥ कंसाराविहस्म
10 त्वंन व यो वनेमि च पलाः प्रायेयागोयांगनाः कंसो भूपतिरज्ञ नाल मतुल यीवाव यंगोदुहः न घावें जलिनाभ वं नमे धु
नाहंह्वा वनं मह्विनामा यासारिति नेदृगोपव वुसान्नमो हरिः पातु वः ४४ । विल्लंगंगत्त्व श्रीचरणानो ध्यान व्याज
सुयेत्स चिज्ज यसि कामुन्मील्य चक्षुः स्वपांय श्यानेगश रानु [redacted] रंजन मिमं ज्ञातापितेरक्षसि । मिथ्याका
रुणिकोसिं निर्दय तस्त्वतः कुतोन्यः पुमान् शश्वन्मानव धूमिरित्यभिहितो वुद्धो जिनः पातु वः ॥४५॥ श्रीहरिगपास्य ।
उद्यत्करवालः शंकातिमिरध्वंसने महानिपुणाः कल्किहरिर्विः पापादपापनः कलिनिशांतो नः ॥४६॥ शार्ङ्गधरस्य ।
पीटीनः । कमठः किटिन्हिरं हरिः खर्वीहृत भार्गवो रामः कंसनिषूदनो दशबलः कल्कीच नारायणः युष्माकं स विभूतयेस्तु राम १०
भगवानसेतुर्भवांभोनिधा वुत्तारामयुगे युगे स गयति स्वैलोकान्नाथो हरिः॥ ४७॥ हनूमत इति दशावताराः । अथ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लक्ष्मी पायात्पयोधिदुहितुः कपोलामलत्वं द माः यत्रसंक्रान्तविंबेन हरिणाऽपितं ४८ कस्यापि उत्तिष्ठतः सारतांतो भर
भरणायतेनापि नैकेन कन्चाध्वलाचान्ते नवाम्रो विलुलितकवरीभारमंसेव हेमाः । भ्रमस्तत्कालकान्ति द्विगुणितस्तनश्री
नाशौरीणां वः शय्यामालिंग्य नीतेव भुरलसलसहूहूलक्ष्म्याः पुनातु ॥ ४९ ॥ विश्वानारायणस्याङ्किलक्ष्मीःत्र
पस्तस्यैः सिंदूरस्पृह मास्पशन्ति करिणां कुंभस्य माधोरणाभिल्लीपल्लवशंकयाविचिनुते सांद्रे दुमद्रोणिषु । का
न्ताः कुंकुमशंकया करतले मद्देञ्जिलग्नं च यत्तत्तेजः प्रथमोद्भवं भ्रमकरं श्रियं पातु वः ॥ ५० ॥ त्रिविक्रमस्याजं
भारानीमकुंभोद्भव मिव दधतः सांद्रसिंदूररेणुं रक्ताः सिक्ताइवौघैरुदयगिरितटीधाउधारा द्रवस्य । आयांत्या
तुल्यकालं कमलवनरुचेवारुणावो विभूत्यै भूयासुर्भासयंतो भुवनमभिनवा भानवो भानवीयाः ॥ ५१ ॥ भक्ति
प्रह्वायदातुं मुकुलपुटकुटीकोटरक्रोडलीनां लक्ष्मीमाक्रष्टुकामाइव कमलवनोद्घाटनं कुर्वते ये । कालाकारां
धकारानननयति तज्जगत्साध्वसध्वंसकल्याः कल्याणं वः क्रियासुः किशलयरुचिरस्ते करा भास्करस्य ॥ ५२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२ स्तोमभूरमहस्य ॥ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां आशीर्वादपरिच्छेदः ॥ अथ सुभाषितप्रशंसा ॥ संसारे
नरदेवभूषणमयं कारकं समवसेरेषन्नं सुरक्षं सन्के दधति सुवर्णोकस्या णामनधीमिह धन्याः ॥१॥ कस्यापि ॥ कथमि
ह मनुष्यजन्मा संप्रविशति संसदि विबुधगमितायां येन न सुभाषितामृतमास्वादितमनंतमाल्ट्येः ॥२॥ चाणा
क्यस्य ॥ सुभाषितमयैर्द्रव्यैः संग्रहं न करोति यः । सोपि यस्ताव यज्ञेषु कां प्रदास्यति दक्षिणां ॥३॥ चाणाक्यस्य ॥ प्रसन्नाः
कांतिहारिण्यो नानाश्लेषविचक्षणाः भवंति कस्यचित्पुण्यैर्मुखे वाचो गृहे स्त्रियः ॥४॥ त्रिविक्रमभट्टस्य ॥ ये
स्यंकी दुकलाकलंकजनकौ येगोटगर्वज्वराये वा केवलतर्ककर्कशधियः साक्षाच्च ये श्रोत्रियाः । ये वा वेष
मषीमलीमसधियं स्तान्प्राज्ञगोष्ठीरसप्रौढप्रौढवयहागमारेहु रन्नवाचां प्रसारं कुरु ॥५॥ कस्यापि कर्णामृतं सूक्ति
रसं विमुच्य दोषेषु यत्नः सुमहान्खलस्य । अवेक्षते केलिवनं प्रविष्टः क्रमेलकः कंटकजालमेव ॥६॥ बिल्हणस्य राम
॥ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां सुभाषितपरिच्छेदः ॥ अथ काव्यप्रशंसा ॥ अविदितगुणापि सुकविभणितिः १२

कर्णेषु वमति मधुधारां । अनधीगतपरिमलापि हि हरति दृशं मालतीमाला ॥ १॥ सर्वंधोः । निरवद्यानि पद्या
नि यादि चार्यस्य काप्यृत्तिः भिक्षुकक्षाविनिक्षिप्तः किमिक्षुर्नीरसो भवेत् ॥ २॥ भवभूतेः कान्तस्य छायमेः सुराः स्वर्गे नि
वसामो वयं भुवि । किंवा काव्यरसः स्वादुः किंवा स्वादीयसी सुधा ॥ ३॥ कस्यापि ख्यातिं गमयति सुजनः सुकविर्विदधा ।
ति केवलं काव्यं । पुष्णाति कमलमंभो लक्ष्म्या तु रविर्नियोजयति ॥ ४॥ कस्यापि या विपुलहृद्यद्याभियोग्येस्वि घृतिका
मेजज्ञे न मैरवैस्ते । निर्दतिकंचुकमेव प्रायः प्रकटस्तनी नारी ॥ [illegible] यातायां निचयान्तरो लोकः शोकाधिकाभ
वः काव्यसंबंधिनो कीर्तिः स्थापिनी निरपायिनी ॥ ६॥ भवंतदेवानां ॥ किं तेन किल काव्येन मृग्यमानस्य यस्य गाः
उदधेरिव नायान्ति रसान्तरपरं परा ॥ ७॥ जयामाधवस्य ॥ नवोक्तिर्जातिरग्राम्या श्लेषोष्टः स्फुटो रसः । विकटाक्षरसं
बंधः कृत्स्नमेकत्र दुष्करं ॥ ८॥ नारायणभट्टस्य ॥ दुर्जनहुताशतप्तं काव्यसुवर्णं विशुद्धिमयाति । दर्शयितव्यं तस्मान्म
त्सरिमनसः प्रयत्नेन ॥ ९॥ कस्यापि ॥ यं ग्राहकसमुद्वर्गाम्भूत्वा मिव पतति सुमेरो रम्यवाहुर्मीलत्कुकुविदेतलइव स्वच्छः पद्यार्थसक्त

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पः तत्राप्युल्लसदंशुकांतविलसत्कांताकुचांतोद्यमं गंधस्पृहो कवित्वमपरं वाग्देवतोपासनं ॥१०॥ कस्यापि ॥ सम्भ्रमि
मीहिमे काव्ये च याङ्गुज्जेन गर्ज्जनं महादेवक्षेत्रे चेद्वे रुद्रः किं विघ्नं नरः ॥११॥ वित्तपच्च जुर्ह्वेरस्य इति श्रीशार्ङ्गधर
विरचितायां पद्धत्यां काव्यप्रशंसापरिच्छेदः ॥ अथ सामान्यकविप्रशंसा ॥ कतियपतिमेपवर्तिनिजन्मजरामरणा ॥ विद्व
त्वेच्चगति ॥ कल्पांतकोटिं विधुः स्फुरंति कवीनां यशःप्रसरः ॥१॥ प्रबंधरस्य ऽस्यभाषितरसास्वादद्वहुरोमांचकंचुकः
विनापि कामिनी संगात् भिज्ञः सुखमेधते ॥२॥ कस्यापि ॥ संतिश्वानइवासंख्याजातिभाजो गृहे गृहे उत्पादकानवहवः
वयः शरभाइव ॥३॥ वाणामहस्याः ॥ कवयः परितुष्यंति चित्ते नेरे कविसूक्तिभिः न त्वकूपाकरवल्लूयावर्द्धते विधुकांतिः
भिः ॥४॥ श्रीधवदेवानां किं कवेस्तस्य काव्येन किं कांडेन धनुष्मतः ॥ परस्य हृदये लग्नं न घूर्णयति यच्छिरः ॥५॥ त्रिवि
क्रमभट्टस्य ॥ सुखमाड्डेरा काव्यस्य करोत्यहृदयो जनः ॥ यामच्छामयि शपामोग्रहस्ता रायन्ते रिवे ॥६॥ वाणोमहस्यः ॥
लंकायते ॥ संकुचितं यशो यद्यत्कीर्तिपात्रं रघुराजपुत्रः ऽसमस्तएवादिकवेः प्रभावो न कोपनीयाः कवयः क्षि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तोद्भैः ७॥ बिल्हणस्य। उत्फुल्लगल्लैरालापाः क्रियंते दुर्मुखैः सुखं। जानाति हि पुनः सम्यक्कविरेव कवेः श्रमं ८॥ त्रिविक्रमभ
ट्टस्य। शीलं विज्ञाभारुत्तामोरिकाद्याः काव्यं कर्तुं संति विज्ञाः स्त्रियोपि। विद्यां वेत्तुं वादिनो निर्विजेतुं विश्वं वक्तुं यः प्रवीणाः स वंद्यः ९
॥श्रीधवदेवानां॥ अपि मुदमुपयातो वाग्विलासः स्वकीयैः परभणितिषु तृप्तिं यांति संतः कियंतः। अपि घनमकरंदस्यन्द
पूर्णालवालवालः कनककलशसेकैर्न हृष्टेः किं रसालः॥१०॥ श्रीजयदेवस्य। ते धन्यास्ते महात्मानो येषां लोके स्थितं य
शः। यैर्निबद्धानि काव्यानि ये च काव्येषु कीर्तिताः॥११॥ कस्यापि। जयंति ते सुकृतिनो रससिद्धाः कवीश्वराः। ना
स्ति येषां यशःकाये जरामरणजं भयं॥१२॥ भर्तृहरेः। माघेन विघ्नितोत्साहा नोत्सहंते पदक्रमे। स्मरंतो भारवेरेव
कवयः कपयो यथा॥१४॥ धनपालस्य। तावत्कविविहंगानां ध्वनिर्लोकेषु शस्यते। यावत्तो विशति श्रोत्रे मयूरम
धुरध्वनिः॥१५॥ हृदि लग्नेन बाणेन यन्मंदोपि पदक्रमः। भवेत्कविकुरंगाणां चापलं तत्र कारणं॥१६॥ त्रिलोचनस्यैतौ। भा
सोनामिरसोमिलो वररुचिः श्रीसाहसांकः कविर्मीघो भारविकालिदासतरलाः स्कंधः सुबंधुश्च यः। दंडीबाणदिवाकराः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१३ 13 तेःसंतिनयस्ययाशंसिकवीश्वरास्तत्कुतोयशांसि। भूपाः कियंतोनबभूवुरुर्व्यांनामापिजानातिनकोपितेषां ॥१३॥ विल्हा
णः। अर्थान्केचिदुपासतेकृपणवत्केचित्त्वलंकुर्वतेवेश्यावत्खलुधातुवादिनइवोद्बध्नंतिकेचिद्रसान्। अर्थालंकृ
तिसद्रसद्रवमुचांवाचांप्रशस्तिस्पृशांकर्तारःकवयोभवंतिकतिचित्पुण्यैरगण्यैरिह ॥१४॥ राघवचैतन्यश्रीचरणानां
कविताकाम्यतनोर्यत्नैः ॥ पूतानस्यशमशोदेहाः येषांनएवभूमाजीवंतिमन्नाद्येवान्ये ॥१५॥ अम्हतोमेक्षणेचा
रुशेषजनःकविर्गरुडन्मागर्द्दइववज्रादिहतकृत ॥१६॥ एतौशार्ङ्गधरस्य। काव्यमप्यौगीरयोयावच्चरंतिवि
शदाभुवि। तावत्सशाश्वतंसानंकविराससाद्यतिसंततिः ॥१७॥ कस्यापि ॥ इतिश्रीशार्ङ्गधरविरचितायांपद्धत्यांसामान्यक
विप्रशंसापरिच्छेदः ॥ अथविशिष्टकविप्रशंसा कवीन्दुंनौमिवाल्मीकिंयस्यरामायणींकथां ॥ चंद्रिकामिवचि
न्वंतिचकोराइवसाधवः ॥१॥ शार्ङ्गधरस्य ॥ श्रवणांजलिपुटपेयंविरचितवान्भारताख्यममृतंयः। तमहमरागमतृ राम
ष्णंकृष्णद्वैपायनंवंदे ॥२॥ नारायणभट्टस्य ॥ त्रयोयंयस्यलोकोवेदास्त्रयोदेवास्त्रयोहेतवास्त्रयोगुणाः त्रयोदंडिप्रवंधा १३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अविरविस्कृता ३ राजशेखरस्य। कवयः कालिदासाद्याः कवयो वयमप्यमी पर्वते परमाणौ च पदार्थत्वं प्रतिष्ठितं ॥४॥
हस्समभट्टस्य। कविरमरः कविरचलः कविरभिनंदश्च कालिदासश्च। अन्ये कवयः कपयः चापलमात्रं परं दधति ५
कस्यापि श्लेषे केचन शब्दगुंफविषये केचिद्रसे चापरे लंकारे कतिचित्सदर्थविषये चान्ये कथावर्णाक्राः आसर्वत्र
गभीरधीनककविताविकुंभिदुरावाणाक्तपंचाननः ॥६॥ श्रीवत्सदेवतानां भवभूतिमनाहत्य निर्विस्मसमतिनामयाःमु
रारेः पदचिंतायामिदमाधीयते मनः ॥७॥ कस्यापि। नीलोत्पलदलश्यामां विज्जकां मामजानता। वृथैव दंडिना प्रो
क्तं सर्वशुक्ला सरस्वती ॥८॥ विज्जकायाः इंदुप्रभारसमिदं विहगं विहाय कीरानने स्फुरति कारतिस्ते। आघ्रं यदिस्रय
सिजल्पतु कौमुदीनां गोविंदराजवचसां च विशेषमेषः ॥१०॥ देवेश्वरस्य यदेयं वाग्देवी भुकरसितवासाव्यसनिनी कुहूकं
ठे कंठे विलसति तथा वैदर्भन वाधि॥ तदा भूमी मा गोनिर्गुणमतमः किंचिद्दिवसा समाधत्ते साम्पं धनदभणितीनां मधुरि
मा ॥११॥ श्रीधनदेवस्य गगनां सरस्वती नीचकर्णाटी विजयांकाजयत्यसौ। या वैदर्भगिरां वासः कालिदासादनंतरं। १२॥ नमु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा-च

१३ 13/2

ग्धदयिताधरेन विषभाजि रत्नाकरेन राहुमखकोटरेन किलता स्यैय क्षांतरेसुदर्शन कविश्वरेर सिकवक्रहूडामशौक स्मि
धांवुधास्य जनसांद्रचांदेवतानो भवभूतिमनाहत्य निर्विस्मम तिनाम या सुरसैः यदृचिंता या मिदमा धीयते मनः ।७।। क
स्यापि। नीलोत्पलदलश्यामां विज्जकां मजानता। हथैव दंडिना प्रोक्तं सर्वशुक्ला सरस्वती ।।८।। विज्जकायाः इंदुप्रभा
रस मिदं विहंगं विहाय कीरानन्यस्फुरतिका रतिस्ते ।। आघ्येय विश्वम्भरि जल्पतु कौमुदीनां गोविंदराजवचसांच
विशेषमेष ।। १०।। देवेश्वरस्य यदयं रयं वा गेदवी मुकरस्मितवासा व्यसानितो कुहूकेटविलसति तथा वेदरेवना
वधि ।। तराभूमीभागेनिरुपमतमः क्रिविदिवसा समाधते साम्यं धनदम णितीनां मधुरिमा ।। ११।। श्री धनदस्देवानां । सरस्वतीनीचकाणि
टीविजयांकाजयत्यसौ। या वेदर्भगिरा वासः कालिदासनंतरं ।।१२।। अमृग्ध दयिताधरेन विषभाजि रत्नाकरेन राहुमख
कोटरेन किलता र्प्यय क्षांतरे सुदर्शनकवीश्वरेर सिकव क्रहूडामशौ कस्मि सुधांवुधास्य जतसांद्रचांद्रम्मं ।।१३।। श्रीहरि राम
हरदेवानां मासेन विघ्नितो त्साहा नोत्सहं तेय दक्रम ।। स्मरंतो मारवरैवक वयः कययोयथा ।। १४ ।। धनयालस्यातं वल्क विविहंगा १३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नोच्चनिर्लोके षुश्रूयते ॥ यावन्तो विशति श्रोत्रे मयूरमधुरध्वनिः १५॥ द्विलग्नेन बाणेन यन्नंदे येयियदक्रमः ॥ भवेल्ल विकुरं
गानां चापलं तत्र कारणं ॥ १६ ॥ त्रिलोचनस्यैतौ ॥ भासो नाभिरसौ मिलो वरुरुचिः श्रीसाहसांकः कविर्मेघो भारविकालिदासतर
लाः स्कंधः सुबंधुश्च यः ॥ दंडी बाण दिवाणदिवाकरौ गणपतिः कान्तश्च रत्नाकरः सिद्धा यस्य सरस्वती भगवती के तस्य सर्वे पि ते ॥ १७ ॥ अहो प्रभा
वो वाग्देव्या यन्मातंगदिवाकरः ॥ श्रीहर्षस्याभवत्सभ्यः समो बाणमयूरयोः १८ ॥ सरस्वतीपवित्राणां जातिस्तत्र न देहिनां व्यासस्पर्द्धी
कुलालो भूद्यद्द्रोणो भारते कविः १९ ॥ राजशेखरस्यैतौ ॥ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ विशिष्टकविप्रशंसा परिच्छेदः ॥ अथ
कुकविनिंदा ॥ अप्रागल्भ्याः पदन्यासे जननीरागहेतवः संत्येके बहुलालापाः कवयो बालका इव ॥ १ ॥ त्रिविक्रमभट्टस्य गणा
यति न यशं छंदं न वृत्तं लं गं क्षयं न चार्थसारं सिकले ना कुलिता वश्यापतयः कुकवयश्च ॥ २ ॥ कस्यापि द्राघीयसा बाधे गुणेन
तनप्रकारैः कैरपूर्वैः परकाव्यखंडैः आडंबरं ये वचसां वहंति ते पिकंथाकवयो जयंति ॥ ३ ॥ विल्हणस्य धिक्तां रेकलिकालया
हि विलये केयं वियत्स्तना हा कुं ष्कृतिशालिनां यद्वहति म्लेच्छचित्ता दृश्यतो ४ ॥ एके वीप्रयदेवत्ता भगवतो विक्रेतु मानीयं विय

१४ यस्तनाहतकर्कशातिशालिनां च वहति म्लेछो चिन्ताहृश्यतो ॥४॥ एकैको भयदेवता भगवती विक्रेतुमानीयते निःशोकैरपरैः परीक्ष
15 णाविधौ सर्वैरंगमध्याहृते ॥ ४॥ विल्हणस्य ॥४॥ विल्हणस्य कुविभिन्दैयसेवासु चिन्तालंकारहारिणी वाणीवेश्येव लोभेन युरोपकरिणी
कृता ॥५॥ क्षेमेन्द्रस्य अभवर्णापरागृह्यतावंधविग्न्हनगृहैनैः अनात्मात्मतः सतां मध्येक विश्चौरो विभाव्यते ॥ ६॥ इति श्रीशार्ङ्गध
रविरचितायां पद्धत्यां कुकविनिंदापरिच्छेदः अथ पंडितप्रशंसा ॥ अधिगतपरमार्थान्पंडितान्मावमंस्थास्तृणमिव लघुल
क्ष्मीर्नैव तान्संरुणद्धि मदमिलितमिलिंदश्यामगंडस्थलानां नभवति बिसतंतुर्वारणं वारणानां ॥ १॥ इह तुरगशतैः प्रयांतु मू
र्खा धनरहितास्तु बुधाः प्रयान्तु पद्भ्यां गिरिशिखरगतापि काकपंक्तिः पुलिनगतैर्न समत्वमेति हंसैः ॥२॥ अंजलिस्थानि पुष्पा
णि वासयंति करद्वयं ॥ अहो सुमनसां प्रीतिर्वामदक्षिणयोः समाः ॥३॥ कस्यापि उदीरितोर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च
वहति नोदिताः अनुक्तमप्यूहति पंडितो जनः परेंगितज्ञानफला हि बुद्धयः ॥ ४॥ कस्यापि पंडितेहि गुणाः सर्वे मूर्खे हि दोषा राम
श्च केवलाः तस्मान्मूर्खसहस्रेण प्राज्ञ एको न लभ्यते ॥ ५॥ गीतशास्त्राविनोदेन कालो गच्छति धीमतां । व्यसनेन हि मूर्खाणां निद्र १४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

याकल्पदेहेन वा ॥६॥ कपोरण्येऽपि तौ हरेयोऽतिनगोचरे किमपि शेषस्मात्तिसर्वात्मना अर्थिभ्यः प्रतिपाद्यमानमनिशं प्राप्नोति वृद्धिं
परां कल्पांतेष्वपि न प्रयाति नगोचरे किमपि शेषस्मात्तिसर्वात्मनार्थिभ्यः प्रतिपाद्यमानमनिशं प्राप्नोति वृद्धिं परां कल्पां
तेष्वपि न प्रयाति निधनं विद्याख्यमंतर्द्धनं येषां चेत्तान् सित वर्तते न प्रतिदिनं कस्तैः सह स्पर्द्धते ॥७॥ लंएजा बपमप्युपासितगु
रुप्रज्ञाभिमानोन्नताः ख्यातस्त्वं विभवैर्यशांसि कवयो दिक्षु प्रतन्वंति नः इत्थं मानदनातिदूरमुभयोरप्यावयोरं
तरं यद्यस्मासु पराङ्मुखोसि वयमप्येकांततो निस्पृहाः ७ एतेो भर्तृहरेः इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ पंडितप्रशंसा
परिच्छेदः अथ कुपंडितनिंदा व्यासादीन्कविपुंगवाननुचिंतैवीक्षैः सत्तोत्लहसेत्युद्वैजल्पनिमीत्सलोचनयुगं श्लो
कान्सगर्वे पटकाव्यं धिक्तु उपस्थेरे द्विरचितं स्पर्द्ध सत्सांदेवु धैर्ये यं घभ्मुघे घम्य पर्ये पसेक्षतेन रहितः मांडिल्समासंवला
त् १ कस्युपिथ्येसंसत्सु विवादिनः परयशः शल्येन भूलाकुलाः कुंर्वतिस्खेवनगुपिनां यत्नात्तुराा छां दासंतेषां रोष
कषायिनोदरहृ शंकोयोस्मनिश्वासिनां दिसारत्न पिरेवक्रूक्षफणिनां विद्याजनोद्वेगिनी २ यीवांसंभ्भ्रतः परोल्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२५
15

तिकथामात्रे शिरःशूलिनः सोद्वेगभ्रमणप्रलापविपुलक्षोभाभिभूतस्थितेः अंतर्दैर्घविषप्रवेशविषमक्रोधोष्मनिः श्वासि
नः कष्टान्नूनमपंडितस्य विकृतिर्भीमज्वरारंभभूः ३ क्षेमेंद्रस्यैतौ अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ज्ञानल
वदुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रंजयति ४ भर्तृहरेः इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ कुपंडितनिंदापरिच्छेदः अथ महतां
प्रशंसा विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः यशसि वाभिरुचिर्व्यसनं श्रुतौ प्रकृति
सिद्धमिदं हि महात्मनां १ भर्तृहरेः इदमुन्नतसत्वशालिनां महतां कापि कठोरचित्तता उपकृत्य भवंति दूरतः
प्रत्युपकारशंकया २ नाल्पीयस्यपि निबध्नंति पदमुन्नतचेतसः येषां भुवनलाभेपि निःसीमानो मनोरथाः ३ अ
हो किमपि चित्राणि चरित्राणि महात्मनां लक्ष्मीं तृणाय मन्यंते तद्भरेण नमंत्यपि ४ देवेश्वरस्य ॥ किं वा परेण
बहुना परिजल्पितेन संसर्ग एव महतां महते फलाय अंभोनिधेः स्फुटरुहास्तनवोपि येन वेलाजलोच्छलितरत्नकणा लवा॥
५ आयत्तैव हि महतां शक्तिरभिव्यज्यते न संपत्सु अगुरोः ख्यापनगंधाधारोनयपपात्रियुग्धाग्नियतिनस्य ६ कयोरप्येतौ २५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि लोकोत्तराणां चेतांसि को हि विज्ञातुमर्हति ॥७॥ भवभूतेः जितरोषरया महाधियः सपदि
क्रोधजितो लघुर्जनः विजितेन जितस्य दुर्मतेर्मतिमस्ति सह का विरोधिनो ॥८॥ माघकवेः गवाशीनां पयोन्येद्युः सद्यो वाजा
यते दधिः क्षीरोदधेस्तु नाद्यापि महतां विकृतिः कुतः ॥९॥ देवेश्वरस्य संपदो महतामेव महतामेव चापदा वर्द्धते
क्षीयते चन्द्रो न तु तारागणः क्वचित् १० अथ कुर्वन्नपि व्यापायः प्राप्नोति महतः फलं श्रोर्वं दहनमेवाग्निः संनयति साग
रः ११ महतां प्रार्थनेनैव विपत्तिरपि शोभते दन्तभंगो हि नागानां श्लाघ्यो गिरिविदारणे १२ ननु मूलादिषु भिहितं
जलमाविर्भवति यज्ञ्वाग्रेष्यु निम्नतं यदुपक्रियते भरपि महान्तो वहन्त्युच्चैः १३ अचिंत्याः पंथानः किमपि महतामं
धकारी येयर्पदस्सरोभूते जस्तदहृत कथामप्यमदनेनानुनेन्द्रैत्रादेत्रैसेदृजनियन्ज्योति रहह प्रतेनैतेनेदं मदनमयमेवत्रि
भुवनं १४ केषामप्येते महीन्मानो नुगृहूंति भजमानात्रिपुनयि सपत्नीः प्रायपत्यद्भिर्सिंधवो नगतिम्नगानिम्नगाः
१५ माघकवेः ॥ इति शार्ङ्गधरविरचितायां प्रशंसापरिच्छेदः अथ धीरप्रशंसा सहपरिजनेन विलसति धीरो एहनातितरांतिष

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६ नरेकः विषमेकेननियीत त्रिपुरजिता सहस्रैरेरम्दतं १ कस्यापि निंदंतुनीतिनिपुणाय दिवास्तवंतु लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा
16 यथेष्टं अद्यैववा मरणमस्तु युगांतरे वान्यायाप्पास्पथः प्रविचलंतिपदं न धीराः २ भर्तृहरेः श्लाघ्यमाहतामुन्नतिरम्बुजमध्य
वसितं च धीराणां कनकगिरिरनभिलंघ्योरविरनिशमनुभ्रिक्रतोरभः ३ कस्यापि कदर्थितस्यापि हि धैर्यवृत्ते र्नशक्य
ते धैर्यगुणः प्रमार्ष्टुं अधोमुखस्यापि कृतस्य वन्हेर्नाधः शिखा याति कदाचिदेव ४ कस्यापि येदीनेषदयालवः स्यु
रुगतियानल्पोपिन श्रीमदव्याधयोपेचयपरोपकारकरेणोहृष्यंति येया वित्तः स्वस्याः संतिवपौवनोन्मदमहाव्याधिप्र
कोपापिये जैनेस्तंभैरिवसुस्थिनैः कल्पिमण्डनोनाधराधार्यंते ५ कस्यापि अर्थे ४ सुस्थिरत्वं कीर्तिरपीह माभूद्वन
र्थएवास्तु तथापि धीराः निजप्रतिज्ञामनुरुध्यमाना महोद्यमाम्कर्मसमारभंते ६ कस्यापि अंगणावेदी वसुधा कुल्या एम
जलधिस्थलीचपातालं वल्मीकश्च सुमेरुः कृतप्रतिज्ञस्य धीरस्य ७ वाणभट्टस्य इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां धीरप्रशंसा
परिच्छेदः अथ सज्जनप्रशंसा उपकर्तुं प्रियं वक्तुं कर्तुं स्नेहमकृत्रिमं सज्जनानां स्वभावोयं केनेन्दुः शिशिरीकृतः १ इस्योप्य १६

क्रमशः पर्वणि पर्वणि यथा रसविशेषः तद्वत्सज्जनमैत्री विपरीतानां च विपरीता २ निर्गुणेष्वपि सत्वेषु दयां कुर्वंति साधवः
नहि संहरते ज्योत्स्नां चंद्रः चांडालवेश्मनि ३ उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणाः अपकारिषु यः साधुः स ~~साधुर्~~ हि संह
स साधुः सद्भिरुच्यते ४ हृदयानि सतामेव कठिनानीति मे मतिः खलवाग्विशिखैस्तीक्ष्णैर्भिद्यंते न मनाग्यतः ५ अपे
संते न च स्नेहं न पात्रं न दशांतरं सदा परोपकाराय रत्नदीपा इवोत्तमा ६ केषामप्येते उपचरंति ता
संते न च स्नेहं न यात्रं न दशांतरं सदा परोपकाराय रत्नदीपा इवोत्तमाः ६ केषामप्येते उपचरंति ताः संतो यद्यपि कथयंति
नैकमुपदेशं यास्त्वेषां स्वैरकथास्ता एव भवंति शास्त्राणि ७ अन्तर्हितैः सुजनो न याति वैरं परहितनिरतो विनाशकाले
पि छेदेपि चंदनतरुः सुरभयति मुखं कुठारस्य ८ रविश्मतस्य अतिकुपितानामपि सुजनानां योगेन मृदुभवंति न तु नीचाः हे
म्नः कठिनस्यापि द्रवणोपायोस्ति न तृणानां ९ कस्यापि। अन्तकुजनः खलसुजनावत्रावयोः समयाश्वास भागयोः सयाः
विदधाति रंध्रमेको मुद्रणमन्यः परो विदधाति १० गोपभहस्य संतो यि संतः कर्किरंतु तेजः कनुज्वलंतु हन न न प्रपंतां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१० 17 विभामवुधाननुवेधसैवब्रसां उक्काशेषटदीपकस्मा: १० गोत्रस्थितिन मुंचे त्निस्रासंततत्रिमाधिता: उरन्वंतस्तुसंन स्वमहासत्नतया
नया ११ बूतेन्मसासनोप्यार्यीग रागान्स्येषांस्तकदुर्जनः वुल्येयस त्वेकिंलेकोगच्छस्मूख्वेमधोऽपते १२ आसामम त्स्तुज
नाःपरोपकारैककरणदुर्ललितास्संतापितापिमनेभस्वगुणोघ यिहंतरवियंते १३ यद्मीदशंतिदवानारसानात त्वा
मनुभवत्ति प्रकृतिरियं विमनांस्कि श्यंति यदन्मका ध्येषु १४ देवेश्वरस्य शरदिनव र्षेतिगर्ज्जेत्निवर्षेत्तिवर्षास्तनिः
स्वनोमेघःनीवावदतिनकुरुतेन वदत्तिसुजनःकरोत्येव १५ अव्यापिनो ज्ञातिहरः किलकालकूटंकूर्मो विभर्ति धरा
रंणीरलेषयभागे अंभोनिधिर्वृहतिदुःसहवाडवाग्निमगीकृतसुकृतिनःपरिपालयंति १६ आदिमध्यनिध
नेषुसौहृदंसज्जनेभवतिनेतरेजने छेदतापनविघर्षताडनैनोन्यभावमुपयातिकांचनं १७ येज्ञातेव्यसनेनिराकु
लधियःसंपत्सुनाभ्युन्नताप्राप्तेनैवपराङ्मुखाःप्रणयिनिप्राणोपयोगेरपि ह्रीमंतःस्वगुणप्रकाशनविधावन्यस्तकैः
यैर्ज्जितास्तैर्भूमंडलमंडनैकतिलकाःसंतःकियंतोजनाः १८ मुखं प्रियाणायिनिप्राणोपयोगैरपिह्रीमंतःस्वकाशन रामू १०

नेत्रोह्रिरामचंद्रं हृदयेन नयमनन्तरे मधुरं ह्रीविषमिवेश्वरः १९ जयत्यहो कृतं विधिना विषवृक्षसंततः स्वल्पं प्रदेशे विहिताः तु छेपयाय मिघ
नानांसी हन्मतो वजीवलोकोपमम् २० केषामप्येते न चेद्दग्धा छिमयो विमौक्षजन्म हुज्ञौनो किंलिंद्रेः सौरदः पूर्वैः का
लं कूटस्थ चोत्तरः २२ राजशेखरस्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ सज्जनप्रशंसापरिच्छेदः अथ मनस्विप्रशंसा
कामं प्रियानपि प्राणान विमुञ्चंति मनस्विनः इच्छन्ति न लघु मित्रेभ्यो महतो मपि सत्क्रियां १ अहह महत्वं भगस्य यत्कमपि धस्म
पाविते अहो वत महत्कष्टं च स्वमानपियाचते २ कस्यापि मैत्रैयस्यामे वा महातिक्षितपटछत्रयालीकपालीमादाया
मापगर्भे ह्रिजबरहुतभुक धूमधूम्नोपकंठे द्वारं प्रहतो वरमुदरदरीयूरणायमनुधावैर्मानो प्राणान स्वरे शेनचु
चरनदिनं तु ल्पकुत्सेषु दीनः ३ वरमाहिमगरवन्केधाध्यानेकरोविनिघोषितोद्विषमपि वरं पीलास्त्रसं कृतांत निवेशने
गिरिवरतटी मक्कस्यात्मा चरं शतधा हतो न तु खलजनावाप्तैरर्थैः कृतोहितमात्मनः एतौ भर्तृहरेः उद्योगेकियदस्त्रनत्रव
सुधापिंडं किमावक्षाहेनत्रायेकनरंखुरवरममितास्तस्मिन्न्दमाः केवलात्मा दैन्यप्रशान्तोयन्नोन विभवाद्दृष्यानु कांपक्ततेत्रै

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८ स्तेताधिष्ठ्य यः स्पृहयं निर्हेन किमपि स्वार्थेन नत्वेभ्योऽपि ये ॥५॥ श्रीदेवगणदेवानां यातालाभ्न विमोचितो वलिञ्चैतोतानम
18 सः स्वयं नोन्नतः शाश्वतो छन्नेसमलिनानोन्मूलिताव्याधयः शेषस्याधिभरे विधत्सन कृतोभारावतारः स्वर्णे चेतः समस्त
षामिमानमनिशं मिथ्यावहनिवद्धमे ६ एकस्स एवजीवति हृदयविहीनः सहृदयोऽह्नः यः सकलखिमभाजनमु
द्धरं न विभर्त्ति दुःषुरं ७ वरे हलाहलं पीतं सद्यः प्राणहरं विषं न दृष्टं धनांधस्य भ्रूभंगकुटिलं मुखं ८ व्रतस्य कुर्वन्व
द्वापि न भवति पूर्वोपकारिणो जनस्य एकोऽनुकरोति कृतं निःकारणमेकापरः कुरुते ९ कामवने षट्हरिणास्तेणे
नजीवेत्सुमल्लस्समेन धनिषु न देस्मं विदधति ते किल पशवो वयं सुधियः १० कृतन्तनमकृषांड फलानां केभ
युंतमो ग्रंगुली दर्शनाद्यैन विलीयंते मनस्विनः केषामपि ब्रह्मांडमंडली मात्रे किलो भाममनुस्विनः एमः रिसु
रिजे नाव्वे कुर्वता जातु जायते १२ कुसुमस्तवकस्येव द्वे हृत्तौ च मनस्विनः मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य शीर्येत वनेऽथवा १३ म एमः
न्देहेरेया द्राहृतं यहु वाञ्छायमजून माधिरोहति स्वस्थादेवायमाने पि देहि नस्तद्रंगरजः १४ माजीवन्यः परावज्ञादुःख १८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दृग्धोपिजीवतितस्माजननिरेवास्तुजननीक्लेशकारिणः १५ सम्यग्लेघातमसंतः पराञ्चोद्युतिमानिनः प्रध्वंसितोधनम
स्तमोहेहरशारविः १६ सप्तमानर्घवज्ञन्मायस्यनाम्निपुरःस्थिते नाम्नमंगलिमाभ्येतिमेशोयामुद्यतांशुलिः १७मा
धकवेः इति श्रीशाङ्करविदितायांमलेस्तवेनःप्रशंसापरिच्छेदः अथोदारवसंसा आकारमात्रविज्ञातसंज्ञादिनम
नोरथाःतेधन्यापेनम्रशंवन्तिदीनाःपुरापिनागिरः१ देहिदेहीतिजल्पन्तिसागिनोप्यर्थिनोपिच आलोकयन्तिरानसा
हाल्लिनास्तोतिनकश्चित २ शुद्धान्तैर्यत्तिसम्भवः पठंतिमंकसारिकाः दानंशक्नोतियोवित्तेसम्प्रःसचपञ्जिनः ३
एकेनन्तिस्वतांधन्ताहर्मेनोपरि निष्ठताहालयाचकर्यौभर्वः कराभ्यामेवसत्रिनः ४ सैवपरेनविनश्यतिनश्य
तिनश्यतिमश्यतितनरधियामीर्ल्लिवेशितामसत्त्व श्ववशिष्यतेहिमांशोःसैवकलायास्थिताशंभो ५ चयेनिजःप
रोवेत्तिगणनालघुचेतसां उदारचरितानांतुवसुधैवकुटुंबकं ६ बोधयन्तिनयाचन्तेभिक्षांद्वारेगृहेगृहेदीयतांदीयतां
नित्यमन्तःफेषामर्थेतु अर्थिनोहृदयगाहत्तिस्त्वन्मुखेप्रतिनितामहातत्रतद्वस्याप्रदैर्वनामसमक्षमीक्षते ७ द
हिनःयदृहातिविशिष्टेभ्योपचाश्नातिदिनेगतेवितमहंमन्येशोषमन्यस्यरक्षति ८ भगवतोव्यासस्यकितमाक्षिप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१९
19

नेत्रस्य वधूरिव रकोवला यानवेशेषवसा ग्रान्यप्रयिकैरपि भुज्यते १० विक्रमादित्यस्य लक्ष्मीपयोधरोत्संगकुंकुमारुणितो
हरेः धमोवलिः सयेनास्य भिक्षापात्रीकृतः करः करोस्त्वं शिविमांसं जीवं जीमूतवाहनः ददौ दधीचिरस्थीनि नास्ति देयं
महात्मनां १२ द्विः शरं नाभिसंधत्ते द्विः स्थापयति नाश्रितान् द्विर्ददाति न चार्थिभ्यो रामो द्विर्नैव भाषते केषा
मप्येते १३ द्विः शरं नाहि संधत्ते हतानां नोचोषितसेव्यः स्थातं निःफलो न महानपि जलार्थिवारिधिं मुक्त्वा यस्य
कूपं निषेवते १४ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां उदारपुरुषप्रशंसा समाप्ता अथ तेजस्विप्रशंसा बालस्यापि रवेः पादा
पतंत्युपरि भूभृतां तेजसा सहजातानां वयः कुत्रोपयुज्यते १ सिंहः शिशुरपि निपतति मदमलिनकपोलभित्तिषु ग
जेषु प्रकृतिरियं सत्त्ववतां न खलु वयस्तेजसो हेतुः २ यद्यपि विधिवैगुण्यात् सिंहः पतति दुस्तरे कूपे तदपि हि सततं तेषां
छनति करिकुंभविदारणमनसा ३ तेजांसि यस्य प्रशमं प्रयाति वाराप्रवाहेण स वन्हिरग्निः अयं पुनर्वीडवनामधेयः स
मुद्रमापीय बिभर्ति तेज ४ एकः स एव तेजस्वी सैंहिकेयः सुरद्विषां शिरोमात्रावशेषेण जीयते येन शत्रवः ५ केषा एभः
मप्येते मौनी प्रदाप्रहारैरपि न क्षमी नीच एव सः आक्रम्य शोस्त्वाभिरपि न तेजस्वी सलोहितः ६ स्मैन्द्रस्य तुमेयराधे १९

स्वर्भानुर्भानुर्भानुमंतं चिरेणायत्त् हिमांशुमाशु ग्रसते तन्म्रदिम्नः स्फुटं फलं ७ माधवस्यैव तेजस्विनि क्षमासारे नातिकर्कशमार्दवे रे
न ज्वलति निर्मथनाद्वन्हिश्चंदनादपि जायते ८ तेजोहीनेन महीपालैश्च विस्फुर्यते निःशंको हि जनो धत्ते पदं भस्मनि भु
ष्मणि ९ कमोरक्ष्यते इति शार्ङ्गधरविरचितायां तेजस्विप्रशंसापरिच्छेदः अथ गुणप्रशंसा गुणाः कुर्वंति दूतत्वं दू
तत्वं दूरेपि वसतां केतकीगंधमाघ्राय स्वयं गच्छंति षट्पदाः १ गुणवज्जनसंसर्गाद्याति स्वल्पोपि गौरवं पुष्पमालानुषं
गेन सूत्रं शिरसि धार्यते २ गुणाः सर्वत्र पूज्यंते पितृवंशो निरर्थकः वसुदेवं परित्यज्य वासुदेवं नमेज्जनः ३ न हि जन्मनि ज्येष्ठत्वं
ज्येष्ठत्वं गुणा उच्यते गुणाद्गुरुत्वमायाति दधि दुग्धं घृतं यथा ४ गुणिनि गुणज्ञो रमते नागुणिशीलस्य गुणिनि परि
तोषः अलिरेति वनात्पद्मं न दर्दुरस्त्वेकवासोपि ५ नीरसान्यपि रोचंते कर्पासस्य फलानि नः येषां गुणमयं जन्म परेषां गु
ह्यगुप्तये ६ गुणा गुणज्ञेषु गुणा भवंति ते निर्गुणं प्राप्य भवंति दोषाः सुस्वादुतोयाः प्रभवंति नद्यः समुद्रमासाद्य भवंत्यपेयाः
७ गुणिनि जनने लोकानिजवंधनशंकया राजन् लक्ष्मीः कुरंगीव दूरं दूरं पलायते ८ गुणैः सर्वज्ञकल्पोपि सीदत्येको नि
राश्रयः अनर्घ्यमपि माणिक्यं हेमाश्रयमपेक्षते ९ गुणवद्भिः प्रयत्नापल्लवाटोपैः किंप्रयोजनं विक्रीयंते न घंटाभिर्गावः क्षी

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

20 रविवर्जिताः १० गुणैर्गौरवमायाति न महत्यापि संपदा पूर्णेन्दुर्न तथा वंद्यो निःकलंको यथा कृशः ११ न सौख्यसौभाग्यकरा
गुणा न्नराणां स्वयमेगृहीताः सुहृद्यांसनाद्व परैर्गृहीनाद्धिनपवित न्वेतेनते नगरंद्वति निजंगुणं बुधाः १२ कोपेपंकृमि
जं सुवर्णमुपलान्न दूर्वा पिंगोपमतः पंकात्तामरसं धशांकउदधेरिन्दो वर्गोमयात्। काष्ठादग्निरहेः फणादपि मणिर्गोपित
नेरोचना प्राकाश्यं स्वगुणोदयेन गुणिनो गच्छन्ति किं जन्मना १३ केषामप्येतो एकमेव गुणाप्रप्पनत्वान्नामगमद्दनुःनवा
शेषगुणाराजन्तस्ववेतेतिमविस्मयः १४ स्वयंगुणपरिरसागाहृणाकामः पतनसधः तमेव संहरन्नभूयुः पदमुच्चैर्विगाह
ते १५ गुणैरुत्तुंगतां याति नोच्चैरासनसंस्थितः प्रासादशिखरस्थोपि काकः किं गरुडायते १६ भद्रे हरेः गुणतां याति दूष
एगुणतां श्रीजिनो न्वैरासनसंस्थितः प्रासादशिखरस्थोपि काकः किं गरुडायते १७ भन्नवित यथाहि नम्रता दोषः स्त
नपोस्तब्धतागुणः १८ अहो वैचित्र्यमेतस्य संसारस्य किमुच्यते गुणोपि क्लेशहेतुः स्याद्धि श्रांतःकेटकेदल १९ अनवसरेगु
णवान पिहस्याद्दवतार्य तेहारः पवपशालाकावसरेत्सोपि भूषैः प्रसार्यते स्वकः २० केषामप्येचेदृति शार्ङ्गधराविर रम
चितायां गणायप्रशंसायरिच्छेदः अथ पत्तोबप्रशंसा अहकलापासंतापमकलाराबलललनमन्ततो अनस्तमस्तावत्त्र्म २०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पत्त्वत्त्यमपिजहद्दुः १ यासःस्मवपमिहृपनिनुष्प्रावलकलेस्त्वेचलस्मासमरुरूपरिणोयोनिर्विशेषोविशेषः सहिभवतिरगिहोपस
न्त्स्माविशालामनसिचयनिनिहेकोयेवानकोदरिद्र २ मत्देहरेःदगिदुस्सपपम्नृनिस्त्स्मानदविणालता जरद्धवधनःश्चेभुः
त्पयापिपरमेश्वरः ३ विश्मरुपर्म्मणाःसंतोषाम्न्तत्स्मातोयस्सुखंशांतेचतषाममत्तोगतिः ४ योमेगर्भगतस्यापिरजिक
ल्पितवान्पयः शोषहृतिविधानेनसकिंसुतोपवाम्नतः ५ अप्राप्पिताभिन्दुःखनिमयेवायांच्छिदेहिंना सुखान्यपित
पापांछिदैन्यमत्राप्तिरिष्यते ७ पंचमेहनिसप्ते वाशाकंपचतिस्वेगृहे अनृणीचाप्रवासीचसवारिचरमोदते ८ आत्मा
धीनशरीराणांस्वपतांनिद्रयालया कृतंनमयिमंस्तौनप्रमत्तलापकल्पते ९ सर्वंवसंपदस्तस्यसंतुष्टंयस्यमानसं उपान
त्पदस्यननुचर्माछन्नेवभूः १० यासस्पआरोगंपविद्वतासज्जनमैत्रीमहाकुलेजन्मस्वाधीनतावपुंसांमहदैश्वर्यंविनाप्य राम
थैः ११ सर्पाःपिवंतिपवनंनचदुर्बलास्तेशुष्कैस्तृणैर्वनगजाबलिनोभवंति कंदैःफलैर्मुनिवराःक्षपयंतिकालं सं
तोषएवपुरुषस्यपरंनिधानं १२ अधीकरोतिदैन्यंलब्धाथोगवापरितोषंच नष्टधनश्चसशोकःसुखमास्तेनिस्पृहःपुरुषः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२१ १३ नन्वखलेगुरुत्नाम्बुलस्तेशोरवंतवशस्तवैरेनिमं नतस्मैगवायपरिनोषंव नष्टधनश्रुसशेणकःसातमास्ति निस्पृहःपुरत्वभागंपुत्रामदेहे
रुग्णायेनेनाम १४ केषामयेते॥ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायांनोषप्रशंसापरिच्छेदः अथ संसर्गप्रशंसा महानुभावसंसर्गः कुसमनोन्नोति
कारकारगुण्यांबुजान्हवीसंगात्त्रिदशैरपिवंद्यते १ एकेकेचिद्यांतिकागतासःपात्रसंबोलभंतेगायंतंमेसरसमधुरंवीणयासं
प्रसक्ता एकेतेषांसहगतिवशाद्दुस्तरंतारयंति केचिनेषांन्वलितहृदया एकमेवपिबंति २ एनौविलस्य शाकिणः शुम
स्वेठदैत्यंदनसंगतोपिवक्रोजपेतःकोतिसमापतासपाःपयोपिमवं श्रुपचेहिमसमतेसंसर्गजादोषगुणाभवंति ३ उह
कोत्मसोमावजस्य इघत्वात्सर्वेलोहानामसत्वान्मगव क्षिरणाभ्यपाहेन्नानाग्राम रत्नीगांदर्शनात्संमतं सतांस
नां ४ विकृतिंनैवगच्छंतिसंगदोषेणसाधवः आवेष्टितंमहासर्पैश्चंदनंनविषायते ५ नस्यानवंतनगंतवंस्पणमप्पधमैः
सह यथोपिशोभिनीदृस्वमदिरांमन्यतेजनः ६ वीरागावंशापयातंवीचुवस्तुचेकुवोस्विपःपिबसनाप्येसंयोगाद्दल्केनल्कं राम
चतोपयाः ७ किंचिदाश्रयसंयोगाद्धत्तेशोभामसाध्वपि कांतोविलोचनेसक्तंमसमपिबांजनं ८ आश्रयवशेनसततंगुरू २१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नालघुनाचजायतेजंतोःस्थिंधेविधसमानात्करिणोवनदर्पणोलघवः ९ संसर्गोभवतिहिसाधुनाखलानांसाधूनांनचखलसंगमा
न्खलेत्वेच्यामेदंकुसमभवेम्देवधत्तेम्रहं धंनचकुसुमाविधारयंति १० नसाधुःकुत्रापिव्रजतिखलदोषंनगुणान्नाखलोरक्तो
संसर्गैरपिकृतनिश्चराःपयापक्षिप्यालैरपिहितनतनुश्चेदनतरुर्न्नवैकसंयातिस्वपयपतिचन्यापंसमनसं ११ असाधुःसा
धुर्भवतितलज्जातेषपुरुरुषोनसंगाद्दोर्जेम्येनहिसज्जनताकस्यचिदपिसमानेसंसर्गेमपिभजगमोज्झेन्मजनितेम।
णिन्मोहेहेषानस्यशांतिननुसर्पोमणिगुणान् १२ केषामण्येतेसंनहापमिसंस्थितस्यपयसोनामापिनज्ञायतेमुक्ताका
रतयातदेवनलिनीपत्रस्थितंराजते स्वात्यांसागरशुक्तिसंपुटगतंतज्जायतेमौक्तिकंप्रायेणाधममध्यमोत्तमगुणाःसंस
र्गतोजायते १३ अश्वःशस्त्रंशास्त्रंचवीणावाणीनरश्चनारीचपुरुषविशेषंप्राप्यभवंतियोग्याअयोग्याश्च १४ आसीत्त
द्वैविमलजलधेर्मज्जनंभयतोनांनारीणांचप्रबलमुकुटेकांचनेनप्रसंगंतत्त्रीवहद्वाकथमिहमहोकाचखंडेनसार्द्धमिलितो
कंठेमरकतमणेःकामवृस्यागतोऽस्मि १५ एतेविष्णुशर्म्मणः इतिशार्ङ्गधरविरचितायांसंसर्गप्रशंसापरिच्छेदः अथपुनः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२२ यशोस्ता जातिर्यातु रसातलं गुणगणस्तस्याप्यधो गच्छतां शीलं शैलतटात्पतत्वभिजनः संदह्यतां वह्निना शौर्ये वैरिणि वज्रमाशु
२२ निपतत्वर्थोस्तु नः केवलं येनैकेन विना गुणास्तृणलवप्रायाः समस्ता इमे १ यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः स पंडितः स श्रुतवा
न्गुणज्ञः स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयंति २ एतौ भर्तृहरेः वयोवृद्धास्तपोवृद्धा ये च वृद्धा बहुश्रु
ताः सर्वे ते धनवृद्धानां द्वारे तिष्ठंति किंकराः ३ वाणास्त्रः हेतु भ्रमणाय पुन्के वाक्यं न भवपते रीहस्य आपत्ति परुषमसं
संभ्रमं वा कं सम्मृहस्य ४ स्पृशेद्य पार्थीजीव लोको यं भ्रमण्यानमपि सेवते अनेतारमपि स्तं जानिःस्वं गच्छति दू
रतः ५ न सा विद्या न तल्लक्ष्मी लेन नन्हानं न सा कला अर्थार्थिभिर्न चेन कार्यं धनिना यन्न कीर्त्यते ६ यथामिषं ज
ले मत्स्यैर्भक्ष्यते श्वापदैर्भुवि आकाशे पक्षिभिश्चैव तथा सर्वत्र वित्तवान् ७ न वित्तं दर्शयेत्प्राज्ञः कस्यापि वित्तस्वल्पमण
हो मुनेरपि यत स्तस्य दर्शनाच्चलते मनः ८ एते वित्तक शर्मणाः लक्ष्मा परिपूर्णे हं न भयं मे स्तीति मोहनिद्रेषा राम
वापूर्णा समये दंभं भवति भयं सिद्धिकासमोः ९ भक्ते द्वेषो जडे प्रीतिः सुरुचिर्गुरुलंघने मुखे कटुकता नित्यं धनिनां ज्व २२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रिणमिव: १० आलिंगिताः पैरेर्यांति प्रस्खलंतिसमेमयधि अयकानिचभावंते धे[illegible]निनोमघयाइव ११ पतंतिखड्गधारासु विशं
तिमकरालयं किंचकुर्वंतिसभगेकुष्ठमयोघिनोनराः १२ गुणक्षोभ्योपातिरिक्तः कूपेषु ठेमया निर्गतोपिभूत्वः पस्य
जनैः शिरसिधार्यते १३ केसामप्येते इतिशाखुति ३ सहजांधदृशः स्वदुर्नयेपरदोषेक्षणदिव्यचक्षुषः स्वगुणोच्चगिरोमु
नताः परवर्णग्रहणेष्वसाधवः ४ एतौमाघकवेः विषधरजोप्यतिविषमः खलइतिनमृषावदंति विद्वांसः यदहिर्नकुलद्वे
षीस्वकुलद्वेषीपुनःपिशुनः ५ अतिमलिनेकर्तव्येभवतिखलानामतीवनिपुणाधीः तिमिरेहिकौशिकानांरूपंप्रतिपद्य
तेदृष्टिः ६ एतौसर्वधीः लक्षोञ्ज्ञायोनो वः प्रथममेदस्वामिनंपरामवति भूमिरजोरघ्यादाद्दुच्छायकमेवसंहणुते ७ रविशुमस
उपलक्ष्मनेनसज्जनाभिन्नसतामस्तिनकश्चिदयेस्माहेतुः स्वहकमाम्निनमनुहृतोग्निर्दहत्यवः ८ विषमामलिनात्मानाद्विजिह्वा
जिह्मगाइव जगत्प्राणहरानित्यं कस्यनोद्वेजकाः खलाः ९ हरिगणोस्य दुर्जनः परिहर्तव्योविद्ययालंकृतोपदि मणिनाभूषितः
सर्पः किमसौनभयंकरः १० चाणाक्यसपरिमुद्रामपिवतिसमाश्रितोदुर्जनः पगान्वयश्चतेपवनाशिनोपिभुजगाः परोपतापेनमु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२३ ध्यंति ११ नीचः समाश्रितोवशमनवाप्यपराश्रये छिद्रमन्वपिमाप्नोति हष्टांतोत्रटीभवः १२ खलानां कंटकानां चद्दिविधैवप्रतिक्रिया उपान
23 त्मुखभंगोवा दूरतोवापिवर्जनं १३ समुखोपिसदहनोपिसन्मार्गेयतितोपि सन समतोवै पादलग्नोपिव्यथयत्येवकंटकः १४ अ
भवः कोपिकोपाग्निः सज्जनस्यखलस्यचा एकस्मशाम्यति स्नेहाद्दुद्धेनेमस्सुवारिजः १५ निमित्तमुद्दिश्यहि यः प्रकुप्यति ध्रुवंस
तस्यापगमेप्रसीदति अकारणाद्द्वेषिमनोऽस्ति यस्य कथं जनास्तंयति १६ पादाहतोपियदृढदंडसमाहतोपि यंदंष्ट्रयाग्रस्पृशति
तंकिलहंतिसर्पः हर्षादिवैषपिशुनोत्रमनुष्यधर्मा कर्णेपरेस्पृशतिहंत्यपरसमूलं १७ नोभ्रदुर्जनजिह्वाच प्रतिकूलवि
सर्पिणी परप्रतारणायैवदारुणाकेननिर्मिता १८ यस्मिन्वंशेसमुत्पन्नस्तमेवनिजचेष्टितैः दूषयत्यचिरेणैवघुणकीटइवाधमः
१९ प्रेरयति परामनार्यः शक्तिविहीनोपिजगद्भिद्रोहे तेजयतिशस्त्रधारांस्वयमसमर्थः शिलाः छेत्तुं २० स्वभावकठिन
स्यास्यकश्चिन्नांविश्वस्तोनतिं गुणोपियपराहिंसायैचापसंवखलस्यच २१ अयः पिंडइवोत्तप्ते खलानां हृदये क्षणात् पतिता राम
एवनेष्यतेगुणास्तोयकणाइव २२ वर्जनीयोमतिमताद्दुर्जनःसख्यवैरयोः श्वाभवत्यपकारायलिहन्नपिदशन्नपि २३ वक्रतां २३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

विभ्रतोपसगुत्थमेवप्रकाशते कथंनवसमानः स्यात्तपुच्छेनपिशुनः शुनः २४ शिरसिनिहितोपि नित्यंयत्नादपिसेवितोवहु
स्नेहैः नरुणीकचइवनीचः कौटिल्यं नैवविजहाति २५ पात्रमपात्रीकुरुते दहति गुणांस्नेहमाशुनाशयति अमलेमलंनियच्छ
तिदीपज्वालेवखलमैत्री २६ स्नेहेनभूतिदानेनकृतः स्वस्योपिदुर्जनः द्व्येशाक्षान्तिकेनिष्टन्करोत्येकमपिहिधा २७
यथायथैवस्नेहेनभूयिष्टस्सुपवर्ध्यते धत्तेतथातथातापमहावैश्वानरः खलः २८ स्तोकेनोन्नतिमायातिस्तोकेनायात्यधोगतिं अहो न
सदृशीवृत्तिस्तुलाकोटेः खलस्यच २९ नैवात्मनोविनाशंगणयतिपिशुनः परव्यसनसंसक्तः प्राप्यसहस्रविनाशंसमरेनृत्यति
कवंधइव ३० दह्यमानाः सुतीक्ष्णेननीचाः परयशोग्निना अशक्तास्तत्पदंगन्तुं ततोनिंदांप्रकुर्वते ३१ खलः सत्क्रियमाणो
पिनयतिकलहंसतां दुग्धधौतोपिकिंयातिवायसः कलहंसतां ३२ कैर्वाममप्येतेनविषममृतं कर्तुं शक्यंप्रयत्नशतैरपिमजतिक
दुर्जनंस्वानिवृत्तःस्थितोपिपयोहृदे गुरुणपरिचितामार्गीवाणीनजल्पतिदुर्जनः स्थिरमपिवलाध्मातेलोहेकृतः कनका
कृतिः ३३ भर्तृहरेः इतिशार्ङ्गधरादिरचितामार्गीवाणीनजल्पतिदुर्जनः स्थिरमपिवलाध्मातेलोहेकृतः कनकाकृतिः ३३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा० व्रा०

२४ नायांडुर्जेनगिरा प्र रिखेदः अथ कृपणनिंदा यदर्जितं पारिक्लेशैरर्जितं यन्न भुज्यते विभज्यते यदं तेन्यैः कस्य चिन्मास्तु तद्धनं १ पत्कारोत्य

२५ रतिं क्लेशं तत्क्ष्णं मोहं प्रजागरं न तद्धनं कदर्योद्रव्य व्याधिरेव सः २ एजौ क्लेशैर्भुद्रव्य म्मसुः शरीररोगो मारं धनरंध नरकं वसंधरा दुःख

रिणी वहसति स्वपति गुरुत्वमलं ३ वाणाभदः नंदनैरैर्दुर्विणो दुःकृतमिव किमपि विहितमतिघोरं वसधातलो कृपणको विर माविं

नाप्याथियतले भुः ४ वलमदेव स्यहृद तरानिवृद्धमेः कोशनिधुस्य सहजमलिनस्य कृपणस्य कृपाणस्य च केवलमाका

रतो भेदः ५ गोयं भद्रस्य कृपणस्य सम्द्धेनाम साभिमोन्कर: संति कति चिदितिनिपुणाः जलसंपद्योगं राशेर्पाति वशं शम्ब

दौर्वीन्दैः ६ प्रकाशु वर्षे स प्राप्तानपिनत्नभंते भोगान भोक्तुं स्वकर्मभिः कृपणाः शखपाकः किलभवति प्रयाकेवालिभज्यो

हि ७ रविगुप्तस्य त्यागभोगविहीनेन धनेनधा निनोयदि भवामः किं हतेनैष धनेन धनिनो वयं ८ कस्यापि कृपणेनसमो

दाताना भूतो न भविष्यति अस्पृशन्नेव वित्तानि यः परस्मैः प्रयच्छति ९ व्यासस्य योन दहदातिन भुंक्ते सति विभवे नैव तस्य तद्द्रव्यं ह

णमयकृत्रिमयरुषार रक्षतिस स्यार्थे १० कृपणोन शवेनेवस्व तेनापि न दीयते मांसं वर्द्धयताते न काकस्य य कृतिः कृता ११ ३ राम २४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दारवरितः त्यागी याचितः कृपणोधिकः एकोधनं ततः प्राणानन्यः प्राणांस्ततोधनं १२ दानं भोगो नाशः स्तिस्रो गतयो भवंति
वित्तस्य यो न ददाति न भुंक्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति १३ नोपभोक्तुमपि क्लीबो न्यस्तुमपि विशो श्रियं ग्रामो विरागयत्येव
रमयन्त्यपि कामिनी १४ केषामप्येतो इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां कृपणनिंदा परिच्छेदः अथ याचकनिंदा देहीति वक्तुः
कामस्य यदुःखमुपजायते दाता चेत्तद्विजानीयाद्द्यात्स्वपिशितान्यपि १ कसां पिबेयमशुमेलिनं वक्रं दीना वागगद्गदः स्व
ग्रयपाचकनिंरः मरणे यानि विद्यानि तानि चिह्नानि याचके २ व्यासस्य भ्रातहंतरसे यया च काजनैर्वौरायसेस्पृविया
मस्माद्विक्रमशालिवाहनमहीभृन्मुंजभोजादयः अतं ते चिरजीविनो न विदितास्ते विश्वजीवातवो मा दृक्षे ध्रुवलोमशप्रभृत
यः स्वशाःश्रमताप्ययः ३ उद्दीनानुगणयन्निगाः मुरस फलान्याराद्दिकीर्णानमधः यर्ष्मी स्त्राः परितोयशस्तवकिताः सेव स्वतापस्य
वाः शागे वा यस्ततः प्रमोदहरिणस्यापा कथं संगता दैन्यारण्यमतंगजेन महता भग्नेभिमानद्रुमे ४ विद्यावंतः कुलीनस्य
धनं याचितमिच्छतः कंठे पारावतस्येव वाक्करोति गतागतम् ५ दक्षिणाशाप्रवनस्य प्रसारितकरस्य च तेजस्विनो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२५ र्कस्य हीयते मासकाकया ६ गुरुता रूपयाति यन्न नः पुरुषस्त्वहि दितं मया धुभाऽननु लाघवहेतुरार्थिता नन्दतेति ध्वनिसामवा
२५ गपि ७ साधुरेवार्थिभिर्याच्यः क्षीणवित्तोपि सर्वदा शुष्कोपि हि नदीमार्गः खन्यते सलिलार्थिभिः ८ त्वराराहदपि लघुस्तूलस्तूलादपि हि
याचकः वायुना किन्न नीतो सौ मामयं प्रार्थयिष्यति ९ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां याचकनिंदापरिच्छेदः अथ दरिद्रनिंदा
उत्थाय हृदि लीयंते दरिद्राणां मनोरथाः वालवैधव्यदग्धानां कुलस्त्रीणां कुचाविव १ कस्यापि हे दारिद्र्य नमस्तुभ्यं सिद्धो
हं त्वत्प्रसादतः पश्याम्यहं जगत्सर्वं न मां पश्यति कश्चन २ कस्यापि इह लोकेपि धनिनां परोपि स्वजनायते स्वजनोपि दरिद्राणां तत्
क्षणाद्दुर्जनायते ३ कस्यापि रोगी चिरप्रवासी परान्नभोजी परावसथशायी यज्जीवति तन्मरणं यन्मरणं सोस्य विश्रामः ४
परीक्ष्य सत्कुलं विद्यां शीलं शौर्यं सुरूपतां विधिर्ददाति निपुणः कन्यामिव दरिद्रतां ५ दरिद्रान्तजनस्येतायः शांतःसंतो
षवारिणा याचकाशाविघातान्तर्दाहः केनोपशाम्यति ६ अर्था न संति न च मुंचति मां दुराशा त्यागान्न संकुचति दु राम
र्ललितं मनो मे याञ्चा च लाघवकरी स्ववधे च पापं प्राणाः स्वयं व्रजत किं प्रविलंबितेन ७ माघकवेः मारो हीश्वर मोहि २५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वस्त्ररहितान्दृष्ट्वा घवालाभिमानायातः स्तवकस्तहास्यति पिनाथैवैयके वाससी । स्फुटैवं गृहणीवचांसि निकटे कुड्यस्य निः
किंवनो निःस्वस्य स्फजलपवपतनमुखः यो पृ पुनः प्रस्थितः ८ केयं रावडमिद्धं प्रयच्छय देवास्त्वां केगृहराणां भं कारितं भक्त लम
त्रकायुभवत्क्लृ दृष्टे पलालोच्चयः हपस्मादिति जलस्ततोन्विष्यपहा चौरः प्रविष्टस्तदा लब्धं कृष्णेरमन्मत । स्तदुपरि क्षिप्त्वानुद
न्निर्गतः ९ हृष्टोनः पतिरेषमे च कमतः स्थागावशो यं गृहं कालोभार्गाजलागमः कुशालीनीवत्समग्रानापि नोपला
लंचितनैलविंदुघटिका भग्नेति पश्यीकुलाकृष्टा गर्भमराकुलानि जयधस्वच्छूलिं रेष्यदिति १० अंबावानुत्पत्तिनसमान
क्रयपासाप्रियं वयानमया अहमपिनभ्रपानं तम्यवहराजन्क्लस्तेयोम्य ११ दरिद्रोद्यः केशामध्ये चौरालक्ष्मी हरि
दृष्ट्वा ह्वावैसीसहृष्णा विहृ चौरालस्य नगृहं तिन हारेद्दः प्रयच्छति १२ श्रीवाल्मीकेः न्नोसेवाविहितागुरोपिसनाकूलो वा
क्लंत्रप्रजनेदेवानां विधिवत वापिवशिवह्निग्ध्वा दयः सेविताः किं तु त्वचरगो मरस्वतिरसाहाज्जन्मतः सेवितो नस्मा
मांविजहाति साम्ब तोशंकेसयत्नो नव १३ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां दारिद्र्यनिंदापरिच्छेदः अथमूर्खनिंदा यस्मानास्तिस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा. प.
२६

यं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करोति किं लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किं करोति वै १ चाणाक्यस्य वितरति गुरुः प्राज्ञे विद्यां तथैव यथा जडे
न तु खलु तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्युपहंति वा भवति च पुनर्भूयान्भेदः फलं प्रति तद्यथा प्रभवति रुचिं ग्याहे मणिर्न्न मृदां चयः
२ कालिदासस्य लभेत सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन् पिबेच्च मृगतृष्णिकासु सलिलं पिपासार्दितः कदाचिदपि
पर्यटन्शशविषाणमासादयेन्न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ३ प्रसह्य मणिमुद्धरेन्मकरवक्त्रदंष्ट्रां
कुरात्समुद्रमपि संतरेत्प्रचलदूर्मिमालाकुलं भुजंगमपि कोपितं शिरसि पुष्पवद्धारयेन्न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजन
चित्तमाराधयेत् ४ भर्तृहरेः मूर्खे द्विजत्वं तांबुसां श्रुत्वा वाचः शुभाऽशुभाः अशुभं वाक्यमादत्ते पुरीषमिव सूक
रः ५ व्यासस्य उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शांतये पयःपानं भुजंगानां केवलं विषवर्द्धनं ६ चाणाक्यस्य
इति श्रीशार्ङ्गधरविनायां मूर्खनिंदापरिच्छेदः अथ तृष्णानिंदा वलिभिर्मुखमाक्रांतं पलितैरंकितं शिरः गात्राणि शि
थिलायंते तृष्णैका तरुणायते १ भर्तृहरेः तृष्णे देवि नमस्तुभ्यं धैर्यविप्लावकारिणि विष्णुस्त्रैलोक्यपूज्योऽपि यत्त्वया

राम
२६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वामभीकृत्तः २ कस्यापिभ्रांतं याचनतत्परेण मनसादेहीतिवाक्प्रेरिता भुक्तं मानविवर्जितं परगृहे साशंकया का२कवत्तृस

केक्षयं भ्रूकुटीकटाक्षकुटिले हृष्टं खलानां मुखं तस्मै देयियदस्मदिक्षुसिपुनस्तृणायिसज्जादयं ३ भ्रांतं देशमनेकदुर्ग

विषमं प्राप्तं न किंचित्फलं त्यक्त्वा जातिकुलाभिमानमुचितं सेवा कृता निःफला भुक्तं मानविवर्जितं परगृहे साशंकया

काकवत्तृष्णे जृंभसि पापकर्मनिरते नाद्यापि संतुष्यसि ४ नास्वाद्यान्नमयातुल्याकविद्धस्थितिगिरं विनीयाग्रा

गानपि मुक्तसंतीभवसेवाधिकं प्रियापृच्छतादंताकेशा हृद्धिरोधःस्पदेयदे यातसज्ञामिदंहेहेतत्स्मासाधीनमंवति

देत्तस्मैत्वमपित्वस्मां धात्तषस्यानेषुवनसेवाधितेषनयत्मेषजरायरिणतेषु च ७ धनेषु जीवितव्येषु स्त्रीषु पुत्रा

शनेषु मित्रात्तस्मा मानेवाः सहैवयातायास्यंतिपांति च ८ त्स्मेदेविनमस्तुभ्यं यातं सर्वस्य सर्वदा उसाद्यसयत्नेन

गोःपरे सागरभ्रामाम् ९ अविमेन्नूयसंप्राप्तमपिभ्रूरमयिस्थितंतत्सगीकरोनित्यस्मैफाविमेषेण नरोत्तमं १०के

वामयेते इतिश्रीशार्ङ्गधरविरचितायां तत्ताानिस्पृष्टोच्छेदः अथ लोभनिंदा लोभः सदाविचिंत्यालुब्धेभ्यः सर्वतो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२७
27

भवंहृदं कार्यकार्य्यविचारो लोभविमूढस्य नास्त्येव १ अतिसाहसमतिदुःकरमगम्यं चैव दानमर्थानां योपि ददाति शरीरं न द
दाति स वित्तलेशमपि २ केचित्स्वभावलुब्धास्तेभ्योप्यधिकतरां यांति नाम पि सहंते न तु संत्यजंति वित्तं मात्सर्येण मिवा धमास्ततन्ते
३ मेवाद्य्राति लब्धा भवंति धनलवगणा वारिवु हूत्तस्मात्तृणलवमिव निजदेहं त्यजंति लेशेन वित्तस्य ४ सत्यप्र
शमतपोलिः सत्यधनैः शास्त्रवेदिभिः । जितः लोभो बहुं प्रविष्टः कुटिलहृदयेषु किरातानां ५ रात्रौ क्षेमेंद्र स्वगा
सर्वमर्थार्थितया लुब्धजनेहेजेपेज्जनं च ब्धिदेहेला ऽस्वरत्नं स्त्रीकर्म्म प्यमानोस्त्रज हि षं ६ प्रायेयाधविनामे
वधनलोभोनिरंतरं यउयकोटिह योयेन लक्ष्म्यप्रणाते धन ७ एतौ कयोरपि इतिश्रीक्षेमेंद्रविरचितायां
लोभनिंदायरिच्छेदः अथ दैवाख्यानं ब्रह्मायेनकुलालवन्नियमितो ब्रह्माण्डभांडोदरे विष्णुर्येन दशावतारग राम
हने क्षिप्तः महासंकटे रुद्रोयेन कपालपाणिपुटके भिक्षाटनं कारितः सूर्योभ्राम्यति नित्यमेव गगने तस्मै नमः कर्म्म २७
णे १ क्वचित्साचौघातं घटितमपि कार्यं विघटयत्यशक्यं केनापि क्वचिदमानं घटयति तत्दैवं सर्वेषामुपरि परितो जाग्रा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मिषिधातुपालभः कोयंजननत्रधनोपार्ज्जनविधौ २ एमश्चंद्रमहानां नमः स्वामोदृष्यान्वउत्तविधेस्तेपिवशमाविधिर्वंघः सोपि
भवतिनिपतेकर्म्मैककनटः फलंकर्म्मोयतेयदिकिमरेः किंत्वविधिनानमस्तत्कर्म्मभ्योविविरपिनयेभ्यः प्रभवति ३
खल्वाटोदिवसेश्वरस्यकिरणैः संतापितोमस्तकेवांछन्देशमनातपंविधिवशाद्बिल्वस्यमूलंगतः तत्राप्यस्यमहाफ
लेनपततामग्नंसशब्दंशिरः प्रायोगच्छतियत्रभाग्यरहितस्तत्रापदांभाजनं ४ मज्जत्वंभसियातुमेरुशिखरंशत्रुंजयत्वाहव
वेवाणिज्यंकृषिसेवनादिसकलाविद्याः कलाः शिक्षितं ४ मज्जत्वंभसियातुमेरुशिखरंशत्रुंजयत्वाहवेवाणिज्यं
कृषिसेवनादिसकलाविद्याः कलाः शिक्षितुआकाशंविपुलप्रयातुखगवत्कृत्वाप्रयत्नंपरंनाभाव्यंभवतीहक
र्म्मवशतोभाव्यस्यनाशः कुतः ५ एतेप्यस्त्रैहरेः स्ववशः करोतिकर्म्मप्रमाणमस्ततःपरंवपणेभवति स्ववशोरोहति
ष्टेनिपतनस्ववशस्तनः पुरुषः ६ कस्यापिकिंलंनवेत्तिजगातिप्रख्यातंलाभकारणंमूलं द्विधिलिखितास्मा
लंफलतिकपालेनचभूपालः ७ द्वीपादन्यस्मादपिमध्यादपिजलनिधेर्दिशोप्यंतात् आनीयझटितिघटयतिवि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

धीरयमिमतममाभिमुखीभूतः ८ भाग्यवंतं प्रसूयेथा मा शूरं मा च पंडितं शूराश्च कृतविद्याश्च वने सीदंति मे सुताः ९ गजभुजंग
२४ विहंगमबंधनं शशिदिवाकरयोर्ग्रहपीडनं मतिमतां च निरीक्ष्य दरिद्रतां विधिरहो बलवानिति मे मतिः १० न केव
लं मनुष्येषु दैवं देवेष्वपि प्रभुः सती च धनाध्यक्षे चर्मप्रावरणो हरः ११ अंभोधिः स्थलतां स्थलं जलधितां धूलील
वः शैलतां मेरुर्मृत्कणतां तृणं कुलिशतां वज्रं तृणप्रायतां वह्निः शीतलतां हिमं दहनतामायाति यस्येच्छया लीलादु
र्ललिताद्भुतव्यसनिने दैवाय तस्मै नमः १२ अरक्षितं तिष्ठति दैवरक्षितं सुरक्षितं दैवहतं विनश्यति जीवत्यनाथो वि
पिनेऽपि रक्षितः कृतप्रयत्नोऽपि गृहे विनश्यति १३ साछिद्रो मम धर्मकुटिलः कराः स्वर्गास्पभाजनं धिग्दैवं निर्मलं तत्त्वे
मात्रं कज्जलभस्मन १४ दाता बलिः प्रार्थयिता च विष्णुर्दानं च भूर्वाजिमखस्य कालः नमोस्तु तस्मै भवितव्यता
यै यस्याः फलं बंधनमेव जातं १५ को लाभमप्येते भगवंतौ जगन्त्रे स्पर्धा चेद्मम सविपि प्रशय गच्छत एवास्तंति मतिः राम
केननंध्यते १६ हंहो निःप्रतिकूलतामुपगते हि विधौ विफलत्वमेति बहुसाधनता अवलंबनाय दिनभर्तुरभून्न प २८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तिष्पतःकारसहस्रमयि १७ माघकवेः प्रियसखिवियद्दंडयांतमातपरंपरायरिवयचलेचिंताचक्रेविधायवि
धिः खलः म्वरमिवलाति गीकस्य प्रगल्भकुलालवम्भ्रमयति मनो मे नो जानीमः किमत्र करिष्य
ति १८ विज्जकायाः किंकरोति नरः प्राज्ञः शूरो वाप्यथपंडितः दैवोयस्य छलान्वेषी करोति विफ
लाः क्रियाः १९ चाराणास्यः यन्मनोरथशतैररगोचरं नसस्पृशंति कवयो गिरविमृत स्वप्नवृत्तिरपियत्र ह्ले
भालीलयैव विदधाति तद्विधिः २० देवगणस्य॥ इति शार्ङ्गधरविरचितायां दैवाख्यानपरिच्छेदः अथोद्यो
गाख्यानं न दैवमिति संचिंत्य त्यजेदुद्योगमात्मनः अनुद्यमेन कस्तैलं तिलेभ्यः प्राप्तुमर्हति १ उद्यो
गिनं पुरुषमुपैति लक्ष्मीर्दैवं हि दैवमिति कापुरुषा वदंति दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या यत्ने कृते यदि न
सिध्यति कुत्र दोषः २ विहाय पौरुषं यो हि दैवमेवावलंबते प्रासादसिंहवत्तस्य मूर्ध्नि तिष्ठंति वायसाः ३ उद्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मेनहि सिध्यंति कार्याणि न मनोरथैः नहि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशंति मुखे मृगाः १४ पूर्वजन्मजनितं पुराविदः कर्म दै
वमिति संप्रचक्षते उद्यमेन तदुपार्जितं चिरं दै वमुद्यमवशं न तत्कथं ५ एवं पुरुषकारेण साध्यसिद्धिनि
बंधने योतिक्रमितुमिच्छेत्स लोके नावसीदति ६ योजनानां सहस्रं तु शनैर्गच्छेत्पिपीलिका अ
गच्छन्वैनतेयोपि पदमेकं न गच्छति ७ काममिष्टश्रियमासाद्य यस्तद्धेतौ न चेष्टते तस्यायति ष्यन्नश्रेयो
बीजभोजिकुटुंबवत् ८ संयदासुस्थितं मन्यो भवति स्वल्पया धियः कृतकृत्यो विधिर्मन्ये न वर्द्धय
ति तस्य तां ९ असंख्यादयतः कंचिदर्थं जातिक्रियागुणैः यदृच्छया द्रवसुसः संज्ञायै जन्म केवलं
१० एतौ माघकवेः इति शार्ङ्गधरविरचितायां उद्यमाख्यानपरिच्छेदः अथाप्रकीर्णकाख्याने दा राम
नायनस्मीः सुकृतायविद्यादिं नायरत्नविनिश्चयायः परोपकारायवचांसि यस्य वंद्यस्त्रिलोकीतिकः सएव: १ देव २९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गराणस्य निःकलंककलपैकपापिमः संपूतस्वरखलुपूज्यतेजेनैः भद्रपयःपजलजौषिधार्पितेशंकारेणशिरसा निशाकरः २ मार्जयप
स्वकेसत्सुउपाः परार्थघटकाः स्वार्थपरित्यज्यपोसामान्यास्तुपरार्थमुद्यमभृतः स्वार्थाविरोधेनपे तेमीमानवषशास्तसाः प
रहितयेः स्वार्थतोहन्यनेपेनधृंनिनिरर्थकं परहितंनेकेनजातीमहे ३ भर्तृहरेः स्वन्यसुखेदुर्वहोपः प्रियपवदनेसस्व
परिहासः इतरैधनजन्मापोधमः सोमरसंभवोपपः ४ योवर्द्धनाचापसि स्वहोवतमहत्त्वाषं विपरीतमिदंजगत् पे
नापत्रपनेसाधुरसाधुकोसेनतुष्यति ५ अहानातुरुषत्यागीधनंसंत्यज्यगछ तिहातांरंहंपराणंमन्येमतोप्यर्थंन
मुंचति ६ व्यासः दानव्यंभोक्तव्यंसु निविभवेसंचयोनकर्तव्यः पश्येहमधुकरीणांसंचितमर्थहरंत्यन्ये ७ आश
टमलोभमभिद्धत्यागिनमकरागिणांविशेषज्ञंपरिनाश्रयतिनं श्रीः श्रीरेवहिवंचितानत्र ८ पासवसव्यानिपत्रे
पिसंध्यावध्यविन्नेभत्रेरोदिरामंदिरामंदिरेन्येषांवकपंतिषं तिसाविरं ९ रक्षंतिकृपणाः पाणोद्रव्यंक्रव्यमिवात्मनः तदे
वसंतः सततमुत्सृजंतियथामलं १० सद्विद्यायदिकाचिंतावराकोदरपूरणे शुकोप्यशनमाप्नोतिरामरामेतिवा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शां०वृ तुवन् ११ हृदनोद्धध्यमानस्यपव्दनः पुलकोनचेत् आत्मनश्चपरे पांच धिकृत्यागं पोरुषंश्रुते १२ नतभुक्तं ननत्वीतं न तत्सुखेनन
३० द्रुतं पत्त्रासमाहि घसीरललनावाजिवर्जितं १३ दुर्जनदूषितमनसो स्वजनेपि हि नास्ति विश्वासः पाणिःपयसा दग्धोरधापि
30 फूत्कृत्य मत्स्यपति १४ करोति निर्मलाधारा एत्तुच्छस्यापि महार्घतां श्रेत्रुनो बिंदुरत्योपि शुक्तौ मुक्ताफलं भवेत् १५ अंतः कटुरपिल
घुरपि सद्वृत्तेपः प्रमात्र संत्यजति भवति हि सद्योवंद्यः एपपिरवसर्वलोकस्य १६ किमाघत्वगुरुत्वाभ्यां चरमोपि गिरौ तिः को
तको कुसुमे पश्य लघुपत्रे निगौरवम् १७ पतितोपि राहुवदने तरणिर्बोधयति पद्मखंडानि भवति विपद्यपि महतां अंगी
कृत वस्तु निर्वाहः १८ निःसारस्य पदार्थस्य प्रायेणाडंबरो महान् न सुवर्णे ध्वनिस्तादृक्यादृक्कांस्ये प्रजायते १९ स
एव धन्यो विपदि स्वरूपं न विमुंचति त्यजत्यर्ककरैस्तप्तं हिमे देहे न शीततां २० मस्तिमासि हि समज्योत्स्नाप क्षयोस्तभवो
रपि तत्रैकः शुक्लपक्षो यशः पुण्यैरवाप्यते २१ मत्सरादपि जानंति नीरक्षीरविवेचनं प्रसिद्धिरेव हंसस्य यशः पुण्यै राम
रवाप्यते २२ सौभाग्यं विरलस्यस्यात्समकर्म्मगुणोपि षट्त्रिंशता गुणाधाव पीरकर्द्दापत्येवकप्यते २२ हस्तादपि तत्रात ३०

व्यंगहारपि न हीयते परोपकारशास्यापि वचनेपि दरीदृश्यता २५ पातितोपि कराघातैरुत्पतत्येव कंदुकः प्रायेण हि सुवृत्तानामस्था
पिन्यो विपत्तयः २५ यद्यस्ति तस्य पद्मस्य मित्रे वरुणभास्करौ पद्मच्युतस्य तस्यैव क्लेशदाहकरावुभौ २६ वनानि दहतो वह्नेः
सखा भवति मारुतः स एव दीपनाशाय कृशे कस्यास्ति सौहृदम् २७ गतः स कालो यत्रासीद्रत्नज्ञा कल्पशाखिनां विनाउदुंवरफलेभ्यो
पि स्पृहयामो धुनावयं २८ भोज्यं भोजनशक्तिश्च रतिशक्तिर्वराः स्त्रियः विभवो दानशक्तिश्च नाल्पस्य तपसः फलं २९ व्य
यपतितनितरामुपेतः स्वश्मशक्तीनवद्यालेशोपि भृशमुद्विजते च सुसक्तेनरजः कनेनापि ३० शारदिसमग्रनिशा
करशतहृततिमिरचपारजनीजलदान्तरितापि कुर्मीयदिवसच्छाया न पूरयति ३१ द्वारमत्र तलां गृलात्सहाधननभीष
रणात् सिंहात्वाहमहारोपि नृशृगालाधिरोहणं ३२ केषामप्येते त्वं केली च जनानुरागरभसाहसात्सुमंगलाहसः कोनोमा
नहमानह्लाविरिपतीभः किंत्वहे कपञ्चगुंजापुंजपरंपरापरिचयाद्भिल्लीजनैरुज्झितं मुक्तादामभयं धामधारयति किं वै
देकुरंगीदृशः ३३ इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ शार्ङ्गधराख्यानपरिच्छेदः अपसमस्थानं सहस्रशीर्षपुरुषः सहस्राक्षः सह

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा० त्र स्रपान् इत्यितश्चाकिन्तश्चन्त्रसन वसैन्नेविसर्प्पति १ स्यापि सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् इतिपरहृवंसमास्या
३१ कामंकामदुघेधुन्हृमित्रीपवरुणायच वपंधीरेशदातेनसर्वान्त्वकोमानशीमहि २ कस्यापि कामंकामदुधे धुक्ष मित्रापव
31 रुणापच सर्वान्कामानशीमहि इतिपादत्रयंसमस्या अत्रसमाने मानत्वंभवितानुलहेममरतिमत्वाधावंमानीमगास्ति
हः पलापेन्ने ३ कस्यापि मगास्तिहः पलापनरतिपरैकंसमस्या विषापांडुर्मदोपेयांकार्ष्ण्यंविभवेसति नेषारै
वालिशानांसलिलादग्निरादभ्युत्थितः ४ कस्यापि सलिलादग्निरुत्थितइतिपरैकंसमस्या दामोदरकराघा
तविह्वलीकृतचेतसा दृष्टंचाणूरमल्लेनशतचंद्रंनभस्तलं ५ वारणस्याचलत्तरंगरंगापांगगापांप्रतिबिंबितं सचंद्रंशो
भतेस्मपंशतचंद्रंनभस्तलं ६ श्रीराघवभट्टानां शतचंद्रंनभस्तलमितिपरैकंसमस्या भीष्मगमीष्मर्तुसंतसप्रभवारप्यांतरस्य
यो: अन्योन्यालापमुखिनोर्यनोध्वं ह्रापतेरवि: ७ कस्यापि यनोध्वंह्रापतेरविरितिपरैकंसमस्या सीतासमागमोत्कंठा राम
कुलांतिलकपधन्विनः राघवस्यशरांगारैः समुद्रादग्निरुत्थितः ८ कस्यापिसमुद्रादग्निरुत्थितइतिपरैकंसमस्यास्वस्ति ३१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भ्रत्रिपदेवापज्जगद्देवापभ्रभुजे पद्यशः पुंडरीकांभर्गगगनंभ्रमरापते २ कस्यापि गगनं भ्रमरापतदिति पदैकंसमस्यापत्कं
देगालंविराजनितरांशीर्षेचमंडाकिनीस्रसंगेचाशिवाभुखंक दिन्नदेशार्दूलचर्म्मवरं मायांपस्यभवंरुरुणड्डिस्कलंनस्यैन
मःशंभवेजंववजलबिंदुवज्जलजवज्जंवालवज्जावत् कस्यापि जंववजुलविंदुवज्जलजवंजुंवालवजुंवालवत्
इतिपदैकंसमस्या २ यस्यैकंचक्रंभुजगपमिनःसंयतरगानिरालवोमार्गश्चरराग्रहिनःसारथिरपि रविर्गाछत्संतंप्रति
दिनमपारस्यनभसः क्रिपासिद्धिःसत्वेवसतिमहतांनोपकरणे १० कस्यापि क्रिपासिद्धिःसत्वेवसतिमहतांनोपक
रणेइतिपदैकंसमस्या विजेतव्यालंकाचरणतरणीयोनलनिधिर्विपक्षः पौलस्त्योरणभुविसहायाश्चकपयः तथाप्येकोरा
मःसंकलमवधीद्राक्षसकुलंक्रियासिद्धिःसत्वेवसतिमहतांनोपकरणे ११ कस्यापि क्रियासिद्धिःसत्वेवसतिमहतांनोपक
रणेइतिपदैकंसमस्या धनुःपौष्पंमौर्वीमधुकरमयीवामनयनाद्दशांकोवापाःसुहृदपिजडात्माहिमकरः तथाप्येकोनंग
स्त्रिभुवनमिदंव्याकुलयतिक्रियासिद्धिःसत्वेवसतिमहतांनोपकरणे १२ घटोजन्मस्थानंमृगपरिजनोभूर्जवसनंवनेता

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

शा०बु सः वंदेरसनमपिदुस्यं बभुरिदं तथाप्येकोगस्यः सकृतमपिवह्वारिधिमभुक्तिपासिद्धिः संतेवसन्ति महत्तोनोपकारोश्वसमावंज
३२ त्वजीविनांजलमिदं सद्वाजि राजवृजैः पानवंयं परशकरकामव सांद्रपिः पनीनांश्रयः मन्वैवंमहंराज देवनपनेत्वजुत्रैत्रपानोत्स
32 वेमत्सीरोदितिमसिकावहसनिध्यावंनिवासुवः १४ श्रीमन्नानंदहरेवाने मत्सीरोदितिमासिकावहसनिध्यापंनिवामम्
वरतिपदेकंसमस्या स्फुरितेजदरे विस्फोटवनीतभुजः शिशोः मासिकापारघातेन कंपितंभुवनत्रयं शार्ङ्गधरस्य मासि
कापारघातेन कंपितंभुवनत्रयंरतिपदद्वयेसमस्या रामाभिषेके मदविह्वलापाः करस्फुतो हेमघटस्तरुणाः सोपा
नमासाद्य करोतिशब्दं ठंठंठंठंठठठठठठठ ठतः कुत्रापि ठंठंठं ठंठंठंठं ठंठं ठंइतिपदैकंसमस्या उत्तमप्पसकचगत
हमासंतुंवतिधिपतमेहहहत्सा उंडुंउडुउडु ठंडुंऊ हूंउ हूजितेभवतिमानधनायाः १५ विद्युत्कापाः उंडुंउडुउडुउंडुउडुंउं
रतियदैकंसमस्या प्रलयपसिमहापकारावविगोलानाचमसकलभुमिरुहाविलसनिदवदहनावलिरिवेहज्जलवाहाः राम
परंशरणं मुरारेः प्रलयपसिमहापकरावविततोगोलानाचम्भइतिपदैकंसमस्या सुरतापन्नमलसमैजगदानंदहेतवेम्राव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भृंगीफलं यस्य भोजराज भवादृशाः १७ सरस्वतीकुटुंबदुहितः सुरतापनमस्तस्मै जगद्दानं दहेनवैरनिपदद्वयं समस्या अतसी
पुष्पसंकाशं खं वीक्ष्य जलदागमे ये वियोगेपि जीवंति न तेषां विद्यते भयं १८ मेघस्य अतसीपुष्पसंकाशं न तेषां विद्यते
भयं इति पदद्वयं समस्या ममकाव्यं हृतापपराशीकृतेन परिरापवतोप्यधिरोहति साखिन दैवमभग्नममजीवितेश शाकभृंग
मयं कदिने धनुः १९ कस्यापि शशाकभंगमयं कदिने धनु इति पदैकं समस्या शतिशार्दूः परविरहिताया पांडुस्यां सम स्यान परि
धेरः व्यपत्नेसिकापहृतिकूलस्थानं अपरो दूरगामीव सापरोन च पंडितः अमुखः सुरचक्राच यो जानाति स पंडितः १
कस्यापि अत्र लेखपत्रं प्रकटीकृतं नान्यानावनं त्यक्त्वा वने तिष्ठति नित्यशः परापस्त्रीन तु सा वेश्या यो जानाति स पंडितः
अत्र नौका प्रकटीकृता गोपालो नैव गोपालस्त्रिशूली नैव शंकरः चक्रपाणिः स नो विष्णुर्यो जानाति स पंडितः २ कस्यापि
अत्र महोदधिः प्रकटीकृतः उच्छिष्टं शिवनिर्माल्यं वमनं शवकर्पटः काकविष्टासमुत्पन्नाः पंचैते तिपवित्रकाः ४ उच्छिष्टं दुग्धं
शिवनिर्माल्यं गंगा वमनं मधु शवकर्पटं पट्टांबरं काकविष्टासमुत्पन्नाः पिप्पलादयः इति प्रकटीकृतः विजितात्ममवहूपी

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वृ० गुरुपादहतोजनः हिमापहामित्रधरैर्व्याप्तंव्योमाभितंदंति ५ हंहिनः विनागरूढेनजितः रंहः तहाम्रभवंअर्जुनः तद्धृषीकपः
३३ 33 तद्गुरुः सर्प्यः तन्याहहतः तत्क्रिया संततः हिमापहामिः तदमित्रंपानीपं तद्धरीमेघः इतिमकटीकृतः काचिन्नगास्त्रिपवि
प्रयोगेगंतुंनिशापारमपारयंती ३ ह्नान्नमास्रायकररो वीराममुह्नीवमान्नोवयशनैरहासीत् ६ अंत्यासीत्कस्यापि वीरणं
किंमर्थहासीत् यतोयंगीतप्रियोमगाङ्कमगोमत्तयकं गीतमाकर्ण्यापितंतनष्टेरवतरतितत्हाचंद्रोपि कलंकः स्यात् म
सुखसाम्यंवलमेत प्रियविप्रयोगेसंतापकरोमेहिमांशुः अतोस्यशत्रोः चंद्रमसोमन्मुखसाम्यमाभूयात् इति अत्रोरामा महा
सीत् इतिप्रकटितोपमर्षः तहरापालिंगितः कंठेनितंवस्थलमाश्रितः गुरूणांसन्निधानेपि कः कूजतिमुहुर्मुहुः ७ अत्र
कलशः प्रकटीकृतः अवलोकयस्तनौव ध्वागुंजाफलविभूषितौ निःश्वस्यरोहितुंलग्ना कुतो व्याधकुटुंबिनी ८ धर्महासस्य
शवरस्त्रीपत्रजापापाः स्तनौपुंजाफलालंकृतौरष्ट्वाकुतो निःश्वस्यरुरोदयतोमन्मुखः एनामज्जरकस्यपापसीरातांगतोप्पा राम
गजान्विनिहत्यमजमुक्ताफलहारैःस्तनौविभूषयितुंनाले अतोनिःश्वासपासयासेगुंजाफलैर्विभूषयति पत्रेसोपोसनिनरंजित ३३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निर्वाहहेतोः सर्वस्यापि कुटुंबस्य जीवितसंदेहः अतो व्याधकुटुंबं विनोदुःखान्निश्वस्य परोदितं तस्या रतिप्रकटीकृतोपमर्षः गीत्वा कि
मपि व्याधः श्रंगजन्माहृतं तत्राहरिणास्यतमपसमीपोद्यतकरमेणीमपि लज्जिता व्याधी रे शार्ङ्गधरस्य अस्मार्पः व्याधः किम
पि अश्रुतं गीतवा गीत्वा गीतेन मूर्छना विलोनवितस्पतत्र पादहरिपास्य थं गंजगनाह किमर्थं जग्नाहः पतोप हीनसुखितस्त्वं पाव
कस्यमेरहं शिरोहानं देहि अपजं हरिणं शिरोहानाय उद्यतकरं समीपस्थं नजुत्पां हरिणीपत्नी भक्त्या निजशिरोदानायप्रउद्य
तकरां समीपस्थ व्याधसार्पवाररणी व्याधी लज्जिता केन हेतुना लज्जिता पतः अयं हरिणो दातारूपं च हरिणीपतिभक्ता दातु
जीपामकांनोपाव क अहं पावक जाया परमेते पशवोनव पं मनुष्याः इति लज्जिता पं प पमोर्षः अथवा व्याधजायायाः
परिणीतः पूर्वं पुनर्योस्तः स च विषमानः संगृहीतो द्वितीयः पुरुषः तं च विलोक्य चिंतितवती पतो निजकांतवियोगासहि
ष्णुः श्रीरोहानायोद्यतकरा पतिभक्ता वरमियं हरिणी परिणीतप्रियमरणोपि जीवितासंगृहीतभर्तृकाच अस्तनी चाहं
मांनुषी इति लज्जिता इति द्वितीयोर्थः अथवा इति चिंतितं तया यतो येनकर्णेन गीतं श्रुतं तस्य दानः कर्णस्य परोपाज्जाये

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ करोन प्रसारितो व्याधेन नीरसवल्किन कुटिलस्य भंगस्य पुरः करः प्रसारितः अनुचितं कृतं मदेनाज्ञातेप्यनुचिते अज्ञातपात्रविचारो गी
३४ नरस ज्ञः स्वभाव कृपरां षावकं जानन् मृग यूथपतिर्निजशिरो दानाय उद्यत करो जातः अतो व्याधितं हरिणं चतुरं ज्ञात्वा तं च व्या
३५ धं म स्वं ज्ञात्वा परां चिरद्य ष्टालज्जिते नितरां नीयोपर्यः इति प्रहेलिका अथ पापद्दुष्टिः रुचिरस्वरवर्णपदा रसभाववती जगन्मनोहरा
नितत्किं नरु राणि न हिवा रणी वा रास्पम धुरशीलस्य १ सीतारं सिजपनिवृणायतस्य धं रंननोनि रोमांचं नारारिकः किमु मिलितो
न छिन हिस खिदै मनः पवनः २ धर्मदासस्यैनो वर्षेनिमेघे नितराम पतितपानैवशाकयते स्पानं ३ तके दिनां दिनासितर
न हि न हिम खिपिष्ठिलः ३ कस्यापि प्रहरति न पंच वाणाः केवलमवलेनि मेयोपि वर्षति परं न हेवः सपा हा पिविप्रयोगेते
इति अपह्नुतिः अथ कूटः केशवं पतितं दृष्ट्वा द्रोणो हर्षमुपागतः रुदंति कौरवाः सर्वे हा केशव कथं गतः कस्यापि केजले
शवं मतवं द्रोणः काकः कौरवाः शृगालाः इति सुबोधमेतत्पद्यं अंबरमेव निपतत्रमरातिः पीतमहीनगरास्य हराह एम
यस्य वधस्तनपंगन्हमज्ञापानुसवोहरलोचनवह्निः २ कस्यापि दूरान्वयः सह कस्माः वोधुष्मान्यानव्यवरं पीनं पस्य गहं अंबुनि ३८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यस्यनतयंस्हरलोचनवह्निर्ददाह इतिसुबोधमेतत्पद्यं लक्ष्मीर्यादोनिधेर्यादोनादोवादेविंतवचः विभ्यतीधीवरेभ्यो पाजइ
घेवमिमज्जति ३ कस्यापि लक्ष्मीर्यादोनिधेःसमुद्रस्यपारः जभजंतुः अदोवचः वादेविचिंतनं यजोधीवरेभ्योविवस्त
रोभ्यो विभ्यतीत्रस्यंतीत्रइहेघेवकर्प्येषेवानिमज्जतितिष्ठति इतिसुबोधमेतत्पद्यं पानीयंपातुमिच्छामित्वतःकमललो
चने परिहासरसिनेच्छामिनोदास्यसिपिबाम्यहं ४ कस्यापि परिहासीअसिनेच्छामिनोदासीनअसिपिबाम्यहं इ
तिसुबोधमेतत्पद्यं नदीजत्वं केशवनोरिकेतुर्ज्रगाह्वयोनामनगारिसूनुःएषोंगनावेषधरःप्रमाथीजित्वावयंनेष्यतिवा
द्यगावः ५ वालभारतस्य नामभोःनदीजभीष्म एषदशप्रमानः अंगनावेषधाःस्त्रीरूपधारीत्वंकेशवनारिकेतुःवानरध्व
जःनगाह्वयः अर्जुननाम पतः किंभूतः नगारिसूनुः इंद्रपुत्रःउभोःकौरवाः अयंप्रमाथीहंता अद्यगोपु यानूजित्वा गा
श्चनेष्यति इतिसुबोधमेतत्पद्यं वंचहृत्दशानीलनीरजंपुनंसखोजजोभ्लासितंनित्यंयो इशशो यापदहरस्थिरं धात्रातिशंसे
वितं श्रीरामोधिगंदहंसहस्तं दलसत्सर्प्यं कविभ्रांतिपत्यापाद्धः कमलांगसंगिशयनेनत्रीलगोचिर्मर्महः ६ शार्ङ्गधरस्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

शा० वृ अस्य व्याख्या तन्नालरोचिः श्यामप्रभं महस्तेजः कृष्णलक्षणं वो युष्मान् पायात् तत् किंभूतं कमलांगसंगिशायनं लक्ष्मीपनाय
३५ शाय्यं पुनः किंभूतं सहस्रदलसत्पर्यंकविश्रांते सहस्रफणारिव्य शयनगोपरिस्थितं पुनः किंतं क्षीरांभोधिगृहं दुग्धस
३६ मुद्रनिवासं पुनः किंभूतं धात्रीनाभीसरोरुहस्थेन ब्रह्मणा अनिशं सेवितं अध्यासितं पुनः किंभूतं षोडशशोपायपद्मारु
चिरं षोडशारुणाकमलमनोहरं षोडशशोपायपद्मानां विवृतिः विष्णोर्भगवान्रोहस्त्राः द्वौ वरणौ तावंत एव ब्रह्मणः द्वौ हस्तौ
द्वौ पादौ लक्ष्म्याः एवं षोडशशोपायपद्मरुचिरं पुनः किंभूतं च च द्वादशनीलनीरजयुतं शोभमानद्वादशनीलोत्पलयुक्तं द्वाद
शनीलनीरजनां विवृतिः अष्टौ नयनानि ब्रह्मणः द्वे विष्णोः द्वे लक्ष्म्याः एवं द्वादशनीलनीरजयुतं अत्र अपह्नुतिरलं
कारः इति सुबोधमेतत् द्वं विकसितनयनाभ्यां कैरवं पंकजं च श्रयपयति चरणाब्जं ब्रह्मचर्यपयोधे उरसि लसति पयस्यभ्रे
पंसांसं प्रतापः सफणिनमधिशेते पद्मापद्मनाभः ७ अभिरामपशुपतेः अस्य व्याख्या सपद्मनाभः पद्मपासहकं पिनं शे राम
षं अधिशेते पस्य नयनाभ्यां चंद्रसूर्यलक्षणाभ्यां कैरवं पंकजं च विलसति पस्य चरणाब्जं गंगाजलं पयोधेः ब्रह्मचर्यं श्लपय ३५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तिहूरीकरोति यस्य उरसि श्रेयसां संप्रदायः कौस्तुभमणिर्लसति एवं विधः पद्मनाभः फणिनं अधिशेते अत्रापुपद्गुतिरलं
कारः इति सुबोधमेतत्सर्वं इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां प्रहेलिकापद्धतिकूटाख्यामपरिच्छेदः अथ क्रियागु
प्तकर्तृगुप्तकर्मगुप्तसंबोधनगुप्तबिंदुमतीचित्रभाषाविचारव्याने आगतः पांडवाः सर्वे डयो धनसमीहया तस्मै गां च सुवर्णं
च रत्नानि विविधानि च १ कस्यापि वः धनसमीहया आगतः तस्मै सर्वे पांडवाः गां च सुवर्णं चिरत्वानि विधानि च १ र
त्नानि अरुडः इह निस्मरतिः क्रियागुप्तं गौरीन खरसारशपश्वरपाशाशेनदधौ इहैव गोपमते कतविषेणापि हिलभ्यते
२ कस्यापि इकामः नेहंनीति इहारेश्वरः इति कर्तृगुप्तं अत्र च वस्तुसुवर्णानि रत्नानि विविधानि च ब्राह्मणेभ्यो नदीतो
रे इहानि व्रजसत्वरं ३ कस्यापि हेब्राह्मणारंभः समहूः इति कर्तृगुप्तं राहि हेरमणि पशुपकौतुकं धूलिधूसरतनं दिगंबरं
सापितहृदनपंकजं पयोऽभ्यानतरुक्रमविकिं न बुध्यसे ४ कस्यापि कौषरिपवां उकस्यलोभ्यो नदीतीरे इहाति व्रजसत्वरं ३ क
स्यापि हेब्राह्मणारंभः समहूः इति कर्तृगुप्तं राहि हेरमणि पशुपकौतुकं धूलिधूसरतनं दिगंबरं सापितहृदनपंकजंप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰वृ यौष्मानहन्तारमपि किं न वृणुषे ४ कस्यापि कौबष्पि व्यांनक वालकं इति कर्मणि सं पिवत सेशराखेपा वारिकल्मरशीतलं के
३६ ने मैदुर्विहरग्येन हहपेसंविरोपिनौ ५ शरौ वायौ एणाहरिपा इति संधिरासिवो वटव सोमहानेष मार्गमार्हर्सितिष्य जिता
36 वत्वपानगं तव्यं पावत्राम्यत्र गछति ६ कस्यापि वरोत्रा स्नग अरसोमहरकः इत्यपि संधिग्रसं कोनमपागोरससाभिज्ञे
चेतः कस्मात्मकुप्यसि अस्यानहर्हिमैरेभिरलमारोहितेसरौ ७ हरितः न निषेधः मे मम आगोरसाभिज्ञे अपराध
रसज्ञान् इत्यपि संधिग्रसकं अथ विंदुमती चिनपनवडाल मित्रं सिधीः कुमद्युतोदपितः अपमुरपति धुस्तरागह
रागरमरागिवर नो पमश्चं हृः ८ इति विंदुमती अथ चित्रं विष्वस्पहेगुरमरे वृंदुगीपसेत्वं विष्वंभरेशीव शिवेत्रिगु
णन्नमूर्ते षिद्यो मतोपि परमां मप्यमं वरं तितांपो गीन स्तुति परःप्रणिधानरप्या ९ शार्ङ्गधरस्य अस्यवसंनतिल
काथंहसोहुगीत्तनि रुपस्यपद्यस्यचतुर्णामपि पारानां षष्ठसमाष्ठमाक्षरलोपेनहंदुवज्री हत्तं शिवस्तु तिश्च जापते न राम
मामिमाममनीतुन्नमानंमुनिममानिनं नानाननममानाममौनामानमुमेनमुम १० शार्ङ्गधरस्य नमामिन मस्करोमि कं ३६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

उद्विक्ष्य नकेवलंउद्विक्ष्य उमेनंपार्वतीनाथं हरमित्यर्थः किंभूतंमामनोनुन्नमानंमालक्ष्मीस्तस्यामनःसंजुन्नः अपहृतः मानो
येनेस्तनयानं लक्ष्मीचांचल्यगर्वापहारयां पुनः किंभूतं मुनियोगीश्वरं पुनः किंभूतंअभ्रमाणिनं नास्तिमानो यस्यासौतं
पुनः किंभूतं नामाननं नानाविधानिआननानिमुखानि यस्यासौतं दशावतारत्वात्तेनैकविधमुखं पुनः किंभूतं अमाना
मंअमानंआकाशंअमतिक्रामतीतिअमानामसं पुनः किंभूतंउनामानंब्रह्मस्वरूपं एवंविधंउमेनं हरिं हरनमामि
ध्यात्वाशः कालिदासस्पनागविशेषेशेषेशेषेष्वसंहृतेजगति हंसनिकालं कालेकालयनेस्तुतिर्भवतः १३ देवैस्वरस्य सानु
प्राशः लीलास्मितेन शुचिनामृदुनोदितेन व्यालोकितेनलघुनागुरुणागतेन व्याजृंभितेनजघनेनचदर्शितेनसाहंतिते
नगलितेनमजीविनेन १२ इंदिनः सानुमासः मधुपामधुवोधिनमायवीमधुसमरद्विसमेधितमेधया मधुकरांगयांपा
पुनः हृन्मरध्वनिभृतानिभृताक्षरमुज्जगे १४ माधककवेः कविनावप्रासस हितं चतुर्थपादान्तयमकं आम्नायायामाहः
त्यावा गीतिभीनिभ्रांतिः प्रीतिःभोगोरोगोमोहोध्येयेचेछेमेदेशे १५ इंदिनः चतुर्मन्त्रिवान् विद्युन्मालाछंदः अस्यव्याख्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰वृ आम्नायानांवेदानांअन्यस्यवाग्उपनिषत् आहअस्याकपयत् किंआहनीःनीतिःभीतिः प्रीतिःभोगःमोहःमोहः क्षेमेशुभेदेशोऽआ
३० त्मपरात्मनोध्यायेत् इछेत् नि चित्राणिअपभाषाचित्रं उत्संगंकलितोरुकटारीभाजिराजगतभयंकरमालाः संतुपायक
३७ गणांजयतैस्त्वंगामगोहरमिलावइलावी १६ कस्यापि अप्रख्याख्या हे राजन्तवपायकगणाः सर्वेकलोकाः उत्संगकलि
तोरुकटारीभाजिराः सन्तःउसरंगात्अनिभुदिनाःकनितोरुकटाःसफितछपुलकपोलाःपेअरीभाः शत्रुगजाः तेषां पोसे
आजिःसंग्रामःतंराजिहदनोनिउत्संगकलितोरुकटारीभाजिराः उनपुनःभयंकरमालाः भग्दीभाषपालनादाःसं
तुतैः पायकगरौःइल्लाःवःछ श्वीरक्षकः विलावीजितकं रव्यस्त्वंअगोहरंअगोग्नहं यथास्यात् एवंगांछ पिवीजयाप
रहेशात्आत्मीयान्कुरुनूनंवातत्त्वथाभूःशेहपसरीनिः सासाशहःस्वाःशत्रुंपाजिलुटालितोटिहनिःसोसर्वंभरा ३८
त्मुज्ञाताःरुवेगर्वभरासस्वामिनिसहसारेकतंमेरेकहेकंटेपागनिवेशिपाहिशरपांश्रीमन्त्रदेवप्रभुं १७ श्रीकंठ
पंडितस्परनिभाषाचित्रं इतिशार्ङ्गधराविरचितायांपद्यतान्त्रिकायां पागुतवर्तगतकमंगलसंधिगतविदुमत्रीचित्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भाषाविद्या ख्यानपरिच्छेदः अथ प्रश्नोत्तराख्यानं तेषु एकं तरालापः गर्भं तिक्ता पिवन्तौ द्रुतनिर्जतनचः कामेन ति स्वकूलं
किं स्याद्योज्यं विकल्पैकक च निमनखैः किंन्तासिंहेसाभित्रं कीदृग्गिरस्याः प्रसन्निः किमनलशमनं कांतपैः या लनी पाको वं
धः कः प्रमाष्टिं त्रिभुवनकलुषं स्वर्धुनीवारिपूरः कस्यापि स्व धुमुः नीवारिपूरः पुनरपि अनुलोमेना स्वर्धुनीवारिपूरः अथः
पुनरपि स्वर्धुनीवारिपूरः २ कस्यापि नः मदाः वारिपूः अथः मुमरपानुलोमेन नर्मदावाः रिपूः पुनः सर्वं नर्मदावा
रिपूः कं मधुपपंक्ति सनमंडलानि कीदृक्पुमांचंद्रमसः कुतः श्रीः किमाहसीतादृशकं दसीता हासमहार्हेवरनातनमा
तः ३ कस्यापि हाराः महार्हेवरतानमानः रात्रेः पुनः सर्वं हारामहार्हेवरनातनमानः रवेः कवेः किं समरस्य सारः
कर्णभेषकिं समुख्वंति भृंगाः खलाट्टपंविस्फपटं चके यां भागीरथीतीरसमाश्रितानां ४ कस्यापि भागीः रथी इति
सांचश्राश्रितानां पुनः सर्वं भागीरथीरसमाश्रितांकः प्राप्यं तेमरनविद्रुलपायुवत्याभाति कपंङ्कमुपौतिकपं वना
यः कानारशेभवति केन वा रज्यते जंवा स्यात्स्यि किं फलमुदाहृतानालिकेरं ५ कस्याना अलिके अरां पुनः प्रतिलो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा· व्र मेनरं के अलिनापुनः सर्वं नालिके रंकस्यमरौद्गुर धिगमः कः कमले कश्यप विरचितावासः वै स्तस्थतिचामग्नडागिषवसेव
३८ ३४ हकुनोभ्यता ६ धर्म्महासस्य चाद्यात्तरजातिः कस्सज्जनस्य कः भ्रमरः वैः शिरोमः कुतः पथिव्याः मलिनीदलगतजलल
वतरलं किंयौवनं धरकरनिकरानुकारिणः सज्जनास्व ७ कस्यापि किंदूरस्थो हरपं किंगटहोराः प्रियहितायहा
रगुराः कः कामः संकल्प्यः किंदुःकरसाधनं प्रज्ञा ८ हंडिनः अंपप्रश्नोत्तरेषुवाद्यालापः नीषेषु पावराणि वाणीकाकः
स्याद्गुभ होजने शंभो रावरां किंकं भजनैव्याधपोजनं ९ श्रीहरीहरदेवानां प्रश्नोत्तरं किं अवेलाभोजिनं अवेला
भः अजिनां पुनः सर्वा अवेलो भोजिने कं स्मिनस्वपितिकं सारिः कावनिरधमानराणां किं वृत्तेपि नरं वालः किं दक्षारम
तेमनः १० कस्यापि प्रश्नोत्तरा किं शेषे सेवावापरत्नपं शेषसेवावापरन्रुंअपप्रश्नातेषुउक्तिप्रस्तुकोप
किंयन्मात्रेजलेविप्रजावहधंनराधिय नथापीपमवस्यातेनहिसर्वैभवादशाः ११ प्रथमपदंत्ततीपयपदंचन १म
हीमुनिनोमेभोजराजस्योक्तिः द्वितीयपदंचतुर्थपदंचाजहर्शनापे ३८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ध्वजकाष्ठभारवाहपंडितस्यप्रत्युक्तिः भूरिभारभराक्रांतंबाधतिस्कंधएषते नतथाबाधतेस्कंधोयथाबाधतिबाधते १२ पू
र्वार्द्धेमृगयायागतेह्यागच्छतः शिबिकारूढस्यभोजस्यउक्तिः उत्तरार्द्धेराजदर्शनार्थंगच्छतः शिविकावाहकपंडितस्यप्रत्यु
क्तिः यदेतच्चंद्रांतर्जलदलवलीलांवितनुतेतदाचष्टेलोकः शशकइतिनोमांप्रतितथा अहंत्विंदुंमन्येत्वदरिविरहाक्रांततरु
णीकटाक्षोल्कापातव्रणकिणकलंकांकिततनुं १३ पूर्वार्द्धेरात्रौचंद्रमसंवर्णयतोभोजराजस्य उत्तरार्द्धेचराजदर्शना
र्थंगच्छतश्चोरस्यपंडितस्य इदमनुचिंतनमकमप्युपुंसांयदिह राजस्यापिमान्त्यथाविकाराः इदमपिनखलुतंनिजंविनी
नांस्तनयतनञ्चाबुधिजीवितमरेतंवा १४ पूर्वार्द्धेसारिक्रीडांकुर्वंत्याः शीलाभट्टारिकायाः उत्तरार्द्धेचभोजराजस्य
अष्टौहाटककोटयस्त्रिनवतिर्मुक्ताफलानांतुलाः पंचाशन्मधुगंधमत्तमधुपाः क्रोधोद्धुराः सिंधुराः नावरापोष
चंपप्रपंचचतुरंपण्यांगनानांशतंदंडेपांड्यनृपेणढौकितमिदंवैतालिकायार्प्यतां १५ निखिलमपिमयंवित्तापप
नोभांडागारिकस्यउक्तिः वैतालिकायार्प्यतेतिचससामस्ताणिवैतालिकागीतरत्नकर्णस्यविक्रमादित्यस्यप्रत्युक्तिः अल

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ॰ मतिवपलात्वात्स्व प्रमापोपमत्वात्मयि पातिविरस्तत्वात्संगमे नांगनायाः इति परिशानज्ञतत्स्वन्वमालोचपोमत्तहपिनहीरा
३८ ३९ रण क्षीवि स्मरत्यं नरात्मा १६ प्रबीडईशिक्षारनोगुरोरुक्तिः जुनराईचराजकन्यानुरक्तस्य विद्धाण स्वभिसिलेखप्र
स्तुक्तिः अन्यक्तिः अंगरांनादिरमुनमरहि पश्येपि शोपि नविह्यारिणो हरेः ३ ललसन्तरुणकेलिपल्लवाशस्तं कीर्त्संज
निकिं मंगजः १७ पर्वाईन चिनपरीसिकापाराजकन्यापा उक्तिः उनरां इन एवरन्क स्पवि स्हरणास्य प्रत्युक्तिः नि
र्थकंजन्मगतं नलिन्यापपानरषं न हिनां भुविवं उत्पतिरिं होपपिनिः फलैवस्यच्छा विविद्धानेलिनीनपेन्न १८
प्रधाईविल्हपास्योक्तिः उनराहूराजकन्यायाः इतिशार्दूधरविरचितायां पद्धत्यां प्रश्नोत्तरेषु अंतर्लापवालला
पो क्तिपरिच्छेदः अपजातिः मंडलीकम्पवहीपिकं वैर्म धुरगीतिभिः कलापिनः प्रनत्पतिकालेजोमूतमालिनि
१ कलकण्ठिनगर्भेयावं टेनाधपिनि रूपाः पारावतः पराहत्तसरिरंसुभ्रुव वतिप्रियां २ स्तोरंडिनः स्थि
त्वा स्वैपदि पांभः समजटरशिराभ्रकमर्नि मुहूर्ते धतंः संत्मक्तनीरः क [redacted] ३८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तिविद्दपि पदान्मुञ्चकैः कुंचितांघ्रिः प्रग्रा द्रीवां प्रसार्यत्वरितगतिरयां मध्यमाविश्य वेद्या चं वंतीमूर्द्धकंठः कथमपि शायरी
स्फारिता स्तोत्वकोत्ति २ गोविंदराजदेवानां न्येव स्वं चलचंचुचुंबवनचलच्चूडाग्रमुयं पतच्चुञ्चाकाकरालकेसरसटास्फा
रस्फुरत्कंधरां वारंवारमुदंध्रिवं चलघनमभ्रशप्त्र त्वसुणयोर्द्दृष्टाकुकुंरयोर्द्वयोस्थितिरिति क्रूरकर्म उद्यतोः ४ वरह
चंः पक्षावुच्छिक्षिप्यधुन्वन्सकलतनुरुहतान्नभोगविस्फारितात्माप्रागेमौडुनिनिद्दूंः स्फुरद्दहरणाकरोम्भ्रामितेसंनिरीक्ष्यमा
तः मोत्स्यायनीडस्थितवयपलतनुर्धर्धरध्वानमुच्चैरह्नीवं पूर्वकायोच्चतविकटसटः कुक्कुटोऽरटीति पुकस्यापि
श्राज्योकत्र स्त्रनानीकृतसमयमहीनादधावज्जनौघ ग्रासस्थानप्रदेशप्रवृक्षन कनाकर्णनस्तब्धांत्वक्ष्टः का
कंहंडयहायोस्मतिमुखरजनैर्नाडितो लोष्टधातैर्भीतुः सद्योगृहस्थानधिगतविवरः कोयातः कोपामेति दिवि राकेशा
रस्य धूलीधूसरतनच्चोरोस्मि निरचनकाल्पितैकरूपाः कृतमुखवाद्यविकारः कीडंविस्तुनिर्भराडिंसभाः ७ तद्दृस्त
स न्यायातो भवतः पितेति सह सामानुन्निशम्योदितं धूलीधूसरितोविहायशिशुभिः क्रीडारसान्धृलतान दूरात्स्मे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.ब्र. रमुखः प्रसादेति सहसा मानुर्न्निशम्पोदितं धूलीधूसरितो विहाय शिशुभिः क्रीडारसार्यं ललितं बाल्ह दुयं बालको
४० नाथ न सम्पुटः समरोति यरया मीसार्द्धन घर्घरं८ उत्करस्य अकूर्वारमोपि मूतिचबुकदेशकरतलं प्रति ता यांकु
४० र्वन् यवतिषु हशोसिगधत्तलो कुमारे हे कारणसरीषादिसमानानगणायनभुजौवक्षः पश्यन्नवयसि कांति विंतनुते ८
शार्ङ्गधरस्य सद्गुहस्तो रिमालोकहर्षामर्षसमन्वितः भूरः पुलकितो रकाकाने ओहसति जंभते १० लक्ष्मीधरस्य
गायति हसति च नृत्यति हृदये न ध्यानं प्रियां विचिंतयति सं मे यवे यमं न च विंदति गृहगमनसमुत्सुकः पथिकः
११ कस्यापि मातर्दुर्म्मयरेह यो कुहमपि श्रोतेद्यवैदेशिकेद्वाणलिं दककोयाके सुतिम्भत्तं यास्यामि सुखा निशि र
त्युनो सहसाम वंड गद्ध्रीरणीवाक्येन निर्भर्त्सितः स्कंदध्य लतपलाशमुष्टिविभवः पांथः पुनः प्रस्थितः १२ रविदत्तस्य राम:
भद्दतेसहशंयद्ध्वगाशतैः कीर्तिर्विलोहुष्याते स्थाने नृपमनुत्तमं स्वहृतिनादाने नकरोज्जितः रसालोवाम्रशंह शक ४०
रणस्याशीतातुरेणाक्तः पाथेनैकाकयालमुष्टिह विनाग दह्यते होलिका १३ कस्यापि विलाशसमसरणो ह्लासमुसलो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लदोःकेरलीपरस्परपरिस्खलहद्दुकूलयनिःश्वनोहंधुराःवसंतिकलऊंकृतिप्रसभकपितोनस्यनत्रुद्भमकसंकुलाः
कलमकेरलीगीतयाः १४ विजुकायाः आकर्षन्निवगोवमन्निवखुरैयआर्दुमुरुन्निवसीकुर्वन्निवखंपिवन्निवदिशोवा
पूःसमुच्छन्निवासाज्जारमकरंस्पृशन्निवमुखंछायामम्रष्यान्निवभुवंछांयामम्रष्यान्निवप्रेंद्रखंचामरवीजमानवदनःश्री
मानऊयोधावति १५ सिंहदत्तस्य पुरोनुन्नःपश्चाद्दुजजातिविधःतश्चोछ्रिततनुःसमुसत्पोतानःपततिपथिलोकान्त्र
षिशति हयःकिंचिद्दृष्टेयदिनपाति यतिकाचिदहोकशाघातेतिष्ठस्यचरराघातेनखनति १६ सूक्तिसहस्रात् आग्रा
माघ्रायगोधविकपुष्पमुखमुपोदर्शयन्नहंसयंतिकिंधावसमनुन्नोनाहोमुहुरपिवरसाहंक्षुयाद्दष्टलग्नःगर्दभोपादघातहि
गुणितस्वरतप्रीतिरागरूरशिश्चोवेगादारुत्यमुत्प्लवन्नवतरतिखरःखंडितेछद्मविरेण १७ मयूरस्यघ्रात्वाश्रोणीमजापा
वितातमभिमुखंवक्रसंकोचभंगंस्थित्वासूर्येनिरीक्ष्यमविकसितसठोपठपनस्मांखुरेण वोर्वोकारान्प्रकुर्वन्नपिशकल
मिभंचालयन्नेत्रयुग्मंछागआनम्नेकोभ्रातुरद्ववविशेमन्नपोधःकरोति १८ कस्यापि याश्वास्फालावलेपाच्चदुलित

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.व्र वरस्रोत्स्रेविताकाशदेशः संघट्टाटोपकोपप्रकटितरसनापल्लवालीढसृक्कः किंचित्साचीकृतास्यः स्फुरदधरपुटः स्फु
४१ रदधरपुटः स्फारितातान्मव स्रुः ढ्वेंसा वाताभिल्ला षादयस्सरति तुषंदर्शयेन्न्रेषमेषः १९ शकवर्म्मणः ग्रीष्मादिसकारम
५१ नप्रसिकातामध्योपविष्टः स्वखं शेते गौरखरोमरुत्स्यलभुविमोत्स्यनिधामक्षितो गुंजज्वाहकंकठकाहतमनुहूतोपतद्रू
त्लिभिः छन्नागः हुकल्लासकोपि निम्नं तं मार्त्तण्डमुद्वीक्षते २० मार्गे होहि पदं निधेहि निम्नं तं तं शत्रुमाकर्णीपशावानेवार
पकंदलात्कलकलः कोयं सरव्येतावकः इसन्मोम्मनेकधाम्रगवधव्यापारपारंगमैर्म्मीधैः कोप्यधिकोरसः प्रतिपदं जन
जल्मम्बिहस्साद्यते २१ पुष्पाकरस्या वामस्कंधनिषण्णशार्ङ्गः कुटिलप्रान्तर्पिताधोमुखस्य रक्षोणितलेवमानशशकान्वेरगी
स्वलक्ष्याणान्ज्यांतप्रांतकपोतपोतनिपतद्रक्तान्तकतूणीरकोन्सोपशष्यकारिकुं रिकुंभभेदजनिताखेदापुलिंदासुरः २२ छे
मेंद्रस्य गर्जन्हरिः सांभसि शैलकुंजे प्रतिध्वनीनात्महतानि शम्य पदंपदं धक्कमितु सरोषः प्रतक्य पन्नम्मगेंद्रनादं २३ भ रामः
हस्वामिनः नीदव्यहंविषाडुरागप्रखयोरकराग्रहीर्णमुखं विमस्याग्निमयोर्ष्णगेचरणायोः सद्यो विभिन्नद्विषः एतस्मिन्मदगंधवा ४१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सितसटः स्नावयंति पर्णवल्लस्स्कांता हरितिधृतलोलमधुपः कुंजेषु शेते हरिः २५ अंभोमुचां सलिलमुगधवासितसटः स्नावयंति
पर्णवल्लस्कांता हरितिधूतलोलमधुपः कुंजेषु शेते हरिः २५ अंभोमुचां सलिलमुद्गमतां निशीथता लीवनेषु निम्टतेगस्थिर क
र्णताला: आकर्णयंति करिणोद्गुनिलिता साधारवोन्त्रशवकोटिनिषसमहत्ताः २ कस्यापि नमनयथानिरोधक्रोधनि द्रुतभा
लाभ्रमदविरलरोमस्तोमवधान्धकारः कृमिकवृत्तनलोभोत्स्वातवल्मीकरंध्रो ग्थितफणिफणाघातैलस्यलसेषमल्लुः २६
मदनस्य परक्लोभिमुक्तोत्तस्फुरदहणपथ्योरधियामविष्टोनासांतः कृगोतमविडिंभः प्रकुरुते कपिः स्थिखास्थिला
तदिदमनुभ्रएवन्विचकितेताधुनोत्यासंरौति प्रवलतिचल्लखध ल्जतिच २७ कस्य गर्जितामेघधीरं प्रपथमम पशनैर्म
उलीकृपदेहं भ्रगाम्यांभावयताविभिमुखमवनिंदारयतौ खुराग्रैः मंदंमंदं समेत्यास्थिरनिहितपदेतपातौ एषं प्रह्रोतेवा
लतोकुटिलितमसकृत्पृछ्छमेतौ महोक्षौ २८ कस्यापि आरुला हस्तमुद्रीं द्रुतमनुपिवतः मस्तकं तमानुवृधः किंचित्कुंचेकजा
नोरनवरतच लज्ञानुपृछ्छसधेनुः उन्नीरांति रोकस्यमिषतनयतयादन्तोऽसेकारमुद्राविशेषलिसोरधारालवशवलमुखस्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ग्रा ङ्गमात्तम्लिलेष्ठि २९ मयूरस्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां जातिपरिच्छेदः अथ सदाचारः श्रोत्रतीर्थे स्वभगामग्निसा
४१ ग्निं गां धार्मिकं नदीं प्रातरुत्थाय यः पश्येदापद्भ्यः स प्रमुच्यते १ पापिष्ठं दुर्भगामत्तं नग्नमुत्कृत्तनासिकं अप्रियं प्रा
५२ तरुत्थाय पश्यन्कलिमवाप्नुयात् २ प्रेतधूमे विरेके च वान्तौ च सुरकर्मणि दुःस्वप्ने दुर्जनस्पर्शे स्नानमात्रं विधीयते
३ उदक्यापतितम्लेच्छचण्डालाद्यभिभाषणे मार्जारश्वखरस्पर्शे विन्मूत्रोत्सर्गदर्शने ४ अशुचीक्षणे पक्षपाते च कलहे श्रा
स कासयोः रथ्यापसरणे ऽथाङ्गे क्षुते कर्णमुपस्पृशेत् ५ कुर्यादाचमनं नो वा भास्करस्यावलोकनं स्पृशेद्वा सार्द्रतृणगो
गोविण्मूदक्षिणश्रुतीः ६ देवाधिकारिणो म्लेच्छान्नाह्निजानपि विलोक्योपस्पृशेत्स्पृशेत्स्पृष्ट्वा सवासा जलमाविशेत् ७
अजाश्वं मुखतो मेध्यं गावो मेध्याश्च पृष्ठतः ब्राह्मणाः पादतो मेध्याः स्त्रियो मेध्याश्च सर्वतः ८ नास्ति यज्ञस्त्रियाः किंचि
द्व्रतं नोपवासकः या तु भर्तरि शुश्रूषा तया स्वर्गं जयत्यसौ ९ मृते भर्तरि या नारी ब्रह्मचर्यव्रते स्थिता मृता सा लभते मो राम:
क्षं भर्तारं सानुगच्छति १० तिस्रः कोट्योर्द्धकोटी च यानि लोमानि मानुषे तावत्कालं वसेत्स्वर्गे भर्तारं यानुगच्छति ११ व्यालग्रा ४१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हीपयाव्यालंविलाद्दुद्धरतेवलात् एवंपतिसमुद्धृत्यनारीस्वर्गेप्रमोदते ११ रपाद्दित्तोसमाहृप्यहत्यनविप्रागंतुमर्हति भर्तृदेहे
नयायातितस्याल्लोकाःसनातनाः १२ शुचिर्भूमिगतंतोयंशुचिर्न्नारीपतिव्रता शुचिःक्षेमकरोराजासंतोषीब्राह्मणःशुचिः
१३ नित्यमास्यंशुचिस्त्रीणांशकुनिःफलपातनेवत्सोपिनपातेस्यात् श्वामृगग्रहणेशुचिः १४ गच्छेदेकोनपंथानंनसर्पंतोपान
होहरेत् शिरसानवहेम्भारंनप्रधावेतवर्षति १५ नस्नानमाचरेभुक्त्वानातुरोनमहानिशि नवस्त्रैःसहनाजस्त्रेनापिज्ञाते
जलाशये १६ नद्यांपद्मसरिभृष्टंपस्त्रावर्तसमन्विते गतप्रत्यागतंपच्चततोयंपरिवर्जयेत १७ ब्राह्मणपजागोमहिष्यःसू
ताःशुद्धानवोदकाः नद्यःश्रह्वादशाहेनशुष्कोपोभूमिगानवा १८ प्रवहद्भूर्यांतोयंतज्गोक्षत्रियोदकं वापीकूपगतंवैश्यं
शूद्रंचगृहभांडगं १९ श्रम्स्वात्मानंनवीसेतनावगाहेसपोरयं संदिग्धनावंनारोहेन्नवाऊभ्यामनदीतरेत् २० शीतोत्स्वसुनि
षिद्धोस्मामंत्रसंभारसंभृताः स्नानंगृहेषुकुर्वाणःप्राप्नोतिस्नानजंफलं २१ नाग्निंमुखेनोपधमेन्नाधःकुर्यान्नलंघ
येत् नामेध्यंप्रक्षिपेद्वह्नौनचपादौप्रतापयेत् २२ शैवालपंकवल्मीकंचनकंसेवेतनद्रुमान् भूमाटवीप्रग्रहंश्मशानंवादि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शो॰व्र॰ नेष्वपि २३ जलेऽपि वेन्नांजलिना शयानंन प्रबोधयेत् पराद्वं वाचरंती गां धयंती न निवारयेत् २४ एप्याही पाथमलेभ
छायां दूरे परिसंत्यजेत् मतीमीलापनं कुर्वीत धीमानस्सहमैः सह २५ नोर्द्ध जानुश्चिरंतिष्ठेन्न स्यादुत्कटकासनः नानासि
४३ कोविकुक्षीयान्न स्वयं कर्त्तयेन्नखान् २६ सर्वं परिसंत्यजेद्द्वारं नकेचिन्मर्म्मापिस्पृशेत् सर्वात्मारिसजेद् यान्स्वाध्यायस्यवि
43 रोधिनः २७ कुशंस्वर्णंसदाधार्य्यं वहिर्मीलंनधारयेत् नागंधं विभृयात्सुप्तंनात्मा यं गुंफ यत्स्रजं २८ स्त्रनिसमामलके
लक्ष्मीनिसंहरितगोमये निसं शंखे च यत्ने चनिसं ३० केचवा मर्सि २९ वालार्कंपेतधूमं च वृद्धां स्त्रीं पत्वलोदकं आयुः
कामो न सेवेत एचौ च दधिभोजनं ३० नोत्संगे भक्षयेन्नाश्नन्मौलिभूमिं न संस्पृशेत् क्वचिद्दृष्ट्वेन्न चोछिष्टः पश्ये
ज्योतींषि नाशुचिः ३१ ब्राह्मणो ब्रह्मतीर्थेन त्रिरहि समुपस्पृशेत् कुर्वन्नाचमनं विष्णुमोंकारं वापि संस्मरेत् कुर्व एमः
न्नाचमनं विष्णुमोंकारं वापि संस्मरेत् ३२ हस्तद्वये स्थितेर्दर्भैः समाचामेत योद्विजः सोमपानफलं तस्य भुक्त्वा यज्ञफलं ल ४३
भेत् ३३ गृहेऽपि निवसन्विप्रो मुनिर्मांसविवर्ज्जनात् मांसादो यो पिमांसस्य सा गात्स्वगेव्रजेध्रुवं ३४ आत्मार्थं यः पशुं हत्वा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्सोवर्षेण नरकं व्रजेत् देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य खादन्मांसं न दोषभाक् ३५ अनभिध्या परस्वेषु सर्वसत्त्वेषु सौहृदं कर्म्मणां फल
मस्तीति मनसा त्रितयं चरेत् ३६ प्राणातिपातं स्तैन्यं च परदाराभिमर्षणं त्रीणि पापानि कामेन नित्यशः परिवर्जयेत् ३७ असत्
प्रलापः पारुष्यं पैशून्यमनृतं तथा चत्वारि वाचा राजेन्द्र न जल्पेन्न चिंतयेत् ३८ अहिंसा सत्यवचनं सर्वभूतानुकंपनं शमो
दानं यथाशक्ति गार्हस्थ्यो धर्म उच्यते ३९ देवान्पितॄन्मनुष्यांश्च भर्त्स्यानान्त्यांश्च देवताः भोजयित्वा ततः पश्चात् गृहस्थो भो
क्तुमर्हति ४० वृक्षांश्छित्वा महीं भित्वा हत्वा कीटपिपीलिकान् हत्वान्नं कार्षको र्थिभ्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते ४१ एतादत्वा
तु षड्भागं देवतानां च विंशतिः त्रिंशद्दत्वा च विप्राणां कार्षको नावसीदति ४२ चक्षुर्दद्यान्मनो दद्याद्वाचं दद्याच्च सूनृतां
उत्थाय चासनं दद्यादेष धर्म्मः सनातनः ४३ भूमिरुदकं वा कुचतुर्थी च सूनृता सतामेतानि हर्म्येभ्यो नोच्छिद्यन्ते क
दाचन ४४ या सा रद्दुमपि याः समाधिभ्यः किन्न यच्छति इत्यानुनूपो विभवः कदा कस्य भविष्यति ४५ उष्णकाले जलं द
द्यात् शीतकाले हुताशनं प्रावृट्काले गृहं देयं सर्वकाले तु भोजनं ४६ अहन्ति व्याधिशीकार्तानिनुवर्तेत शक्तितः आत्मवत्सत

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

४ दीपनिर्वापणं स्नात्वा कुष्माण्डच्छेदनं चलो त्रसत्सिप्याक्षिपापेनमानुराह हतस्पतिम ५

शा० त्रा० तं पश्येदपि कीटपिपीलिकां ४७ गोपं काद्यास्यपीडीरस्या हृतिलोयाद्द्विजं वधात् मोचयन्मुते जंतुः पापाद्दामरणांतिकात् ४८
नकश्चिदपि जानाति किं कस्य श्वो भविष्यति अतः श्वकरणीयानि कुर्यादद्यैव बुद्धिमान् ४९ अनेन मर्त्यदेहेन यल्लोकद्व
४४ यशर्म्मदं विचिन्त्य तदनुष्ठेयं हेयं कर्म्म ततोन्यथा ५० उपकारः परो धर्मः परार्थः कर्म्म नैपुणं पात्रे दानं परः कामः
५५ परो मोक्षो वितृष्णता ५१ अंजनस्य क्षयं दृष्ट्वा वल्मीकस्य तु संचयं अवंध्यं दिवसं कुर्याद्दानाध्ययनकर्म्मसु ५२ दी
पोपशमनं पुंसां कूष्माण्डच्छेदनं स्त्रियाः अचिरेणैव कालेन कुलच्छेदो भवेद्ध्रुवं ५३ अलांबुं वर्तुलाकारं हन्ताकं तुंदसंनि
भं या पात्तेपि न चाश्नीयान्मसूरान्नं सवल्कलं ५४ परदाराननंगंतव्या सर्ववर्णेषु कर्हिचित् नहीदृशमनायुष्यं त्रिषु लो
केषु विद्यते ५५ मात्रा स्वस्रा दुहित्रा च न विविक्तासनो भवेत् बलवानिंद्रियग्रामः पंडितोप्यत्र मुह्यति ५६ मकीर्णकेशाम
नवेष्ठाकारिणीं सदा च भर्तुः प्रतिकूलभाषिणीं परस्यवेश्माभिरतामपत्रपामेवं विधां योषितमाशु वर्जयेत् ५७ हताधि एमः
कारं मलिनां पिंडमात्रोपजीविनीं परिभूतामधः शय्यां वासयेद्व्यभिचारिणीं ५८ कुचेलिनं दंतमलापधारिणं बह्वाशिनं नि ४५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निषुष्ठुरवा कभाषरणां सूर्योदये चाल्लमनेच शापिनं विमुंचति भीरपि चक्रपाणिनं ५९ एक छागं गंद्धि एवे पंत्रिगवे पंचमाहि
षं षड्डे श्वं सप्त मातेगं शन्कस्पापिश्रिपं हरेत ६० शिरः स्वधौत वरयौसु निर्म्मलौ र्म्मजौ वरांगनासेवनमलम्पाभोजनेऽअ
नग्नशापितमपर्व्वमे थुनं विरमन क्षोश्रियमानयेति षट् ६१ षष्ठी षतैलं पलमष्टमीषु श्रौरक्रियां चैव चतुर्द्दशीषु स्त्री
सेवनं नष्टकला सुषुं सामायः क्षपार्थे मुनयो वदंति ६२ स्नातुर्जनस्य दशमीलनपां स्नयोदश्यर्थी निहंत्युभयमेत
दयिद्वितीयाः ससम्पनी दुनव मोषु च संपदि षु स्नापाल रात्रिरपि नामलकैर्म्मनुष्यः ६३ रोहिणी सोहितमुत्तरा
त्रयं कीर्त्तयंति मुनयो ध्रुवाह्वयं बीजहर्म्म नगराभिषेचनाराम शांतिविधिषु प्रशस्यते ६४ रोहिणीषु करपंचके ष्विभे ष्वत्तरे पि
च पुनर्वसुद्वयोरेषती षु वसुदैवते च भेनव्यवस्त्रपरिधानमिष्यते ६५ रविर्न्नृपविलोकने सुरगुरुर्हिवाहोत्सवे रणोधरणिनंद
नोम्बगुरुतः प्रयार्थावली शनिः क्षमवसी सु पे सकलशास्त्रवोधे वुधः शशीनिखिल कर्म्मसुध्रुवमुशतिहृतः सुरिभि ६६
एतानि धर्म्मशास्त्र पुराण ज्योतिः शास्त्रेभ्यः इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां संध्यावारपरिछेदः अथ धर्म्मनिवृत्तिः ३ छूर्वाहृर्द्दि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा. ब्रा. रौम्ये घनवक स्त्रिय्य स्रगोति मे धर्म्मार्थश्च कामश्च सकिमर्थं न सेव्यते १ यस्य धर्म्मविहीनस्य दिनान्यायांति च स लोहकारभ
स्त्रेव स्वसन्नपि न जीवति २ परदाररपरद्रोहपरद्रव्यपराः झुखः गंगाप्याह कदागस समाम पं पावयिष्यति ३ उत्थायोत्थाय बोद्ध
४५ व्यं किमद्य सुकृतं आयुषः खंडमादाय रविरस्तं प्रयास्यति ४ केषामप्येते अजरामरवत्प्राज्ञो विद्यामर्थं च चिंतयेत् गृही
45 त इव केशेषु मृत्युना धर्म्ममाचरेत् ५ श्रूयतां धर्म्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यतां आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत्
६ एतौ व्यासस्य परलोकहितं तानतस्मात हस्यायचिंतयत् र ह्रातेकर्म्मणां पूर्व्वो विपाकं विंतयिष्यति ७ महालयाः श्रीहोधना
र्थिनो धर्म्माः कामिन्त नांतर्द्धे कामदः धर्म्मोपि पापवर्गस्य पारंपर्य्येण साधकः ८ यज्ञाध्ययनदानानि तपः सत्यं धृतिः क्षमाः
अलोभ इति मार्गोयं धर्म्मस्याष्टविधः स्मृतः ९ आनृशंस्यं क्षमा सत्यमहिंसा दम आर्जवः प्रीतिः प्रसादो माधुर्य्यं मार्द्दव
च यमा दशी १० भावशुद्धिर्म्मनुष्येण कर्त्तव्या सर्वकर्मसु अन्यथा चुंब्यते कान्ता अन्यभावेन दुहितान्यथा ११ कृत्वापि पातकं कं एम:
र्म्म योदद्यादुन मर्थिने ब्राह्मणाय विशेषेण न स मासेन लिप्यते १२ आश्रमशगान्निवर्त्तेतात तपः सहवांधवैः त्वयापि नैव गंतव्यंत ४५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्कर्म्म सुकृतं कुरु १३ केषामप्येते धर्म्मैरन्निर्भवतु नः सततोऽच्छितानास्त्येक एव परको लोकगतस्य बंधुः अर्थाऽस्त्रिपश्च निपु
रैणारिहसेव्यमाना वैवास भावमुपयंत्ति न च स्थिरत्वं १४ कस्यापि यावत्स्वस्थमिदं शरीरमरुजं यावज्जरा दूरतो यावच्चेंद्रियश
क्तिरप्रतिहता यावत्क्षयो नायुषः आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा कार्यः प्रयत्नो महानादीप्ते भवने तु कूपखननं प्रत्युद्यमः की
दृशः १५ भर्तृहरेः धर्म्माज्जन्म कुले शरीरपटुता सौभाग्यमायुर्धनं धर्म्मेनैव भवंति निर्म्मलयशो विद्यामहो सपदः कान्तारेषु
महालयेषु सततं धर्म्मः सम्यगुपासितो भवतीति हि स्वर्गापवर्गप्रदः १६ कस्यापि यन्नागा मदभिन्नगंडकरटास्तिष्ठंति निद्रालवो
द्वारे हेमविभूषिताश्च तुरगा हेषंति यद्दर्पिताः वीणावेणुमृदंगशंखपणवैः सुप्तश्च यद्बोध्यते तत्सर्व्वं सुरलोकराजसदृशं
धर्म्मविस्फूर्ज्जितं १७ कस्यापि गंगोद्भेदे कुरुक्षेत्रे विश्रान्तौ मथिकर्णिके वेणांगमायां मोक्षारे ल्लाल्वाद्रवा सुखी भवेत् १८ शर
णागतरक्षार्थं स्त्रीगोद्विजहिताय च स्वाम्यर्थे यत्त्यजेत्प्राणांस्तस्य लोकाः सनातना १९ यो न कामान्न संरंभोन्न द्वेषाद्धर्म्ममु
त्सृजेत् यथोक्तकारी सौम्यश्च स सुखं समुपाश्नुति २० यत्स्नानं तत्तीर्थसेवालिविजिते द्विप-मौमेषु चांतरिक्षेषु स्वर्गेषु म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰प्रा॰ नुजोव्रजेत् २१ वसंति स्वरलोकेषु निजपुण्येन येन ए: विमानै विविधाकारैः सर्वकामसमृद्धिभिः २२ तेभ्यश्च मच्युतप्राप्ता
मन्येषां च महात्मनां जायंते स्वविनां गेहे सद्वृत्तपरिपालका २३ गायंति देवाः किल गीतकानि स्वर्गापवर्गस्य च हेतुभूताः ध
४६ न्यास्तु ते भारतभूमिभागे भवंति भूयः कृतिनः सुरत्वात् २४ पुनः कृत्वा स्मृतं कर्म पूर्वाभ्यासेन मानवाः सुरलोकप्रयांसेव भा
46 ग्यवंतो जितेंद्रियाः २५ पराक्षरतरं याति नारायणो विज्ञेयो देवैः इत्यादिकं फलं २७ गत्वा गत्वा निवर्तंते चंद्रसूर्यादयो ग्रहाः अद्या
पि न निवर्तंते द्वादशाक्षरचिंतकाः २८ षडक्षरेण मंत्रेण पुष्पमेकामपि स्वयं लिंगस्य मूर्ध्नि यो दद्यात्स भूयोपि न जायते २९
उपोष्यैकादशीः सर्वाः त्यक्त्वा स्नात्वा तु द्वादशीः ध्यात्वा हरिहरदेवं प्राप्नोति परमं पदं ३० मोहादवाचीमबुधाः प्रतीचीं प्राचीमु
दीचीमपि पर्यटंति सच्चिन्मये मानस एव तीर्थे स्वच्छे स्वतः स्नातुमपारयंतः ३१ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ सांधे रामः
र्मनिह्नसि परिच्छेदः अथ पातनिकनिवृत्तिः कथं ते स्युनक्त सद्वृत्ताः सुखं रात्रिषु शेरते मरणोत्तरये षां नरकेषु पपत्त
यः १ कतिपयदिनपरमायुषि मदकारिणि यौवने दुरात्मानः विदधति तथापराधं जन्मैव यथा वृथा भवति २ क्रोधनदे ४६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नं पद्दैरूपमनाय्यताविकलतानीचेकुलेजन्मताहरिद्र्यंस्वजनाच्चसरिभवोमौर्ख्यंपर प्रेष्यतातस्मात्लोलमतिर्हृतिः कु
शयनंकुस्त्रीकुभोजंनरजः सर्वपापमहीरुहस्यमहतोयतोव्यन्नकंफलंद्दृश्यते ३ कस्यापि व्याधिर्विन्नविनाशः मियाविरहो
दुर्भगत्वमुद्वेगः सर्वत्राशाभंगः स्फुटंभवस्यकृतपुण्यस्य ४ कस्यापि त्रिभिर्वर्षैस्त्रिभिस्त्रिभिःपक्षैस्त्रिभिर्दिनैः अ
त्युग्रपुण्यपापानामिहैवफलमश्नुते ५ मित्रद्रुहः कृतघ्नस्यस्त्रीघ्नस्यपिशुनस्यवाचतुर्णामपिचैतेषांनिःकृतिर्नैवशुश्रु
म ६ ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयंचगुरुतल्पगः महान्तिपातकान्याहुस्तत्संसर्गीचपंचमः ७ अकृतज्ञमकार्यंचदीर्घरो
षमनार्जवं चतुरोविद्धिचांडालान्जन्मनासहपंचजन्मनासहपंचमः ८ ब्रह्मघ्नेचसुरापेचचौरेभग्नव्रतेतथा निःकृति
विहितोलोकेकृतघ्नेनास्तिनिःकृतिः ९ धर्मशास्त्रेत्सएते अनुत्यातांतुयोभार्यांनैवगच्छतिमूढधी घोरायांब्रह्महत्या
यांयुज्यतेनात्रसंशयः ११ कूटसाक्षीमृषावादीयश्चासदनुशास्तिवै तेमोहमरसवसवेतपापेवेदनिंदकाः १२ एवं
कूटसाक्षीतुयातियश्चात्मैतानरः कुंभीपाकंप्रयांसेवमानवागुरुतल्पगाः १३ मार्कंडेयात् स्त्रीबालस्वामिमित्रघ्नगोघ्न

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

शा-व्रा विश्वासघातिनः सरायोब्रह्मचौरोयांसेते लार्वनारकोन् १४ अरसत्प्रतिग्रहीता च नरकेयासधोमुखे एकोनविंशन्मधुग्पः म
यातिपूयवहं नरः १५ अगारदाहीमित्रघ्नः शाकुनियाम याचकः रुधिरांधे पतंत्येते सोमविक्रयिणाश्च ये १६ मधुयामम
हंताचयातिपैनरंगीनरः असिपत्रवनंयातिद्रुमच्छिन्नानि हंतनः १७ मृगव्याधागाहिहंताचवह्निज्वाले निपात्यते व्रतलोपा
श्रमभ्रष्टो यातिसंदंशनारके १८ स्कंतेपापेतुतापो वैयस्यपुंसः प्रजायते प्रायश्चित्तं तु तस्यैकं हरिसंस्मरणं परं १९ एतो
विक्ष्मपुराणात् नरकेभ्यः समुत्तीर्णः पापीतिर्यक्त्वमश्नुते ततु कीटपतंगेषु श्वापदैकशफादिषु २० मानुष्यंप्राप्यकु
ब्जोवाकुत्सितोवामनोपिवा म्लेछचांडाल शूद्रेषुवैश्यक्षत्रेषुजायते २१ धारिरैकमनिदोषैश्च यातिस्थावरतांनरः वाचि
कैः पक्षिमृगतां मानसैरंत्यजातितां २२ पतितात्प्रतिगृह्याथ खरयोनिं व्रजेद्द्विजः शिष्योगुरुस्त्रियं गत्वा श्वयोनौ एम:
प्रतिपद्यते २३।। गर्दभो जायते जंतुः पित्राश्चाप्यवमानकः मातापितरमाक्रुश्य सारिका संप्रजायते २४ भर्तृपिं
डं समश्नन्स्पृष्ट्वा दुष्टानि निषेवते सोपिमोहसमापन्नोजायने वानरो नरः २५ न्यासापहर्त्ता नरकाद्विमुक्तोजायते क्रिमिः॥

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

असूयकश्च नरकान्मुक्तो भवति लोकवकः २६ विश्वासहंता च नरो मीनयोनिं प्रपद्यते अन्नापहारी च नरो मूष
कः संप्रजायते २७ परदाराभिमर्षी च वृको घोरोभिजायते गुरोः सखुस्तथा दारांस्तो भर्तुर्भार्यामुपेयिवान् २८ श्वस
ग्रगालवकोलूकव्यालशूकरतां लभेत् देवतातिथिविप्राणामदत्वाथान्नमश्नुते २९ समुक्तो नरकात्सोपि वायसः संप्र
जायते ज्येष्ठं पितृसमं वापि भ्रातरं योवमन्यते ३० नरकात्सोपि विभ्रष्टः क्रौंचयोनौ प्रपद्यते शूद्रश्च ब्राह्मणीं गत्वा
कृमियोनौ प्रपद्यते तस्यामपत्यमुत्पाद्य काष्ठांतः कीटको भवेत अशस्त्रं पुरुषं हत्वा नरः संजायते खरः ३२ कृ
मिः स्त्रीवधकर्ता च बालहंता च जायते हते कांस्ये जुहोति तः कपोतोऽग्निभाजने ३३ हत्वा तु कांचनं भांडं कृमि
योनौ प्रपद्यते मपूरावर्णकान् हत्वा हते चैवांशुके शुकप्लुकः ३४ छुछुंदरिः शुभान् गंधान् वंगं हत्वा शशो भ
वेत् भूनारीकांचनगवां हती गत्वा तु नारकान् ३५ तरुगुल्मलतावल्लीत्वक्सारतां तु तां लभेत् ३६ मार्कंडेयपुराणात्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ग्रा॰ सर्वपातकसंघातकक्षहावानलंपरं गोविंदनामकथमेंगंगात्वानचमेमते ३७ मुकुंददामोदरवासुदेवश्रीकांत
चक्रायुधकृष्णविष्णो गोविंदनारायणपद्मनाभत्रिविक्रमानंतहरेनमस्ते ३८ शार्ङ्गधरस्यैतोतट मुकुंदतस्मापि शीतमु
४८ ष्णमयापिवा गांगंपयः पुनातिस्वपापाद्रामरयोतिकात् ३९ कस्यापि सज्जदुर्जनसंसर्गभिजसाधुसमागमं कु
५४ रुणरणमहोरात्रंस्मरनित्समपिस्मनिस्याता ४० कस्यापि स्वयुहषमभिवीक्ष्यपापाहस्तेवदतियमः किलतस्य
करणिमूलेपरिहरमधुसूदनप्रपन्नान्प्रभुरहमन्यनराणानवैष्णवानां ४१ श्रीविष्णुपुराणात् रामेंदूर्वादलश्या
मंपद्माक्षंपीतवाससं स्तुवंतिनामभिर्दिव्यैर्नतेसंसारिणोनराः ४२ पद्मपुराणात् इतिश्रीशार्ङ्गधरविरचिता
यांपद्धतौपातकविहृतिपरिच्छेदः ~~अथशार्ङ्गधरपद्धतौवैचराम्न्हहस्तेवदतियमः किलतस्यकरणिमूलेपरि~~ राम:
~~हरमधुसूदनप्रपन्नान्प्रभुरहमन्यनराणानववैष्णवानां ४१ श्रीविष्णुपुराणात् रामेंदूर्वादलश्याममंपद्मा~~ ४८
~~क्षंपीतवाससं स्तुवंतिनामभिर्दिव्यैर्नतेसंसारिणोनराः ४२ पद्मपुराणात् इतिश्रीशार्ङ्गधरविरचितायां~~

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वरेषुपर्वसुपर्यायोन्योन्यो कयः रवेरेवोदयश्चला घ्याः कोस्मे षामुदपायरहः ननमांसिननेजांसि यस्मिन्नभ्युदितेसति १ खद्योतोद्योतनेनावद्याकस्रो
दपतेशशी उदितेतुसहस्रांशौ नखद्योतोनचंद्रमा २ नसैवाभ्युदयोभूयांभ्रानोयस्योदयेसति विकाशणजोजापतेगुणितः कमलाकरः
केषामप्येतेहेवोहरिर्ब्रह्मनुवसन्सिकौस्तुसंतमन्यैकांचनुपुनद्यमनेः प्रतिष्ठा यस्माहसंगतितरंगितसौरभापिधतेस एवशिरसा
रुहाणि ४ महादेवस्य उद्यंतमुनिसुवहतिमहामहांसिचंद्रोप्यलंभुवनमंडलमंडनाय सूर्यादितेनतदुहेतिन चास्तमेतियेनो
दितेनदिनमस्तमितंच रात्रिः ५ करान्प्रसार्य्यरविणा रसिणावलंविजा नकेवलमनेनात्मा दिवसोपिलघूकृतः ६ निमीलनायप
द्मानामुदयायास्यतेजसां नमस्तामवकाशायव्रजत्यस्तमसौरविः ७ येनोन्मष्यतमांसिमांसलघनस्पर्धीनि सर्वंजिगत्सुरूपमत
रमार्पितः कृतमिदंदेवेनातिगमत्विषा नस्मिन्नस्तमितेविवस्वतिकिंपाद्रूरोजनोडुर्जनोयद्भाति ८ त्रिंशांशांकशकलालोकेप्र
हीयेषवा ९ केषामप्येतेपातः पूस्नोनवतिमहतेनोपतायायस्मांत्कास्नेनास्कंकरहनगतापांतिपासंतिचान्ये एताचसुव्यपय
नियतालोकवाद्यैस्तमोभिस्तास्मिन्नेवप्रकृतिमहतिव्योम्निलब्धावकाशः १० गतेतस्मिन्भानौत्रिभुवनमसमुन्मेषविरहव्यथांचंद्रोनेष्यत

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० व्र त्वचितमितो नास्ति किमपि त्वं चेतस्तापं जनयति तरामत्र परमीमहीपाः संजाताः सन्ति मिरं दृतिवहो हुरे पीशिस्वाः १० एतौ मल्लभट्टस्य पत्साः शि
४८ रसानकेन विधिनायं पृथ्वीभर्तां मध्यनस्तां स्मिन्भास्वतिराहुणा कवलिते लोकत्रये च स्फु वि स्खद्योतैः स्फुरितं नमोभिरहर्दिनं नाराभिर्जुष्टं भितं
५९ यत्कैरुच्छ्रितः मा: किमत्र करवै किं किन्नकैश्चेष्टितं ११ यमिमल्लस्य रश्मिशार्ङ्गधरविरचिताः पापड्रत्नां सर्पान्योक्तिपरिच्छेदः अथ चंद्रान्योक्ता
पः आलोकयंतः संतेव भूपा सोभास्करएरपः कलावानेव तमसावत्राव कर्मणि रम्याटिः प्रह्लादनस्या हैवा च द्यपि तुल्यो भ भूतेश
स्य परिग्रहः न पापि विकिकापान्नानितु लांयांनिक लातिथेः २ भवभूतेः अहो नक्षत्रराजस्य स्वाभिमानं विचेष्टितं यरिश्रीरागस्य वक्रत्वं सं
पूर्णस्य सुवनता ३ हरमुकुटे सुरतटिनी निकटस्थितिलोभनो हि जैदूरात् अपि गरलेफपीभत्स्य तिरीक्ष्यातीस्त्वरां शुभ्रुक्षयिः सा
न्तः ४ निजकरनिकरसमृद्धा धवलभवनानि पार्वणशशांक सुचिरं हंत न सहते हतविधिरिह सुस्थितं किमपि ५ उडुगणपरिवारो
नायको प्यौषधीनाममृतमयशरीरः कांतियुक्तोपि चंद्रः भवति विकलमूर्तिर्मंडलं प्राप्य भानोः परसदननिविष्टः कोलघुत्वं न याति ६ एम
कस्यापि प्रथमदिवसचंद्रः सर्वलोकैकवंद्यः सततसकलकलाभिपूर्णबिंबोपि नाहैः अतिपरिचयदोषः कस्मिन्नोरंतिमानं नव नव गु ४८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

णाणगी प्रायशः सर्व्वस्लोकः ७ शिरसा धार्य्यमाणोऽपि सोमः सौम्येन शंभुना तथापि कृशतां प्राप्तः कष्टः खलु पराश्रयः ८ वर्द्धमानकलंकस्य
वृद्धौ वृद्धौ कलानिधेः आशास्महे वयं पश्चाद्ध्वंसि सर्व्वस्लाघ्यां सुशांत शां ९ केषामप्येते नयनसमिज्जनाईनस्य शंभोर्मुकुटमणिः सुदर्शनत्वमा
हिते वः स्पजसिनमगमात्रमेकुर्मिंदो विरमतिपेन कलंकाविवंदंती १० उमापतिधरस्य यद्यपि शिशो शोधिरोधिरो हति रौद्रः कोपेन सिं
हिकाननयः स्वजनिन णाणपानं सागर सनुर्भगंनदपि ११ श्रीमरनस्य सीराः सीराः समीपत्वं प्रयाः पूरणोतिदूरतां उपैति मित्रा द्यश्वं
द्रोपुत्कंननमलिनात्मनः १२ पजानोऽसिय योमि धौहरजरा जरै प्रसिद्धोऽसिप द्विश्व सोदरदीपको ऽसि विधिनास्टष्टो ऽसिपद्माम्नेनेः भ्रा
तः प्रीतमपखसर्वमधुनाम्लानी कृनेनत्व पाणजीवं पद्पास्य कौ स्वकुलंनीनं विकाशास्पदं १३ नथं जन्मसह श्रियापास्वयमपि
त्रकाभूषाकरः स्थितस्यं परमेश्वरोऽभ्युपगतस्तेनापि मूर्द्धं धृतः वृद्धिं शीतकारसप्पा पिनगतजन्मसह श्रियापास्वयमपित्रैलोक्य
भूषाकरः स्थितस्यं परमेश्वरोऽभ्युपगतस्तेनापि मूर्द्धं धृतः वृद्धिं शीतकारसप्पा पिनगतः स्त्रीपाः परंप्रसतप्रापः प्रातकनमेवकर्म्म
वलवत्कः कस्यकर्तृत्वम् १४ केषामप्येते पादन्यासैः सनिधरणरोमर्हिकिन्वाघुमेरोः कांतंपेनक्षपितनमसामध्यमं धामविष्णोः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा॰ त्रा सोयं चंद्रः पतति गगनादल्पशेषैर्मयूखैः दूरारोहो भवति महतामप्यपभ्रंशहेतु १५ कालिदासस्य पीयूषं वपुषो सहेनु च्छुरपो वि-
५० श्वसने त्रोत्सच त्वक्षं भानुकरैरिदं त्रिभुवनं ज्योत्स्नाभरैः सिंचति सर्वाशाप्रतिरोधकां धनतमसध्वंसापवह्नो यमे धिग्धाता
50 रमिहापि स्पलिखितं यस्य प्रवृत्तं मनः १६ कस्यापि निरर्थकं जन्मगतं नलिन्याय पानरथं तुहिनांशुबिंबं उत्पत्तिरिंदोरपि भिः
फलैव रथाप्रदूषान लिनीनयेन १७ कस्यापि विरमति मिरसा हसारस्य प्याधिरिरविरस्तमितः स्वनस्ततः किंकलपासिन
पुरो महोमहोर्मिद्य निनि धिरभ्युदयपत्यपं शशांक १८ वल्लालसेनस्य उच्चैः स्थानकृतो हपैर्दुर्विधैज्यातिर्मिरुद्यम
भैः श्रुत्रौघैः किममीभिरत्रविततां प्रौढिं दधानैरपि पावल्लोकनमो पदेन भवना लक्ष्मीन्नविस्तीर्णतिनावश्वंदक यंभया
निपरमांदद्धिं सरत्नाकरः १९ त्रिलोचनदासस्य इति शाङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां चंद्रान्योक्तयोरीछेदः अथ पमे धान्योक्ता
यः एकस्य तस्य मन्ये धन्यामभ्युन्नतिं जलधरस्य विश्वसशैलकाननमाननमालोकते यस्य प्रद्भुम्नस्य संप्रतिनकम्म एम
तरवोनासिद्धयोनापिदेवतावरदाः जलदत्वापि विश्राम्यति षट्पदीरंपभुवनलोकस्य २ वस्तुपालस्य क्षपाहूयन बनीत्रितो ५०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निजसपत्नेः पयोदनिवहेन जातं साधु पटु चितं भुवनेभ्यो वितरता वारि ३ कस्यापि प्राकपे रापस्य मालिन्यं तोषः कोऽपी ष्व
र्षिरागः शरदभ्रस्य शुभ्रत्वं वहत्कुत्रोपलभ्यते ४ जलधरजलभर निकरैः प्रहर परिजा पञ्चद्रुतं जगतः नो चेदपसरदुरं हिमकार
दर्शनं वितर ५ वंद्रकवेः चातकः स्वानुमानेन जलं प्रार्थयते तुं रात सचैतादर्पितपासर्वं प्राप्य पत्यं वनामभहीम् ६ शैलेये षुशि
त्वातले षुत्र गिरेः श्रृंगे भुगर्भे पञ्चश्रीखंडे षु विभीतके षु वत पापूरी शुक्ति षु वसिरघेन धनिनाखिलेषु जगतीचक्रे समं वर्षतो
वदैवारिरसात् विभौमभवनो विश्वोपकारिवृतम् ७ कस्यापि नीहाराकरसार सागर सरित्कासार नीरस्थिपेयस्तकान्तोपदृचातकेनम
हानीसेवा समालंबिता तस्यैतन्मलिनस मुद्रासि शिला संताडनेन मस्तके गारंगर्जुसि वज्रमुच्छसि तडिल्लेखाभिरग्न ज्जसि ८
कस्यापि क्षुद्राः संतिसहस्रशस्वभर रा व्यापारमात्रोद्यताः स्वार्थो यस्या परार्थ रा वयं पुमानेकः सतामग्रणीः दुःपूरोदरप
रणाय पिबति स्रोतः पतिं वा द्रवो जीमूतस्तु निदाघसंभृतजगत्संताप विच्छित्तये ९ कस्यापि भ्रमतोपि केवलनतरोर्मर्महनी परमर्नैः सेका
र्यसुत्सहति न दुरावद्भुतः क्षमः शाखोट्कस्य पुनरस्य महाशापोपमस्योर स्ववश्यारणांप दिनिर्गताय १० कस्यापि स्वपेहेलावेलाललितकु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

का॰ व्रा तशैलेजनिधौकुतोवारामोघंवत्तजलदमो घंविनरसि समन्तादुत्तालजंबूस्तनलकीलाकवलनक्रमोपेतानेनातपवचरपयोभिर्विट
५१ पितः ११ विल्हपास्वमार्गेभिरीमरुज्जलंस्यलभुविस्वप्रोपिनोलाभ्यनेतीव्रोवातिसमीरपाः क्वचिरपिशापाभ्रतोनदुमाः स्वद्वारप
८ करान्क्रिरत्रपिरविम्बीप्मेतपत्संवरेनभ्रोःपापहिनामपूरपधरांपापोह्पापोभरै १२ प्राङ्गधरास्यभवैः कोटरशापिभिर्मलमि
वस्मांतर्गतिकछपैःपाठीनैः पपुपंकपीटलुलितैर्यस्मिन्मुहुर्मर्छितं नस्मिन्नेवसरस्यकालजलदेनोत्रम्पततत्क्षणंपेनानवि
निमग्नवन्यकरिणांपपैःयपः पीयते १३ स्वकालजलदस्य आश्वासपर्वनकुलेनपनोष्मनसंदुदर्वि चह्नि विधुरापिचक्रा
नन्नाभि नानानहीनदशतानि च परापित्वानिकोऽसिपजलदसैवनवोतमाश्रीः १४ अपिजलदपरिनराम्याप्रिकतिचित्वंचा
नकापजलकपिकाः नदपमचिरे पाभाविनासलितांजलिदानपोग्पते १५ विलपतितपासारंगोपंभवानपमुन्नतोजलम
पिवते संपोगोपंकपंचिदुपास्थिताः उपकुत्रकुत्रमहृः चेतोनवैत्सिपदग्मतोजलधरघ्नः कचं क्वापंकुनेजलविंदव १६ त्वपिव एम
र्षतिगर्जन्निसवैपन्न्यविनादुमाः अस्माकमद्य दृष्ट्यागां पर्वपत्रेषुसंशयः १७ त्वमेवचातकाधारस्मिके षांनगोचरः धिगमोघ ५१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रन स्यापि कार्प्पण्यमेति प्रतीक्षसे १८ केषामप्येते मनस्त्रपयंति कैवर्जो वितंपपपक्षुप्यतिन रांमहत्स्तर: धिस्तुधांबुधरत्त्र दस्सहतिर्व
र्द्धिताब्धि मितिस्तोद वाहिनी १९ प्रकाश्य सर्वस्य ममुंकालक्षेपं त्यजजलद गंभीरमधुरै: किमेनिर्व्विघोषै: स्तनफटितिगंकाशिसलिलं त्र
येयपशपावस्यभवारु रास मीरध्वनिकारज्वालावलिसिजटिलमूर्तैर्विटपिन: २० अवरसस्य श्रोषं गानेसरसिशैवलमंजरीरागामंतस्ति
मिर्लुठतितापहिसंधुलांग: अभ्रांतरेपह्निनवारिदवारिपूरैस्त्यावपेस्तदन्तु किमनमंद्रनेन २१ कालातिक्रमपांकुदघनड्रिनोचिस्फू
र्जितिस्त्रासपस्मारैर्भीषयगर्जितै राजितयकाशंभवेस्वपस्यपत्यागात: पयोदमनसोजिज्ञासपाचातकस्याधेहि त्वमिसिता वि
लंतरपिनत्वत:परं याचने २२ भूयोगर्जितमेबुर प्रकटितावितकत्त्वमापश्येतेदूरावगतत्तिषतस्तनेद ष्यानवाना:परंनिर्णया
ाविलशालिहालिकवधूसन्नद्धनेत्रै: परंनैराश्याहि हवर्षितध्यमधुनाकेतारपरपय: २३ नैना:स्वपमुपाभोस्यसिमो प्रसिजलदे
घरादिषुक्वापि नकिंनत्रनमुचसिमुत्ताभवं भिपत्राप २४ परं दुकरणामाहाप प्रासोसिजललोचनिं नस्योपपर्यंबुधेगर्जितम
लिनस्योचितैवते २६ केषामप्येते वरतनुविघटनपदवचारभ्रवंतिचाहवोवहक: नकुसुमवहत्यपरिमललगणविभ्मासे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

का० प्रा कतीत्वेक २७ आपो विमुक्ताःक विलापपएवन्न चिरौद्यकिंचिन्नरलेके विद्य यस्मिन्वि मुक्ताः प्राभवं वि मुक्ताः पयोदतस्मिन्वितुरव
५२ कुतस्त्वं २८ केषामप्येते इतिशार्ङ्गधरविरचितायां मेघान्योक्तिपरिच्छेदः अथ वायोरन्योक्तयः अलिपटलैरनुयातां सहृदयहृ
५२ दयज्वरं विलुंपतीम् मृगमदपरिमललहरीं समीरकिं पामरश्चरे किरसि १ भवभूते येजातपालयवः सदैवगणानांयांतानयेकुत्र
चितम्यामेवविमर्दिताः प्रतिस्मिन्भूमौविलीनाधिराधिसाश्वपलाशयेनमनुतायरणान्तरि सेसखेनुज्ञानामुपरिस्थितिरसि
भिमतांकुर्वंसमीपांसवः २ मन्वमहस्य परमोमरु त्सखाम्नेस्तेजोवर्द्धितनोतिननुतेनुहीपंहर तिनदस्यजातंमति पतिनिर्व
हणम् ३ कस्यापिकोपंभ्यांतिपकारस्तवपवनपदंलोकयातानांतेजस्विवातसेव्येनभस्मिनपतिपत्सांश्रुपरंमतिघो अग्नि
नुच्छाप्यमानेजननपनपयोपरुदवस्त्रावलास्तांकेनोपायेनस द्योवमुषिकलुषतासेयएवतवैव ४ हंहोरंध्रसमीरसर्प्प
तिभवत्यस्मिन्वनेशारिवनोशास्वायद्वराजः सकोपिसुचिरं जज्वालदावानलः येनाशाहिपलायमानहरिणांभस्मीभवद्भू राम
रुहंभुमम्त्रिभुरगमनतस्वगकुलेचेषदुर्ज्ञंगांवने ५ कयोरप्येतो इतिशार्ङ्गधरविरचितायांपनान्योक्तिपरिच्छेदः अथपद्दे ५२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सान्योन्मपः कंसारिचरणोद्भूतसिंधुकल्लोललालितं मन्ये हंस मनोनीरे कुल्यानां रमोरमनेननं १ शारदूर्घरस्य अन्नाजिनीवनस्ति निवासवि
लासमेव हन्तुनितरां कुपितो विधाता नत्वस्पदुग्धजलभेदविधौ प्रसिद्धां वैदग्ध्यकीर्तिमपहर्तुमसौ समर्थः २ भर्त्तर्हरेरपसरापा
मेवशरणं मौनं वा नत्र राजहंस स्याकहुर टतिनिकुव्वनीवाचालपि रिभो पत्र ३ भृंगांपनाजनमनोहरहारिगीत राजीवरेणुक
पावकीर्णपिशंगतोयां रम्यां द्रिमाकन्ननदीं प्रविहाय हंस हे हे नाशावस्कां दिश मुत्सुकोसि ४ स्थित्वा क्षणं वितात पक्षतिनांतरिक्षे
मातंगसंगकलुषां नलिनी विलोक्य उत्पत्य मग्नपरिघर्घरनिःस्वनेन हंसेन साश्रुपरिहृत्य गतं न लीनं ५ सरसि बहुशस्ताराच्छाया
दृशा न्वीव विनः कुमुद विटपान्वेषी हंसो निशासु विचक्षणाः न दशति पुनस्ताराशंकी दिवापि सितोत्पलं कुहकचकितो लोकः
सत्येप्यपायमपेक्षते ६ वातान्दोलितपंकजच्युतरजःपुंजांगरागोज्वलोपुः प्रणवकलकूजितं मधुलिहां संजातहर्षः पुरः का
नाचवधुघटा रावर्जितिविसग्रासागृहेप्यक्षमः सोपं संप्रति हंसको घनगतः कोपं प्रयोपाचते ७ नौतीरोद्गतेन्द्रुचिरपिहिता
दितनतुःपनहारासारांगमयविषमोमां विषमिमांनिहनतायां त्वस्यां सरसि सरसोत्फुल्लनलिने स एव त्वं हंस सेः पुनरपि विलासाल

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

५

का॰ वा रहते ८ रे राजहंस किमिति त्वमिहागतोसि योसौ बकः स इह हंस इति प्रतीतः तद्गम्यतामथ पदेन पुनः स्वभूमौ यावद्वदंति न बकं खलु
५२ मूर्खलोकाः ९ कस्मात्पिबो दिव्यांबुजलीनममय धुपयो द्रीनरमं सरस्य त्कामानसमस्त्य वापि गिरि निं वधा गति वै इति कोतस्या
53 लीकसुखाय पापरि भवत्क्रोडी कृत स्वाधनाहंसस्यो परि टिटिभो पदि पदे धत्तेत्र को विस्मयः १० अन्यासा सरसी मरालमुनि
भिर्यत्तीरसोपानिका विन्यस्तान्वलिनं दुला कवलपनू दष्टो सिहृषै मुखैः एषापकृष्णवापिका कमलिनी खंडुभगुसान्न मिथ्या
धैत्तद्विधमुग्धवंधनविधौ कोनाम नो सन्मते ११ भो हंसो स्नावरकुरहराज्जोरंजिताङ्गा सहेलं हंसो भिःपद्य खंडेम धुरमधु
करारावरम्येर मध्वं पापत्रापं पुरं नो हरगरलजलव्यालजालालिनी न पो नील नो घमालामलिनसकलदिग्मंडलोद्भवेति
कालः १२ हे पक्षि आगतस्त्वं कुतः इह सरसस्त्वं किपन्नोविशालं किं महाम्नो पिवाटं न हापि ष्ठरम हापापमाद्वहि मिथ्यार
छन्न पो हरस्यशापति निटगनं दर्दुरो राजहंसं नीचः प्रापः मःसर्वेषामुपनामकेन पुषाश्री गानि नेत्रापिपः न स्वामुन्त्रेतिम एम
वुंजस्यसहसैपतनत्वमेतावनावरौनिषपरमरालधवलः कृ ष्मप्प्रात्रैरमि १३ भोजस्यगतं तङ्कांभी पर्यंतिरमपिपिचिं तेजालिक ५३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शनैः सखे हे सोतिथित्वमित्थमभूनो गवेषणस्य सः न पावनत्वं कांतः कलुषितततनुभंगी विलसत्तकोटो वाचालश्वरागाउगलं महिंकुरुते
१४ पद्मिनामदैवगम्यजगदहसरोजं सदैव संजातं अवकरनिकरं विकिरन्तताः किं कुक्कवाकुरिव हंसः १५ अस्ति पद्मोपि सर्वत्र
नीरं नीरजमंदिरं रमते न मरालस्य मानसं मानसं विना १६ आकारः कमनीयता कुलगतं हंसो नालसा सागतिः संपर्कः कम
लालयैः कमलपालेकोत्तरं कूजितं पश्योयं गुणोस्य परस्ति महतीन स्यातिमत्यस्यने सरर्वचमसहमहकलहेना हंसहे
हंसहे १७ नयो नीचनरादुरापपयः कृपापयोराशयः स्त्राएडुबवकोवसकवनतोदेशा स्तन्नागारयः हंसं भजन्त माकल
ययसकलान नृपो निवेशानिमि त्वं भोमान ससंस्मरन्नु पुनरसौ हंसः समभ्यागतः १८ केयामप्येते हरितिशार्दूः धरविरविता पां
हंसाय्योतिमधिरे अयमधुकराव्योनायः मधुकारनवकरनिकरैः किंकिंजोनं नकुसुमानां नहृदसारसिजमुकुले लब्धं किं
विद्यत्स्य नस्वत्तिं १ गौरीचंपककलिकामपहाय मपहायभ्रांतदर्वुहेशालमलिकुसुमदलेषुखेदं गुंजन्त्वजनगतासेमधुप
२ श्रीदुर्धरस्यभ्रमन्वनांतेनवमंजरीषुनपघटोगंधपलोभमजिघ्रत्सा वर्षिनारस्यास चकितत्वातावलीपसीकेवलमीश्वरेछा ३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

का· व्रा लक्ष्म्या भ्रमरभ्रमतो हिरान राणि कु चिद्रासादिति मीलितं श्रु तं वा वद सत्यममास्य पप्स पानप द्विजाती कुसुमानुकारि पुष्पं ४ श्रीदेव
५४ गराजदेवानां अभिनवनलिनी विनोदजुषो मुकुलितकैरविणी वियोगभीतः भ्रमति मधुकरो पमंतरले श्रपतित पंकाजिनी कुसु
54 हृतीं वा ५ श्रीधनददेवानां नोमल्लीमप मीहृतेन भजन्ते मनमनेभ कुंभस्थली वां संनी सहृतेन चंदनवनी मालंवनेन क्व चिन्
जानी मेवदृदीश्वरी मिव महादेव कदंकुरां ध्याप चित्रिर्द तिष घ्यह्वापो गीववीन भ्रमः ६ श्री पुष्पाकर देवानां कुंमेलवनकेलि
वने प्रविश्य पत्रुत्रुवतं वी कुसुम षडंध्रिः प्रारीणिचनु मिश्वरीणः पशुश्चेत्सव हुरि ध्यर्ई पशुः कथं न ७ कस्यापि केनकोकुसुमं
भंगः खंड्यमानो पिसेवते दोषाः किन्नाम कुर्वंति गुणा पहृतचेतसः ८ कस्यापि ग्रन्यासुना वदुपमर्द सहासु भंगलोलं वितो
द्पमनः सुमनो लता सुगधा ननाम रजसंकु लिकाम कालेवात्तां कदर्थप सि विंनव मल्लिकापाः ९ विकटनिर्तवापाः मत्स
मवलोकानिः फलम नित्मतां वधुजीवकुसुमानां वनमुपगम्य भ्रमरः संप्रतिजानो जपासक्तः १० कुह्लेषुपः कमलिनीकमलो ५४
दरेषु वृंतेषु यो विलसितः कलिकांतरस्थः पश्यापघनस्य मधुपस्य शरद्यपाये क्षेत्रावे पुविचरे हि वसाः प्रपांसि ११

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्वामोत्स्वासितसमग्रदिगंतरालात्कामनोहरशिखासुकुमारमूर्तिः सेव्यासरोजकलिकानुपदैवजाता नीतः स्तरैव विधिनाम
ध्युपोन्यदेशं १२ किं क्वापिपल्लवपानलैर्विटपिनोभिर्दत्यभस्मीकृताः किं एवं सिद्धैवगजेन पंकजवने निपिष्टं दमुन्मूलिते किं वाहं नक्ष
तां नकेसरिभपात्सकोमरः कुंजरैर्पैनास्मि निरसेककरीरकुसुमे हा भंग विश्राम्यसि १३ अनुसरति कीकप्रोलंभ्यसः श्रवणो
नताद्यमानो पिगणपतिनतिरस्काराः रम्भांघविलोचनोनीच १४ मधुकरगणाभ्नूतं स्मस्ताकागतो न वमालिनिकां पुनरपि गनोर
न्त्काशोकं कारम्बवनं ततः तदपि सुचिरं स्थित्वानोभ्यः प्रयाति सरोरुहं पश्चिचितजनहृद्यैषी लोकोनवंनवमीहते १५ पस्पाः संगम
वांछयानगपिताचाप्यो विनिद्रोत्पलापामाल्लिंगपसमुत्सुकेनमनसापानंपरां निर्वतिभग्न्यां नामवलोकस्यचंदनलतां भं
गेन जीव्यते धैर्यनाम नत्वाप्यो विनिद्रोत्पलापामालिंगपसमुत्सुकेनमनसा पांन परां निर्वृतिभग्नां नामवलोकस्यचंद
नलतांभंगेनपज्जीव्यते धैर्युनाम न हस्तेन स्पनपुनः सहानुनूपंक्तं १६ अपसरमधुकरदूरं परिमंलबहलेपिकेतकीकु
सुमेइहनहिमधुलवलाभो भवति मरंधलिधसंवरतं १७ हस्याशाधकुलावलीकवलिताशेषैरसालद्रुमाः प्लक्षास्तेपि वि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० व निद्रुपुष्पपटली पीतातपाः पाद्याःस्थान भृंगद्वाग्निनाथन मिदं वल्मीकशीर्षं कृतं कितवं संप्रति काननं मम रूपगीस्यं हाप मंदापसे १९ दूराद्भु
५५ श्रीतिचंपकं नवभजत्यं भोजराजी रजो नोऽपि प्रत्यापि पाटलाप रिमलं धत्रेनम्र तेरनि मंदारेय हानाद्री विचकिली पातेव संनप्य तेन
55 म्नन्येक्ष विदद्रुः भृद्गः वरुगोना स्वादितामा लतीतः २० पे वर्द्धिताः कुरिक पो लमहे नभद्राः प्रोसुपं कजरजः सुरभी कृताद्गतेसां मृतं
प्रतिदिनेसपपंनि कालं भिवे श्च्याङ्क कुसुमेषचदैवयोगात् २१ कृत्वापि कोशपानं भ्रमर पुवापरतस्वकमलिन्याः अभिलप
तिवकुलकलिकां मधुलिहि मलिने कुतः सत्यं २२ हहसराप्सिमहर्षमिंतुगुंजाभिरामं मधुकरकुन्तकेलिं साइम भोजिनीभिः
अनुपममकां हामो हह तमप्रमोदा स्पजति बृतननिद्रा मालती पाव देषा २३ पेनामोदमिके सरस्य मुकुले पीतं मधुखेद
पानीतापे नानि शाःशशांकधवलाः पुष्पोदरे शारदीः घातं पेनमद प्रवाहमलिनेगण्डस्थले हंतिनां सोपं भृंगपुवाक एम
शीरविटपे वधातितषितुतः २४ पसोषन्मातः कमने पवंपनर लेवा कुसुमे पुनस्पा लेपदिनिम्बे वासः कपपक पुं ५५
नभवन्तुपहासः २५ केषामष्येते भ्रमरमरणा भीतिं मुंच चांपेपपुष्पेविहारा तहातन्द्रीपंसोरभं सौहृदेनः मधुकामधुरंवे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दूसेनलब्धं भवतु तदुपभोगेऽभिषिच्यमिषं फलंवा २६ हंसामदस्य रतिशार्ङ्गः परविरविना पांमधुकराम्यो किं:न्यपकोकिलान्यो
न्यपः काकैः सह वितद्दूस्य कोकिलस्य कलागिरस्वलसंगोपि नैपुंण्यं कल्याणं प्रज्ञनेःकुतः १ समुद्दिरसि। किंबांवः पुंस्को
किलसमुत्क्रोमणः स्वभ्रेस्मिन्न जड पाषाणागुरु निर्घोषभैरवे २ अरस्यां सखेव धिल्लोकनिवासभूमौ किं कूजितेन खलु कोकिलकोम
लेन रातेहि देवहृतकालतदाभिन्नवर्णविंकाकमेवकलपंपनिकल्पानभिज्ञा ३ केषामप्येतेकोकिलमालापेरलमलमालोकसेरसा
लं किंशरनिकरभीनशरधिःशावाः सरतीह परिसरे सधनुः ४ श्रीधनदेवानां नवैतद्दाक्वि माधुर्यं जानेकोकिलक त्रिमं पैःपो
षितोसितानेवजानत ५ सोजन्हामियत् ६ भोजस्य मकीभूपतनेव कोकिलमधुंवं धुंमती सख हेलोल्लासितमल्लिकापरि
मलामोदानुकूलोनिलं यतैतास्तवसूक्तपःसफलतामापोस्यमीत् ह्लसंत्यांभूतं समन्तोनिदाघदिवसाःसंतापसंदापितः
६ कस्यापि येनानंदमयेवसंतसमयेसोऽभामिलद्दूं गालीमुखरेरसालशिखरे नीताः पुरा वासराः अद्यःकालस्यवशेनकोकि
लप्रवासोप्ययसर्वादिशःखेलद्वायसवत्र्चघातविदलन्महीं मुहुर्धावति ७ भेरीभांकारस्य क्वचिदपि झिल्लीनादः क्वचिदपि लका

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा० व्रा कोलकलहः क्वचित्कं कारवः क्वचिदपि कपीनां कलमालः क्वचिद्घोरः फेरुध्वनिरयमहो दैवघटनात्कपंचारवारं सतिचकिनः कोकि
५६ ५७ लयुवा ८ कस्यापि पिपस्याक्रपर्व चः सुधा कवलितं वाचं पमानामपि व्यग्नागणिप्रपयं पंतिमन्मप्यकपां चेनां गसेचैत्रोत्सवे रे रे का
56 कवणकसाकममुनापुंस्कोकिलेनाधुना स्पर्द्धां वंधमुपेपुषस्तव नु किं तज्जापि नोज्जागरा ८ मज्ञभट्टस्परे वालकोकिलकरी
57 रमरुस्थलीषु किंदु र्विदग्ध मधुरध्वनिमातनोषि त्वमन्यः सकोपि सहनायतरुप्रदेशोराजं तिपत्र तव किंभ्रमभाषितानि १०
रसालशिखरासीनाः प्रांतसतृपनत्रिशाः ननं जरीरसाम्रो दपिंहरे वकुहूमुखः ११ रेकीरकैरव सुगोगितिसं कलप्पमामात्रेसंर
ससिसजुतरंजनाश्च बालसौ पि प अकलमंको वे सोमं पीडेसां लोटिको मल्लकुहूकलपराक्रणः १२ एतोश्री चंद्रहेवस
हात्पृहाः सरसंसं वुसुमंगगापंतुकेको काम्नतः काटंवाः कलेमालयंतुमधुरं कूजंतु कोपथपः दैवा ध्याव सो रसालविव पिथा
यामना सा दपत्रिविस्मः कुटजे षु कोकिलपुवा संजातमौनव्रतः १३ भ्रातः कोकिल कूजितेन किमलं नार्हत्यन घोगपान्तु स्मीनि एमू
छाविशीर्णपर्णपटलछन्नः क्वचित्कोटरे मोदामद्रुमसंकटः कुहुरटेत्काकावलीसंकुलः कालोपशिशिरस्पसं प्रतिसखेनापंव ५८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

संतोस्तव १४ केषामप्येते इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितापांकोक्तिरन्योक्तिः अथ चातकान्योक्तयः एक एव खगो मानी सुखं जीवति चातकः
म्रियते वा पिपासार्तो याचते वा पुरंदरं १ कस्यापि दीनोन्नतयत्नपक्षनयावद्धपिलजुमवस्त चातकसत्संभावना या किमपि प
दस्तिन दस्त २ चातकस्य खलु त्वं चुसंपुटे नोपनंति पादिवारिविंदवः सागरीकृतमहीतलस्य किं रोषमषजलदस्य हीपप्पा किंने
३ समं सत्संमुनेर्वाकांनादत्तमुपतिष्ठते अमुमिः पशीताप प्वीचाककसमउस्थली ४ वीजैरंकुरितंतं नांभिभुदितं नवल्लोमि
दुर्जनं भितं कंदैः कंदलितं जनैः प्रमहितं धाराधरे पर्षति भ्रातभ्रातन कपातकं किम पिते सम्पग्नजीनीमहे येनास्मिन्न पतंति
चंचुपुटके हि चाः पयोविंदवः ५ चातकधूमसमूहं ह दृष्ट्वा मा धाव वारिधरबुध्या इह हि भविष्यनिभविनो न घनपुगाहे ववरिणां
पयः ५ ६ रक्ताजेपंजरजसार गीताम्बि मुच्य स्वस्पानुधासमरसान पिवारिराशीन् पच्चानकः शिवति वारिधरो हविन्दून्मन्येतरा
ननिम पाछिर सो भिमानी ७ कूपे पानमधोमुखस्य हि भवेद्वाप्यो वराकः हि पः सामान्यं वृकटिरिमै सहसरे स्पेव समालोक
यन्नाहते पिनोपिहीनसलिलं क्रूरैर्वतं जनमिमानादुञ्चातकं धारः सुरयामितं चातको याचते ८ गर्जितवाधिरीकृतककुभा कि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०व्र मपि हृतं तं न घनेन किं यन्नी चातकचंचुपुटी सा पिम्म नानजलेन ९ अन्येपि संति वनतामरसावतंसा हंसावलीवलयिनो जलसन्निवेशाः कोप्या
५८ ग्रहो गुरुरयं वनचातकस्य पौरंदरीं पिबति वाञ्छति वागिधारां १० अन्येन जलदायिनो जलधराः तृष्णा विनिघ्नंति येन्यान अन्यान्त चातक किं
58 वृथा विरटितैः खिन्नासि विश्राम्यतां मेघः शारद एष काशधवलः पानीयरिक्तोदरो गर्जत्येव हि केवलं भृशतरं नो विंदुमप्युज्झति
११ समागमिष्यतोम्भोदवेतिकासमायंत न से व्निनो पुरि सारंग सत्तोचैः रेवपरस्मरः १२ यः कुक्षिं कुरुते मुखे जलपतिः त्रासं तदि
दृक्सकृपो य अब्रापर्यन्तः परं रलयति श्रोत्रे मिजिर्गर्जितैः सत्त्वं चातककेन याविधमपि भ्रान्तस्त्वया याचना जीमूतं कृतमेव तत्स्यम
नयोरर्पितविनिर्यत्कर्पाः १३ धिग्वारिदं पिहदतान्यजलाशयस्य यश्चातकस्य कुतनेन तृषामशांति धिक्चातकेन मपि योर्पित
पासस्तलजुस्तेनाहशं च पटुयै निपिपासिनोपि १४ विश्वोपजीव्येन पिवत्पयोयपद्माकरे पद्मपि चातको पं स्वार्थपक्षनिलस
त्र मानुरसलधुत्वमत्रास्तिन किंचिदस्य १५ केषामय्येने इतिश्रीशार्ङ्गधरस्य विरचितायां चातकान्योक्तिः अथ यमपरान्योक्तयः एम
एतस्मिन्नलपाचलेवहुविधैः किंनैः पिकं चित्करैः काकोलककपोतकोकिलकुलैरेकोपि पार्श्वस्थितः केकीकूजति चेत्तदा विघ ५९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रिनव्यालावलीवधनः सेव्यः स्यादिह सर्पलोकमनसामानंदनश्चंदन १ कस्यापि कोकाकर्णामितं तेन सकुसुमकवरीको निहारः कला
पः कंतत्रापापुरोरेर्गलितु चिर चिरासौ हहंमे यसंधैः विश्वद्वेषि हि जिह्व स्फुरदुरुविषाग्नैर्निश्वासमाहारसति :कैः पुष्पैः प्राप्तमेतत्स
कलमपि सखे चित्रवृत्तं मयूर २ शार्ङ्गधरस्य वेरान्कलहेऽपि पुंजमहारवोपगर्जस्यतीव्रतर हे तिरिपंनशंपा हावाग्निधूमनिव
होपममपेनमेघः किंन्वस्यासिदुनमिनोवृजतत्कलापिन् ३ लक्ष्मीधरस्य आयनेनीलग्रीवकंकरवलुस्वेनेद्यमुनमः परं तोषं पेयां नवर
वविलासो वितनुते अमी दूरक्रूराः कर्णान मिरमाकर्ण्य सहसातरंते हन्तव्वामहशवराः पुंखितशाराः २५ कस्यापि हारीनाः सर
संरसंतमधुरं कूजंतु पुंस्कोकिलाः सानंदं हरि रमुहिरं नुवश्चकाः किं तैः शिरस्थैरपि एकेनापितलस्पितेन नन्दनाश्री खंडु निस्तुर्ज
ना द्यालानां किं दूरेणपयोधरान् परि किंनान्येरटंतः अनाधिव्यापारतपाच पक्षिषु गताः किं वानयक्षावृष्या रम्यं वा गगनेन किं वि
रहणां कितं ग्रकावलीपर्पापप्रतिपतितलाघवभयान्नूमौ स्थिनावद्विपाः अस्माचित्रिवत्तबभ्रिरपपल ग्याकस्माद्दि मंचतिम
वान्यद्दिवावि मंचरेनीलकंठ गजहानि रिपं तवैव मौलौ पुनः क्षितिमं नोभविनास्य निर्न्द्रः पान्नादपिकः पश्यते शिरविनामाहारविर्गम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० वृ: स्यानं परिजिलदनिन दमुदितास्तस्यैव मन्तानन्दस्त्वेषु: ७ इति शार्ङ्गधरविरचितायां मयूरान्योक्तयः अथ शुकान्योक्तयः शुक पत्त्रवपटन
५९ व्यसनंनगुणाः सगुणाभ्यासः समज्जनिपेनतवामरराणं शारदां पंजरस्थः १ श्रीधनदहरे वानां सत्त्वां गात्यमवाप्य पः पुरवनेनानारत्सास्वा
59 दवत्कीरः शास्त्रविचारचारुवचनैः रानंदकारी जनो दैवेनास्फुटवाक्पंव विहितश्रोत्रस्पतस्याटवीमापस्यान्समभाग्यगल्भ कपिञ्ज
स्यान्मौनमेवोचितं २ कस्यापि भ्रातः कीरकाटोरचञ्चुकषणास्त्रो धापतेक् जिनैः किं माधुर्यमिषिक्तसूक्तिविसरैः कंटावृद्रःशोष्य
ते सेपंहैववशाद्दशाद्दशापगिणानाराजन्यपात्रस्यनेलिच्छिद्रिनमितिमुद्रितघटः प्रासीपनः पंजरः ३ कस्यापिमाणिक्यदूवलि
समौ तिक्तनुलां विभ्रंतिनोहादिमीवी जान्मे धनिरीक्षतेन रमतैहह्रै मेप्यहोपजरेन नादकूवनवाससंमदमहामोहैकमेदस्विनी
व्रतिमेर्गजिनानपाहृते गीरे त्येवंशुकः शोच्यते ४ राघवचैतन्यस्य रहमपदुकपाटंजर्जरः पंजरोपं विरमभिनगेहेस्मिन्क्रमा
र्जारस्पर्षः शुक मुकुलितजिह्वं स्थीपनां किं वचोभिस्तवचनविनोदो नागरः पामराणां ५ कुसमपिभ्रस्यम्बुस्मिन्नुद्यानेविद्रुराव राम
लसमप्रतिकलं विलोलः काकोलः क्वणतिकुटुपाववत्यहतंरसखेनावत्कीरद्रुटपहृद्दिवाचंचसकलांनमौनेनन्यूनीभवतिगुणाभा ५९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जांगुणगास्य ६ इयं पल्ली भिल्लैरुपचितसमारंभरसिकैः समंताद्व्याक्रांता विषयविषमव्याघ्निभिः नरोऽरण्ये स्कंधे गमपसम पंकीरनिर्भन्न
वाणीनि तदिहमुखमुद्रैव शरणं ७ भर्तृहरेः इति शार्ङ्गधरविरचितायां शुकान्योक्तयः अथ काकान्योक्तयः अथ काकान्योक्तयः अथ काकान्यो
क्तयः गात्रं ते मे लिनं तथाश्रवणापोऽद्वेगहत्त्वं किंतं भक्ष्यं सर्वमपि स्वभावचपलं दुश्चेष्टितं ते सदा एतैर्वापि समंगतोऽस्य विनयैर्दैवि
कमल्लैः परं मत्सर्वत्र कुटुंबवत्सलमतिस्तेनैव धन्यो भवान् १ उपाधिभिः संततसंगतोऽपि न हि स्वभावं विजहाति भावः आजन्मसुनि
दुग्धसिंधौ तथापि काकः किं तत्क्रमस एव २ शार्ङ्गधरस्य पिपि निपतितैर्भ्रमेदं ष्वानिरावरणनेनाद धिभृतघटीगर्भे न्यहंस
मन्त्रनकंधर निजसमस्थिता स्नात्वा श्वेष्टाविकारशतकुलोपहिन कुत्र मे कारणः काको भूपः कदानुकरिष्यति ३ मल्लभरस्य
श्रामरणादपि विरतं कुर्वाणाः स्पर्द्धं पासह मपूरैः किं जाने निवराकाः काकाः केवा स्वं कर्तुं ४ तुल्यवर्णच्छदः कृष्णः कोकिलैः सहसंग
तः किं न विज्ञापने काकः स्वपंपदि नभाषते ६ नूनस्य मधुरस्य चाति मलिनच्छाय स्यधष्ट स्य वस्तुद्यस्य सतिकारिणो निचपलस्या
द्वारविशेषिनः पेयं निंबफलेषु काक भवतास्तिक्तेषु नैसर्गिकी प्रीतिस्तत्सदृशं विधेर्विलसितं नैकिः पत्रमेन त्रिरागन् ७ प्रत्यंगरागं प्रति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रां॰त्रु॰रुप्रतिवासिनीरंकाकाम्बरांतिवक्त्रवंचुपुटारटंतः नोपांतितप्रिमप मंशितपुंडरीकस्वंडेवसन्नहहन्तप्यातिराजहंसः ८ तसंवधर्वहृ

६० जतुंवतसकलातिरम्येषुसं चस्त्र वक्त्र वनानरेष्ठ पुंस्कोकिलस्यचारितामिवारोतुकामकाकः ललध्वंनिविधौनतुकाकराव २ किं

६० केकीवशिरवंडमेहि न न नु किंकीरवत्पाठकः किंवाहंसस्त्वांगनागतिगुरुः सारीवकिंसुस्वरः किंवा हंतशकुनपालपिकवत्कामि

मतस्यंहस्तेकाकः केनगुणेनकाचनमपेव्यापारितः पंजरे केषामप्येते ११ इतिशार्ङ्गधरावियन्विनायांकयकान्योक्तिः अथ पव

कान्योक्तयः नालेनेवगस्य त्वापाहे नैकेनकुंचितग्रीवांजनपतिकुमुदरम्यांमिरइव कोवान्यसमस्पानां १ हद्धेः एषवकःस

हसेवस्विपत्रः श्वाव्यमहोकउनहनमस्यमा धुहृतांतनवस्थिरहपित्वांवचापेनुसुशटोपिसमर्पः २ वकोटवमस्वालधुनिसर

सिक्कापिशफरैः स्ववन्याप्या वृतिर्न्न पुनरवगाडुसमुचितः इतश्चेतश्चाम्भं लिहलहरिहेलातरासिानि ध्रु गासेवपहितलनि

मियोतः पतिरपां ५३ नकोकिला॥नामिवमंजुगजितंनलध्वत्याप्यातिगतानिहंसंवत् नवहरिशावामिवविवक्षिपसता राम

गुणास्ततपाप्यसिवकेवकवृन्तं ५ जानितत्स्यनमानसेनशुविलिर्हितिर्मिरणालांकुरैर्नवेष्टो हहनेनर्निर्म्मलपपशः प्रासि ६०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्र्विाचः कल्माजीवत्सत्वधेनवाद्मथवलो भ्राम्यत्सग त्रिपुनर्मिष्यैवैत्ननवं धरः शटवकोहंसैः सहस्पृष्टीने ५ उभौश्वेतौपक्षौवि
यतिविषयेचारितगतिः सरामीनंमुंकेवसवालस्याप्युपीर सिवकेसर्वश्रांद्दोगरासमुत्पसः किंचिदधिकोगुणः स्यानेमामा
नरवसनत्तुस्यानरहिताः ६ रे रे शिष्यवकोदनाकनटिनोतोरेनपस्विवृत्तध्यानेनानिमिषोपभोगमनसामुक्तंकरोषीदृशं
एवंपत्किलमानसस्यपद्वीकासस्यवृत्तं हिन श्रीरक्षीरविवेकनिर्मलधियोहंसस्यनान्यस्यसाकेषामप्येते ७ इतिश्र
ः धरविरचितापांवकाम्योतिः अपावयोनान्योनपः मनुरेतराणामनमदहनस्यर्षपकरणप्रकाशपत्रं कीटत्वमात्मनत्वान्व
घोनःख्यापपन्नवति १ जपवृद्धिनस्परं दुःप्रपास्पतिविनंस्पतितारकश्रीःस्यास्यंतिलीटांतिमिरानमणीप्रतीपाः अथसम
न्नमपिकीटमरोनविष्यन्तुन्मेषमेष्यतिभवानपिदूरमेनत २ कस्यापि अहषट्यापारंगतवृत्तिहिनानामधिपतौपशःशे
षीभूतेशशिनिगतधाम्निगतहुगणो नष्टाध्वांतंजातंजगदुपनतेमेघसमपेपथ्यामीग एपंक्तेनमसिपटवः कीटमनपः
३ आनंदवर्द्धनस्य घनसतमसमलीमसहशाहिशिनिशिपहिराजसिनदृम्पन् कीटमणेहिनमधुनानतरापिकरांनतिकपि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा०व्रु रणां ४ सत्त्वभद्रस्य त्वतिशार्दूः धाविरविनापांख घोतोन्मिः अपसिंहान्मोनापः एकोदम सहायोहं क्रशोहमपा। ७ इः लप्रे ये वेवि
धाविंतांमृगेन्द्रस्यनजापते १ कस्यापि मृगेन्द्रं वा मृगाशिं वासुखेंव्याहरतोजनः नस्योभयमपिव्रीडाव्रीडारतितदंतिनः २ मृगे ६१
भ्यार्थस्यते सेवंनो सत्पासपैरपि रसिंहान्तांनेपुनर्मदनहयैर्वं वदंतिभिः ३ मृगैन्द्रेषछ्राशैलस्सीनं वराहैर्बुलितेनुषा हपानाहेषि ६२
तेश्चत्वासिंहैः पर्व्ववहासितं ४ हरिलसविलोवनः सहेलंवलमवलोक्यपुनर्ज्जगाम निद्रां अधिगतपतिविक्रमास्तभीतिर्न्नत 61/62
वनितास्यविलोकयाचका। ५ एकाकिनिवनवासिन्मराज लक्ष्म्यनीतिशास्त्रज्ञे सत्त्वोछितेमृगपतौ राजेति गीर्गिरः प्रराम
ति ६ केषामप्येते नास्योछ्रायवतीन तेन्द्रंदशनौनोदीर्घदीर्घाः करः सत्त्वंचारणानैष केसरिशिशुत्वाद्वरौ सर्द्दते नेजौ
वीजमजेपस्सदृदयेनसंतुपुनर्वैधसात्कृतादशमेयपेनसुतरांभोज्यंपश्यमन्यते ७ श्रानंदवर्द्धनसस्पुश्यामांपिजराग्निवितो
पिशिपिलप्राणेपिकषांदशोमापत्रोपि विपन्नदीधितिरपिप्राणोगुणछन्दस्वपि मत्तेभेन्द्रविभिन्नकुंभपिशितग्रासैककृद
स्पृहः किंजीर्णंतृपामतिमानमहतामग्रेसरः केसरी ८ भर्तृहरेःपेनानगलवालकेलितमत्तगनकाहग्विनी धाराधोरणिधौतधात ६१ ६२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घुपरा शैलेषुलीलापितंसो पंथं गतिर्यातभग्नवारणाः स्फार स्फुरत्सुरवीफूत्कारैः कुपितो द्यस्वादतिमुहुः पारणिस्मगयनामराणिः
९ मेरोर्भाकारस्य न्यनिशं मत्तंगजानां हंहितमाकर्ण्यतिप प्याविपिने मन्येत यानजीवानि गजेंद्र पलक्षवलनः सिंहः १० शार्दूलधरस्य
जीर्णोपक्रम हीनोपि नष्टोपि परिवेसरींतथापि गजनाथस्य शंकातंकापकल्पते ११ पुष्पाकरस्य वनश्रास्तुविलंसिंहः पाषा
णशकलाकुलं प्राप्तोतिन रवभं गंवा फलंवा मृखकोभवेत् १२ अस्मिन्नंभोदहंदध्वनिजनितत्रस विषेष्ममारणोतरीसंमाका
कव्याकुलोभूत्सहसीरवारशावकव्यलेशोनप्राप्त धतेमत्तेभकुंभव्यतिकारकरजव्याजवज्ज्वाग्नजागनहासकमुक्ताः धवलितक
वलीनस्य दृष्टामत्र सिंहः १३ महीपतिमंडलीकस्यग्नामारणाभपथास्यसीमनिमहोद्रेकस्फुरत्तौघवाः फेत्कारध्वनिमुद्गि
रनिवहवः संभ्रमपगोमायवः सैन्यःकोपिघनायन ध्वनिघनः पारींद्रगुंजारवः पुष्पद्रुमलोलभृंगमचलत्कारंगामिजैपः
श्रुतः १४ नल्हणास्य णात्रोऽज्ञतिप्रकारप्रवराननिर्ही पीचगर्वापतेक्रोष्टाक्रंदतिविलातेवशकोवेगाद्भूतदूर्वाति निःशंकः कारि
पोतेकस्तनुलतामुन्मोटने लीलया हहहो सिंह विनान्यपापविपिनेकीदृशशाचर्त्तते १५ कस्यापिरेमातंगमत्तास्मुद्द्वरतयारोलम्ब

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१३

शा॰ वृ रोलम्बहृच्च स्थानाम वलेवनं वनसिंहं भ तुंपदुतं संसे हप्तत्तात्किमहोमहोन्नत धराधौरव पधात्रीधरप्रस्यप्रस्पितमेपपू पनोत्वं
६३ टीनकं टीनकं टीरव १६ विल्हूगास्य पस्यावं श्वनु पः प्रनोपवसनेत्रीदेन धैर्य्यदुह्रः श्रु ष्वंति सम म स्यवाह्न गेनः सद्योपिदिरि
63 तिनां हैवात्कषट्टशावशगानवलः सिंहस्यतस्याधुनाक र्षत्येवकरेणकेसरसटाभारं जरत्कुंजरः १७ कस्यापिपः प्रोर्पावर्ग्यो
वपस्य सहसाद्रिरंतिनोप्यं तिकं नापाताः किलपेनवं श्वव सुधागम्पानकस्याप्यभूत् नस्मिन्कोनु किनातपाकरे पनोतु
स्रेकपोलस्पलीभंगः केसरिवीरं समानि पुनः कुत्रैपविश्राम्पतु १८ कस्यापि हतिशङ्गधराविरचितापांसिद्दामोलि त्र
व्याजान्योकपः नीवारप्रसवाम्मुष्टिकवले पीविवृतिः शैशवे पीतं येन सरोजपत्रपुटके होमावशेषंपयः तं पश्यान्मरमेण
एलिवल पश्यान्तु घगांजं गजं सानं हं सभ पं चप श्रुपतिमुद्रूहूरे स्पितत्तापसः १ कस्यापि करांचामरचारुयं कुकलिकाः वं
द्वेमरणीमांगराः सिंहूरमकरः स्विरः पशिसरेपाश्र्वाविकर्णिकाणी लवृश्वेत्रपवाहने नकरिराणवद्देहूनभूपाविधिस्तत्किं भय राम
रधूलिधसाननुर्मान्योभवन्यः करो २ कस्यापिकेलिं कुचुपपरिभुद्दसरोनहाणि गाहश्वशैलतट निभृगेति तोपपांसिभावा ६३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तुरङ्गकरिणीकरलालितांगमातंगमुंच मृगराज रणाभिलाषं ३ स्नानं त्वयद्धृतस्य पीतं पत्रद्विमं पपः कवलितापसिन्मृणालांकु
रास्तापार्श्वेनानिमज्य पद्मसरसोमध्ये विमुक्तः श्रमः धिकं तस्यैव नलानि पंकिलयतः पायोजिनीमम्ब्रतः कूलान्भुतवननतः कं
रोद्भवतो लज्जापि तो जागरा ४ रेवावारि पिवाप्पोन विपुस्नेराजीवराजीरजः पुंजापिंजरितोर्मिपिप्रतिगलद्दानांदुगंधोत्करे धौ
तं येन मृगारिनखमसमरद्दन्तानराले स्थितं कौपं सोपि पपः पयो हन्त विधेः को गोचरेनागतः ५ कपोरप्यैतौ तापो नापि गजतत्व
चापि न क्लुशाधौ ना न धूली तनो नैव ष्ट हमकाणिकद्दवलः कानाम केलीकथा दूरोत्सिप्सकरेणहेन क्षिरणस्य बान चाप
द्भिनी प्रारब्धो मधुपैरकारणमहो झंकारकोलाहलः ६ लक्ष्मरणासेन सनाभुवनभुवि पस्य कुत्र चिदपि स्पर्द्धा करा कुंजराः
सिंहेनापि नलंघितां क्रिमपरं पस्योद्धतापद्धतिः वा घसोपि कहूपयतिकरिविरःस्फारारवैस्फेरवैराघातालगभीरपंकापट
लीमग्नो घमग्नोद्यमः ७ किन्ह्नगास्यभोभोः करींद्रदिवसानि विपंतितानावरास्मिन्सरौसमतिथा हद्यपकुत्र विचंरेवाजलैर्निज
करेणकरप्रवृत्तैर्भूपः शामं गमापितासि निदाघदाहं ८ गोविंदराजस्य नगद्धानिग्मासंनचकमलकिंजल्किनिर्जलेन पंकेवसद्दा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०व्र हेवृजनिविसभंगाईशवले लसंनीप्रेमाङ्गीमापिविषहहनेनाम्यकारिसंगीस्मर इाजभ्रष्टाहूह्प तपिनांवारसापमि २ पादाघा
नविचूर्णितावसुसतीचासाकलाः पा सिराः पंकाङ्कां निसरांसिगं इक घसाश्चोहस्सनाः पाश्विनः प्राप्येनाक रिपोन कैविधि
६४ 64 वशान्नशाहूल श्रन्यंवनंननन्नाम स्रतंविश्रं स्वलनपावतुंनपत्मार्प्यने १० धामम्ना संगह्वारागात्मजका रिकलमप्रीति
वंघंकवीरापाः पाश प्रंष्टिव्र पानामापिरलमधुनाहेह्रिपंङ्कानुलपं हृरीभता स्नवैनेशवरवदधूविभ्रमोप्रांत रश्पारेगा
तीरोप कंटव्यन्त कुसुमरजोधूसागिध्यंपाद्दाः ११ केषाम प्येते पा नार्षिनोमधु करा पदि करांना लैर्दूरी कृताः करिवरे
णाम हां श्रत्रुध्यानस्मे वगं ३ पुगमंडल्नहा निरे षाभंगाः पुनर्दुकचपद्यवनेचरांति १२ कस्यापि भ्रारामोपमनर्नलिनवाति
नाभग्नः समग्नोमपेतस्नः संभनहहर्षविहितमत्तोदप्रांकि मुन्माद्यासि मातंगप्रलिव षमिवभवनोभावी निला घड्रारत्तम्रापि
मतिकारमहं सिसग्वेसम्यक्तमालोचितम १३ गलेपाशस्तीव्रभ्रवरपाशगालेगाट निगडोरहस्कंधेवद्धःशीरसिस्पीघा राम
तःस्वरनरः नरः स्कंधानूटेषनमरराणपोग्येपिविषेपेनजानीमोत्सर्पहृिरदवृस्कस्मात वमदः १४ कौमेपपसिसघोपसितापेन ६४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कुरः प्रसाधितः करिणामसोपि नपप सालि स्रोला यव मात्मापरं नीतः १५ कौपं वागिरिविलोकवारणपते किं विस्मितोना स्पने मायो
भाजनमस्मसं प्रतिभवं वांस्तन्वीपता माद्रान् उन्मज्जु थपरी पुलिंदललनापीनस्तनास्फालन स्फारो नूनमहोर्मिनिर्मलजला
हूरे धुतानर्महा १६ नोमन्ये द्रढवं धनान्नस्सनमिरंनैवांकुशाघातनं स्कंधोराहणनाडुना स्याभिभवं नैवान्यहे प्रागमंयि
नोमेजनपंतिवे नसिपपासस्तवाप् पंवनेसिं दत्रासितभीतिभीकुकलभापास्पतिकस्याश्रपं १७ गमननमलसपातैः
कुभलस्मीकुचाभंगामविकलकरशो भामहूरुकोऽहूपेन परियमहरहे पाहे नुनानेनन्नूनं निजवपुषि करीन्द्रः पांशुपूरं क्षि
पंति १८ पत्युर्यत्पतिनावशेषककवलग्रासेन हातिः क्ष्मा नापीतं पञ्चकरावगाहकलुषं तन्नीनशोषं पपः प्रागात्मूर्वितरंवि
हायनाहिं हंसासंकारिणापालंपहूंधदुर्गाकातरस्पकारिणाः स्किंधनहद्धंनहवं मुखं १८ परिमतोसि मतंगजकिमपी
तिरसारसरसत्तञहत्वनैः हरिमनुसरखरनखैर्व्यपेनप्यतिसकंटतिम् १९ वेषामध्येते इतिशार्ङ्गधारविरचिता पा
गजान्योक्तिः अपमस्मापोतपः दूर्वांकुरत्नरणहणधंन्यास्तान्वनेमगाः विभवोन्मतचितानां नपश्यंतिमुखान्यपि १ कानेव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०त्रु तिनमरेहृनाभ्वरं तिप्रतिशिवेरंप्रतिवाननं कुरंगाः क्वचिद् पि पुनरत्तमाम्रगास्ते मरपतिप न्मदएवमेहिनीशान २ छित्वा
६२ पाशमपास्य कूटरचनां भङ्क्त्वा वलाद्वागुरां पर्य्यन्ताग्निशिखाकलापजटिलान्निःसृत्य दूरं वनात् व्याधानां शरगोचरएरतिज
६९ वेनोत्पत्य गच्छन्मृगः कूपान्तः पतितः करोमि विमृश्य किं वा विधौ पौरुषं ३ रहसि कुरंग शावक के हारे कलुमं मंजरीम्
जेसित रां धन्वात राचा माचाराम्नरा य टितः कपट पुरु षोपं ४ अग्रे व्याधाः करधृतशराः पार्श्वेतोनालमालाः पृष्ठेव द्विर्
हृति गहनं संनिधौ सारमेयाः एणीगर्भाह्लसंगमनावालकाः क्रोशन्ती ना ग्रिंतासतो विलपतिमृगः किं वा रोमि क्व यामि ५
दुन्नतरमितोगच्छन्वारौ : कुरंगवि पुजासे किमितिचलितमीवं स्यित्वा मुहुर्मुहुरीक्षसे विरधातिहृतव्याधानां तेमनाग
पिनाईताक्षि निमनसा मे षामेने विलोकितविभ्रमाः ५ स्थलीनां दग्धानामुपरिमगानस्मांमुपसरं स्तपार्तः सारंगो विरम
तिनाखिचेपिमन सि व्यग्रज्ञानानस्त तं नमस्सगप तेवन्यसरसीन्नमभ्रसौ प्रत्याशानच पलमिवि धंचकुरुते ६ अल्पापा — एम
सलवेनपलवेनपत्रपतनं कुर्वणमात्रोन्नतिहरिविबेल्लताविताननगहने कष्टेप्रवेशक्रमः हे सारंगमनोरमा वनभुवस्त्यक्ताचि — ६५

शे षार्पिनाकिं भूमत्वाट कस्थितिव्यसनिनाव्यपंस्तुराः शान्तिताः ७ सारंगोन लनागरहे षुरमनेनो षांशुलेभूनलेनोरम्यासुचनोप

क्रोटहरित्र पापासुशीना स्वपि नामेवापलोचनामत्त हिनं ध्यापं मुहुः प्रेपसीशैलैं ड्रो हरकंदरीसुगनधीः श्रंगावशेषः स्थितः ८

वसत्पररापेषु चरंति दूर्वांपिवं तिनो पान्यपतगिरहापितपापिवह्ला हरिरागनरारागं कोलोकमाराधपितुं समर्थः ९ सुक्ता

पीडस्या श्चा कथं चनेनवससाम्यङ्कतपास्निद्गाश्चमश्रद्गु पापलीवात्स कुरंगसंमतिकुनः पामोसिमत्योर्भवांपचाने कुरंगको

टिकरनक्री जोक्षसश्नो हित रनोतो भिः पशि परपंतिपरिखामुहामराः पामराः १० विलूणस्य स्वच्छंहरिणोनपाविरहिणा

हैवात्समासारिताभंगप्रस्तनदुग्धविद्रुमधुराः शालेर्नवामंजरी निश्वासानलहग्धकोमलतराप्रख्यापितोनर्व्यपत्ता मेवप्रति

वासरंसुनिरिव ध्यापन्वनेश्रुष्पति ११ धर्मकीर्तेः सिपंस्पलीनवनरांकुरजालमेतत्से पं मरगीति हरिजानमहः कुरंगः नैवेन

वेतिपरिहांतरिनो ललनाभिरायानिसमुत्तितकोटोरशरः किरामः १२ इंद्रकवेः रोमषमाचारपमं परमेत्यनिंद्रां पुंवश्रमेनहनुसेव

रोपपपेषंहरेसपापराजनोमनप किलैतेनिःकार पंहरिणापोनविभेषिकस्मात १३ धर्मवर्द्धनस्य शनिशा डुंःभाविचिंतांपांहरीणा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा. त्र न्योन्तिः स्वयं करभ्यासो ऽतपः वपुर्विषं मस्तस्यानकं टगंजिरकरोरवः करभस्याश्रुगत्यैव ध्याहिताहो षसंहतिः १ भस्त्राटस्य कुमुद

६६ शवलैः कुरुत्तांभोजैः सरोभिरलंकृतां मरकतमपि पुष्पां मांशं ध्यै विहाय वनस्थली सा स्मरति करभोपद्‌भ्राणांचरन्मरुधन्वनां

66 परिचपरातिः सा दुर्वाराग्नसागरणवैरिना २ जीवनायकस्य पास्मिन्नु शैविं षमगहनोन्नर्गनास्वादु वल्लीख छंभुत्कासरगिन

गल्लेनात्म वे नानु लग्नातन्ताः एवं करभगालितं कुत्र ने प्राग्विलासायत्स्वाधीनेन न हापिलसुलभं नेनतु विविधेहि ३ करभह

पिने पोसो पीलुस्य पामधु लुब्ध पापगान यनध्य पत्मको नसारे रभीक्षितः चलकिशलयैः सोपी रानीमन्दूरनवांकुरः करभ

र पिता हरैरन्यैः सुतं परिभुज्यते ४ चिंतामुंचगर्हा राणपल्लवमिदंस्य ए स्वगांगस्यास्य जलस्य वेद्‌ वपुयोगं रूपमेकोपि

वाजी वन्दस्य क्षिताः पुनः करभहे हा सेरकोयाभवो रम्याः पीलुशमीकरीरवदरीकुंजक्षेपोनाकुलाः ५ पस्यासोन्नवपीलुप

त्रवहरग्रासोपिसंतुष्य पेती र्घाधनस्य कुम्भनेन पदवीपस्यास्य पृष्ठेपि सोयं संप्रति यानि वालकरभः क्षीरोगाद्यमः क्षामतांम एम

न्येनू नमनेन दैषहनकेनास्वादितं तन्मधु ६ पीलूनां फलवल्कपापमधुरो ऽमं पापित्वामरौ शाखोगंन्यपरवारिवाहकरभीका ६६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

र्प्पितंप्रेमतः नस्मत्वाकरभेनखेदं विधुरंही र्पेतपापहृतांतंप्रारणानामभवतरेवसहस्राप्रस्यानन्तूर्ण्यपिपा ७ दुःप्रापमेवुपवनःप
ह्यषोतितापीप्पायाभतोननताकुफलभारमन्नाः ३ ध्वंसविकरभवाप्तिमवंतमुखेःकासंगातिः खलुमरौरमरापीपतापाः ८ त्र्यस्मान
नस्यभवतःखलकादिरेषांकेरापिकापतिमवेद विशीर्णपर्णपोगपाकपकेरभकाल्पतरोर्द्धतापाप्तेपल्लवाविमलविद्रुमभं
गभाजः ९ हासेरकोरसल्येषपुंकेभारोहृतिउताप्प्यमारोपिपुनर्प्यनत्रकिमकुर्महे १० केषामप्पेनेकरभराापिनेपतती
तंसुदुर्लभमेकरामधवनगतंतस्यालासेविशेषाकिमुत्सुकाः कुतपरिखितैः पीलौःपत्रैर्ध्वनिं मनुगोचरेजगतिसकले
कस्यावाप्तिःसुखस्यनिरंतरंनरंद्भतिशाद्भुधराविराचितापांकरभाल्पोक्तिपरिखेदः त्रुपवषभास्योक्तपः आसस्यनास्यभा
रयहेशक्तिर्न्चवाहरागाः कुचिन्हे वागारवेलीवर्दस्तपाप्यश्नातिभोजनं १ त्र्यनसिसीदतिसेकतवर्त्मानमघुरभारभरस
पितोम्सके गुरुभरोदहरागोदुरंकंधरंस्मारतिसारपिरपधुरंधरं २ मार्गेकर्दमदुर्गमेजालमनेगर्तविदेसकुलेखिन्नेशाकादिकेभ
रेतिविषमेद्रूगंतेरोधसि शरेनैतरहेद्ववीमिमहतात्रात्योच्छ्रितांतर्जुनीमारे स्पेविषमे विहायपथवलंवोर्ट समः कोधुरं ३ हंतारू स

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰त्रु सच्चलंविषाणयुगलेयुग्वांचंचलः कर्बुरः कुक्षिश्चंद्रकिनो वपुः कुसुमितं सत्म व्यनं चेष्टितं व्यासिन्दु ब्रह्मषेमदशीक्षिन गुणगतामानभि
१२ ज्ञात्म नोग्नामीण स्यत ष्यापि चेन सिचिरं धुर्ण भ्रमः स्फूर्जति ५ केषां चिद्ध्वला श्विंनिवसतां चिनेपरासांश्रीलोवाकपिलोप
६७ वावरंरुषोस्त्वो यवामेच्चकः ग्नामी रौरवधी रितोपिशिष्पिलस्कंधो प्यन्तूवश्ववाः स्वांतेमे परंत्र्नठंदिलनकुर्नागित्यपं कर्बुरं ५
श्रीवंद्रस्य गुरुत्वं पंभारः क्वचिद पिनपं ष्याः स्यपुटितोननेकुं दाशतिर्वहनमपितेगेन विकलंगारहत्वंगेनान्यत षवगणास
मानस्तद धनाधुनानेनस्कंधं धवलांकि मुतः पाष्मिभरः ६ नध्वानंकुठषेनपासि विकाटनोष्मैर्वेह स्पाननं दर्प्यांत्रो स्त्रिका
सिस्मितिरुंरपुरैन्त्रीविज्ञपावीसमे किंठत्ववसुधानलैकधवलः स्कंधाधिनूटे भरेतीराद्युनदी विठंका ८ विषमान्युत्त्वंय
पन्चीमसे ७ यस्याहौवृजमंस्ननसवहतो णवीधुरा धैर्यतो धौरेयः प्रगुणोशतसपुगपत्कंधैः समसैरपि तस्यैवं श्रपकंव
लस्य धवलस्योष्णपनेसा प्रमंद्रागचैवत्तरावसां प्रतंद्रागचैवगरावसारिननोगौं पुराणमहोष्यते ८ एतानि वाल धवलप्र राम
विहापकामंगौ ष्वांगरोतरनस्त्वनरागिकचेष्टिता निस्कंधं निस्कंधं नियोहियुरि पर्वधुरीणाम् कोनेनव्यनाधुपगतोः स्त्रिन वैष ९२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भारः ८ नखनतिखरैः स्रोतसीपवंनननईनिसाहरंप्रकृतिपरुषंप्रेम्णाव्यनेनकुप्यतिगोंतरं वहतिवधुरंधुर्यैर्धैर्यपरिगृहीतकं
धरोजगतिगुणिनः कार्व्यौहापत्यिरम्नतिशेरते: १० नहेवसेवपायानिकर्मवंधःपरिक्षवं जघासयासमेवासौवलीवर्दः
कपर्दिनः ११ केषामभ्येते इतिश्री[illegible]न्योक्तिपरिच्छेदः अथसामान्यवृक्षान्योक्तयः किंजातोसिच
तुःपथेघनतरोछायोसिकिंछायया छन्नःचेत्फलितोसिकिंफलभरैराढ्योसिकिंसन्नतः हेसद्वृक्षसहस्वसंप्रतिसखेशाखाशि
खोत्कर्षणाक्षोभामोटनभंजनादिजननःस्वैरंवदुश्चेष्टितैः १ भ्राम्यत्तज्ञानवर्मार्गगः छायामुपरमगः शकुंतनिवहैर्विषावि
लुसश्वरः वल्कीटैराहतकोटरःकपिकुलैःस्कंधेकृतप्रश्रयः विश्रब्धंमधुपैर्निपीतकुसुमःश्लाघ्यःसएवद्रुमःसर्वांगाकुलतस
त्वसंस्थवभरेभग्नापहोन्येद्रुमाः २ वीजकस्यशाखाशतचितविपतःसंतिविर्पतोनकाननेतरवःपरिमलभरमिलदलिकुल
दलितदलाशाखिनोविरलाः ३ वैषभानुपांडितस्यहहोद्यानेसंप्रसहहदुपरिशिष्टःक्रमवशादमीवल्मीकालेभुजगकु
ललीलावसतयःगतास्तेविस्तीर्णास्थिवकभरसोरभ्यलहरीपरीतव्योमानःप्रकृतिगुरवःकोपिनरवः ४ नीव्रोग्निदाघसमयोकृप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० ७ त्र्यपिकजनाभ्रमारवः यं घामार्गस्य सकोकः क्षिपनांसंतापमपहरति ५ प्रत्यग्रैः पत्रनिचयैः सरस्यैरेव शोभितः जहाति जीर्णस्थानेव
६८ किं वा चित्रं कुजन्मनः ईशलं वैचित्र्यविलसितं विधटितं पथ माकुलैः कोकिलैर्मधुपैरेश्चलितं पुरे वर भसाकीर्यैरथीरैर्गतां एके नापि सुप
68 त्रवेनन त्रशाखावानलोप्रस्तवः सोटः कोन विषस्सुमंचतिजनो मधुरीपिपोलालिनः ७ पत्रपुष्प फल छायामूलवल्कलदारुभि
धन्या महीरुहा येभ्यो निराशा यान्ति नार्थिनः ८ या वंतो विगत व्यालास्सारोहाः फलदायिनः मार्गद्रुमा महान्तश्च परेषामेव भू
तये ९ रे भृंगके स्वादुफलं कुतेन वशापनं शाखाग्रजैः पल्लवैस्त्व छायापरिशीतलतलं सुललितं पीतं व्यपेत श्रमैः विश्रान्ताः सुचिरं परं
सुमनसः प्रीतिः कि मत्रो व्यनेत्वं सन्मार्गनिरुद्धपञ्चपार्श्विकापामः पुनर्दर्शनं १० केषामप्येते भुक्तानि येसवपत्नानि पचेलि
मान्निकोऽस्पितैरहह वीतभयैः प्रसुसंततयशिरोज त्वरयेणविरूप्यमा पापं शपति पारसमवेतमसीनटस्प्याः ११ महात्तैव स
विपन्नं पाद्मिम्याम न मनिमिषै पतिमलिभिः द्वगैरप्युहीनं स्प चरणं हसप्रभ निमिरशं हीनां नीते सरसि विषम ग्रीष्म दिवसैः कु श्म
लीनत्वाह्यासेत राहहनहः कोपितरपि १२ नागपेपयस्य शोरवोट शाल्मलिपलाशकरीरका द्याः अरण्येन पुरण्य निलयोपदसौवसंत ६८

उषमाभ्यमर्पपत्रपत्रव पुष्पलक्षं रीसौरभ्य संभवस्थिधिक्ष विधेरधीनः १३ गांगं हैवस्य पापाधारस्ततिहिजाश्रयस्तिष्ठलाप्यसन्ना
मिति स्निग्धच्छायः तिस्रियो हृदशरतिस्थानं गगनामिति पर्यालोच्य महान्तरोऽनव यन च्छायां वपं सश्रिनास्तन्वत्कोटरवासिनो हि रस
नाहरीकरोष्यंतिनः १४ हिमसमपो वनवह्निर्जुवनः पवनस्तडि द्भवताविभवः हंतसहंते पावनावद्रुम कुजपरोपकृति १५ पेयपूर्वं
पालिताः फलभरच्छायादिभिः प्राथितो विश्रामद्रुम कल्पनांतवविपत्काले क्रुते सांप्रतं एताः संगतिमात्रकल्पितसुरकार
स्व धन्यास्तव चोपासां छेदनमंतरे लपतितो नापं कुठारस्तापि १६ वृद्धिर्पस्पतरो मनोरथ पश्नैराशा वनाम्रार्थिनातो सौसरस फला
म फलदः सर्वाश्रितोपाश्रयः नानादेशसमागतैरधिरितैराकांतमन्मैः खगौस्वं लब्धावसरोपि हृष्ट शकुनिर्दूरेस्थितोवीक्ष्यते १७ वृ
क्षामप्येते रचितशरदुंघराधिरक्षितापांसामाम्बर सोकिपारिछेदः त्रपद्मसविषपद्धतोपूर्वं कल्पत्रस्पः कल्पद्रुमोपि कालेनभवे
द्यरिफलप्रदः को विशेषस्तत स्तस्य वन्यैरन्यैर्महीरुहैः १ सर्वैः स्कंधपारिगतरोमकैनैरूत्राषिनापस्त्वत्वा सुकाभिलवकश्रि
योमधुलिहास्ततानि नीलोपलैः संकल्पानविधापिपसफलितं कस्तस्य धत्तेतुलां धिग्जातिद्रुमसंकथासु पदं पकल्पद्रुमोपि द्रुमः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वृ २ रत्नाकरस्यकल्पपारिजातःपरिमलस्फुरत्तिनंनभसोवहवःकनकाद्रिपरिसोतरवः नहापिमुरारतांचेतनगतनिंवसिनमिव पारिजा
६९ तेन ३ वज्रभरेवस्य ञ्चपवंहने सत्येवृणितिनताकाशामहीपासोमहोरुद्रा नपाणिजननताचित्तमंरनाम्भवनद्रुमाः ४ हरिता
69 पास्य वंगतासकलिकंतयरनरुः कोपिकश्चित्पभूराममत्याने रंजनपत्रपलैःकोपिलोकान्धिनोत्र धन्यंमन्येमलपजमहो
पजमहोपःप्रभूतोपाप्रायंसंसारस्यद्रुतमयनपस्मात्मरेहव्यपेन ५ शार्ङ्गधरस्यकेचिच्छ्रोवनहारिणःकनिपपेसौरस्यसंभा
रिणःकेप्पनेपत्नधारिणःप्रतिदिशंतेसंसंतुहंनद्रुमाःधन्योहरिवंहनुःपरिसरेस्पेस्पिन्तेःशाखिभिःश्णसोटारिभिरप्पहो
मगरशामंगेषुलीलापितं ६ पुष्पाकरस्यभ्रातश्चेरनकिंवृथोमिविकटस्फुरीत्यराणभीषणांगंधस्यापिमहाविषाःफराम्भतो
गुस्यैयरेतेक्रमाःदैवात्पुष्पफलानिनोपरिभवानत्राभविष्यतदानोजानेकिमकस्यपिप्पाहधिकंरभार्प्यमस्यात्मनः ७ भोज
स्य सनैरक्षिणांगंधवाहवहनैःश्रीखंडविंसोरंभद्रुमस्तेपरितोमधुव्रतपुत्रापेनापमानीपतोमाकंरादपहत्यपंकजवनाद्र एम
द्रूयकेंदोरराद्रुभ्राम्याद्विपगंडमंडलनतस्नाताह्वयप्पहृष्यन्मनाः ८ पद्मपिवंरनविटपोविधिनाफलपुष्पवर्जितोविहितःनिज ६९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वपुषैवपरैषांनपापिसंतापमहरनि ९ यिकृत्वेष्वितानिपरशोपरशोपर शोचनीपगलप्रवालमलमलयाद्रिरुहद्रुहस्ते भिर्भिद्य
मानहृदयोपिमहानुभावः सत्वमुसंपुनरभीः सुरभीकरोति १० वासः शैलान्तलेषु सहजः संगोभुजंगैः सहप्रेरंवसार प
पार्थिवीचितिरभूदुभ्दुतसेकक्रियाचारविलाजनीमोनवपंप्रसीदनुमचान्दश्रीखंडनत्वाप्यनांकस्मातेपरतापखं उन्नधियो
पांडित्यमभ्यागते ११ आमोदैस्तैर्दिशिदिशिगतैर्दूरमाकृष्यमाणाः सास्त्रात्वत्सीनवमलयजद्रुमभ्यागताः स्मः किंय
त्यामः सुभगभवतः क्रीडतिक्रोडएवव्यालस्त्रंभपभवतकुशनमुंचनः साधुयामः १२ मूलंभुजंगैः शिखरंविहंगैः शाखाः त्य
वगैः कुसुमानिभृंगैः नास्म्येवतत्वंहनपादपसपन्नाश्रितंसत्वभरैः समंतात् १३ केषामप्येते अथपातनः आगत्यइतिवदति
लोकोगौरवमत्रैवपुनरहंमन्ये दशितगणोवहतिर्पस्यजनेजनितरहाहेपि १४ वल्लभस्यच्छारामाभरणस्यप हलवच्चपैरापी
तनिमविषः पापोहप्रशमनपारगंनतरोरेनस्मरावनत्वरंत्वंमं स्त्वामुपकानगतमायाः पपः संपदोहूंगधोष्वेपतते हिंशः पशीम
तैरापर्थ्यनिर्वासयति १५ अथपवंपकः आंतः प्रनप्रमरुसैकतनदत्यमानपूलस्यचपकरोःङ्कविकाशचिंना प्रापोभवस्तनुविनासि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्र॰ वृ॰ मिरै शला जोंऽश्रेपः स्वजीवपरिपालनमात्रमेव १६ धर्म्मवर्द्धनस्यकेनापिचेपक्कनरोवनरोपितोसि कुम्भामभ्यामरजनांतिकवाटिका

१० पां यत्रप्रनटनवशाकविलुद्धलोभोषोभग्नवार धट्टनोविनपछत्रचोसि १७ विकुक्कापाः उद्यानपालकस्यशंतुभिषेचनानामे

70 तस्यचंपककनरोरपमेवकावः अस्मिंस्त्रिरावनिहन्नेघनवारिराशावासंवर्द्धितेनवपल्लवोभयपत्रोपयोगः १८ अपशोकः किं

तेनवतपाकिमुत्रननपाकिंवायनपापयाकिंवापछत्रवलीलयाकिमनपात्राशोकपुष्पश्रियापल्लवमूलनिषस्यतिन्त्रप

पिकमोमः स्वयन्नन्वहंनसाद्रूनिमद्रूनिरवारतिफलामाकंटमुलंवितः १९ भोजस्यमहेनास्वादूनालपरचिफलानां

नविभवाशोकस्ताकास्तवकममेहिमासोप्यसुरभिः परेनत्रोतन्वीकस्वरागलावराषसुभगंप्रवालेस्यातनुषसाफलं

कःकिमपरः १९ सरस्वतीकुटुंबस्यचपमालानी किंमालतीकुसुमवाम्यसिनिसृरेणकेनापिपाकिलूनमितोलताग्रात्

लोकोनरोणविलसद्गुलागौरवेपाकोनामनामकरीष्यतिवा २० सोमेंद्रः महीयस्त्वाधिवयात्रभवतिविमर्दे समभिरेनचाप्ये एम

भ्योनपेभवतिनुसुमेभ्योपिकनरं प्रसन्नं मालत्यासरपिहृत्पाङ्गारकारणांप्रवीरोप्रवीरोरामोरैभवितिजगन्नोमोलति ७०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रेयं कस्यापि भवति हृदयहारी कोपि कस्यापि हेतुर्न स्वगुणगणविशेषः प्रेमबंधप्रयोगे किशलयितवनांते कोकिलालापरम्ये
विकसति नवसंने मालती कोत्र हेतुः २२ कस्यापि कुसुमलव कानन्त्याः संस्मेव पीतो ब्लनाः च यापि भ्रमरभ्रांतिं हरेत्से कौवमाल
ती २३ कस्यापि स्वपमल्लिका नवांपवद्दे नवुं वितानच पीत्वा मधुपेन मल्लिका पिहितैकक टौरशारवपापरिणाम स्यजगाम
गोचरं २४ अपकेतकी गोलंबस्य विरापकेत कपरिघं भंगोरसः सुजातं तव केन कस्य च मनोभंगप्रसंगोत्सुकं जानात्येव मि
थोतु रागमनयोः सर्वेपि नैसर्गिकं प्रत्यूहापरलेषु धिकू सम भवन्म मोभिधः कंटकाः २५ कस्यापि पत्राणि कंटकशतैः प
रिवेष्टितानि वानि वानर्तायि नास्ति मधु नो रजसां धकारः स्वामोदमात्र रसिकेन मधुव्रतेन तालोकितानि तव केतकि दूषणा
नि २६ कस्यापि एना सुवेत्त विलनासु विकाशिनीषु सौभाग्यमद्भुत मतस्यं बनीविमर्तिपत्कंटकैर्व्यपि तमात्मवप्रुत्केजा
नेत्वामेव सेवितुमुपक्रमते द्विरेफः २७ महादेवस्य स्वप्यापारत्वाः पाटलयावनमध्ये कुसुमित मोहितनसप्याभ्रमरः से
वेपमितियथाभूत्प्रनीतिस्मान्यकुसुमेषु २८ शार्ङ्गधरः अपसहकारः ज्ञाता कोकिल एव ज्ञाता व रसालस्य च निपतमिदंपः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्र च वममुसायतिय स्याम्यिषुजनकमुकुसुलामि २९ अधिश्रीरुद्यानेत्वम सिभवपल्लवच यो धुरीणाः कल्यारोपत्तवजगनिशारवाभ्रम
७१ दरामदे पुष्पोल्लेखः फलप्रमपिवनुष्येनुनुभत्तोर सालत्वांतस्माछुपतिणानशः कोकिलकुलं ३० कस्यापिन नादःकापरि
॥ नवमःनयर्जनोभ्रगमरे फलेवा पुष्पेषानवमवत्तिपाद्कप्रिमिलःपरंत्वेकोलोभंत्वपिरवलुरसालेपदः।धिकःपिकेवा
गाकेवालगुनविशेषंनकुत्रष ३१ कस्यापि नुतंसकौनुकासेनविलासिनीनांस्नानिपस्पननरवैरपियल्लवा
नि उद्यानमंडपनरीसहकारसत्वमंगारकारगोचरतांगतोसि ३२ उत्पलराजस्यकनिपल्लविनानपछिन्नावानरवःसं
तिसमंततोवसंतेजगतांविजयेनुपुष्पकेनोःसहकारीसहकारएकएव ३३ कस्यापिपोदषःस्फुटदस्यिसंपुटव
शाग्निर्येन्नवालांकुरौरेवान्सहिरलादिकक्रमवशात्तान्रूढशाखान्दुशाखाशनैःस्निग्धंपल्लवितोघनंमुकुलितः
स्फारच्छदं पुष्पितः सोत्कर्षंफलितोभृशंविनमितः कोप्येषचूतद्रुमः ३४ हेतुकस्य एतस्मिन्वनमार्गभूपरिसरे सौहृ एप
र्यमद्रांकिनःप्रोद्यद्भिःफलपुष्पपत्रनिचयैश्चतःसयकःपरेपंवीक्ष्यासितवक्त्रामुद्गनमहासंतोषमल्लासितेस्माएतं ७१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

टमकुं दितक्रममनमोधावंतियायंव्रजाः ३५ भहनायकस्य छायाफलानि मुकुलानिचपरस्य विभ्रमाद्भुरं पतिसहका
रमह्लीउहस्य च्यामच्युतस्पर्शिखुयानवपल्लवानिमप्यासिरेह वलुत्ताश ह्लाशकघम् ३६ कूष्मांडी फलवत्फलेम
पदपिनमनोधवन्त्रोच्चनारं मापत्रनिर्भदलंनकुसुमंनो केनकीयुष्पवृतसौरभ्यंकुसुमेफलेतनदपितन किंचि
न्नमुजंभतेलोकोपेनरसालक्षणलनिकसस्सत्काग्रगांस्तौतिते ३७ शार्ङ्गधरस्य पावस्कालोदयमुरवःसहकारजा
तःप्रागेवकवटचाच्चयोनवनोसितावन् छायापितेनसुल्लभाफलमस्त दूरंनन्निःफलोपि द्विवरं सुखसेवपानः ३८
वस्यापिश्रयपनसःगरीयःसौरभ्यंरसपरिचयेनार्हं निसुधांसुधामह्यौकापिप्रपिमनिमग्नःफलभरःपराधैंकोशश्री
रितिपुलकितंकंटकतिघादहोनेचारित्र्यंपनसमनसःकस्मनसुते ३९ हह्वाप्रागरवावकीर्पफलभरनमितेभूमि
मागावनद्धंमत्काशालिप्रकांडंपलसमुपगतश्छिन्नापित्वेतिक्कीरः ह्वाचंचुप्रहर्षाद्विगतितपपलासंभ्रमताशे
षपक्षोपिनकष्टोहीयागांतुंगगनपरिचितापागतिःसापिनष्ट॥ अथकेरलीनालीनरोरनपक्वाफलफलितत्वाल्लज्जा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२

शा॰ वृ वशाद्दुश्चिन्तस्य वह्निनाशयोगः एतन्तु चित्रमुपकर्म्यफलैः पारेभ्यः प्राराम निजानूरु टितिपत्कर्बीजहाति ४० कस्यापि
७२ अपद्गस्यपयसापिनमवति हानिः परकीयांबरनिरासाभोहा एवं असमंजसं त्रुम सान धापिरवत्तु एवविद्यते वेनः ४१ रा
72 सेरकस्यहासीपं वदरीपं रिरोचने एतावनैव किंद्राक्षानसाक्षारमनप्रसा ४२ कर्पूरकवेः अपरातिमं आपुष्पमस
रान्मनोहरनयाविश्वास्यविश्वंजनं हंहो राउ मनावहेवसह सेवर्हिस्विकीपामिह पावत्रेति परोपभोगसहतानेषां नत
सांनष्पाज्ञातानेहहरपं द्विधारत्वनिपन्नेनाविवंधोभवान् ४३ मापिज्जोवातिवीजाद्यो किमन्येवीजाद्यो किमन्येवीजपूरकाः
रतिसंचिंत्यमनसाविरइरेहाति मीफलं ४४ भोजस्य अपनालिकेरः प्रथममवपुसिपीतंतोयमल्पं स्मरंतः शिरसिनिहि
तमारानातिकेरानरानां ररनिफलमनल्पं स्वादुमाजीवितांतं नहि क्षतमुपकारं साधवो विस्मरंति ४५ कस्यापिअ
प्रतालः अध्वन्यनिभूरुहःफलमल्तोनमान्तयेषा ररादूराद्रुन्नति सं अयवंसनिनोपांषस्समृटात्तनः यन्मलेसमुपा राम
गतस्यमधुरच्छायापफलैः काकप्याशीतोनापिहितोयपयोगमगामगमत्यर्गोनताल्लटुम ४६ कस्यापि अपमर्कजः होजुत्वमाल ७२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निपरं प्रापितं विधात्राभङ्गुर्दुमस्य विफलत्वस्य मर्पितेन किं च मर्मभिद्भिर्निशितशस्त्रशतावकृत्तैराशां न प्रापयति सोर्थिपरंपराणां ४७ गो
विंदं राजस्य कुर्वन्तु नामजनतोपकृतिं प्रसूनं छायाफलैरविकलैः कुसुमैर्द्रुमास्ते सोटास्य कर्तनं न तु जः परक्षणगार्यमेकोनभञ्जुन
तुरणकतुरणपरेणा ४८ वैद्यमानपंडितस्य त्रपापश्वत्थस्य वर्द्धितैः सेचितैः किं तैः सत्यभ्रद्दछेन्यपारपैः वर्द्धितो नरकाद्भवेत्स्य
छोऽशिच्छान्निर्हतिपः ४८ मारा धमाधवस्य अन्यग्रोधः विस्तीर्णो दीर्घश्चारतान्भिन्नशकुनिशतः प्राविनामग्रणीस्त्वं न्यग्रोध
क्रोधमं नः प्रकट पश्सिनचेह्वाचि किं चितरत्वं जात्यो प्येषत्रपाहृत्यलधुपरिकराकापि कूष्मांड वल्लीपत्लीपट्टपतिष्ठाहसति
हि फलनेत्वं त्वत्कुलाई किमन्यत् ४९ कस्यापि महानननुर्वाभवतिसमस्तो वा विनश्यपतिनोतरं पात्यपानेतिन्यग्नोधकापिकांक्
रः ५० कस्यापि अपमधकः जनतेजस्तरपोन्निद्राघसमपेतहारिमेघागमेनतुनाद्यंशिशिरेमदेकशरतोः सोटंपुरापेहेलैः
आपातोप्य धुनाफलस्य समपः कोपं विनातेरितिश्रुत्वाता निश्रयेवरोहतिगलुलुष्वैर्मधकद्रुमः ५१ मलारेवपद्स्यविस्
तिभरञ्छायाप्यनत्याद्दशीनेपस्यप्रसवाः सुमंजुलरसैरानंदमंतः प्रजाः स्नेहेच प्रकटीकरोतिपरमंभूपः फलानां गरोहिंत्वैवैकरा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ॰ रागांस्तस्य न भजस्य स्वैतस्मान्मधुक द्रुमं ५२ कस्यापि त्रपशाल्मलीं हंसाः पद्मवनाशया मधुलिहः सौरभ्यलाभाशया पांथाः स्वा
७३ दुफलाशया वलिभुजो गंधाध्व मांसाशया यावा दूराद्रुत्रन पुष्परागनिकारैर्भिः सारमिप्योत्रनैरेरे शाल्मलिपाहमप्रतिरि
73 नं केनात्वयावांचिना ५३ कस्यापि कापः कंटकमूषितोनवघनच्छायापाकतः फलवीः पुष्पाणि च्युतसौरभानि नरत्नश्रेणी
मनोहारिराणि किं ब्रूमः फलपाकमस्य पटुपन्यासे विलज्जामहे तन्भ्यो केन गुणेन शाल्मलिनरो जातोसि सीमद्रुमः ५४ क
स्यापि त्रपमिवः निंबकिंबहूनोक्तेन निःफलाः सफलानि ते यानि संजातपाकानि कानिः शेषयंति हि ५५ यस्माद्यपि जनो
मनोभिलषितं लब्धामुदा मेदुरः साद्धं वंधुजनैः प्रकारविविधान्भोगान्विलासोद्धुरः न स्वैवेनाविवेकमप्यन्य मनसा निर्म
त्यच्यूतद्रुमं सायनेन स्पृतुकावालोकवसति निंवः समारोपितः ५६ कयोरप्यैनौत्रपवबूलः गात्रं कंटकसंकटप्रवि
रलच्छायापानमायासहृत्रिर्गंधः कुसुमोत्करस्तवफलं न क्षुद्विनाशक्षमं बर्बूलद्रुमूलमेति न जनस्तावदातामहो त्वत्रल्येषाम एम
पिणां विनापफलवनांगस्येद्दीतिज्ञापने ५७ मत्सौदस्यशाखांकंटककोटिभिः पीवना कन्फलं कुत्सितं पत्रंमेत्द्रुतरंनास्ति ७३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गहनाछायापि दांव प्रिया अन्येषाम विशाखिनां फलवतां रक्षार्थमानीयसेवर्वर्तस्तद्रुमवैगुर्णार्गुनरैर्हर्षसंभाषासे ५८ अपथखे
दिरः चेदनेविषधाम्नसहामहेव रक्तसुंदरमुक्तिमत्कृतः रसितं वद किमात्मसौष्ठवं संचिताः खदिरकंवकात्वया ५९ भल्लाटस्यपदं
नहिहनापियत्रखदिरैः खरे रावनं ननेपिखादिरानपेकुटिलकंटकैरावनाः नतेकुटिलकंटकाः किमपिपेनममर्मछिदः समुत्
तत्र यास्थितिं वेतसह ध्वमध्वश्रमं ६० कस्यापि अयकिंशुकः किमपिपेनममर्मछिदः समुत्तत्र यस्थितिं वनसह ध्वंमध्व
श्रमं ६० कस्यापि अयकिंशुकः किंशुकाननगच्छमातिपश्शुकभाविपलाशपावात्यारं रामपंचेन केकेनानेनवं विताः ६१ किं
शुके किंशुकः कुर्यात्फालितपितृभक्तिनः अरातसिसमृद्धेश्रि किंकुर्वे उपजीविनः ६२ कस्यापि अपशाखोटः कस्त्वं भोः क
थपामि दैवहतकं मां विद्धि । शाखोटक वैराग्यात्विवृक्षसाधुयितिं कस्मात्दिर्तं कस्मादिहं भाषसो वामेनात्र वटस्तमध्व
गनः सर्वात्मना सेवनेन छायापि परोपकारकृतये मार्गस्थितस्यात्रघामे ६२ कस्यापि अपपीलुः धन्याः सूक्ष्मफलात्रपिप्रियतमा
स्तेपीलुवृक्षाः क्षितौ सुसीरान्नजननेन हिमक्षितिरिनं येषां फलंभुज्यते किंनैस्तत्र महाफलैरपिद्रुमः फल्गुद्रुमाद्यैर्द्रुमैर्प्पेयां मामनयतां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ द्व गपिश्रमतर पापाविनमाष्यते: ६२ शक्तिकुमारस्यत्र्प्रपवकीर: फलं हूरनरे प्या स्तांपुष्पासिक सुमैर्जुनान् रतरेतारवो मन्येकरी
७५ रतवकिं कराः ६३ किंप्रष्पै:किं फलैस्तस्य करीरस्य दुरात्मनः येन वृद्धिसमासाद्य नकृतः पात्रसंग्रहः ६४ अपविल्वं सा
७५ मोदा निसुमेदुरा णि चमन्दु स्वादूनि च भ्यारुहामु द्यानेषु वनेषु स घ्राजनुषांसंग्रहः ६४ अपविल्वं सामोदा निसुमेदुराणि
चमन्दु स्वादूनि च भ्याहहामु द्यानेषु वनेषु लब्ध जन्तुषां संतीनरेषां संतीतरषामपि किंतु श्रीफलनाने त्रैवजपिनीमाल्करि
यंत्र लेपस्यैतानि फलानि यौवनवतीव सोज लक्ष्मीगृहाः ६५ कस्यापि अपशालः शास्त्रासंग निसत्रिंउ द्रुनमसोम
पांसएवावनौ विघ्नवेतरवः पत्रै र्विकलैर निर्छिद्रः प्राणिनां किंतु द्विस्त्रिर लैरत्नंकृ ननंनोः शालस्तमस्तं गतां ह त्वापेन
निजं शिरः सुकृतिनाकोनामन प्रीणितः ६६ नमेपस्य अपेदुः पर्णपोयः पीताम तु भवति भंगेपिमधुरोपदीपः सर्वैर्वापि
हृत्वलुविकारोप्यभिमतः नसंप्राप्तोवृद्धिंपरिसमभ्यशम क्षेत्रपतितः किमिक्षोर्दोषो यं नयुनरगुणा पामज्ञभुवः ६७ रंदुराजस्यमु राम
खेषुद्धैरप्यवधुरपिप्रनं गंधिमि चितनसंतापः कोपि प्रतामपिभवेन्मलमभितः फलचैव वाप्यानेकविनप्यशरा लिप्तस्यभवतस्त ७५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हिसोत्कर्षविनिर्जितं विहितमितरैर्यैर्ध्यस्तनं ६७ कस्यापि अपक्वकार्प्पासः श्लाघ्यं कार्प्पासफलं यस्य गुणौघं वेनिपिहितानि मुक्ताय
त्तानि तरुणीकुचकलशतटे प्रविलसंति ६८ त्रि: येषोऽस्यपिजनस्य दुःसहतरं प्राप्तं तुलारोहणं गत्वाप्यस्त्रीन खलु चनप्रतिकार
मंत्री प्रहारव्यथा मानं गोभिः कृतनुं च वागीकणीकापानं च कूर्वाकृतिः कार्प्पासेन परार्थसाधनविधौ किं किं न चांगीकृतं ६९
नीरसान्यपि रोचंते कर्प्पासस्य फलानि मे येषां गुणमयं जन्म परेषां गुह्यकारणे ७० कार्प्पासक्षेत्र कूर्प्पासशाने रपिनश्या
म्यति शीतं शोतोरपीज्जवस्फोजालिगनं विना ७१ केषामप्येतौ अपत्यानः भर्जः परोपकृत नमे निज कवचाविकर्तनं सह
ते पुश्रुवं धनायपुरुशानः प्रेक्ष पश्यमिहांतरं कीदृक् ७२ वल्लभस्य अपवर्ग वाउ वितनेनाम नारीं गपोकेनः क्वामपि कंटकाः रस
गंधोफितेकिंने कंटकाः रसगंधोफितेकिंने कंटकाः कंटकाग्रिवे ७३ कस्यापि अपथतरः महेशात्वांघेने शिरसि रसराजस्य
जयिनीविशुद्धिस्त्वत्संगात्कनकामपमेतत्त्रिभुवनं तनोति त्वत्संबंध न तु कनककृत्सच दर्पः परास्तत्कोऽस्याद्य दिन सुलभी
भावमभजः ७४ मृन्नाहनस्य अमरपाप्मि उर्नुगैस्तैरभिः किमेभिरखिलैराकाशसंस्पर्द्धिभिर्धन्यो सौमितता मल्पप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ च॰ विटपीन घासवैव स्थितः एवपः कृतबुद्धिरुद्धृतजलव्यालोलवीचीवशान्मंकुंनेजनम दूरामिसहसानेनैवमज्जामिच ७५ रारगा
७५ कस्यनूदस्य सिंधुनटमनुगतस्यात्रा सापिजन्मकल्यारां पत्सलिलमज्जद्दाकुलजन स्यहरत्तावलंवनंभवति ७६ वत्लेभ
75 स्य अपतां वूलवल्ली वल्लीनां कतिनस्फुरंतिपरितः पत्राणिकिंतैरिहाल्लिग्धैरप्यतिकोमलैरपिनिजामेवाश्रयद्भिः श्रि
पे नानेवफलमहेमहाजनमुरव श्रीकाशिनमवृन्तान् पान्सजेनवनागरभिपतमात्तामलवल्लीछदान् ७७ किंवीत
धोमविनसंनिसहत्तशोन्याः पासांस्लानिनपरेपकृतिभंजति एकै वबल्लिभविराजतिनागवल्लीयानागरीवदन
चंद्रमलंकरोति ७८ कस्यापि अपथं वी सर्वास्तं व्यः समकटुरसाफलं विवल्लीप्रसन्नातासां घद्धाश्रपिकतिपपा
दुस्वरं नारयंति ७९ मा ह्रा पंनेसरसमपराः श्रुघ काष्ठे विलग्नाः तन्मध्येन्माज्वालिन हृदपाः शोपितं संपिवति ७९
कस्यापि हति शार्ङ्गधरविरचीतायां पद्धतौ रसविशेषान्योक्तिपाद्धतिः अपर्वतान्योक्तयः विंध्यमंदरसुमेरुभ राम
भृतांयत्रतिष्ठति हिनपर्वतोभवत्तई श्वरश्चभूरतापभावनः सध्रुवं जगतिजंभते पशः शार्ङ्गधरस्यपेसंतोषसुरव प्रवोधम ७५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नसस्लेषामभित्राम ह्रें पेप्य स्वेधनलोभसंकुलाधिपस्तेषां त्वहूरेन्र णां १ धंकस्यहृते तानः सविधिनानाहशपदंसपतां स्वा
त्मन्येव समास्त हेम महिमा मेरुर्मेरोवने २ दिधापतेः श्री चष्मदेवन क्रिमघतनीमव स्यांनस्वाद्यविध्वपशिरवस्य
मनोहरस्य पत्रैव सभमुन पसलपसा निषेदुः सोपं किलाघवसतिः पिशिनाशनानां ३ कस्यापि किं तेन हेमगिरिणा
रजताद्रिणा वा पुत्रास्पृनाश्च तरवमस एवमन्यामहे मलंपमेव पहाश्च पेणगा रवोट निवंकुटजाश्च पिचंहनानि ४
कस्यापि मुरारातिर्लक्ष्मीस्त्रिपुरविजयी शीतकिं वालेन्वे कपपमपतो मंदरागिरिशारदापाः शैलानां पदपदपं रलभित
पः ५ शक्राद्रास्विपहिपक्षपुगंतपापिमैनाकसंनितवने हगतागतानि निःसतनाजुनिरपत्रपता चनिरपत्रपता च किं
तुं पापैर्नि धौनि पतनताज्जितापजितान्या ६ कस्यापि एकस्यापि महेतिमहूतिगिरेरन्यस्य चैषक्रमाद स्तंपाति कुल्मा
निधिसत्तुमयोरस्तेप्रशस्तोन्वलः कोनामोदपितं करोति मशिरोमांगीकम मसत्तुमः पीतं पः कुत्र नैभवानिवसद्धुः प्रा
पोसिपदपीनस्ले ७ कस्यापि रोहणान्वलशैलेषु कसलां कलयेतव पस्यपाषाणां त्वंटानिमं दुनानि महीभृतो ८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ त्र प्रस्तारस्तस्य रत्नानां न किमालयो जलनिधिः किंत्वस्थिरा मेदिनी किं व्योम महत्त्वसुलतिनां किं त्वामेने वो त्रनं हंहो रोहणा
७६ किंनयाचकचमूः निःसंकं कांक्षति क्ष्मां निस्त्रीकुर्वन गोत्रतिलकस्त्रैलोक्यवंद्यो भवान् २ कस्यापि नाधन्यानां निवासं
76 विदधाति गिरयः शेषरीभूतनवं ज्ञाः शृंगे ज्योत्स्नाप्रवाहं द्रुतमिव गृहीत्वा हि नेरिद्युरवृषक्षिपं तः पेणा सुचैस्तनूरणाम विज्ञ
गत्तिना वापनाकं पितामा ग्राशोविप्रकीर्णः कुसुमच परवा भाति नारागृहो धः १० कस्यापि इति शार्ङ्गधरवि
चितायां पर्वतान्योक्तिपरिच्छेदः अथ पागस्त्यान्योक्तयः कंपं ने गिरयः प्रदरं रंमियामैनाकमुख्याप्र नः क्षुद्रं त्वं संधराः
स्फुरं निवद्वावकोदरः भोकुंभोद्भव मुच्यतां जलनिधिः खुल्लक्लुने सो प्रतनिद्रालुभ्नथवा हुवल्लि कमलाश्लेषो हि
रिः सीदति कस्यापि अखर्वपर्वगतासु विधिरान्यो प स्वारिभिः हा सए व मने पाथोधिरधस्तो हि ध्यम भवः २ कस्यापि अ
स्मीयसैव पयसा पलुंभः पर्वते प्रसिद्धं तन्न वाल्लुं ते जः पशुपत कुंभोद्भ तः पपौ वहि २ इति शार्ङ्गधरविरचितायां अगस्त्यान्यो राम
क्तिःपरिच्छेदः अथ समुद्रान्योक्तयः नावत्ताना स्वैरं ध्यादुरधे मर्हि मैव सः यतीरपे कमग्नानि महल्लानि शेरते १ कस्यापि ७६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२बद्धः शैलैर्यद्यपि गिरीशमपनमुषितसर्वस्वः नहर्पि विभीतम्भूधररस्मादिधौ ह्रीसिनोजधिः २ यद्यपि स्वक्षभावेनदर्शयत्युदधिर्म
र्गानतुथापि जानुदप्रोपमिनिवत्तसिमाक्रपाः ३ रत्नैरपरितस्यापि महत्वेशोऽस्ति त्रांबुधेः मुक्ताः कतिपयाः प्राप्यमातं गामर
विद्भलाः ४ अथः करोषि पङ्कलं मूर्ध्नी धारयसेत्र रागांहीषस्तवै पजलधेर्लेरलेनरांनरां ५ केषाम प्योते स्वास्य स्क विंदुमव
नापननामणिभ्यः कल्याणिमीभ वनूमौक्तिमालामासुमपासकलमेवफलपयोधेर्यतानुरोर्जुर्लवरौन्नविरीरितोऽस्मि ६
रइंकवेः आरापवागवगितः सागिनांप्रदेभ्यः विंतावदर्मुनिमनेनदुरगविन भोरी हातंचपातालकुक्षिकुहरे विनिवेशितंच
श्रीभुकस्य ग्रावाणोमपायो हरिर्जलचरीलक्ष्मीः पयोमातृषीमृतौ घाः सिकताप्रवालमणिकाः शैवालंमभः सुधा तो
रे काम्यमहीरुहः किमपरं नाम्नापिरत्नाकरो दूरे कर्णरसायनं निकटतस्तस्मापि नो ऽश्तत्स्यति ८ कस्यापि सततस्मार स्मरंतंसु
रैः शतमखेनोच्चैःश्रवाः सद्गुणाः हंसेनाद्भुतविभ्रमेकवसति लक्ष्मीः समासादिता रत्नादिप्रचुराः पुरातनवपुः सर्वेभ्य
एव श्रुतास्त्वस्मात्रिर्मथचरष मत्र जलधौ मिथ्यं पयोपिकवित् ९ कस्यापि संख्येयानभवंतिनेयुगशतैर्गंभीर्यमिरव्यागणाः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰वृ सत्यंकारमिभिधेत प्रापितदिरं विनेविभज्यमानां स्वर्धदेन तिपिं गीत्वान्निजकुलग्वासंमुहुः कुर्वन्नोपते वारपितं निजेपिविषयेनत्वा
२२ मिनाविद्यते १० कस्यापि वानोल्लासितकल्लोलंधिके सागरमज्जितं यस्यानीरेन्द्रघान्तांतः यांप्रः ष्ट्रघ्नि कूपिकां ११ कस्या
पि नपंधरायाः शमपत्यशेषांपः सां बुद्धोगर्जभिगर्जतंखैः यस्येव कस्यापि निहंमित स्मांसंकिहयागर्जति स्त्रपोधिः १२ कस्या
पि कल्लोलैस्थगयन्मुखानिककुभामभ्रंलिहैरंभसा प्रारेणापि दिवानिशं जलनिधेगर्जन्निविश्राम्यसि श्राम्यसि तोयंनेप
रिघोरनक्रनिलयं स्वादु व्यथास्यद्द्रिधिः किंकतीक्षिनतानवेदिनरत्नैः स्वैरेव दुष्येयिते १३ कस्यापियद्वीचीभिः स्पृशसि ग
गनं पद्मपाताल मत्नंरत्नैरहीपयासिप प्रसाप्यायि धत्से धरित्रीं धिक्कुसत्वेनिवजलनिधेपारिसुव्याश्रु धारास्वीरेनीरमहं
रगैरास्तिवैरध्वगैरभ्यस्तोसि १४ गोतुगाक्तिवंदस्यच्चमपं वारामेकोनिलपरतिरत्नाकरत्वंनिश्चितो स्माभिरत्क्षमान्तरलितमनौ
भिर्न्ननिधिः कस्ववंजानीने निजकरपुटीकोटरगतं समारेनंतां स्यतिमिमकरमापास्यति मुनिःमानवन्दस्य १५ चपलत एम
रंगैहरमत्सारिणोपि प्रयपतित्वकीर्तिहरिप्रिगणावर्तशंखः पीगणपयोधेय वृनाभापयोगपवनिकटनिपसौः ल्लवैः श्ला

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ध्यत्यका १६ कस्यापि त्वतः स्वपिति केशव कुलमिन स्थलीप क्षिपामिन स्वशर पार्थिनः शिखरि पक्षिणाः शोरने त्वतोपि वडवानलः स
हसमस्तसंवर्तकौरहो विततमूर्जितं भरसंहं च सिंधोर्वपुः १७ भर्तर्हरेः पामारो हतिवौच्छतिवौच्छति स्यगपिंतं नेजोपि तेजस्विना
मुंद्रै गर्जति परपत्रपि महीमं भोमिरं भोधरः कोश्चिद्रागपजीव्यतो प कुम्भकासिंधौ भवत्सं निधौ पानीप मवपेथ सत्त्वपेन ते
जातो विकारः क्वचित् १८ कस्यापि अपेवारां राशं कुलिशकरकोप प्रतिभ पारपं पक्षमैनागगिरि वसुन स्वापयगतः त्वदं
नर्वासस्त्व्योपरि पुनरपं वाडवाशि खीप्रदीप्तः प्रत्यंगंगल पपनितनः कोस्यशरणं १९ कस्यापि किंवा व्योम हिमानवाचजत्वये
पस्वैंद्र वज्राहननस्रस्तः क्ष्मामृ ह्रमजुरं दं तु जिस्त्वपेपको लीरपोता कृतिः मैनाकोपि गभीरनीरनिलसम्पाटीन प क्षोत्ससमसे
वालांकुर कोष्ठिकोटर कुटीकुत्रांतरेनिर्वृतः २० नारक ससम समुद्र महिम हीभ मुद्रि एभ्यंक पैः स्रोतोभिः परिवाहिताहि शिरि
शिहीपैः समैता हियं प स्या स्फारफराग वलीम प्याच पेमजु क्रलं क्राकृतिः शेषः सोप्यगमद्यदंगहपं हन सैनमः पभवे २१
एतौ वधिरकवेः इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां समुद्रान्योक्तिपरिच्छेदः अथ पल्वलान्योक्तयः अनस्यमितसारस्यतेजसः स्फुरितं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ब्र मितंपेन या धारास्वेदुस्यमौल्यमस्यंब सुधरा १ यस्य नज्ञमरो भेर्दे भिद्यं तेलो हसच पः करो तितत्र किश्रामनारीनरवविलेस
नं २ सोमकांतोमणिः स्वछः सूर्यकांनस्तथान्न किं उद्दांरत्र विशेषो गतिनयोरमत्त व द्विजः ३ स्फटिक स्पगुणोयो सोसए
वापांनिशेष नां धत्ते स्वछनयोपतोमस्य नाम पि ४ सुधाकरकरस्पर्शाद्दृष्टिर्ई व निसर्वतः वं इत्यांतमरो सेन मद्दु त्वं लोग
विश्वतं ५ वपुः परी रागद्दगुणोनने भ्यो पशस्विनः किं मरायो भवंति न प्यापि वृज्ञसु महीपतीनांन एव खेलंभिन गतेशै
लाः वीत्सज नि नगुणा भिमानं मरकत पनिनो सियाभरे वापि जिका व मरोरपि मौल्यं लभसे पनर्प्यिते श्रेपः ७ भ्रवं त्यति
किरीटाङ्गमोपनिं नंनिरोहि नंरजसाविधि विलसिनेनरत्नं जनवरगाखिजं वनांसहने ८ आध्रानंपरिलीटमुमनरवैः सुं
सेंडनलुं चिंतंसि तं परून नीरस न्तू कुपितेने तिव्यं धांमाहृपाः हेमाणि वपनवैनहे व कुशलं पदानरेणान्न हारंनः सन्वा
निन्हरणापसहसावृणीकृतेनाम्भना ९ उतंसे षुनवनंनि सिनिभुजोन मे यकैर्दसिनः साकांसंलु टिनो घनसनन तदेली लाव राम
जीनां वितः कथं भो श्विरमंनरे चजलधे हैं वाहि पीरोर्गि मवतवेलद्यालुकुलांगधर्षरापरिसीरागप्रमोराेम पि १० केषा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मप्येते पौरस्यैोर्द्दीर्घिरागास्ते: स्फुरदुरुमतिभिः र्मित्रषीश्मात्यसयैरौरेरी चैौर्पत्यरी स्पृशित्ति निपतति मुकुटेन्मासि मासिकसमेतो पद्ये
तस्मिन् कपं चित्करुपयति क्षपराः कोस्मिलिन्ये प्रेक्षावंत सत्स्रानं मिरा वधिरवधिजडना मं हिं सं गिरं ते ११ अच्युत सपे गदहं
मिह टात्तराणा निम पापो पेचायः स्वंडकं ने हृष्टाः प्रतिधाम दग्धम पापो विछित्रसंख्याश्रिरं नो जाने किमभावतः किमपराद्दै
वाद्दहो भ्रूपतेनामाष्पन्नतु नादृशस्पाहिमयोरत्ना निरद्धानिषः १२ कस्यापि केनासीनः सुखमकउपोनाकरादुद्धृतस्त्वंवि
क्रोतुं वासमभिलषितः केनवा स्मिन कुरेशी यस्मिन्निनव्य यभरसद्दोमाहकस्मावरास्ता नास्तिभ्यान मरेकनमपोत्वत्सरीसा
समोत्र १३ शर्वस्व मर्गाः नश्वेतां भुवद्दधकारदलना दुर्योतिनारो दसीनाप्पे रावनव नवस्त्रिरस्त्वरिति जत्रासः क्रतो वा सर्वः ने
चिंतामणिरत्नवन्निभवनेभिश्राविप क्षार्थिनां मृत्वा तस्पहरे हरः प्रतापिनाकिं कौस्तुभेना र्जितं १४ यत्नकामगणयोः धेरुरातः
क्षिप्तामहावीचिभिः पर्य्यंते बुलुटं ति निर्मलरुचः स्पहारहासार व तत्रस्येव परीक्षयाजलनिधे र्द्वीपांतरालं विनोरत्नानां तुपरिय
हृव्यसनिनः संत्येव सांयात्रिकाः १५ कस्यापि सिंधुसंगैनपकस्यपेनानूरत्नानि पंके र्म्मीलिनीकरोति नपापिनान्मेकमहीपतीनां कि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰बु॰ रोहकोटीषुपरं लभंते १६ इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां शाङ्गान्योक्तिपरिच्छेदः अथ पथ्यां स्वान्योक्तयः उच्चैरुच्चरतु चिरं चिल्लीवर्त्मनि स्थितः समाउ
८१ ह्यस्थिपिनिशावनुरोशंख संभावनाभूमिः १ कस्यापि कौटग हं कुटिलोन्नः करिनः सारांबुसंभवः भ्रमः शंखः श्रीपतिनिकटे के
80 नगुणेन स्थितिर्लेभे २ शाङ्खधरस्य अंतः कुटिलतां विमृश्य शंखः प्रकृतिनिष्ठुरः हुंकरोति यदाध्मातः स्तदैव वदुगणपने ३ कस्या
पि नातः क्षीरनिधेः स्वसा जलाधिजा माता सुरेशाद्रुमः सौजन्यं सह कौस्तुभेन सुधाचितापस्य हि जेषा ह पि धिक्कर्माणि स एव कं
बुर्धुनाप्यारवं तत्कांतारविश्रांतः पतिवासरं प्रतिमहं भैक्षेण कुक्षिंभरिः कस्यापि सर्वा शापाि परिहृ क्रतमहो जन्मा पितु
र्घोरघोषोविहाननत्वं विमुद्रस्तनरं प्रतोनुविवाहप्रः श्रीरेषा सह जा गुणाः किमपरं भणपंनएते हि पत् कौटिल्यं हरि पांचज
न्यमवतस्तेनापि लज्जामहे ५ कस्यापि शंखाः संति सहस्रशो जलनिधिर्वीचीच्छटा वर्द्धिताः पर्यंते पुत्रदंति परं ते शतैः वाक्मा
पितस्मानलाः स्वकः कोपि स यो वज्ञ स्वरभूराघ्नत्वं धामा सतां पः संवर्तमरक्षमैर्मधुरियोः श्वासानिलैः पर्यंते ६ कस्यापि राम
स्कवो भोधौजन्मस्कवव उरिहंकुंदधवलं स्कवावास स्यानंह त महह विस्मोः करतलेन्नीवानामास्ये पारणातिरिपिं चुवंनविधीभि ८०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नीचेस्थंसेव: कंउरागोरिति सदुः ७ कस्यापि इति शार्ङ्गधरविरचितायां शंखान्योक्तिः परिछेदः अपनद्यन्योक्तयः प्रद्यपिरि
श्रीसरितः पतिः परिवृरिनोभसः संतितत्र परिपुरन्दरातउएणि संततनिसुखदायिनीगंगा १ आजन्मास्थितयोमहीउ हरमेकामंस
मुन्मूलिताः कल्लोलाः क्षणभंगुराः पुनरमीनीताः परामुन्नतिं अंतर्नादि परिगनहावहिरपिक्षाम्यंति गंधद्विपाभ्रातः शोणेनसो
स्तियोनसहनेतत्संयरांविसवान् २ छायांमकुर्वंतिननमंति पुष्पैः फलं निपश्यंति न तटद्रुमा योउन्मूल्यनानेवनदीप्रपातितरंमी
राणांकृप्रतिपन्नमस्ति ३ कतिपयपारिवसस्यापीपूरो दूरोन्नतिर्मविनाते नटि भितटद्रुमपातिनिपानकमे कंविरस्यापि
कुउगंभीराशयनांकंस्तौलैर्दुनपलोक विश्रांतियोनपयोधरलक्ष्मीः कस्यनखरतो विलघ्यासि ५ केषामब्येते इतिशार्ङ्ग
धरविरचितायांनद्यन्योक्तिपरिछेदः अथपनतडागान्योक्तयः हंसैस्त्यवप्रशंसैस्तरालिनकमलैस्स्वसांगैन्नीरैरंगगंभीरैश्चमी
नैः पालीस्टद्रुमालीनलसुखशापितस्त्रीप्रणीतेभ्रवगीनैभीति मक्कीरराजुस्तत्वसलिलचलदुक्रवाकैः स्तडागः १ क
स्यापि क्रौंचैः क्रीडन्तु कूर्द्दतां च कुररैः कंकैः परिषज्जतामद्भुर्माद्युत्तसारसश्वापसस्तु मौरीयनां विहिमः भेकाः संगवकीव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० वृ संचरत्खंडं हरमात्रिस्तटे हंहो पयासः कुतः कतिपयैर्हंसैर्विनाम्भोलव २ कपोऽप्येनौ ग्रथमवसरः सारसैः सलिलैर्लेउ
८१ पक्तुंमर्षिनामनिशंट रूपतिसुलभ मंभो भवति पुराजलधरमुद्ये ३ वल्लुभस्य एतस्मिन्मज्जमंडलैः परिचारत्क ल्लोलकोलाह
८१ लक्रीडत्कंकमपंक शंकविलसन्निःशंकमत्स्यव्रजं के नेदं विकसत्कुशेशयकुटीकोणाकूणन्त्यद्यारसैः एणीपीणितपापमु
त्खलजले चक्रे विशालं सरः ४ कस्यापि स्तोकाम्भः परिवर्ति तोगशफरी गालाप्यिनः सर्वे नोल्लसन्ते कटिरिभप्रभञ्जनपतत्रे षु
साधुस्थितिं सद्यः शोषमुपागते इतसरसि श्रीसद्मपद्माकरेनास्मिन्यंकजिनी विलासजचपीहंसां कपास्यं त्वमी ५ रं
डूकवेः माधरिगानस्नानलिसकरटप्रक्षालनस्तोभिनाव्योम्नः सीम्नि विवेरुरप्रनिहृतापस्योमम पो निर्मलाः कथं भाग्यविपर्य
ये ण सारसः कल्यां नरस्यापि न स्तस्याप्येकवकप्रचारकलुषं कालेन जानं जलं ६ विज्ञकापाः रे पद्माकर पात दृप्तिभव
तोमध्यं पपः प्रीतं नाव च्छ ङ वकोरकं कञ्जुरम्भे पासप्रत्त्वास पपश्चात्त्वं समटट्कोटचटुलत्रोटीपुट व्याहृतीश्च राम
कर्कटकर्षणध्वनिकरैर्निर्दारस्पर्दयास्मसि ७ कस्यापि रतिशार्दूं धरविरचिनापांतरागान्योक्तिं परिच्छेदः अथ पञ्च मलान्यो ८१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कूपः रेयमिनीरलनवात्रमयाचीरिन्द्रबविविन्नपिवपद्दिहिनेधऋवंतन्तं येरेवभृङ्गसतिलैः परिपालितस्त्वं तेभ्यःप्पपग्नवसिपंक
भवोसियस्मात् १ शार्ङ्गधरस्य पंकजजलेषुवासः प्रीतिर्मधुपेषुकंटकैः संगः यद्यपिनरपितवैतत् चित्रंमित्रोरपेहर्षः २
लक्ष्मीधरस्य कुसुमं को पान्तकाः विकसनिराम्भेहिवाचकप्माख्याः अलिकुलनिलयंउचिरं किं नंपशः कुमुद कमल योखे
३ ह्रस्वस्य चामश्रीकतालोकेना सेमावता रतीवकुमुदोम्भोरेकमलैर्मुकुलापिसं ४ कस्यापिनालस्यप्रसरोजदेघ
पिकनावासः स्वकोशेउविंईरे कर्कशतामुखेतिमदुनामित्रेमहान्वश्रयः आम्लंगुणासंगहव्यसनिनाहेषम्नदोषोकरे
पस्यैषास्यितिरेउजस्यवसनिर्पुर्कैवतन्नश्रियः ५ कस्यापिप्रसाहितकरेमित्रेजगदुद्योतकारिणि किन्नकैरवलजानेकु
र्वंतःकोशसंवृतिं ६ कस्यापिलक्ष्मीसंपर्कजातोपंदोषःपदस्यनिश्चितं परेषगुणासंरोहधाम्निवंईपरा ज्मुखः ७ रलाक
रतनुजनुषिद्विजराजेराजनिश्रियोमित्रे अम्लनकरेचकलावतिपद्मिनिवामाकुतोभवसि ८ यानदरेवासांउदितव
तिद्विजराजेकस्यनदूरपेमुदः परंदधति संकुचसिकमलपदपंहरवामोविधिर्भवतः ९ कस्यापि अंतःछिद्राणिभूयांसि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ बु॰ कंटकाद्बहवो बहिः कपंकमलिना भूवंत्रे गुणाः कस्यापि रागेन गुणाः पंकज संतोपि न ते प्रकाशमायांति पत्रस्येव सततस्य वम
८२ ध्रुपेनुपजीव्यन्ते कोशः ११ कस्यापि कामं भवेत्तु मधुलं पटषट्पदौघसंघट्ट घर्घर घनध्वनपोत्तु खं विधिरेव पत्रभंगः सेको
8२ पि धाराणोपरता भिपद्यः १२ मुकरस्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां पंकजान्योक्तिपरिच्छेदः अथ कूपान्योक्तयः चित्रं नतद्य
द्यमंबु भिरं तुच्छौघः सिंधुप्रवाहप्रतिपूरणाय महीपान् त्वं तु भिनामपकरोषि परस्य कूपनिष्पीड्य कुक्षियुगलं हिमह
त्वमेतत् १ हिनमावसितं विश्रांताः सत्वया मरुकूपहे परमुपकृतं शेषं वत्तुं वयं न पुनः क्षमाः भवतु सुकृतैरध्वन्यानाम
शोषजत्वोभवानियममपि घनच्छायाभूपात्तवो यतः दशमी २ कूपोरव्येतौ भीमश्यामप्रतनुवहन क्रूर पातालकुक्षिक्रोड
प्रांतोपहतविभवस्यापकिनेत्रवीमि येनत्वतः समभिलषतो वांछितं सुदुःकूपत्वामप्यन्यतैर्भवतिमह सा कस्यनाधीमु
खत्वे ३ पद्यपि च दूरगणागम्यं जीवनमेतस्य कूपमुख्यस्य जपनितथापि विवेको दानं पात्रीनमानेन ४ भोजदेवस्य स एम
गुणैः सेवितोपांतोपि नतैः प्राप्तरशनः नीचोपि कूपः सत्पात्रे जीवनापि समाश्रितः ५ शार्ङ्गधरस्य इति शार्ङ्गधरविरचिता ८२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पाकूपान्योक्तिपरिच्छेदः अथ मरुस्थलान्योक्तयः मरौ नास्त्येव सलिलं छायापि च लभ्यते तत्कष्टलोकमक्षयं च न करोति कि
न्त्वसन्तो ॥ १ ॥ कस्यापि पापं पापं पिब पिब पयः सिंच सिंचांगमंगं भूयो भूयः कुरु कुरु सरवे मज्जनोन्मज्जनानि एषोशेषप्र
मशमपटुर्दुःखिनां ध्वन्यवधुः सिंधुर्दूरीभवतु भवतो मारवः पांथपंथाः २ कस्यापि भो भोः किं किमकांड एव पतितस्त्वं पां
थ कान्नो गतिस्तत्राप्यत्र न पितस्पनेत्वलमतिः सोपं जलं गृह्णते अस्यानोपगताम कामसुलभांत स्वांप्रतिक्रुध्यहे तैर्लोक
प्राणितप्रभावमहिमा मार्गेषु सो मारवः ३ अभिवगुप्तस्य सन्यायाद्यान्विपुलपल्लवपुष्पपुंजसपत्यरीतवपुषः फल
भारनम्रान् यो मार्गसिंजिनशकुंतसमाश्रितोत्र शाखान्मरौ मग पतेनननोस्तिपुण्यः ४ कस्यापि किमसि विमनाः
किंवोन्मादी सरागरपिलस्यसे पुनरपि पुनः प्रेक्षापूर्वानिवाः अनन्ते क्रियाः स्वपमजलहां जानन्नोऽपि प्रविश मरुस्थली
श्रिरमधुरं वाशिमा मुंच हृष्यगवांछसि नरसिंहस्य इति श्रीजूर्घरविरचितायां मरुस्थलान्योक्तिपरिच्छेदः अथ दावानलो
क्तिः पस्यामहत्त्वभाजो भवं निगुणिनामिनाथनं ईडाः दहनस्तावं शाखीकोवनवद्गौविविकस्ते १ कस्यापि हे दावानलं शैलाग्रवासि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० वृ नः साधुशाखिनः मुग्धब्धं पंत्विपारग्धाः प्रेरितेन प्रभंजनैः २ कस्यापि दुर्दैवप्रभवप्रभंजनजवाद्भुतभमीरहानेतान्सत्वंश
८३ राणाश्रुपानकरुणा पुरुस्मन् किमुन्मादोसि वृमस्त्वां चनहृद्यवाद्भुपरमीरग्धाच्छपिद्ध षव्यास्तवतुसरणाह्लिपिनोनामा
४३ पिनज्ञापने कस्यापि ३ अभुन्नने पिजलदे जगदेकसारसाधारणपद्दाशिपिहापदेते उच्चासलास्यललितंतरवोनयांति
हेरावपावकमतावकः एषदोषः ४ कस्यापि विध्वस्तामगपस्तिरागोविधुरं नांजीनास्थलीदेवनाधसैरंतरिताः स्वभाव
मलिनैराशामदीनापिनाभस्मीकृतसपुष्पपल्लवफलैर्नत्वा नदापाहरपानुहृतेनरवानलेनविपिनं वल्मीकशेषंकृ
तम ५ इति शार्ङ्गधरविरचितायां शार्ङ्गधरपद्धतौ अन्यापदेशे वृक्षान्योक्तयः विभागेत्वयि भसकः समभवन्मंदाहर
श्चन्दनेकः सौमं कलयांचकार नकृतिकृतिं वसानेनापि धत्तूरस्य हपालुनां त्वपि गनेतत्याजकः केतकीस्वान्तेन्याजुह्हिहित
मीश्वरशरणान्नलोकोस्ति न ह्माहकः १ कस्यापि त्वं चेत्संवरसेहषे गालधुनाकानामाहिगन्दनिनांव्यालैः कांचनकुंडलानि कुरु १८७
हानिर्व्हेस्ते पुनः मूर्ध्नि चेद्वहसे जलं भुमपशाः किंनामत्रो कत्र पीठीप स्पांडुजवांधे वस्यजगतामीशोसि किं ब्रूमहे ८३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२ छिन्नेत्रस्रघिरोपदिग्धपापसिप्तेनेभुस्रध्वंपरिस्त्रीकंकीरुसिमान्तभिर्यविरतिं धत्तेश्मशानेपरिस्पष्टासंहरसिप्रजांपदित
यांप्याधापभक्तोमनःकंसेवेकरवानिकिंत्रिजगतीश्यन्मान्नमेवेश्वरः ३ धोरेकवेःरामोररमुहएहितभवनंपोवहतिलोस
पागत्र्उःकस्पतरोनुपरिषातिवम्नोसौसेवहमुपनपत्न ४ कस्पापित्रहिरद्विरस्नसंभ्रमपरमितिरोजनः किमपिकानरोभ
वत् विहगघतेराहास्तनुसरलभरगालविसदस्तउविरः ५ कस्यापि पुक्तोसिभुवनभारेमाघक्रोंवितनुकंधरांशीष त्व
य्येकस्मिन्दुःखिनिसुखिनानिभवंतिभुवनानि ६ कस्पापिपः पीपूषसहोदरैः स्तपपतिज्योत्स्नाजलैः सर्वतोपश्यचाम
धिकाधिकंज्वलपतिमोहामतापैःकरैःभ्रातर्व्योमतयोरपिस्थितिमिहव्यातन्वतोविक्रिमुचितांभषंनिभुवपःस्पर्श
नपपानिर्मुक्तस्पमहत्त्वमेतरसनंदूरेविरूढंजनव ७ भोजस्पशेतनामगुणाःतवैवतरनुस्वाभाविकीस्वच्छनाकिंब्रूमः
स्पाघरे किंवानःपरमुच्यतेस्तुतिपरंपत्रुजीवनंहेहिनांत्वंचेत्रीचपथेनगच्छसिपयःकस्त्वांनिरोद्धुंक्षमः ९ कस्यापि जलभ्रमोय
तिहृतनोगृयौघास्कर्कशपंसांमगतक्लिकायां जलाशयभ्रांतिरभ्नममैषाप्रमनसंतापकरीपिपासा ७ श्रत्रुंत्वरामपात्मभ
CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा वृ स्तनरसं ब्रह्मांडमेहा त्तमः विश्वं स्थावरजंगमं न दिनरतनम्यलमिछंपयः धिकृत्वां चोरव प्रपासि निभर्त्नं निर्गम्य जालांतरैव
८४ ध्यंते विवशास्तवरे कशाररगा स्वामाश्रितां जंतवः ८ कपोरव्येतौ समुद्रस्यापत्सं प्रपित महिमामुद्रि नभवः स्वाप्राल्ये
८५ पांशो ल्लिनपनाशिरो धामवसतेः मृगाणे नेपोषितसरसिज हा किं जल्पनि नृपान स्यापि श्रीः स्त्रीत्वात्मकृति चपलालिंग
तिखलान् ८ नापापहे सुहमेरु चिप्रवुद्धे मित्राठरागनिरते धनसद्गुतोधेस्वांगप्रदनपरिपूरिनषपहोघेपुतानं वेह
कमले कमले स्पिनिर्व्यत् ११ कपोरव्येतौ जंभारिरेवु जानानिरंभा संभोग संभ्रमं घटवेटो विटः किंखि ज्ञानात्य
मरकामिनी १२ कस्यापि परेत त्कामिन्याः सुरत विरतौ पल्लवहृचाकरे रागनीतः स्वच सासिह हारे मागापिना मु
द्रुः कुर्वन्नीनं कुचकलश पीठोपरि लुठन्नपेवीरागादुम कटपफलंकस्पतयस १३ कस्यापिपरैतन्नेत्रांभः स्तरपिव
समासाद्यतरूपीकपोले व्यासन्नं कुचकलपति ततः श्रोणीधिं वव्यवसित विलासे नदुविते स्वभावः स्वध्यानां पतन एम
मपिभग्नं पवितरति १४ कस्यापि पत्युर्वैषवनाग्नि शस्त्रसलिलैश्चोपनिपोदुष्करतं सैतन्म जमीरशांपरिपाते पजानत्वं ८४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वपुः मुग्धापांगकपोलचुंबनसुखे संगच्छतं त्वो नमैः प्रासः कुंजं त्वं वां षसे किम परांपन्मूढ झोलापसे १५ कस्यापि सद्व तसमु
राविविचित्रमहार्हकोंनाघनस्तनतटां चितचातुमर्नैश्या पामरीकष्टितकंटविलग्नभग्नहाराहारहा नमहोभवतात्प्रिये
१६ कस्यापि मौलौसन्नमयायोगहृं गौरीगुहात्यागः किलाम्ब त्वचो निर्य्यत्नोपरतैश्च बतिरमिलैरेकैव चर्य्येदृशी स्त्रस्यत्राह
नुवर्ततनागहृरसनायक्षो वि पंवीक्ष पांसर्वमंगलसूचकं कृपयप्रभो रिमास्ते किं सिर १७ कस्यापि डम्बरी तेरेवनि
ज्रैर्भवनिजैर्भेव निदुरत्मा विशंकितो नित्यं हर्षनयपमापत्त्रं यत्रगकुलमाकुलीभवति १८ कस्यापि भेकेनक
णनासरोषपरुषं पृष्ठ स्मसर्प्पाननेहातुंकर्णचपेटमुभ्भितमियाहृस्तः समुल्लासितः पश्चाधोमुखमसि यो विहृधतानागेन
तूस्मीस्थितेनतत्संबंधितम् मंत्रियो भगवतः कस्यापि लीलायितं १९ कस्यापि श्रुत्वा कुंभसमुद्भवेन मुनिना किंचिन्म हृत्या
हिंतेसिंधावं पीतेग्धिबिंदुवत्कूपस्पाधकुडुंबदर्दुरकुलहर्षादिदं व्यापति गांभीर्याद्यरितेन विभ्यनिनवाचस्यं निमेकोशिशो
रत्नाग्नात्यसुसंवसंततिमयोजानातिकेपावयं २० कस्यापि त्र्याप्रपेनितपुनःस्फुरच्छफरिकासारो मिभिवारिभिर्भयोपिप्रविजृंभमा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्य॰ वृ नलिनलिनंपश्रपेमतोपाश्रायं रत्याशाशाननतंनुवद्दहृद्‍ पोनर्कं दिनं हीनधीः श्रुष्यमानप्रशोषिनस्पसरसरजीरेजारसारसः २१ कस्यापि
८५ श्रसंगतोपमरविं रवनैक बंधुभास्वान्नलंघपतिकोपिविधिमपीनं हेचक्रधौ र्प्यमलं व्यविमुंवशोकं धीरास्तं निविपरं नगुरी
८६ नविताः २२ कस्यापिरात्रिर्गमिष्यतिमविष्यति सुममातं भास्वानुरेष्यति हसिष्यतिपंकजश्रीः २ ७ विविंनपतिकोशगनेदुरपे
हाहंनहंननलिनीगजउन्मुमूल २३ हंसः प्रयातिशनवैःपरिजातुनस्पनैसर्गिकोगतिरपंहिनतत्रं गत्यानपाजिगमिपुर्वकसष
मूटश्रेतोडुनोनिसकलसाजनस्पनूनं २४ कस्यापि कल्पारानं: किमधिकमिनोजीवनार्पयनसर्वंपित्वाहभ्रानहहहदहसिभ्रातरग
रकार नन्वेतस्मिचशानिपिभुनैरानपैराकुल्ानामशरयामरुच्यांतरेकोम्युपायः २६ कस्यापि भ्रानर्नाम्पकुविंदकंदलनपावरुस्गप
मूनिनयागौरणीविभ्रमभाजनानिसुवहून्यान्मा किमापास्पते किंत्वेकं रविरंविशदमिनववासलहासभ्रनांपवो भ्रांतिकुचस्पलान्
सपामपिश्वोपीभ्रजांवस्त्रमाः २७ कस्यापिरेत्नागतिकमिषद्यांकोडेलोहेपरापदराप्सीस्पर्शस्पर्शविशेषानदगविजमजनिघ्र रा
हेमनरपगपं २८ श्रच्यनस्प दुर्गानिरोशिथिलवैधविलंविनीनोरभुन्ननाजमरवोविषमः समीरः च्यानटवान्त्रिजकुंवपतोधुनी ८५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नः सत्वर्यधारकुचपत्सहशंकुनुयत्सरशंकुलस्य २८ कस्यापि वंशः शांकुरसौकुरणावपामयोजीर्णविरञ्चारमाः कीलाः कुंटनया
विशंतिनमहीमाहन्ममाम्नाश्चपि आरोहव्यवसायसाहसमिदं शैलस्वसंस्मज्यतो दूरे श्रीखिकरे कनांतमहिषधैवेपघंटारवः २
कस्यापि मौलिः स्वरोचिः रीटकांतिञ्चिरः केयूरभव्यौ भुजौ तवभ्रमः किलवंचवक्रिप्रनयो देवेति विज्ञाप्यसे ३० कस्यनपाकु
शीलवन्नपाहंकारशंधैहयान्मानेभवनोमविष्यतिमषीमाचावशेषं वपुः ३१ कस्यापि अमीनिलासैतिकनकनमेपांसेहा
रवस्याभवतोपनीता हेषोमविष्यद्यरमीषुनृनतं दानजानेकिमिवाकरिष्यः ३१ कस्यापि किं व्यक्तीकुचपेसरोजमुकुला
काराम्रुरोजश्रि पंक्तीनेनाधरपल्लवेकुसुमतां किं वास्मिनेनामुना आकृनामन्तशीतलाः श्रमयसे किं वामिरोनागरिकूपेका
मितिकिं प्रुधायटपतिल्कीवेकवासाश्टान् ३३ वक्त्रानेपुतन् चिंवर्त्तिनगतिं गहन्नतिसाविस्मितं स्मेरैरखिलनैरमुष्य
नमनाकू चेतः परावर्तते हस्तेनमुनिदारकस्यपनिताकल्यापितत्रोपनतां वेदीमार्जुनवर्हिरर्ध्यपावषड्कृत्त्यपाकैर्वपाः
३४ सन्द्रामम्रदेनिविधेहिगवेधकानां गजाममर्षशिरसिधारपहारमपिं वालोकलावनिविरं पनितासिपल्लोतहस्तौहमन्यर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शी॰व्रु पिभषणामेव रागीयं ३४ केषाम ष्येतेभ्यातः कांचनलेपगोपितवहिस्ताम्याह्ह्ननेसर्व्वतोमाभेषीः कलप्राख्शिरोभववि वि रं रेवालपस्यो
८६ परिताम्यत्वेंगतमेव कांचनमयीकीर्त्तिः स्पिगतेधुनानेतस्तत्व चिचारणाप्रराग्पिनोलोकावाहितुर्हृपः ३५ नपत्रगराव त्पात्र
मेकमप्पनिसंभिधौ कस्तत्रभवतः पांपकु पांतुमर्हरागनहः ३६ रमपात्रगतंस्नेहप्रदीपश्रीविवर्द्धिनं प्रपास्संनिविनाते
नभस्म चेपेभवद्गुणाः ३७ स्नौराजपितामहादेवस्यकोहि वुनामधिरोहनिश्रुचिनादुग्धेनसहजमधुरेणानह्तं विकृतंम
ष्यितंके वलमहिरतेरेपत्नैहं ३८ कस्यापि स्टतरगलविनिवंधः कूपनियोनोपिकलशनेधन्याशतेधन्यः पञ्जीकन
हानैस्व सनपाथ्याधिंनरांहंसि ३९ यमस्रहुरागोपिसरलोपितन्स्पि तोपिवंशोम्यवोपि विर धासिन्दशंसकर्म्मचक्रा
न्तनोव श्रिशहंडनहेतहस्मजो नामि संगतफलंतववंटकस्य ४० द्वात्रिंशदशनद्वेषिमध्येत्वमसिनित्यशः तद्दितंशि। राम
स्तिनावेनजिह्वासंचारकौशलं ४१ अनिलनिखिलविवमापिनिन्वत्प्रपतंसप हिचवि॥ [redacted] ८६
[redacted]

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निमीलत्साकुलं त्वद्वियोगात् वपुरपि परमीशस्याश्रितं नो विचिंततेसुरभिमनस्तरभिं वायतस्समं स्वीकरोषि ४२ अपि सत्कासिकस्तू
रिपूमरैपंकशंकया अलं रवेदेन भूपालः किं न संति महीतले ४३ केषामप्येते जन्मस्थानं न खलु विमलं वर्णनीयो न व
र्णो दूरात्संसावस्पर्शरचना पंकशंकां करोषि यद्व्याप्यसमस्तरभिर्द्व्यगर्वामहारी को ज्ञानीते परिमलगुणः कोपि कु
सूरिकायाः ४४ विद्यापतेः कौस्तुभमस्तु रश्मिमुरारेः शिरसि शशी द्योततेपुरंजयिनः जलजन्मानो जलधेर्जंगमतुरि
यतीयंशस्य ४५ कस्यापि ठक्कंभूम्यजिजन्मतुल्यमुभयोर्मूल्यं वत्सं व युक्तं त्वं स्पर्शमुदग्रटंकदलनं तु संचूपा
षाणमोः एकस्यापि लवंदनायां विधिनादेव त्वमारोपितं तद्द्वारो विहिता परस्य तु यराघातासदं देहली ४६ तृषार्ते
स्सारंगोः पतिजलधरं भूरिधिहतं ध्वनैर्मुक्ताधाराः स यदि पयसस्ता अति मुञ्चः खगानां केद्याः करहविहगावाज
लमुचामपामानार्तानामनुपकरणीयोनमहतां ४७ कस्यापि भ्रातः पंजरलावकमाकुनुसंतोषमस्मिन्निधनेन प्रातल
वै वधातुत्वाम्भिंवं किं न जानासि ४८ कस्यापि रंगीगजेन्द्रस्य मूर्द्धिकां करोति यत कुत्वानुरूपं तस्य योगजो गजस्स्वसः ४९ ग्यास

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८?
८७
शा.न्त्र. दलितसिकरस्य किं गतं करिणो भवेत् पिपीलिकाल्लनेनैव सकुटुंबोपि जीवति ५० बंधनस्थो हि मातंगः सहस्रभरण
क्षमः अपि स्वच्छंदचारी श्वा स्वोदरापूरणे क्षमः ५१ उपर्यन्नैव स्थाति नैव विषयो स्य देहस्य वा तत्र सिन्धोस्य महोदरस्य
दुग्धिवासौः पलालैरपि हा कष्टं कथमस्पृष्टशिखरे गोपीसमारोप्यते कोमलतांतिक पदैं कैरलमिति ग्राम्यैर्गजो हस्यते
५२ केषामप्येते पिवपयः प्रसरारस्सिति यांतिके कलयकांचनस्य स्वल्पो इदमवद्यात मंहि यदीह सेभ धरासपति
केसरिया ल्ललो ५३ भीमसैंहयंड्डितस्य उरस्योच्चैः पुच्छशिरसि निहितं जीर्णाजरत्वेय यह ष्ठाव्यापन्नो द्विपपिशितलेशाः
कवलिताः गुहागर्ते भूम्येस्य चिरमुषितं जंबुकसखे किमतस्मिन् कुर्मो यदस्मिन् गतः सिंहसमतो ५४ महेंद्रराजस्य य
स्या मुकेसीरसुवा यदमाववंधगंधद्विपेंद्रहधिराहपिता गणापी तामघ्य पर्वतनदीध्वतधूम्रलोमा गोमायुरेष षवपु
षा मलिनीकरोति ५५ कस्यापि निः कंदामरविंदिनीस्य स्य प्रदितो हे शांक शोनुस्य लीजेवाला विलंमेवुतुमितरासू एमः
तेव राहीसुतान दंष्ट्रायां चतुरर्णां वोभिंपटलैरा प्लाविताभियं यस्या एव शिश्नोः स्यितावसुमती सा पोतित्रिणी पुत्रिणी ५६ ६०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कस्यापि शतपदीशतपादशात्ते श्रमदत्तगोष्पदमप्यतिवर्तितुं किमिव वस्तुमतीसायोत्त्रिणी पुत्त्रिणी ५६ कस्यापि
शतपदीशयताद्धि यदस्य हनूमतो जलनिधेः क्रमणेविवदामहे ५७ मल्लाणस्य हंसोदोलनमद्योतेऽनुगतेघर्म
स्य घूस्य वा पूकान्वेषणरोषसौख्यवञ्जुलाश्रेष्ठामुख्योच्चाःकृताः क्कारणेपफल पूर्णग ह्लकुहरस्यान्येषुताभी
ष्किाभीतः संप्रतिकौशिकान्वेषणारोषसौख्यवञ्जुलाश्रेष्ठामुखोच्चाःकृताः क्कारणेफलपूर्णगह्लकुहरस्या
न्येषुताभीषिकाभीतः संप्रतिकौशिका ह्वलच्चलव्यालः कपेर्न त्यसि ५७ दामोदरदेवानां ञ्चाकरणे गर्जितरवं यनग
र्जं तुल्यसिंहस्य यांतिवनमम्महिभाम यात्ताः तत्रैवयोरुषानिधिःस्वकुलेन साईंद्दर्प्योद्धुसेवसतिवीतभयोवणहः
५८ ॥ शार्ङ्गधरस्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां संवीर्णोन्मोक्ति परिच्छेदः अथ सामान्यराजप्रशंसा सरस्वतीस्थिता
वक्त्रेऽलक्ष्मीर्वेश्मनि तेस्थिता किं कीर्तिः कोपिता राजन् ये न देशांतरं गता १ सरस्वतीकुटुंबस्य तुलामानुल्यरविना
क्षाम्भिकेति हितं परं भवताशिरगसि न्यस्तमयत्नेनैवभोगिनो २ किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं किमसौ कलिः कल्लौचेभ्रव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०व्र० तो जन्म कलिरंत्यकृते न किं ३ सर्व्वदा सर्व्वदोसीति मिथ्या संस्तूयसे जनैः नारयो भेजिरे दृष्टं न वक्षः परयोषितः
८८ ४ असिधारापथे नापशत्रुशोणितपिच्छले कथं लक्ष्मीः समायाता निर्ज्जनामकथं यशः ५ कोप्यमंकः कल्पद्रुमो
88 यमेकोखिलक्षितिमंडले यत्पाणिपल्लवोप्येकः कुरुते धः सुरद्रुमं ६ अपूर्वेयं धनुर्विद्या भवता शिक्षिता कुतः मा
र्गणौघः समायाति गुणो याति दिगंतरं ७ क्वेषामप्येते देवत्वेजयपायास्पराजति महाराश्रीकुचीचंकुले लाटीवागर्
जुनमर्चेद्दिवनितानाभी गभीरं मनः आभीरीकदिविस्तनामतिरसिगोडीकचश्णमलःकार्णाटीरतिनिष्ठुरो णारसः
कोरीमुखोद्धं यशः ८ ते कौपीनधनास्तएव हि परंधात्रीफलं भुंजते ते वावाह्यारिनदंति वाजिनि वहास्तैरेवलब्धा
क्षितिः तैरेतत्तत्समलंकृतं निजकुलं किं वाचरुद्रूमहे येद्दृशाः परमेश्वरेण भवता तुष्टेन तुष्टेन म ९ कयोरप्येतौ स
न्मार्गणमागते न भवता चापे समारोपिते देवाकर्णय येन येन सहसा यद्यत्समालंवितं कोदंडेन शराः शरैररि राम
शिरस्तेनापि भूमंडलं तेन त्वं भवता च कीर्त्तिरतुला कीर्त्या च लोकत्रयं १० कस्यापि देव त्वद्यशसि प्रसर्पति जगल्लक्ष्मी ८८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सुधोच्चैःश्रवश्चद्रैरावणाकौस्तुभाः स्युरितिनिवामन्थंतदुग्धांबुधौकिंचेकः पुनरस्मिन्दूषणाकरोयत्रोपयातिभ्रमा
त्कस्मैश्रीः शितिकंठमद्रितनयानीलांबरं रोहिणी ११ श्रीरोहीपतिसघः सकलजलधियोवास्तकीयंतिनागः केला
सीयंतिशैलाः द्विरदहिविषहृः शंकरीयंतिसद्योयेषाकीरोसमंतात्प्रचलितधवलेचानुकीर्तिप्रतानैर्मघोषाकाचभू
षाः किमितिनलहसामोक्तिकीयंतिदेवे १२ कस्यापि किंकृतानैः परगृहगतैः किंतुनाहंसमर्थ स्तुंभीस्यातुंप्रकृतिमु
खरोक्त्यासिराणांसस्वभावः गेहेगेहेविपणिषुतथाचत्वरेपानगोष्ट्यामुन्मत्तेवभ्रमतिभवतोवल्लभादेवकीर्तिः १३ माते
मदिवाकरस्य पुधिष्ठिरोसि भीमोसि चरितैरर्जुनोभवान् प्रत्ययासहदेवोसि वाच्यतानकुलस्यते १४ बलिकर्णदधी
च्याद्याः पुरापंचत्वमागताः पंचत्वमागतस्त्वंतुलपिजीवसिपंचमे १५ यत्तुशौर्यार्पितः मुदैरमितैर्ब्रह्मगोलकः विधत्तेकी
र्तिकन्यायाः क्रीडाकंदुककौतुकं १५ केषामप्येते यशोरत्यामंडितकांतदेहोवासोपिगोपालरजनस्यनेत्ता गोमंडलेपा
सिवत्सेनपुत्रः कथंनराजसुरूपोत्तमोसि १६ कस्यापि साशंकस्यसमाकुलीकृतमतेरस्यानिलोजसः छिन्नोगसविकंप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰व्र॰ मानहृद्दयस्यान्तुठमस्योर्म्र्शं लज्जोंसंसतः क्रमंविम्रशतोपिघ्रान्वहृन्यश्पतः क्लेशो योर्थिजनस्य वकुमनसोमा मूत्स
तेविद्विषां १७ कस्यापि नोकामः प्रतिहन्यते प्रणयिषु खमेपिनाथत्वयानैवाधः कुरुषेविषंद्विरसनव्यालान्ततेवल्लभाः
८९ नोवक्ष्यस्लवमूर्तयोनचतनुर्निसंजरानुग्रहस्यग्राजोविषमावहत्केमय चरव्यातःस्मितावीश्वरः १८ कस्यापि सिक्ता
89 पांवीरकंटस्पलवहलगलद्दन्ताधाराणैर्वुवर्षे मीधन्मातंगकुंभोद्दलनविलुलितैर्मौक्तिकैः पुष्पितार्या संग्रामोद्यानभू
मौतुरंगखुरमुखोत्खातकृष्णस्थलायां जातेसत्वकूद्रवल्याः फलमतुलरसास्वादहृद्यंजयश्रीः १९ कस्यापि उद्यद्दाना
कुरश्रीद्विपशिरहशनेरैभिरापागजन्मोऐहन्मूलासगौरैहरगयतिपयोरत्नयातालकुक्षौ आसिन्नाकाशदेशेक्वचिदसित
कुसुमाराशिरीतिभिः स्वारकाणांनायत्वकीर्तिवल्ली फलतिफलमिदंहोःसुधांशु २० कस्यापि हाणनाहरदेवत्वंइधवला
न्नोचेसघोधेलदींसंभासहेत्वयिसैन्यवारणागयौर्मज्जभिरक्षोभितं सिंदूरणानुरणायंवुमेघपटलीपीतोक्षितं भुक्तिषुस्वत्वे राम:
रेवद्दिनैः करिष्यतिमहोमानाम्नमुक्ताफलं २१ कस्यापिरस्योधराजकुंभकपाटकूटसंक्रान्तनिघ्नघनशोणितशोणरेविः ८९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वीरैर्यल्लोकिपृथिवीको यकषायकांतिः कालीकयाक्षरइयस्य करेण्वपाराः २२ कस्यापि इंदुर्निदंतितिवं हर्जनसहतेमल्लीस्त्वज्जंनेस्मते
हारं हृत्क्षिसिताज्ञमुक्तिविशल्लोमेविगूढ्वा तेन श्रीभूपालमहीधरेंद्रविधिनेषसोधिती रेणुचन्नलकीर्तिस्त्वद्रिप्रियाचविलसत्पुञ्जैः
स्फुरत्सोऽप्रिमा २३ कस्यापि कृष्णत्वं घनमंडल स्पगलितेन लग्नं मुखे त्वद्विधां किविधिङ्क्षामज गाम तावक मल्लिंगार्जैर्भवद्दुंदुभिं शृष्टि
त्वसरिपंथिपार्थिववधूनेत्रेषु चक्रे स्थितिं चापतेव सुधाधिना पवलाभिक्वो दृढकीर्तिः स्थिता २४ कस्यापि सिंदूरं सीमंतोत्सितं मुखे
हैरिएजवनितानां यस्य प्रतापयशसा हरतः स्मसद्गुणासद्रहेने २५ धनददेवानां अभिमतफलदातात्वं च कल्पद्रुम प्राप्यकष्ट मिहवि
शबं कंचनोराहरामः कथमिव मधुरोक्तिप्रेमसंमानमिश्रं तुलयतु सुरसौ श्रीरेव दानतंहीयं २६ कस्यापि कल्पद्रुमो न जाना
ति नरहानि हहस्पति य्व यं हि जगतीजाति र्ज्ञो नाति वदहातिव २७ कस्यापि नालिंगति कुचद्वयं भवदरिमग्नो तुंगकुंभद्वय त्रासाद्वेपि
लतास नैव दधति प्रीतिं तव संभ्रमात् भ्रूभंगावहीय दुर्द्द पधनुर्भासा भजंते नतेवै क्षोणि भुजो निजां वुजह शंभूमेजलाखंड
ल २८ भग्नाऽरिपुसेनासु नरेंद्र त्वं महाग्रहाः खड्गोते निजमेवैकमद्गसौः संमुखं मुखं २९ देव त्वंद्वि जयप्रमाणविलसत्सद्वाजे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰व्र॰ राजिव्रजस्य समस्मात्तलल्लीन पांसुपठल्लमाप्तानि मेघेस्वरणाः सुत्रामा वज्रमन्यते फणिपतिं याता तमूलस्थितिं सोप्युद्दाम कंरोद्र
९० दुर्द्धरभरक्रांतः सहस्रेक्षणं ३० नभिश्चादुर्भिक्षे मिलति दुखस्याः कथमस्य यां लभंते के मी पिद्विज परिहठात्कार यतुका अरदेवना
१० संगृहपतिरसावलसमये क्रयामः किंकु मोगहरिणा गतो जीवनविधिः ३१ अस्तु नो पदिन मकुप्र सिमखा वादं न चेन्म न्यसे तद्ध
मोभ्युतकीर्त्तनापरस्तनाके पानकं दृष्यत्ते देवन्नतनुयमतप रहनज्वालावलीशोषिताः सर्व्वे वारिधयस्त्वबाहितवधूनेत्रांबुभिः
पूरिताः ३२ यत्र श्यामाक बीजान्यपि चटकवधूः चंचकोटिव्यक्तानि प्रोद्दीपंते स्वबेश्मन्मशानि विरहित वर्द्धन श्रोत्रियाणां दे
वेशांतर्य्यकस्मान्न दुलशिशुकराक्रष्टहारावली तोभ्यष्टाल वैवहस्य युवतिविभिरत्नसंपूरणी मौक्तिकौघाः केषामप्येते इति
शार्ङ्गधरविरचितायां सोमाख्यराजप्रशंसापरिछेदः स्य पविशिष्टराजवेशानि गायंते किन्नरगणाः सहकिन्नरीभिः श्रीरामचं रामः
द्रशिखरे बहिमाचलस्य शेषेंदुकुंदधवलहरुणालनालगौहारहाससितं यशस्ते १ वाल्मीकिकवेः क्रमः पादोत्र यष्टिभु ९०
जगपतिरसोभाजनंभूतधात्रीतैलापूर्णाः समुद्राःकनकगिरिरयं वृत्तवर्त्तिप्रदीप्ताज्योतिश्चंडांशुरेव त्रिगगनमलिनिर्मीकज्जलं द्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्वमानाशत्रुश्रेणीपतंगाज्वलतिरघुपते त्वत्प्रतापप्रदीपः २ हनूमतः तत्कृतं यत्नकेनापितद्भूतं यत्नकेनवित् तत्साधितम
साध्येपद्धिकमार्द्वैणभूभृजा ३ लसीवमः स्फटिकघटितेभित्तिभागेस्वविंबं दृष्ट्वाप्रतिगजरतिलब्धिषां मरिरेभ दंताघातारलिन
शनत्वंपुनर्वीक्ष्यसद्यो मंदंमंदंस्पृशति करिणीशंकयाविक्रमार्क ४ कपोरपेतौ स्पष्टस्तनुक्षामलिपिछेत्कारकारट घटाबटांतनि
ष्टतास क्वठिमालरिनिकर ५ लोपापाहाहहाहाः श्रीभोजत्वद्दरास्मीस्तनभटविकपेरः स्थलक्रोटकुप्यद्भूघोद्यत्रोटकोठिमक
टचटचटाशहृरोद्धोभवज्ञारूप ५ भोभोः श्रीभोजदेवंप्रपतवितयतः शत्रवःक्ष्माभिवर्गाः प्राणात्राणायमो वानभवतिभवतांका
प्यरलपेशकूरपमरलप मत्तामातंगकुंभद्धितयमिभिपुरा क्रूरस्मृतिनिर्मितिनतिक्रुद्धः सुद्धांतकांताकुचकलशयुगे रहसासिंहा
शाबः ६ श्रीभोजसामंतेव कल्पवृक्षः सदावदान्योपिकथंमेयाति यतोभवद्दानस पुष्पविप्रहवनेनकुक्षिंभरिरस्मभर्त्ता ७ ए
तेदेवेश्वरसमंदस्पंदृक्किरीटपूजनरसेतस्थानकृस्मार्चनेस्तंभः शंभुनितंविनीप्रपातिपुष्पयोनधातुर्गहेस्माकपरमहनो
स्तिवदनेमलेन सरस्सितः ८ ध्योर्चनेस्तंभः शंभुनितंविनीप्रपातिपुष्पयोनधातुर्गहेत्मस्माकपरमहनोस्तिवदनेमलेन सरस्सि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.ब्र. नः पृथ्वीराजनरेश्वरादितिरणांतस्यतमेपूस्वसे ॰ विनायकपंडितस्य आविंध्यादाहिमाद्रेविरचितविजयः स्तीर्थयात्रा
प्रसंगाद्दुर्हीवेषमहर्षीन्नृपतिषुविनमत्कंधरेषुप्रपन्नः आर्यावर्तंयथार्थ्यंपुनरपिकृतवान्म्लेच्छविच्छेदनाभिर्देवः शाकं
९२ भरींद्रोजगतिविजयतेवीसलक्षोणिपालः ९ ब्रूतेसंप्रतिवाहुवाणतिलकाः शाकंभरीभूपतिः श्रीमान्विग्रहराजएषविज
९१ यीसंतानजानात्मजः अस्माभिः करदंव्यधायिहिमवद्विंध्यांतरालंभुवः शेषस्वीकरणायमास्तुभवतामुद्योगशून्यंमनः १०
एतौपत्तपूपमशक्तेः मावक्रचक्रिविरजंवरकोतरोभूः संकोच मंवुजनयाहिनयामिनीयं हम्मीरभूपहयपायविदीर्णभूमि
रेणूत्करैरयमकारिदिकांधकारः ११ कस्यापिराजन्राजमदगोकशंकरकवेकिंपत्रिकायामिदंप्रस्तोकः कस्तवैव
देवप्रणमः संयच्छतापद्मात्र एतास्तामरविंदमुद्रहहे शांङ्गाकामतंहोलनादुद्देलदुजवल्लिकंकरण त्काः स्मरणांकार्य
ता १२ अर्द्धंदानववैरिणागिरिजयाप्यर्द्धंहरस्याहृतंदेवेत्थंभुवनत्रयेस्मरहराभावेसमुन्मीलति गंगासागरमंवरेशशिकलाशे एमः
षस्त्रस्पृथ्वीतलंसर्वज्ञत्वमधीश्वरत्वमगमत्वांमांचविक्षाश्रिता १३ एतौशंकरकवेः पृथ्वीश्री श्रीमदनंगभीममहतीतदे ९१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घुनेगभीममहतीतद्दृष्टवनंवारिधिः पीतोसौकलशोद्भवेनमुनिमासव्योम्निखद्योतवत् तद्धिस्मोईनुजाधिनाथजपिनः पूर्णोयदे
नाभवद्देवश्चेतसिवर्तनेतवसद्गत्वत्तोमहान्नापरः१४ सार्वभौमसचकःपमछुपार्थकथपमामस.खेनास्तिसच्छापिदेशाव
स्तंनोयत्रेराविर्भवतिमुविखगायेत्तिसमस्तुवाच नीतेमेरौसमाप्तिंकनकवितरसैः श्रीजगद्देवनाम्नांसूर्य्येऽनंतर्हितोस्मि
न्कतिपयदिवसैर्वासरार्द्धतस्थिः१५ कस्यापि मुखेहाराचाति न्वियनयुगलेकंकणभरोनितंवेपत्रालीसतिलकमभूत्सा
पियुगलेअरेरोपश्रीकर्णत्वहरिप्रवतीनींविधिवशादपूर्वोयंभूषाविधिरहजातःकिमधुना१६ कस्यापि कीर्त्तिःकांतववी
रमद्भवःस्ववीहिनीदिव्यालानरिवलाम्यरीत्यदधतीपारणाः प्रतापानल सप्ताम्भोनिधिमंडलान्मधिगतात्वप्येकपत्नीव्रतव्या
सैतिस्म.पदंस्मस्पृशत्यनुदिनंशेषस्यशीर्षोरायपि१७ विंध्याद्रिःकरिसाधनीनिनुपमोरत्नाकरःकोशभृत्तौगंतसौगंधीमल
याचलःपरिचराःसर्वेपिविद्याधराःविश्वासाप्रतिपूरणंवितरणांदेशोप्यहोरसिराः पांड्याखंडलवीरपांड्यभवतःकिंकिं
नलोकोत्तरं१८ सद्दर्शनकवेःनवांगणेस्तंदरवीरपांड्यमनेगजाःस्यंखलितेनाविलांति आवासदानादरिभूपतीनीमाशांतकेलार

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अ

शा.व्र. वसापराधाः कस्यापि मुंचति मुंचति कोशं त्यजति त्यजति क्षमामाम्पु अर्जुनदेवकृपा यो भजति भजति प्रकंपमरिवर्गः १५ इति श्री शा
र्ङ्गधरविरचितायां विशिष्टराजवर्णनपरिच्छेदः । अथ पारिपलायनं अधीशी न्नोल्लंका मयमयमयमुद्स्वंतमतरद्वि शलसौमित्रे
रयमुपनिनायो षधिवने इति स्मारं स्मारं त्वदरिनगरीभित्तिलिखितं हनूमंतं दंतैर्दशति कुपितो रोक्षसगणः १६ कस्यापि राज
९२ न्राजसुतानयाः पतिमां देव्यो पितृक्ष्मीस्थिताः कुत्रो भोजयभो जयमां कुमार सार सचिवैर्न्नीद्यापि किं भुज्यते इत्थं राज प्रुक
स्तवारिभवने मुक्तोध्वगैः पंजराच्चित्रस्थानवलोक्य शून्यवलभावेकैकमाभाषते २ कस्यापि कुरवककराघातक्रीडासुखेन वि
युज्यसे वकुलविटपिस्मर्तव्यं ते मुखासवसेवनं चरणघटनावध्यायास्य शोकस शोकतां मिति निजपुरत्यागे यस्य द्विषां ज
गदुस्त्रियः ३ रत्नाकरस्य कामंस्तः क्षतकोमलांगुलिगलद्रक्तैः सदर्भाः स्थलीः पादैः पातितयावकैरिवगलद्बाष्पांबुधौतानम
नाभीतां भर्तृकराव लंबितकराः लततच्छत्रुना यो धुनाराववाग्निं परितो भ्रमंति पुनरपुद्यद्द्विवाहाइवः ४ कस्यापि क्षणाकांता एम:
रागमसरविलसन्मानसरितः क्षणो शैलौत्संगे द्विजकुलखाकृष्टहृदयः क्षणोपत्रध्वानक्षतिपुलकितो यभ्रयभराद्बुसन्नृशाखो ९२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ररापेरिपुरत्नानिपातस्थितितिमिव ५ वैद्यभानुपंडितस्य तवीमुद्रितभूषणोकलगिरंरोमोद्गमं विभ्रंतीवेपंजीव्रपितोधरांविवस
नांसीत्कारमातन्वतीशेर्म्मांचंडतुषारपातसमयामालिंग्य कंठेभृशं रंभामूर्तिरपितान्मिवातिरसिकोत्वद्विद्विषः शेरते ६ कस्या
पि गधेमार्गेष्टिच्छामिष्टच्छास्थितीमध्यातिरसिकोत्वद्विद्विषः शेरते ६ कस्याः कः टरमिदमिहतेविस्मितं वीक्ष्यनेत्रे अश्रुध्याने वू
ल्यपेतधनिभवतिवचश्चित्रमुद्राप्यनेत्रोह श्यंतेदावमूढाः पथिपथिकविटैस्त्वद्विषांनायनाप्यैः ७ कस्यापि भूसंपा
र्करजोनिपातमलिनाः स्वस्मादृहात्प्रच्युताः सामान्यैरपिजंतुभिः करतलैर्न्निःशेषमालिंगितासंलग्नाः क्वचिदेकतामुपग
ताः क्वापिप्रबुद्धाः क्वचित्मुक्ताः क्वापिचसारिवत्प्रतिगृहंराजंस्त्वदारिस्त्रियः ८ सालकानलयुतापिसालकाननवर्जिता हार
वत्युद्वकंठापिविहारारिवधूस्तव ९ आत्तेसीमंतरत्नेमरकतिनिहतेहेमताटंकपत्रे लुप्तायांमेखलायांकनकमपितुलाकारि
युग्मेगृहीते शोणंविंबोष्ठकांसालवरश्मिगहृ शाभिरवीणामरण्यराजनूगुंजाफलानांस्रजरतिशवरानैवहारंहरंति १० केषाम
प्येतेकर्षभिः सिचयांचलाम्प्रतिरसालुब्धैर्म्भिरालिंगनंगृहानैः कचमालिहस्विरधरं विश्रामयद्भिः करैः प्रसभेपिभवद्वि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.प्र. रोचिस्त्पतेरंतःपुरायामहोधिक्काहं विरयै विरहैरिवबनेकिन्नामनो चेष्टिते ११ धनदर्देवना त्वद्वैरिणोवीरयत्नायित
९३ 93 सम्यकाशयत्रक्रमरण्यमार्गान् क्रशातुरासीदभिनंदनीयत्कंगे घलग्नोनिजमंदिरेषु १२ राजन्द्विषस्तेभयतिद्रुतस्य
भाल्लस्थलेकंटकिनोवनांताः अद्यापिकिंवातुभविष्यतीतिव्यपाटयन्द्रष्टुमिवाक्षराणि १३ स्नाताः प्रोद्दषिवारिवाहपट
लैःप्रोन्मेत्वदूर्वांकुरव्याजेनातकुशाः प्रणालसलिलैर्द्दत्वानिवापांजलीनामासाद्यस्तवविद्विषांपरिपतत्कुड्यस्यापिं
डच्छत्राकुर्वंतिमतिव्यासरंनिजपतिप्रेतायपिंडक्रियां १४ केषामप्येते इतिश्री॰धरविरचितायांपद्धलामहरिपा
यनपरिछेदः अथराजनीतिः राजास्यजगतोहेतुर्वृद्धेर्वृद्धाभिसंमतः नयनानंदजननः शशांकइववारिधेः १४ धार्मि
कंपालनपरंसम्यक्पुरंजयं राजानमभिमन्यतेप्रजापतिमिवप्रजाः २ पर्जन्यइवभूतानामाधारः पृथिवीपतिः वि
कलेपिहिपर्जन्येजीव्यतेनतुभूपतौ ३ प्रजोसरक्षतिन्यपःसा वर्द्धयतिपार्थिवं वर्द्धनंरक्षणंतस्यतस्मान्नाशोस्यतत्क्षय राम:
सत् ४ आत्मानंप्रथमंराजाविनयेनोपपादयेत् ततोमात्यांस्ततोभृत्यांस्ततःपुत्रांस्ततःप्रजाः ५ राज्ञिधर्म्मिणिधर्मिष्ठा ९३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पापेपा: समेसमा: लोकास्तमनुवर्त्तंते यथाराजा तथाप्रजा: ६ नयानां चानयानां च उभयो: कालमूर्त्तिता आधिवांतु समा
धैर्यमाशादानं पराक्रम: ७ सदानुरक्तप्रकृति: प्रजापालनतत्पर: विनीतात्मा हि नृपतिर्भूयसीं श्रियमश्नुते ८ प्रजां न रंजये
द्यस्तु राजा रक्षादिभिर्गुणै: अजागलस्तनस्येव तस्य राज्यं निरर्थकं ९ प्रजामिव प्रजां हन्याद्यो मोहात्पृथिवीप
ति: तस्यैव जायते तस्मिन् द्वितीयस्सक पंचना: १० प्रजापीडनसंतापात्समुद्भूतो हुताशन: राज्ञ: कुलं श्रियं प्राणांश्चादग्ध्वा वि
निवर्त्तते ११ यथा वीजांकुर: सूक्ष्म: प्रयत्नेनाभिवर्द्धित: फलप्रदो भवेत्काले तद्वल्लोक: सुरक्षित: ११ हिरण्यं धान्यरत्नानि
स्त्रियप्रागजवाजिन: तथान्यदपि यत्किंचित्प्रजाभ्य: स्यान्महीपते: १२ उत्खातान्प्रतिरोपयन्कुसुमितांश्चिन्वल्लघून्व
र्द्धयन्नत्युच्चान्नमयन्पृथूंश्च लघयन्विश्लेषयन्संहतान् क्षुद्रान्कंटकिनो बहिर्निरसयन्म्लानारोपितान्पालयन्मालाकार इव
प्रयोगनिपुणो राजा चिरं तिष्ठति १४ अरक्षित्वा निजदेहं शस्त्ररक्षां यो विजिगीषते स नृप: परिधानेन हतमौलि: पुमानि
व १५ विजिगीषुररिर्मित्रं पार्ष्णिग्राहोप्यथाक्रम: उदासीनोन्तरो नहि ... स्थान नृपते: स्थिति: १६ निर्विघ्नोयिप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

९४
९५ यास्सर्व्वोपकृताद्दोषो भयंकरः तथा ज्वरवात्मजान्यैरभिभूयते १७ पुष्पैरपि न योद्धव्यं किंपुनर्निशितैः शरैः जयो भ
वति संदेहः प्रधानपुरुषक्षयः १८ भूमिर्मित्रं हिरण्यं च विग्रहस्य फलत्रयं नास्त्येकमपि यद्येषां न तत्कुर्यात्कथंच
न: १९ सामैव हि प्रयोक्तव्यमादौ कार्यं विजानता सामसाध्यानि कार्याणि विक्रियां यान्ति न क्वचित् २० न विश्व
सेदमित्रस्य मित्रस्यापि न विश्वसेत् विश्वासाद्भयमुत्पन्नं मूलान्यपि निकृन्तति २१ शपथैः संधितस्यापि न विश्वा
सं व्रजेद्रिपोः राज्यलोभोद्यतो वृत्रः शक्रेण शपथैर्हतः २२ उपकारं गृहीतेन शत्रुणा शत्रुमुद्धरेत् पादलग्नं कर
स्थेन कंटकेनेव कंटकं २३ नोपेक्षितव्यो विद्वद्भिः शत्रुरल्पोऽप्यवज्ञया वह्निरल्पोपि संवृद्धः कुरुते भस्मसाद्वनं २४
कोर्मसंकोचमास्थाय प्रहारानपि मर्षयेत् काले काले च मतिमानुत्तिष्ठेत्कृष्णसर्पवत् २५ तावद्भयाद्धि भेतव्यं
यावद्भयमनागतं आगतं तु भयं दृष्ट्वा प्रहर्तव्यमभीतवत् २६ परोपि हितवान् बन्धुर्बन्धुरप्यहितः परः अहितो देहजो एम
व्याधिर्हितमारण्यमौषधी २७ यच्छक्यं ग्रसितुं ग्रास्यं ग्रस्तं परिणमेच्च यत् हितं च परिणामे स्यात्तदद्यं भूतिमि ९४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

छता २८ मात्मानसाहसं कार्षीर्विभवैर्गर्वमागमः स्वगात्राण्यपि भाराय भवंति हि विपर्यये २९ मा त्वं नातबलेष्वित्थं वा
ष्क्षिप्यादुर्बलं जनं न हि दुर्बलदग्धानां कुले किंचित्प्ररोहति ३० पाणिमिष्टाभिभूतानां पतत्यश्रूणि रोदतां तानि संताप
कान् घ्नंति सपुत्रपशुबांधवान् ३१ ब्राह्मणेषु च ये शूराः स्त्रीषु ज्ञातिषु गोषु च वृंताद्विव फलं पक्वं धृतराष्ट्र पतंति ते
३२ दैवतं तस्य पुष्पाणि सैन्यानि पृथिवीपतेः पुष्टाकाले विशीर्यंते सैकताः सेतवो यथा ३३ प्रणीतस्या प्रणीतस्य
यथाग्निर्दैवतं महत् एवं विद्वानविद्वांश्च ब्राह्मणो दैवतं परं ३४ नेषां निदानं कर्तव्याः सुगन्नु पाहि वै द्विजाः ३६
श्रावकस्य ब्राह्मणो भुक्तं परिक्षीणोऽथ बांधवैः गोभिश्चान्यथ शार्दूलराजस्य पाहि शिष्यते ३७ गतश्रीर्गणकान् द्वेषि ग
ताघ्नश्चिकित्सकान् गतश्रीश्च गतायुश्च ब्राह्मणान् द्वेषि भारत ३८ बुद्धौ कलुषभूतायां विकारे प्रत्युपस्थि
ते अनयो नय संकाशो हृदयान्नापसर्पति ३९ न कालः खड्गमुद्यम्य शिरः कृंतति कस्यचित् कालस्य बलमे
तावद्विपरीतार्थदर्शनं ३९ ज्ञानं त्वपि नरो दैवात्प्रकरोति विगर्हितं न कर्मकस्य विज्ञोको गर्हितं न कर्मकस्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

विद्वेषो कोऽगर्हितं ते रोचते कृतं ४० मा ताज संपरामममाम्न्र्तोऽस्मीति विष्वसीः हूरान्नृटपरिभ्रंशविनिपातोऽतिरागुरागः
२५ ५१ कितवार्थ प्रशंसंति ये प्रशंसनिचारणाः ये प्रशंसंति वै धकाः सपार्थपुरुषाधमः ५२ राजानो यं प्रशंसंति यं प्रशं
65 संति वै द्विजाः साधवो यं प्रशंसंति स पार्थ पुरुषोत्तमः ५३ राजानो यं प्रशंसंति यं प्रशंसंति वै द्विजाः साधवो यं प्रशंसि
स पार्थ पुरुषोत्तमः ५४ प्रज्ञागुप्तशरीरस्य किं करिष्यंति संहताः गृहीतहस्तस्य वारिधाराइवारयः ५५ बहूनाम
प्यसाराणां समुदायो हि लघुरागः राज्ञाभस्याः प्रकर्तव्यास्ते हि सर्वत्रिपाक्षमाः ५६ कुलीनाः शौर्यसंपन्ना भयाः श
स्त्रसमाहृताः महावृषिं समुदिताः स्तराणाशिर्व्यपोहृगि ५७ ताडितोपि दुरुक्तो पि दंडितोऽपि महीभुजा न चिंतय
तिपः पापं स भृत्यो हि महीभुजां ५८ सालसं मुखरं क्रूरं खवं व्यसनिनं शठं असंतुष्टमभक्तं वा त्यजेभृत्यं नराधि
पः ५९ रिताः कर्माणिपिपदं वस्तुक्षास्वलसामवं तिपेभ्याः ते षांजलौकसामिवशारणीनारिकनाकापा ५० क्रूरं एम
व्यसनिनं लुब्धमप्रगल्भमपाकुलं मूर्खमन्यायकर्तारं नाधिपत्ये नियोजयेत् ५१ नियोगिभिर्विना राज्यं नाशिनिर्वि २५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नारायनंनास्तिभये हि वे वले तस्मात् मी विधातव्यारक्षितव्याः प्रयत्नतः ४९ वेदवेदांगतत्वज्ञो जपहोमपरोपरा स्याशीर्वी
दपरो नित्यमेष राजपुरोहितः ५० कुमागतो हितमतिः सर्व्वभावपरीक्षकः धीरो यथोक्तवादी च एष दूतो विधीयते ५१
मेधावी वाक्पटुः प्राज्ञो मायावी वाक्पटुर्ह्रीमान्स्वामिभक्तोऽनिमत्तशः अलुब्धः सत्यवादी च एष शासनलेखकः ५२ मेधावी वाक्पटुः प्राज्ञो लब्ध
हस्तो जितेंद्रियः शस्त्रशास्त्रपरिज्ञाता एष युक्तलेखक उच्यते ५३ इंगिताकारतत्वज्ञो बलवान् प्रियदर्शनः समयज्ञः
स्वामिभक्तः प्रतीहारः स उच्यते ५४ अर्थशास्त्रनिपुणः कृतशस्त्रकर्मा संग्रामके लिवतुरश्वरतेंऽगमतः भर्तुर्हि
देशवशगो भिमतः स्वतन्त्रस्त्से नापतिस्त्ररपते विजपाण्मापा ५५ काणः कुब्जा अश्वखंडाश्च तथा वृद्धाश्च पंगवः
एते स्वांतः पुरे नित्यं नियोक्तव्याः क्षमान्विता ५६ सिद्धान्नमिव राजेंद्र सर्व्वसाधारणाः स्त्रियः परोक्षे च समस्ते वर
क्षितव्याः प्रयत्नतः ५७ स्वस्येभ्योपि प्रसंगेभ्यो स्त्रियो रक्ष्या हि सर्वदा द्वयोर्हि कुलयोः शोकमावहेयुररक्षिताः ५८
महिष्याहष्यपाभाव्यं गृहकार्येषु दक्षया सुसंस्कृतोपस्कर्या व्यये चामुक्तहस्तया ५९ धर्म्मशास्त्रार्थकुशला कु

श्रा० वृ० लीनाः सत्यवादिनः समाः शाठ्यौ च मित्रे वनस्पते स्युः सभासदः ६० न सा सभा यत्र न संति वृद्धा न ते वृद्धा ये न वदंति धर्मं नासौ
२६ धर्मो यत्र नैवास्ति सत्यं न तत्सत्यं यच्छलेनानुविद्धम् ६१ सभां वा न प्रवेष्टव्या वक्तव्यं वा समंजसं अब्रुवन्विब्रुवन्वापि नरः
96 किल्बिषमश्नुते ६२ तस्मात्सभ्यः सभां गत्वा रागद्वेषविवर्जितः वचस्तथाविधं ब्रूयान्नपतान्नरकं व्रजेत् ६३ पि
ता माता गुरुर्भ्राता भार्या पुत्रः पुरोहितः नादंड्यो नाम राज्ञोस्ति स्वधर्मे यो न तिष्ठति ६४ अवध्यो ब्राह्मणो
बालः स्त्री तपस्वी च रोगवान् विधिपं ते व्यंगितः स्वेनेत तोहोषैर्न ते सिध्यते ६५ नतु हन्यान्महीपालो दूतं कस्यांचिदाप
दि दूतान्हत्वा तु नरकमाविशेत्सचिवैः सह ६६ विशेषेण्महीपालो मंत्रिशालामशेषतः अप्रयुक्तो नार्हति स्था
तुमस्यां मंत्ररहस्यवित् ६७ मंत्रं तंत्राण्विं तप्रीतिर्देशकालोचितस्थितिः पश्चाराज्ञि भवेद्दृक्तः सोमात्यः पृथ्वी
पते ६८ अंतः सारैरकुटिलैः सुस्निग्धैः सुपरीक्षितैः मंत्रिभिर्धार्यते राज्यं सुस्तंभैरिव सद्मनि ६९ नरपतिहि राम
तकर्ता द्वेष्यतां याति लोके जनपतिहितकर्ता मुच्यते पार्थिवेंद्रैः इति महति विवादे वर्त्तमाने समाने नृपतिहि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नकर्त्तासुव्यसने पार्थिवेंद्रैः इति महति विवादे वर्त्तमाने नृपतिजनपदानां तु स्त्रीभिः कार्य्यकर्त्ता ७० षट्कर्णो भिद्यते मंत्रः
चतुःकर्णः स्थिरो भवेत् द्विकर्णस्य तु मंत्रस्य ब्रह्माप्यंतं न गच्छति ७१ एकं हन्यान्न वा हन्यादिषुर्मुक्तो धनुष्मता बु
द्धिर्बुद्धिमतोत्सृष्टा हंति राज्यं सनायकं ७२ न तद्द्विपैर्न्न नागेन्द्रैर्न्न हयैर्न्न च पत्तिभिः कार्य्यं संसिद्धिमभ्येति यथा बुध्या प्र
साधितं ७३ दुर्य्योधनः समर्थोपि दुर्मंत्री प्रलयं गतः राज्यमेकच्छत्रकारोच्चैः सुमंत्री चेद्गुणकः ७३ अथ स्यात्पत्राणि
बोद्धव्यो मंत्रिलिङ्गैः पृथिवीपतिः यथास्वदोषनाशाय विदुरेणांबिकासुतः ७४ यथोद्धृतेभिः संवृते परिणामसुखाव
हं मंत्री चेन्नृपवक्ता स्यात्केवलं सर्वगुणस्मृतः ७५ सुलभाः पुरुषा राजन् सततं प्रियवादिनः अप्रियस्य च पथ्यस्य व
क्ता श्रोता च दुर्ल्लभः ७६ दुर्गाणि राजा कार्याणि सजलानि दृढानि च रक्ष्यमंत्रं च ते येव स्थापनीयं प्रयत्नतः ७७
दुर्गं विद्धि विधेयं पर्वतस्य जलस्य च प्राकारस्यापि भूमेरपि भवेच्चवित् ७८ न गजानां सहस्रेण न लक्षेणैतो
ववातिनो यथा सिध्यंति कार्याणि यथा दुर्गप्रभावतः ७९ विषहीनो यथा नागो मदहीनो यथा गजः सर्वेषां वश

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा० वृ शतं पाति दुर्गाहीनसंख्यानपः ८० शतमेको हि संधत्ते दुर्गस्थो हि धनुर्द्धरः तस्माद्दुर्गं प्रशंसंति नीतिशास्त्रविदो
२७ जना ८१ एकः शतं योधयते प्राकारस्थो धनुर्द्धरः शतं सहस्राणि तथा सहस्रं लक्षमेव च ८२ त्रिविधाः पुरुषा राजन्
९७ न्नुत्तमाधममध्यमाः नियोजयेत्तथैवैतांस्त्रिविधेष्वपि कर्म्मसु ८३ तुल्यार्थं तुल्यसामर्थ्यं मर्म्मज्ञं व्यवसायिनं अर्द्ध
राज्यहरं भृत्यं यो न हन्यात्स हन्यते ८४ निर्विशेषं यदा राजा समं भृत्येषु तिष्ठति तत्रोद्यमः समर्थानामुत्सा
हः परिहीयते ८५ प्रसादो निष्फलो यस्य क्रोधो निरर्थकः न तं भर्तारमिच्छंति पतिं क्लीबमिवांगनाः ८६ त्यजेत्स्वामिनम
त्युग्रमल्पकाल्लुपरांत्यजेत् लुपरागाद्विशेषज्ञं नस्मात्तन्याशकं ८६ अविवेकिनि भूपाले न श्रयंति गुणिनो
गुणाः प्रवासात्रिके कांतेय पाशाध्याः सनोन्नतिः ८७ किंशुके किंशुकः कुर्यात्फलितेपि बुभुक्षितः अदातारि समृद्धेपि किं
कुर्युरुपजीविनः ८८ सेवया धनमिच्छद्भिः सेवकैः पश्य यत्कृतं स्वातंत्र्यं यच्छरीरस्य मूढैस्तदपि हारितं ८९ वरं वनमृग राम
भैक्षं वरं भारोपजीवनं पुंसां विवेकहीनानां सेवया न धनार्जनं ९० जीवंतोपि मृताः पंच व्यासेन परिकीर्तिताः द २७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रिद्रो व्याधितो मूर्खः प्रवासी नित्यसेवकः ९१ न कश्चिद्वेद कोपानामात्मीयो नाम भूभुजां होतारमपि जुह्वंतं स्पृष्टो दहत्येव
हुताशनः ९२ गृध्राकारोपि सेव्यः स्याद्धंसाकारैः सभासदैः हंसाकारोपि संत्याज्यो गृध्राकारैः सभासदैः ९३ वक्रं
सेव्यं नृपः सेव्यो न सेव्यः केवलो नृपः पश्य चक्रस्य माहात्म्यं मृत्पिंडः पात्रतां गतः ९४ गंतव्या राजसभा द्रष्टव्या
राजपूजिता लोकाः यद्यपि न भवंत्यर्थास्तथाप्यनर्था विनश्यंति ९५ अत्यासन्नो विनाशाय दूरस्थश्चाफलप्रदः मध्य
भावेन सेव्यं ते राजानाग्निर्गुरुस्त्रियः ९६ आसन्नमेव नृपतिर्भजते मनुष्यं विद्याविहीनमकुलीनमसंगतं वा प्रा
येण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च यः पार्श्वतो भवति तं परिवेष्टयंति ९७ यस्मिन्नेवाधिकं चक्षुरारोपयति पार्थिवः कु
लीनो वाकुलीनो वा स श्रियो भाजनं भवेत् ९८ धवलान्यातपत्राणि वाजिनश्च मनोरमाः सदा मत्ताश्च मातंगाः प्रसन्ने
सति भूपतौ ९९ राजमातरि देव्यां च कुमारे मुख्यमंत्रिणि पुरोहिते प्रतीहारे सम्यं वर्तेत राजवत् १०० यत्रा
द्वेषवध्यं ते स्वाम्यर्थमपराङ्मुखाः विकटैरायुधैर्यांति ते स्वर्गं योगिनो यथा १०१ यहानि कृतवत्यानि स्वाहवे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा०त्रु० युक्तवर्तिनं राजासुकृतमात्तते हृतानांविफलापिनी १०२ नवाहंकाहिनंक्लीवंनिर्हतिंपरसंगतंनहन्याद्धिनि हतंचपुद्
३८ प्रेसपामागते १०३ द्विजाश्रपिनगच्छंतिपांगतिंनैवयोगिनः स्वाम्यर्थे संत्यजन्प्राणान्मत्तांगतिं यांतिसेवकाः १०४ रा
१४ जानुषोहिभत्सानांमानमात्रेप्रपच्छ तिनेपिसंमानमात्रेणप्रापोः प्रत्युपकुर्वंतो १०५ साराऽसारपरिच्छेतास्वा
मीभत्यस्यदुर्लभः अनुकूलः शुचिर्दक्षः प्रभोर्भृत्योपिदुर्लभः १०६ अतिनेजस्वापि नृपः पानासक्तोनसाधयत्यर्था
न् तरणामभ्येद ग्धुं शक्तोनवडवाग्निः पिवन्नब्धि १०७ पानमत्तस्य पानाध्यैर्मृगयागीतवादित्रे सक्तानि भृत्यासे
वेतप्रसंगोप्यत्रदोषवान् १०८ नृपः कामासक्तोनगणपतिकार्यंनवहितंपप्येच्छंस्वच्छंदंश्चरतिकिलमत्तोगतो
गजइव ततोमानाध्मातः पततितदपदाशोकगहने तदास्माद्दोषान्नक्षिपतिननिजेदेसविनयं १०९ गुणाव
इगुणावधूकुर्वतांकार्यंनात्तंपरिणतिरवधार्यायत्नतः पंडितेनातिरभसकृतानांकर्मणामाविपत्तेर्भवतिहृद राम
यदाहीशल्यतुल्योविपाकः ११० आपात्रतुर्थभागेनव्ययकर्मप्रवर्तयेत् प्रभूतंतैलदीपोहिचिंरभज्ज्वलतिपश्यति २८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१११ सत्यमेव हि पाण्डित्यमिष्टमेव विदग्धता आत्मैव परो धर्म्मो यत्प्राणाधिकोऽव्ययः १ नापात्रपोषिकः का
र्य्यश्चतुरेण विजानता लोकद्वयं विना श्यासौ कलंकपतिमानवं २ अर्थानामर्जने कार्य्ये वर्द्धने रक्षणा तथा
भक्षमारोगि एत्रायैः सुमेरुः क्षीयते पिहि ३ कर्म्मणा मनसा वाचा च स्तुवाच चतुर्विधं प्रसादयति लोकं यस्ते लोको त
प्रसीदति ४ संभोजने संकथने संप्रश्नोपसमागमः ज्ञातिभिः सह कार्याणि न विरोधः कदाचन सं हति श्रेयसी राज
न् वितपो घापि वंधषु तुषेनापि परित्यक्तस्तंडुलो न प्ररोहति ५ मत्तोः परिभवो नित्यं वैरं नीचस्य मित्रशः उत्त
मात द्रूपं तस्मान्म ध्यां हि तिसमाश्रयेत् १० अबुद्धिमाश्रितानां च संतव्यमपराधिनां न हि सर्वत्र पांडित्यं सुलभं
पुषेक्षचित् ११ तेजस्विनि क्षमोपेते नातिकर्कशमाचरेत् अतिनिर्मथनाद्वह्निश्चंदनादपि जायते १२ किम
पासाध्यं महतां सिद्धिमेति लघीयसां प्रदीपो भस्मिगेहांतर्ध्वांतं हंति न भानुमान् १३ अएव प्रवितंको
पिमाति पंगस्मागते छेतुमप्यागते च्छायां नोपसंहरते द्रुमः १४ हंतं नेषोपसरति म्लेच्छः संकुचन्नपि बुद्धिमतः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ ब्र॰ सहं ते वनिधाय हरिं विचर १५ वृजं जिते मरुपिपः पराभवं भवं निमाया विधृयेन मायिनः प्रविश्य हि प्रतिशदाम्य पा
२२ विधान संवृतां गान्निशितार्थैवेषवः १६ कोहं कौ देशकालौ सम विषमगुणाः के रयः के सहायाः कायाती को
५५ भ्युपायः फलमिह च कियत्कोऽस्य शौरे वसे पत संपत संपतौ को निबंधः प्रविहिन वचनस्योत्तरं किं च मे स्यादितीत्थं
कार्य्यासिद्ध्यावतहितमन संपत्तोहत्तसंस्म्याः धर्म्मः प्रागेव विंत्यः स विवगानि मतीस हूं रालोकनीये प्रच्छाघो
रागरोषौ मदुकटिनरसौ यो जन्मौ पौवकाले जेयं लोकानवनं वर चरन यनैर्मंडलं वीक्ष्य रागोपमात्मा पलेन रक्षो
रत्नागिरिरसि पुनः सोपि नोपेक्षणीयः १७ कुलीनौ विवाहे व्यसने गिपुसये यशस्त्वौरे कर्म्मणि मित्र संग्रहे मिपासुता
रीषु धनेषु धनव्ययस्तेषु नगराणतेषु धौ १८ स्वाम्य मात्याश्च राज्यं च कोशं दुर्गं बलं सुहृत्तः एतावदुच्यते राज्यं स
त्वबुद्धिव्यपाश्रयं १९ सन्धिविग्रहयानानि संस्थितिः संश्रयस्तथा द्वैधीभावश्च भूपानां षड्गुणाः परिकीर्तिताः राम
२० उत्साहस्य प्रभोर्मित्रस्यैवं शक्तित्रयं जगुः आत्मनः सुहृदश्चैव तन्मित्रस्योदयापक्षयः २१ सामदाने भेदं दंडौ वि २२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वितस्त्यापवत्तुषष्पं हस्त्याश्वाषपाहानंसेनांगस्यात्रनुषपूं २२ दुष्टाविनीतशत्रूणांभयकृद्दंधुसंनिभं शास्त्र
धारणमौजसंरक्षोविंदुहृद्धापहं २३ वर्षानिलरजोधर्म्महिमाहीनांनिवारणंराज्यंलक्ष्माग्रहेवरार्पत्रक्षुष्पं
छत्रधारणं २४ चामरंश्रीकरंदिव्यंराज्यशोभाकरंपरं सैंहासनंमुखैश्वर्यकारंलोकानुरंजनं २५ सुमनोवर
रत्नानांधारणंदिव्यरूपकृत् पापालक्ष्मीप्रशमनंचंदनाद्यनुलेपनं २६ स्नानंनाममनःप्रसादजननंदुःस्वप्न
विध्वंसनंशौचस्यायतनंमलप्रकर्षणांसंवर्द्धनंतेजसांरूपोद्योतकरंगदप्रशमनंकामस्यचाप्यायनंनारीणांचमनो
हारंश्रमहारंस्नानेहशैतेगुणाः २७ तांबूलंमुखरोगनाशनिपुणंसंवर्द्धनंतेजसोनित्यंजाठरवह्निहृद्दिसरंस्नानेहशैतेगुणाः
२७ तांबूलंमुखरोगनाशनिपुणंसंवर्द्धनंतेजसोनित्यंजाठरवह्निहृद्दिजननंदुर्गंधहोपापहंवक्त्रालंकरणंप्रहर्ष
जननंलिह्वक्लपापगेररोकामस्यायतनंसमुभ्रवकरंलक्ष्म्याःसुखैस्यास्पदं २८ देवतातिथिविप्राणांपूजनंपाप
नाशनंलोकहृद्देपिशुभकृद्दानंधर्मप्रशस्तकं २९ सुतभक्तसुहृद्दै।स्वामिसहृज्देवते एकैकोसरतोहद्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ श्रीकारापत्रं मरुद्भिर्मध्ये भानोस्त्क माप्योवृंपर्वं वज्रं तु भार्गवे चंद्रस्य मुक्ताफलमाग्नेय्यां याम्यां विद्रुमं भूमिते नैर्ऋत्यां
१०० राहुगोमेदं च पश्चिमे मंदनीलकं वायव्ये केतुवैदूर्यं पुष्परागं गुरूत्तरे ३२ मारकतं बुधे शाने स्यापनी पंचिव स्रगो
100 प्य एतत्त्रैलोक्यसंयुक्तामुखरोग्यनाशिनी ३३ एतेनानां नाथंवं ष्यात् इति श्रीशार्ङ्गधरे राजनीति परिच्छेद ३ अपनीतिः अथ
तुं सांतां वर्ण्मकात्म्यं प्रदिनश्चावरने स्वल्पमप्यनुगंतव्यमोर्गाप्योनावसीदति १ मन्यस्तं प सवै सेत नरस्त्रेन नर श्वारि
नमात्मनः किन्नमे पशुभिस्ता त्यं किन्नमापुरुषैरपि २ सद्भिरेव सहासीत सद्भिः कुर्वीत संगतिं सद्भिर्विवादं मैत्रीं च नास
द्भिः किंचिदाचरेत् ३ न हृष्यति न पावंते परनिदानं कुर्वते अन्नाद्भुतानच्छायां तितेनाश्मा नोन देवताः ४ पटतो
नास्ति मूर्खत्वं जपतो नास्ति पातकं मौनिनः कलहो नास्ति न भयं चास्ति जाग्रतः ५ गतेपि वयसि ग्राह्या विद्या सर्वात्मना
बुधैः यद्यपि स्यान्न फलदा सुलभा सान्यजन्मनि ६ पत्नी ७ सिवश्रीकं तु जगदेकेन कर्म्मणा परापवादसस्येभ्यो गां चरं एन
तीं निवारय वाक्प्रधर्षा द्यानि लोप्रिपवं वां कार ष्यायाति लोके ८ प्रियत्वं किं तद्दव्यं कोकिलेनोपनीतं कौवा लोके गर्दभ १००

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्यापराधः ८ यस्यचाप्रियमन्विछेत्तस्यकुर्यात्सदाप्रियं व्याधामृगवधं कर्तुंगीतंगायतिसुस्वरं ९ प्रहरिष्यन्प्रियंब्रूया
त्प्रहृत्यापिप्रियोत्तरं अपिचास्यशिरश्छित्वारुद्याछोचेतयापिच १० अनागतविधातारमप्रतीकारकोपनं स्पि
रारंभंवलान्वेचनरंश्रीरुपतिष्ठते ११ सुमंत्रितेसुविक्रांतेसुकृतेसुविचारिते प्रारंभेकृततुद्धीनांसिद्धिरव्यभिचारिणी
१२ नालसाःप्राप्नुवंत्यर्थान्नशठानचमायिनः नचलोकरवाद्भीतानचशश्वत्प्रतीक्षिणः १३ नोत्त्वानर्थिनामे
तिसच्चांभोभिःप्रपूर्य्यते आत्मानुपात्रतांनेयःपात्रमायांतिसंपदः १४ सर्वपास्वहितमाचरणीयंकिंकारिष्यतिज
नोमेतिसंचोभोभिःप्रपूर्य्यते आत्मानुपात्रतांनेयः पात्रमायांतिसंपदः १४ सर्वप्याख्वहितमाचरणीयंकिंक
रिष्यतिजनोबहुजल्पः विद्यतेनहिसकश्चिदुपायः सर्वलोकपरितोषकरोयः १५ काकतालीययोगेनबहुना
स्यवतिक्षणं करोतिप्रणयंलक्ष्मीस्तद्रूपांस्त्रीवच्चापलं १६ योपमर्पप्राप्यपतेन्नदर्प यश्चेचयः अवश्यंन
हवामोतिनचेत्त्वंनोनिवर्तते १७ केचिदज्ञानतोनष्टाःकेचिन्नष्टाःप्रमादतः केचिन्नष्टाःप्रमादतः केचित्ज्ञानावलेपेन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०च केचित्त्रष्वासक्तनालिका १८ मित्रस्वजनवंधूनांबुद्धेर्धैर्य्यस्यचात्मनः आपन्निकषपाषाणेनरोजानातिसारतां १९
१०१ दुस्थैरपिनिजैरेवप्राहतेसर्वमुत्तमं हतंजीर्णांवरेणापिहहेकर्प्यदमर्हति २० चिंतनीयाहिविपदामादावेवप्रतिक्रि
101 या नकूपखननंयुक्तंप्रदीप्तेवह्निनागृहे २१ वरंहारिद्रमन्यायप्रवाहिभवारिह लशानाभिमतादेहेपीनतानतुशो
फतः २२ अपरीक्ष्य न कर्त्तव्यं कर्त्तव्यंसुपरीक्षितंपश्चाद्भवतिसंतापोब्राह्मणीनकुलेयथा २३ दिवानिरीक्ष्यवक्त
व्यंरात्रौनैवचनैवच संचरंतिमहाधूर्तावटेवररुचिर्यथा ॥ गावाहूरप्रचारेणाहिरेणाहिरणपंलोभलिप्सया स्त्री
विनिष्पतिन्पैराज्ञास्नग्गोराजसेवया २५ अनिलानाहूतिर्ब्बहुनष्टोमानातुषोधनः वित्तञ्चोएवरागोलौल्याद्धनि
सर्वत्रवर्ज्जयेत् २६ घनमस्तीहवायाज्येकिंचिंदस्तीहिकर्षणे सेवयाकिंचिदस्तीहभिक्षानैवचनैवच २७
स्पृशन्नपिगजोहंतिजिघ्रन्नपिभुजंगमः हसन्नपिनृपोहंतिमानयन्नपिदुर्ज्जनः २८ जानंतिपशवोगंधाद्वेदाज्ञा राम
नेतिपंडिताः चराज्ज्ञानंतिराजानश्चक्षुर्भ्यामितरेजनाः २९ सपक्षोलभतेकाकोहंसस्यविविधंफलं पक्षहीनोमृगेंद्रोपि १०१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भूमिष्ठोपि निरीक्ष्यते ३० सपक्षोलभतेल संयुक्तोपि मार्गगाः नलक्ष्योविपक्षः स्याहु रौरा पर्व्वते परि ३१ अलक्षापि
फलेराज्ञसंश्रितापांतिसं पदः महाद्रुद्र समीपस्थ प श्यनीलेवनसंगति ३२ सर्व्वसहायेजवः प्रतिज्ञानार्थपालकाः परोप
कारिणः सेव्यानिर्द्धनाश्चापि वैनराः ३३ पुन्क्षिप्तकं मग्न्हीपालादपि विचक्षणाः रवेरविषयं वस्तु किन्नदीपः
प्रकाशयेत् ३४ कठिनं वा मधुरं वा प्रस्तुतवचनं मनोहारि वामेगर्द्दभनादश्चित प्रीत्यैप्रयाणे च ३५ हथाहृषिःसमुद्रे
वृष्टथात् स्वस्याभोजनं तृषाहानं भयं पर्व्वस्य वपावं दैविभूषणं ३६ अजापुद्रुम विप्राहं प्रभाते मेघडंबरं दंपत्योः
कलहश्चैव परिणामेन किंचनः ३७ सहस्रैतानि नपर्व्वते पर्व्वमाणान्यपि कुचित् ब्राह्मणाग्निर्व्वमोराजास
मुद्रांगतो ३८ वस्त्रंगांचक्षीरांजलपात्र पात्रस्थ पानद्वौ औष ४० अवृतिकं त्यजेद्देशं हतिंसोपद्रवांत्यजेत्
त्यजेत्मापाविनं मित्रं धनं प्राणहरंत्यजेत ४५ सोदरे नपरित्यक्तेनिः स्नेहं खलवत्यजेत् सोदरभ्रातरमपि किमुतान्यं
परपरजनम् ४२ यन्निमितं भवेच्छोकोत्रासोबादुःखमेवचा आपासोवापनोभूतत्तरे कोगमपित्यजेत् ४२ त्यजेरेकं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा० वृ कुलस्यार्थेग्रामस्यार्थेकुलंत्यजेत् ग्रामंजनपदस्यार्थेआत्मार्थेपृथिवींत्यजेत् ४४ चलत्येकेनपादेनतिष्ठत्येकेनपं
१०२ डितः नासमीक्ष्यापरंस्थानंपूर्वमायतनंत्यजेत् ४५ नगपास्यागतोगच्छेत्सिद्धेकार्येसमंफलं परिज्ञार्थ्यविपत्तिःस्या
108 मुखरस्तत्रहन्यते ४६ पंचयत्रनविद्यंतेतेनतत्रदिवसंवसेत् धनिकःश्रोत्रियोराजानदीवैद्यस्तुपंचमः ४७ अनापके
नवस्तव्यंनवसेद्दुर्नापके आत्मनःशांतिमन्विछन्नवसेद्वालनापके ४८ सर्वेयत्रविनेतारः सर्वेपंडितमानिनः
सर्वेमहत्त्वमिछंतितत्राहंरमवसीदति ४९ घटंभिंद्यात्पटंछिंद्यात्कुर्याद्रासभरोहणं येनकेनाप्युपायेनप्रसिद्धःपु
रुषोभवेत् ५० नहीदृशंसंवननंत्रिषुविद्यते दयामैत्रीचभूतेषुदानंचमधुराचवाक् ५१ विवाहोधनसंबंधो
पाचनंस्त्रीषुसंगतिः आदानमततःस्यापिमैत्रीभंगस्यहेतवः ५२ दर्शितानिकलत्राणिगृहेसुसमशंकितं कपि
तानिदृहस्यानिसौहृदंकिमतःपरं ५३ नमानदीनतारेषुनसौख्येषुनदुःखेषु विश्रंभस्थाहप्राःपुंसोयाहदिचित्तेनिरंतरं राम
५४ शोकारातिपरित्राणंप्रीतिविश्रंभभाजनं केनरत्नमिदंसृष्टंमित्रमित्यक्षरद्वयं ५५ दुःखेनश्रेष्यतेमित्रंश्लि १०२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यं दुःखेन भिद्यते भिद्यते भिन्नमस्मिन्यत्नुपाप्नोति : सा दुःखैकमसापिनी ५६ ययोरेव समं वित्तं ययोरेव समं कुलं त
योर्मैत्री विवाहश्च न तु पुष्टविपुष्टयोः ५७ चिबुके यस्य लोमानि न वक्षसि न गंडयोः तेन मैत्री न कर्तव्या यदि निर्मातृ
कं जगत् ५८ दानेन तपसा शौर्येण यस्य न प्रथितं यशः विद्यायामर्थलाभे वा न स्याज्जन्म निरर्थकं ५९ परोपकारार्थ
मसाधियत्नुष्यस्य जीवितं जीवंतु यस्य पशवो येषां चर्माप्युपकरिष्यति ६० यज्जीव्यते क्षणमपि प्रथितं मनु
ष्यैर्विज्ञानविक्रमयशोभिरभग्नमानं तन्नाम जीवनं फलं प्रवदंति संतः काकोपि जीवति चिरं च बलिं च भुंक्ते
६१ किं तेन जातु जातेन मातुर्यौवनहारिणा आरोहति न यः स्वस्य वंशस्याग्रे ध्वजो यथा ६२ अजातमृ
तमूर्खेभ्यो मृताजातौ सुतौ सुतौ वरं यतस्तौ स्वल्पदुःखाय यावज्जीवं जडो दहेत् ६३ न पुत्रः पितरं द्वेष्टि स्वभावा
त्स्वसरितस्स्वसाज्जारगात्राहि विदूषी जायतेन्यस्मरेतसः ६४ न पोक्तं यः सुतः पितरं द्वेष्टि तं विद्यादन्यरेतसं यस्मिन्ना
रापयं द्वेष्टि तं विद्यादन्यरेतसं ६५ किं कुलेन विशालेन शीलमेवात्र कारणं कृमयः किं न जायंते कुसुमेषु सु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.व गंधिषु ७० नभ्रत्वेन पृथंतेग सौरासाधनेपदं रवेर्व्यापारमारनेप्रतीयोन पुनः प्राप्तिः ७१ अधमामातुलैः
१०३ ख्याताः श्वशुराश्चाधमाः उत्तमाश्चात्मनः ख्याता पितुः ख्याताश्च मध्यमाः ७३ ज्येष्ठो भ्राता पितृसमो मृते पितरि स
103 र्वेस सर्वेषां वृत्तिदाना स्यात्स त्वन्यान् परिपालयेत् ७४ कनिष्ठास्तं नमस्येरन् सर्वे छंदानुवर्तिनः तमेव ह्युपजी
वेरन् यथैव पितरं तथा ७५ विभागे च समानांशे पितृर्द्रव्य स्यकेवलं लधोः पूर्वं तदोप समृगम्यः सहिनिग छ
ते ७६ अपाशेषश्चाग्निशेषः शत्रुशेषस्तथैव च पुनः पुनः प्रवर्तते तस्माच्छेषं न रक्षयेत् ७७ कुभोज्ये
न दिनं नष्टं कुभार्यया राशर्वरा कुपुत्रेण कुलं नष्टं तन्नष्टं परदीयते ७८ चतुरः स्वजनः पूर्वमुपायास्तेन वै यसा
नमष्टः पंचमः कोपि गृह्यते येन पोषितः ७९ स्त्रियस्तपः कामपतेस तिकर्षं वगपति सेषतम कुउ ते वा
सतंतामि छंति पोषितः ८० पदैव भर्ता जानीया न्मंत्रमूलपरां स्त्रियं उह्निजेन तदे वा स्याः सर्व्याद्दृशममता राम
हिव ८१ वर्वरश्च तपस्वी स्या रश्वा प्यकृतवुराः म यथा स्त्रीस नीराजन्तिति नन्दे धामहे ८२ जस्वं १०३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नि सार्हमन्येन पश्यं सन्यं स विभ्रमं हृदये विंतयं त्यन्यं न स्त्रीणामेव कुतो रतिः ८३ नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां नापगानां
महोदधिः नांतकः सर्वभूतानां न पुंसां वामलोचना ८४ रूपान्वितां त्रिषमांनाक्षिप्यापर्य पितान्नरः नेननारवनारी
णां सतीत्वमुपजायते ८५ सा भार्या या प्रियं ब्रूते स पुत्रो यत्र निर्वृतिः तन्मित्रं यत्र विश्वासः स देशो यत्र जी
व्यते ८६ तस्मात्परिपूर्णोहं न भयं मे स्त्रीनिमोहनिद्रेण परिपूर्णस्यैवैरोर्भवति भयं पं सिद्धिकासूनोः ८७
अतिपरिचयादवज्ञा संततगमनादनादरो भवति लोके प्रयागवासी कूपे स्नानं समाचरति ८८ वृजन्नधः प
यात्युच्चैः नरः स्वैरेव चेष्टितैः अधः कूपस्य खनकः ऊर्ध्वं प्रासादकारकः ८९ अतिपरिचयादवज्ञा संततगमना
दनादरो भवति मलये भिल्लपुरंध्री चंदनतरुमिंधनं कुरुते ९० एते नीतिशास्त्रेभ्यः ब्राह्मे मुहूर्ते पुत्र षष्मजे
न्निद्रामतंद्रितः नरः प्रातः समुत्थाय हिश्वपतिश्रीगणाश्रया ९१ नोत्तरस्यां प्रतीच्यां वा कुर्वीत प्रापते शिरः शय्या
विपर्ययाद्रमो हि हिते: शास्त्रे गारितः ९२ न कुर्यात्सरसारे क्वां विश्वासस्त्रीषु वर्जयेत् हतोरशास्त्रः सीतापीहतः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रा॰ व्र पल्पाविदूरषः ९३ नमद्यव्यसनैः क्षीवः कुर्याद्देतालविल्पवं तस्माद्योहियमः सौवास्वराणमहरयैः भयं ९४ हाने
१०४ सत्वाश्रितेरद्यात्रपथ्यानापवान्भवेत् वलिनाः त्मार्ष्यितोवं धैदानप्रोषस्यश्नुह्ये ९५ ब्राह्मणान्नवमन्येतब्रह्म
104 शापोतिदुःसहः तस्यकाग्यौगतः कोपाद्ब्राह्मणास्यपरीक्षितः ९६ हंभारंभोद्दतंकर्म्मनाचरेदिह्हनिः फलं ब्राह्मणा
हंभलद्वापिविद्याकर्यस्यनिःफला ९५ नस्त्रीजितःप्रमूद्धःस्याद्दाटरामवधी हतः पुत्रशोकाद्दशरथोजीवंजायाजि
तोऽत्यजत् ९६ क्षिपेद्वाक्यशरान्घोरान्नपारुष्यविषस्रुतान् वाक्पारुष्यरुषाचक्रेभीमःकुरुकुलक्षयं ९७ प
रेषांक्लेशदं कुर्य्यान्नपैशन्यंधनप्रियं पैशुन्येनगतौराहोश्छेदं द्वौतक्षणीपतां ९८ कुर्य्यान्त्रीधनाम्यस्तां नया
ज्यामानहारिणीवलिमार्गेनयाप्रापलघुतांपुरुषोनमः ९९ वक्रैः क्रूरतरैर्लघैर्नकुर्य्यात्प्रीतिसंमतिं वसिष्ठस्या
हरद्धेनं विश्वामित्रोनमंत्रितः १०० तीव्रेनपासितीनानामिद्विषाराणानविश्वसेत् विश्वामित्रोपिसोवंशोमेनकावश राम
मागतः १०१ भक्तंरक्तंसदासक्तंनिर्दोषंनपरित्यजेत् रामस्सन्त्यासंनीसीतांशोकशल्याकुलोभवत् १०२ नक्रोधायपानधा १०४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नस्वभीमामिछेद्विधेपतां निपीतन्मात्तजुपिरः प्राप निद्रांवकोदरः ३ वर्जयेदिंद्रियजयेनिर्जनेजननीमपि पुत्री
स्तनोपिमध्यम्रःकामितःशंवरस्त्रिया ४ प्रभुप्रसादे विश्वासंनकुर्यात्तत्प्रसंनिभे नेदैनमेत्रीनिःक्षिप्तःशकटीलोह
वंधने ५ नलोकापतवादेननास्तिकःस्याद्दैवताः हरिर्हिरण्यकाशिपुंजघानस्तंभनिर्गतः ६ स्वप्युत्रतपरान्नृ
पज्योन्नैवापमानयेत् नहुषःप्राप्तनांप्राप्यच्युतोगस्त्यापमानतः ७ हितोपदेशंश्रृणुयात्कुर्वीतचयथोदितंवि
दुरोक्तमकृत्वाभूत्कौरवःशोकभाजनः ८ नपुत्रायतमैश्वर्यंकुर्यात्तार्प्यःकपंचनं पुत्राप्पितप्रभुत्वोऽभूद्गतरा
ष्ट्रस्तृणोपमः ९ अतिसत्स्मकमाचारंनत्यजेत्साधुसेविते दैत्यानांश्रीवियोगोभूत्सत्यधर्मक्रियामुचां १० नदी
नांनखिनांचैवशृंगिणांशस्त्रपाणिनां विश्वासोनैवकर्तव्यःस्त्रीषुराजकुलेषुच ११ नकुर्यादभिचारेष्वं
वंप्रपाहिकुहकक्रियांतत्स्मरौनैंद्रजित्कृत्याभिवारसमपेहता १२ व्याकुलोपिविपत्पातैःस्मरेद्धिष्णुंसदाहृ
हिशरनत्यगतोभीष्मःसस्मारगरुडध्वजं १३ एतेषिमेदृस्य संदेहोविद्यावैगाङ्गेनकार्येप्सिःकुहदर्शनैः ।

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ पु मप्रभावमद्यापियतो स्त्रीयश्पसे तु ना १४ इति श्रीशार्ङ्गधरविनायां पद्धत्यां नीतिपरिच्छेदः अथ्यामिश्रकनीतिः
१०५ मणिः शाणोल्लीढः समरविजयी हेतिनिहितो मदक्षीणो नागः शरदि सरिदाश्यानसलिला कलाशेषश्चन्द्रः सु
105 रतमृदिता बालवनिता शोभन्ते गलितविभवश्चार्थिषु नराः १ शशी दिवसधूसरो गलितयौवना कामि
नी सरो विगतवारिजं मुखमनक्षरं स्वाकृतेः प्रभुर्धनपरायणः सततदुर्गतः सज्जनो नृपाङ्गणगतः खलो मनसि
सप्तशल्यानि मे २ एतौ भर्तृहरेः अविधेयो भृत्यजनः शठानि मित्राण्यदायकः स्वामी अविनयवती च
भार्या मस्तकशूलानि चत्वारि ३ शक्तिरहितोपि कुप्यति सेवासक्तोपि मानमुद्वहति अधनोपि हि कामयते
जानाति विधिर्विडंबयितुं ४ दुर्मन्त्रान्नृपतिर्विनश्यति यतिः संगात्सुतो लालनाद्विप्रोनध्ययनात्कुलं कुत
नयाच्छीलं खलोपासनात् मैत्री चाप्रणयात्समृद्धिरनयात्स्नेहः प्रवासाश्रयात् स्त्री गर्वादनवेक्षणादपि कृ एम
षिस्त्यागात्प्रमादाद्धनं ५ कोर्थान्प्राप्य न गर्वितो विषयिणां कस्यापदोस्तं गताः स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि १०५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मनः कोनामराज्ञांप्रियः कः कालस्सनगोचरांनरगतः कोप्पीगतोगौरवं को वा दुर्ज्जनवागुरांनिपतितः क्षेमेणजातः
पुमान् ६ क्लीवे धैर्यंप्रद्युपेनतव स्त्रिन्नासपृष्टेस्तांतिः स्त्रीषुकामोपशांतिः कोकेशौचंद्यूतकारेवसत्यंराजामित्रंकेन
दृष्टंश्रुतंवा ७ मांसंमृगाराणांदृष्टानंगजानामृगाहिषाचर्म्मफलंकुमाराणां स्वाराणांहिनूपंचनराणांहिरएपमेतेगुणा
वैरकराः भवति ८ इन्द्रस्यनश्यतिपशोविषमस्यमैत्रीनष्टक्रियस्यकुलमपयरस्यधर्म्मः विद्याफलंव्यसनिनः
कृपणस्यसौख्यंराज्यंप्रमत्तसचिवस्यनराधिपस्य ९ शाठ्येनमित्रंकपटेनधर्म्मंपरोपतपेनसमृद्धिभावंसु
खेनविद्यांपरुषेणनारींवांछंतिपेव्यक्तमपंडितास्ते १० धान्यवादेषुवित्ताशामोक्षाशाकौलिकेमते आमान
रिचपुत्राशाशात्रपमेतन्निरर्थकं ११ राजाऽघराणीवाल्लराः सर्वभक्षीस्त्रीचावश्यादुष्टबुद्धिः सहायः प्रेष्यः प्रतीपोः
धिकृतः प्रमादीत्याज्याऽदमेपश्चकृतेननवेति १२ वैद्यंपानरतंनटंकुपटितंस्वाध्यायहीनंद्विजंयुद्धेकापुरुषंहपं
गतरंपंमरवंपरिव्राजकंराज्यंवालस्यपंचमंत्रिरहितंमित्रंमित्रंछलान्वेषिपम्राप्यांयौवनगर्विनीपररतांमुंचंति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रा॰ वृ जेयंऽगिताः १३ हंसः क्षीरपाः फलं स्त्यजंति विहगाः शुष्कं सरः सारसा निर्द्रव्यं पुरुषं त्यजंति गणिकाः भ्रष्टं नृपं मंत्रिणः पु
१०६ ष्पं पर्युषितं त्यजंति मधुपाः दग्धं वनांतं मृगाः सर्वः कार्यवशाज्जनोऽभिरमते कः कस्य वा वल्लभः १४ स्वफलनिचयः
106 शाखाभंगं करोति वनस्पतेर्गमनमलसं वर्हाटोपः करोति शिखंडिनः चतुरगमनो जात्यो पोऽश्वः स गौरिव सत्वा सनेऽगु
णावति जने प्रायेण नैर्गुणाः खलु रूपं १५ त्यजति भृत्यमकृतपापं मित्रं दशटः प्रमादिने विद्या ह्रीः कामिनम
लसं श्रीः क्रूरं स्त्री दुर्जनं लोकः १६ द्वाविमौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययप्रत्ययकारकौ स्त्रियः कामितकामिन्यो लोकः पू
जितकः १७ द्वाविमौ पुरुषौ लोके स्वर्गस्योपरि तिष्ठतः प्रभुश्च क्षमया युक्तो दरिद्रश्च प्रदानवान् १८ द्वावि
मौ पुरुषौ लोके न भूतौ न भविष्यतः प्रार्थितो यश्च कुरुते यश्च नार्थयते परं १९ द्वाविमौ पुरुषौ लोके शिरः राम:
शूलकरौ परौ गृहस्थो यो निरारंभो यपरिग्रह २० द्वाविमावंभसि क्षेप्यौ गाढं बध्वा गले शिलां धनिनं चाप्रद १०६
तारं दरिद्रं चातपस्विनं २१ संतश्च हंसस्ते न किं यदि खलः स्वत्कालकूटेन किं दातारो यदि कल्पशाखिभिरलंय

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घर्थिनः किंतरोः किंकर्पूरशलाकया यदिहदृशः यं ध्यानमोतिप्रियः संसारेपिसतीद्रजालमपरं यद्यास्तितीर्थे
तेनापिकिं २३ लोभश्चेद्गुणेन किंपिशुनता यद्यस्ति किंपातकैः सत्यंचेत्तपसाचकिंशुचिमनो यद्यस्तितीर्थे
न किंसौजन्यंयदिकिंगुणेः समहिमा यद्यस्तिकिंमंडनताय द्यास्तिकिंपातकैः सत्यंचेतपसाचकिंडनैः सद्विद्या
यदिकिंधनैरपयशो यद्यस्तिकिंमृत्युना २३ मित्रंस्वच्छतया रिपुंनयबलैर्लुब्धंधनैरीश्वरं कार्य्येण द्विजमादरेण
युवतिं प्रेम्णा समैर्बांधवान् अत्युग्रं स्तुतिभिर्गुरुं प्रणतिभिर्मूर्खं कथाभिर्बुधं विद्याभीरसिकंरसेन सकलं शीले
नकुर्य्याद्वशं २४ केषामर्थ्यतेवाजीचारुगतिः शशांकधवलं छत्रंप्रियाः सुस्वतः प्रोत्तुंगस्तनमंडलाविजयि
नोमत्ता पुरुःपंचषाः तांबूलं प्रचुरं सरवासवतुरः संपद्यते चेत्सापि प्राज्ञत्वंकप्रयाणमितरंतमात्रप्रपा
णोवुधाः २५ कस्यापि जवोहिसम्मेः परमेविभूषयात्रपांगनायाः कृशतातपस्विनः द्विजस्यविद्यान्नपतेरपि
क्षमापराक्रमःशस्त्रबलोपजीविनां २६ पांडुवकुलस्य वासःश्रमभ्रमस्तुर्वसंतसमयः पुष्पेशरन्मालतीधानुष्कः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ प॰ कुसुमायुधः परिमलुः कास्तूरिकोऽस्य धनुः वाणीतर्करसोज्ज्वला प्रियतमा वयो नूतने मार्गः शांभवस्त्वयं
१०७ वैमल्यया गीतिः कविर्विल्हणाः २७ विल्हाणस्य इदं कैरविणीव कोकयुवतीनीवांभोजिनी वांधवं मेघं चातकमं
107 डलीव मधुपश्रेणीव पुष्पाकरं माकंदं पिकसुंदरीतरुणी प्राणेश्वरं प्रोषितं चेतोवृत्तिरियं मम प्रियसखे त्वांद्रष्टुमुत्कं
ठते २८ निसर्ग्गाञ्च यथास्मरंति मुनयो हंसा यथा मानसं सानंदाः स्फुटशल्लकीवनयुतां ध्यायंति रेवं गजाः युष्मद्द
र्शनलालसाः प्रतिदिनं युष्मान्स्मरामो वयं धन्यः कोपि स वासरोऽत्र भविता यत्रावयोः संगमः २९ एतो श्रीराघवचैत
न्यश्रीचरणानां इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ मिश्रकनीतिपरिच्छेदः अथ युगजप्रशंसा यतो गजैर्विनाश
त्रोराज्ञः शोभा न जायते जयप्रतापौ सैन्यस्य रक्षातस्माद्विहोमते १ सुरास्वर्गेसुखेनासन्नुकामगाः खेचरागजा राम:
मुनिशापात्तु गताभूमौ ततो जातवनेचराः २ भद्रा मंद्रामृगा मिश्रा श्चतुर्धा जायते गजः त्रेताद्युगत्रयेऽभूवन्मिश्रा १००
कलियुगे गजाः ३ शार्ङ्गधरस्यैतौ यतः सत्यं ततो धर्म्मो यतो धर्म्मस्ततो धनं यतोनूपं ततः शीलं यतो नागास्ततो जयः ४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यद्दद्दनमस्मिंहंचयद्द्दाष्टमपार्थिवं यद्दद्दौर्य्यमिशसंवृतुतद्वत्तैनमकुंजर ५ प्राकारगोपुराहालकुपाटेद्दारना
हिषु भंजनेस्मिंहंच यद्द्दाष्टमु मर्द्दनेचैवनागावज्ञायमाः स्मृताः ६ प्रजालोचितमुखः कोमः शक्तोः प
रंगजात हंतुंप्राकारमुन्मेथारेयाश्वनोऽरजएन् ७ एक शक्ति महारेणाभ्रियतेश्वोऽ नरोपिच सहेन्महा
महारणोशतंपुद्दे स्ववारणः ८ कीडास्वचरेद्दारांजलेपुष्पितपंकजे स्मपपतिगजाहलेभृंगयुष्कर
पुष्करैः ९ स्त्रियोवतारयसेतेस्म नयाश्वनि श्रवाः नास्तिसमोवंधुर्नास्तिहस्तिसमः सखा १० वालकोया
तुवीकौरैन्मोशयंतः स्वपतिभिर्मनोमोहयंतोमत्ताः पौरुषाः संग्रामसीमिस्वलवहलतावाद्मा
दोकमानाः मुष्टिदंडप्रहारैश्चरममपिवलंकंपयंतः परेषांयेषांसद्वैगजेंद्राभुविविजयविंधौतेमताभू
मिपालाः ११ वुलेत्तियेषांनशतंगजेंद्राःपुरःप्रयाणेवलशोलितुल्याः वांछंतिनैवंविजयंकथंतेरणेनितिश्च
द्दंचकथलभंते १२ सतुसंभेदयंतोवलेविकल्पमष्टप्रावृतित्रो ष्टयंतः प्राकारंदारयंतःपरमनसिपरांप्रीति

शा॰प्र॰ मुखादपेतः ग्रहं विद्रवपेतः सघनमपि वनं हेलया यो सास्यपेतीये शमाजौ गजेन्द्रः खलधराधिशिभुजो
१०८ गज्जं पः सिद्ध एव १३ रसं निपक्षं मुदिताः स्वकीयं प्रभृति सैन्यं कुपिता ष्परिषं प्रापोरपो छंतिमिति तं प्रभूनां
108 गजे स्वस्समामेकवलं वलीयः तावद्गर्जति वीर्यस्य रविधुन विधोभदु मध्योपि धीरलाव हावं तिवेगये
रमपि दधतः सन्मुखीनास्फुरणगाः पूराजूरः मुसज्जो मरमुदितमन्या मोनं विधुनन् यावन्नायाति कोपात्
तविविधरवाघेयएकोपि नागः १५ सैन्यो तारेणतो धुनी बुसततं पीवारिवं धावते योमभ्रमन् परितः परोहते
वलं युद्धे पुयो धावते यः सोयं किति नायरक्षरणे सैन्योन्तारयणतो धुनी बुसततं पीवारिवं धावते योमाविधो
मोत्रे कदुगायते समाज्ञे विजिगीषुभिर्गजगणाः कैः पार्थिवैर्नाप्यते १६ मातंगैरपि येम्ल हीदृभवनु पुराणा राम:
धिके जन्यते यैः श्यामैरपि सर्वलोकमहिता कीर्त्तिः सितानन्यतो यैम्नैतैरपि सगरैरपुमदः शोधं समानीय १०८
तेते मीभाग्यवत्तः प्रयाति पुरतः स्तंभेरमा भूपतेः १७ एते गुणाकरस्य प्रतिगजप्रशंसा अथ भद्रलक्षणा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नि मतिमाने श्रुवि श्रुल श्वारुरुष्टश्मतान्मनः मुखेसुरभि नि श्वास स्तान्माजि ह्रौष्टता ब्रका १८ तथासतुलसंस्थानौ
रंतौ सुभ्रौ विशेषतः मधुपिंगलनेत्रश्च महाकायो महाबलः १९ पुरस्तादुच्छ्रितश्चापि पश्चाद्वनतोपि यः धनुर्वि
नतवंशश्च समपार्श्वतलः शुभः २० विंशसाधनखेष्वपुपोष्टादश भिरेव च विद्धाद्द्वा गिनिर्मिश्रेभ्यो नाव
भेत्स कुशादरौ २१ अन्वर्थो हेम्भूर स्व समावोन्नयकक्ष शः कल्याणमेधालजसौ सभद्रः परिकीर्तितः २२ अथ
मंदलक्षणानि मलर्गवा वामहावक्षो महामो यो महोदरः पीनोनुपरः सांद्रत्वकस्थूलविमक्तो महाशिरः २३ वहले
मेद्रूमिद्रोघ श्रुतः स्निग्धैस्तनूरुहैः स्थिरैः स्थिराकृतिनलैः पादैश्च पृथुभिः समैः २४ स्थिरलिंग्योविशाले च पा
ने वोगति मतिप्रकीर्तितो विषाणेन स्याविद्धांस्रौष्ठो दीर्घश्च रोमशः २५ कुम्भे संस्थानगमनो मंदो मेदुगानि क्रमः स
मी स्मत्नोचने निस्सानिद्रोधरश्च गच्छति २६ धीरोनुस्तोहस्तिमांगतोहृ गो जितश्रमः निर्भयो मद्रुग्धि श्वधृतिमा
न मंद उच्यते २७ अथ मृगलक्षणानि तेनुस्तंक्षाणीयाहो पस्यन्वास्थलनुमेहनः तनुर्वशोदरश्चैव तनुधकतनु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰प॰ तुहः २८ दीर्घजिह्वविषाणाश्च दीर्घगात्रबलघोरसः पक्ष्मलरोमकर्णलकुरस्लाद्यापि सहृतः २९ निपातोगोचरस्था
नेशय्याप्ययांची यूनिर्वृतः सूयाभिभवशंकी च निलमेवावनस्थितः ३० ह्रस्वश्चवपालांगुलो दीर्घं विक्रमैः
पुनश्चविनदन्दुर्म्मोतिश्चापिधावजि ३१ अपमिश्रकेलसर्पण वर्द्धाणीवद्धलीकश्चहंउपातेभ्वाक्षमः गच्छे
१०९ त्यक्तेश्वेगश्च भारंश्च भारं माप्यावलादति ३२ कृष्णाच्चाप्यायते नागः क्षिप्रं चयाहीयते कहुम्लवणेश्चैव तूक्ष्णे
109 श्चातुरतांव्रजेत् ३३ स्निग्धसांस पदेरेर्नरेत्सैनमभितापयेत् सर्वेषां लसंरोगः केष्विदुन्नोमिश्रोभवेद्गजः ३४ अथ
गजप्रक्रिया एवंविधानाजानजासान्वनाद्दानीपयापिवः विनयेधिष्ठ्यव लुम्बालु चवसरिपालयेत् ३५ शूर
मारोहकं कुर्याद्दृशगं च विशेषतः शूरत्वंकातरत्वेवृत्तद्वायत्तंगजेयजन्मः ३६ साज्ञौनः कल्पितः शूरभूरासूटम
तापवान जयसेकोपिमातङ्गः षद्सहस्राणि वाजिनां ३७ शरतोमरचक्रैश्च गजलंधतानूणः सगाज्ञगेय रामः
पासेवतस्मान्त्स्वर्गोपमागजाः ३८ एतेवालकाप्यात् इति शार्ङ्गधरविरचितायांगजप्रशंसापरिच्छेदः अथसुर १०९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गमशंसा पुरासयस्याहरयोश्विवेतुः खेचराः किलगेधत्वेभ्यः समुत्पन्नाः सताखचत्र्चारिणः १ जेजोवाघ्रंशुद्दगयोः
र्ह्वस्थितलस्यशत्र्कोजनुगाद्देवं शालिहोत्रंमहामुनिं २ क्षितिविधिपस्थानमीयांतंयथास्तुर्वहिनाट्मे इषीका
स्त्रेलासोप्यवोयस्यंत्तत्यातयेऽध्विनत्तु ३ ततः प्रसाहितलैस्तमाहाद्भुरमिरं मुनिः पृष्टमससात्यसेवेगस्त्र्रणानाम
विष्यति ४ पूर्वंशकादिदेवाहनत्वंगमिष्यथ तथाभूमिपतीनीचंगौरवेणासमन्विताः योराजाभवतांतुष्टिरवान
पानादिभिः सेहकरिष्यतिसमवेचजयवारीभवाहीभे विष्यति अथागसमुवंराज्ञांगजावाहनतांहयाः जेवाधम्मीर्थ
कामाष्व्रसाधयस्तुपकारिणः आमूलमंडलंयस्यगृहेसंतिननाजिनः गरहमितिश्रुतेनापिलेखाद्दुरितशांतये अ
श्वायस्यजयलसंयस्याश्वालस्यमोहिनी अश्वायस्यजयलसेयस्याश्वालस्यमेदिनी अश्वायस्यायशास्त्रस
यस्याश्वालस्यकांचनं नियसगधिवेगेनमिषतांपृथिधान्विनां शत्रुंनिहत्यपात्येकः शूरोवाजिप्रभावतः शत्त्र
स्त्रैर्भिन्नदेहोपिप्रांतोपिगुरुभारतः नमुंचतिरणेनाथमतः कोन्योहयात्सुहृत् द्दस्यैनिमेषमात्रेणयपावाहैः सुस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰प॰ धितैः इति शार्ङ्गधरस्येते ह्रस्वप्रशंसा अथाश्वानां सामान्यलक्षणानि ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां चैव
१०१० लगोः श्वेयाहयोत माल्लेख्यः पूर्वः सुभावहमायेणाः शुक्लः क्षत्रियो लोहितः स्मृतः वैश्यः पीताभावर्णः स्या
110 स्यात्कृष्णवर्णश्चतुर्थकः पुष्पगंधः सदा विप्रः क्षत्रियोऽगुरुगंधकः घृतगंधो भवेद्वैश्यः मदगंधश्चतुर्थकः वि
वेकी सत्त्वगुणो विप्रस्तेजस्वी क्षत्रियो बली दृष्टभावस्तथा वैश्यः शूद्रो नित्यं सकातरः ब्राह्मणः क्षेमकृत्सेव्यः सि
द्धिगच्छंति वाजिनः क्षत्रियाः पुष्टकार्येषु वैश्याः इष्यार्थने सदा शूद्राश्चामेध्यमांसे भुञ्जोलैवं वाजिनः सदा आरो
हे हृष्टकार्येषु यद्धेष्वा श्वतीर्थिषे सदा सर्वसाम्य वंसेन वाजिनोऽयेनुभूतले जोय्य सावाधनेपायस्तेके
केशरस्य च भस्मरा समुक्षेणामहावेगाः समस्ताभ्यामृतुधास्मृताः ज्ञित समभा विनीता मे राजा हसिनेहयाः स्मृताः एमः
अथ शुद्धयमावयवानां लक्षणानि आताम्रो पूजिता वोष्टेव लतीनोत्मदुख चौचि हारक्षणाचनीचीचतालरसंप्रश १०१०
स्यते घना स्निग्धाः सुवृत्ताश्च समा दन्ताः सशोभनाः नातिदीर्घो हि पृथुनैव हनू वाहस्य शोभनौ अस्पर्शनिगर्म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नेत्रे चैव सुवृद्धे नेत्रे क्वा विलेप्य शस्ते वाजिनां नेत्रे मध्वाभे कालतारके सावर्तं च विशालं च ललाटं वाजिनां शुभं शस्तेत
मसु संहृष्टमावर्तद्वयभूषिते ह्रस्वताकर्णयोः शस्तातौ क्ष्णाग्रा तनुतात था सुदृढौ कुंचितादीर्घौ धन्यामीवां विदुर्बुधाः
केसरं च जटा हीनं स्नद्धुरीर्घं प्रशस्यते अनावर्तौ हृदं प्रवृत्तं स्कंधौ वाहस्य पूजितः उरो विशालं शस्तं च कुक्षी दीर्घौ
न्नावोन्नते शुभे ऊरू वृत्तौ समौ बाहू ऊर्ध्वं जानु प्रशस्यते अवक्रेमांसलहीने च वाजिजंघे तु शोभने कूर्चं समंगुसं
स्याद्रुधिव्रणविवर्जितं हृष्टमंगुलिका सूक्ष्मा वर्तुला दृढपृष्ठा खुराः पार्श्वाव सुन्नतौ हीबौ सुदृढौ च समौ शुभौ
सवलविस्तृतं च जठरं वाजिनो शुभं नातिदीर्घं समं पृष्ठं किंचित् विनतं शुभं एतं शालिहोत्रस्य पीनकटिः ए
क्षतश्च पश्चाभागः पृथुः स्मृतः मृदुर्गस्निग्धायते पिन्को वाले पुच्छं प्रशस्यते वृषणौ च समौ हृष्टौ विलो
मशो कृष्णवर्णादिहीनं वह्नस्वमेढ्रं नामिष्यते अथाश्वांगमानलक्षणानि त्रुद्वीहि त्रयमानं अंगुल
स्यानिमद्यते हलो पिहिसमाख्यात श्चतुर्विंशति रंगुरोहो विंशत्यंगुलं वक्रमुत्तमाश्वस्य कीर्तितं अंगुलद्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शाव्र· पद्दीमतुसुखं स्यान्मध्यवाजिनः ततोषिःपञ्चांगुलंन्यूनंकानष्टस्यमुखेस्मृतं ग्रीवोत्तमस्यषट्पंचाशान्मितांगुलैः चत्वारिंश
१०११ त्रधिकामध्यमाधवस्यकीर्तिता षात्रिंशदंगुलेग्रीवाहीनाश्वस्यप्रकीर्तिता षड्विंशदंगुलैः चत्वारिंशत्सङ्घधिकाम
|||| ध्यमाश्वस्यकीर्तिताः षात्रिंशदंगुलेग्रीवाहीनाश्वस्यप्रकीर्तिता षड्विंशद्अंगुलैर्ग्रीवाहीनाश्वस्यप्रकीर्तिता उरःश्रेष्ठ
करिश्चैवमुखंतुल्यंसमादिशेत् करोगासप्तांगुलोग्रीमौलोतानुकंचषड्ंगुलं स्रक्ष्मोमजुःपुच्छदंडः कथितोविंश
दंगुलः द्वाविंशदंगुलोत्सेधजंघेचैवोत्तमेस्मृते अष्टादशतथामध्येहीनेचैवचतुर्दशः सप्तांगुलैः खुरप्रोक्तउत्त
मोश्वपंडितैः षडंगुलोभवेन्मध्यःकनिष्ठःपंचसम्मितः चतुर्हस्तप्रविख्यातउत्तधेनहयोत्तमः त्र्यर्द्धहस्तेन
हीनस्तुभवेन्मध्यस्तुरंगमः ततोहस्तेनहीनश्चहीनाश्वः सहयःस्मृतः पंचहस्तसमायोनदैर्घ्यमुत्तमवा
जिनि चतुर्लिमध्यमेप्रोक्तंत्रिलिः साद्धहस्तपाधमे अपांगास्यमूलंतुतिर्यग्शवंप्रमासायेत् खएता एभः
लकुर्यावदूर्ध्वमानेनबुद्धिमान् अथहयानांशुभलक्षणानि अथातःसंप्रवक्ष्यामिलक्षणंनोहवाजिनांशु १०११

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भानिवर्णैरावर्त्तैस्तानिर्विचार्यद्विचारतः सर्व्वश्वेतो हयो यस्तु श्यामैककर्णो भवेत् स वाजी वाजिमेधार्हः श्यामकर्णः
प्रकीर्त्तितः यस्य पादाः सिताः सर्व्वे तथा च मध्यतः कल्याणपंचकः प्रोक्तः सदा कल्याणकृत्तमः यस्य पादौ सिताः सर्व्वे
पृष्ठं वक्षो मुखं तथा मूर्द्धजाश्च सिता यस्य तं विद्यादष्टमंगलं मुखे चंद्रकसंवीतो जम्बूफलसमाकृतिः श्वेतपादः सा
विज्ञेयो मल्लिकाख्यः सुपूजितः कृष्णो वाजी भवेद्यस्तु कृष्णतालुर्न्नदुष्यति कुत्सितावर्त्तकर्णोपि पंचकल्याणकः स्म
तः अथ शुभावर्त्ताः एको ललाटे द्वौ मूर्द्धि द्वौ द्वौ पार्श्वोपपार्श्वयोः द्वौ च वक्षसि विज्ञेयः प्रयाणे चैक एव तु एवावर्त्ता द
श प्रोक्ता वाजिनः शुभकारकाः प्रयाणे मारुतो भालेष्वौ द्वौ वक्षसि चाश्विनौ सूर्याचंद्रमसौ मूर्द्धि रंध्रे द्वे गजाननौ उपरंध्रे हये
शेषे तु दशावर्त्ता स्मृताः शुभाः त्रयो यस्य ललाटस्था आवर्त्ता अधरोत्तराः निश्रेणी सा परिज्ञेया वाजिवृद्धिकरा परा अने
नैव प्रकारेणात्रयो ग्रीवास्थिताः शुभाः ललाटे युगलावर्त्तौ चंद्रार्कौ शुभकारकौ कंठे चिंतामणिर्ज्ञेयाश्चिंतितार्थफ
लप्रदः आवर्त्तः पृष्ठवंशे यः स सूर्याख्यः शुभः स्मृतः नकुलस्यैते अथाशुभलक्षणानि चत्वारोपि सिताः पादाः सर्व्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०ग्र:
११२
111
112

श्वेतस्य वाजिनः भवंति यस्य सस्याज्योपमद्युतस्तद्दूरतः अन्यवर्णशिरो यस्य पुछं वा यस्य वाजिनः पुछे न शिरसा चापि
नानावर्णः सन्निरितः हीनदंतो धिकश्चैव केरालीहा स्मृतालुकः कुद्दालो मुशली च्यं गी षडेते स्वामिघातकाः आघा
मुसलस्तनी चैव द्विखुरः ककुदी तथा एकांडश्चैव जातांडो वा हाः याहाः प्रकीर्त्तिताः पंचभिः सप्तभिर्द्दंतैर्वा हीनो हीनाधि
कोस्मृतो करालीचाधरैर्दंतैः घाघंते यस्य चोत्तराः कृष्णा तालुर्भवेद्यस्य स भवेत्कृष्णतालुकाः कुद्दालस्था श्वोतन
रैर्दंतै घाघंते यस्य चाधराः श्रितैकचरणः पुछहीनस्तु मुशली स्मृतः कालोहावर्त्तकः कर्णदेशे यस्य सम्प्रगि
कः व्याघ्रामो व्याघ्रवर्णो व्यालनयुक्तस्तनी स्मृतः द्विखुरंगा खुराकारैः खुरैर्विद्याद्विचक्षणः आवर्तः ककुदे
यस्य ककुदीस उदाहृतः मुष्कैनैकेन लंवेन हयस्त्वेकांड संज्ञितः अंडाभ्यां लोमशाभ्यातु जातांडो न हितः स्मृताः न शा०म:
स्याभं वक्रपुछं च कृष्णनीलं परित्यजेत् नियः केवलकृष्णस्य श्वसर्व श्वेतस्य सर्वश्वेतस्य पूजितः अथ दुरावर्त्ताः पुछे १०१२
जानुनिकच्छायां मेढ्रे स्वेहनौ हृदि भूदेशेनेत्रपरितः कर्णायेतहृधस्तथा अधरोष्ठे च घोणायां गंडयोश्च कुकेतथा मु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

केनाभौत्रिके कुक्षावावर्त्तास्त्वतिनिंदिताः शार्ङ्गधरस्यैते अथाश्वानां शुभाशुभचेष्टितं बुधाः कथयंत्यशुभमशुभं वा यदि

वा शुभं स्वामिनो वाजिनां चिह्ने स्वहिह्ने योऽविचक्षणः यः सततं ह्रेषते यो एवमूर्द्ध्वविचक्रः करोति कखुराग्रेणालिखन्भूमिं

स शंसति रणे जयं यः करोत्यसकृन्मूत्रपुरीषं वाश्वमोक्षणं स शंसा विपरीभूतिमसंतयं स्फुटं दुर्मनाः निःकारणं

निशांते योऽह्रेषां रावं करोत्यपि परचक्रागमं शंसी स विज्ञेयो विचक्षणैः पुच्छं कांकितपुच्छो यो जायते यस्य घोरकः स

स शांतिस्थिरस्यापि दृष्टेन तस्य प्रयाणके स्फुरल्लिंगाय सहस्रं ये ते पुच्छतो ऽश्वस्य वह्निजाः निर्गच्छतः प्रमोचो शंसति निशा

गमे ऽश्व एव शालां संमासाद्य पदांतमधुमक्षिकाः मधुजाले प्रवधूति म्रियंते श्वाऽस्तदा ध्रुवं सरदेवारयेद्यस्य

विशेतेह यात्नये मंदुरायेत दाधा यो रक्तवक्त्रो महाकोपः नकुलस्यैते अथाश्वानां जन्मदेशाः अथाश्वानां जन्मदेशा

श्च वक्ष्याम्यनुपूर्वशः उत्तमानां च मध्यानां हीनानां यत्र संभवः उत्तमास्ताज्जिकाः प्रोक्ताः पारसीकसमुद्भवाः कोंका

णाः स्वच्छत्वा रणाश्वा तथा सौराष्ट्रजाहया अथ मध्यमाः उरो जाताश्च कीराश्च तुरुष्काः रहूकाश्च पोहकजाः सैंधवामत्स्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ ब्र॰ स्थलजातास्तथा हयाः अथ हीनाः शोभना आज्ञालाश्चैव तथा सारसता हयाः अन्ता हयाः अधमा शोकर
णाः सर्वे ये च मांसरक्तरोमश्च वा ः अथ पाश्ववाहनविधिः अथातः संप्रवक्ष्यामि हयोरणमुत्तमं येनविज्ञान
१०१३ मात्रेण पारे वेतः प्रियतो व्रजेत् नृपा वतेन गतिशिक्षायाः सत्त्व वर्णो वयो बलं वेगहीनस्य वाहहस्य सर्वमेतान्निरर्थकं
113 तस्मा द्वेगजितं वाहं तरुणं पुष्टविग्रहं वाहयेद्वाहकः सज्ज स्कारणं सान्त्वयन्मुहुः साङ्गं सुकटिनां चैव यावाण्णो
दकसंयुतां तृणकाष्ठयुतां चैव रणभूमिं च वर्जयेत् समां च विपुलां चैव किंचित्सान्द्रसमन्वितां एकान्ते विज
ने चैव रणभूमिः प्रशस्यते स्थूलश्च क्रोधनो मूर्खो भीतो कामबलात्समः अस्थानदण्डपाती यो वाजी तस्य न धाव
ति हृष्टसर्वाः स्वतन्त्रः प्राज्ञः प्राज्ञः स तावत्कोन्तरः सस्थानदण्डपाती च सोत्तमो वाहकः स्मृतः चलाकिसल रामः
यापादः कर्णमध्ये कट्टरिच्छिन्ने चलाति कटिदेशे लासने संस्थितश्च हपहृदयमतिज्ञः स्थाने दण्डाव पातीस खलु १०१३
तुतुरगयोक्ता पूज्यते पार्थिवेन्द्रै ब्राह्मणेभ्यान्कि दोनैनसौम्येन ज्ञाविपततया वैरर्पे शाहेन दण्डेन प्रदण्डेनवाहये

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त् हेषिते स्खलिते भीते नेत्र थावोन्मार्गगामिनि कुपिते भ्रांतमिंगिते च सुदंडं नि पातयेत् हेषिते स्कंधमुद्दिश्य स्खलि
ते जघनांतरे भीते वक्षस्युच्छलिते न्यसेत् वक्रं चोन्मार्गगामिनि कुपिते पुच्छसंस्थाने भ्रांते जानुद्वयांतरे सर्वसमप्रासदंड
सुदंडमेकं निपातयेत् अस्थाने ताडिते वाजी वहून्दोषान्वाप्नुयात् तावद्भवंति ते दोषा यावज्जीवमसौ हयः
अवाहितो विनश्यंति सर्वकर्मक्षमा अपि कशाघाताधिपरीतांगा जायंते ऽसत्तवाहनात् पंचधाराः प्रवक्ष्या
मि ज्ञात्रऋषिभिर्याः प्रकीर्तिताः प्रथमा विक्रमाधारा द्वितीया पुलका स्मृता तृतीया पूर्णकंठी च चतुर्थी त्वरिता
स्मृता पंचमी ताडिता षष्ठीति निरालंबा प्रकीर्तिता विक्रमा गतिरित्युक्ता चतुःपादैः प्रताला स्मृता मुखपादसमायु
क्ता पूर्णकंठी च सा भवेत् स्वेच्छया त्वरिता धारा ताडिता चैव पंचमी षष्ठी चैव तु या धारा स्वर्गलोके श्रुतिष्वपि यासंख्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा-ब्र रोमकूपानां वाहकस्य हयस्य च तावद्वर्षाणि स स्वर्गे हयपृष्ठे हतो नरः यं लोकं वाजिपृष्ठे सुहता गच्छंति मानवाः तं
१०१५ लोकं नाधिगच्छंति विविधैः क्रतुसहस्रैरपि वाजिनां वयोज्ञानाय दन्तानेतान्प्रवक्ष्यामि वाजिनां मुखलक्ष
115 णां ये न विज्ञानमात्रेण वयोज्ञानं प्रतीयते षड्भिर्दन्तैः सितास्तैर्भवंतीह पश्चिमे मुखैः कषायैर्द्विरष्टैः संदंशैर्म
ध्यमांसैः पतितसमुद्दितोऽस्थिश्चतुःपंचवर्षः सदंशानुक्रमेण त्रिकसमगुणिताः कालिकापीतशुक्लाः का
चमाक्षीकशंखावलुचलनं मतश्चैव विपातं चाविद्धैः लघुत्वं मारुतदोषेण पित्तदोषेण मंदता दौर्बल्यं स्वाभिरो
षे पार्श्वहीनो नास्ति वाजिनां महाघोणा महाकाया महोरस्का महास्वनाः स्निग्धांगाः सर्वदा ये च तेषामायुर्भवेद्बहुः एमः १०१५
करणांगे पीडिते येषां सिंदूराभस्य दर्शनं शोणितसम्भवेत् स्थिरे ते वाहाश्चिरजीविनः भवंति विपुलारे खातं विद्याच्चि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

राजीविनोनभांज्ञिषैंग्रंतिग्रंनियेवाहाभास्करात्प्यतिहृष्ठय: ९ शुकुसीकटीकासी: स्मनिशाश्चिरजीविन: नविष्करेति
पेयासेसुभस्साहूलमेरना: महाशिरोललाटश्चवाजिनाश्चिरंजीविन: अर्द्धप्रोपस्थितारेखाहृश्यंतेयस्यवाजि
न: तस्यस्यसु: सेमुद्देश्योदशमंमाप्यवत्सरे अंगुलायांदशाहुनववर्षाणांतस्यजीविते जीवेत्त्रयोदशाब्दानिय
स्यसस्यतुरंगुला भिन्नत: पूर्वकायेनस्थूलजानुश्चयोहय: भूणसिकूर: लब्धाक्षस्तत्वल्पायु: समकीर्तित: जय
स्यैते समाषष्टिर्द्धिधामनुजकारिणींपंचवार्षिशाहृस्यानाहानिशेतवरकरम्भयो: पंचकक्रति: हिंसूपतत्त्वाउ
हृषमाहिषयोर्द्धादश पुन: स्मृतेच्छागाहीनांदशकसम्हिता: षट्पमेकस्सापि अथोपधानिवाजिनांकृतेव्योषा
जाज्ञेविड्याहैशुकुटजेतव्क्षातकीसेधर्वरूपानामसर्षपहीपप्रकाहृशगुरोमांसरसोनासमसंधायान्तरसैलभेतसत्
तंयोविष्कृ शाल्यामिमांसमि: ससमुगाहिकोहिरशन: सस्याहृशस्यामयान इतिवीजुतोनवलस हृर्वांद्यत
यवानीरीशशिरसवेदासुम्भंहरीतकीहिंगानिसेलवणोत्रिदिनांतरे अथपरिक्षाप्रसप्रसितरवुरवेतुक: स्पा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰प॰ मल्लयेऽपि पारः स वातिकरसमीपे मूत्रधारो सवेगो हृष्टान्न च लखलीनः कुक्कुटस्कंधबंधः किटिवरकटिनोन्नू
११५ हरिगः स्यात्तुरंगः स बलविपुलकायो भुतुरी रहे शोवर्तीस समरविजयप्रस पकारकः स्यात्तुरंगः विकसद्दसिते
115 नेत्रः स्निग्धगंभीरहेषस्तरित चतुरगामी वायुवेगः स सत्व ॥ इति शार्ङ्गधरविरचितायां तुरगप्रशंसापरिच्छेदः ॥ अ
थ खड्गलक्षणं खड्गाह्व स्मील याराज्ये पशः खड्गाद्दवाप्यंते खड्गाद्वैरिविनाशश्च यत्नात्तमभिदध्महे
नकुलेस अथ तस्य रागाजिल्लो हान्नोल क्षणगाव स्मेय चात्कंमुनिपुंगवैः ॥ मिद्दङ्गसाङ्गभेदेनतेलोहाविविधा
मताः निर्जरः कोपि पौद्यादिभेदा ह ऊर्विधा मताः ॥ रसकुम्भसुतेशस्ता नानाव्याधिविनाशिना वस्यंतेष
पृशोयस्मात्संगगाः खड्गादिकर्म्मसु नामभेदेनापि हानिलोहा नामभिरधपहो सुङ्गांगहरंयस्यनो लमोषतस्य रामः
तौ यते रोहिणी तांविजानीयात्तज्ञलेवडवेदना नीलपिंडे समांगं च नीलपिंड विदुर्वधाः मपूरकटसंस्थानम् १०१५
ग यस्य प्रतीयते मयूर्षीव जकेलोहं तां विदुर्मुनिपुंगवाः नगकेसरपुष्पाभमंगं यस्य प्रतीयते मेपूरवज्रके मारूसौ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हशास्त्रविदो जनाः यस्मिन् नितिरपक्षाभमंगं लोहे प्रतीयते दुर्लभं तन्महापूज्यं तिल्कि एं गं सुपाकजं सुवर्णसि
हशाकाणलेगहथा स्त्रविदो जानाः यस्मिन् नित्तिरपक्षाभ मंगं लोहे प्रतीयते दुर्लभं तन्महापूज्यं तितिएं गं सुपा
कजं सुवर्णसिंहशाकाणलेगेभूमि: प्रतीयते सुवर्णवज्रकं तिद्याद्भूक्ष्मसमहागुणं श्याविधिंत्रसुक्ष्मं वद्रूवा
भांगंसुपाकजं यस्मिन् शैवालमालानमधुरसेनुगुनुणं गवाः सुलक्षपाश्वहं यं प स्थम ध्येलवयासमांगकंधू मवेत्सी
मसंस्थानं मोषलेवज्रकं विदुः मणालनालप्रतिमावैरयसंश्रितैः कोकोलवज्रकं माहुः स्वयोगं वज्रोषितकाः श्र
गं प्रतीयते यत्रवज्रयं स्थिसध्यान्वितं दुर्लभं तन्महापूसंग्रोध्यवज्रकपुखेतो लोहातोस्पैहाणंवस्तेते तूष्मप
त्रसमाभूष्मपत्रसमाभूमिरंगेश्वेतं प्रतीपतोतं धवजिगीरिपाडिखाडिज्ञाः प्रवदंतिहि तच्चीपत्रावलीकालालो
वर्णगामिपात्रिकामाहुः कालगिरिः पाडिपालिज्ञाः प्रवदंति हि तन्वोपत्रावलीकालोहशास्त्रविशारदाः धाएशु
भाभवेद्यसमधेकजैलसन्निभं हे सं रंगेप्रितंगात्रविद्यालकजलवज्रकं सूक्ष्मरजतपत्राभमंगेहेमाः स्पिपति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ब्र॰ का कुरीरकः समाख्यातस्तत्स्तते भयं पुर्भवेत् केतकीपत्रसदृशमंगं यस्य प्रतीयते तो विद्यात्कतकि वज्रं तु वारा
१०१५ न्तलोहं प्रचक्षते निरंगरौप्यपत्राभमीषन्नीलविभं वपदुर्लभं तन्महामूल्यं कांतिलोहं प्रचक्षते चित्रंगदसमं न पत्रा
भमंगे यस्मिन् प्रतीयते विद्याद्दृश्यमनवज्रं तु तीक्ष्णाधारं महागुणं कृष्णभूमिसुवर्णाभमीषद्धूम्रांगसंगतं डाहुनी वज्र
115/2 कं घास्कालसंज्ञमथापरे उदुंगकपिलाभासमंगं यस्मिन् प्रतीयते नकुलांगं तु तं विद्यात्स्पृशंतं स्याहि नाश
नं आसीकामासिकायस्य अद्भंगकुंडलीकृतं कुड्वज्रकनामानं प्राहुर्नागार्जुनो मुनिः खड्गको यस्य अं
तर्गतं तं चिद्रहीनं विशालं मध्यस्थूलं स्थूलधारां तीक्ष्णं रक्ष्मो वृक्षछेदनाय महांतं कृत्वा खड्गं दैवराजो
तितृष्टः श्रीमन्नाख्यं महांतं तनुपंनतं तच्चेजायते तो छेदे गाढं चिद्रहीनं मोटुः खड्गविचक्षणाः स्पष्टं यस्मिन् राम
भवेत् खड्गे शरीरं प्रातिविंवितं त्र्यंगपत्राभिधं खड्गं प्राहुः खड्गविचक्षणाः स्पष्टं यस्मिन् भवेत् खड्गे शरीरं प्र १०१५
तिविंवितं एरंडवीजाभमंगं यस्मिन् प्रतीयते माहिषाख्यः स वै खड्गो नीलमेघसमच्छवि यस्यांगे स्थूलरेखा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वुनमस्त्र गरुचिः सर्वतो व्याप्य तिष्ठेद्धृ एतीक्ष्णाति सूक्ष्म प्रविशति हृधिरस्य शर्मात्रे एणखड्गैः पस्तोभः पी यया नं शम
ति निखिलं व्याधिमाधिं समग्रं यो वैरिश्रेरिणो विशं तां प्रवदति गिरिशो वज्रमेतद्गुजाहि ये मा व्याक्षिति पः समयध रणी
शालि प्रशान्त्यहि षत्साथः सा पः क्रमा पी हृत निरिल कुलः से प्रहाव हृ मोन पस्मिन् ल स्थौः स्थिरात्मी वसति रति
पति सर्वलोकाधि नाथे हवात स्मा सपलाट पमनुलगुराः पूजनी पोन रै दैः लो हरत्नाकर स्थितेः गुणदेषा श्व खड्ग
नोव स्यंते क्रमशोन पापान क्षितापवुधःकु यीनखड्ग जाविवेचने अविज्ञातो ऽतः खड्गः शुसंपतिनो शकः विज्ञातैः
सकलैश्वर्यदायकी भवति प्रभोतस्मात्ते षांगुणामेव स्य यथोक्ते मुनिपुंगवैः ममैते अथ गुणाः पसयस्तु यहि
हेतच्चेत्सर्वांगे हुरं गखड्ग सुतमे माहुः सद्यो संपत्तिकारकं अङ्गुवैराहूतिर्यास्मिन् खड्गे स्वाभाविकी भवेत् अपिदोषल
हेत्वा पिहन्ति वंड्ल लोयपाग हाचक्रेतथा पूलं ज्ञमहस्मंटलंत पोयत्र स्वाभाविके खड्गे सखड्गोन पकुल्लेभ एकवरोभ
वेधस्क लसरौकेन संयुतः स खड्गरजो व्यपते विजि पः शुभकारकः पीतं चीलें तथा कृष्णं संतु वीजा कृतिं तथा पच

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा·खं॰ दाडिमबीजाभंतद्व्रणंप्रवरंविदुः निष्कलङ्कोभवेद्यस्तुराजचिह्नविलोपितः मधुरोमधुवर्णाभिः सखड्गोदेवदुर्लभः आ
१०१६ हतेयत्रमधुरोध्वनिः समुपजायते पुत्रसखड्गोन्यते शत्रुसैन्यप्रनाशनः कांस्यनस्वाभातियस्मिन्खड्गेहतेध्वनिः
खड्गोत्तमंतंवदंतिगिरिशाः शुभवर्द्धनः यस्मिन्खड्गेशरीरमक्षिपलेतियपा खड्गराजोभिवद्ध्यो वंध्योपदेवदेहेरपि
116 यदिसमभवेद्रक्षंवंध्योपप्रनयनान्नवर्णोपतिंचेत्सम्भवतिन्यते शत्रुनाशेकहेतुः सतुखड्गःश्रीप्रवाहेनिखिलरिपु
कुलध्वंसनेधूमकेतुः लोहरत्नाकरस्थिते अपशोभाः खड्गे शुभलक्षणायघतत्प्रेषुपेषप्रकाशितं तच्छुद्धं प्रमुसं
पत्यैर्निर्मितंशत्रुसंपदे यस्याधोदृश्यतेचिह्नं मध्येयेनप्रकाशते साहितार्थेनखड्गतुल्यतितं खड्गंनरपुंगवाः प
स्यायेदृश्यतेचिह्नंमध्येनाधोपिदृश्यते खड्गंमध्यगुणंप्राहुः खड्गशास्त्रविशारदाः अधोर्द्धेलक्षणंयस्ययो एमः
र्द्धेनैवदृश्यते अधमःसभवेत्खड्गः सिद्धितपानांमयावहाः कुधोर्द्धेलक्षणंयस्यनाधोर्द्धेलक्षणंभवेत् १०१६
तंखड्गंमध्यमंप्राहुः खड्गशास्त्रविशारदाः तिर्यग्यस्यसम्भवेच्चिह्नमपिसर्वांगगोचरं खड्गाधमंतंन्यपतिरं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्चार्द्धे लक्षणं यस्य नाधोर्द्धे लक्षणं भवेत् एवं विवर्ज्जयेत् तिर्यक्स्थितमधोर्द्ध स्यात् पर्य्यर्द्धं न वा भवेत् नापकृष्टं न
मकृष्टं तु प्राहुः खड्गकोविदाः अर्द्धार्द्धे वर्णएकाः स्यादूर्द्ध्वार्द्धे भिन्नवर्णकः वर्णसंकरवान् खड्गोऽस्य पाणौ मयवर्द्धनः
आहते यत्र खड्गे स्यात् ध्वानिः काकस्वरोपमः अत्राकारध्वनिर्वा स्यात्तं वर्ज्जयेन्न रखंगवेः इति निरवलनपुष्टमर्थसार्थ
मर्णाहितमेकोम्महेव खड्गशास्त्रे गिरिशमतमिदं निषेव्यं च कोक्षितिपातिमांचिसमभूद्दुच्चक्रवर्ती इति शार्ङ्गधरविरचि
तायां पद्धत्यां खड्गलक्षणपरिच्छेदः अतः परं प्रवक्ष्यामि खड्गलक्षणमुत्तमं यथा मया हेहसंभूते दर्सास्थिभिरगीदक्ष्मेलो
ह प्रधाने खड्गार्थं प्रशस्तं तद्विशेषतः खटिखट्टरआर्षिकवंशभूर्प्यारिकेषु च विदेहेषु तथांगेषु मध्यमग्रामवंगेषुः
सह्यामेषु चीनेषु तथा कालंजरेषु च लोहप्रधानं तद्धानां खड्गानां शुभलक्षणं खटीखटहरजाता पेदर्शनीया स्मृतेस्म
ताः कायच्छिरखार्षिकाये मर्म्मग्रागुरुवलयाती स्मृताः छेदसहाः वंगाः दृढाः शूर्प्यारिकोद्भवाः असहा भवन्ति तेषां प्र
भावंतो विदेहजाः अंगदेशोद्भवास्तीक्ष्णाः सुदृढाः सुहृपास्त्या लघवश्चतथा तीक्ष्णामध्यमग्रामसंभवाः सहाश्चैव नातिलेमा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰त्र भवाः असारा लघवस्तीक्ष्णाश्ववोङ्गिरे शेसमुद्भवाः सह्यामोद्भवाः खड्गा सतीक्ष्णा लघवस्तथा निर्व्रणा निर्मलास्तीक्ष्णा
१०१० श्चीनदेशसमुद्भवाः कालंजराः कालसहा लेपांवस्या मिलक्षणाः शोनार्ङ्गमंगुलानां तु श्रेष्ठ खड्गमकीर्तितं
117 तदर्द्धं मध्यमं ज्ञेयं ततो हीनं न कारयेत् प्रमाणाभ्यधिकं चैव बहुच्छिन्नं व्रणं तथैव च दीर्घः सुरः शङ्खोयुस्य खड्गस्य
भार्गवे किङ्किणी सह शाल्मधारणो श्रेष्ठमुच्यते खड्गः पद्मपलाशाभो मण्डलाग्रश्च शस्यते करवीरपलाशा
ग्रः सहश्च विशेषतः महीघ्रजसुगन्धाश्च पद्मोत्पलसुगन्धिनः वर्णतः श्च सत्राकाराः सवर्णा गगनस्य च
ससो गुणस्थाः शस्यते व्रणाः खड्गं तु माप्यिवं श्रीवृक्षपर्वताकारा लिंगयज्ञनिभाश्च ये मेगात्मा नांत या
मेघां सह शायेच भार्गव काकोलूक सवर्णा भाविषमा गुणिसंस्थिताः वंशानुगाः प्रशस्ताश्च न शस्ता ह्येक ए म॰ः
दा चन खड्गे न पश्येद्दुढं नं बुद्ध्या विहरात पानुवन्धास्यक यये न मूल्यं याति देशकपचन उच्छिष्टो न स्पृशेत्तव १०१७
ड्गेनिशि कुर्यान्न शीर्षको रिवा चे पूजयेदेनं गंधमाल्यानुलेपनैः खड्गं प्रशस्तं मणिहेमयुक्तं कोशे सदा चंदनचूर्ण

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पुत्रे संस्थापयेत्भूमिपतिः प्रयत्नात् रक्षेत्तथैवं सुशरीरत्वञ्च श्रीविसुधर्म्मोक्तरभाषितानि चिह्नानि खड्गस्य सु
भाशुभानि विज्ञाय भूमीपतयः सदैवं संधारयेयुः सुमुहेन्द्रयाणां इति शार्ङ्गधरविरचिता यो खड्गप्रशंसा पद्धतिः
अनुवेद ईश्वरोक्ताद्धनुर्वेदाद्व्यासस्यापि सुभाषितात् पद्यादाकृष्णपरचितो यत्नः संक्षेपतो मया १ विनाशा
य धरायां योधनुर्वेदायतत्ववित् यतः स प्रमेनि शिष्याशाभिश्चात्तत्वविचारणा २ अतः सदेहहोत्लायां रेलं तीये
नैमासं ये ये स्मिन्नेवापवत्तु रेवीर चितामरोक्ष्य चित्तः ३ यस्याभ्यासमसारेण निष्पद्यन्ते धनुर्द्धराः जेतारः यस्ते न्या
नां तस्याभ्यासो विधीयतां ४ एकोपि यत्र नगरे प्रसिद्धः स्याद्धनुर्द्धरः ततो यांत्यरयो दूरं मृगाः सिंहगृहादिव ५ इ
तिधनुर्द्धरप्रशंसा अथ धनुर्द्दानविधिः आचार्येण धनुर्वेदं ब्राह्मणो सुपरीक्षित लुब्धो धूर्तैः कृतघ्नश्च मन्दबुद्धे
न दीयते ६ ब्राह्मणाय धनुर्वेदं खड्गं वै क्षत्रियाय च वैश्याय दापयेत्कुन्तं गदां शूद्राय दापयेत् ७ धनुश्चक्रं च कु
न्तं च खड्गं च छुरिकां गदां सप्तमं बाहुयुद्धं स्यादेवं युद्धानि सप्तधा ममैते अथाचार्यलक्षणं आचार्यः समद्धः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०त्र
१६८
118

साच्चतुर्भिर्भागैर्वः स्मृतः ८ भांचैव भवेद्योधः ९ केन गणको भवेत् ९ हस्तः पुनर्वसुः पुष्यो रोहिणी चोत्तरात्रयं अ
नुराधाश्विनीचैव रेवतीदशमीतथा १० जन्मस्थे चतुर्थे तीये च षष्ठे वै सप्तमे तथा दशमैकादशे चंद्रे सर्वकर्मा
णि कारयेत् ११ तृतीया पंचमी चैव सप्तमी दशमी तथा त्रयोदशी द्वादशी च तिथयश्च शुभा मताः १२ सूर्यवारः
शुक्रवारो गुरुश्चैव च एतद्वारत्रयं धर्म्मप्रारंभे शस्त्रकर्म्मणा १३ एभिर्द्दिनैस्तु शिष्याय गुरुशास्त्राणि कर्म्म
णा १३ एभिर्दिनैस्तु शिष्याय गुरुशास्त्राण्यिदापयेत् संतर्प्पदानहोमाभ्यां सुरदेवान् विधानतः १४ ब्रा
ह्मणान्भोजयेन्नेत्रका नारीः चाप्यनेकशः तापसानर्च्चयेम्मंत्री पेचाम्ये शिवयोगिनः १५ अन्नपानादिभि
श्चैव वस्त्रालंकारभूषणैः गंधमाल्यैर्विशेषेण गुरुं तत्र प्रपूजयेत् १६ कृतोपवासः शिष्यस्तु धृताग्निनय एमः
शिरः कृतांजलिपुटस्तत्र पापयेद्गुतोधनुः १७ अगम्यासि ततः कार्य्याशि वोक्तं सिद्धिमिच्छता आचार्य्येण १०५
च शिष्यस्य पापघ्नो विघ्ननाशनः १८ शिरस्या स्थानेम स्तेशोश बाहुयुग्मे च केशवं ब्रह्माणं नाभिमध्ये तु जंघयोश्च

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गणाधिपं १९ प्रतिमंत्रं उं ह्रौं शिखास्थाने शंकरायनमः उं ह्रौं नाभिदेशे ब्रह्मणे नमः उं ह्रीं नंघ पोर्गणापतयेनमः २
इत्थं कारयेन्न्यासं येन श्रेयो भविष्यति अन्योपि इत्थंमंत्रैर्गणनाहं सतिके सवने २० शिष्यायमानुवेचा पंधनुर्मंत्राभि
मंत्रितं कोडाकोडाभिमंत्रेणारघाद्धेराविधानतः २१ प्रथमं पुष्पवेधं च फलहीनेयत्रिणा ततः फलयुतेनैव मत्स्यवेधं
च कारयेत् २२ मांसवेधं ततः कुर्यादेवं वेधो भवेत्त्रिधा एतैर्वेधैः कृतैः पुंसां शराः स्युः सर्वसाधकाः २३ वंधनेनैव मां
सस्य शरयानो यदा भवेत् पूर्वं हिरमानमाश्रित्य तदा स्याद्विजयी सुखी २४ दक्षिणे कलहो घोरो विदेशगमनं पुनः
पश्चिमे धनधान्यं च सर्वं च वैवो सरमुभा २५ ऐशान्यां पतनं दुष्टं विदिशो न्या श्रशोभनाः हर्षपुष्टिकर श्रेवासि
द्धिदाः शल्यकर्मणि २६ एवं वेधत्रयं कुर्यात् शरवृंदुभि निस्वनैः ततः प्रणाम्यगुरवे धनुर्वाणान्निवेदयेत् २७ इति
धनुर्ग्रहणविधिः अथवापस्य मार्गणा प्रथम योगिकं वा पुष्पडचापं हितीयकं निजवाहुलोम्नाना धनुर्वाणं निवेदये
त् २८ इति धनुर्ग्रहणविधिः प्रथमं योगिकं चापं पुष्टचापं द्वितीयकं निजवाहुवलोन्मानान्किंचिदूनं शुभं धनुः २९ व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा-ब्र. रंप्रमाणाधिकोधन्वी ननु साप्रमाणाधिकं धनुः धनुषा पीड्यमानस्तु धन्वी लक्ष्यं न पश्यति ३० अतो निजबलोन्मानं चापं
१०१९ स्याच्छुभकारकं देवानामुत्तमं चापं मतो नूनं च मानवे अर्द्धपंचमहस्तं तु श्रेष्ठं चापं प्रकीर्तितं तद्धि ह्रेयं धनुर्दिव्यं शं
करेण धृतं पुरा ३१ तस्मात्परशुरामेण ततो द्रोणेन धारितं द्रोणात् गृहीतं पार्थेन ततः सात्यकिना धृतं ३२ कृ
११९ ते युगे महादेवस्त्रेतायां चापि राघवः द्वापरे द्रोणविप्रश्च दैवं चापमधारयत् ३३ चतुर्विंशांगुलो हस्तस्त्वत्र तु
हस्तं धनुः स्मृतं तन्मध्ये मानवं चापं सार्द्धत्रिहस्तसंयुतं ३४ त्रिहस्तं पंचपर्वं वा सप्तपर्वं प्रकीर्तितं नवपर्वं च को
दण्डं तु शुभकारकं ३५ चतुःपर्वं च षट्पर्वं अष्टपर्वं च वर्जयेत् केषांचित् स्वभवे ज्यापं वितस्तिर्नवसंमिते ग
लयं पूर्णकर्तव्यं गलमध्ये तथैव च ३७ अपक्वं भंगमायाति अतिजीर्णं तु कर्कशं स्मृतिष्ठ दृढं तु स्नेहयुक्तक
होवाधंवैः सह ३८ दग्धेन दग्धते वेष्टमच्छिद्रं पृष्ठविनापि वा लक्ष्यं न लभ्यते तथैवासतरेपि च ३९ हीने राम:
नु संधिते वाणे स्यान्मे भंगकारकं आक्रान्ते तु पुनः क्वापि न लक्ष्यं प्राप्यते दृढं ४० गलयंत्रपि तलयंत्रपि धनहस्तकां १०१९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

धनुः एभिर्द्रव्यैर्निर्मितं सर्वकार्य्यकरं स्मृतं ४१ शार्ङ्गं यत्तु धनुर्दिव्यं विष्णोः परमायुधं वितस्तिसप्तसंमानं नि
र्म्मितं विश्वकर्म्मणा ४२ न स्वर्गे नच पाताले न भूमौ कस्यचित्करे तद्धनुः स्वर्गमायाति मुक्त्वैकं पुरुषोत्तमं ४३
पौरुषं तु यच्छार्ङ्गं षड्वत्सरशोभितं वितस्तिभिस्सार्द्धषड्भिर्मितं सर्वार्थसाधनं ४४ प्रायोपाज्ञं धनुः शार्ङ्गं ग
जारोहाश्वसादिनां रथिनां च पदातीनां चापं प्रकीर्त्तितं ४५ इति धनुः प्रमाणं अथ गुणलक्षणानि गुणानां
लक्षणं वक्ष्ये यादृशं कारयेद्बुधः पट्टसूत्रो गुणः कार्य्यके निष्ठामानसंमितः ४६ अथ गुणलक्षणानि
गुणानां लक्षणं धनुः प्रमाणेनोनिः सन्धिः शुद्धस्त्रिगुणतन्तुभिः वर्त्तितः स्याद्गुणः श्लक्ष्णः सर्वकर्मसहो
युधि ४७ अभावे पट्टसूत्रस्य हारिणी स्नायुरिष्यते गुणार्थमपि वा ग्राह्याः स्नायवो महिषी गवां ४८ तत्काल
हतगोकर्णचर्म्मणां छागलेनवा निर्ल्लोमितं तनूरूपे णकुर्य्याद्वा गुणमुत्तमं ५ पक्ववंशत्वचः कार्य्यो गुणलस्या
वरोहः प्रासे मद्रप्रदेशे सेत्त्वगर्कस्य प्रशस्यते ५१ तस्मात्त्व गुणः कार्य्यः पवित्रस्यावरोहतः हताकैस्त्रतंतून्नोह

CC-0 Dharmartha Trust J&K: An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शार्ङ्ग॰ स्तात्त्वष्टादश स्मृता ५२ तद्वृत्तं त्रिगुणं कार्यं प्रमाणेषे गुणे स्मृताः इति गुणलक्षणानि अथ शरलक्षणानि अतः
१०३० परं प्रवक्ष्यामि शराणां लक्षणं शुभं स्थूलं न चातिसूक्ष्मं च न पक्वं नातिभूमिजं हीनग्रन्थिविदीर्णं च वर्जयेदीदृ
120 शं शरं पृथु पूर्णग्रन्थिं निलकं पक्वं च पाण्डुरं समयाहरेत् कठिनं वर्तुलं काण्डं गृह्णीयाद्धनुमदेशजे ५६ द्वौ हस्तौ मुष्टि
नाहीनौ दैर्घ्ये स्थौल्ये कनिष्ठिका विधेया शरमानेषु यत्नेनाकर्षयेत्ततः ५७ काकहंसशशादानां मत्स्या
दक्रौञ्चकेकिनां गृध्राणां कुरराणां च पक्षाणते स्त शोभनाः ५८ एकैकस्य शरस्यैव च चतुः पक्षाणि योज
येत् षडंगुलप्रमाणेन पक्षच्छेदं च कारयेत् ५९ दशांगुलमिताः पक्षाः शार्ङ्गचापस्य मार्गणे योज्या
दृढाश्चतुः सरवास न्नराः स्नायुतन्तुभिः ६० शराश्च त्रिविधा ज्ञेयाः स्त्रीपुमांश्च नपुंसकाः अग्रे स्थूला एम॰
भवेन्नारी पश्चात्स्थूलो भवेत्पुमान् ६१ समं नपुंसकं ज्ञेयं तल्लक्ष्याभ्यासे प्रशस्यते दूरपाते युवतयः स्त्रवपुर्दृढा १०४०
भेदयेद्दृढ ६२ इति शरलक्षणानि अथ फललक्षणं फलं तु सुदृढलोहस्य धारातीक्ष्णं समं योजयेद्दृढं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्वेयेन शरे यस्मात्तु मानतः ६५ आरामुतं क्षुरप्रं च गोपुच्छं चार्द्धचन्द्रकं सूचीमुखं च भल्लं च वत्सदन्तं द्विभल्लकं ६६ क
र्णिकं काकतुण्डं च तथान्यान्यप्यनेकशः फलानि देशदेशेषु भवन्ति बहुलान्यपि ६७ आरामुखेन वै चर्म क्षुरप्रेण च कार्मुकं सू
चीमुखेन कवचं लक्ष्यं चन्द्रेण मस्तकं ६८ भल्लेन हृदयं वेध्यं द्विभल्लेन तु गाः शरा: मौर्वीं च काकतुण्डेन लक्ष्यं गोपुच्छकेन च ६९ अन्महे
पुच्छकं ते यं शुद्धकोहविनिर्मितं मुखे चूडोहकंटेन विद्धं अङ्गुलसंमितं ६९ इतिफललक्षणानि अथ फलपायनं फ
लस्य पायनं वक्ष्ये दिव्यौषधिविलेपनैर्येन तु भेद्यवर्माणि नेद्येत रूपत्रवत ७० पिप्पली सैन्धवं कुष्ठं गोमूत्रेणातु पेषयेत्॥
अनेन लेपयेच्छस्त्रं लिप्तं चाग्नौ प्रतापयेत् ७१ अतीसीतमनाविद्धं पीतं नष्टं तथौषधं ततो नीवांपीततैललोहं तत्र वि
शिष्यते ७२ पंचभिर्लवणैः पिष्टं मधुसिक्तैः ससर्षपैः रूपभिः प्रलेपस्त्रं लिप्तं वाग्नौ प्रतापयेत् ७३ शिखिग्रीवानुवानवर्णा
भं तं प्रपीतं तथौषधं ततस्त्वविमलं तोयं पाययोच्छस्त्रमुत्तमं ७३ इतिपायनविधिः अथ नाराचनालीकौ सर्वलो
हास्तु ये वाणा नाराचास्ते प्रकीर्तिताः पंचभिः पृथुलैः पक्षैर्युक्ताः सिद्ध्यन्ति कस्यचित् ७४ नालीका लघवो वाणा नल

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ब्र पत्ररागनोदिताः अत्रसर्वद्रूपातेषु दुर्गद्वेष्वनेमताः इतिनारायणनालीको अथस्थानमुष्टिन्त्राकर्षणालक्षणा
१० नि स्थानान्यष्टौविधेयानियोजनेभिन्नकर्माणां मुख्याःपञ्चसमाख्याताव्यायाः पंचमकीर्तिताः ७० अ
ग्रतोवामपादंचदक्षिणांचानुकुंचितं आलीढंतुप्रकर्त्तव्यंहस्तद्वयसविस्तरं ७६ प्रत्यालीढेतुकर्तव्यंसव्यंचै
१२१ वानुकुंचितं दक्षिणांतुप्रसार्य हृद्दूरपाते ७७ पादौसविस्तरौकार्यौसमौहस्तप्रमाणतः विशाखस्थानकंतेयंकूटल
121 क्ष्यस्यवेधने ७८ समपादेसमौपादौनिष्कंपौवसुसंगतेः असमेचपुरोवामेहस्तमात्रेणतेन्यथा ७९ आकुंचितोरू
टौयत्रजानुभ्यांधरणींगतौ दर्दुरक्रममित्याहुःस्थानकंदृढभेदने ८० सव्येजानुगतंभूमौदक्षिणांचसंकुंची
तः आयतोपत्रदातव्यंतंविद्याद्गरुडक्रमं ८१ पद्मासनमसिद्धंतुउपविश्ययथाक्रमं धन्विनाततुविज्ञेयंस्था
नकंशुभलक्षणं ८२ इतिस्थानानि अथगुणमुष्टयः पताकावज्रमुष्टिश्चसिंहकर्णीतथैवचमुष्ठ
रीकाकतुंडीचयोजनीयायथाक्रमः ८३ दीर्घातुतर्जनीयत्रपार्श्वितांगुष्ठमूलकेः पताकासाचविज्ञेया राम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नलिकादूरमोक्षरोगा ८४ तर्जनीमध्यमामध्येंगुष्ठोविशतेयदि वज्रमुष्टिस्तुसाज्ञेयास्थूलेनाराचमो
क्षणे ८५ अंगुष्ठनखमूलेतुतर्जन्यग्रंसुसंस्थितं मत्सरीमाचवीज्ञेयाचित्रलक्ष्यस्यवेधने ८६ अंगुष्ठाग्रेनतुत
र्जन्यामुखंयत्रवीवेसीतं काकतुंडीचसाज्ञेयासूक्ष्मेषुयोजिता ८७ इतिगुणमुष्टयः अथधनुर्मुष्टिसंधानं सं
धानंत्रिविधंप्रोक्तमधकर्ध्वंसमंसदा योजयेत्त्रिःप्रकारंहिकार्येष्वपियथाक्रमं ८८ अधश्चदूरपातिस्यात्सम
लक्ष्यंसुनिश्चलं दृढस्फोटंप्रकुर्वीतऊर्ध्वीतऊर्ध्वसंधानयोगतः ८९ इतिधनुर्मुष्टिसंधानं अथव्यायामाःकौ
शिकःकेशमूलेवैसीरःशृंगेचमालिकः वत्सकर्णःसविज्ञेयोभरतोदृढभेदने ९ अवरोवत्सकर्णाश्वग्रीवायांभरतो
भवेत् ९० अशकेस्कंधनामाचव्यायामाःपंचकीर्तिताः ९१ कौशिकश्चिबुकप्रदेशमालिकःवत्सकर्णःसविज्ञेयो
भरतोदृढभेदने ९२ दृढभेदेचदूरेचस्कंधनामानमादिशेत् इतिव्यायामाः अथलक्ष्यं लक्ष्यंचतुर्विधंज्ञेयंस्थिरंचै
वचलंतथा वेधयेत्त्रिःप्रकारंतुस्थिरवेधीसउच्यते ९३ आत्मानंसुस्थिरंकृत्वालक्ष्यंचैवस्थिरंखुधः चलंतुवे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१२२ धयेद्यस्तु च्चात्मनास्थिरसंस्थितः चलं तु लक्ष्यं तत्प्रोक्तमाचार्य्येणसुधीमता ९५ धन्वी च चलते यत्र स्थिरल
क्ष्ये समाहितः चलाचलं भवेत्तच्च श्रमेयमानिदितं ९६ उभावेव चलौ यत्र लक्ष्यं चापि धनुर्द्धरः तद्धि ज्ञेयं द्वयचलं श्रमे
णैव हि साध्यते ९७ श्रमेन तु सवलितं लक्ष्यं दूरं च वहु भेदनं श्रमेण कठिना मुष्टिः सौष्ठं संधानमाप्यते ९८ श्रमेन चित्र
योधित्वं श्रमेण प्राप्यते जयः तस्माद्धनुः समभ्यस्ये हि श्रमकापो विजानता ९९ प्रथम वामहस्तेन यश्च मंडूकर्यान्नारा
रः तस्य चापक्रियासिद्धिरचीरादेव जायते १०० वाम हस्ते तु संमीढे पश्चाद्दक्षिणमारभेत उभाभ्यां वश्यमं कुर्यान्ना
राचैश्च शरैस्तथा १०१ वामेनैव श्रमं कुर्यान्मुष्टिं द्देदक्षिणेकरेः विशाखेनाश्रमेनैव तथा व्यापच कौशिके २ उद्दितेभा
स्करे लक्ष्यं पश्चिमायां निवेशयेत अपराह्णे च कर्तव्यं लक्ष्यं पूर्वदिसाश्रितं ३ उत्तरेण सदा कार्यं नवस्य मविरेः ॥
धंकं संख्या मेन विना कार्यं न लक्ष्यं दोहितामुदं ४ ष्वरिधन्यं तरे लक्ष्यं ज्येष्ठं लक्ष्यं प्रकीर्त्तितः चत्वारिंशं न्मध्यमं स च राम
विंशतिश्च कानिष्ठकं ५ शराणां कथितं त्वेतन्नाराचानामथोच्यते चत्वारिंशच्च त्रिंशच्च षोडशं च भवेत्ततः ६ ॥ १२२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चतुःशतैश्चकाण्डानां योहि लक्ष्यं विसर्जयेत् सूर्योदये चास्तमने सज्येष्ठो ध्वनिनामभवेत् ७ त्रिसातैर्मध्यमश्चैव
द्विसताभ्यां कनिष्ठिकः लक्ष्यं वपुरुषोन्मानं कुर्याच्चंद्रकसंयुतम् ८ ऊर्ध्ववेधी भवेज्ज्येष्ठो नाभिवेधी च मध्यमाः पःपाद
वेधी लक्ष्यस्य सकनिष्ठो मतो मया ९ इति लक्ष्यं अनाध्यायः अष्टमी च अमावस्या वर्जनीया चतुर्दशीः प्रतिपदा द्वि
दिन यावन्निषिद्धा सर्वकर्मसु १० अथ कालेगार्जिते देवे दुर्दिने चाथवा भवेत् पूर्वकाण्डे हतं लक्ष्यमनध्यायं प्र
चक्षते ११ अमेवसुद्यंतस्तत्र भुजंगोयदि दृश्यते अथवा भज्यते चापं यदैवं श्रमकर्मणि १२ त्रुट्यते वा गुणोय
त्र प्रथमेवाणमोक्षणे अमंतत्र न कुर्वीत शास्त्रमतिमतां वरः १३ इति अनाध्यायाः अथ श्रमः क्रियाकलापा
न वक्ष्यामी श्रमसाध्यान्स्तु विस्मृतायेषां विज्ञानमात्रेण सिद्धिर्भवति नान्यथा १४ प्रथमं चापमासेपच्छलीका
वंधयेत्ततः स्थानकं तु ततः कुर्याद्धारणोपरिकारं न्यसेत् १५ तुलनं धनुषश्चैव कर्तव्यं वामपाणिना आदानं च ततः कृ
त्वा संधानं च ततः परं १६ सकृद्धाकस्य चापेन मुष्टिवेधं च कारयेत् नमः कुर्यात्ष्ठिवं विघ्नस्फजं गुरुधनुःसरान् १७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰
१२३
123

याचित्वागुरोराज्ञांवाणस्याकर्षणंप्रतिः प्राणवायुंप्रयत्नेनवारोनसहपूरयेत १८ कुंभकेनस्थिरंकृत्वाकुंकोणे
विसर्जयेत् इत्यभ्यासक्रियाकार्याधन्विनासिद्धिमिच्छता १९ षण्मासात्सिध्यतेमुष्टिः शराः सवत्सरेणमुनारा
चास्तस्यसिध्यंतियस्यतुष्टोमहेश्वरः २० पुष्पहारयेद्वाणंसर्व्यवस्याजयेद्धनुः धनुर्वद्विततयेद्दक्ष्यंयदिच्छेत्सिद्धिमा
त्मनः २१ क्रियामिच्छंति आचार्य्याःदूरमिच्छंतिभार्गवाः राजानोदृढमिच्छंतिलक्ष्यमिच्छंतिचेतराः २२ जेनानारज
नेयेनलक्ष्यघातोत्रजायते हीनेनापीडुनातस्मात्प्रशस्तंलक्ष्यवेधनं २३ गोपुच्छमग्रवर्वामेनासिहंकस्यपार्श्वमुष्टि
ना आकर्षेत्केसिकाद्यासेनसिरवांचालयेनतः २४ पूर्वापरौसमौकार्यौ समासौनिश्चलौकरौ चक्षुषीस्पंदये
न्नैपद्दृष्टिंलक्ष्येनियोजयेत् २५ मुष्टिनामाच्छादितंलक्ष्यंसरस्याग्रेनियोजयेत् मानोदृष्टिगतंज्ञात्वाततः कांडंवि
सर्जयेत् २६ सर्वलक्ष्येष्वेकदाचिन्नलक्ष्ययोगोजितश्रम २७ इतिलक्ष्यास्वलनविधिः अथशीघ्रसंधानं आह
नेचैवतुणीरात्संधानंकर्षणंतथा क्षेपणंचक्षणाद्यस्तोवाणस्यकुरुतेतुपः २८ नित्याभ्यासवशात्तस्यशीघ्रसंधानता १२३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भवेत् इतिशीघ्रसंधानं अथदूरपातित्वं मुष्ट्यापताकयावाणांस्त्रीचिन्हंदूरपातनं २९ इतिदूरपातित्वं अथदृढभेदि

तामथालीढस्थानेअधःसंधानमाचरेत् दर्दुरस्थानमास्थायऊर्द्धधारणमाचरेत् ३० स्कंधआमेनवज्रस्यमु

ष्ट्यांगुष्ठमार्गणेनच अत्यंतसौष्ठवाद्धाकोजायतेदृढभेदिता ३१ इतिदृढभेदिता: अथहीनगतय:सूचीमुखामीन

पुच्छाभ्रमरीचतृतीयका शराणांगतयस्तिस्त्र:मयाख्याकथितावुधै ३२ सूचीमुखगतिस्तस्यसायकस्यप्रजायतेपत्र

विलोकितंयस्यपथवाहीनपत्रकं ३३ कर्षसेनसुचापेनय:क्षिप्तोहीनमुनामत्स्यपुच्छागतिस्तस्यसायकस्यप्रकी

र्तिता ३४ भ्रमरीकथीतास्वैषामस्मिंस्मकर्मणि ऋजुत्वेनविनायातिह्येषमार्गास्तसायक ३५ इतिहीनग

तय: अथवाणानांलक्ष्यस्खलनहेगतय: वामगादक्षिणाचैव ऊर्ध्वगाधोगमातथा चतस्त्रोगतयप्रोक्ता

वाणास्खलनहेतव: ३६ कंपंपतेगुणामुष्टिस्तमार्गणस्यहिपृष्टत संमुखीस्याद्धनुर्मुष्टिस्तदावामेगतिर्भवेत्त: ३७॥

ग्रहणंशिथिलयस्यऋजुत्वेनविवर्जितं पार्श्वस्थादक्षिणांयातिसायकस्यनसंशय: ३८ ऊर्द्धमवे ऊर्द्ध भवे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चापमुष्टिगुणाः मुष्टिरधो भवेत् गुणामुष्टिर्भवेदूर्ध्वं तदाधोगामिनी गतिः ३९ इति लक्ष्यस्खलनगतयः अथ
शुद्धगतयः लक्ष्यवाणामदृष्ट्वानि नांस गतिस्त्रय दा भवेत् तदा नौमुष्टितो वाणो लक्ष्यान्न स्खलति ध्रुवं ४०
निर्दोषं शरहीनश्च समं मुष्टिद्वयोर्जितः भिन्नति दृढवेध्यानि सायको नास्ति संशयः ४१ आकृष्टो जितो यं य
श्च सुश्रु होगो ठ मुष्टितं नरनाणा अश्व गापे पुनस्तिष्ठ ति मार्गणा ४२ यस्य वान्हणास मावा णापस्य धनसमं ध
नुः यस्य मासमा भेद्यसि धन्वीनावरः ४३ इति शुद्धगतयः अथ दृढचतुष्कं अयश्चर्म घटश्चैव मृत्पिण्डं च चतुष्टयं यो
भिनत्ति हीत स्पेक्ष्यक्रे राणापि न धार्यते ४४ सार्द्धाङ्गुलप्रमाणेन लोहपात्राणि कारयेत् ता निर्मितैकं वाणेन
दृढाघाति भवेन्नरः ४५ चतुर्विंशतीचर्माणि यो भिनत्ति शरेण नरः तस्य वाणो गजेन्द्रस्य कायं निर्भिद्य गच्छति ४६
आमजले घटो वेध्य चक्रे मृत्पिण्डकं तथा आमं तु वेधये घो हि दृढभेदी स उच्यते ४७ अयस्काकाकान्तुडेन चर्मधारा राम
मुरवेन ही मृत्पिण्डं च घटश्चैव विध्येत् स चीमरवेन ही ४८ इति दृढचतुष्कं अथ चित्रविधि गाणा वाणा वा १२५

भगकगवर्त्तकाष्ठछेदनमेविंदुकंगोलकपुंगयोवेत्तिसज्ञयीभवेत् ४९ संमुखंवासमापातंतिर्यक्कृत्वायातमंवरेण
पःछिद्यद्वागाष्ठेदीसजायते ५१ इतिवाणभंगः काष्ठेखके शंसंयम्यनत्र्ववह्वावृणदिकोहस्तेनस्त्राम्यमाणेच योहं
त्तिसधनुर्द्धरः ५२ इतिवृणदिकावर्त्तः लक्ष्यस्थानेन्यसेत्कोषंसादेगोपुच्छसंनिभं पः छिंपः छिंघ्रान्तस्तरयेणकाष्ठछे
दीसजायते ५३ इतिकाष्ठछेदनः लक्ष्येविंदुन्यसेच्छुभ्रंसुभवंधूकसुच्छवन्नहं तितंविंदुकंयस्तुविध्यघीसजाय
ते ५४ इतिविंदुकंकाष्ठगोलपुंगक्षिप्तंसहूरमूर्द्धपुरः स्थितैः असंशमंशरंपरछेतोहोपुच्छसुखेनहि ५५ योहंतिश
मसुगेमनश्रीघ्रसंघायोगतः सस्याधनुर्भृतांश्रेष्ठः पूजितः सर्वपार्थिवैः ५६ इतिगोलकपुंगप्रभृतिचित्रविधिः रथ
स्थेनगजस्थेनहयस्थेनवपत्तिना धावतावैश्रमः कार्योलक्ष्यंहंतुसुनिश्चितं ५७ इतिधावच्छक्ष्यंपायपादवे
धित्वंलक्ष्यस्थानेन्यसेत्कास्यपात्रंहंस्तहयामरे तारयेच्छक्कंगमिस्तंशब्दः सजायेतनयथा ५८ यत्रैवोसघुनेश
ब्दः क्षसजायेतनयथा ५८ यत्रैरुस्तंसम्यक्छनत्रविननकर्मेद्धिपमनोयोगात्संनिश्चयतोनयेत् ५९ पुनःशब्दंद्यात

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

धा०वे० १२५ 125

चुनाडयेल्लछ्देहेतवेपुनर्निश्चयनोमेपंशाद्दस्त्रानानुस्मास्मनः ६० किंचित्कृतंहरेद्देनिजंविधानमः लक्ष्यंसमभ्य
सेद्वांजेशद्दव्यधनहेतवे ६१ इतिशद्ववेधितं अयनम्विधिः एवंश्रमविधिंकुर्यान्नयावन्मिद्धिःप्रजापतेश्च
येसिद्धेचवर्षासुनेवयाह्यंधनुःकरे ६२ पूर्वाभ्याससशस्त्राणामविस्मरयाहेनवेमासद्वयस्त्रमंकुर्यान्मनिर्वर्ष
शरद्दनो ६४ जानेवाश्वयुजमासिनवमीदेवमादिनेपूजयेदीश्वरीचण्डीगुरुशस्त्राणिवाजिनः ६५ विप्रेभ्योद
क्षिणांदद्यात्कुमारीभोजयेत्ततःदेवेपशुवलिंदद्याद्धवोवादित्रमांगलैः ६६ ततनस्तसाधयेन्मंत्रान्वेदोक्ता
न्चागमोदितान्अस्त्राणांकर्मसिद्धार्थंजपहोमविधानतः ६७ ब्राह्मनारायणंशैवमैंद्रवायव्यवारुणं
आग्नेयंचापरस्त्राणिगुरुदत्तानिसाधयेत् ६८ मनोवाक्कर्मभिर्भाव्यंलब्धास्त्रेणशुचिष्मिताअपात्रमसमर्थं
वदत्तानिसाधयेत् ६८ मनोवाक्कर्मभिर्भाव्यंलब्धास्त्रेणशुचिष्मिताअपात्रमसमर्थंवदहंसस्त्राणिपूरुषं
६९ प्रयोगंचोपसंहारंयोवेत्तिससधनुर्द्धरःसामान्येकर्मणिप्राज्ञोनैवशस्त्राणियोजयेत् ७० इत्यस्त्रविधिः धा०वे० १२५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अथ शस्त्रवारणं हस्ताङ्के लांगलीकंदो गृहीतस्सलेपनः शूरस्यापि रणे पुंसो दर्पं हरति कानरः ७१ गृहीतयोगव
स्त्रैरपामार्गस्य मूलकं लेपमात्रेण वीराणां सर्वशस्त्रनिवारयं अथः मुष्पी शंखपुष्पी लज्जालु गिरिकर्णिका
नलिनी सहदेवि च मुत्र माज्जारिकान्यथा ७४ विष्णुक्रांता च सर्व्वीसांज दाग्राह्या खेदिने वद्धा भुजे विलेपाद्वा कारा श
स्त्रौघवारिका ७५ सर्प्पव्याघ्रादिसत्वानां भूतादीनां न जायते भीतिस्तस्याः स्थिता यस्य मानवे ये शरीरके ७६ गृहीतं
हस्तनक्षत्रे चूर्णं छुछुंदरीभवं तत्संभावाङ्गजः पुंसः सम्मुखं नैति निश्चितं छुछुंदरी श्रीफलपुष्पचूर्णैः सलिमगा
त्रसहूत आघ्रायगंधं द्विरदोतिमत्तो मदं त्यजत्केसरिणोयथाग्रे ७८ श्वेतार्क्कर्णिका मूलं पाणिस्थं वारयेद्द्व
जं श्वेतर्क्कं वारिका मूलं व्याघ्रादीनां भयं हरेत् ७९ पुष्पार्क्के सादितं मूले पादला मुखसंस्थितं देहे स्फुटं निवो
त्रिसप्तमंडलाग्रे रणे शां ८० गंधाप्रीडुत्तरंमूलं मुलंमुखसंस्थं सन्मुखागतं शस्त्रौघं वारयेत्तत्र पुष्पर्क्षे विविनोद्ध
तां ८१ विधिरूपवासः शुभावाः शरपुंखायाः जटा नीलीजटा च वा भुजे शिरसि वक्रे वा स्थिता शस्त्रविवारिका ८२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० श्री० १२६ भूपादिष्वाराती ति श्रीगृहीतापुष्पमाभ्यरे ८२ इति शस्त्रवारणं अथ संग्रामविधिः प्रथमं क्रियते स्नानं शुक्लव-
स्त्रावृतो भवेत मांगल्यगीतसंयुक्तो देवविप्रांश्च पूजयेत ८३ क्षेत्रपालस्य नाम्ना च बलिं दद्यादिशो दश शास्त्रा-
णि चापि संपूज्य रक्षामंत्रं समस्तकः ८४ मंत्रः शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन चांबिके घंटास्वनेन नः पाहि चाप-
ज्यानिःस्वनेन च ८५ प्राच्यां च चंडिके यानि चात्यति घोराणि तैरक्षास्मांस्तथा भुवं ८६ खड्गशूलगदादीनि या-
नि चास्त्राणि ते विके करपल्लवसंगीनि तैरस्मान् रक्ष सर्वतः ८७ दिव्यो वध्वी नोलेपं च रक्षाबंधनकारयेत् किं-
चिन्मुक्ताच पीला च ततः सन्नाहमाहरेत ८८ सेनापतिं गजारोहो मौली तांश्च स्तुभतांस्तथा मुख्याननानपि ध-
नैर्वस्त्रैश्च परितोषयेत ८९ पूर्वं सांग्रामिमासे पररथे सज्जेत ततः स्वये योजये द्वाजिनः शुद्धाश्वस्मुख्यान जितश्र-
मान ९० रथे च धारयेत् ध्वजं कार्मुकं नांच तु यस्य च तुः शतानि बाणानां तूणीरेषु प्रपूरयेत ९१ खड्गं चर्म गदां एम०
शक्तिं परिघं मुद्गरं तथा मार्गणं चान्परं शंकुं तं पदिशांदीश्च धारयेत नरः प्रागजायस्य सोऽपव मेव समाहरेत १२६

120

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कटिवेट्टेकसत्रीसः खड्गशक्तिधनुर्युतः ॥२ ततोऽर्जुनस्य नामानिर्जुनस्य विष्णुस्मरणपूर्वकं जपेत्ततः प्रविष्टे ।
च चतुरंगाबले युद्धे ॥३ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः । येषां हृदिस्थो भगवान्मंगलायतनो हरिः ॥४ अ
र्जुनः फाल्गुनः पार्थः किरीटी श्वेतवाहनः । बीभत्सुर्विजयी कृष्णः सव्यसाची धनंजयः ॥५ इति कृष्णार्जुनस्म
रणे इति संग्रामविधिः ॥ अथाक्षौहिणीसंख्यागणिकाननलज्ञैः सहस्राण्येकविंशतिः ॥६ डयुर्यष्टौ शता
न्याहुर्न या भूयश्च सप्ततिः गजानां तु परिमाणमेतदेव विनिर्दिशेत् ॥७ ज्ञेयं लक्षं पदातीनां सहस्राणि तथा
नन् शतानि त्रीणि पंचाशद्बृहन्मंतोध्व धारिणां ॥८ पंचषष्टिसहस्राणि तथाश्वानां शतानि च दशोत्तराणि ष
प्राहुः संख्यातत्त्वविदो इति अक्षौहिणी स्वट् पंचि चिवेदाक्षिवंद्रसंख्याज्ञिहिमांशुभिः महाक्षौहिणिका प्रोक्ता से
ख्यागणितकोविदैः २००१३२१२४८९ ०० कोघस्वयोदशाक्षौक्षालक्षाणामेकविंशतिः चतुर्विंशात्सहस्राणि
तथा नवशतानि च १ महाक्षौहिणिकां प्राहुरिमां तत्त्वविदो जनाः महाक्षौहिणीकायां तु रथाकोटिमिताः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०ञ्जे० १२८ 127

स्मृताः २ स्वनुः कोटिमिताल क्षाण्येकादशैव च नाल क्षाण्येकादशैव च सप्तविंशति संहस्राणि नयानवृश

तानि च ४ महाक्षोहिणिकां प्राहुः रिमांनल विराजनाः महाक्षौहिणिकायां तु रथाः कोटिमिताः ५ सप्तत्रिंश

ल्लक्षाणि ग्रीवं नेनलवेदिभिः द्वादशैव सहस्राणि च लायैव शतानि च प्रोक्तानि नवतिस्तहृदेव मेवृगजा

मताः ७ श्वाश्वनुः कोटिमिताल क्षाण्येकादशैव च सप्तत्रिंशत्सहस्राणि नयाशनचतुष्पंसप्ततिश्चैवृस

ख्यासा प्रोच्यंमूपनपस्तानः षड्होघोऽशीतिलक्षाणि पंचधिकमितानि च द्विषष्टि सहस्राणि नयाशनचतु

ष्पंचाशदिति संख्यातानमक्षौहिणिकासु धैः इतिमहाक्षौहिणि संख्याव्यूहेविधिः मुखेरथागजाः पृष्ठे तस्य

षेत्र पदातयः पार्श्वयोश्वहयाः काव्यंव्यूहोस्यायं विधिः स्मृताः अर्धचंद्रं च वज्रं च शकटं मकरं तथा कमल

श्रेणिकां गुल्मव्यूहांनानमनः पार्श्विरक्षापयेन्नृपः यस्मिन्कुले यः पुरुषः प्रधानः स सर्वयत्नेन हिरक्षणीयः

तस्मिन्विनष्टे किल सारभूते न नाभिमंगे अवकावहंति स्सेत्तं सारनंतं भूरंशस्त्रीघमतु गस्विवे नं अपिस्वलं रा०स० १२८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रियैसैन्यपथेषुषंमुंडली अपिपंचशताःशूराःसहंतिमहंतीचमूं अथचापंचषट्सप्तविजयंतेऽनिवर्त्तिनःध
नुःसंगतिसंभुद्गावाजिनोमुमुखदुर्वलाः आकर्णयपतित्तायोधाःसंग्रामेजयवादिनःपरस्परानुरक्तायेयोद्धाः
शार्ङ्गधनुर्द्धराःयुद्धज्ञास्तरज्ञाखवास्तेजयंतिरणेरिपूनः एकःकापुरुषोदीर्णोदारयेतमहतींचमूंतंदीर्णमनु
दीर्यंतेयोद्धाःशूरस्तमाअपिदुर्निवारत्नगवैवमयग्रामहतीचमूः अपामिवमहावेगस्त्रस्तामृगगणाइवयः
स्तभग्नेषुसैन्येषुनिवर्त्ततेपदेपदेश्वमेधस्यलभतेफलंनसंशयं द्वाविमौपुरुषौलोकेसूर्यमंडलभेदिनौप
रिव्राड्योगयुक्तश्चरणेचाभिमुखोहतः यत्रयत्रहतःशूरःशत्रुभिःपरिवेष्टितः अक्षयल्लभतेसोकेयदिक्ली
वंनभाषतेमूर्छितनैवविकलंशस्त्रंनान्ययोद्धंनपलायमानांगणंगनेवैवरंहिंसयेतभीरुःपलायमानो
पिनान्वेषष्टोवलीयसाकुदाचित्क्षूरनांयातिसरणोक्तानिश्चयःसमरसमहतींसेनांचतुरंगमहीपतिःव्यू
हपित्वागतश्रूरानस्थापयेजयलिशयाअल्पायांवामहास्तांवासेनायामितिनिश्चयःहर्षयोधगणस्ये

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०ध०
१२८
128

कांजपक्ष्मणा मुक्ताग्रे प. छेन वायवो वाति प. छे भानुवृष्टिं यां सिंचन्ननु सर्वं ते मेघाश्च यस्य नस्य रणोजपः अपूर्णे
नैवमत्तंस्यं संपूर्णेनैव जीवितं तस्माद्धेयं विधानव्यं हनव्यापारव्याहिनी जितेन लक्ष्मीर्मृते स्वर्गः कीर्तिश्च धरण्णी
मलेन तस्माद्धेयं विधानव्यं हनव्यापारव्याहिमी जितेन लक्ष्मीर्मृते स्वर्गः इति शुद्धविधिः एते शिव धनुर्वेदस्य भगव
तो व्यासस्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ विरचितायामपि नाम्नो धनुर्वेदः अथ गांधर्वशास्त्रप्रकरणम् सर्व
देवेशं शिवं ब्रह्मादिकांस्ततः गांधर्वशास्त्रं संक्षेपः सारतो यं मयोच्यते १ यदुक्तं ब्रह्मणः स्थानं ब्रह्मग्रंथि
र्मध्यमं नः तन्मध्ये संस्थितः प्राणः प्राणाद्वह्निसमुद्भवः २ वह्निमारुतसंयोगान्नादः समुपजायते नादे
न विन्ना गीतं न नादेन विना स्वराः ३ न नादेन्न विना मत्तं तस्मात्केनोन्नाकंजगत् पवनो निजाप्यते नादो
नादतः स्वरसंभवः ४ स्वरात्संतानायुते रागः स रागो जनरंजकः स्वरसंधानसत्कालेन सुमितस्तथा यापयु
क्तश्चावधानेन गांधर्वमभिविर्यतपतदेमत्रारसाद्दिम्योदत्तमादौ स्वयंप्रभुवा विविधिवर्णारदेनादः पथि शा०ध०
१२८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ग्रामवृधा विंन ६ मगो वोज्जि शि ष्णुर्वै त्ति गीत रसं फणी यत्नो गीते विलीनास्तुः सर्वे प्याचित्त हृत्तिभिः ७ अ
पि ब्रह्मपरानंद दिदमप्यधिकं क्रंववहारं नारदस्ती नां चित्तानि कथमन्यथा ८ इति संगीतप्रशंसा अथ सु
गीत लक्षणानि सुस्वरं सरसं चैव सुरागं मधुराक्षरं सालंकारं प्रमाणं च षड्विधं गीतलक्षणं ९ स्वरेण
पदसंयुक्तं छंदसा च सुसंयुतं सुमाहतं सुतालं च सुगानं तेन भण्यते १० इति सुगीतलक्षणानि अथ वा
गेयकारलक्षणानि वाग्ग्राहुरुच्यते गेयं धातुरित्यभिधीयते वाचं च गेयं कुरुते यः स वाग्गेयकारकः ११ शब्दानुशा
सनमभिधानप्रवीणता गणछंदो रूढवेदित्वमलंकारेषु कौशलं १२ नौर्पचित्तिन पवाहुर्य हव्य शायीरपालितं
लयतालकलाज्ञानं विवेकोनेककाकुषु १३ देशीरागेषु विज्ञत्वं वाक्पटुत्वं सभाजयः इति वाग्गेयकारस्य
गुणाः प्रतिनिरूपिताः १४ अथ धमो मातुकारश्च धातुकारश्च मध्यमः धातुमातुक्रियाकारस्तूत्तमः परिकी
र्त्तितः १५ अधमो लक्षणो मध्यानः धमो लक्ष्मा च रन सलक्षणेन संयुक्तं उत्तमः परिकीर्त्तितः १६ इति वा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सौ०शि०
११८
125

गेमकारलक्षणानि ॥ अथ शिष्यकारः ॥ लिपिनः शिष्यको यस्तु संतुष्टो मधुरस्वरः ॥ रागतालसमो येनः शिष्यकारः
रागरमो लसमो येनः शिष्यकारः संयुक्ते ॥१७॥ इति शिष्यकारः ॥ अथ गायनलक्षणानि ॥ प्रवं धुगात्रं निष्णातो
विविधालापकारकः ॥ रागरागांगभाषांगक्रियांगोपांगकोविदः ॥ कपीतर्ष ॥१८॥ गायनो गीतशास्त्रज्ञो भृशपते सर्वसंमतः ॥
इति गायनलक्षणानि ॥ अथ गायनदोषाः ॥ कंपितं भीतमुद्घृष्टमव्यक्तमनुनासिकं ॥ काकस्वरं शिरःस्थं च तथा स्थान
विवर्जितं ॥१९॥ विस्वरं विरसं चैव विश्लिष्टं विषमाहतं ॥ व्याकुलं तालहीनं च गायकदोषाश्चतुर्दश ॥२०॥ इति गायनदोषाः ॥ अ
थ तालगतह्रदः हिमक्षन्मकाप्रीते देवदेवेन शंभुना ॥ शुद्धरागादिहिलिः प्रीतः अरस्य संसाल यंक्षतं ॥२१॥ शुद्धरागसमुत्पन्नं
छायालगमनोहरं ॥ अवलागोपालक्षितिपालैः सुगीयते ॥२२॥ आघातश्च वः स्वमोमं ॥ दः प्रतिमंठो निशारुकः ॥ अत्युत्ता
लस्ततो एसरस्कनाली च समजा ॥२३॥ अथैते षु पूर्व ध्रुवकलक्षणानि ॥ न विवेकं विना ज्ञानं ध्यानं नामरसं विना शुद्धं तालं विनाथ
नं ज्ञानेन ध्रुवकं विना ॥२४॥ उक्तः षट्पदः साधयोडा हमो तामध्यमः पंचभिः स्तथा कुनिष्टसुश्चतुर्भिः स्यादेवं स ध्रुवकाख्रिधा ॥२५॥ एकधातुरि रागः०
षंडः स्यान्त्वो डोहस्ततः परं तती यं कि विहुचं स्यात्खंडं गमकशोभनं ॥२६॥ ततोद्वि खंड आमाषाः स्तगीयतस्य खंडकं उद्ग्राह गमकं डकवा मवास्वा स्यकिं १२६
नच तत रेणु द्वहस्माघ खंडेच न्यासः सध्रुवको मताः एवं हि षट्पदः सध्रुवको मतः एवं हि षट्पदः ॥

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कोउत्तमोध्रुवकोबुधैः २८ पंचपादस्तत्र ह्रायुक्तं प्रशस्यते तृतीयंचोपखंडं स्याद्विरचुक्तमिदंक्रमं २९
आभोगश्चैकखंडः स्यात्द्वितीयंचोच्चखंडकं तुल्यनामांकितंचैनद्दितिमध्यमलक्षणं ३० प्रभुनामां
कितंचैतत्कनिष्ठस्येतिलक्षणं ३२ यणांपदानांवावर्णानियमोवाद्वयोर्भवेत् पदयोर्वर्णनियमोध्रु
वाणांहिद्विधागतिः ३३ यद्द्वयेपदावर्णानियमः क्रियतेबुधैः तद्दायदांतिचान्यानिभवंति
नियमंविना ३४ रसानांतालदिवर्णैश्च ध्रुवाणांलक्षणंमुमांप्रोक्तंरागायोवेसर्वसंक्षेयादिहक
थ्यते ३६ अथयोऽज्ञशाध्रुवरागानामानिजयंतः शेषरोत्सा होतत्तोमधुरनिर्मलोकुंतलः कमा
लाचारोर्दनेनेश्चंद्रशेखरः ३७ कामत्तोविजयारव्यश्चकंदर्पोजयमजलेजिलकोललितश्चेतिध्रु
वाःषोडशकीर्तिताः ३८ आदितालोजयंतःस्यात्शृंगाररसपुतःरुद्रैःसंख्यातरपदैरापुर्वहक
रःस्वरः ३९ एकएवलघुर्येस्मिन्नादितालः सकथ्यते सयथाद्वादशाःस्वरपादोन्योभोगेकपकलकस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री०वृ०

१३०

130

मोऽ ४० हंसके चरसे वीरे गीयते शेषराव्हयः लघुयुग्गुरू लघुर्यत्र स तालो हंसकः स्मृतः ४१ स यथा उत्साह
स्याद्दस्य ताले कडुकसंज्ञके वेशाभिर्वेद्धिकत्वाद् स्त्रयोदशमिताक्षरः ४२ लघुद्वयं विरामांते ताले कंदु
कसंज्ञके स यथा गार्ग्यताले न गीयते तकारगणप मध्रुवः ४३ अंघ्रिद्विसप्ताभिर्वर्णैरानंदफलदः सदा चतु
र्द्रुतं विरामांतस्तालोयं गार्ग्यसंज्ञकः ४४ स यथा ००० श्रीजा ताले ध्रुवः सस्यात्सक्षे वर्णैः षोडशभिर्यादृ
कुंतलो लघुशेखरे ४६ इष्टानः ४५ एव एवकृत्तो यस्मिन् क्रीडाताल- स कथ्यते स यथा वर्णैः
षोडशभिर्यादृकुंतलो लघुशेखरे ४६ द्रुतार्धदः शेषदः स्याद्भुताक्षरस्वान्वितः लघु गुरू भवेद्य
त्र संभवेल्लघुशेखरः ४७ स यथा वर्णैश्च सप्तदशभिरंघ्रिः श्रृंगारेकरसे क्रमलो मल्लयाख्ये वै स्वाप
द्विहिल्लकरः परः ४८ मल्लयाख्ये भवेत्ताले गुरुर्लघुरतो गुरुः स यथा वर्णैश्च सप्तदशभिरंघ्रिः श्रृंगारके
रसे वारो ह्यष्टादशवर्णोंघ्रिर्यश्शोहर्षप्रदो ध्रुवः फणिभाषायुतो वीरे रसे कंदुकताल के लघुद्वयं विरामांतं तो १३०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लेकंद्रुकसंज्ञके नंदद्वयेंदुवर्णैर्नंदनः सर्वसिद्धिदः ४९ पूर्णोऽथ शृंगारवीराभ्यां कंद्रुके च विधीयते लघुद्वयं
विरामांतं लाल कंद्रुकसंज्ञके ५० सयथा एकविंशतिवर्णाढ्यो मध्ये शृंगारके रसे कामदो मिश्रितः पुंसां
तालके तुरलीलके सयथा कल्याणदो भवेद्द्वौ राधुवकंध्यं द्रुतेथवा द्विर्द्विवर्णा मदं मत्र त्रिपुटेति वि-
धीयते ४१ द्रुतद्वयं लघुद्वंद्वं तोते ले त्रिपुटसंज्ञके सयथा ०० विजयाद्यो ध्रुवः सस्याद्द्वाविंशत्यक्षरैर्हि कः
५२ सन्निपातेन संयुक्तः शृंगारे गौरमीक्ष्यते रसे एक एव गुरुर्यत्र स नियातः सकथ्यते ५३ सयथा त्र
योविंशतिवर्णैर्हि ध्रुवः कंदर्पसंज्ञकः वीरे वा करुणे वा स्यात्तं उत्तालो विधीयते ५४ द्रुतमेकं भवेद्यत्र ता-
लो यं खंडसंज्ञितः सयथा द्विभद्रा दशवर्णैर्हि सालोवारं खंडके भवेत् ५५ वीरशृंगारसंयोर्जयस्त्रजयम
यल्लह तद्द्वयं विरामांतं लघुनैनैन रूपकः ५५ सयथा ०० पंचविंशाक्षरैः याद्दोयस्यासो तिलकाख्यः नालि
वाच पुरे टक्के यो वीरे वाप्यद्भुते पि वा ५७ तालवाच्च पुरटक्केयं रुगुह्लं लघुयुगं गुरुः सयथा ऽऽ यः षड्विंशतिवर्णो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हिः सम्पातस्सर्वार्थसिद्धिदः ५८ ललितस्त्वयुदाख्ये च ताले भ्रंगारयोषकः तालेचत्त्पुटे ज्ञेयं गुरुद्वंद्वं लघुप्लुतं ५९
१३१ सयय्या इति षोडशप्रबंधः अथ मंटलक्षणमभिउद्ग्राहो ध्रुपदस्थास्यादाभोगस्तदनंतरं नियमस्त्रिविधो
131 ज्ञेयो मंटकस्य विचक्षणैः ६० जयप्रियकालापश्चकमलः सुंदरस्तथा वल्लभो मंगलश्चेति षड्जेते मंटकाः
मताः ६१ लघुर्गुरुर्लघुश्चैव सत्तालो हंसकः स्मृतः तालस्त्वायरसे वीरे कर्तव्यो जयमंटके ६२ रंगतालः लघु
द्वयगुरुश्चैकस्तालोयं दर्प्परागः स्मृतः अस्मिंस्ताले रसे शांते कमलो मंटको भवेत् दर्प्पणतालः गुरुद्वयं लघुद्वंद्वं
ताले त्रिपुटत्रिपुटसंज्ञके सुंदरो गीयते तेन वीरे वाप्यद्भुते रसे ६४ त्रिपुटतालः मल्लयात्संभवेत्ताले गुरु
र्लघुरतो गुरुः वल्लभो मंटको ज्ञेयस्ताले स्मिन्शृंगारके रसे ६५ मल्लमयतालः गुरुर्लघुद्वयं यत्र भ्रंगतालः
स कथ्यते मंगलो मंटको ज्ञेयो रसे चाद्भुतसंज्ञके ६६ भ्रंगतालः इति षण्मंटकाः अथ प्रतिमंटकलक्षण
नितालश्चाप्यमरश्चैव विचारः कुंदसंज्ञकः चत्वारः कथितास्तेषु प्रतिमंटाश्चसंमुनाः ६७ विरामांते हू रामः
१३१

गंद्दं द्वं गुरुस्वैकस्ततःपरं सरंगल्लोलेगीतव्यस्तालश्चप्रतिमंटकः ६८ सुरंगतालः ०० गुरुरेको भवेद्यत्र सं
सन्निपातस्सकथ्यते अभरप्रतिमंठो सो विद्वद्भिस्तेन गीयते ६९ सन्निपातः लघुद्वंद्वा विरामांतं तालेके ह
कसंज्ञके विरागो गीयते तेन विलंबश्च स्वल्पयो भवेत् ७० द्रुतमेकं भवेयत्र स तातालः खंडसंज्ञिके द्रुतेन ल
येन गानव्यः कान्तारो भवति स्फुटः ७३ कंदुकः लघुद्वयं विरामांतं तो कंदुकनामनि समटो गीयते तेन मध्यम
श्चलपो भवेत् ७४ कंदुकः द्रुतद्वं गुरुद्वंद्वं भवेत्तालेमकुंदके अनेन गेयो वैकुंठोहद्या निःसारुकः सदा ७५
मकुंदः ०० लघुत्रयं द्रुतद्वंद्वं तालेसरभल्लीलके अयं निःसारुकोज्ञेयो वांछितो वांछितप्रदः ७६ सरभल्ली
लः ०० लघुद्वयं विरामांतं ताले द्वितीयसंज्ञके अत्तेनैव हितालेन विशालश्च निःसारुकः ७७ द्वितीयस्तत
मेकं भवेयत्र क्रीडातालः सकथ्यते अनेन गीयते नेदो निम्नं निःसारुको नमः ७८ क्रीडातालः इति षट् निःसा
रुकः अथ द्रुतषट्तालल्लक्षणानि शकः कीलत्या विजयश्चारोनिःशंकरावच मकरंदः परोज्ञेयस्खंडतालश्च

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वद्विधः ७९ लघुर्गुरुश्च भवति लघुशेषरतालके शंकोजमर तालश्च गीयते तेन कोविदैः ८० लघुपोर्षरः द्रुतद्वयं
१३२ विरामांतं सद्गुनैं केन संयुतं जंपतालो भवेन गेयः शांतेर्बुधोत्तमैः ८१ झंपताल ०० द्रुतद्वये विरामांते त्तालो
132 द्रुतद्वितो लघुरगलौ तालके विजयो गीयते तेन गीतन्तत्त्व विशारदैः ८२ तुरगानः ०० उमातिलक
ताले उ द्रुतौ लघुगुरू स्मृतौ नाराच्चस्त्वडुतालः स्याद्विद्भिस्तेन कथ्यते ८३ उमातिलकः ०० द्रुत
मेकं द्रुतौ द्वौ च वलमलितितालके निःसंगस्त्वडुतालुः स्याद्बुधैस्तैमेव गीयते वनमालोऽराजतालतिधा
नेतुल घु द्रुतौ लघुस्ततः अनेन तुस्मायुक्तो मकरंदोडुतालकः ८४ एजतालः ०० द्रुतित्रडतालाः
षट् अथ रासकलक्षणानि चतुर्द्वैरासकाः प्रोक्ता गीतवाद्यविशारदैः विनोदवरदो नंदः कंदुकश्चेति
कीर्तिः ८५ एवएवलघुर्यत्र आदितालः सकथ्यते विनोदो रासकस्तेव गातव्यो नृसुखावहः ८६ आ
दितालः लघुद्रुतौ गुरूर्यत्र तालो विद्युय गजलीलकः वरदो रासको ज्ञेयो श्रोतृणां सुखावहः ८७ गज

१३२

३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तैः
लीलः प्लुतास्त्रगुरुस्तरेकश्चतालो विद्याधरः स्मृतं विद्याधरः स्मृताः यत्रीसौ रासकोनेदो गीयतेभ्युदये शुभः ८८
विद्याधरः राजविनोदे तालेस्याद्द्रुतद्वंद्वमयप्लुतः एसकः कंदुजस्तेन गीयते कोविदैः ८९ राजविनो
दः इति रासकाश्वतालाः अथ एकताली लक्षणानि एकताली त्रिधा प्रोक्ता गीतवाद्यविशारदैः रामा
चचंद्रिका नहद्वि पुत्ले सघलक्षणं ९ द्रुतमेकं भवेद्यत्र तालोयं खंड संज्ञितः रामातेनेकता
लीन गीयते गायनोत्तमैः ९१ खंडतालः गुरुद्वयं भवेद्यत्र तालो ललितसंज्ञकः चंद्रिकाचैकतालो
स्यात्तेन सौभाग्यदायिनी ९२ ललितः कोकिलाप्रियतालो वै द्रुतत्रयमुदाहृतं विपुलाचैकतालोस्या
त्तेन गीतज्ञसंमता ९३ कोकिलाप्रियः ०००० इति एकताललिसः जयंतश्च तथोत्साहो नंदनश्चंद्रशेख
रः कामदो विजयाख्यश्च कंदर्पो जयमंगलौ ९४ अष्टौ ध्रुवाः समाख्याता राजयोग्याः सदा बुधैः इति ताल
गरुडः अथ मुद्रस्तदगीतनामानि ९५ एलाकरणढेंकी तिह्वे त्रिपाडुमठेनच लंभदोसेकताली भिः ३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्रुसतोष्टभिः स्मृतः ९६ शुद्धसूतोमदेशोयुगीययेविरलैः क्वचित् अतोनविस्तरोलोके द्रसिशोघुचगीयते ९७
१३३ इतिशुद्धसूडनामानि अथनूयकं उद्गाहश्चान्यधातुः स्याध्रुवकश्चान्यधातुकः मेलोपकोन्यधातुः स्या
133 द्राभोगश्चान्यधातुकः ९८ चतुर्द्धोतुकमेतद्धिरूपकंकीर्त्यतेबुधैः इतिरूपकं अथगमकः स्फुरितंकंपितं
लीनंस्फिमितांदोलितावपि आहतंत्रिकभिन्नंचगमकंसप्तधास्मृतं ९९ इतिगमकं अथप्रत्यक्षरं
उद्दिष्टंवस्तुरागादौकिंचित्वधिकचिंतितां तद्धातुमातुनिष्पन्नेयधंतरंमितीरितां १०० सूचैरूपकसंस्थि
तिच्छायासरस्कृतरूपको तत्स्थानप्रोच्चनीचंवखंडैतांरंप्रकीर्तितं १ इतिप्रसंतरं अथखंडादिकथने सामवे
दात्स्वराजाताः स्वरेभ्योग्रामसंभवः ग्रामेभ्योजातयोजाताजातिभ्योरागसंभवः २ देशीरागास्तुसर्वेतेविख्या
तादेशरूढितः ग्रामरागोद्भवाभाषाभाषाभ्यश्चविभाषिकाः ३ विभाषाभ्योपिसंजातास्तथैवांतरभाषिकाः
सप्तस्वरास्त्रयोग्रामामूर्छनाश्चैकविंशतिः ४ द्वाविंशश्च[illegible]तयस्तेभ्योरागासंभवः खंडारवभकगांधारमध्य १३३

४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पंचमधैवताः निषादस्सप्तमीसप्तसंज्ञीकंठोत्थितास्वरः ५ षड्जादयः स्वराःसप्तम्नामौकेचिज्जंधारमथाहुःसन्तु
नेहास्तिभूतले ६ चतुर्दशैवस्कंदयस्यावन्मातास्त्वमह्वेनाः गीयंतेमानवैर्भूमावन्यास्तत्रिदशालये ७
स्वयंजोराजतेनादः सास्वरःपरिकीर्तितः स्वरैस्तुनिखिलंव्याप्तंत्रिदिशेपंदपयकृहपयुकृ ८ उच्चैर्निषादगां
धारौनीचैर्ऋषभधैवतौः शेषास्तुस्वरितान्ज्ञेयाषड्जमध्यमपंचमाः ९ षड्जंवदेन्मयूरोहिऋषभंचातकोव
देत् अजावदतिगांधारंक्रौंचोवदतिमध्यमं १० पुष्पसाधारणेकाले कोकिलःपंचमंवदेत् दर्दुरोधै
वतंचैवनिषादंचवदेद्गजः ११ हास्यशृंगारयोःकार्यौस्वरौपंचममध्यमौ षड्जर्षभौततःप्राज्ञैर्योवीररौद्रा
द्भुतेरसे १२ गांधारश्चनिषादश्चकर्त्तव्यौकरुणारसे धैवतश्चैवकर्तव्योबीभत्सेसभयानके १३ चतुःश्रुति
स्त्रिश्रुतिश्चद्विश्रुतिश्चचतुःश्रुतिः चतुश्रुतिःस्त्रिःश्रुतिश्चद्विःश्रुतिश्चेतिस्वराः १४ इतिस्वराध्यायः अथ
षड्जस्यस्ववर्त्तकेरागाउच्यन्ते भैरवःपंचमोनाटोमल्लारोगौडमालवःदेशाषश्चेतिषड्जमःशोच्यतेलोकवि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ऋता: १५ वंगपालो गुणकर्नी मध्यमादिश्च सैंधवः धन्यासी श्रीश्चेति षडेते रागा भैरवसंश्रयाः १६ ललितो गु
१३४ र्जरी देशी वराटी रामकृतिस्तथा मता रागाः षडेते पंचमाश्रयाः १७ नटनारायणो रागः पूर्वो गांधारः सालगस्तथा जतः
134 केदारकर्णाटौ षडेते नाटसंश्रयाः १८ मेघमल्लारिका मालकौशिकः प्रतिमंजरी आसावरी च षडेते रागाम
ल्लारसंश्रमाः १९ हिंदोलः त्रिगुणा धावली गौडी कोलाहलस्तथा षडेते गौडनामानो राग मालश्रिसं
संस्थिताः १९ भोपाली हरियालश्च कामोदी धोरणीस्तथा वेलावली च षडेते रागा देशाख्यसंश्रयाः २०
अन्येऽपि बहवो रागा जाता देशविशेषतः मानुषभूतयो लोके ते च मद्रेषिकाः स्मृताः २१ न रागानां ता
लानामंतः कुत्रापि विद्यते संतोषाय शिवस्यैते गेया उद्धुजनैः सदा २२ न यान्ति ये तिकैलासे न गगान स्वर
स्वती यथा न यांति रागास्तेन रंगायन कोविदं २३ इति रागाः षण्णुगाः स्मृतास्तज्जन्मभैलीतैरेभिर्देशभिरष्टैः
समस्तं चाड्मयं व्याप्तं त्रैलोक्यमिव विष्णुना २४ सानुरवारोविसंगौ जो हौ द्वौ मन्त्रयरश्वपः वायादंत स्वसो १३४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वक्रौज्झयोन्यो मात्रको लघुः २५ मस्त्रिगुरुस्त्रिलघुश्च नकारो मादिशरुः भरादिलघु यौयो गुरुमध्यगतो रल्ल
मध्यः सोन्तगुरुः कथितोन्तलघुस्तः २६ मोभूमिः क्षितिपया तनोति यजलं वृद्धिरं वृद्धिर्मतिं सो वायुः परदेशदूरण
मनं न द्यो मभ्रन्यां फलं जन्तूर्यो रुजमाहरन्ति विपुलो भेदुर्यं शोनिर्मलं लक्ष्मीं ना कुस्थिरमा सुरक्षकमिदं
ग्राहगरााणो फलं १२४ इति गणाः अथ वर्णप्रस्तारः पादे सर्वगुरावाद्यात् लघुं न्यस्य गुरोरधः यथो
परितयाशेषं भूयः कुर्यादमुं विधिं १२५ ऊने दद्यात् गुरूनेव यावत् सर्वे लघुर्भवेत् प्रस्तारोयं समाख्या
तो वर्णविधिनिवेदिभिः १२६ इति प्रस्तारः अथ लघुगुरुप्लुतद्रुतलक्षणानि लघुर्भद्वेगुरुर्वक्रः उभाभ्यां वल्लु
तो भवेत् द्रुतस्तु विन्दुरूपः स्यादिति सर्वत्र निश्चयः १२७ एकमात्रो लघुः प्रोक्तो द्विमात्रश्च गुरुर्भवेत् प्लु
तस्त्रिमात्रिको ज्ञेयो द्रुतः स्यादर्धमात्रकः १२८ लघोर्गुरोः प्लुतस्यापि भवेत्तालः प्रपञ्चकृत् शमिल्लिनानाम पिम
वे स्वस्तारस्तारस्तत्कथ्यते १२९ इति लघुगुरुप्लुतद्रुतानि अथ तालप्रस्तारः तालेयादौ स्थितेमो यो पश्चेभाग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

येल्लघुरूपिकाः तावतीभिस्तुमात्राभिः प्रस्तारो निखिलो भवेत् १३० तच्च मध्याक्रमस्तेयः तत्सहेदस्योपरि
१२५ मध्यमिश्रास्थितेः सार्द्धमात्राभिर्गणान्येहुधः मध्यस्यायेचविलियन्मैत्राः पूरणाहेत्तवे पूरणायविधि
135 स्त्वेयः पूर्वे स्थूलास्ततः कृशाः ३१ बहुमात्रोभवेत्स्थूलस्ततो हीनः कृशो भवेत् इतस्तु न भवेन्मूल
मन्येमूलाद्भयामताः एवं पुनः पुनः कुर्याद्यावत्सर्वे द्रुतो भवेत् १३२ इति तालप्रस्तारः गीते वाद्ये
च नर्त्ये च शक्तिः साधारणो गुणः एवं पुनस्तावेदे तत्किमन्येन हूयरोन गुणेन च अथ गायनाथमौ
यथानिगृद्धच्यु यामार्गविद्गशंखिनीवचा भयाकुष्ठगाता वरीसमाक्षते नेलीटाप्रकरोति पुंसां
त्रिभिर्दिनैर्गीतमहस्त्राधारणी १३३ देवदालीदलोद्भूतरसे मधुघृतान्वितः पीतः पथ्याशिनः कुर्याद्गीते
सुस्वरतां स्पशं १३४ वासाब्राह्मीवचाकुष्ठं पिप्पली मधुसंयुताः सप्तरात्रप्रयोगेण किन्नरैः सहगीयते १३५
वृद्धादारुकमूलं हि यो लिहेन्मधुसंयुक्त्या। ससाहं क्षीरयवाशी किन्नरैः सह गीयते १३६ बीजपूरदलजातीयन्त्रे
१२५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जंवीरजं तथा एना धान्यकलाजा स्वपिप्पल्या सह चूर्णीयेन मधुवावल्ली दंतुकं टंसस्वरतानयेत् ३७ एते रा-
गारीवात्स्यदृशास्त्रेभ्यः आयुर्वेदाच्च कथिताः इति शार्ङ्गधरपद्धतौ गांधर्वे शास्त्र्यपरिच्छेदः अथ उपवनविनो-
दाः उसंसत्वं सुखैकसाधनफलाः सौरभ्येण गन्धाहुरक्रीडालोलविलासिनीजनमनःसंतोषप्रमोदावहाः गु-
ल्मांगविनिर्यत्कंतभरस्फारोल्लसद्दीर्घिकाघनासं तिष्ठ्हे कृयस्सुविपुलारामाः सहस्रप्राप्यते ः १ नवं व यो-
हारिव युववरांगनाः सखीकलाविलकलवल्लकी [redacted] स्वनः धनं हि मद्य विपुलं सरवैषिरोहादिनाविहारोयवना
निभूते ः २ शास्त्राणि तावदवलोक्य मयाप्तनीना मद्येः सएव गदितः परमार्थयुक्त्या एवं विलोक्यनि – लंब
विचारयंतः सतः स्वभावसरलत्वमहमाश्रवेति ॥ अथ तरुमहिमा वहुभिर्वत किं जातैः संत्रेर्धर्मार्थव-
र्जितैः वरमेकः पथितरुर्यत्र विश्रमते जनः ३ दशकूपसमा वापी दशवापीसमो हृदः दशहृदसमः पुत्रो द-
शपुत्रसमो द्रुमः ४ क्रीडारामापियः कुर्याद्रुमकसंकुलं स गच्छेत्केरपुरसततत्र युगेयुगे ५ एवं त्रस्तं हि यदि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१३६
136

त्रापपरिक्षारामं समाचरेत् धर्मार्थकाममोक्षाणां हेमेभ्यः साधनं यतः यावद्दिनानि तुलसीरोपिता मद्गृहे वसेत्
तावद्वर्षसहस्राणि वैकुण्ठे स महीयते ७ मस्तकस्थेरोपये हि त्वं शंकरप्रीतिकारकं तत्कुले हि सदा लक्ष्मीः सुतिष्ठे
त्सुत्रयोत्तके ८ एवमेव हि योऽश्वत्थं रोपये हि विधिना नरः यत्र कुत्रापि वा यन्नो स गच्छेत्स्तवनं हरेः ९ तेनेष्टा
बहवो यज्ञास्तेन दत्ता वसुंधरा स सदा ब्रह्मचारी स्यादेन धात्रीप्ररोपिता १० वटवृक्षं हि मर्त्यो यो रोपये
यत्नं यथाविधि शिवलोके च सेत्सोपि सेवितस्त्वप्सरोगणैः ११ निवृत्र्ये समारोप्य नरो धर्मविचक्षणः सू
र्यलोके समासाद्य वसेद्वर्षायुतत्रयं १२ चन्दनागुरुक्षक्षांगारोपणान्नात्र संशयः राजसूयस्य यज्ञ
स्य फलं प्राप्नोति मानवः १३ पंचाम्रानो रोपयेद्यस्तु मार्गे भूयवनेषु च धृतान्नाविष्ण्वनुरूपांस्तारयेत्स च
तुर्दश ः १४ शिरीषशाखिराणांस्वयः कुर्यात्तु पिरो परणं गारुडं लोकमासाद्य यमो देवदेववत्सदा १५ य
त्नाश्शशाखिनः पंचरोपयेद्देकमेव वा ब्रह्मलोकमवाप्नाति पूज्यते सोऽमरैः सदा उडुंबरतुमानश्चैरोपये

१३६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्वयमेव यः श्चेरयेद्दै परागायापि वेद्दलोके समोके समोदते १६ पार्वतीतोषितात्ते नवत्त्व निरामयुऽप्र जिता
देवताः सर्व्वामरूकोयेननिर्म्मितः १७ क्षीरिकाकदलीद्रुप्रियाल यन सान्निनितान् तन्नूर्न्नरोपणेनादुःखी
जायते सप्तजन्मसु १८ अज्ञानाज्ज्ञानतो वापि जंबूर्येन प्ररोपितः गृहे पि स वसेन्नित्यमति धर्मेरा सुज्यते
अस्मानपि तन्त्रे ब्राप्य फल गुच्छो ययो ययो गिनः रत्नधेनुसहस्रस्य फलं प्राप्नोति मानवः १९ अश्वत्थमे
कंपिचुमंदमेकं न्यग्रोधमेकं दशचिंचिणीच कपित्थबिल्वामलकत्रयं चाम्रवापी न्यरकं न यश्चेत्
त् २० इति तरु महिमाध्याय गृहाश्रमतरुस्तु मास्तु भलक्षणानि गृहस्य पूर्वे दिग्भागे न्यग्रोधः
सर्वकामदः ३ हुंबरस्तथा याम्ये वारुण्यां पिप्पलः स्मृतः २१ प्लक्षश्चोत्तरतो धन्यो धन्यो विपरीत
स्तु वर्ज्जयेत् वर्ज्जयेत्पूर्वतोश्वत्थं प्लक्षं सद्दक्षिणातो गृहान् न्यग्रोधः पश्चिमे वर्ज्यः तथोदुंब
रमुत्तरे २२ देवदानवगंधर्वाः किन्नरोरगराक्षसाः पश्यपक्षिमनुष्याश्च संश्रयंति सदा त-

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१३७ 137
सन्न २३ सर्वेषां च स्वजातीनां छायावर्ज्जो गृहे सदा अश्विसौ वर्णिकं च क्षगृहद्वारे न रोपयेत् २४ कुर
लीकदाडिमी वीजपूरकं च यस्य गृहे प्ररोहति तद्धीनशोरोहति २५ पलाशाः कांचनास स्वतपाम्ले स्मा
तकाम्रे नाः करंजयं च मातृक्षानारोप्यास्तु खिनागृहे २६ आसन्नाः कंटकिनोपि शुभमदा क्षीरिणो धनना
यफलिनः प्रजाक्षयकरा दारुणापि वर्ज्जयेत् तेषां २७ नीलां हरिद्रा वनरः सदोसा पुत्रहनेनसस्यमभु
येमान् एतास्तु सर्व्वाः स्वयमेव जाताः छिंद्यात् हर्षाणां वचनाद्धि धिजः २८ नकुर्याद्याम्यनैऋत्ये माग्नेये
घापि हि वादिकं स्त्रमथाकुलहो हेगोकस्ये वा लभते मृशं २९ तस्माद्दाशाहि शुभं दं पुत्रपौत्रादिवृ
द्धिं वेयथ्युमोत रम्यं षु शुभ वेपुपवनं कृतें ३० इति तन्त्राणां शुभाशुभलक्षणानि अथ भूमिं तिन्नव
र्णो लांगलानूपसामान्यस्वभावापि च महिनीभदेः सा भिद्यते षड्विधिरसतो रसतस्तथा ३१ अग्निनवि
धोद्भुश्यामलं लोहितं पीतश्वेतरो चिषः सुमशाः मधुराम्लवलणातिक्तं केटुकषायभेदोरसेतस्तथा ३२ १३७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

विषयाषारामावल्मीकषिलनऽहातयोषाराहूरोहकाशाङ्किरिलातरुम्योनहितामही ३२
३३ नीलमुकयस्ककोमलाशांखकुंदेकुमुदेदुसन्निभा तस्नकांचनविकाशिवंपकस
ने ३४ यमासमान्ननलाहरिताऽनाराांकुरातस्मांसहेपयानस्यंघरोहंतिमहोरुहाः
३५ नांज्ञांगलानचानूपाभूमिः साघाररााभूमा तस्मां सर्वेपितखःब्रोहेंतिनसंशयः
३६ पनसलकुचताडीवंशजंबीरजंवूतिलकवदकदंवाम्रातखर्जूरपूगाःकदृमिति
विसम्रहींकेतकीनालिकेरपम्रनयइतिचान्येप्रापशोनूयजांसः ३० सौभांजनश्रीपर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१३८
138

लसमत्तवर्गो शेफालिकाशोकरामी करीराः कर्कंकराके साधा[illegible]दिवर निघृणो
काःवृद्धिलंभनेभ विजोलायां ३८ बीजपूरकपुन्नागचंपकाभ्रातमुक्तकाः प्रियंगुस्त्र
डिमाधाश्चासाधारणा या विवक्षा वनस्पतिन्द्रुमलतागुल्माः पादपजातयः बीजा
त्कांजातयाकेहानजन्मन्निविधंविदुः ४१ नेवनस्पतयःप्रोक्ता विनापुष्पैःफलंतिये
द्रुमास्त्वास्मे निगदिताः पुष्पैःसहफलंतिये ४२ प्रसरंतिप्रतानैर्यासालताःपरिकीर्तिताः
बहुस्तंबाविटपिनोयेते गुल्माःप्रकीर्तिताः ४३ जंबूथंपककपुन्नागनागकेसरविविरणीकपिल्स

१३८
८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पनसाम्लमधूकाद्याः कारमर्द्दाश्च वीजजाः जाताः द्विजोसिंदुवाराश्वतगगवाक्षकांडजाः याढलादाडिमीप्लक्षकरवीरखदा
दयः मल्लिकादुंवरः कुंदरोवीजकांडोम्दवा मताः ४६ कुंकुमार्द्ररसानालुकंदाः कंदसमुद्भवाः शलाप्लयोपलादोनिवीज
केद्रोम्दवानित्र ४७ इतिपादपविवक्षा अथवीजोप्तिविधिः सम्यक्कृष्टेसमेक्षेत्रेमारषानुस्वातिलोत्तथा सुनिष्पन्वा
न्मुहूर्त्ततत्रवीजोप्तिरिष्यते ४८ यथपनुपाकंफलतोविशोषितान् विमृष्यवीजं यय सावि षि व्यच विशोषितं
पंचदिनानि सर्प्पिषाविडंगमिश्रेणचधूपयेत्ततः ४९ क्षीरनिषिक्तंवीजंबहतीतिलभस्मसर्प्पिषालिप्तंगो
मयमर्दितमथोप्तंसद्योजायेतधूपितंवसया ५० यवसिनिषिक्तंवीजंगोमययपरिमर्दितंविशोष्यततः
मासिकविडंगचूर्णैर्वहुशोम्दितंप्रजायेत ५१ जंबूपनसमचूतानांसरलंसकुंवस्यच क्षीरसिक्तंवयेद्वीजंघृत
कोविडिंगवत् ५२ शुचिःस्नातोविमलद्रुममलंप्रजितसुरोगुरुंनत्वादत्वावसुमतिंचागुरुगावोतेसयंवी
जान्यारोहेवपतिविद्वान्कृपरुषंनमस्यंतः कृत्वातदनुयरितान्परिजनः ५३ वीजधानीत्वणास्तीर्णाकृत्वासिचेत

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यो वृन्ता जातां कुशाव सलिलैर्निस्त्वगांशोषमानयेत् ५४ इति बीजोप्ति विधिः अथ रोपण विधावुं अश्व यथा विहिता नाप न्वनोक्त
१३९ नां संपद्यौ न स्तः कथयाम्यत स्तन्तू गं रोपणविधानं पयोदिह्नं ५५ फवमस्तु मूलविशाखागरुभं अवणस्तथाप्नि नोह
139 स्तः उक्तानि दिवाहृगिभिः पादससंरोपणोभानि ५६ हस्तप्रमाणाद्दिष्टयान्सुसिक्तान्संकामयेन्मूलवृत्तः सम्यक्तान्नृसा
र्थैर्मद्रूरसौविद्दं गलिमान् विलेनिदध्याच्च करीषपुक्ते ५७ अवाप्तु काण्डशाम्मवापूरिते गर्ते शोधनं कोद्दांड्राद्भुमि
ने खातेजलसिक्ते वपेतनूनू ५८ कदलीक्षीरिणौ रोपयै मूले दत्वा तु गोमयं रंभायाः सुपरिणेन फलैर्विह्लिमासंस्
कामुविनिहिता पलालाराज्ञोञ्ञोह्यामुपरित्तायावगद्दिग्धामा सिंचेद्ववहूजलैर्वह्नूनुहिनिसारज्ञस्तदनुत्नमा
लनीलभा सोविभ्राण तृणरुचो कुरान्मस्तते भूपस्तानुपरित यत्न कांडमूलमोरोपणप्रथितविधाननो निषिंचेत् ५९
आषाढे श्रावणेमासी बीजवापणरोपणे ग्रीष्मादन्यत्रैव लौनांकेचिदिहतुतिरोपणं ६० संडमनं घावत्तेस्को १३९
स्तिकचनुरस्त्वसर्वंतोभद्रे वितथीनिकुंजपुंजकविन्यासैः पादपारोप्याः ६१ दशविंशतिषोडश भिस्तकरैरधणोत्त

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रमध्यहतानरकान् हित्वा त्रिभिरंतरिताक्रमशः स्तृणायादगुल्मप्रभृतीन्वपेत् ६१ सांद्रोपणाम हृद्धिकरणं वातमी
त्तिरोपयान् भिन्नवर्गरचनात्स्वधिंडमानैवयुक्तिरियमेवशास्यते ६२ कुसुमंफलमप्युपभोगसहं फलिनोहितयस्यरलं
तिशिखाः कुसुमेनविनैवफलंतिनयेनभवंतिसुभास्तइहापनसाः मातुलिंगरजनीकंटकोकिंटकोकिंशुकत्रिगि
रिमिकाम्लितातितिडीकविफलास्तनीलिकाकोविदार इतिभीतिदोगणाः ६४ फलिन्यशोकपुन्नागशिरीषोमिंवचं
पकाः मांगल्याः प्रथमंरोप्याभल्लातक्यन्येचोत्तममध्यमाधमशिफारोप्याः स्ववर्गैःसहंकलावांतरकंपद्यापद्यम
मीषन्नाबुपर्यास्त्रशः ६६ इतिरोपणविधिःअथनिषेवनविधिस्तद्वेसायिनवोत्तमस्सायंप्रातर्निषेचनं शीत
तयसमीरेभ्योरक्षेत्तस्तुविधानतः ६७ हेमंतेशिशिरेदेयंचैकांतरेदिने वसंतेप्रत्यहंयोष्मेसायंप्रातर्निषेचनं
वर्षासुवशरत्कालेयदावृष्टिनंदृश्यते तदादेयंजलंतच्चआलवालमहीरुहे ६८ शारिणावतायस्समूलेसौहितमि
ष्यते तावतस्यतरोर्दैर्घ्यकिंचिदार्यविवक्षया ६९ आलवालस्थितंतोयंशोषंनेभजतेयंन् हस्वजीर्णोतोहिजानीयाते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४०
140

देपलाद्दशांजलं ७० समीपजातं पलेनत्दराग्गुल्मलतादिकं सेकं दनीयं विधिज्ञेन हृमाणां वृद्धिमिच्छता ७१ इति निषेक
विधिः अथ द्रुमरक्षा नीरोहोच्चुंडवाता च्चाधमा हेम्वानरादृषि जालकाग्रन्थयत्नेन रक्षणीयाः समारुहा ७२ यंत्रिम
धूमसुवष्यास्तुफलवालेतत्तोपरे वृक्षाः कार्याः उत्ताहता साचापियरिरवाहता ७३ विडराहितवृक्षस्य भस्मनिमादु
यस्वृतः रक्षार्थं विकिरेद्यांत यानहिम वाधने ७४ हिंसोष्यग्निः शमं याति वज्रदग्धहृभस्मनः शितशाल्मो दृनं
दृष्ट्वा सैधवेनयुतं वने क्षेपणीयं च परितो गणं वृषि वारणं ७५ शलभाखुपतंगानां पिप्पलादेर्भयेसति अहो
नरसतेजस्वा मंत्रं पठेन्नरो हिर्विषेत ७६ मंत्रः स्वस्तिकिल्किंधास्थितप्रकटपराक्रमांतर्हिताअंसंडलल्लोपजी
नस्य श्रीहनुमान्नाशापयति मूषकपतंगपिपीलिकादीन्विधिना शापयति ७७ इष्टवनक्रिया घनस्य वालस्य
शितातपानि विकीर्णपुष्पाणि समीरणेन गृहाणि कुर्याद्दतिमुक्तकानां लताभिरालोलमधुव्रताभिः ५७८ स्या
नेष्टपुरेषु तथा पादपयुग्मेषु मिथुनसंज्ञा स्याशाखावलंबिनीभिर्दोलाः कार्याश्च ७९ नरुविटपलतानि १४०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२

कुंजरम्याविरचितकंदरसानुगंडशैला विविधमाणिगुहाविचित्रधातुः क्वचिदपि पार्वणिकाविहासहेतुः ८० केकानिना
दमभगाः मदासन्नासिनाहयाः तांडवेनतद्धेशान्मंडयंति शिखंडिनः ८१ विलेखिनोयत्रतटद्रुमावमुर्विलोकये
तिघ्रमवेक्षणौरिवसमंदिशंजः कलहंससंभ्रमरगाः क्वचिम्भवेत्पुष्करिणीमनोरमाः ८२ निर्याद्धःसलिलांसखावनतरंगि
णोषुपुष्पद्रुमाकूजहंसंचिहंगमान्सततरंगीमनसापतां दीर्घिकांकुमोनत्रसमुल्लसत्कमलिनीपत्रांकुरश्यामलांपणाम
लावनमल्लिकांविदधुनीनीलीस्मलानिक्वचित् ८४ उपवमिवद्वारिमध्यमग्रविमलतयाप्रतिविंवितेंदंधानाः शशि
करनिकरेवभूषितेनेवकाचिदमभवनेपयास्तोयवापि ८५ मध्येनस्मिन्शिशिरशिखरिस्सद्धिवेश्मप्रयोतंगटोपांते
सुराभिकुसुमैःशाखिभिर्नेत्ररम्यैः स्थानेस्थानेस्फटिकधवलंमंडपानाद्द्वमंडंचकुर्पीत्कस्मिन्नपिचकदलीमंदि
रंहबाधः ८६ क्वचिदपिकूपंकुर्यादुपवनदेशेषुमिहसलिलभरासंभिक्तसकलविटपंवहंणबाणशाकलैःपरितः
८७ व्यंजनमुक्तोशीरैसनागकोशातमाल्लकचूर्णैः कनकफलसमाभजैः कूपेयोगःप्रद्राविधिःश्यपकूपार्श्वभूमिपरि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

क्षापातालादूर्ध्वगमाः शिराः प्रस+नव्याः ८८ कटुकं कलुषं विरसं सलवणं सलिलं यदि वाम्भुभराधिभवेत् तदनेन भवन्त्य
१४१ मलं सरसं सुगंधगदौरपरैश्च युतनो इत्युपवनकूपविधिः अथ कूपार्थभूमिपरिक्षा पातालादूर्ध्वगमाः शिराः प्रसर्प्य
141 ति सर्वतो दिक्षु नीरसम्भूमिमध्ये ताता ताः कल्पयेत्कूपं ९० यदि चेन्न सोदुरहितो देशे हस्तैस्त्रिभिस्ततः पश्चात्सा
र्द्धे पुरुषे तोयं वहति शिरा पश्चिमा तत्र ९१ चिन्हमपि चार्द्धपुरुषे मंडूकः पांडुरोहिमृत्पीता पुटभेदकश्च त
स्मिन् पाषाणो भवति तोयः ९२ जंबूवृक्षस्य प्राक् वल्मीको यदि भवेत्समीपस्थः तस्माद्दक्षिणपार्श्वे सलि
लं पुरुषद्वये स्वाद्वः ९३ अर्द्धपुरुषे च मत्स्यः पारावतसन्निभश्च पाषाणः मृद्भवति तत्र नीला नीलैवं कालं च बहु
तोयं ९४ वल्मीकोपचितायां निर्गुंड्यां दक्षिणोकरत्रयेणास्मात् पुरुषद्वयेन पादे भवति जलं स्वादु चाशोष्यं ९५
रोहितमत्स्योर्द्धे वरेमृत्कपिला पांडुरा ततः परतः सिकता श्वसशर्करा क्रमेणापरतो भवत्यंभः ९६ पूर्वेणा यदि वदरी एमः
वल्मीकाद्दृश्यते जलं पश्चात्पुरुषैस्त्रिभिरादेश्यं श्वेता गृहगोधिकेनरो ९७ शार्कसफलो वाच दर्भैर्विहिश्यपंस्सा १४१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जलंततोभवति पुरुषत्रयेमयादेभवतिपारंदुंदुमेश्विहं ९८ काकोडुंवैरिकायांवल्मीकोहस्यनेशिरातस्मिन्पु
रुषत्रयेसयादोपश्चिमदिकूस्याचवहति ९९ आपाडुंरीचुम्दन्नागोरमवर्णश्चभवतिपापाराः पुरुषार्थेकुमुद
निभोदृष्टिपथम्रपाकोयाति १०० आसन्नोवल्मीकोदक्षिणेपार्श्वेविभीतस्य अधर्हैतस्यशिरापुरुषोज्ञेया
दिशिप्राच्यां १०१ तस्यैवपश्चिमायांवल्मीकोयदाभवेद्धस्त त्रत्रोदग्भवतिशिराचतुर्भिरर्द्धाधिकैःपुरुषैः१०
२ न्वेतोविस्वभरनुकः प्रथमेपुरुषेतुषेसकुंकुमाभोग्या अपरस्यांदिशिचशिस्तनश्यत्तिवर्षैत्रयेतोत्ते १०३ स
सलुशः सितनएश्यान्यांवल्मीकोयत्रकोविदारस्यमध्येतयोर्नैरैरर्द्धंपंचमेत्तायमक्षोभ्यं १०४ प्रथमपुरुषेम
जंगः कमलोदरसंनिभामहोरत्नाकुरुविंदकपाषाणाश्चिह्नान्येतानिवाच्यानि १०५ सर्वेषांहक्षाणामधः
स्थितंहुंदुरपद्मपश्येत्त तस्माद्धस्तेतोयंचतुर्भिरर्द्धाधिकैःपुरुषैः १०६ उत्तरतश्चमधूकादहिनिलयंपश्चि
मेतरेतोयंपरिहस्यपंचहस्ताः नद्धेपमपौरुषेवाच्यं १०७ चाहिराजापुरुषेःस्मिनसूपाहाश्रीकुलस्यवर्णाश्मामा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४२ हेंद्रीवहतिशिराभवतिसपेनंनरदातोयं १०८ सर्प्पावासःपश्चाद्यदाकदंबस्यपश्चिमेनजलं पुरतोहस्तत्रितयात्सषड्भिःपुरु
142 षैस्तत्तरिपौनैः १०९ वल्मीकसंवृतोयादिनालोवाभवतिनालिकेरीवा पश्चात्षड्भिर्हस्तैर्न्नरैश्चतुर्भिःशिरापस्य ११० अस्मा
तकस्यवामेवदरीवाहश्यनिलयोवाषड्भिरुदग्याशाकरैःसार्द्धपुरुषत्रयेतोयं १११ कूर्म्मःप्रथंमपुरुषेपाषाणोधू
सरगोधूसरःशिकताबास्यस्यवामेवदरीवाहश्यनिलयोवषड्भिरुदग्याशाकरैःसार्द्धेपुरुषेत्रयेतोयं ११२ आ
हैशिराचयाम्यापूर्वोत्तरतोद्वितीयाच ११२ जलरहितोयदिदेशेचिन्हान्यानूपजानिदृश्यन्तेवीरणादूर्वाश्चैना
मत्रहितस्मिञ्जलंपुरुषे ११३ तिलकाम्रातवरुणकभल्लातकबिल्वतिन्दुकांकोल्लःपिण्डारशिरीषांजननक्षा
कावंजुलातिबलाः ११४ एतैर्यदिस्निग्धैर्वल्मीकैःपरिवृतास्तोयंहस्तैस्त्रिभिरुत्तरतश्चतुर्भिरर्द्धेनचनरस्य ११५
अतृणोसत्तृणायस्मिन्सतृणोतृणावर्जितामहीयत्र तस्मिन्शिराप्रदिष्टावक्तव्यंजीवनंतत्र ११६ कंटक्यकं
टकानांप्रत्यासन्नास्त्रिभिःकरैःपश्चात् खात्वापुरुषत्रिभागयुक्तेघनेवास्यनहस्सैकापणखायदिविनताभ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वत्तियां दुग्धवास्यात्न विज्ञातव्यं शाखाग्रनलेनीरं त्रिपुरुषं न तनु ११७ फलकुसुमतिकारो यत्र तस्य पूर्वे शिरा त्रिभिर्हस्तै
भवति पुरुषैश्चतुर्भिः पाषाणोधः क्षितिः पीता ११८ यदि कंटकहीनः स्यात् दिशि पिधिकास्मन्मपुष्पसंयुक्ता तस्यास्तलें
वाच्यं त्रिभिर्नरैः सार्द्धपुरुषे वा ११९ खर्जूरी द्विशिरस्का यत्र भवेज्जलविवर्जिते देशे तस्याः पश्चिमभागे निर्देश्यं त्रि
पुरुषैर्वारि १२० यदि भवति कर्णिकारः सितकुसुमाः स्यात्पलाशवृक्षो वा सव्येन तत्र हस्तद्वये पुरुषत्र
येणाभवति जलं २१ उष्मायस्यां धात्र्यां धूमो वा तत्र मनुष्ययुगले निर्देश्या च शिरा महतो वारिप्रवाहिनी वा
१२२ यस्मिन्क्षेत्रोद्देशे वा जातसस्यं विनाशमुपयाति स्निग्धमपि यान्दुर्वा मध्ये शिरा नरयुगे तत्र १२३ मह
देशे भवति शिरा पश्चात्तथा चलक्ष्यामि ग्रीवाकरभानामिव भूतल संस्थाः शिरा याति १२४ पूर्वोत्तरेण
पीलोर्यदि वल्मीको जलं भवति पश्चात् उत्तरगमना म शिरा विज्ञेया पंचभिः पुरुषैः १२५ चिह्नं दर्दुर आ
दौ मत्स्यकपिला तत्र भवेद्दृष्टिर्वा भवति वपुरुषैश्चो ष्मातस्य तले वारि निर्देश्याः २६ वदरीरीहितदृक्षोसेव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कैचेद्दिनायि वल्मीकतद्दत्तत्रयेंवुपश्चात षोडशाभिर्मीनवैर्भवति १२७ सुरसंजलमोर्हेदक्षिणाशिरावहति

१४३ दक्षिणोनायाधीतनिमः पाषाणोम्लत्वेनतादृश्विकोहुनेरए १२८ सकरीरावेहूदरीवेहूहीत्रिभिः करैः पश्चिमेन

143 मत्राभः चाष्टादशाभिः पुरुषैः रीशानेवहुलावशिराः १२९ कुकुभकरीरावे कथ्यत्र समुतोककुभ वित्वाचदह

स्तैयेवुपश्चाप्त्रन्नैरैर्भवेत्स्य करविंशत्ता १३० वल्मीलक्ष मृदुनिपदादुर्ग्वदर्भोश्वपाडुराःसेतिकूपोम

ध्येहेप्योजलमत्र नोरेकविंशात्या गैयप्रचुरामस्मिन्नशमी भवेदुत्तरेणावल्मीकः पश्चात्संवुकरोतेश

नार्हसंरवेन्नीरैः सलिलं जंवूरवत्पाश्चयामा शिफ्रमारीव शिवाहूर्वा विरुद्धपोवाराज्योतिषमनोगोंडवगा

वा ३१ भूकरीकामाखिलनाद्याप पहाचेतियद्य हेर्निलयेवल्मीकोदुत्तरत त्रिभिःकरैःस्थिरुरुषाभ्य

नंतोयं ३२ एतहृस्तयेनूपेवाखजांगलभूमौचपंचभिःपुरुषैः एतैरेवानि मित्तैर्मेहस्तमावस्त्र भिःकथ्येत

३३ एकनिभायत्रमहीत्राणातरुवल्मीकगुल्मपरिहीणा तस्यांयन्नविकारोभवतिघरिस्त्रोजलंतत्र ३४ हस्तोम १४३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घानुराधानुराधापुष्यधनिष्ठोत्तराचरोहिरणायः शतभिषङ्मूलमारंभे कूपानां शस्यते भगणाः ३५ आग्नेये
यदि कोणे ग्रामस्य आग्नेये यदि कोणे ग्रामपुरे वा भवति कूपः नित्यं स करोति भयं दाहं च समानुषं प्रायः ३६ नैरृति
कोणे बालक्षयं च वायव्ये दिशि शंस्त्रीभीतिः शेषास्तु शुभावहाः कूपाः ३७ यामे दिनीकाशकुशैश्च युक्ता नीलाश्च
मधुरसशर्करा एव तत्र स्यान्मणीन सुरसं च तोयं क्रमेण तथा वा यत्र च तिक्तमंत्रा ३८ सधर्कराभानु सहीकषायं क्षा
रं धरित्री कपिला करोति आपांडुना यावलयपूति कंटुषं च यो नीलवसुंधरायाः ३९ इति भूमिपरीक्षा अथ पा
षाणविधिः फलकुसुमसंपद्भुविनारोपणातो भवति केवलान्नयतः पाषाणविधिः संसम्यनमनोकुंहरं मतो
वृक्षेन ४० खर्जूरविल्वलकुचाः क्षिनसर्षपेणपिन्याकनश्चनुरववारिविशोनवांश्चारोएवनानि त्रुलपत्रजलोत्तिं
क्किजैलोछितेन साद्रीहिमांमससलिलेन च यांति वृद्धिं ४१ प्राचीनामलकेन तरोः प्रियाहिमापाः श्लोणमोहितम्भि
हवालतिंदुकानांप्रियंनेयवत्ज सा च नालिकेरः सर्वेषां भवति रुचिर्हि निम्नभूमौ ४२ कुरंगकिटिसाररंगमू

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४४ गंलाश्वादिमेदसाक्कथितेनसतुग्धेमपंचपल्लववारिणा ४३ कूनसेकोभवेत्राशुषहकास्त्कसौरभःस्वन
१५५ कुणप्रवचावएहिविघ्यासलिलमनीवसुखायदाडिमानां ४४ कथितमथकुलखचूर्णकंवानिजमपिलहिक
रंसदाफलाढ्यांयष्टिफलाशफरीधततिमोधूपितआम्रफलत्रयधूपैःआम्रफलैरिहदाडिमशाखोतालफला
निविदवपुनाह ४५ हत्रिमस्त्ककांजिकुसुमवदीरीनिलमेषिकाकुणपसीध्रपयःफलिनीकरिकीसरिकान
कुरुनेसुगंधवहपुववुनान ४६ हयगुरुंजाफलनिंवपिप्पलोववाहरिज्ञानिलसर्षपैःसमैःधनाश्वकर्णोवु
विलोअपाययोत्सपंचैकेनागनयैमुदहिद ४७ सिक्तोभोभिःकुकुटानांपुरोषंमूलेदत्वासुकुसुमफलागो
स्तनीदहिमेति [redacted] स्कंदमस्त्लेपनसमरवोप्पपालालभारैमेलादग्रंदधतिव
वचाव्वारिसिक्काफलानि ४८ सर्पिगुडक्षीरमधुपचारंदत्वानिषिक्तौचकपित्थविस्वोपीपूषकल्यान्मतिमां गम०
सलानिफलान्यनरुपीनिसदादधाने ४९ कोशातकीदलशिफाक्कथिताम्भियांभःसंसेवनात्वसुकणाराजसा १४४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

च युक्तः लब्धोपचारस्य धूपजलाभिषिक्तः शुभ्रांशुविभजन्ति नितरां हिमधूकवृक्षः १५० तिलपिष्टीमत्स्यमकृमिमिश्रि
तजलसेकनधूपिना वदरीकुणपैरुपचितानासूलाफलानि फलं प्राक्केरमधुराणि १५१ अजैडकाशूकरविड्भिर्गकि
खोपचारेण च बीजपूरः भूयश्चामिषविलवारिसिक्तः फलानि धत्ते सुबहूनि शश्वत् १५२ वृश्चिकंकंटकविड्भासुर
भीदलं न धूपितानि निखिलनलामूवककोलवसाभिः संसिक्तः स्युरमनवलेन्नेशा १५३ सुरभिजलनिषेकतोनि
दाघ्रेकुणपजलेन च कैनकीनिषिक्ता जलधरसमये सुगंधसूचीव यनिचितानि विभर्त्ति फलानि वानि ५४ यूप
सकस्यापि पुष्पस्य सौरभेनाधिवासितात् मृत्तिकाग्राकुलान्मूले वृक्षाणं वहलान निक्षिपेन ५५ कुष्ठपत्रकस्तु
स्ताभ्यामस्यहं पुष्पितो भोजमंडितापद्मिनीभवेन १ भ्यांतगरोशीरमुस्तचूर्णकैः मिश्रितेनांभसाकोन्मासं सौरभसंभ
वः १५६ कुल्याषंदति देनानां चूर्णपूष्फैकृ संभवाम्यस्यहं पुष्पितां भोजमंडितापद्मिनीभवेन १५७ सिद्धार्थकर
लीदलानि शफरीविट्कोलमार्जारवोएनेषां समभागमाज्यं सहितं चूर्णदत्तं भूनविलेपनोपचारेणाप्याप्युनं रो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सा॰ओ॰ गहनएखापल्लवयत्तरंमं धकरव्यालोलपुष्पच्छदः १५८ समुद्रोघवृवारिकोसेनि संचदुग्धसलिलैः कुणपां
ङ्घ्रिभिर्वालेपो विडिंगं तिलकल्ककृतः शिग्रूनां वृद्धिकृसेतिपरमां खलुभूरुहाणां १५९ अंकोलहकाघृतोषेन
१४५ मिश्रितेघृतमाक्षिकं वसीकीविकुरंगानामेतत्सिक्तमहीरुहा सिद्धार्थकफलोपेताः सर्वसफलप्रोभिताः ज्ञा
145 यंते पत्रपुष्पाढ्याः सुछायारोगवर्जिताः १६० यष्टीमधुकपुष्पाणि सितांकुष्ठं समाक्षिकं निष्पिष्य गुटिकां कृत्वा
मूले सर्वत्र निःक्षिपेत् १६१ दुग्धसेकं च वृक्षस्य यस्य कुर्याद्विचक्षणः फलं सुनिश्चलं तस्य मधुरं जायते भृशं
१६२ इति पोषणविधिः अथ कुणपजलं कुरंगकिटिमत्स्यानां मेषच्छागलषंडिनां मांसान्यापाद्य पयालाभं मेदोम
ज्जावसास्तथा १६३ तान्सर्वानेकतः कृत्वा वह्नौ नीरेण पाचयेत् संपक्वं हि क्षिपेद्भांडे तेन दुग्धं च निःक्षिपेत् ।
१६४ चूर्णीकृत्य खलीं दद्यात्तिलानां माक्षिकं तथा विना आसरसाफाषास्तत्र दद्यादुष्णं तथा १६५ तत्समं जलं
क्षिपेत्तत्र मात्रानालीहकसूविनपक्षैकं स्थापिते भांडे कोष्ठस्थाने मनीषिणा १६६ कुणपसमवेदेवं तत्र णापु सम॰ १४५

ष्टिकारकः इति कुणपं अथ तरुचिकित्सा नराणामिव वृक्षाणां वातपित्तकफाद्गदाः संभवंति निरूप्याथ कुर्वीत
दोषनाशनं १६७ कीटजग्धे न संस्पृष्टे वातभग्ने ऽथ विक्षिते वृक्षे छेदोपवासादिपीडिते च पृथक्क्रिया १६८ कृशो
दीर्घो लघूरूक्षो निद्राहीनोल्पच्छेदनः न धत्ते फलपुष्पाणि वातप्रकृतिकस्तरुः १६९ आतपासहनः पाण्डुः शाखा
हीनो मुहुर्यदि अकालफलपाकी स्याच्चापि पित्तात्मकः कृशः १७० स्निग्धश्यामस्वादलः शाखी सम्यक्पुष्पफलोज्ज्वलः लतापरी
तगात्रश्च कफवान्परिमंडलः १७१ कटुतिक्तकषायरसैः पवनपित्तकटुष्णालवणाम्लैः स्निग्धधर्मकफाम्ललवणैः श्ले
ष्मकोपं प्रयाति मरुतः सस्निग्धैः शिपितरसैः शाम्यति वातः सस्निग्धैर्मधुहिमजलैश्चापित्तं कटूष्णैर हिमजलैः कषाय
रूक्षैः श्लेष्मापि क्रमविहितैः प्रयाति नाशं रोगः संग्रंथिकुटिकावाताद्धृक्षस्य जायते रोगो विडङ्गैर्धवचसाकुणपजलैस्ता
जयो भवेत् १७२ दोषैर्येस्य विनाश्य बालकुसुमाम्ला यंति वृंदं वपुमूलेन स्यनरोर्भवति छेन योपलाघ्रेनानुद्वरेन्नः
गोमूत्राज्यविडंगसर्षपतिलैर्लिप्तामनष्टे स्ततः सिक्ताः क्षीरजलैरुदेति सह सा धूपैश्च धूपाग्निनाः १७३ कांजारम्भ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०वृ०
४६
146

धारिद्वसमपणीलवाकृतः उपचारः कृमिहरो मूत्रमुस्तविडंगवान् ७५ कुणपं जलपयोनिषिक्तमूलः सरसिजकंदवि
लिप्तसर्वगात्रः तनुरनलहतो विभर्ति भूयो मरकतकनकांतिनिभानि पल्लवानि ७६ मृक्षाबोडुंबेरल्ककधमम
धूमधूपो छिद्धदुग्धैर्विलिप्तस्तंभै रुजं मत्स्यत्वापरिकलितवपुः पूरितः सूक्ष्मसर्पिः सिक्तः क्षीरेण भूयो जभरित
तलशुंडवानादिमग्नः स्वस्थो भूत्वा विपापी कुसुमफलभरव्यानतो ऽतिप्रकामं ७७ वृक्षस्याग्निदग्धस्य जीवनं स्या
णुमेषजं घृनासीरमधूकैश्च मुकुमाषा यवास्तिलाः ७८ पिष्ठी क्षीरांबु संयुक्तैः सेचयेत्तममोक्षाघः ससेकाप्यापि
तः सेचयेत्तम शीघ्रं प्रकृतिस्थो भवेद्द्रुमः ७९ जनयितुं फलकुसुमे यः पुनरुपयाति वंध्यतां शाखी सक्षीरैः कुणप
जलैर्भूयः सिक्तः फलत्येव ८० अत्र सेकतो ऽस्यां निषेकतश्च शाखाविशेषं फलिनो विनाप्यां सप्ताह मात्रं स्तनमेव
सर्पिर्विडंगयुतेन निषेचनीयः ८१ उद्भिद्रूनामस्य संगं जित्वा वल्लवा लाहानिःसृप्पि पीलिकलं लंध्रं शनाहु आरि क्रूनाह्जो
णीनवांभवेत्तत्र विनस्यतीयः ८२ तन्मूलमूलं परमुमहारैविश्राविनदोषरसं निहत्य क्षौद्राज्यजंतुघ्न मिले ऽस्मिन्सिक्तं

रा०म०
१४६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मसृरितं दुग्धजलैर्निषिंचेत् ॥१८३॥ शाकेंपतिलगोक्षीरवारिसेकात्तथा नरोः शोषः शाम्यति वृक्षस्य लेपभूतो प्रवाप्ततः ॥१८४॥
प्रियंगुवनककाशीहयासातुंनवल्कलैः क्षीरसिद्धैर्विलिप्तानां स्रावः शाम्यति शाखिनां ॥१८५॥ इति तरुचिकित्सा ॥ अथ वि
चित्रकरणं वृक्षायुर्वेदफलमनोहरं शास्त्रतः पुरं नानाविधानां वृक्षाणां चित्रीकरणं प्रवक्ष्यामि ॥१८६॥ सुरभिसुमनोलधा
मोदं निधाय चर्मत्निकोर्धवखदिरयोः क्षाप्यां लोभिः सुगंधिभिः ह्रस्वाणानमलयजरलोलेपाधूपाकृतस्य बृभृक्ष
वृजंति कुसुमे निगंधा नाम वनी सुगंधतां ॥१८८॥ पूर्वतिलनिशापलाशेरुपविनमूलानंदं वुसिक्ताचाज्वलवनलोपमस्य
कृत्स्नपुष्पा सीनूलके संगे ॥१८९॥ शाल्मलीलिप्रशानो लोविफलाकुष्ठसींधुभिः सक्षेपोपचारेपुस्तुकपक्षनिभंम
वेत् ॥१९०॥ मंडिष्ठानिलयवपीतसारसारैः जीवंनीदलसहितैर्मनशिनैर्मनशिलाजैः गोजाविमबुरपयः शिनैर्वि
लिप्ताः कर्पासीप्रभवनिनूलकंबलीनां ॥१९१॥ संपक्वेकरसविंद्यादिकंदविलिप्तमूलमागसक्तिसक्तपकरसेनचव
नेरकालेभवेत्कुसुमं ॥१९२॥ निलखलिविंडगोमयविलोडितेक्षारसरसेविनस्यतरोः फलकुसुमकालमंवंमनोहरंफ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०प० लति लोकस्य ॥ ९३ ॥ मत्कुणमद्धिषिना कुष्ठमञ्जुपुष्पविनिर्मितैः ॥ छादिते मूले निरस्थिस्राक्षफलेनसेः ॥ ९४ ॥ मत्कुणकुसुम
१५० गुंजाभल्लकीसेंदुवराज्यं समत्स्यनिहितमंतः कांडमुक्तीर्यंव धाउपरिच्चपरिलिप्तं संवत्सरविधिः सस्यणांजनयतिफल
147 मेननत्वाहुकसेकाद्नस्थिः ॥ ९५ ॥ नलाल विहितस्याग्रैष्मगस्यस्कंधवर्म्मणा वद्धा यां नृक्षशाखायां फलपाको
नजायते ॥ ९६ ॥ कार्मिममदिनवल्लीमुखनलिकैमूखनलिकैमूलैसुकीलितस्तनसेः संवत्सरं नयावनस्फलित
स्यफलानिपच्यते ॥ ९७ ॥ वर्द्धचर्म्मनत्राभ्यां विडंगमत्स्यहुग्घलेपनोल्लिप्त्य शाखायां यांबुसेकाद्विरमपिपक्कफ
लं धत्ते ॥ ९८ ॥ मीनकोलवसामांसहुग्धसेफेनधूपनः सर्वे वीजानि साश्वे षेमुंजि यंतिफलंतिच ॥ ९९ ॥ वीजमा
म्रादिवृक्षाणांपक्वमीनफलांवुनिसृंकुलत्थतैलहुग्धाधेनिहितंहह्लोभवेत ॥ २११ ॥ भूस्थन्यामेलितंस्रुष्क्वमुष
मिश्रितेपनेसहाफलेनाशेषलोकस्यकनकौतुकमंजसा ॥ ३ ॥ एकविंशतिवारेणाकुलंतस्या सजोविनंतत्रुणा सन०
दाडिमीवीजंवर्द्धतेफलनिधत्वं ॥ ४ ॥ मत्स्यकोलवसामांसचूर्णकक्षारभारविनेयसेके सापिवावीजहूतंपुष्पफ १५०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लं लभेत् पस्कधृतः ससमंततः सूकरास्थि सिंहं हं कीलितो न संशयं नाशमेस्य नोकुहः ६ कुलस्थक्काथतो येन तरुः
पुष्पफलं लभेत् किंशुकार्जुनतक्कीरीलवनां वृक्षयोनवा ७ नानावर्णं पुष्पितं स्थानमध्ये विलिप्तमुंसूते कुसुमं तत्
थावर्णं ८ महिषकरीषमूत्रैर्मर्दितविशुष्कादि नानि पल्लवपुष्प कुमुदफलबीजमुत्संजनयति कुरुवीरविटपंत
तः ९ कूष्मांड तूलाकपटोलकादिबीजंवसाभाविततुममिश्रितं विशोधितायां भुवि सर्वकालं फलान्यनंत्यीतिम
हांतिधत्ते १० तूलाकबीजं घृतमाक्षिकाक्तं विशोषितं गोमयलिप्तरंध्रो वालस्य कूष्मांडफलस्य तंमपक्करं
हीतं फलितं महास्यात् ११ मदाम्हमरंध्रे या कौष्मांडी निर्गतालता महोमयफलतेनेस्मिन् सिक्ते फलति सा
सदा १२ सूकरास्मगवसाशिक्तमंकोलं तैलभावितं एरंडबीजं कारल्लीफलं सूते कौतुकं १३ खरतुरगवि
ड्विवेशितनापितायाशलाकयामूलेतियोग्विद्धाकदलीफलतिफलं करिकारे १४ कोलशेपिमेदोम्यां मकोल
कथितेनवासितं विनाकदलीस्तेदाडिमीफलमुत्तमंनरसासवासारक्तदंतिदंतविचूर्णितैः मिश्रितेनांभसासि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

शा॰प॰ त्तां च भाचूतफला भवेत् १६ अंकोल्लकपिष्टं ग्विर्तेन मांसछणदुग्धयुक्पिन्याकसहितं मूले सहकारस्य निक्षि
प्तेन् १७ द्राक्षावल्ली समाकाराः सहकारस्सदा फलाः जायन्ते निक्षिप्तं धेत्ते सर्वे यामञ्जुतं यदि १८ शाकूर्मांसम
१४८ स्येवह भाविन मामुञ्जेवीजं नूटं सिक्तं दुग्धैः फलहि फलं सर्वे काले षु १९ क्षमिरिपु यश्चयष्टीमधुगुडं दुग्धविले
148 पनोविलियतरुः भवत्तिजलहुस्मसिक्तः स्वभावृतिक्तोपि मधुरफलः २० वीजनरपलांकोल्लतैलभिन्नं सुभंस
तानु हहति मसापूर्णं मभसिक्तं करेस्सणान् २१ अंकोल्लतैलभागधित्तं गोशक्नन कुसुदं करकोवुकई मभ्मनेक
लषो कुसुमसमुन्नवृति २२ गोकोल्लास्थिकरीषेस्कंदग्धेगर्तेविससुधिल्कं गोशकृत कुधोधितेउ मेचवालु
कापूर्णे मूलकं गर्तेवर्द्धेवेत् २३ तूष्टकचिन्नेस्पमंतानपुरुषविस्वानेऽ वृत्तौ मतुर्ज्ञानः वामनएवाहि धत्ते फलकु
सुमं सर्वकालमलम् २४ इति विचित्रकरणं अथ अत्रादिनिष्पत्तिज्ञानं फलकुसुमपत्रहृद्विवनस्पतीनां शा॰प॰
विलोक्य विज्ञेया निष्पत्तिः सर्वसस्यानां २५ नंवूभिः स्थलं माषः शिरीषवृक्षाच्च मुद्गनिष्पत्तिः गोधूमाश्च मधू १४८

१०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कैर्यववृद्धिः सर्षपसैन २७ करिणश्च हस्तिकर्णैर्निर्दोष्या वाजिनोश्वकर्णेना गावश्च पाटलाभिः कदलीभिराविं
कं भवति २८ आम्रैः क्षेमं भल्लातकैर्भयं पीलुभिस्त्वारोग्यं खदिरशमीभ्यां दुर्भिक्षमर्जुनैः शोभना वृष्टिः २९ पि
चुमंदनागकुसुमैः सुभिक्षमथ मारुतः कुसुमैर्न निचुलेनावृष्टिर्व्याधिभयं भवति कुरजेनः ३० एतेनानाहं स्नायु
वैदशास्त्रेभ्यः इति श्री ईशः धूर्तविरचिते ताजिकनु प्रवनविनोदसमये ऋतुः अथ शकुनज्ञानं हृद्यशास्त्रसमुद्धृतायार
नु भवसिद्धिं च लोकनः कृत्वा मारभ्यते मयेदं शकुनज्ञानं सतामर्थे १ ये जन्मादिशुभाशुभं विदुः पुनः कालापधि
प्राणिनां येषां निखिलं जगत्रयमिदं येभ्यो विनाकिंचु नाज्ञानं भ्रमभविष्यभाविविधं युं विज्ञायते न स्फुटं विश्वो
मे चक्रराज यंति शकुनाश्च भ्यास सभास्वलम्भाः २ लाभं हानि विविधं युतिमदंहुः खमेकां नरेंद्रमा युद्धीर्घमरण
मथवा सर्वकामार्थसिद्धिं ये संग्रामे विजयमतुलं भंगदायेच कंतुमेषां भावं कइह शकुनानां प्रगल्भो स्तिम
सैः २ इति श्री शकुनप्रशंसा अथ शकुनविवृतिः त्रिविधमिह भवति शकुनं क्षेत्रिकमागंतुजं प्रिकं चान्यत्कला

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२१

श्वा०प्र० धिवासमाघं यदीक्षते क्षेविकं न तस्यान् १ प्रस्थाने स्थानां शकुनं यदि कस्मादिग्विभागतो भवति शांतप्रदीप्तभे
दायकं फलं प्रथितमागं तु २ सर्व्वा पंचम सन्मुखपक्षे पुत्राप्रवन्य सत्वानां शकुनं स्वरगति चेष्टाभावैः प्रथिजां
१४९ विकं नाम ३ पोत की पिंगलाकाकोजंबुकी भषणास्तथा पंके नाम्कतमान्याहुः शकुनां निपुणा स्वराः ४ चत्वारि
149 प्रोक्तनामा हुं हुं विज्ञेयानि मत्वतः सुखबोधो भषणस्तेषु तेन पूर्वं सकथ्यते ५ प्रच्छा शकुनं चवामिस्थानं मुक्ता
त्वनाम्य सत्वसप्रकटं शुभं च यमेनैवं विधमस्ति किंचिदपि ६ इति शकुनवृत्तिः अथ श्लोत्रिक शकुनं अथोच्य
ते श्वानस्तु तस्य सारं सारं समासेषु पि शाकुनेषु विस्तरेषु शुभमवलक्षणे यं शुभं प्राकृतनकर्म्मपाकेन विमर्षकं: १
शाकुनशास्त्र दक्षो विष्णुवृद्धिः सतनाभियुक्तः यथाथे वादी शुचि रितिमतो भवेदिहा वाप्य पराधिकारी २ स
श्वानमप्तु भषणाः कौलेयकमृपिलजाग रूकाश्व मंडलकुकुरयक्षा शुनकः सरमा शुनस्याको १० श्वेता हि श्वा०प्र०
जाः क्षत्रियकाश्च रक्ता पीताश्च वैश्या असिताश्च शूद्राः विमिश्रवर्णा शुनकास्तथा भवंति नानाविधकातु सत्वाः १४९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

११

११सञ्ज्ञानेस्वरूपच्छायांप्रपद्याहमितिकेवलं सत्त्वरूपेयथाक्रमस्तत्त्वान्येनमुनेर्मतं१२ आद्यार्यमानोपसुभे
ह्निकार्यपैषस्व युग्मसुविद्युपिलाक्षीरेणमोज्ञभपणसनुष्येदधालुमारीशिमुवांपवेभ्यः१३सर्वोगहे
सःपरिपूर्णकायःशांतोविरोगस्वरूपोवलिष्ठःस्ववासभागानंनपुष्ठुचेष्टोविभर्तिसुक्षेनस्वविंशतिपं१४
तसंरमेयपुरुषोधिवासविश्वासपद्मवासपयेर्द्दिनांतेसुलोवरस्तारजनीमुनीस्रोतपलेनकुर्यात्स्वके
लेसमंत्रं१५अधिवासनमंत्रः ॐसुनकोत्तमममया ऽस्मिन्कर्मण्यधिवासितोसिसत्स्वभूहिस्वाहाइत्यात्म
हस्तंसुनकस्यशिरसिदत्त्वाऽभिमंत्रयेत्१६ततःप्रभातेतेनचगोमयेनत्रिहस्तमात्रंचतुरस्रकंचशु
चौमनोज्ञेविदध्यात्तत्तलेमंडलकंविशुद्धं१७गौरार्द्रईस्वरोरस्यावहिर्यमःकेव्याघ्रमेचकोसुभ्रःपाशी
वशुरितोवायुश्चित्रोधनेश्वरः१८विशदःशंभुरित्येतेकार्याश्चूर्णदलोद्भुजेपिस्थानकमयाःसर्वेनिजकाष्ठा
समाश्रिताः१९पश्चाचार्यमुजन्मूजोकुर्याद्धानादिभिस्सदाप्रणवाद्येर्नमोन्तैश्चमंत्रैःस्वनामभिर्निमितैः२०पश्चो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

९२

रा०पु० वैनीयो विधिनान्नमध्येपेष्टचयुग्मं चनत्नः कुमार्याः पक्वेन देयश्चरणोपहारो ऽन्नफलतोऽभ्युक्षिन देवनाभ्युक्ष
हविः समुद्धसवरेस्तयान्मलकुर्यान्नपिंडं शुनकार्थमत्र नमस्तेपूजां विरचीनमध्येयक्षस्य मंत्रैस्त्रिखिलेऽस्मी
१५० न्निः २२ मंत्रः ॐ रमिंडलाय स्वाहा इतिचंदनं ॐ ब्रह्मुहाय स्वाहा पुष्पं ॐ कपिलाय स्वाहा इत्यक्षतं ॐ यक्षाय स्वा
150 हा इति धूपं ॐ विनते स्वाहा इति चंदनं ॐ ब्रह्मुहाय स्वाहा पुष्पं ॐ कपिलाय स्वाहा इत्यक्षतं ॐ यक्षाय स्वाहा इ
ति धूपं ॐ विनते स्वाहा इति दीपः ॐ अनुकालभिगामिने स्वाहा इति फलं ॐ बलिभोजनाय स्वाहा इति नैवेद्यं ॐ
स्वामिभक्ताय स्वाहा इत्यर्घः इति मध्ये मंडलस्य यक्षपूजानेन ज्ञानीयशुनकस्य स्वं कली निजकरं निधा
यमस्तकेतस्य मंत्रमेनं ततो जपेत मंत्रः ॐ हे तनस्य एह्येहि एत्रिजागरस्य ह्येहि ॐ दिव्यज्ञानिन एह्येहि ॐ मृतलक्ष
वचन एह्येहि ॐ जिह्वाय एं ॐ स्वल्पमियएं ॐ दिव्यज्ञानिन एं ॐ शुनकोत्तमय एं ममायोग हं सत्यं ब्रूहि स्वाहा इ रा०म०
ति शुनकाभिमंत्रणं ततोनरो निजकार्यं निधाय हृदये खिलं हविः पिंडं समादाय मंत्रं जपन्सावनोत्पलेन इमं मंत्रैः १५०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१९१

ॐ नमो भगवते शुनकोत्तमाय महाशकुनगंभीरस्वराय महाजापतये ऽस्मत्कालाभिगामिने श्री श्वं मे स्वेहि बलिं
गृहाण मे विघ्नितिन कार्यं सत्यं ब्रूहि हुं हुं फट् स्वाहा इति बलिनिवेदनमंत्रः स्मद्वायनमुं पुनमासपक्षदिनानि का-
र्यं यथाविधौ विदध्यात् हीनावधिर्येन भवत्स सत्यः सर्वोपि लोके शकुनोगहीनः स्वं विधे भाविनि चित्तविसेव
श्वच कार्ये भवत्सां विमुखेन संभवस्यापि उं स्थिरता गतस्वे खादिकं न सन्निरूपणीये इति शुनकबलिदानं अथ भूप
तिलभमंत्रे खः कोरणाकंडूयति दक्षिणेन हस्तेन भालं भवणोद्दातिं भावतन्त्रीकृत राजचक्रं राज्याभिषेकेव
रप्रवृत्तं धं कं ह्यमानः खलु दक्षिणेन पक्षो पदावामकं प्रतिदानी मभूतमानं गधृतासमृद्धवृते संमंतात्पृथिवीप
तित्वं २९ उहृदपे दक्षिणमक्षिपज्वो हस्तेन मृम्यास यदक्षिणेन तस्याभिषेकः स भवेत्ससमक्षाक्षिती घलक्षेसि
तिपादपद्मः ३० कौलेयको दक्षिणाकर्णादेशं करेणकंडूयति दक्षिणेन तस्याभिषेकः स भवेत्स राज्ञापदानदाता तरा
लज्यतिगीनवाद्यविनोदयुक्तः पृथ्वीपतिं तं ३१ कंडूयते दक्षिणे घ्राणिनाचेत्स सारमे यावदनेनदानेभमौः मृत्मूने सह

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०ग्रं० भूमिपालौ भोज्यानि भक्ष्याणि विविधं भवंति २२ वृक्षो युक्तं तु यान्ति दक्षिणेन खासाः सामे यो मवकां क्षिजै सक्तुतुरंगमाहि
१५१ षजादिवादिव्र संयुत्सोहनं सुफलं २३ यदी दक्षिणपादस्य नस्येलिङ्खजिमंडलं जटरं स्वं मदानसलालवृक्ति मह
151 त्तरं २४ पश्यन्ति जिघ्रन्ति विलिखन्ति कुंडयन्ति कषन्ति पार्थिं परिलेढि दक्षिणानो यच विलिख्य दक्षिणमंगं शुभं
स्थाने २५ दक्षिणकुटेनश्येन दक्षिणचरणेन मूत्रयन्त यथा उपविशन्ति दक्षिणेन पार्श्वे शय्या शुभंशंसा स्वन २६
मेहन्ति शुभमरे शेश्रयते स्थानं दिग्यमदेशं च अधिरोहति शय्यां पानचैनमसा देहमापि २७ दक्षिणं वेष्टिने
न स्वस्वेयं संवृशु भावहं वामागतिर्वामचेष्टः सर्वान यो यकेवनं २८ जंभनवमनपलायनाविनानिद्राग भंग
तनुकंपौ मूर्द्धश्रवणाविधूननननुचर्वणकासहिक्काश्रु २९ भस्मा दूलन लोटनखनवाकुंदनभक्ष्यपरि
ह्राणः रोदननेत्रनिमीलनहृषदाग्रहभास्करालोका ३० दीप्तिदिगाश्रयमीति विश्रामोक्षादिकं च यदीकं तेनि ग्र०
घ्नं न प्रश्नेदीसमप्रश्नभयं हंति ३१ दिक्के ष्टितस्थानगतिः स्वरास्तः पंचेहदीप्ताः खलु पंच शांताः अन्ये घसीमे सुक १५१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मेहभूम्नानिमित्तवृम्हिः परिभावनीया ४१ अथ श्वसवामायदिवामश्चचेष्टाः समस्तान्गुणान्दोषाः कौलेयकन्या
घधिकाकुर्वन्तिफलंतदुष्टंप्रतिपादनीयं ४२ महोदयं पंचविधेन पुंसां श्वानेन राजंविनरः सवस्प पंचमकाशे
शुशुनः स्वदेवसीसेन यक्ष्मोहरतिप्रसह्य ४४ इतिभूयतिलामप्रश्नः अथ प्रकमार्थवरम्यकन्याचरणेधनस्यकुमा
रिकायाः प्रतिमर्थयंत्याः अथ श्वापनेजोप्रपरीक्षणा यक्रमेणचेष्टाः सरमासुतस्य ४५ कौलेयके दक्षिणाचेष्टि
तेस्यात्कन्याविवाहोनतुवामचेष्टैः शुनास्तमंकेलिखते सुतेनन मोठपासाद्दमहाभियांति ४६ श्वाचेहरस्यामि
मुखंसमेतिनतदानकन्याकिलसाविवाह्यापक्षः सयाजिप्रतिपः स्वशुन्मायोनिंसकन्यांक्षनयोनिमाह ४७ इतिक
न्यार्थवरप्रश्नः अथ यवरार्थकन्याप्रश्नः प्रश्नेवरार्थंविहितेकुमार्यास्याद्वामचेष्टः श्वमदेनवांनः मूत्रंच शुन्यामुपरि
कुर्याद्भूतेसपत्नीभयरणीभविची ४८ मूत्रंनिजंलेदिदिशोचवामांप्रयातितस्याः पितानुरागी संमार्जयन्वामक
रेणजिह्वांब्रवीतिभोगप्रियतांवरस्य ४९ इतिकन्याप्रश्नः अथ यवर्षाप्रश्नः वर्षानिमित्तंशुनकोत्तमस्य चेष्टावशेष्याः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सा०१० विधिनोपरिष्टाः पाशाकुनस्त्वानविश्राग्देवस्ताः अश एवंतुशिष्टाः परस्मार्थपुष्टः वर्षानिमित्तं शुनकोत्तमसचेष्टाः अथ
स्ताः खलुदक्षिणायाः शंतानाश्रुयादीक्षिनएनथस्तानवामचेष्टाः शुनकस्यनत्तं ५० उद्गातृवेद्दक्षिणामक्षिणामक्षि
२५२ 152 लीटेत्राभिंखकीपामयवाधिरू शेनेगन्हस्तापरिज्ञागनूकेस्तदातुसेंतुक्षिपतिमभूतं ५१ जंमैकुर्वनगगनंवि
विलोकुज्ञागनूकः कुतुनेश्रूपानं सजलतिमाद्वषमंवुपूरस्कृतावनिंसर्वसमद्धिपूर्णा ५२ निर्गतस्तनोपादधिवु
सपालिंकोलेपकश्चेहिधनोनिकायंनत्रिश्चितंमावृषमंवुकालेक्षीवलमीतिकरिंकसेनि ५३ उत्रैमदेशं
मवणोधितुस्वमघतमोक्षणांरविमीक्षमाणाः यदानसानीमश्चिरेणाहृष्टिरंभोदमुक्तामवजिमभूता ५४ इ
तिवर्षामश्रः अथयास्तोशुनकपुगेनजपत्रयमश्रः पुत्रोछुनयोयस्तोशुनकाम्भ्राजयाजयमश्रः कर्तव्योवि
धिविहूम्दिस्तज्ञयस्तेयेकप्यतेपुद्धार्थिनोनोमयुगेनएकोः एपकपपकपक्षयुगंमकल्पसुचेननोयोवलि एम०
मत्तिजिवामध्यानयोसलसजयोन्यपस्य ५६ यघृद्दानेचवलिंमिलिवासेहान्विनोमक्षयनोयवोभोजम २५२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

र्पितो स्माच्च पयोस्त्वदानीमसोऽन्यसंधानविधानबुद्धिः ५७ यन्नामकश्चामपलायने स्कन्दे यः स सन्नाससङ्गोगिनन्द्रैः
यन्नामधेयः पुनरस्त्वसंकोऽननन्तस्य यज्ञोऽभयमस्ति चित्ते ५८ मुंच तो युरु युरस्वं यदां वा छतोः खलु श्चापि मे वलिंम
उलीकृतनिजास्यदाश्रयो वैरमेवननदाभवेद्दणं ५९ स्वानानुभावपमभिभूयसास्त्रघदापरे श्वानिवलाहलिं
चेन ध्रुवं नदोन्यान्नपतिर्बुनिषस्सौ भूपतिं जेतुमुपैति नूनं ५९ स्वानानुभावपमभिभूयसास्त्राघदापरे श्वाति
वलाहलिं चेन ध्रुवं नदान्योन्नपतिर्बलिषस्सौ भूपतिं जेतुमुपैति नूनं ६० मध्याह्नयोरेकतरेण येन श्रुनाग्र
हीनो वलिरणं शक्राश्चाह्निघसुंकेऽभषणस्तनीयमस्यापरस्तत्र भवत्सरातिः ६१ मध्यात्तयोर्गेहीनं गृह्णाति भे
दं भमणयात्तनीयः यक्षो यदिह्वाव व पितो हि नस्ति जपस्सरातिं स्वनदासमित्रं ६२ समस्थतोयपघधिकारेभावा
सं मत्तनीयेन मुनानदत्तं श्चानीतराशो समुपैत्स वध्यं यतत्त्वयोसंधिविधापि मित्रं ६३ इति मुनक युगप्रश्नः अ
थैकेन रणोः संग्राममश्नः ध्रुवं रणेऽस्ताति यदा तु पक्षे द्वा योर्द्धयोर्बुद्धिमता यथावत् स्थानस्थवेध्यं प्रकरोति शान्तो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सा०प्र० युद्धं भवेत्तत्र पयोरवर्षं ९४ धरित्रिकम्पान्नचेख्यानिनदैः प्रशान्तैः यथोत्तरं संगरहद्धिकारी चतुर्भिरेतैर्यदि शांत
दीप्तैस्तदा न संधिर्भवेत्सापराधः ९५ पुष्कोभवन्नं वरमीक्षमाणाः क्रूरौं धुनात्युलतीति धावन्न यो वाम्य सर्पेय
१५३ यसव्यगत्वा स सापराधप्रमाथुराह्नौः ९६ प्रवक्षिणाहुत्तरं प्रदक्षिणं पदानदासंधिरणान्तरं गणान्तकरोति
153 पक्षोपदित्युयातिक्रमात्तदा तु संधिः प्रयमं रणान्ततः ९७ इति संग्रामभङ्गः अथ संग्रामभङ्गरज्ञो रणाने
व भाविष्यतीति भङ्गे कृते यथा शुभं शुभं भवेन्नचेष्टाः समस्ताः सरमासुतस्य भवेन्तदानीं समये ति घोरः ९८
शुनानिमित्तद्धितं यदि युद्धं यान्न च दीप्तं च कृतं यदि स्यान्न मध्यात्त यो विक्षफलमादिभूतं फलान्विभं पश्चि
म मा मनं ति ९९ इत्या संग्रामभङ्गः अथ एकेन शुनासकसैव यज्ञोजयभङ्गः जयापपुष्टः कृतयांतचेष्टः
मदीमचेष्टस्तु पराजयाय लोकान्धुवं लोलपतेन्नरेशं सवाहनामात्यपरातिदेशं १०० अथ संधिभङ्गः सम०
मशास्त्रविशुद्धियानचेष्टैः संधिर्भवेद्धृदुसमुद्यतस्य पराजयः खेवा यदि पल्युपमानं भंगो भवेन्नेनु संधिः १०१ अ १५३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

यपुष्पस्वप्नाः दिक्कृष्णानवेष्टानि नदैः प्रदीप्तो जयाय पहुदेहनियमेन सोहुः स एव शान्तः स्मरोकरोति वेधं च धंतस्य
पराज्यं च ७२ अथ विविधस्वप्नाः शुभः स्वरोपः शुभचेष्टितस्य कुरोति मूत्रं च शुभमदेशे दसास्य साधुघुमिनां
हृदि स्थितिः संश्रयं धान्यधनादिलाभं ७४ उपस्थितः प्राकृतपुण्यपाकात् सुरस्त्रियानो दक्षिणपाणिनास्व शि
रः स्पृशेद्दृष्टिपो दृष्टिनो वा यो मंडलो मंडलत्वलाभदो से ७५ उद्यानहिक्काः स्यपनांगेभगं विद्यावमिश्वासविज्
भणानि वक्रां शुनो हों निमिषितो च हृष्टिषूने मग्रां संनिवामवेष्टाः ७६ सेमूत्र्य पुत्रास्मणीयदेशे चेष्टाम वामा
लालितां प्रकुर्वन् स्वां हर्म्यवसाः सुतजन्महेतुश्चेष्टाः कृष्णा जननाय वामाः ७७ विद्यावुमिश्वासविजंभणा
निमषाप्य कासांगविमोटनानि य घावरसाशु सनां करोति स्वागर्भवासाः खलु गलेपानं ७८ दिक्कृष्णानवे
ष्टानि नदैः प्रशान्तैः प्रसन्नपुरुषोमय शुभार्थकारी चतुर्भिरेते स्तम्भवेलदीसैः प्रश्रेदि शेनत्र शुभाय पक्षाः ७९
इति विविधस्वप्नाः अथ योगिस्वप्नाः पश्ये निमित्तेश्रवणो विधूय संकोचयुगानाणखिलानि शेने कोलेयकस्य स्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६

गा॰ श्री॰ दुपैति रोगी परेतनायावसथ्यं स्तत्रोण ८० आवामभागेन पदा चलित्वा स्याप्यत्वकंडूस्तिमपाकरोति निदह्निनत्वै
२५४ वक्त्रै तांन गेहे रोगाभिभूतो नियुनंम्रयाति ८१ पुनर्हृद्दिक्षिणमूत्रुभागं लिहन्नदिमैपं वभिरहमस्तुं यमस्य येन
स्थाणमेव पक्षः क्षिपत्यवशष्पज ठगावुलेहान ८२ वामभागे वाभवेष्टा स्तुरोगिमश्वेस्तु भावहाः उत्स्त्र स्यानास्थि
154 नोहंर्षमूत्रस्रावः स्तुभस्पतः ८३ हृन्निषेत्रिकशकुनं अयागंतु क्तेशकुनं स्यान स्यानस्य मनत्रपाकं स्तुनकः
स्यानास्थिनस्य पस्य स्वादेहं जिघ्रति लाभदः क्रयाणके मूत्रपतिभषणो लाभदायकः ८४ दक्षिणेनांह्रिणा कंपांवि
लखनं हृद्धि स्वकः भ्रमयणो विलखञ्च स्तुः प्रतिमूः प्रियदर्शने ८५ ऊर्ध्वीर्षे पदं नकृत्वा यदि शेनेभवंस्तदा स्थाग
छत्रं भवक्तितद्दृष्टमन्यविघ्नदपि ८६ हाम्मदेशे जघनं निघृषेन पूजार्हेषां यामसमना पयक्षः कुपेति निचोद्गवि
शंतिपुंसांसंगजनेनालिमतेन सांद्धे ८७ लिमपूरितचक्षुविशेषे मांगणे चनिवहे स्वरमाजः संपदं प्रवितरं गाम॰
सतिवह्निनखनसुनरन पैकरोतीसौ ८८ सम्मार्जनी चकप्पासस नकं सूर्पकं कतो गृहीत्वा सन्मुखो भ्येति न २५४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ह्यहं पूर्णेन धनैः ॥ ५९ ॥ वसुधागयाः कमपि प्रदेशं मूर्द्धस्थानपध्रुवलोकनेश्चाक्रवंनरातत्र महानिधानमस्तीति सिद्धे
कथितं रहस्य ॥ ६१ ॥ विवाहार्थे शुभः शुभ्राविधत्ते मश्रवं यदि नदा विवाहिता कन्या शुभा सौख्यार्थभाग्यवेन ॥ ६२ ॥ दक्षिणां
गं यदा यक्षः स्पृशेद्दक्षिणपाणिनामदाङ्गाद्धिं विवाहार्थं विधत्ते विचिंतिताधिकां ॥ ६३ ॥ इहच्छास्मभवणं मेस्यक्रीडनं कां
तया सह विवाहयते कुमारी यासा सौख्यं लभते वहु ॥ ६४ ॥ वंशाक्षौ मेस्य वर्मा सौरे सूर्द्ध वदनो यदि सम्यग्ज्ञाद्वारि पूर्णं
पतिष्यति वदत्सदः ॥ ६५ ॥ वीरनीर्थेन दस्य श्रेदंगं कंपयते भयुः तत्र देशो घना मेघवृष्टिर्वदति भाविनी ॥ ६६ ॥ स्वपशु
नकस्य शुभाशुभचेष्टितानि गच्छतां दक्षिणो यक्षो वामः प्रविशतां तं भवेन्न कर्षकाणां सख्या ख्याति कृषिके मीवि
दुत्तमा ॥ ६७ ॥ दिनकराभिमुखो दिवसात्ययेक्षनरवः खलु कर्षकभीतये पवनदिग्वदनः क्षनिशात्सवे भवति चौर
समीरणभीतिदः ॥ ६८ ॥ उदङ्मुखो वक्ति भयान्निशीथे ह्रिजो यमीडां मरणं गवा च कुमारिका हूषणगर्भपानवहीनि
शाने पिव दिङ्मुखः स्यान् ॥ ६९ ॥ प्रातर्दिनेशाभिमुखोऽग्निदिङ्मुखे भय विधत्तेन लचौरभीतिं दिनस्य मध्ये नलम्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६

र०७१० सुभीतिं सरंक्षपातं कमहद्विनांते १०० भवदिने शाम्भिखः प्रभाते ग्रामस्य मध्ये रपनाशनाय वह्नौ विमुंचन्नयत्निर्
१५५ स्पते श्वासिद्धपिकार्येतदुपद्रवः स्यात् १०१ ऊर्ध्वं नताभास्करस्य मुखी नाःश्वानो रुवंतो रुवंतो महते भयाय एवं हि सं
155 ध्यासमये न्यदा तु नियोसकास्फर्वं गरस्य नस्य १०२ मत्ताः श्वरद्गतो श्वानो रुवंति किलते निशं नशून हूषणाने घास
न्यदानुन शो भवाः १०३ ग्रामं निशायां खरसारमेयाः भूमं विधौवं संहिताफ्रुवन्ति ग्रामे मघिलाभयपणाः स्मशाने नुदंति
नाशायच मुख्यपुंसः १०४ निःकारणं यः प्रपलायते श्वाने श्वा विशेत्ति वाधिरिपि यावती पुंभवांगरज्वास्थिमु
खोरुग्मा जिंगेहे विशेषः सर्वमस्तुमाह १०५ खनत्यगारं यदि सारमेयो कुश्रेनदासा नवलुसधिपानः गोष्टमदेशे
वहुगोविहाराधान्यस्य भूमियदि धाम्यलाभः १०६ यदि श्वा निजपुंस्त्रिहुं पापिग्रहणाकर्मपिलेदिगोरी समाप् २५०
छाकुलं कुयत्नि साकुले १०७ कृत्वा शिशिरो द्वारि वपुर्वे हि श्वेनवा यैति दीर्घं गृहस्वामिमनस्यन् नद्रोगदोवृत्तिचवं धकी १५५
नां वहिर्मुखो भंसरकायभागः १०८ गृहे प्रविश्य च्वे दरनं विक्षिपेकृष्णय सदः गृहस्वामिनेन दाप्यपैजारसैन हिचार

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

य१०९स्वनितो पर्दिगेहस्य पुरीषं कुरुते यदि जारेण्यागमं नेवक्तिपार्श्वोद्वनिकुर्यां षितः ११०मूत्रिकोणी र्षके निमे
पक्षद्विदिविनमंडलः जारप्रवेशस्तद्वेहेजायते निशिसर्वेदा १११मुण्डोलूखलेसर्पेसनं खद्वां चकुकुरं दत्वाशीर्षे
स्वपतिचेन्न जारमाप्याति नहृहे ११२जंभां कृत्वा मर्मः प्रेक्ष्य मुखस्य भूमिरौति चास्याने नखिन्निदेशे यविष्कुस्तानोभ
विष्यति ११३पदिश्वापलं कृत्वामुखोनीरं विगाहते संयामोवाह्निनासंधुं दक्षने कृथयत्नत्र ११४गृहीत्वा गोमयं गेहेवि
शन्नोहरणाय: आत्मानं दर्शनैः स्वादनस्थाने भूमं कर्षेति सः ११५सर्पोदयेगृहोर्ध्वं चवाह्निमीसेतुदक्षवनस ख्वाभि
वासयभवेत्रासमादौ पुरीषकृत ११६भुजद्वयं जिघ्रति स्थानमे योपुसोभवेत्तस्करवैरि. योगः प्रांसास्थि भक्षापिच
भस्मम धे स्थाहो पपत्रग्निभयं यभ्रमं भूपमभूजं [illegible] भषस्कमीक्षणंभवनस्थितानामाचेष्टनंचेनकुरुतेकदाचिन्नको
लेयकोवप्पमुपस्थितज्ञेयंयथं बंधनसंभवतत्तं ११८समषस्मीक्षणंभवनस्थितानामाचेष्टनंचेनकुरुतेकदाचित्तको
लेयकोयस्यप्रातः सुस्थितस्य श्वहृदयं वहवो ऽयवाकुर्वंतिपुरं मीक्षणेनेनस्यस्याद्वै रि. मिर्भयं ११९ चतुष्पथेराजमार्गे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०र० गोवत्साकामयोहुनिः तत्र भीतिस्समाख्याति समासेमैववैरिणां २० विशाल्वक्षिमुखोगेहे स्वामिपुत्रावमत्यवे
१५८ क्षीडं इति शापुने साईं तस्य सोऽयं भवमृत्यु इति २१ इति सुनकचेष्टितं अथ शिवारुतं अथ दिग्भोरवियोगाज्वलिताध
मानित्ताष्ठा या सज्जलाकहेम धूमाद्योभक्षितदाग्धेति विज्ञेयाः २२ प्रत्येकमेवं सततं सुमेरोः प्रदक्षिणागमनक्र
156 मेणादिवारजन्योः मुहूर्तस्यकेनमनायपमुख्यकसंदिग्धाद्यो २३ न शिवा यदि शिवारटनी भास्वद्दग्धा सुति षट्सुका
ष्टासु पंचसु शान्तासु शुभेत्येवं शास्त्राद्नतः पूर्णा २४ दिशि ज्वलंत्यां मरणं प्रदिष्टं संधुक्षितेतोपां सकलार्थनाशः
छायाजलाकहेपिना सुदिग्धं जयो धूमाकुषितो धूलाभः २५ स्याम्यक्षितायां नभयं न हानिरं गारितायां स्व
जनक्षयः स्यात् रात्रौ शिवायाः स्वरजे प्रभाषो यथाभवेदस्यपितन्द्विपः स्यात् २६ अनिवसोक्ष शुभदायाम्यां
निशि भवेच्छिवा पूर्वे स्यात्सुरास्रमन्त्रं कुर्याद्दहमुखे २७ अथ शिवा पश्चिमायां परचक्रभयाय सा शुभा कु
बेरदिश्यपस्तेग्रामात्तः शून्यकोटिमणी २८ अथ स्वमध्येकुनरं शिवा युद्धप्रपंचसंतनशिवा सम स्वरया ह्यावबुल्ल शा०र० १५८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्नाख्वनि फल्ला: २९ धनं मित्रं प्रियं भोगं सुखं राज्यं जयं क्रमात् एकोदो सप्त पर्यंतेश्वाहे शांतदिशांतरा ३० हते श्वा
कंम पेहानिं वीर्यं वह्निम् तिक्रमान् कुर्वते कादिसंतादीस दिकु शिवारवा: ३१ दिनानि त्रीणि वा पंच सप्त वाकु
र्ते स्वनं य छाम निकटे दीसा शिवा नवा पश्य सपि ३२ दिक्षा रटं तीस कला सुरौद्र भाग्या स्पष्टिता: प्रदिनं: पुंस्वेन
श्रगाल जाया खलु नह्वीति युद्धं महत्तत्र महाभिघातं ३३ पोफे हूहू भुभू क्षेव हाउ हाउ ३ हह स्तपा एतान्प च स्वरा
न्बूते सर्वे दिक्कु सगतानानादिवा ३४ फेफेन गरना णाय हूहू सर्वं सुखप्रदा भुभ्भु विद्रूरं ब्रूते हाउ हाउ महाभयां ३५
हह स्वनरपनाशाय मिश्रे मिश्रफलं भवेत् पुरस्सवेश्वरे शीघ्रं फलहूरे चिरेण च ३६ इति शिवा स्वं श्वयपेरू
शद्धा: दुञाडिते यदा ग्रामे गच्छतां दक्षिणा स्वरा: श्रगालास्तु पुन: स्थाने कथयंति करक्षितं ३७ स्थानस्थावां
चतुर्द्दिक्कुसंम कालविराविराः दुष्टा भीमी समाख्याति सर्वं यात्रा शुभादिनं ३८ सर्वा सुदिक्षु फेरूणां शिवा
रुतवदादिशेन एकोदवः सदानिर्घोसोपि भीतस्य शांतिदः ३९ वं धाय धावतां शष्टो युध्यमाकंदं लायचश्रु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६१

रा०म० मध्यहस्थ केतुर्यस्यां शिशि स्युरथांनासुवास्थः ४० इति केतुफलम्: अथ कौशिकः रात्रौ गृहस्योपरि भाषमाणो हुः
खोपद्रुकः स च मृत्सवे च गृहस्थनाशाय च सप्तरात्रे। आयुः सन्तो हि गुणानुबंधी ४१ अहं गृहाद्वारि रुवन्धुलूको
१५० हरंति वा राज्ञ द्विषां च सद्य तस्मिन् प्रदेशे निशिमांसभक्ष स्तद्धे धनाशाय वलिप्रदेयः ४२ संध्याकालेतु वर
151 भ्रमोप्रवेशे वृक्षपतनो यथा वा दृष्टो रोगप्रदो लूकः सोप्यासीनो भयापहः ४३ धूधूशब्दः सप्तशान्तो गुरूधुन्नुः
ताहशः अन्ये शब्दास्तु धूकानां निंदिताः सर्वसास्थनाः शीनायादिशि दृक्षे शुभशुभे शुभदि पिंगलाग्राम
हरे च शदितः धूकः स्यात्सर्वलोकानाम् छिद्रहा छिद्र सुखार्थूकन ४४ इति कौशिकः अथ पिंगला गृहोपरि
गृहद्वारे पिंगला यस्य येति चुक्षियते तस्य गेहस्थ नशुभावेनसायचना ४५ शानायादिशि दृक्षे शुभशुभे शुभ
दि पिंगला पानवापरे ४६ इसीति भूधुनुत ज्ञा स्यानदानत्र शुभेवृदेन ४६ पश्चियां कीचीतिचीलि चीतिज रा०म०
लांत्र शद्विंत शुभमहहे यपिंगला नेवापरे ४७ इति पिंगला अथ काकस्य शुभचेष्टितं पुष्टे पुसेवानवृगो २५१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६१

मयस्योरुदादिषु स्त्री मन्दस्य पीह स्थितो दूवनभोजनपानशिष्ठं विध्यांच कुर्वन्निनरस्यं ४८ अन्नादिवर्ज्जैः फलपु
ष्पमांसमत्स्यादिभिः पूर्णसुखैः सदैव ष्याहृष्टमानोभिमानोभिमतार्थसिद्धौ भिष्टान्नभोज्यायसुदेवकाकः ४९
गोष्ठदृष्टृ वोनदृगोमयेषु तुंडंविघर्षन्नविलोकितोत्रौ आहारमन्यस्य सुखेदृढानिहृदानि भोज्यं व्रतिमुख्यविर्त्रं ५०
धान्यं पुष्पोवारधिवायविर्त्रेति पश्यन्निधिलाभकारी केतिलाभं पुरतः सदृष्टो पश्यानिवृक्षेन एमयसु
कं ५१ श्वानामोः स्त्रीककुंभप्रायेतु दृष्ट्वायसः कुरुते हेमः सुवर्हदः स्वाप्तिर्श्या ल्यन्नगुडागनामितंच ५२ आयुष्या
मन लाजीविकयुवतिप्रवरधान्यलाभश्च याम्यां मायकुलस्थं भोज्यं गाधर्व्वि कै योगः ५३ नैऋत्यां दृष्ट्वा श्वोप
करणदधिपललमैलभोज्यप्राप्तिः वारुण्यां वांसस्पुरसस्व धान्यसमुद्ररत्नाप्तिः ५४ मारुत्यां शस्त्रस्वरसजे
वस्त्रवल्लीफलाशनाप्तिश्चकौवेर्यांपरमान्नाशनं तुरंगांवरप्राप्तिः ५५ ईशान्यां संप्राप्तिर्धनं पूर्णानां भवेदनड्वुह
श्वएवं फलंगृहपतेर्गृहस्थ समाश्रिते भवन्ति कां कामिनिश्लेमविद्यौविप्रवः किं मिनी ष्याशनमानहेतुः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२०

शा०श्रौ० ५५ कपोतेति कूंकूमिति चार्थलाभं धंधं ध्वनिः कांचनलाभमाहाप्त्वाइति त्रिस्वरदत्तबुद्धिरेननभ्युदय्ं स्यान्महनेप
लाय ५६ कामित्यं यवाहनमासनं चदद्यतिहर्षं कुतुकुर्व्विनोदं इति शुभचेष्टितानि अथाशुभचेष्टितानसंज्ञाह्निग
१५८ वलोकि सूर्याभिमुखो ग्रहिणः रजभयं चौरभयं वधुकलहः पशुभयं च स्यात् ५७ गोपुच्छवल्मीककंतास्वद्शु
158 काकोभवेत्सर्पभयस्यहेतुः स्यान्मलसुवेगारचिंतास्थितसंस्थितः काकःप्रकुर्वेकचवध्वं णं च ५८ वल्लीवरत्राकच
शुष्ककाष्ठचर्मास्थिजीर्णावरवल्कलानि अयारक्षोमुककुर्पोरणापिदृष्ट्वावदेत्काकमुखेभयायु ५९ अत्र
स्त्रानिजपक्षेखुंड विघातेन्नतामभिभवंतःकुर्वतिघ्नतुदृह्ढिं निशिविदुवंतोजनविनाशं ६० प्रीषेरसोपविष्टः
काकोमत्यासुनपुंहाःस्थितोजनायवाणोकंवाकुतुनेद्विषयः ६० दीसोह्रिगेनोविकुदयन्वहिकृद्धिधुनपक्षः भं
जनस्थितवधायुहिविदुवत्सस्थिभंगायई २ विह्नोमयेन्यसप्तियस्पमृद्धिनस्यानलत्रासरूजोमवेत्तापसा राम
स्थिखंडविमजत्यसौनुप्रयातिनपीनगंगीयमसदृ ३ मध्यंदिनेवप्रमानियस्यकाकोविरोतिसैदंविधुनो १५८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२०
१५८

त्तिं चांगं हरंति चौरा ग्गृ विणानि नस्वछत्वं न यान्यो भवति प्रमादः ६४ छाया सुलाभ सुवि भूमिलाभं विघ्नं जले
यावत्पिकार्यं नो शंकसेति काकोविदुवन्नरस्य प्रस्थानगमनस्य चापि ६५ क्रीक्रीमिती ष्टार्थे विनाशना मल्जल
सन्निभ याय शत्रूः किं कीति काका विनियः कथं चिन्मुहुर्मुहुः स्यात्समतो वधाय ६६ आहारदो षायच काक
दीति स्यादाकुलानि धुनितं गनाय केकेध निष्ठा कुव चिटिकी चत्र यं त्विदं स्यात्सुरूहू षणाय ६७ स्यात्कलिः
कारके पौघ्र मौ नरणां जायते कुणकुणाध्वनिज्वरः आम्रजे लुब्धनो प्रियः सोदनं कटकटध्वनौ दधिः ६८
दंतिहो त्सानयुगं पथि व्याम हाभयं श्राकुनि का वदंति यत्रायुसोमै पुनः सन्निविष्टो दृष्टेन यदा घुरुलः कु
त्राचितः ६९ तिः कारयासं मिलिता रुवं तो ग्रामेत्रु नाशाय भवति काकाः ऐधं च वक्राक्रमन यो वदंति सर्वा
पसव्यभ्रमणा दयं च ७० यस्ता निधौ ल्यां बुविलोक्य सैनि वृष्टिं समासं संति वायु सोजलस्थलस्थानवि
पर्यये ण वर्षासु वृष्टिं भयमन्यदा तु ७१ वैशाखे नितु पहते द्द्रष्टे नीडः सुभिक्ष फलदायी नि दितं कंटकस्थ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

क्षेमसुभिक्षमयानि तद्देशे ७१ काकस्य वृष्टिहेतोर्नीडं दिक्ष्वप्रशस्तासु नैरृत्यपुरुदुर्भिक्षमरणादिहेतुर्भव-
१५९ 159 ति हि याम्यकोणेषु ७२ मूर्द्धिन्नगे वा बहुवर्षं ति मध्ये मध्यं न च वर्षति स्कंधे जाते काककुलाये शुष्कतरौ वर्षं-
ति न ज्जातु ७३ मूलाग्रमहीरुहवल्मीकेश्वभ्रकोटरजनदेषु काकोलस्य कुलायं जायते शस्तं न पापाय ७४
द्वित्रिचतुःशावकं सुभिक्षदं पञ्चलिनपान्यलं आडावृक्रिरणामेकांननोपसूतिश्च न शिवाय ७५ इति
काकाः अथ पोतकी स्थानस्थितानानास्यास्ते पूर्वाकुर्याद्धुमाध्वनिं नृपप्रसादं कुरुते ति ष्यागमाय च ७६
दीप्तेतु ध्वनिं दुर्गा सा किंचिद्रक्तकहायनेऽदपा स्तर क्षिणा स्यो या मान्ना से मलाभद्रा ७७ प्रभासेदे
वकोवेपो म प्रशान्ते स्थायपत्स्तले नैवाग्ने मसहोभीते वायव्ये दुःखिनः शुभा ७८ सुखिनस्त्रा
मभा किंचित्याद्वाध्वनितामजी वसस्थाने चमध्याह्नेकालि घात यहादि कृतं ७९ गेहान्तर्ध्व
निर्नामीस्यैपदे तुः स्वामिमरसवेशाप्यायां महिलाकष्टं दुर्गायाः कुरुते रव ति ८० गेहान्तर्ध्वे १५९
CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८० यालनेवालकह्यापगदृमध्येप्रजायते भून्यक्रमद्वनह्वारेसमक्षाध्वनितान्तदा ८१ यत्रतत्रस्थितायन्या-
त्रासाशङ्कपरायराणा शुभाशुभावाविफल्याफलदास्वस्वभावजा ८२ निपोगिनःक्षत्रियस्यशेषावेन्मस्त
केविशेतपदप्रतिष्ठावश्यंसोभूमिलाभःकुर्दुविनः ८३ करोतिनीडंभविवेहराहेसामान्यपत्तानिविजाये
वा समुद्रवभ्रानुमयूयवन्हैःयातिचलिघ्रतेच ८४ जान्वल्युल्युनेतेजगतीसमस्ताः ८५ द्वाराद्दिदे
शोषुगृहासयस्यपस्यस्यन्तूयाकुरुतेकुलायं अभोधरोवर्षतिचेतयापितनू भून्यतीयाति-य
नैसरिद्रोधसिवावराहेशोवानयुग्मानयिचेस्यसूने नोभोधरोमुंचतितावदंभोयावन्नहीपततेव्रजंति
८६ प्रासारशैलदुमकोटरेषुनेगेषुचान्येषुविधायनीडं प्रसूयतेपद्मसमेश्यमानसंभोभवतिप्रभूते
९० इतिपोतकी अथतित्तिरिरवसमर्प्ययोभयरेवादिग्विदोयितापांसानपिताना महरोगादयेवेतउदै
गहापीनिशिमध्येदिक्षुकरोतिमूर्ध्नंधनिराभुगस ९१ वानुरापांध्वनितोस्तनुतितिरिश्चौरभीतिदुःसमये

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शं०ब्रु०

भीतिहेतावाधकं वेमध्ये दिने ध्वनिः ९२ धाडीभयमई शानेसर्वदिस्तनश्णभनः स्थानास्यितस्यैककालं।

१६० सर्वथादासर्वथात्यजेत् ९३ कृष्यारंभदिने क्षेत्रेप्रविष्टस्य यतितिरेः प्राच्यांरुरुतं सभी प्रतीच्यामीतिसंभ

160 व ९४ उदीच्यांसस्यनिष्पत्तिर्याम्यांनिष्पत्तिनाशकृत् ९५ गदहान्निर्गतांवामे मुमंक्षेत्रेचदक्षिणां स्थानस्य

सम्यग्यातुर्वेगितिरिर्ध्वनितरसादा ९६ खरस्य रटितं ग्राम्यंचेष्टाचास्यशुभाहिता केदारयात्नांगेहे वाशशको

दृश्यतेयदि ९७ महास्तभिक्षंजानीयाभ्दीतानामविनिर्भयं त्राघाटे शशकाद्दृष्टाः स्थानस्योनैसभिक्ष

दाः चतुः पदादिनाशायतत्ल्लवैः शशदर्शने केदारगाहसमये सर्व्यायदि विलोक्यते चेत्तला शद्रुमान्

टः समिक्षं चवदेत्तदा चतुः पदादिनाशायतत्लक्षैः शशदर्शनेनं केदारागाहसमयेसर्व्यायादि विलोक्यते चे।

त्तलाशद्रुमान्तःसुभिक्षं चवदेत्तदा इति तित्तिरलुते अथलहाप्रथुस्मिन्दिवसोदृष्टालदा क्षेत्रे फलानना

क्षेत्रं प्रविष्टाकुरुते फलदोपचुरां कृषिं ९८ सेवक्षेचाहहियांगामृषकोयद्वायसा दृष्टामूषकशंकायेत १६०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

क्षिप्रयोजने ९८ इतिलग्नः अथकारिका समर्घताविक्रयोवायंथे घनुघरारवान्. नियोगिनांसदापिस्ता
लाभःकरकरारवः ९९ निर्वै दायन्न यद्वारंगंतनुघेलुघुलारवः निरूपहुवनिष्ठेत्पक्षेत्र मध्येसेदेव हि १३
मेसायावजत्रैवभवेद्हुलुघुलारवः १०० धान्यसराशौनिष्पतेःसाचेद्हुलघुलायते तद्दान्यंघनिकोनैव
गृह्णातियरकोप्यवत्त संग्रहेतत्राकाष्ठानां साचेद्हुलघुलापते तस्मात्संगत्वतेचैतत्त् प्रदीयनमयायत्त
त् भीतानांयरचक्रेपिप्रभ्वताबाभवेघ्रदितसाघुलघुलारावस्लहानिस्तारयेध्रुवं ३ इतिकारिका अथप
लीपल्लीभुजेयसंबोधमस्तकेस्वामिमानदायतंतौकुरुते वामेलाभहानिकरीकरे ४ करेतुदक्षिणेव्या
धिंहदिराज्यादिलाभदा पृष्ठेचोपद्रवंहंत्युदरेमिष्टान्नभोजनं नाभौसुत्रफलंदत्तेकटौगुल्येचरोगकृ
त् ६ जानुयुग्मेसुखेस्यतेयाद्योश्चमहाभयं अंगंदक्षिणमारुह्यवामेनोनरतिस्फुटं ७ तदाहानिकरी
तेयाव्यसयेनतुलाभदाचरणा दूर्ध्वंगौभयपघारोहति मस्तकं ८ पाज्ञंरज्यंतदादतेयल्लीश्वेताविशे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६१ बन्नः ९ वितिनामधिवेलाभंस्थितामोजनभाजने स्वर्वमे तत्फलं दन्ते वहंतीनाडिकांश्रिताः १० स्त्रीलाभरति
161 लाभात्तु मुद्वान्समागमे भस्माल्लाभं निगदतिप स्त्रीषद्मा सुनागेहा ११ यतिनामस्तके यस्य विरंयल्लिकाम
रणं तस्य उदितमन्नोतीर्थेपिकष्टदा १२ पल्लिकायोगृह द्वारे स्वरोतिथिसमागमं कुरुते स्वस्य वित्तस्य ६ थै
रभयेस्वरः १३ दुग्धस्यास्तुपरिस्थाहि पल्लिकावत्तुष्पदनाशाय सर्वांसदिग्दू घा छ्त्तासालोकस्यनीशाय
४ इतिपल्ली अथ हस्तिकः दीपाग्रे वैवर्देव वघाद्युद्दिविश्यतिवस्तिकः तद्दर्षं तस्य सोहृगे धनमानादिहा
निर्दृहस्तिको वस्त्रमध्ये वा कुर्वीतां वस्त्रविक्रयं महर्घतां सदा तस्य वस्त्रान्नः कथयत्यदः १५ अपांगस्फु
रणं दक्षिणमंगं पुंसस्त्रियाश्च वामं शुभावहं स्फुरणं नीचोच्चमध्यमात्रा फलति च गात्रो चितस्फुदः १६
धनवृद्धिं तस्करणां नमिस्पदः स्वदेशनाशाय दृष्टेपराजयाय स्फुरणं हृदयस्य विजयाय १७ १६१
प्रियसंगमाय वाह्वोः कंपोहल्कमलसंभवो भीत्यै मूर्द्धि स्फुरीते राज्यं लभते सीमतिनी मनुष्यो : १८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वामस्याधःस्फुरणमसकृत्त्वंगेसंगहेतुस्त्वंसेवीर्द्हरतिनितरांमावसंदुः स्यालं नेत्रोपांतेहरतिवधनंनं
त्रकोणेत्रबंधुसख्येचैतत्फलमविकलंवृत्यपंवापसव्ये दक्षांगस्फुरणं अथसंकोपीशाकुनानि निर्वैरखरोहंसाराः
यांतःप्रदक्षिणावर्तीः प्रीतिभयंभीतानांकृक्ष्मासर्प्योश्वमार्जाराः २१ पूर्णाननाः सम्बध्येमार्जारभुजंगमा
र्हयोपियेक्रूराः किंपुनरयुहाकुनाःशास्त्रेचदृष्टादिकंतेषु २२ गर्भेगृहेशय्यादोदेहलीमंध्येषु चुल्ही
गृहमध्येदृष्टिष्वनशुभानिधुपदेशेच २३ नेष्टोगृहोपविष्टः छत्रादिवाहनसंस्थोवानेष्टः शिरसिविसंव
नवर्षेःपांडेः कायोनस्त २४ पिंगलाफेरुजंबुकावाहकोघकोन्हिशाहिनाः निशितितिः शब्दाश्चजगदुहासदे
नवः २५ परयोनिगच्छंतोन्तःघरावयहायदेशभंगायं सर्वेस्याधिदिजरातःप्रकृतिस्थाविशेषकृतिसत्ता
तः २६ उद्दासयितुंवेश्यनिसरघाःकुर्वंतियन्मधुछत्रं दुर्गेकरोतिनीडंकुर्वंवेल्मीकमुपदेहिकाः २७
यामोद्वासनहेतोर्यामेनगरेनश्यतिवधाय प्रविशंतिसिंहभल्लूकगोमायुतरक्षुमृगाप्सु २८ हेणोदा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६२ यापपतिमायुभावाद्वनैषधीनामाधिकाकलर्द्धिः निष्कामवर्षिलमर्यांबदानां धर्मेप्रवृत्तिर्युग्गुणजत्ता
च २९ इत्यागंतुकशाकुनं अथप्रस्थितानांजायिकेशाकुनं अश्विनीमैत्ररेवत्यांमृगमूलपुनर्वसोपुष्याडेप
16? घातघ्याहस्तश्रवेयाश्रुपेष्टउच्यते ३१ इतिप्रस्थानननक्षत्रंप्रीतोऽवदातवेषः कृतमंगलः प्रणम्यगुरुदेवान्
अप्रतिरथंजपित्वाशुभेमुहूर्तेप्रतिष्ठेत ३२ अर्जुनः फाल्गुनः पार्थः किरीटी श्वेतवाहनः बीभत्सुर्विज
यः कृष्णः सव्यसाचीधनंजयः ३३ यावहच्चितत्समयेनाडीपादंतमग्रतः कृत्वाः अतःप्राणोयविशतिपाय
हैनमिकवेषेण ३४ योजनशोषेनगरग्रामात्कोणांतरेनपण्डितास्य कल्याणवाक्छुभिः प्रपिकोगीतवहा
स्वच ३५ मुंडनवमनविकर्तनंतैलाभ्यंगाश्रमोष्ट्मुख्यामि मैथुनमधुरोदरकलहानिचवर्ज्जयेत्तदहः
३६ स्ततोऽभ्येकमपिविरुद्धं विप्रानवमान्यबालमाहसुनिर्मत्स्यपेयाविनोवाप्रयातिनायातिपः पुनस्तत्र १६३
३७ अतःसुस्थिरचित्तेनप्रस्थानवंशुभेदिनेस्त्रलोकेशंकरोदेवीपथपनाशकुनानशुभान् ३८ दधिदू

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

फलपल्लवशांखश्रीखंडउरलकुसुमानि आदर्शोमिषमत्स्याणांमपगोरोचनामधुमधूनि ३९ अंभःकुंभो
भोम्रहचामरभृंगारकहेमरत्नपानि फलतांबूलवरांवरमदिरामीनाज्यभोज्यानि ४० आशीर्वादमुखा
ब्राह्मणाः प्रियवाक्कुकुशलेप्रच्छेन्नतिथिः प्रियसुहृदानंदापरिपूर्णाः ४१ शांतः सुरभिर्विरजाः प्रदक्षि
णोमारुतः शनैः सर्पेन् एते श्रवणकाले चिंतामीहंपरकुर्युः ४२ चतुर्भिः कलापः सिध्यायानरविघ्नेश्च
निपयणाप्रातः प्रयाणसमकाले नांदीमंगलतूर्याः प्रास्थानिकशंखनिर्घोषः ४३ आमूदस्वामिकोश्वः
स्माचित्ते चितितसिद्धये सर्वेषांस्तुरत क्रीडादृष्टौदेभोगलब्धये ४४ सद्यः प्रसूता सुरभीसवत्साश्का
मधेनवः रश्मिवद्धोवृषः प्रेष्ठौ द्वौ चेदसंतत्तः शुभौ ४५ हृष्टः क्रांतो वामभूपालोश्वः खुः केकाकरोवृषाश्च
स्थानेवा प्रवेशे चा सर्वसिद्धिकराः स्मृताः ४६ वामंरोदनमाहुः शस्तंपदिता न दृष्टः स्थानं शंसा
नि हूयमानोतारणरुदितं च संसिध्ये ४७ सिध्येकेन चिद्दुत्केषेगच्छेतिपुरतएहीति मागाः कपासि ष

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६३ हेवुवत्सेवं निषेधाय ४८ द्वयः शावः प्रवासेरोदेनवंधः प्रिमाणिस्रायति धत्तेसतुप्रवेशोदीर्घेतु जंदीर्घे निद्रां
163 वा ४९ दीनस्य पराकोन्मत्तप्रव्राजविकृतवे बहीनोगाः नग्नभास्मभास्क सर्वे पतत्योश्चभामिस्रोल्लसत्ता ५०
पिष्टान्नंमेषभुंसर्वं भक्षं धामंनमित्रिंद्वयेस्विद्गमन्नंसर्वं सिध्येत्कृष्यितं कष्टहेतवे ५१ च्यातिद्रुतस्वरविहीन
हीनप्रभिन्नलघुरोस्रुः निं घाम्रुभात्तेशावः प्रमुदितपरिहृष्टो दृष्टप्रशांता ५२ संहातबीजवहुलाः के
वविदुल्काप्रपासतेनाशीः गमनेयहृत्स्रासोप्रसूः प्रयेति वियत्सते ५३ उस्रानायचक्राव्येदुरूपस्फूर्ति
राभिन्नयेचनाशानां स्वस्थानामपियहृश्वस्ताधाराधरित्रीति ५४ मार्जारमहिषसहंस्तनितंगस्हवध
कलहायुधविघृद्वासादुद्विनसयात्रिकंस्त्रतकेद्वच ५६ प्रतिसूर्यदर्शनोल्काप्रपातकेतुप्रबोधनिर्घातोः
दृषिरकालेकरकापातोपसंप्रस्थानविघ्नाय ५७ सोमः पत्स्यायनभगः स्वलनद्वौपर्यासवेगभं
गादियन्मुरव्यवाहनानानरपिनिषेधायगमनस्य ५८ निर्घातानिलोहभस्मेधनरज्जुरिक्तंभांडानिकपीस १६३
२४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

केशविष्टास्थ्योनिशुऽष्कमलिलवणानितक्रवशान्तगाललर्थ्याणिविराणाकंगारभुजंगमार्जारः ५९ निद्या
मुंडामलिनास्तैलेरिपुमाहिषगंर्दभान् ६० गः अथयुभाभुभावचारः स्थानेगतिस्तथाचेष्टास्वरादिगि
तिर्यंचधाविचार्यः शकुनास्तत्रवलवंतोपयोत्तरं ६१ कोशादंतर्वलीतस्मादूर्ध्वमदूफलः स्मृतः नज्ञा
नः सर्वेयायस्यशकुनः स्यात्समृत्स्वयं ६२ शकुनेः शकुनेद्रलादीप्तांयदिदिशंव्रजेत् नदैतस्यैवयं
नस्फलंपार्थिकस्यन ६३ आसन्नेफलमासन्नेदूरगेदूरगंफलं मिश्रेतुमिश्रंशकुनेफलमाहुर्मनीषिणः
६४ गृहभित्तिवप्रकूटाग्रंतरेशकुनाद्भवेत् दृश्यतेचेददृष्टफलमदृष्टमफलंविदुः ६५ रोगार्त्तः क्षुधि
तोभीतोवननोऽगारिसंगवाननयात्वृः शकुनः सौम्याशैलाद्यंतरितःशुभः ६६ प्राणायामाष्टकंकुर्यो
दावेहिंशिगानेह्ये तृतीयेशकुनेदृष्टेतद्दिनेगमनंत्यजेत् ६७ सुष्टचेष्टः पट्टस्थानेनभीतोनिकटास्थितः
सर्वयात्रासिद्धयेयात्राः शकुनः स्पष्टदर्शनं ६८ शुभः प्रागशुभः पश्चादशुभः शान्तः शुभः यात्रास्तः शकुनो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६४ वर्षं फलदः सर्वकर्मसु ७० समकालं सजातीयाः वामदक्षिणगा विशाः शकुनास्तोरणासंज्ञाः सिद्धिंकुर्युर्ग
164 मागमे ७१ नरस्य संति के कार्ये योतो दुःशकुने भवेत् यदा तदा जपेत्तत्र मंत्रं सुःशकुना सर्वे २ मंत्रः भग
वमाभद्रकाल्याभद्रं यत्र स्थ कुक्कुटः सिद्धः प्रसादिताः काश्यपस्म मे या सा शकुनं नरः ७३ ऊँ स्वस्ति स्वस्ति मंत्रि मिमे
सप्तवारं जप्ता तत्र स्थाने विशेत् क्षणं यावत् मंत्रप्रभावजातं शकुनमालोक्य पुनर्गच्छेत् ७५ इति शकुनवि
चारः अथ पञ्जाधिकशकुनेषु पूर्वं भद्रशुभमवेक्षितानि वामां दिशं दक्षिणमिभागाज्जन् छुन्यायाणो भयणाः प्रा
शस्तः वामपृष्ठदेशात्तु पुनः प्रवेशे प्रशस्यते दक्षिणमार्गगामी ७६ जाने प्रयाति यो जातागान्तकः शुभदः
सपुंसां कार्येषु सर्वेष्वपि सर्वकालं नं प्रवेशो भवति प्रशस्ता अन्या गतिः प्रतान विपर्ययेण न चेष्टितं प्रसुभयो
विशेषः अनीमनोरथ चक्षुविदृष्टि ७७ मत्रे विधाय्यामिमुखं मूलयंतीप्युनकौ प्रशस्ता ७८ गजाश्व
शय्यासनशाहूलेषु छत्रध्वजोलूखलसुद्रुमेषु कुंभेष्टकासंचयमावेरषपर्मीपवेन्मर सफला दिकेषु १६४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

७९ व्रजेत्सुरस्तादद्रि मूत्रपिल्लामदैवतत्त्विधाति कार्येमिष्टं मिष्टान्नभोज्यं वरगोमध्ये स्नान्मूत्रे च सुधक्भोज्यं ८० पु
रुषं आयाति हृष्टोभिमुखो यदि श्वाक्रीडां विकुर्वन्निलुठन्नुपाये श्रीघ्रं तदानीं फलं खगानां भवेन्न सुतोधन
धान्यलाभः ८१ न्दगोः प्रयाणे भवनागमे च श्वानोऽरमंतेयदि स्वप्नमोदं तत्विष्टकार्ये पि भवेत्प्रमोदः समागमश्च स्वज
नैः समं सुखान्न ८२ स्थित्वा न्वजे श्वा यदि तु प्रदेशे पादे नवं क्षिपति दक्षिणे न शिरः प्रदेशं निपतानरसमहितं ला
भं विदधाति सद्यः ८३ उच्चात्प्रदेशाद्वनतो यनि म्नं प्रयाति वा मोणमुभप्रदो सौ निम्नप्रदेशाद्विपतनसमहित
लाभं विदधाति सद्यः ८४ सनहृच्चदेशं पक्षोव्रजन्म क्षिणोगोपिशस्तः ८४ अन्नादिविष्टान्नवगोमयपा
त्तिनवानि विभञ्जद्देनसदैव ग्रामोप्यसद्मे न विलोक्यमानो मनोरथान्मूर्पतेर्ध्रुवं शकुनां ८५ मानवानां व्ययव पू
रितानि नोविसृजतो भवतो भूमिलाभः फलं न स्यात्पुनः सुरसनाप्रचचालन्यान्मंडलो विपुल भूति लाभदः ८६
गवा सह क्रीडति चेत्तदानीं प्रभोजनं सिद्ध्यति पर्वदिष्टं ग्रामे प्रवेशे शउरनोपमन्यो भवेद्भीषाशन लब्धमेरवा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२६५ 165

८७ यस्सः पुरस्तादवनिंविलिखन्पातभुवंपश्यतिचेतदानी तत्रैवदेशेद्रविणस्यलाभंब्रवीतिकार्यंनहिसंशयात्
य ८८ वामेनगच्छन्पथिकेनसार्द्धंददातिरम्यांरमणींधनेनव्रजस्तुमार्गेसहदक्षिणेनकोलेपकस्तस्करमी
तिमाह ८९ यदापापमन्त्रेहरितेयदिश्वाहूर्वंनिवानवगोमयंचप्रयातियातुःपुरतस्तदानीराजप्रसादंनि
यतंब्रवीति ९० फलेग्रहेहस्त्वासहसानिवासंतंयंयस्तोविशन्तुजस्यातिपत्रलाभंयाम्येतिदृष्टोभिमुखेप्रयातुःशी
घ्रंप्रकुर्यादिहनधान्यलाभं ९१ यःपल्लवैःक्रीडतिहृष्टमूलेजप्येस्थितेयःसददातिसौख्यंरक्तःक्रव्याद्भ्यो
भिमुखोभ्युपैतियोमंडलःसोवानिलाभमाह ९२ शुद्धंविधान्तुःप्रलीनस्यसमधान्तैःसमहृष्यसाशुभदंनिमित्तं
हिनान्तरेयस्तुनरोमुमुक्षुर्हेमंकरंयात्विकमेवतस्य ९४ रोगहितेभेषजसंप्रयोतियातुःप्रवेशिकेसाशुभ
दंनिमित्तंगेपुहोद्यमेममविलोकनेवा दुर्गेप्रदेशेचश्वनःप्रदिष्टातांराजविःसन्निहितेभयेवा ९५ तिष्ठतो
प्रचलतांचेनराणांमंदिरेप्रविशतांचसमस्त दक्षिणंभषणांचेष्टितमिष्टंवामकंपुनरुशंतिविदुष्टं ९६ सा

२६५

२१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तृपदस्मयं च कौलेयकोमूत्रयते ध्वजादवदसंशयं तस्य भवेद्धनिर्नो ९३ योद्ध्यमघेह्ममयेतियानःप्रवेशिके स्या-
च्छुभंदनिमित्तं दिनांतरेयस्तुनरो मुमुक्षुश्चेमंकरंयात्रिकमेवनस्य ९४ रोगार्दितेभेषजसंप्रयेति यातुःप्रवे-
शिकेस्याच्छुभदंनिमित्तंगेयुद्धाद्यमेमव्हविलोकमेवा दुर्गंप्रदेशेचमुनःप्रदिष्टाता रोजविःसन्निहितेभ-
वा ९५ निष्क्रांप्रचलतांचनराणांमेहिरेप्रविशतांचसमस्तं दक्षिणंभषणंचेष्टितमिष्टंवामकंपुनरू-
शंतिविद्दृष्टं ९६ स्याद्गतिंकिंचनदृष्टिगतस्त्रेद्यछुतेह्विविधंबहुमोज्यांध्वजशिरउतनामितभ्रुकोयो
भषणःसंनिषेधतिभोज्यं ९६ अथाशुभाचेष्टितानि वलेनवामोयदिनीयतेश्वाकक्षांतदस्यंविदधातिला-
लं स्वनन्धशिरोमणमभावहःसाहैवात्मनःस्मरनिहतिहेतुः ९७ स्थानांजरंविभ्रदुपानहौचेन्नयातितद्वह-
रोमषःस्यात् आलेपुहस्तात्सहसातिचेन्नःश्वाकृष्यदयानहृद्भनस्तथा ९८ आर्द्रकीकसमुखः पुरतश्चेत्तदग्र-
तेभवतितत्रशुभंदःस्यात्त चर्ममेषुष्कमथवास्थिविशुष्कं विभ्रदेषमरणांविदधाति ९९ केशाभस्मोलुकजीर्णव-

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२६६ स्वांगाररज्जिंधनकर्पोरापि वक्रेसमाराय यात्यातुरे गोचलैरेभूरिभयावहः स्या १०० दीर्घीपादाः पथि स्थित्वा
166 रोदितिश्वा प्रवासिनः तत्तकुंडुंवरोदयनेमार्ग लिखंति वित्तदः १०१ निशिश्वा यद्दिमार्गेचेत दायामां तरं स्थितिः
भवतिश्वालुटतिचेत्मार्गायेयपे हकष्टदः २ दक्षिणो निजयक्षघावामेस्त्रीपक्षहानिकृत् दृष्टेच गटहंदुः
खायजापत्ते लुटनेश्वनः ३ अतंततकंडूतिं यदीनरां राणां विरोधकारी श्वनकः सदैव स्यादूर्ध्वपादः श्वन
कः शयानः सिद्धिप्रदः कार्य्यविधौ विहृष्टे ४ ग्रस्यानुरग्रेयदिसारमेयो कर्चसमुक्ष्वरोधुनो कति घ्र
वं तदातत्रभवेत्प्रहारो हरंति चौराद्विराणसरोन ५ अंगारभस्मास्थिपलालकेशविस्तारीविहृत्व
मीषुदृष्टः स्वामूत्रयन्गच्छतिकार्यनाशादरिद्रमृत्युप्रमुखानन्यान् ६ विष्ठांसमश्नाति कर्पणवक्रे
भयाहितः स्वायदिकंपमानयरामुखोयातितदाध्वगानां नश्यंति सिद्धान्यपिवांछितानि ७ विजंभ २६६
जोलेहिचनासिकाग्रंयश्चांगभोभयगः करोति सलाभहानिप्रकारोति संसोमृत्युप्रदश्चांतरलंघनेन ८ वामके

२८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नयाद्दक्षिणामंगदाक्षिणेन भयरोगाय दिवामें संसृष्टशास्त्रभिमतो नकदाचित् तस्यैयोजनविधोक्तवनापि ९ वि
धृतकर्णेश्रुनिचेष्टुरस्तासांयो विशेषहेशमतदासमस्तं प्रत्यागतोर्थैसमुपार्जे पापास्तराजकोपाः स्तूत्याहरेति
१० दक्षिणगः प्रथमेतदनुस्यानवामगातिर्व्रजतामशिवंस्था वेश्मनयन्नरेस्कृतदन्तेहूरतरंविषव
त्यजनीयं ११ इतिभयगाः अथ शिवा प्रायः प्रमाणमेतौ चामरवासंप्रदेशि वामगतुः नेष्टादक्षिणेशेद्
तत्रविशेषास्तद्दिग्जनिता १२ भानुयुक्तादिशो निंद्यास्त्रिशेषादीप्ताः शिवारुजेदग्धाप्रज्वलिताधूम्राः
शेषाः पंचशुभामताः १३ बंधबंधुरुजंबूतेशिवादीप्तेदिशित्रये लाभंक्षेमंजयंराज्यंसौख्यंदिक्षुपंच
केशुभे १४ वामेयसव्येपुरतोपिपृष्ठेपुनः शिवाजस्तितिपत्तत्र आयातिचौराःप्रथमेविरावेद्वपेभवेत्त
स्करदर्शनंच १५ त्यातिरोषागमनंततोयतुर्थेन्निसितिः पंचमकेवधेलाभः वापिमसेवामफलायषष्ठेघोः सप्त
मेसङ्घिफलोष्टमेषु १६ यत्रास्त्वपिवामरवाः शिवाशिवाशांतदिक्षुनान्यास्तु दक्षिणरवापिशांतेशस्ताशास्त्वन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६७
167
माणेन १७ वामाप्रदीप्तेषु कुलः प्रदृष्टो लाभं तदा हीनमुपाददाति शिवा रटन्ती पथि दक्षिणेन क्षिप्रं तस्य नश्यन्ति
हृत्संकटेषु १८ अथाश्रयशान्तां कुर्म शृगाली नरस्य वामा पदि रारटीति तदर्थलाभं वितरत्यवश्यमर्थं
क्षयं दक्षिणतो रटन्ती १९ दक्षिणतः प्रथमं यदि पृष्ठाद्वामगता यदि कस्य शृगाली फेत्कुरुते कुरुते न दृढं वधं
क्षेममथ नाशं गदहा गमनं नाशति २० कार्यान्तरे च प्रपन्नगम्यमाना श्रयः प्रदाशान्ति दिशि प्रदिष्टे नादेन्द्रणां हन्ति
महान्ति देवो। एषा शिवा प्रदीप्तेषु दिशः प्रदेशे समारटन्ती महान्तं भयमाप १ २१ भयोद्धुमदीप्ते। अथापायसर्वा
स्वयं यदि शान्तनादा शान्तस्थिता सौम्यभयाय भूमेः २२ यदा च न घूत्कारेण नरा नाशा दृष्ट्वा शृगाली कुरुते कदा
चित्तत्तद्धृदये तत्सरिदुक्षसरीयं भवेभ्यं भूयजनले चरेभ्य २३ अथ यत्र वाः यात्रा मार्ग गच्छतां वामेऽध्वनि
नाः फेरवाः शुभाः निषेधयन्ति तां यात्रां मार्गा वीद दक्षिणा रव २४ शान्तासु दिक्षु फेरूणां हुष्टः शब्दः प्रशस्यते
स्फोरवः सदा निघ्नः सौम्यान्तां नाभमायह २५ गतिर्वा मा प्रयाणोत्तु प्रवेशो दक्षिणा शुभा तत्र स्थानं विलेख्य तत्र प्रस्तः १६७
२७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्वत्रजेवृकः २६ अथोलूकपिंगले अथोलूकस्वरो वामे प्रयाणे यो गच्छतः शुभं दक्षिणे म्रियते किंचित् दृष्टदर्शनमथापि
२७ कौशिको दक्षिणो भूत्वा पश्चाद्वामस्वरो यदि कष्टं विधाय मन्तुं ते निर्वाणो कार्यसाधकः २८ करोति हुं हुं अनुगति ध्वनि
यो नेष्टो न दुष्टः सयनो रता थीवलश्चलः स्यात्कलहा यशत्रुः कि कीर्ति दोषो गुरुस्तु गुरुक्लेशो नः २९ एषे पिवामि विद
धाति शत्रुः समीहितं पंथ्य जनस्य राज्यो विशेषतो वायसे वैरे शोको दुष्टः प्रदिष्टो हनि सर्वदिक्षु ३० पिंगला
वामनिनदा प्रयाणे शांतदिक्स्थिता प्रशस्ता विपरीता च कष्टोद्वेगौ ददाति सा ३१ पूर्वं दक्षिणपाशश्चास्यानन्तो
वामस्वराय दिश्यत्तीव कष्टं दत्वा मा प्रयायो कार्यसाधिका ३२ अथ काकाः भागे तो जांघिके चैव सर्वे काकाः
समाश्रिताः क्षेत्रज्ञे शकुने यात्राकोलास्तेषु सर्वदा ३३ कार्यकार्यैषका कोलः प्रशस्तस्य स्याद्याविंले न नया
वान यावा यसात्रेयायात्रायात्कृतदमावितः ३४ दक्षिणदेशे शब्दं कुर्वन् गच्छन् स्वरदक्षिणेनेवाकाकः शुभः प्रयाणे
शुभः प्रवेशे तु विपरीतः ३५ वामेन गत्वा विनिवृत्तः मार्गे काकोपरादक्षिणभागगः स्यात् यातुः करोति हनकार्यसि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६८
168
द्विक्षेमं च सिद्धिं धनागमं च ३६ कृत्वा रवं यः खरवः प्रयाति पुरःस्थितो योस्य ददात्यधाति कं हूयमानेयस्य शिरो द्वि
गांसो नदाभीष्टफलं ददाति ३७ स्तंभगजानां विपत्ते गजासिंगजाधिरूढः पृथिवीपतिलं तुरंगमे वाहनम् मिल
मं करोति काको विजयं ध्वजस्थः ३८ पार्श्वे तनादाः शिखरे तनूरांगा स्थौ संगसौख्यं करोगे विधत्ते धान्या
दिकूटेषु तथान्नलाभं गोष्टशृंगे गोधनानि नाधनास्ति ३९ अन्नादिविष्टाथ शिलादिभिर्यः पूर्णाननो याभी
ष्टफलप्रदैः सो मंत्रादिसिद्ध्यैव णिगादिलाभः शस्तो विवाहादिविधौ च काकः ४० चिन्हध्वजछत्रकृतादधि
रोहः समुद्घनं शान्तबलं प्रयच्छन आजौ जयं जलस्थितिभूमिपानां कत्तध्वनिः क्षीरतरौ च काकः ४१ कैंकैमि
तिस्वमितिस्वमिपाथिदासे पोगायको मितिशहितं स्यात् ४२ अपमलाभः कुकुद् इत्यनेन गंतुं फलं कैंकक
इत्यनेन ४२ क्रोक्रोमितीदं सुखलाभकारी केंकं विनादः प्रियसंगमाय ४३ मित्रागमाय सल्क इत्यो हर्षाच
करोति काको वदतिस्व बुध्याक्षेमं विधत्ते कारभस्य पृष्ठे काष्ठे स्थितश्चारमयंरवं च क्रों इस्य पृष्ठे धनमर्थलाभं नसे राम
१६८
३०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वृष्टेषु घनपंकलिप्ते ४४ सद्योज्वरं सौरभदष्टसंस्थो मृत्युं गमस्थामररोगकारीति कायस्थितिं रिक्तघटोश्मसंस्थो का
कः कलिकाष्टनिविष्टदृष्टः ४५ प्रयाति वामे यदि दृष्टदेशे कन्यागारवस्तु रुधिरं क्षतिस्यात् वल्मीकवरत्रादिकसं
गृहीता प्रयाति वामे सहि सर्पभीत्यै ४६ नदीतटे वाप्युरटन् पथिव्याः खरस्वरो व्याघ्रभयप्रयंगतुः नै
वास्तृप्यभूएकेन यदा दिनान्ते पापुविष्टावृजे सवृंधं पुरतो जनस्य ४७ यात्रायामुमैसैन्यवधाय काकोहस्तोर
थैभाश्ववन्यमस्तकेषु यपातियस्यायिमुखोवल्लस्पपृष्ठंषुमेतस्यपराजयः स्यात् ४८ काकाद्रुजिक्रो
रितिचहित्र रुतं क्रूं क्रूमिति क्राकु कुहूरितीदं रुतं प्रदिष्टं मरणाय पुंसां गंतुर्विनाशं कुरुते कमारग्या ५० क्री
क्रीमिति क्रोमिति क्रोमितीत्यवयोमोक्षाक्रामितिद्वे वरणोरणाय काकाडनोदंच विघातकारी स्यात्क्वाइती
हे विफलं सदैव ५१ अथ पोतकी ग्रामाद्बहिर्वै जिल्लालोत्कात्तरं मार्गमध्यात् उच्चार्यखस्स यदि विश्मंजास्वैवसे
स्थदस्य ५२ तत्रावलोक्य उच्चार्यकिरीटिनामधानानि नामानि कक्षिमकायाः प्रोल्कानलाचतापश्येत ५३ युगमे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१६९ अर्जुनःफाल्गुनःपार्थेतिपृथ्वीनामानि अथदुर्गानामानि श्यामाक्ष्माशाकुनिःसितपक्षमोदकीकुमारीत्वं दुर्गादेवीचदक्षा
169 धनुर्हस्तीपांडवीवाराहीत्वं पार्थजननीनयोमाव्रजस्तनाशाकुनदेवमालमसि प्रसन्नाभवभगवतिनमोस्तुतेदेहिमसि
द्धिं ५५ इतियोतकीमंत्रं अथयोतकीशाकुनविचारः दिक्कालस्वरचेष्टाभावगतिःस्थानकार्यसंप्रश्नान्योवे
त्तिशांतदीप्तान्तत्रास्तेशाकुनज्ञानं ५६ भस्मितदग्धधुज्वलितालिंगितधूमान्विताविमच्चयंचैताःशेषादि
शःप्रशांतःकालोविद्याद्दिविमुक्तः ५७ शांतोभौमेपिरवौरहनानिलगगनिनजाःस्वरादीप्ताःचेष्टाशु
भाःप्रसन्नाभावःशोकादिमुक्तः ५८ वक्रादिदोषरहितारिक्तितारागतिःप्रशस्तासास्तु तरुतोरणा
दिशांतेस्थानंदीप्तंकमोता ५९ कार्यंचशांतदीप्तंज्ञात्वाविद्वान्विचारयेत्सर्वं शान्तेशांतंयात्रदीप्तेदीप्तंचग्र
हृत्तोयात् ६० चिलिम्लिरवौमौमौविकुरितिवृचीतिनस्वना वायौकौतुरितितैजसस्यास्खलितानादा
श्चयेकेचित् ६१ चीचीतित्विमाहत्तिस्यात्तुलिकुनिनादश्चतादृशकथितः अंबरमाहुश्चिरिरितितियंचविद्वा १६९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री

सः ६२ लभदः श्चिलविलोत्तिनिनादः प्रलिप्त लिनि नरो यित्तथैव कूचि कूचिइतिवा पिजलार्थे याहतो विकुरितिरु
तः ६३ कौतुकौतुइतिसोमधुरोसौ कामदत्त निनदाः स्वलिताक्षाः साभ्रवाप निपमेनचवीचोनिस्वनादपि
हापि ६४ कष्टदश्चिरविरीत्तिविचारः श्चीकुचीकुइतिदैन्यविधापि रावमोहक्षा फलादक्षनादाः प्रसुतानिगा
दिताभगवसा ६५ पांनचेष्टाः स्वरसतिमक्षुग्रहणोद्याधिकमधिकं स्यात् क्रमशो वलमेतेषां समुदा
यः सकलहेतु ६६ वामदक्षिणागमनायासाता रानिगच्छतेषु रतः दक्षेपातो वामं यायाज्ञासा कौसि
नेवामा ६७ वामोविभगोनिजयक्षनामा विपक्षनामां किं नदक्षिणाः स्यात् वामेषुभं पूर्वमुदी
क्षिता यांयदक्षिणोहं तिविलोकिनासा ६८ वामाविरावावामेस्थिता प्रशस्तागतानातारादक्षिणरावा
पिपक्षेस्थितानशस्तागता वामा ६९ सुखंदुःखहर्षशोकप्रभृतियदाप्नोतिदैवज्ञः शकुनिः सावस्थ्यापसे
स्वास्तेपालस्य च शत्रूणां ७० लाभंयातिलाभंपसौच समीहितंनफलंजनयति मध्यफलासविलंबाहीनफ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१७० त्वासुचिरगमनायस ७१ इतिपोतकीशाकुनं अथपीतकीदृशेनेत्र विह्वलनमस्कभभोमरवासुस्यानेस्यापुवेष्ठिनावा
170 मेयात्रासुदृष्टमात्राद्गुर्गादुर्गाणितारयति ७२ दृष्टाप्राग्यविष्ठाशांतरवानेतरंगतानारासुविरस्यानहेत
स्थितिरभिमनफलदायिनीदुर्गा ७३ उन्नतदक्षिणाधस्ताभसमुखोविहितमार्थितवनिनादानारातरु
माधिगच्छेतितघ्रस्थितंवांछितादधिकं ७४ अथेसरीकुमारीनसहेषुरवगोपदानारः सिद्धिलदने
मासा तदृक्षाप्याद्वेवराद्दुर्गा ७५ एकाप्ययंचशांतातांराबांछासयेम्भासीनालाभउभाभ्यासर्धकृत्ति
स्त्रीराज्यापयात्राया ७६ क्षेत्रेग्रामेग्रामेननगरंनरारेनुमंडलावाप्तिः तस्मान्वीत्येवंयोलाभोराज्यमाहु
स्ते ७७ नीचैर्यातीनीचंफलमधमहाविरणावादिशतिमध्येनमध्यमाचं तुंगीतुंगीशिरःसीम्नि ७८ आदे
दर्शयतिनश्रियोतीसमुन्नतिंधत्ते अनुकूलापिचगृहीचिरेणतुच्छंफलंधत्ते ७९ उच्चैरुद्दीपमानानतिमं १७०
नेचवहतियातुगच्छतीयच्छिरलभ्यमनाल्पंतन्नाकृच्छतिलखरितं ८० वामेविधायशहृंयास्यनकूत्तांकरोतिश्र

ह्वेवामातनोविभूत्वारौतिन्तदावहफलादेवी वामेविहितविरावानारामूत्वाकरोतिशर्द्दृया ८१ सावि
निहत्यगतेः फलमाघरवोस्यंफलंधने ८१ यायातिमौनिनीवायदक्षिणांहघवामशब्दात् अन्नी
शुभायगमनेवाग्रामप्रवेशेऽ ८२ यद्येकादक्षिणायावामान्यातहतुयेस्यपृच्छन्नागवेषणीया मिश्र
लेफलंविमिश्रत्वं ८३ स्पष्टाभिरुत्तरेणपृष्ठेकार्यनास्तीनिसन्मुखीचूने ८८ यायातिमौनिनीवाप्र
दक्षिणंऽ तारालाभायपुरःपृष्ठेनष्टार्थेलाभायावामस्वरासमंदक्षिणाप्राग्निषेधमाचरतिसन्मु
खपावानर्थंपृष्ठस्वावदतिपृष्ठेर्थी ८४ उद्दीयोर्ध्वंगमनेनियत्यवचनावधोमुखीशकुनिः वामेया
तुर्न्निधनंदिशतिविपक्षेविपक्षस्य ८५ पक्षेभक्षग्रहणंलाभायविपक्षसंभवंहास्येयंवानामपि
मुखाभक्षातिर्देशीनादीनां ८६ सम्मुखमायानीवापृष्ठरवाचातिरोभवनीवाप्रत्यंतहुष्ठवेष्टायावा
मावारयेद्गमनं ८७ चापचक्रनवागलिकाविपत्ति जवाद्यातिरूरहेशीया ताराररणायगंतुर्वीमाख्यामा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१७१ तुमरणाय ८८ म्टगस्मे गयांग छन मार्गे मार्गे स्त्रि मार्ग दुर्गी वा वामर वांतारां वा गर ह्ली तमस्य गोष्ठ
171 षुः ८९ स्थानी कृतेषु यदी वा द्द गोचुर मागतेषु मध्ये षष्ठा वशिकेन याया छाघ शकुनेन धीमित तस्त
द्वत्त ९० अथ हंसचारः एकार्य कायेव्र जतां बहूनां त्वेपि जाते शकुने फलानि नानाप्रकाराणि भ
वंति योन तेहंसचारं प्रविचारयामः ९१ शशांड नाड्यामथवार्क नाड्यामंतः समीरे प्रविशत्सुयो
त्रियशः सम्हि कुशलं जयं तु विगेछति स्यात्फलवैपरीत्यं ९२ अथ भुम हंसचारः ऐंद्रवीवह
तिं नाडिकायदास्ते छ्याप्रविशति प्रभंजनः यातकीव्रजति दक्षिणाय हासा तदा सकलमी
ष्मितं फलं ९३ स्याद्धु दिवामाश्यामावा पुरिडा वहति चेत दात चषाकन शकुनालिंकि सियूनं भवं
भवेन्नियतं ९४ मारुते विशति दाक्षिणानाडीर क्षिणाय दिगति मेग वमाः इ ष्मितं फलमुशंति ७१
न दांहै निम्नयोत्र मुनिभिः कृपितोयं ९५ निःसरस्सुदर तोयदेडयो मारुतो भगवती च द क्षिणा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३३

अल्पकंशुभफलेभवेत तदानात्रकिंचिद्विचारं ९६ अथाशुभहंसचाराः नाडिकावहतितापनी
यदानिःसरन्नुदरान्तःसमीरणः अथदक्षिणागनिधेनुदेहेरीसादनिष्फलमक्षरंतदा ९७ वायुर्दक्षि
णानाड्यानिःसरतिस्याच्चदक्षिणाश्यामा मार्गेनशकुनाहूनेकिंचिदनिष्टंभवेज्जस्य ९८ यदिवहतिवा
मनाडीयपवनोवहिरेतियोतकीवामा अर्द्धमनिष्टाभवतिप्रस्थितकार्येददातिनियतं ९९ दक्षिणा
नाडीपूर्णोपवनोनगतिर्यदाचवामास्यात् अल्पकमशुभंभवतिध्रुवमिहनैवात्रसंदेहः ११० नारा
यणीसोमनाड्याचहंत्याशस्तामार्गेशुभेनकार्यभागे संत्रासादेशसतेवैपरीत्यान्न्हमिश्लेषात्फलं
मानवानांमैकाकारोहंसचारकथितु १०२ इतिहंसचारः अथतिथिः मात्रायांतितिर्वामस्वरःश्रे
मायपक्षस्पतेस्यत्कवन्यकाकार्येदक्षिणोवरलब्धये २ वामःपूर्वंदक्षिणास्यात्तनोयःपश्चाद्वामश्चिं
तितार्थेप्रहातास्थैर्यारंभेलाभकृतस्यप्रवेशेनक्षाचेषेदक्षिणाःश्रेष्ठकारी ४ कृष्णतिथिर्वितोहयत्त्वी

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१७२ 172 वृतितितिरिरिप्रथितोयः चातकः स्वररवो दधिमल्लो गौरतितिरिशुभः शकुनः शकुनेभ ५ इतितितिरिः वा अथ
लद्दा दक्षिणागमनाया यात्रायां वामयात्राप्रवेशे च सन्मुखमायान्त्यग्रे न तत्फलं सौख्या। दिवा त्रीसान्
६ लद्दा यागछन्ती दृष्टे सो छंकरोतु भयमागे यदि भ्रधाजितछ गमं विवाह यानेत्त हानिः ७ त्रासितापक्षि
णान्ये मत्रासमाछातियायिनः दृश्यते चेन्मुखे तत्स्याव स्कन्तद्दुस्कवुद्धिः क्लेत ८ इतिलद्दा अथकपपिका
ग्रामाद्दो गच्छन्तां वामेशुभः करंकरारवः प्रदक्षिणा करायिकाया ९ अष्टो घुलघुलारावः वामे घुलघुला
रावो वैपरीत्ये नशस्यने १० प्रवेशे निर्गमे चैव दक्षिणेन गतिः शुभा उभयत्रापि वामा तु मूर्ध्ना स्याद्वधं
वंधदा ११ शाद्वंकचोद्दो यत्रेयागता वा कुरुते ध्वनिं शक्रायते नरा वापिवासापि व्रजतां शुभा १२ प्रवेशे
त्यफलासैव ग्रामे घुलघुलाशुभाव हृसमुन्नयेत घोमूठा घुलघुलापि च १३ वहुस्पष्टध्वनिर्गत्ये न
साः करकरारवः वाणिज्यं गच्छतां सानुलाभदा यी सर्वेव हि १४ इतिकरापिकाः अथ खञ्जः मात्रायाम् १७२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३५४

चरत्यामश्चौरभीतिं करोत्युक्कः दक्षिणो कष्टकृत्सार्थस्यीयदोस्यात्तदंतमे १५ वरस्ययुरि
णीतस्य सवधूकस्य गच्छतः यच्छन्तरंति चटकानि कर्तृ पितृत्वे शुभनः १६ पितृमातृविनाशा
यत्समीपं श्वशुरौ कसः वधूः श्वश्रोः पुत्रपित्रोः नेकावासनिवारकः १७ युग्मं क्षेत्रे याताः कार्ये
कस्य विना दृक्षितुये द्विजाः क्षेत्रमध्ये लुठं तस्य तु र्भिक्षा न चौरसचकाः १८ पूर्वं गृहीत्वा व्याघ्र
रंग्राम्रं वा गच्छतो वृकः प्रमाराय दंवी वामे प्राप्य यत्सुतरान्नष्टशी १९ चौरस्यान्यस्य वायुं सः
परार्थं ग्रहणाय चेत् गच्छतो वामसुतीर्णफलदाता भवेद्वृकः २० भवेदृकाणां शकुनो दीप्ते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१७३
173

कार्यसुशोभनः सर्वकार्याणि भक्ता स्वसाधयत्येवसर्वतः २१ इति वृकाः अथ हरिणाः विषमा
हरिणागौराः भाग्याध्यांतिप्रदक्षीणां अस्थानेन प्रभावा मासक्रम्मा स्तेपि शोभनाः २२ उ
नीये हरिसिंपियपूर्वे पश्चाद्वामाति निंदिताः २३ केचित्तस्मान्मृगाश्वेकः केचित्सर्वे पि
नाहृताः नेत्ररोगाय पश्चेको वामगोमृगमध्यतः २४ लाभदः स स्वयस्येचेदुत्तीर्येप्रवि
शंतयः खनपतीर्यभूमिचेन्निधानक्षितिलब्धये २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५

१७३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्वपक्षे परपक्षे तु शस्त्रपातादिभीतये उत्तीर्य पथमो याति चेच्छुनं वा कोऽपि तिचेत् २६ स्वस्थस्य स्वेच्छुनमापिं सम्यस्थस्य भयं हरेत् २७ ग्रंथि
श्रंगैर्विषाणाम्भ्रामुद्भेगाय प्रवेशिनः खिलं तः सुरते नापि कुर्वन्तः कार्यसिद्धये २८ यत्कृत्तं रत्नत्रांसं भेत्त साकार्यं स्व ना शकाः स
कोटक्षिणगोगोमिमूत्रकृद्युः सलाभदः २९ मृगेयावाकृस्सभा गेवानोत्तरं तः शुभावहाः शुभकार्ये प्रदीप्तेषु कार्यंते शोमना॰
स्तमाः ३० इति हारिणाः अथ नकुलः मकुलानाममिधन्ये विषमाणां दक्षिणां गंतयदा यानुः लोमसिकापि श्रेष्ठादर्शनतस्मा
रगश्चायः ३१ इति नकुलचाषाः अथ मिश्रशकुनानि सर्वत्र हसचारः सच कोरल्हारी न च क्रमिष्युनानि धन्यानि दक्षिणस्थः
खंजनदात्यूहभासाश्च ३२ शशशरकोलगोधाविषधरमार्जारकौशिकान शुभाः मार्गे विलंघयानोदीप्तकार्ये तु ते शुभदा
३३ व्याधिं वधमुल्का गृहणो वान्वेषणो विनष्टस्य प्रस्थानाद्विपरीतः शकुनः शस्तः प्रवेशे च ३५ अथ न नेयोद्धव्यं शकुनो विज
याय कविद्युद्धयदिवसान्तरितेषु दृष्टे मः प्रास्थानिकः शकुनः ३६ इति मिश्रशकुनानि अथ क्षुतं लाभकारि भवेदैशामाये
यां हानि कृत्तथा यमालये मरणं कृतनैर्ऋत्ये तु स्व कृतं क्षुत ३७ पश्चिमायां भवेल्लक्ष्मीः शुभवार्ता मरुद्दिशि कोबेर्यां ध्रुवला

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

भः स्नानदूष्यासां विजयो भवेत् ३८ ब्रह्मस्थाने क्षुते जाते राज्यं निःसंशयं भवेत् ३९ वामे भागे सफलं न दक्षिणे पापघ्नः श्रु

१७४ भं तच्च क्षुतमग्रे नियतं ददाति कर्षणं दामरणं ४० पौनःपुनक्ये व्यर्थं हठहास्यभयादिभिर्विडालस्य श्वानस्य च मल्फकस्य

174 शु क्षुतं कष्टदं नियतं ४१ वस्त्रविक्रयकर्तव्ये क्षुतं विक्रयकारकं लाभदं वस्त्रनो ग्राहे तच्चेत्स्याद्यद्वसायिनं ४२ न स्थाने

षे गच्छतां तु नञ्चून व्यामयेभवेत् नव्यपरिवृतवस्त्रे क्षुतं च हृद्यं लाभदं ४३ होमपूजाशने छेम धर्मी ते चेत् स्यात् वेतनकुर्तं सर्वविधे

षं तदा कार्यं पुनर्व्याहसजायते ४४ कुतं प्रेमक्रियातत्र पुनः प्रेमक्रियाकरं वल्लिनं रिपुमाख्याति क्षुते रिपुविनिग्रहे ४५ वै

द्यस्य गच्छतो रोगे क्षुतो हंति स्वरणादपि वैद्या स्थानेथ हृतं स्यगच्छतो रोगमस्तु हतं ४५ कर्षणान्वेषणयानुः कुतं जलदव्

षये हेमादिभूषणेन वधे धने भूषणप्राप्तये ४६ शुभादनंतरं श्रेष्ठमशुभानंतरं क्षुतं अशुभं सर्वकार्ये षुतद्विवार्यं वि

चक्षणैः ४७ इति जांघिकशकुनानि अथ दिग्भ्यांस्वभावकथनं उदयास्तौ मूलाख्यो उत्तरयाम्यो ध्रुवत्तिवासनामानो नैर्ऋ

तवायव्यपव्यो चप्रमाणाख्यरकाड्क्षयोत्ते षा ४८ तु रेचैव भवेन्नामैशानाग्नेयकोणयारन्दि सहजं रविगतिजनितं वैषांदे १७४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

धामशांतदीप्तलं ४९ प्राच्यांमूलंदीप्तंस्वलावनस्तुछकार्यंचारविंयोगायस्फुटनेरपिदीप्तनरास्याद्विगैशानी ५१ एकांत
शांतमेकंमन्यंतेमानवानिवास्याक्षेत्रंउग्रस्यच शांतस्यनाशकंरंकार्यंपुण्यस्य ५२ प्रमाणंनिःप्रमाणानांप्रमाणंकुतुनेत
ऐपदस्थस्यपदावाप्तिर्नाशकृद्वाहिंतंचनत ५३ प्राप्यप्रमाणकोणंयस्यस्वस्यजायतेशकुनः नष्टाकस्माल्लिंकिंचित्स्व
रमुत्सृष्टंतेकार्यं ५४ नप्रारब्धंसिध्यतिनप्रस्थानंप्रमाणमायतिशकुनेप्रमाणजातेविघ्नंठेनसामग्रेसंघः ५५ विघ्
तिनमर्थंधृष्टयतिसंशयितंवस्तुसाधयस्यधयपसश्चिराननमत्सानयतिचनीतंप्रमाणकोणदिग्नःशकुनः ५६ प्रस्
होपहतानांदिग्रुतानांमतिभ्रमात्तेषांप्रायःप्रमाणशकुनःसाधीयान्कांदिशीकानां ५७ पश्चिममूलंशांतंस्वभाव
नस्वबिम्बकार्यंकृद्धीरंसुस्थिरकर्मकरंवपोदीप्तस्यात्स्वैर्योगान ५८ रिक्तःकृकराणितिपूर्णारिक्षंकुरोतिनियमेनप्रायः
स्वनृपदीप्तःशकुनःस्वरकरप्रदेशोत्थः ५९ तुस्याहोक्तिनमननसांराज्ञांपरिमोक्षिणांजिगीषूणांनितुपायोद्विग्नानासा
धुःस्वरकोशदःशकुनः ६ चौर्यावस्कंदाहनपरसंपन्नस्मनप्रदेशानांसघोरिक्तोकरणाखरकशकुनंसमुन्नतं ६१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२

१७५ 175 भूमिगंतोपिजीवन्ति निगडैः संयुतोपि मुच्येत युध्यंते सन्नद्धाः क्रोधान्नोदायुधायोधाः ६२ ध्रुवो मध्यस्थः शकुनो शुभस्तो
ऽशुभाय न अशुभो ध्रुवं च मध्यस्थास्त्वंत्ये यात्राविगाहयाः ६३ शकुन्तान्येपि मध्यांशे सुफलन्ति नैव यातुकामोपि ध्रुवदेशोच्छ
शकुने केवलेकः प्रवसन्ति स्वयंच्छः ६४ यस्योदये पि वसतो ध्रुवं समासाधु जायते शकुनः मासार्द्धं न स्पन्दितस्य सः सोऽधा
निसाधयति ६५ आज्ञाप्य मासमरणं गृहाय परिखा वामदिशा शून्यां भानस्थिर्द्धिं ध्रुवो यस्य शकुनो न यत्सुखो द्वाहमुख्याश्च
६६ स्थानो स्थैः शकुनैश्चौरा ग्रामं प्रविष्टा नो न लभंते न चारोगार्त्ता जीवन्ति स्वः स्थोप्यस्वास्थ्यमाप्नोति ६७ स्थानोस्थैः शकु
नैर्विदुषे मस्त्ससूर्यमंडलोन्नोने: रिपुर्भेषि न स्त्रवेद्दूरमस्वोकाश्चात्रं पलायेत ६८ पश्चिममूले शांते शांताः शकुनाः शुभा
वहाः सद्यः प्राचीमूले च न यान्ति शांताः परिणाम सौख्यकराः ६९ यस्मिन्देशे यात्रायेषां प्रसिद्धं शकुनं किलान तस्मिन्देशे
तथा तेषां फलदं नान्यत्र तु कश्चित् ७० अथ पुस्वरोदयः मर्त्यसंप्राक्तन पुण्यस्य पापस्य चैव फलप्रदं स्वरोदयं प्रवक्ष्यामि
यं ज्ञात्वा नावसीदति ७१ स्वरोदये शुभे जाते शकुनैः किं प्रयोजनं इडा सोमस्य नाडी स्यात् पिंगला सूर्यनाडिका ७२ इ १७५

२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ड्रा सौम्या भवेद्वामा पिंगलोग्रा च दक्षिणा हं सामिधानं पवनो नाभिमूलात्समुत्थितः ७३ नाडीमार्गेण जंतूनां प्रकरोति गतागतं
इडायां संचरन्वायुः सौम्ये कार्ये शुभः स्मृतः ७४ पिंगलायां नयात्यादौ सिद्ध्यै यः क्वापि नशोभनः ७४ अथ यापनमित्र संगमप्रवेश
यात्राविवाहदानेषु शुभकार्येष्वपरेष्वपि शुभः सोमाध्वगः पवनः ७५ युद्धवादरणवस्तुविक्रयेषु नभोजनभयोग्यक्रू
मसुसर्पमार्गगमनः समीरणस्तु दक्षिणे भिरतो वशस्यने ७६ शुभः स्यात्प्रविशन्नेनमोनुतानत्तुनिः सरन् सौम्येवा दी
प्तकार्ये वा सर्वत्रैषा विचारणा ७७ यस्यां प्रवहति वायुर्नाडी सा नीवसंयुणागदिता यस्यां नैव प्रवाहति निर्जीवा सा समा
ख्याता ७८ दीप्ते कार्ये नाडीपुरद्दिशि निर्जीविनं सदा कुर्यान्नशांते च जीवसहितां सिद्धानि च सर्वकार्याणि ७९ अथ पं
चतत्त्वानि अभस्तत्त्वं भूमितत्त्वं च वायोस्तत्त्वं तेजस्तत्त्वमाकाशतत्त्वं पंचैतानि प्राणवायुमिलितानाडीयुग्मे प्राप्तिनां सं
चरंति ८० नाभिं यावद्भवेन्मानो वारिणः षोडशांगुलः धरण्याश्च भवेत्तद्वत्समानं द्वादशांगुलः ८१ अष्टांगुलं स्तकीर्ति
तो वायोर्मानो वह्निरूपिणः चतुरंगुलमानं च तेजस्तत्त्वं निगद्यते ८२ द्व्यंगुलोन्मानमाकाशं कथितं नखदर्शिभिः एतानि पं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

१२६ चतत्वानि नाडीयुग्मविचारणेन ॥८३॥ नीरस्याधो भूमेरूर्ध्वं वायोस्तु तिर्यक् स्यात् ऊर्ध्वं तेजः प्रभावाच्छून्यागगनस्य गतिर्दृ
176 का ॥८४॥ नीरं वर्तुलमुर्वी चतुरस्रा वायुरर्धचंद्रः स्यात् तेजस्त्रिकोणमंबरमाकृत्या शून्यमुद्दिष्टं ॥८५॥ जलवसुधानखा
भ्यां मुदिताभ्यां सौम्यकार्यमतुलं स्यात् मारुततेजोभ्यां च प्रारब्धं दीप्तमेति संसिद्धिं ॥८६॥ शून्ये गमनं निःफलमखिले
ष्वपि शांतदीप्तेषु कार्येषु निंदितं गगनकथितमिति पूर्वसूरिभिः सततं ॥८७॥ नचापि चिंततीये सोमदिनाधीशनाडिका
चागत फलमेतेषामखिलं मिश्रं संजायते तस्मात् ॥८८॥ जयायां यदि भूम्यंबु नत्वेमवदनस्तदा स्थिरः सौम्यादिकार्या
णामारंभः सिद्धिक्रमश्चैव ॥८९॥ पिंगलायां यदानलं वायोर्वा तेजसो भवेत् उग्रकर्मापि सर्वाणि तत्र सिध्यंति निश्चि
तः ॥९०॥ यदेडायां मरुत्तत्वं भवेद्दहनकार्याणां सौम्यदीप्तानां तदा स्यान्मिश्रितं फलं ॥९१॥ पिंगलायां धृणनीरं नाडीमवहृ
ते यदि तदा सौम्यकार्याणां भवेत्फलविमिश्रता ॥९२॥ पिंगलायामिडायां वा व्योमनि तत्वनश्यत कर्म्मणां शांतदी
प्तानामारंभे नाशकं यतः ॥९३॥ तत्वचला नाडी वामाधिकं प्रोक्तं महर्षिभिस्त्रियंत्रालेनं स्वधस्तारंनयेभवेत्कार्यं १२६

२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निपुणम्मतिः ९ छगले नानाशकुनशास्त्रेभ्यः केचिन्मयापि इति स्वरोदयः एते शार्ङ्ग॰धरस्य इति शार्ङ्ग॰धरविरचितायां पद्ध
कुनज्ञानपरिच्छेदः अथ पशूनां लक्षणचिकित्साचनेषु पूर्वं छागः भूपानां धनिनां गेहे वसंतिसततं पशवः प्रशस्ताः
सुलक्षणास्ते कुलक्षणा हरन्त्यायुः श्रियं १ छाग शुभाशुभलक्षणमभिधास्यानवरं शाष्टं नास्ति धन्यास्त्या प्या
वेश्मनित्याज्यासमं दंतायेः २ स्तनद्वयवागलेलं वितयः छगलानां मणिः स विज्ञेयः एकमणिः शुभफलकृन्नहो
नफलास्त्रिमणयो ये च ३ [redacted] मुंडाः सर्वे शुभदाः सर्वे सितकृष्ण
देहाश्च श्वेताढ्यास्ति नदेध्यः एकमणिः शुभफलकृन्नहीनफलास्त्रिमणयो ये च ४ हा धन्याः कपिलार्द्धकृष्णदेहाश्च
५ सपक्षनकं दक्षिणवानील पद्मनिभ स्वनाग्रवृकू शस्त्रः कृष्णचरणः सितो वा के शोवा श्वेतचरणो पथयः कृ
ष्णांडः श्वेतोमध्ये कृष्णेन भवति पदेन या वा चरति हि शहृं मंदं च शस्तो न सछागः ६ स पशिमे रुहपादो यो वा मा
कृपांडुरो नीलः स भवति शुभकृच्छागः सोपि शुभो वा मनोज्ञश्च ७ अथाश्वशस्ताः खरतुल्यमाहुः सदीपपुच्छाः कुन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

५

१७७ 177 खाविवर्णाः निकृत्तकर्णा द्विपमस्तकाश्च भवंति ये वा शितताल्लुजिह्वाः ८ इति छायाः अथ शुनकः पादाः पंचनखाः
त्रयःग्रचरणाः षड्भिर्नखैर्दक्षिणस्ताम्रोष्ठाग्रनसो मृगेन्द्रगमनो जिघ्रन् भुवं याति च लांगूलं सटं च दृक्त सदृशीकर्णौ च लं
बौ मृदू यस्य स्यात्स करोति पोष्टुरचिरात्पुष्टां श्रियं श्वा गृहे ९ पादे पादे षण्नखं पंचाग्रपादे वामे यस्याः श्वा न स्वा मल्लिकाक्षी
वक्रंपुच्छं पिंगलालंबकर्णी या सा राष्ट्रं कुक्कुरी पाति पुष्टा १० इति शुनकः अथ गवां लक्षणं निकथ्यते अस्राविल
लरूक्षाक्ष्यो मूषकनयनाश्च शुभदा गावः चलविपिटविषाणाः करटाः खरसदृशवर्णाश्च ११ दशसप्तचतुर्दंत्यः प्रलं
बमुंडाननाविनतपृष्ठाः ह्रस्वास्थूलग्रीवा यवमध्या दारितखुराश्च १२ श्यामातिदीर्घजिह्वा गुल्फैर्वातिमहद्भिर्वात्य
तिककुदाः कृशदेहा नेष्टा हीनाधिकांगाश्च १३ मार्जाराक्षः कपिलः करटो वा न शुभदो द्विजःस्येष्टः कृष्णोष्ठता
लुजिह्वः श्वसनो यूथस्य नाशकरः १४ स्थूलसकृन्मणिसंगः सितोदरः कृष्णसारवर्णो वा गृहजातोपि त्याज्यो यू
थविनाशकरो वृषभः १५ श्यामाकपुष्पचित्रांगो भस्मारुणसन्निभो विडालाक्षः विप्राणामपि न शुभं करोति वृ १७७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

षभः प्रतिगृहीनः १६ मृदुसंहतगात्रो घ्यास्तनुस्फिज स्ताम्रतालुजिह्वकः श्वेतनुह्स्वोच्चश्रवणस्तु कुक्षपः स्यष्ठजं धाश्व
१७ ननु भृग्वालधयो यक्तान्तविलोचना महोछायाः सैंहस्कंधास्त्वस्कंकुवलापूजिताः सुगलाः १८ वामावर्त्तैर्वीमेदक्षि
णेदक्षिणावर्त्तैः शुभानसंवत्सनडुहौत्तुं धामिश्चेडकनिमाभिः १९ लवैर्दृष्टषणेर्मेधैर्दारश्व संक्षिप्तवक्षणः क्रोडा
न्ने यो नभ राश्व सहोजवे श्वनुसश्व शास्त्रफलः २० सितवर्णः पिंगाक्षः स्ताम्रविषाणोऽह्नकुकुस्तंच कल्माषश्वसा
सितमचित्रमलकुरूतेपतिंलक्ष्माः २१ इत्तिगवोलक्षणानि अथ गवांचिकित्सा चूर्णीकृते सुपुंखापालवणान्वित
पिडकानकुलावारिस्फोटविनश्यंति हृतंवैसरस्ववाजिनां २३ धाम्नाः कुमारिकापत्रपिंडोलवणसंयुतः हंतिकंडू
द्रयाहेनगजवेसरवाजिनां २४ कुष्ठसैंधवसपुंखमधूलिप्तगवालकेदेहेपि कुष्ठनेशीतिवाजिनामश्ववा
चिना २५ तंडुलीयकमूलानितथाविल्वकपित्थयोः गोघृतेनसमोलेह्सर्प्पदष्टेनुपाययेत् २६ चंदनागुरुकु
ष्ठैश्चलोध्रभार्गीफणिज्जकैः दंत्यलेपान्तविषंहंतिजंगमंस्थावरंपुनः मूलंहिशालपर्ण्यायनिवारतिमंत्रितंरवौदिं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वंसे नीतं विधिना बद्धं कंठे गंडापचिरं नित २८ चुक्रिका लक्ष्मणामूलं प्रेरितं मुखवायुना योनिमध्यस्थितं गर्भे ग्राहयेन्महिषी
गवां २९ श्यामालीतलनिर्यातदर्भखंडस्य बंधनात् अंगानम्रास्रजस्रास्रुजरास्रुजरामुद्धेमकारिणी ३० मधुजीरक
गोरंगानक्षालेपप्रभावतः वत्सं स्निह्यति गोष्ठी रंद्रचुतं वमयं पृच्छति ३१ विलिप्तं धूमनाचित्रं पापाणं पुरतः स्थितं लि
हंती मत्त वत्सापि प्रभावतः वत्सं स्निह्यति पिप्रष्योति सुरभीहृतं ३२ मल्लदंडी शिखाकैवाव द्वाचक्रांकमूलिकां म
थस्तं भे सदारक्षांमं क्षपाम्यकोरे सा ३३ अंगारैः शाकुटस्य स्यचूर्णितैः संघृते स्याहं दन्वै नंष्यपस्तनी सारस्याहं पा
नीयवारणात् ३४ वृहणास्यफलाद्रस्तपीडिताद्धूलिभ्यो रसः सवत्सो पूरितो शेषकृमिजालं निवारयेत् ३५ अरलू
वृक्षपत्राणां लेपो गोमुखरोगहृत् गोनासा संभवः क्षारो हंति पुष्यचिरोद्भव ३६ ज्वरदोषसमुत्पन्नं पशूनां त्रिक
टाकृतिललाटे लांछनं कृत्वा स्वल्पं लोहशलाकया ३७ लाजाः कुष्टमुखे मांसी गोमयेन गरं घृतं मधुपूर्णागोमहिषः
व्याधिरोगेषु धूपो ज्वरापहः ३८ मलदोषसमुत्पन्नं गवां कटे विवर्धयेत् घंटानत्र लिख्येमंत्रं पावकेनामयापहं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३९ मंत्रः दंष्ट्राकरालो चंडेशेन प्रणतः ॥ प्रोक्तो महाबलः प्राह निर्वाणनकराः सगाः पान्तु जगत्सन्तिः ॥ ४९ ॥ इति पूर्वरक्षा अ-
थ पशुवशीकरणं ॥ अंगुष्ठतर्जनीभ्यां गाम्राणे संगृह्य नामयेन मंत्रेणानेन वश्याः स्युः पशवो ऽश्वादयस्तथा ॥ ५१ ॥ मंत्रः
ॐ नमो भगवते विश्वरूपाय अनंतायापतये नमः ॥ विज्ञातः सर्वे समवयो हि प्राणी ॥ शुचि तुर्दशी दर्शादिना त्वष्टमीषु स्थाने प्रवेशनं
मंत्रं विधायाह्नो नान्यथा नूनं न कदाचिदेव ॥ ५२ ॥ एतेनानाशनाशेभ्यः ॥ इति श्रीरुद्रधरविरचिते पापशुलक्षणपरिच्छेदः ॥
अथ स्थावरजंगमविषापहरणं ॥ स्थावरं जंगमं चेति द्विविधमुच्यते ॥ स्थावरं कालकूटादि भौजंगादुहि जंगमं ॥ १ ॥ चि-
कित्साक्रियते तेषां मंत्रविद्याभिरौषधैः ॥ यह्ल्लाशद्धूजंतूनां नरः स्यादुपकारकृन्नरः ॥ कालकूटादयो भेदा विश्वस-
न च संति ये त्रि ॥ किंत्सा क्रियते तेषां मंत्रं पूर्वं सविस्तरं ॥ २ ॥ मरिचं सैंधवं सर्पिर्मधु निंबफलानि च समभागानि पिष्टानि
पाययेद्धि स्वमूर्छिते ॥ ३ ॥ ततः पश्चाद्धि विरेको वा भवेत्तस्य तत्क्षणात् पित्तस्रि निवृत्ते स्वस्थः स्यात्कालकूटादि मोहि-
तः ॥ ४ ॥ कर्कोटिकाख्ये यो मूलं चूर्णमिवाव चसर्वे पात्र सर्पिषा पाययेन्मंत्री स्यात् क्ष्वेडशांतये ॥ ५ ॥ अथ कर्कोटिकाम्-

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लेंगो मूत्रेण घृतेन च तंडुलोदेन पीतं वा निहंति निखिलं विषं ७ स्थावरं जंगमं चैव नस्वं दष्ट्रादिकं च यत् ८ श्रीफल-
रा०म० स्यजटा सूक्ष्मं चूर्णी कृत्य निधाय येन शाणहयमितं चूर्णं कांजिकेन तु पापयेन् ९ स्थावरं जंगमं क्ष्वेडं तथा हि वीवि
१७९ षं च यत् नस्यं वै माशयत्येव नात्र कार्या विचारणा ९ वामकरणानामिकया जलपूर्णं सप्तवेलमभिमंत्र्य दक्षिणकर
179 स्थपात्रं न स्नात्स्यैव चुलुकामि १० पानं तु यस्याच दष्टास्तं निर्विषो भवति मन्नक्षणादेव मंत्र श्रुणं वरे यमुच्यते वि
सहर परमः युग्मं शिवः शांवरनूपेण यदा पार्थमयो घनदामोवाच यान्मंत्रास्ते मंत्राः शांवराः स्मृताः ११ अथ
मंत्रः ॐ गुरु के पाय शरणं तुं चवीचवी चारिमारवि शुभाहिदुत्तिमहाविद्याः अथ तु पविषानि हरिद्रा गंधसहितनाम
एव मारविषार्दितं पिवत्सप्तकं कृत्वा पिनरः स्यान्निर्विषो नर १३ तंदुलीचगुडूची वा धत्तूरस्य विषे पिवेत्तथा कर्णा
सं पंचांगं तत्सं चांग विषापहं १४ जलेन पिवेत्वल्कलां तत्त्वचं पिष्टा जले न कृतपिडिका वद्धार्के मे विषस्थानो विं
घ्राद्विषविनाशिनी १५ छागदाधेन संपिष्टा हरिद्रा निलहृद्विकानाशयं निम्लेयेन विषमर्के समुद्भवं १६ मण्णा राम०
१७९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रप त्रिगुडं पीत्वा कूष्मांडरससंयुतं सशर्करं वा मोहुं मद्यं कोद्रवःसंभवो मदः १७ चुलुकैर्जलपानेन जिह्वाकर्षणतो
पिवा पूगीफलमदो याति लवणस्याशनेन चाजं विषं हरेल्लूपान ईदृग्विधं समस्तं शमय + १८ घृलोद्दत्तेन लोपा
कंडूतिः कपिकच्छुजा याति लूताशमं शीघ्रं ह्रं गुदीत्वग्विलेपनात् १९ शनधौतेन वनीनभं स्नानजं विषं हरेल्लेपा
पाल २० गुंजाःफलानि विंशति रंभायाः त्रिंतयगुडं च पलमात्रं कृत्वैकत्र च गुटिकाः कुर्याच्छायाशुष्का म्निनासकृत्वा
२१ गुटिकां त्रिनयं भुक्त्वा पीत्वा वा क्षोदकं विरेकःस्यात्तयोगायं दृष्टीविषहतःपश्चाल्लप्येद्दधिभक्तं २२ कुष्ठैलम
यजगैरिकेसलोध्रं पिप्पल्यामधुसुवर्धिकं च मांसी एतेषां यत्सम धुनतोङ्कुरं च चूर्णेनेदृष्टीविषमपहंति स्वधुली
ट २३ शेषवासुकिनक्षासकर्कोटा क्षमहांवुजाःशंखपालश्च कुलिको नागाष्टौ पुराभवन् २४ अष्टभुजंगम
विषाणि तेषु पूर्वे भुजंगाः २४ अष्टं तौ च नदाधंतौ नदाधंतौ चम ध्यमौ वंक्षौ हु वायु वरुणापुलोपिन सममभौ २५
दशाष्टपंचत्रिगुणा सप्तभूद्वौ न्विनौ क्रमात् विप्रो न्पौ विशौ शूद्रौ द्वौ द्वौ नागौ प्रकीर्तितौ २६ नागानां जन्निरेतेषां सुताः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

रा०११० पंचधाते पृथक् स्रजसमस्ता घोरास्ते सर्वे कामरूपिणः २७ नदन्वयोऽन्दवाः सर्पा असंख्येयास्ततोभवेश स्वर्गवासिधि
पाताल भूतलेषु वसंति ये २८ फणिनो मंडलिनो राजीला वातपित्तकफात्मकाः क्रमाद्दोषाः स्यन्नाः सर्पा व्यंतरदोषमि
९८० श्रिताः २९ दार्वीकराः स्फटाफणा घोरा गमंडलान्विताः राजिला राजिभिश्चित्रा व्यंतरा मिश्रलक्षणाः ३० दार्वीक
180 रस्य दंशः स्यात्सूक्ष्मः शुष्कः सितेन सः सशोफः स्याद्दंशो मंडलिनः पृथुः ३१ शोफवान् स्निग्धदंशो मंडलिनः पृथुः ३२
शोफवान् स्निग्धशीनश्च दंशो राजिलकः स्मृतः व्यंतरादिकृतो दंशो विज्ञेयो मिश्रलक्षणः ३२ दंशोच्छ्रित्वाद्विपंचाप
मात्रासंवर्द्धते विषं मात्रा लघु क्षणेन्मा नानि मे षोम्मा निकापिवा ३३ दंशाच्च याति गरलं भाले नेत्रं ततो मुखं श्वासाद्
धमनी स्नाय्वो धातून् नाप्नोति विक्रमात् धातोर्द्धातुं नरस्य सौ विषवेगो भवेन्महान् ततो दष्टस्य जायंते वेष्टा वेगेषु
सप्तसु ३४ वेगे स्यात् प्रथमे माचं मा वो रचय त्वि विषजः स्वेद व क्षाय शोथोन स्यो इस्त स्यौ द्वौव पुषिजन पतो वृणो भेद राम०
प्रवेपो योवेगः पंचमे मोसौ नयन विवशतां कंठभंगं च हिक्का षष्ठे निश्वासमोहौ वितरति च मतिः सप्तमे दष्टकस्य ९८०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

३ई द्यस्मांगानां जडुलं श्वयथुस्वययवोद्वेगदाहौ प्रवेपो विड्भेदः केशलुंछसुकम्पमूर्छनातापांगयोर्भ्रांतिरक्षणोः
नखास्यसंकंपशूलौ हृच्चविघट्टनांदं तच्छेदानां घ्राणवंच श्लेष्मापित्तो हृदनमस्तगं भेसम कूपादिषु स्थान २७ लाजा
श्मृतिः प्रतिः श्लिन्नि भापृथिवेषमास्ये नासाश्रयापाणि वृच्चु नानि च संधिभेदं पूर्वाधिकाविक्रृनयोविचिधाम
वेपुर्यस्य प्रतिष्ठ्यणमसो किलकालदष्टः ३८ कृत्तिकाभरणी स्वाति मूलपूर्वात्रयाश्विनी विशाखार्द्रा मघाश्ले
षा चित्राश्रवणे रोहिणी ३९ नारेनाः सर्पदष्टस्य सजेन्मंदकुर्मेनयापंचमी चाष्टमी षष्ठी अमावास्या चतु
र्दशी संध्या चतुष्पथे दुष्टयोगाश्च राशयः ४० अथ दूतपरीक्षा आकारणायमेनकमागत दूतस्य वच
नमादाय कृत्वा प्रमाणमादाव भिमंत्र्य च तन्मंत्रेणः ४१ सप्तत्रिगुणितं वारं ततः प्रमापुनः कुर्यात् नः हस्तौ समना
यां वा जीवति दष्टो न मानहीने नले ४२ युग्मं अथ मंत्रः ओं भटिर्निरि निरि जि णि दूतमुखास्थितवर्णान हि गुणीकृत्य
त्रिभिर्हरेद्भागं अवशेषे शून्ये नैव जीवतीति विज्ञेयः ४३ इति दूतः अथ सर्पदंतनखक्षत चिकित्सा दंशका

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

रा०म० हिं नश्येत्सं घोरस्थः काष्ठशिलादिना विषशांत्यै दहेद्दंशं ज्वलोल्काकनकादिना ४४ अथघोमल्केतवास्याम्लिलिपेत्सं वृकदोष्टवं त

दष्टं गेहं छेदयेद्दंशोपरिष्टाद्वंधयेद्दृढं ४५ सर्पदंष्ट्रप्रदेशेषु स्वयमेव विचक्षणाः मूत्रयेत्तत्क्षणादेव निर्विषत्वमवाप्नुया

१८१ त ४६ सद्यो भुजंगदंशो रविसुतमलपूर्णवापासनो हिंत ४८ अथ दर्वीकरचिकित्सा शिरीषवीजपुष्पार्कक्षीरवीज

181 कटुत्रयं विषं विनाशयेत्पानाल्लेपनस्याजनादिना ४९ शिरीषपुष्पं स्वरसेन भावितं त्रिःसप्तकृत्वो मरिचं सितनाहु

यं प्रयोजयेदंजनपानभावनैः विमोहिनानाम्नि सर्पदंशिनां ५० नतोषयंनिशा दारुकरंजो ऽर्क शिलामधुयष्टी

शिरीषं कृष्णाच गणो यं विषसूदनः ५१ पंचांगं कृष्णपंचम्यां शिरीषस्य यथाविना गृहीतां मूत्रपिष्टैस्सैर्विषघ्नो गु

टिकाः कृष्णाच गणो यं विषसूदनः ५२ नाः छाया शुष्का रक्तिमात्रा सर्वकर्मसु योजयेत् नजानवत्सः शाकं हस्त मूत्र

वर्त्ति विषं हरेत् हिंगुयलशुनं व्योषधान्यमलकं टिकानया ५२ मांसीचंदनसिंधूत्थं कृष्णायष्टीषणोत्पलैः समूत्रं र

जनं सद्यो विषसुप्तप्रबोधनं ५३ अर्ककार्पासयोर्मूलजलपीनं जयेद्विषं पटोलमूलनस्येन कालदष्टोपि जीवति ५४ रा०म० १८१

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

८

मूलं सुवर्णाजात्या मूलसेफरकनकयोर्वा पिष्टं तन्नस्ये पाने चैकैकं गरलनाशनं गदितं ५५ वैरेचनफलमज्जान्निर्वृ
करसमाविनस्कवहुवारं लाघ्रष्ठो निहन्तो नेत्रयुगे हरन्ति कालविषां ५६ षाढ्यामूलं विनिष्पिष्य गोघृतेन पिबेत्तु यः
सभवेद्विषनिर्मुक्तो नात्र कार्या विचारणा ५७ एकविंशविंशतिसंजप्तजलं मंत्रेण पाययेन्न यदा वा निस्सदाम सु
त्रं वानिर्जीवति ध्रुवं ५८ अथ मंत्रः ॐ नमो नीलकंठविसुक्षः क्षः अथ मंडलिचिकित्सा त्रिवृन्निशायष्टिफलत्रयोस
कृष्णीरविनंगव्यचतुष्पयुक्तेर्वाक्षीरसेसाधितमाज्यमुत्त्वे विनाशयेन्मंडलिनां विषाणि ५९ अजमूत्रं चनहि
ष्ठा सूकरस्तनथैव विदूर्वुद्धूलेपनो हन्यात्सर्वं मंडलिकं विषं ६० चूर्णनकुभवंस्कहीनरूशिखापक्वंकरं
त्सा फलं तु हीहिं गुमुनिः शिरीषशिवृजले नीली शंगुष्का शिजा सर्पो नागलतादलं दधिनघोलोमास पिठं त्र
यं योगानामिदमाशु मंडलिविषं लेपेन निर्मूलयेत् ६१ काकमांसी नाथा कुष्ठं गोतक्रेणैव पाचयेन्नाश
येन्मंडलिक्ष्वेडमगदोयं सुनिश्चितं ६२ इति मंडलिचिकित्सा अथ राजिलचिकित्सा अथ राजिलदष्टेन येयो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री०श्र० कृष्णा ससैंधवा सकृष्णा खंडदुग्धांजं पानव्यं वापि माक्षिक सकुष्ठारेणुकव्योभिः ६४ मरीचतुष्ठै धूपस्या॥
१८२ द्विषहास्तहिवह्निजः ६५ जिघ्रेन्नाशयेदार्वी रोचना सिंधुजां गुली पिबेद्धा गुलिकानां नुव्योषं सर्वकुला
182 हिवाद् इति राजिलचिकित्सा अथ व्यंतरचिकित्सा अगदैः सर्वैः सामान्यैः अंतराणां विषं हरेत् धूपो देवी
सहापिच्छखंडनैस्तद्विषापहः ६६ व्योषपिचविडालास्थि नकुलांगरुहैः समैः तूर्णि नेमर्मे षड्दुग्धाक्तै धू
पः सर्वविषापहः ६७ मंत्रेणानेन सलिलमाभिमंत्र्यैकविंशतिपाययेत्तस्पंद्दष्टस्य निर्विषो भवति क्षणान्
६८ अंतरेणोनच्चालूनागद्दंभविस्फोटकुरङ्गमागंजाः मूषककीटविषाणि स्थावरमपिनाशमायाति ६९ दष्ट
मोलो सुधां ध्यात्वा वर्षं नीमि घमालिकां दग्ध्मैमे पूरपिच्छे वोमा जुं येन्मात्रिक स्तनः ७० ध्यानेन जलमानेनमा
जैमेनाखिलं विषं प्राणिनां नाशयेत् क्षिप्रमेघमालाप्रभावतः ७१ मंत्रः ॐ शालेमालेहरविशिवेगं हाही श्र०
हीही सरमरी अवेलं अंगे गाहिजुंनागेद्रहमं रुरु घंटमः व्रूं हूं लें सः ठः ठः इति मेघमालाव्यंतरचिकित्सा ७२ अथ १८२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्प्पसामान्यचिकित्सा दधिमधुनवनीतं पिप्पलीशृङ्गवेरं मरिचमपि सकुष्ठं चाष्टमं सैंधवं च यद्दिद्यात्तिस्यैष
स्तक्षको नागराजो ऽगदमपि च कुर्य्यान्निर्विषः स्यात्क्षणेन ७३ अलाबुबीजं त्रपुसस्य बीजं नसैव नो येन चूत
न्निषिक्तं आलेपनार्थं विधिवत्सयुक्तं हन्याद्विषं नस्तकसंभवं च ७४ श्वेतनववा घृतमरिचगुंजी च पिबेन्भुजंग
संदष्टः छर्दिर्विरेकौ भवतस्ततः सुखी स्याद्विषैर्मुक्तः आलिर्दिश्योषधीमेताः सूक्ष्मकंटकसंवृता विमुच्यते
विषैः प्राणी पीत्वानोयेन तज्जलं ७६ अथ घोणसीविद्या समाभिमंत्रितं नीरं सर्प्पदष्टस्य पाययेन्न दभैर्मयूरप
क्षैर्वा मार्ज्जयेदेकविंशतिः ७७ स्थावरजंगमगरहलं भूतग्रहशाकिनीप्रभृतीन गर्भोद्भवं वस्फूलं ह्याखिविस्फो
टकानलूताः नाशयाति घोणसीयं विद्यामंत्रेण सहेश्वरेण पूर्वसिद्धिनो जापः सहस्रमात्रो मंत्रस्य पठनं चहो
मः स्यान्मंत्रः ॐ ह्रीं नमः श्री घोणसे हर २ वार २ तार २ चां २ चल २ ला २ शं २ सर २ स्रु स्रु स्रूं २ ह्रीं हुं फ्रां भगवति घो
णसे घ ५ स्वाहर ५ वह ५ ट ५ लः ५ मः ५ वर विहंगमानुमोनुजे स्वां श्वलं २ ल्लां २ सां २ स्रूं २ क्षौं २ ह्रीं हूं भगवति घोण

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१०

शी०प्र० मेघ५सहरवः५टः५मः५वुरविहंगमानुजे क्ष्मां क्ष्मूं क्ष्मैं क्ष्मः गारोसयु २ठः २सः २क्षं २ह्रीं २ह्रां भगवति श्रीघो

णामेघः५टः५मः५वुरः विहंगमानुजे क्ष्मां क्ष्मीं क्ष्मूं क्ष्मः गारोसयु २ठः २सः २क्षं २ह्रीं २ह्रां भगवति श्रीघोणामे

१८३ घः५सः हर५ श्रीघोणासंह्रीं स्वाहा ७८ इति घोणाविद्या अथ लहरीसमुच्छापनं ह्रां ह्रूं आस्तीकाय क्लीं ल्रीं वि

183 षनाशनाय पंतुदः ॐ ह्रां ध्रुक्रुपोजपनदः समुत्तिष्ठति अथ सर्पा ब्राटनमस्ताभिमंत्रितान्स्वचक्रक्रुपणे॰

कर्विंत्रुसर्पाय सर्पभद्रं नेगच्छ हूं महाविषजनमेजयस्य यज्ञांते आस्तीकवचनं स्मर ८० आस्तीकव

चनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्त्तते शतधा भिद्यते मूर्द्धि शिंशवृक्षफलं यथा ८१ अनेन त्रिचैलपुटितानेन

सर्पाः स्थानं स्वत्का पलायेन्ने अथ औषधं रसोनरससंलिप्त कृष्णासास्थानि विक्षिपेन्न बिलद्वारे तेन ततः स॰

र्पाः पलायंत्यति वेगतः ८२ अथ सर्पावरोधग्रंथी नदन्मंत्री सप्तवेलं जपेन्मनुं देहाग्रे ग्रंथिं युजेप्यावत् राम०

वत्तस्थान सर्पभीः ८३ मंत्रांडं दयष्ठकारत्र्यष्ठकालिंगनागहरिणागसर्पडुंडी विस्तुत्स्वंवं धन स्विवरु

१८३

10

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तुमसादानत् ८४ लज्जामूलमथः पुष्पीमूलंवृद्धेयथाकरेमदानस्पनसर्प्पेभ्योभयंकुत्रापिविद्यते ८५ क्षितवर्षो
भूमूलंचपुष्यार्क्केगृहीतमतिशुचिविधानात्तंदुलजलेनपीतंसप्तदिनंसर्प्पभीतिर्नास्ति ८६ अथपाठेशुल्कप
क्षेमानोहिवसेशिरीषस्यमूलजलपिष्टंपिबेयस्तुसर्प्पभीतिर्नतस्यहि ८७ आवसरमहेभीतिर्न्नेत्यात्स
प्रभावेनशुक्तनासापिवेधावैजलपिष्टंतस्यभीतिर्नास्तियुग्मं अथवृश्चिकचिकित्सायलाशबीजमर्कस्यदु
ग्धाविषिष्टंहरेतस्पपानविषंवृश्चिकसंभूतंदंशस्थानविलेपनात् ८९ दृढकर्प्पासमूलंचमेखशृंगीचवा
रूण्येकैकेनप्रयोगेनवृश्चिकेन्नवनरस्यलम् ९० घृतात्कदुग्धलेपेनमधूकखेदतोथवासैंधवोष्णाम्
पानेनवृश्चिकस्यविषंजयेत् ९१ सर्वसंमंत्रजपकर्णेदंशस्यस्याथवाजपेत्तएकविंशतिवारंचवृश्चि-
कक्ष्वेडशान्तये ९२ मंत्रः ॐ आदित्यरथवेगेनविष्णुबाहुबलेनचगरुडस्यपक्षपातेनभूमिंगच्छमहा
विषं ९३ ॐ श्रीपक्षियोगिषादात्स्वाश्रीशिवोनमप्रुरुषपादात्स्वा अथद्वितीयमंत्रंपूर्वोक्तविधानेन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जपेस मंत्रः हिमवसुत्तरे पार्श्वे कपिलो नाम वृश्चिलो नाम वृश्चिकः तेनाहं कोमेषितो गछ गछं महाविष
१८४ 184 ९४ क्लिलि किली स्वाहा डाकिनी स्वाहा फट् पविृश्चः अथ पापदि विषापि सर्ज्जूरलीटमेगे पत्तस्त्रिवृं
गं विनिःक्षिपेत् दीपतैलं ततः शीघ्रं विषं नश्यति देहिनां ९५ अपहरेत् छुरीषं पंचांगं व्योषं शतपत्रा विषं
सक्लकुक्षीरं शिंग्री वाह्नि हरेद्द्रुतं विषं ९६ द्विशिला तालककुष्ठानि भावयेत्तुलसीरसैः यानि तस्या
ततः शीघ्रं विषं मूषकसंभवं ९७ आखुना भक्षितस्याद्यूना माञ्चाम्पी समुद्रेन मार्गधूलिं क्षिपेद्दृं
तस्य शीघ्रं सुखं भवेत् ९८ कसूरीच निष्पयुग्म शिरीषकुसुमैः समं कांतापुष्पं पिवेन्मूत्रे समस्ताखु
विषापहं ९९ कुलिंकाकारसस्सो वीरगुसां त्रिकटुमाधनी धवी वसी धान्यगुसां त्रिकटुमाधवीयुष्कै
धान्यगुडस्मीरं दध्यो मस्तमुनापिवेत् १०० अंकुलपत्रधूपेन पद्माकेशमस्त्रिनैः सक्तुभिः कटुतैला राम०
कैर्यानि मत्स्यविषध्नं १०१ अंगो मत्स्यविषस्येदोद्भवेन कर्ण्णानपिडिकाकेसरं नगरं मुदीमारिचं २८४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्रिलेपनः मक्षिकाया विषं यष्ट्याह्वनसैंधवलेपतः नश्यायस्वेदतोमंगपावरणघाम्बु विषं षंगान्नवृकव्याघ्र
नरक्षर्क्षश्रृगालद्विपवाजिनां भषिरं श्रावयदृष्टादहे स्नेहशलाकया श्यामासुरसिजिह्वाचविः शेष
श्रीणिालेभवं नस्वदंनविषंहंतिमधुनासहलेपतः वृटनिंवृश्मीकुलक्षाघा योहंत्तिलेपनः निःशेष
जीवजानानां नखदंतविषाणि इति शार्ङ्गः पुष्पविषविनायो विषापहरणं हुनं याठामूलं हि संलिप्तेव
शास्याने जलेन संपिष्टं सर्वेषामपि कीटानां विषपहरति मनः क्षरणादेवहन्ति जंगमविषाणि इति शार्ङ्गः धरविरचिता
यां विषापहरणपरिच्छेदः अथ भूतविद्यानत्र देवासुरनागात्रिदोषादिभिः विष्टचित्तंस्योन्मादनचिकित्साः
कथ्यते रजनीकरंजननव्यासशिरीषार्कंस्नि शाह्वयं भिपगुत्रिफलासारूहिंगुव्योषंकुचंदनं कृष्णाकसेरू
खजूंखदशीमधुकंवशीशार्कंरामधुसर्पिर्न्मादः पिवेदिदं निवंपत्रवचाराजीहिंगुव्योषंकुवदंतुगोमेष
रोमभिः हिंगूग्रावह्निलशुनैर्धूपः स्यात्सग्रहाः पाठापथ्यावथ्यावचाशिग्रुसिंधुव्योषैः पथ्यकृज्जलैः अञ्जा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सी० श्र० क्षीरदकेपङ्कं सर्पिः सर्वं ग्रहान् हरेन्न विघ्नांश्च असिधारे यग्रह श्रीकर्णजायकः एकविंशत्तिजसैश्च सर्षपैस्ता
डयेन्मुखे मन्त्रः ॐ नमो रत्नपाय नमश्चण्डवज्रपाणये महासत्वसेनापतये नमः शुंडवज्रशृंखलाय पिशाचान
१८५ 185 वक्त्राय दीप्ताय प्रज्वलितहस्ताय प्रज्वलिताक्षिन दीप्तकेशाय नीलकंठाय चिन्तातनूपाय लंबोदराय महा
ज्ञानवृक्षाय मकुटीमुखाय चतुर्दंष्ट्राय कुण्डलाय महाविरूपाय वज्रगर्भाय यमस्ते हिकाय मनुप्रविश्य
रसिं ग्रहल २ कपयः २ स्याम यमनुव्यसेच स्तुषीवालय २ हिहि रिरि मिरिरि किं विरय सिद्धदेव दानवगंधर्व
यक्षभूतराक्षसप्रेतपिशाचानागावासपरिवारायकं पद्मासनयमनुस्मर दह पच मथ विध्वंसय च
डासिधारा भीषणमभि राज्ञापय निहुं फट् २ इति चण्डासिधाराबलिमर्घेन मांसेन मत्स्यैस्तिलेन सक्तु
भिः माषपूपैः सकुल्माषैरैश्चान्यां बलिमाहरेन्नच्च युबलिनिव ------ तानि यानीह वसन्ति नानि बलिं राम०
गृहीत्वा विधिवत्सम्पुक्तं स्वमन्त्रवासंपरिकल्पयन्मुरक्षन्तु नान्यघ्नमोनमस्तेरातेनानासहिताभ्यगाद १८५

१३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सिद्धाङ्ग॰ धरविरचितमायां मूलविद्यापरिच्छेदः ॥ अथ बालग्रहोपशमनं जन्मदिनादारभ्याब्दादशवर्षपर्यन्तं दे-
वीग्रहा मनुष्यं गृह्णन्ति तानि तासां नामानि पापिनी भीषणी घंटाली हंसाविका काकदीडु धूंकेशी श्रीदंडी महिषी
रोहिणी पूतना मुकुटा गोमुखी पिंगला नंदिनी पंकजा शोनला यमुना कुंभकर्णिका नापसी राक्षसी चपेला
पानना रोदनी वठका चंचला धावनी ज्ञानवेदा कालिनी कलहंसा देवदूती बालिका वायवुनी मंडका वान
रीवंधकी कुमारी प्रमत्तपः नखेंदं नविकारी स्यान्निद्राहीना यवाभया हैमी दुर्गंधी वहुचेष्टा बालो बाल
ग्रहविघ्नः दूर्वा सतिला विषमछदल कूष्माडमेनाद्दति शिशुग्रहार्त्तिं रसमछदो शुवृष मधूक सेलु पत्राक
यां भस्लपना शुष्की ताम्रवं शालक सहस्रपुनं संलशुनं सारिष्टापत्रं घृतं निर्माल्यं नरकेश सास्थि मुरगत
गोरसाजी पुनं सिद्धार्थं जतु निंबपत्र सहितं वंशत्वगाज्यामिश्रं सूपानां चयमेतदाशु सकलान् बालग्र
हान् व्रणायेन स सर्वं बालग्रहे श्मस्यान्मंत्रोपसार्थकामिकः बाले रक्षाविधाने च जन यादर्भादि माजनेषु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री॰ब्र॰ नः ॐ नमः सर्वग्रहाणां हृदयं पाटय मोटय भंजय २ भंजयाकोटय स्फोटय स्फोटय स्फुट २ तुंड तुंड गृह्णा गृह्ण आकन्द आक
१८६ द विकृद त्रोटय त्रोटय एवं सिद्धमात्रा पठ्यमाने हर २ हः निर्दोषं कुरु कुरु बालिका वा बालो वा स्त्री वा पुरुषो वा सर्वग्रहाणामुपक्र
मनं तुं तुं चामुंडे नमो दिव्यः २ हः ह्रीं अपरं तु षष्ठग्रहाः हुं हुं नष्टयाग छंतु गुह्यकाः अन्यत्र स्थानि ॐ रुद्रो ज्ञापयति ठः ठः एते नाना
186 गमशास्त्रेभ्यः दूतिग्राह्य धारविरचितायां विद्यायां ग्रहोपशमन परिच्छेदः अथ कौतुकानि भूपानां रसिकानां धनिनां वा
कौतुकानि भूपानां रसिकानां धनिनां वा कौतुकेषु सक्तानां ग्रंथानालोक्य मया क्रियन्ते किंचिद्धितोदार्थं १ एककूपनतुच्छा
यां प्रतभूदेवगेहतः वल्मीकसंभवा वह्निदग्धा पानीयपीडिताः २ हिमाख्यु किमि मियुक्तास्तु काकाल संभवाः औषध्यो
विधिना नीता न कार्यं साधयंति ताः अतः प्रशस्त नक्षत्रे शुभे वारे शुचिः स्मना औषधं विधिवद्ग्राह्यं स्वलाढेवीप्रभाव
ती ॐ मंत्रः ॐ सुप्रभायै नमः पुष्यार्कमूलहस्ताकेंतु नागर्के दिने नत्या ग्राह्यं प्रातर्द्रव्यानि मंत्रितं भानुसुतदिवसे पपुष्ये ऽ राम॰
पराजितामूलमुद्धृतं न सर्पिषा युतं पीनं वा कं धगवद्धं गंडमाला विनाशनं ६ चित्रोद्धृतं गले बद्धं कुदमूलं निहंति नाकं दर १८६

।।

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नुव धाम नपुंसो मज्जु मादाय नस्यां खंडं के देवर्द्धगंडसंजं हरति ८ वर्द्धे लंबं दकं वर्द्धकस्य विकारनुन्न न याप्ते फालिका
पाम्लकायुषी नारूरं परं ८ काकजंघा जटा निर्द्रांकुर्तुनेमस्य केश्यि ना पुष्योद्धृतं शुनः पित्तमापस्मारसा --- निर्गुंड्याः सह
देव्याश्च कविवृद्धजटा हृद्यं घ्रानगं दिसवारेचु सर्वज्वरविनाशकृत् १० कन्याकर्णिनसूत्रे ण वद्धा यामार्गमूलका एकाहि
कं ज्वरं हंति शिखायामतिवेगतः ११ कर्पासवल्लारवीश्वेतमनुरंगाग्निपुमूलिका सर्वज्वरहरा श्वेतमन्दारस्य च मूलिका १२ का
कमाचु शिखा कर्पोनि निर्गुंड्याः सहदेव्याश्च कविवृद्धं जटा हृद्यं घ्रानेन दिसवारे च सर्वज्वरविवद्धा नत्रिज्वरापहा पापि
स्त्रहृच्च वंदाकं धूते विजनुते जयं १३ काकर्पद्वारसः कर्णे जिघ्रो वा धैर्यं नाघ्रानः हंति कर्णजदावद्धानस्य नेत्रामयपश्च
वं १४ ग्रहीतं रवज्ञी चाश्लेषपिप्पलस्य च वंदकं महिलानां करोवृद्धं पुत्रं गर्भधारणं १५ धत्तूरमूलिका पुष्येण गृहाकादिसं
स्थिता गर्भं निवारयेत् लेवरंडावे श्मादियोषिता १६ राजिकातिलतैलं चूर्णि स्नानानारी अनेनो पिवेत्त्रि दिवं न तगर्भस्य सं
भवो नैव जायते १७ पिवति प्रसूतसमये कांजिकपुष्पं भवं चूर्णं नारी विभर्ति सा प्रसूतिं घृतं तिं घ्नते पित सः न गर्भेणाः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गी०अ० न॥१८॥ बब्बूलवृक्षपुष्पाणि गोदुग्धेन पिबेद्वृतौ या नारी गर्भसंभूतिः पुनस्तस्या न जायते॥१९॥ त्वालवानुगर्भगा।
१८७ र्भिण्याः सार्द्धमासद्वयोन्मितं नदे क्वथी गोक्षीर पिबेद्द्वेमासमेजरं॥२०॥ पिष्टां गृहीत्वा चूर्णं वेद्दिने शुविविधानतः
187 भवंति पुत्रिकाः यस्यास्तस्यां पुत्रो भवेद्ध्रुवं पुष्यं॥२१॥ ऋतुस्नाता पिबेन्नारी श्वेतकंटारिकाजं तु पयस्या पुत्रसं
भूतिस्तस्यां संजायते ध्रुवं॥२२॥ भूनागलज्जाकणाः कंसलिप्तशेफला पानारी रामते सा प्याद्दन्मेषापुत्त्वनाशि
नी॥२३॥ द्विपदशनः पुटदग्धः साजक्षीरेण साजनोपेनः दिनसप्तकाम्रलेपान्स्रवलते स्या रोमसंघातं॥२४॥ कर्षौर
भल्लातकशंखचूर्णक्षारेप वानां समनः शिलाचूर्णतैले विपक्वं हरितालमिश्रं निर्मूललोमानि करोति सद्यः॥२५॥ अंकु
ल्लबीजमज्जानां स्वक्ष्मचूर्णं विधीयते तिलतैलेन तद्घृष्णं सम्यक्कृत्वा विभावयेत्॥२६॥ मर्द्दयित्वा स्ममाये न हीया
तैलसुत्तमं नाना कर्माणि सिध्यंति तैलेनानेन योषिता॥२७॥ पुंगमश्च प्रपक्वमपिचूर्णस्य फलं द्रवंति वेगतः गुडशुंठ्याम्ले
पेन विधत्ते नवगामये॥२८॥ निकुंभिदारितं राजी चूर्णं गुगुलमार्द्दितं अपेक्वमपिचूर्णस्य फलं सुखादुजायते॥२९॥ के ग०म० १८७

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नकापत्रकुष्ठैलादलकेसरचूर्णितः दिव्यगंधमवेह्याति आहिमालिकंदंवकंवकं ३१ चंदनैलादशैशीरनगरैर्वासितेजलेपी
ते संजायतेतेन गंधो वपुषि भोगिनां ३१ पादांशपत्रकोशिश्रजलवंदनशिग्रुभिः केतकीपत्रसंवादी गंधो भवति निश्चि
ते ३२ शिग्रुजससभावितचूर्णः सर्पपस्खलिरिहाए त्राबुषितः चंपकगंधसमश्रुविगंधकुरुते स्तोनविधौ विनियु
क्तः ३३ अतिपक्ककपित्थेन लिप्तपात्रे सुवासितं दुग्धमस्तुविहीनस्याद्द्रविंवापमंदधि ३४ धात्रीफलरसैर्लिप्ते
ऽपक्कपात्रेसुवासितं गजमक्षणाजलाधौतेपात्रनूपमवेह्दधि ३५ शालिमंडेन संलिप्तशुष्कसुश्वेतवाससाछा
दितेवपुपात्रेस्याद्दुग्धं सुवासितं दधि ३६ फलान्येनेकहृक्षाणां मधुनामदनेनवालिप्तवृंतानि तिष्ठंति क्षतहीना
निवैचिरं ३७ ककुभस्यफलपुष्पलाक्षाश्रीवासगुग्गुलं श्वेतापराजितमूलं विडंगतत्सर्पपाः ३८ धूपः सर्जरसोयेन
प्रसारितगेहमध्यतः सर्प्पाखुमत्कुणाः धूकाः संमनक्ष्यंति गंधतः ३९ अथक्षेत्ररक्षा कुंभेविधासमभ्यश्रीमंत्रितावल
विद्ययाकालूकाश्वेतसिधार्थाक्षेत्रमध्ये विनिःक्षिपेत् ४० सलभाश्यासाकीगावराहाम्नगमूषकाः शशकाश्च त

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१५

येंनिवलविघ्नप्रभावतः ४१ युग्ममंत्रः ॐ नमः सुरेभ्यो वलजः विटिः मिलिः स्वाहा अथ रक्षाशिखपाकुंजलंकुर्यान्त्रिजसा
शा० क्रु र्थ्यं समंततः मंथतुषः कोष्ठाजयमंत्रं सुश्रावर ४१ मंत्रः मंत्रायपशुपुत्रसार्थं रउपहिहानुमारी रक्षांकुरु जिमंपुंछ
१८८ इस्लावहरउरहीह पुछिपरहरमुछिहिपरहरमुजाहारेजाहारेजाह ४२ अथ दसंकालाकरिडखधडवाधुवाधि
१५४ णिकडमुं अवंधंडकलि अघ्निणी हुहारमहादेवकी पूजापाइदालहि जइ आगिलिविषदेहि ४३ चोलिलाइंक्षिग्रदे
नयोश्चैउकेनमंत्रिणायावहरंश्रुतः शत्रुः स्नावसेहः पलायते ४४ इतिसिंहरक्षा पिशुनातस्करात्सिहादपमृसो
स्तथाशस्त्ररक्षांकुर्यान्निमंत्रोयपठितः संवरक्षिय ४५ कुर्वीतततं न्यादिस्वच्छास्वपि बुद्धिमान् अथवातिः क्षि
पेद्धिक्षकर्कैणनमिमंत्रितान् ४६ ॐ आदव्रूहवालाकेडावोनुवाद्धोः कालूकाइवांस्वाहा अथविद्युन्निवारणं ०
जैमिनिश्चसुमंतुश्चवैशंपायनएवचपुलस्त्यः पुलहो विष्णुः षडेमेवज्रवारणाः ४८ मुनेः कल्याणमित्रस्य जैमि शा०म०
नेश्चापिकीर्त्तनात् विद्युदग्निभयंनास्ति लिखितंपहराठये ४९ कदंवच्छसंसारस्य विद्युत्पातनिवारणः विद्युत्स १८८

१५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सा०प्र० नानित्रिफलायास्तुवमंगागजदाडिमजाद्ध्यं भागत्रयंविष्णानां स्यात्सर्वमेकत्र चूर्णयेत् १० भागं वृश्चिकमंडस्य कुर्या
देकं च बुद्धिमान् भृंगराजरसंतत्र भागान् दद्याच्च विंशतिं ११ सर्वमेकत्र कृत्वा तु लोहभांडे विनिःक्षिपेत् सर्वोपरि ततो दद्या
ल्लोहस्य चपिधानकं १२ भूमौ चाश्वशकृन्मध्ये मासमात्रं निधापयेत् नस्यलेपनतो मौलौ चूर्णं दुग्धेन दापयेत् १३ आत्मा
वेरंडपत्रे श्चवेष्टयित्वा स्वपेत्ततः प्रातः स्नानं ततः कुर्यात्केशाः सुभ्रमरोपमाः १४ एवं लेपत्रयं कुर्यात्सप्तमे सप्तमेहनि न
लोजन्मावधि कवाः कृष्णाः सुभ्रमरप्रभाः १५ तिलाश्विन महाकालवीसमूलपत्रमुत्पाद्य भृंगराजं शुभेदिने शुष्कं चूर्
र्णितं पुष्ये विजालयंत्र मत्रयकांजिकेन समालोड्य भक्षयेत्सा नरश्चर्हं षण्मासयोगतो हंति पलितं वलिभिः सह दुग्धा
न्नभोजनात्सतश्चिरंजीवी भवेन्नरः इति भृंगराजकल्पः विडंगसमधात्रीणां चूर्णं लोहरजोन्वितं मेवान्वितं नर्से लीढ्वा जर
सा न भिभूयते इति विडंगकल्पः अभिःमंत्रशुचिविधानादाज्यां गुहस्तिकर्णवूर्णीपो श्री तिसहितनरः स्याद्गुर्थव
चेष्टोपिदीर्घायुः मंत्रः ॐ नमो विनायकाय स्वाहा अमृतं रक्ष रक्ष मम सिद्धिं देहि रुद्रस्य वचनेन स्वाहा इति हस्ति एम०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१८९
189

तस्य नो मित्रेश्चापि कीर्त्तनात् विद्युदग्निभयं नास्ति लिखितायद् गृहोदरे ४९ कृत्तिर्देवराजस्य कीर्त्तनात् ५० रामरक्षां
पठे घ्यस्तु रत्नेवायः खादिवाननं सदुष्ठचित्ते भ्योम यं तु न्यापि विघ्नेते ५१ एनेन नासंहिताम्बुः इति शाङ्गधुरयन्त्र्या
कौतुकपरिच्छेदः अथ कल्पस्थानं वद्धिं शक्तं सर्वदेहीयः पुमा वक्षुर्याद्ध सायणां पुंवश हार्षिको वापि कृत्वानत्रावसीव
ति २ रुद्दत्तानामवितां व्याधिविनाशनं यण पत्रापमेः पत्रैः पक्कोविडुव र्षि णीर चतुर्विं धातुसाज्ञेयार कापीना सिवासि मानामे
षधीसमादाय शुक्लपक्षे शुभे दिने ३ छाया शुष्कां चूर्णं कृत्वा भक्षयेन्नियतेन्द्रियः विरेकवमनं कृत्वा विज्ञालपदामात्रं
या ४ भक्षयेन्मधु सर्पिभ्यां मासमेकं महौषधी जीर्णायां भोजनं कार्यं दुग्धभक्तेन रोजी यीप हृदक्का यानितेजस्वी स
र्वरोगविवर्जितः वलीपलितनिर्मुक्तः परमायुस्ततो भवेत् ६ इति रुद्रवन्तीकल्पः हरीतक्याः पूर्वयोगात्ग्राशिवाद्यूदशमा
शिकाषभ्डागश्च विभीतस्य त्रिफलेति प्रकीर्तिताः स्वादिरस्या भसासनत्रं भंगारसेन वाविपापपसासमवद्मरसेन
च ८ त्रिफलां भावयित्वा भक्षयेत्तत्र्यकर्षं समं वलीपलितनिर्मुक्तः सर्वरोगैः प्रमुच्यते ९ अन्त्रं गन्धपानः अथ केशरंज १८९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कर्णिकल्पः भल्लातकं समादाय क्षीरेण सह पाचयेत् तत्तु क्षीरं मधुसर्पिर्भ्यां पिबेन्मासत्रयावधि वलीपलितनि
र्मुक्तो जीवेद्वर्षशतं सुखी इति भल्लातककल्पः चूर्णीकृत पलानि पंच तिलानां गंधास्नेयपलानि तच्चूर्णं त्रिगुणं च
माक्षिकं वरसिद्धाया विशुष्काकृतं पचूर्णमथो त्रयामधुकृतं प्रत्येकमेषां पलं वृद्धो यौवनमेति मासयुगलं खाद
त्रयःप्रत्यहं इति गंधकल्पः अश्वगंध पलत्रिंशच्चूर्णं पिलावि चक्षणः वृद्धदारुकचूर्णेन समभागं च कारयेत्
१६ स्थापयित्वा घृते स्निग्धे सर्पिषा परिभावितं वर्षमेकं समश्नीयाच्चूर्णं च पयसा सह न चात्र परिहारोऽस्ति शुक्र
वृद्धिः प्रजायते भवत्येव चतुर्मो हली पलितवर्जितः इति अश्वगंधाकल्पः पुनर्नवाजटाचूर्णं पलार्द्धं पयसा
सह मासैकं क्षीरभोजी य स वृद्धस्तरुणायते इति पुनर्नवाकल्पः नसंपतिकमाय समे बजनेन विघनेसवेद
र्षशतं सुखी प्रसूति पुगलमात्रं प्रातरुत्थाय यनिस्लांपिवति स्वतुनारो योनारोयोनासंरध्येणवारिः स भवतिमति
पूर्णश्चक्षुषा तार्क्ष्यतुल्यो वलिपलितविहीनः सर्वरोगैर्विमुक्तः इति पानीयकल्पः अथ धातुमारणं नागेनरूका

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०चि० शिलमावगादत्तालेन वंगं दरदेन तीक्ष्णं गंधाश्मधानाचानेहं तिशुल्वनागं च माक्षीकेरणाह न्यान शुद्धेहेमसूक्ष्मप
१९० त्री कृत्वं सनवागं वा रसूत गंधानुलिप्तं तीव्रवह्नौ काचनारेहन्याज्वालामुख्या संपुटे भस्म कुर्यान् इति धातुमारणं त्र
190 यभस्मसूतकः तोरिकां सेधव चैव पारदं समभागतः विबुकद्रवसंघृष्टानष्टपिष्टीं तु कारयेत् तन्न मस्ताज्यिठरि
मध्ये धत्वा मुद्रां च तापयेत् अधः प्रज्वालसमे वह्नि पिठर्यां तु शनैः शनैः आ सामुपरि द्याद्व यानीयस विचक्षणः
एवं यामद्वयं कुर्यात्त तत्वा शान्तं तापयेत् वह्निखरं तरं कुर्यात् याममेकं निरंतरं ततं नरमूपवालोपरि रस्तत्र स्थिप
तेस्फटिकप्रभः भस्मसूतक एवं स्यात्ततः कार्ये प्रयोजयेत् इति भस्मसूतकः एते रसशास्त्रेभ्य इति श्री शार्ङ्गधरविर
चितायां कल्पस्थान परिच्छेदः एकान्तरे कोष्ठश्लिपुत्रास्य अंकुरपदपचूपल्केशोधपत्रामदं १५ जनैलस्पनस्पनतः दु
ग्धाहारस्य पुंसस्क पलितं न स्यात् ध्रुवं १६ विमीतविंवकुंभास्थिशिवाबोलुस्त्व काकिनी एकैकतैलेपेन पलितं न स्प
तिध्रुवं १७ श्यामा तगर कर्चूर निशागंधकलेपतः वेगतः पाराः केशाः कृष्णास्तुगुंज धूपिताः १ काकिन्याः पत्रमूलस र०चि०
१९०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्रवरससहितं केनकानां चक्रं दंष्ट्रायाशुष्कं समभंगं त्रिफलजलपुनर्नैलमध्ये निधायालौहेयात्रेमनानं धारणीनलगनं
मासमात्रं स्थितं तन्न केशाः काशप्रकाशाश्च निकुलसदृशाः संभवंत्यसंलेपनात् १९ नागपत्राणि चूर्णकं क्षारं लिप्ता
निवेष्टयेत् वस्त्रेणाभाजनमेलौहे स्थापयेन्मुद्रितो बुधीः २० कटिसमध्ये निहितं तत्सर्वं पंचमासं कंद्वीभूतं तनः सर्वं
द्वरेतेन लेपयेत् २१ शिखिकूर्वं चवश्कान्तं स्तहुलाति विनिःक्षिपेत् यदा हस्तानि तानि मृत्सदा स्नाने विधीयते
२२ केशाः कालापिलिसंकाशा जायन्ते दशवत्सरं वृष्टचं शजनं तं चूर्णनाम्र नागवत्तचूर्णिलांत्रिफली नागवल्ली
चकासीसं गंधकास्तथा भंगराजरसेनालालोधं पलमितं पृथक् २४ एतन् बुतुर्गुणं तैलाशापि चतुर्गुणं काजिकं म
क्षिपेत् भूमावस्तन सैतैलं विधायाचयेत् २५ क्षिप्त्वा शिरः स्थित नेत्रं पेटोरेरं उ संभवैः चेष्टपि त्वास्वयेश्च्यौ प्रातः स्नानं विधी
यते २६ भवेयुः श्यामला वोशाः पक्षं पावन नापयापं चाक्षषकलं ज्ञाना नैलस्याप्पं सुरक्षितं २७ उन्मूल्य स्थित केशानु
मूले मूले मृचि निःक्षिपेत् तनतकेशाः प्रजायंते हस्ताः कौतुककारिणा २८ युक्ता पूर्वोक्त पायुज्यान्मेखंस गीपयस्तु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सो० वृ० धीः एते नानासहिताप्यः इति श्रीशार्ङ्गधरस्य कृतौ केशरंजनपरिच्छेदः अथ शृंगारनिर्देशः शृंगारवीरकरुणाद्भुतहा
१२१ स्यभयानकाः बीभत्सरौद्रशांताश्च नवधा कीर्तिता रसाः १ यतोयं सर्वजंतूनां प्रियः शृंगारको रसः अतो रसानां सर्वे
151 षामयं पूर्वमिहोच्यते चतुर्विधः सचाप्युक्तः समान्यो विप्रलंभकः संयोगो मिश्रकश्चैव रसिकानां सुखावहः २
अथ सामान्यशृंगारमिनास्ति जयप्रशंसा अनंगेनावलासंगाजिता येन जगत्त्रयी सचित्रचरितः कामः सर्वकामप्र
दोस्तु वः ३ क्षेमेंद्रस्य कुलगुरुरवलोनाकेलिदीक्षामवंधे परमसुहृदनंगो रोहिणीवल्लभस्य अपि कुसुमपथ्य
कैर्देवस्स जेमाजयति सुरतलीलानाटिकासूत्रधारः ४ कस्यापि अथ स्वीयासंसारप्रशंसा दग्धमनसिजजीवे
यंतिदृष्टैव याः वीरूपाक्षस्य जपिनीस्ताः स्तुवे वामलोचनाः ५ क्षेमेंद्रस्य यासं समपि सज्जुगानुसरणाद्दोषासु
नागोभशयाः प्राणान्यारमर्पयंति न पुनः संपूर्णदृष्टिप्रियेमत्वं नाभिमतेपि वस्तुनि विधिर्यासांनिषेधात्मक
स्तत्केलिषु दक्षणा आपि सदा वामाजयं सेवना: ६ कस्यापि नहृयेनैव मानं गेनरथेनैव चजितदृष्टिविशोस्वा राम०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१ नांव प्रियाश्च मूढा साहृष्यकारिणः प्रियांकंठगतारसैमाणा १

यावन्त्रैं त्राव णक्षीणां ८ कृष्ममिश्र स स्वीसुखं कुसुमायुधस्य परं मासर्वा र्थसंपत्करीं ये मूढाः प्रविहाय यान्ति कुधियो मि
थ्याफलान्वेषिणः तेनेतेवनिहत्य निर्दयतरं नग्ना कृतामुंडिता केचित्रक्तपटीकृता श्चजटिलाः कापालिकाश्चापरे १० भर्तृ
हरेः सोमः शौचं ददौनासां गंधर्वाश्च पुभांगिरं अग्निः सर्वांगकांति ११ एतौ मतौः यथैव धाम्नाः पुरमेव सारेऽहं सम्प्र नि
वैकदेशः नत्रासुद्दिपिपासापा शयवेत्र स्वीरलोज्वलाराज्यसुखैकसाराराज्यसुखैकसाराये: १३ रत्नानि विभूषयंति योषा
मूर्धं मेव नितारत्नं कांतामिः त्रिनोहरंति वनितामरत्नानि नो विनांगनांस गात् १४ कृतं तं हृष्ट समतमपि नरणं ह्वादजनं नं र
लंस्वीभ्यो न्यत्र कृचिदपि कृतं लोकयन्ति ता नद्यं धर्मो यौं विभव वरसौत्या निचनतो गहेले क्ष्मो मात्साः सतनमवला
मानाविभवैः १५ केषाम ष्येते भ्रमरन संसेवस्तुडानिरत्नानामिव राशयः रतेरिव निनिर्मिताः केन योषितः प्राणानांव प्रिया
याश्च मूढाः साहृष्यकारिणः प्रियाकं टगनारसैमाणानांव प्रियायाश्च मूढासाहृष्यकारिणः प्रियां कंठगतारसैमा
णांमरणे हेतवः १७ अकृत्रिमप्रेमरसाविलासागामिनी श्रसारे दग्धे संसारे सारं साहृष्यकारिणः प्रियाकंठगतारसे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०प्र० माणामरणाहिनवः ९७ सारंङ्गलोचना ९८ केषायप्येते इति शार्ङ्गधरपद्धत्यां सामान्यशृंगारे स्त्रीप्रशंसापरिच्छेदः अथ स्त्री
पुरुषजातिभेदः देवीमप्सरसोपक्षकांतानागक्षत्रकामिनीः कृत्स्नामिति जगुर्नारीं युक्तां नैरेवं लक्षणैः ९९ चंद्रमुखी मृगन
१९२ यना मदनधनुर्भ्रूः शशांककिरणशिखरा: समशिखरसंहताना सुपरिमलली: २ पुंस्कोकिलमधुरोक्तिर्वा षीकंचुकं रक्त
152 नखेणभाकोमलमृणालबाहुरक्तोत्पलसदृशकरचरणा श्रीफलसमवक्षोजामध्ये क्षीणा गम्भीरनाभिसुत्रिभुवनजय
रेखा इवेयस्यास्त्रिवलीलसताभाति ४ पुनरनिमेषविवाहसोणीस्मरसममंदिरोद्भासा कामननगोरं कुरइव यस्याः रो
मावलीभातिसुदरपरभाहूं हंसगतिः कनकरुचिनीलनीरजाभा पाः सुरभक्ता लज्जालुः सुरभिरजनीया ६ सितनभवनकुसु
मतिमालग्राहा सति कृत्स्नघनकबरी सुचिरकालितपरिमणादिव्यासापद्मिनी भणामा ० गीतनृत्यप्रियाके का वाणिवि
त्रावरैचित्रावरै षिणी सुगंधिवक्त्रे भगतिः सुंदरीमवकुरप्रिया ८ मधुकुंधरमदद्रावाकोषमांगी कठिनस्तनी गोरीश्यामा श०प०
वशीरवामुविशालकटीतटा ९ अजालघुः समरवासावास संयोत्सारगिणी नारी या चित्रिणी विज्ञासा सरसेजा तिरूपने १९२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१० स्थूलांगी चातिनम्रीगोरी श्यामापि दीर्घकरचरणा वडवा पृथुमदनगृहा रक्तांबररागिणी कुटिला ११ विपुलकु-
चापपृथुजघना सोग्णंगी क्षारगंधिरतसलिला या शंखिनी समा नाहं सरवा यक्षिणी सा स्मृता १२ दीर्घा सदंतना साश्रु
लोम्नी स्थूलहस्तचरणा चा कपिलकचाग्रनलज्ञा वारणकुंभाभवक्षोजा: १३ करिमदगंधरमजला रेमपाजंघाक-
र्षीयेकटुरसना स्थूलपृथुस्मरगेहा श्रीनोक्षांगी वरखरखचना १४ अरूणांगी श्यामा वा वापतिवर्गद्वेषिणी कुटिल
चित्ता या हास्तिनी समा वीसा ज्ञेया एक्सीनारी १५ कवलहप्रियातिवी धीरवर्णा वा श्यामपीनहरिना वा लंबोष्ठील
घुना सा लंबोष्ठी लघुना सा लंब शिथिलस्तनविभागा च १६ शुष्ककुटि: पृथुजटराधिगंधिका या चकरभिका या नि:
जा सस्मरणशिवो क्तिः सा एज्ञेया कम्मठाकृसा १७ अन्योन्यलक्षणो युक्तो नारीसंकिर्णिकाविदु:या निजैरेव संयुक्ता
चिह्नैस्तां केवलां जगु: १८ अथ पुरुषलक्षणानि देवगंधर्वयक्षणां राक्षसपिशाचयो: लक्षणै: संयुता स्तेषु नैरसे
रेवनामभि: १९ दानासत्यवचा: श्वरो ज्ञानी सत्वरत: शुचि: सुवर्णकांतिं श्यामो वा महाकायो घन ध्वनि: २१ आवा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वृ० १९३ 193 तुलं विनतो वाहू कं तुग्री वो वली च तुंदि ष्टः आप्प निधिः पशुव स्ताल सु म धू गश्रु प स्नाक्षः २१ मल प गंध श्रा री रः काम क्रोधं
निषेवते स्थाने मग लिंगं सुरं युक्तं षो भ को विप्र सु विज्ञे यः २२ सत्व रजोभ्यां युक्तः श्यामो वा चंपकां भो वा नू प स्त्रीव
सु विवे षो मा धू ग म्ल रू विवर्ण दा न्य श्च २३ संगी रक्तः प्रमद्दा सु स्तो हुः ख्या स हो दुंदुभि धार षो षः म धू प्रमाणो वु जंगं।
धि का यो गंधर्व गजः कथितो ऽजलिंगः २४ पृथु जह र ल ला टः पीन कं ठो व ला या न् निविड का यो रो म शः अल्प ला क्षः
स्त्र च ल म तिर म र्ष्या से हं र्वा षो ध ना षो भ व घ न स म ग धः कां म र को न रं क्रां त ने त्रः २५ दी ने षु दा ना म्ल र सा ल भो जी
रजस्तमोभ्यां जातिना तु षं गाः यः किंचि द्दा श्या म न नुः प्रदिष्टः स प स्त जाति र्द्वे षु लिंग लिंगः २६ कृष्णो रू गो वा विकृता
स्य दंष्ट्रः प्रचंड कायो बलवान्यला षी उग्र स्व रः को प निधिः सु ग प स्त मो म यो वा र ण द्दा न गं धिः २७ विडा ला क्षः सुग
न्धो प्रियः भिसमूर्द्ध शिरो रुहः र क्षो जा ति र्न रो ज्ञे यो हय लिंगा भ से ह नः २८ श्वा स च र ति र्व हु भू कृ क द म्ला षी च क म्म ठः पि
शुनः स्थूलः कृष्णो ति दी र्घः स्व वीं वा कृ स पी ना वा २९ स्त्र ति ना म सो ज गं धिः का क स्व रो हू स्व कूर्व क पा पः भी रुः कु धीः २ श०प० १९३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पिशाचो यम मलिग स्कं विज्ञेयः ३० परस्परगुणान्क्रांश्चिद्बोविभाग्नं समिश्रकः पः स्वैखे गुणौ युक्तौ स स्वनृपो निग
घ्नते ३१ शार्ङ्गे धरस्यैने टनिशाङ्के धरपद्धतौ स्त्रीपुरुजानि विवृत्ति परीछेदः अथ स्त्रीपुरुष संयोगावृत्तिः हरि
णी छागी वडवा करिणी करभीति पंचधा नार्यः मृगवर्क रवृषतुरगा रासभयं ज्ञानराः प एवं ११ अनुलोक
पालं पक्तिहृदश भुवनांगुलोन्मिते गुर्ह्येः अनुपूर्वं नस्कं भुक्ता हरिणी रयो ज्ञेयो २ हरिण्या मृगजयो रजाजयोस्तु
रगीवृषयोनिभाश्वयोस्तु करभी खरयोर्भवेत्तु योगाः समभेवं रंत्तु धीं स्तसाहुः ३ हरिणी छागयोः छागी वृषयो
वडवाश्वयोः करिणी खरयोरुत्तं रतमाहुर्मनीषिणः ४ छागी हरिणवडवा छागं करिणी वृषभं यनुरगकर
णीयदि लभते कथमपि वत्त समये नीचरंत किलतत्तदिदं प्राहुः ५ मृगी कृषभ मजावाहे वडवा रासभं यदि लभ
ते सुरत समये नीचरतं स्थानेन तदा सुबुधरं विदुः ६ हयावृषभ मजा छागं करभी वृषभं यदि लभते सुरते प्राहु
रतिनीचरतं तदा बुधरः ७ हरिणी हयोः छागला खरमो सुघुरतमिह गदितं हरिणा हरिणी छागलः करभो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०श्री०
१९४
194

मत्तिनीचूर्णेनं यदि संयुक्तः ८ मृगीखरं यदा यन्नाकरभीचु मगं यंदि मदा रंते सम्मोहु र समं चवु धाजगुः ९ पूर्व

विंशतिमे दिने प्रोक्तमेतन्नवु धैः नत्रौ विवसमे प्रीतियोषितानामनतः सुखं १० देवी चतुर्थयामे दिनस्य प्राक्प

रेग ण्प्रथमे पक्षी त्रतीय यामे द्वितीयुके राक्षसी रमयेत् ११ निखिलेष्ठपिवाकृसानो वाकृत्या सदा भवेद्बस्याक

रभी विदुः क्रसा खरः पिशाच सत्त्या पुंके १२ इति श्रीङ्कुवस्यापद्धत्यां स्त्रीपुरुषसंयोगवृत्तिपरिच्छेदः अथ स्त्री

सेवाप्रकारः सेवनं योषितां कुर्याद्बुधो बुद्ध्वा यथाक्रमं बालाद्येष्वभिरूढानामनुरागविभावनात् १ बाले

ति गीयते नारी यावद्वर्षाणि षोडश ततः परं तु तरुणी यावत्त्रिंशति र्भवेत् २ मद्दूर्ध्वं मत्तिरूढा स्यात् यावत्पंचा

सत्तं भवेत् वृद्धात तत्त्वतो ज्ञेया सुरतोत्सववर्जिता ३ निदाघे शरदो बाला यथा विषप्रिया भवेत् हेमंते शि

शिरे पौगंडा प्रौढा वर्षावसंतयोः ४ नित्यं वा सेव्यमानापि बाला वर्द्धयते बलं क्षपयंतापरेतत्तयोग्या स्त्री पतेजरा ए०म०

यमहे श्वरक्तविशेषमाह अलोम पाः स्तनिलकानि त्सेसन्याहि योनयः अलोम प्रानुकप्यायां मुखे सं ज्ञापने १९४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

निलः ६ आसने लालपेद्धालांन हस्ती शयने न थाडुष्ठिने प्यि मिनूहां चलास नेत्रि निधुंस्स तो ७ नारभेन रत्नंना
वधापत्रो कांटिताप्रिया अन्य थानमुखो सत्ति रिति कामानुसासनात् ८ एतेप ग्र श्रि यः पकुजासनलयेन
पद्मिनीं नागरे सोरम येन विचित्रिणीं वेपुदारिनपदेन शंखिनीस्कंधयाद युगलेन हस्तिनी ९ व्रजति रति मुखा
यो चित्रिणीमग्र यामेभजति दिनरजमो हस्तिनीं च हिनी येरमयति चूस्तो ये शंखिनी माईभावं रमयति र
मंथी यां पद्मिनी तुर्य यामे १० एनो कोकाप्रदूति शार्डूः धुरपद्रत्या स्त्रीसेवा पथि छेदः अथ सेकेता छान भाव
हाव विहृजिः ने युपूर्वं सेंकेतः आद्य यामे तुरुखः स्याम्महाशंखः स्यान्महापंखो हिनीयकोपभ्रस्ततीयके
यामे महापमनुर्य को गमरुस्तः पंचमे छीनोविपमश्रुतिषष्ठमः भवरः सप्तमे ज्ञेयः मत्स्य षष्ठाष्टमेस्मृतः २
दाडिमं तु द्विजे ज्ञेयं पयनसं दत्रियेस्मृतं कादलीफलकं वैश्ये तथा मृंभद्रकेस्मृतं ३ राजपुत्रोपि तीमे इः संपूर्णे हुस्व
भूपनाम ध्याने पूर्मयप बंचवरद्दकेध मासएणांकुदपुषां स्योराजपुत्रो तु मालतीम लिंकावेश्यपुत्रोतु शूद्रपु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०म० ॑ाच कैरवं ५ कामुके स्मरेः प्रोक्तः कामिन्यानूलमंजयः न थाह्वानेंकुंशश्चाभिमाकारे वा रणे स्मृतः ६ देहार्प्यणे
१९५ रक्तस्त्रंजीवो जीवसमर्प्यमज्ञानकक्कफलफलंभीनौभयामवैहरीनकी ७ छिन्नवस्त्रनुविच्छेदे स्वदशयामिमंगमे
195 एकस्नेहेतयाचेकंह्यः स्नेहेनुनह्यं ५ एनेपशुश्रियः इति संकेतकथनं अथ भावाः शुद्धाशुद्धाश्च संकीर्णाः त्रिधा
भाव ऋर्केकीर्जितः शुद्धोपि त्रिविधो मंदस्ताक्ष्णांस्तीः क्ष्णान्तरः स्मृतः १ ईषत्स्वकृटिनो मंदस्ताक्ष्णस्तत्पुलकादिभिःस्ता
तुमी क्ष्णान्तरस्त्रानंश्वासरोधिनावपवोत्रयः २ अथ शुद्धस्ते येश्चास्पनजीकस्पवयाभवेत् कैनवस्नेहमापन्नोभावः
संकीर्ण उच्यते ३ इति भावः अथ हावाः हेलाविच्छित्तिविब्बोकिलकिंचितविभ्रमाः लीलाविलासोहावश्चविक्षेपो
विहृतं मदः ४ मोट्टायितं कुट्टमितं मौग्ध्यं च तपनं तथा ललितं लुलमी हावाः क्रियाः शृंगारभावजाः ५ प्रौढवयो
भिनूढानां नारीणां सुरतोत्सवे शृंगारशास्त्रनलज्ञेस्साहेलापरिकीर्तिता ६ यथा श्रासज्य स्वयमेव वृत्या शृंगा रा०म०
रभावजाः ५ प्रौढवयोभिनूढानां नारीणां सुरतोत्सवे शृंगारशास्त्रनलज्ञैस्सनलज्ञैस्साहेलापरिकीर्तिता ६ यथा १९५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

आसंजातस्य यमेव चुंबनविधिं यांच्यं विनालिंगनं नत्यांनेपुनेनवेपथुमत्तापर्यायांजानुनीक्रोधोत्कर्षमर्मर्षयस्तनु
नयसस्मा:स्म:स्मरक्रीडयाप्रोडेकामिरत्ति:प्रियस्यहवयुदेहाहलालकर्षति।प्रसाधनानांदयिताप्रसधाप्रष्ठीपना
दरत:सखीनांप्रपलतोधारणामंगनायाविच्छित्तिरेषाकथिताबुधज्ञै:८यथासविभ्रेयान्नलास्खलितमकुरोणक्षंनुमु
चिंतंविधत्वासंकारंनहिनहिवलादर्पयसिवेनअपिश्रेयश्लिंकथिताबुधज्ञै:८यथासविभ्रेयान्नलास्खलित
मकरोणक्षंनुमचिंतंविधत्वासंकारंनहिनहिवलादर्पयसिवेनअपिश्रेयश्लिर्तसतनमबलाभि:प्रणापितासीश
हामासीस्तविभ्रमतनुमपिविच्छित्तिविषयं९अभिमतवस्तूपहुनावपिगुरुणवादिनादरस्तन्व्या:स्खलितेप्रियस्यप
प्रांतोडनमिलेषविशेषोक:१०यथाअनाभ्यावस्तूनामभिमतगुणानामुपहतौचनोगर्वस्तन्व्यारूषिचविधि:महा
पादापादाभ्यांयमनमपिकान्ताचरणयो:प्रियायाविछोकस्तदिदमतिचमोनुभवति११सोत्सेषुहसितरुदितत्रासक्रो
धश्रमाभिलाषयो:संकार्षप्रियदर्शनहर्षात्किलकिंचितज्ञेयं१२यथाक्रंदत्सवाक्यमभयेमयमानगोतिक्रोधमनाम्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०शृं० जतिने क्षोणीमे सुमाभरणादियं ध्यानकूजेन वहासां श्चालंब्य हर्षमवलोकि लकिंचिनाछहांचं विभावयंतियुएपव
१९६ तोंतिकस्था १३ क्रोधः स्मितं च कुच सह सेव विडंवनं च श्चाक्षिप्य क्रांनवचनं लपलसं खीभिर्निःस्फारणां स्मितंगतिश्व
196 सविभ्रमः स्यात् १४ यथा आस्तां माधुभवे शुभे शुभे से खिलनान्यसालयामाधवी कांतेन न्ममसंप्रय छकुसुमंकिं
वामुनमि फलंनान्यं निर्मलयामि मौक्तिकमिदं न्यस्तं लयादस्वतामिर्थं विभ्रमं सभ्रमो मरणतिमेयां समेणीदृशः १५
अप्राप्य वल्लभ समानाम नादिक्रायाः सख्याः पुरोत्र निजचित्तविनोदयुद्धा श्चालापवेषगतिहास्य विकस्य नाथैः प्रा
ढेष्वयनुकृतिमाकलयंति लीलां १६ यथा वेणीं वंधकपर्हिनीस्मितनतुः श्री खंडपांशूल्क रैः केनकेयूकलेहें सुम
ल्लिलसनाव्यालोपवीतिन्य विभ्राकृपायागृहणाद्दिनोदरम सा सख्याः पुरो लीलयो कुर्वीणानुकृतनीहं रस्य दृश
नुश्रेयां स्खिवः पार्वती १७ यो वल्लभायामनसो विकारो गतासमेष्याननष्यानविलोकनाद्यैः स्याद्विस्तिनक्रोधवमृक्षि रस०
तिश्चतिश्च विकृजनंचा स कुम्नो विलासः १८ यथा स्खलितवहलवः पादन्यासो विलोहिनमन्यनोरुचिस्विषयेवक्रांमो १९६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जेमयातिविकूजनंस्मिनममपिसुहुर्व्यथैः क्रोधोवृथैचचमलक्षतिर्दपिर्दयिप्तमभिगछत्यास्तन्याविलासरसो
दयः १९ सवाच्यगरुदालायः श्रामिनायागवीक्षितंप्रेमदाक्षिण्यवृत्तिस्तुकारुण्येपोहावउच्यते २० यथाप्रासे
पुष्पंगारंसाश्रेयेषुकामाकुरचिह्नभूतः उत्पद्यतेयंस्मिनवीक्षितोक्रमुन्मीलितंवालतंपासहावः २१ विसस्तु
लावेशमयोविकारोविविधस्त्रियः तमामनंतिविक्षेपंमुनयः २२ यथाधम्मिलंचवृंदंमुक्तंतिलकमसकलं
मस्तवृत्तंचधत्तेहृष्यात्रकालांजनमुरसिरणत्विकिणीगलकांतीश्रंसोक्षिप्ताहृहाराक्रमुकफलरसंरं
जितैकाधरंनाकांनाविक्षेपभावादपहरतिमनः स्वस्तरुद्धारुवासाः २३ प्राव्यानांचपदार्थानांज्ञानेपियदं
भावंयानायकेषुमगाक्षीरणाविहंनमलफलरसारंजितैकाधरंनाकांनाविक्षेपभावादपहरतिमनःस्वस्त
रुद्धोरुवासाः २४ प्राव्यानांचपदार्थानांज्ञानेपियद्माषपानायकेषुमगाक्षीणांविहंननव्यकीर्तितं २५ यथा
केटकेरुणेषनवचन्नमनूपूरेयंनसोहमूषणामयमलयस्तदानीदृस्यादिवाच्यमविमायचवोमगाक्ष्याज्ञाने

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०श्लो०
१८६
197

पितद्विहितमुत्सुकतां तनोति भूमिस्था धूर्यदीक्षितानि २५ मधूपानमधूपायस्तारूण्णातिशयो मदः विकारेपीवरस्त्रीरणंतद्
दंतिमंदं च बुधाः २६ यथा श्रालापस्तिलक्षोमदीसहचुरा दृष्टिः प्रहर्षोल्लासभूमिस्था धूर्यदीक्षिता वर्णयोऽन्यीसः समेमे गुरुः वि
षेषु स्त्रपि कुरस्य होमद विधर्वद्वौ न वा दाश्रु यस्तत्व्यनेक विकार विभ्रं ममदमायो मदः स्फूर्जति २७ दयितस्य कथारंभे
सांगभंग विजृंभणं कर्णकंडूयनं स्त्रीणां मोट्टायितमुदीरितं २८ यथा सुस्ना श्रितं पनमंति विबुधाः सलेकक्तः सर्वे
वितधाः सलेककः सर्वेवितनं मस्तं जयमाम नमिति मुनयः सोघापि पातिव्रतः इत्याकेरर्ये कथा रहस्यपिप यापाश्र्वेवि
वाहासु परा भंसां गानि विजृंभितं गिरिसुवो मोट्टायितं यसुवः २९ केशस्तनादिघ्रहणे हर्षादि भ्रुमिते मुखे दुःखा
विष्करणं तव्याह यत्तत्कुट्टमितं मतं ३० यथा किं कान निहेयतं मुज कंदलीभ्यां गाढं पीडय सिमान साहिष्णुरसि
वामभ्रूवामिति सुखेश्वपि दुःख माजाधम्यः मणानि यदिकुट्टमिनाक्षराणि ३१ मुक्ताफलं तरोः कस्य सादिपल्लवित्रिमंव
वः वल्लभानां पुरः प्रोक्तं मोग्ध्यं मस्तु विधियो विदुः ३२ यथा केदुमास्ते क्व चारमे संतिके नमयेपिनाः नापमसंभृ षणान्यसं राम०
१८६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पेषांमुक्ताफलंफले २२ नागछतिप्रियतमेप्रहसद्भिःसाचमुद्वेगजंविविधचेष्टितमंगनायाःसख्याःपुरःश्वसनवोदनभा
लभाग्यनिंदादिकंकविवुधास्तपनंवदंति २४ यथानाणतेप्रहसद्भिमेवदपितेमंस्त्कानिनवेमिषः संसक्ताग्गुलिजालमो
ह्रामधुनासख्यःकृतार्थाइतिव्याहारःस्वसनंमुहुःपुनरिदंगौर्याविनाभ्युदयंनस्तवंग्यास्तपनंनंननंननोतिकृतिनःप्रेयां
समुखेस्तवं २५ भूनेत्रादिकृतवाणालीसुकुमार्यविधानतःऽहस्तपादांगविन्यासस्तन्वंग्यालिलितंविदुः २६ यथास्कधापि
तैकमणिकुंडलमुन्नतेकुम्भवल्लिसाचिविनिवेशितमदृष्टिघातंचैत्तोनकुसललितंहरतिप्रियायाःहासोद्भूतंसकरूद्ध
मुखेन्दुकांतं २७ इतिहावाः अथस्त्रीपुरुषवृत्तीकरणंनामिहलक्षंटरेशेशुद्दस्याःसंपत्नेः कामसंसाधयेत्कामीगायत्री
संप्रधापठेत् २८ अथकामगायत्री ॐ नमोभवायविद्महेपुष्पवाणायधीमहितन्नोकामःप्रचोदयात् तव्याजेनचुंवमादी
नांमुष्ठासपापयेस्त्रियांतेनसावण्णमायातिनमुनस्याःस्वपंविवेत् ३० अथगुल्फेजानुजंघेनपणाभौवववक्षस्तनेकक्षांकं
ठकपोलदंतनवसनेनेत्रालकेमूर्द्धनिशुक्लाशुक्लविभागतोमरगृहस्यामगेषुनंगस्थितोनूर्द्धाधोगममेनवामपदंगाःपक्ष

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०र०
१९८
198

हृदये लक्षयेत् ४० केशग्रहंतिकचान् ललाटनयने चुंबंति दंतच्छदं दंतोष्ठेन निपीडयंति नरः सा चुंबंति गंडस्थली कक्षांकं
दंतदं लिखंति नखरैर्गृह्णांति गाढं स्तनौ मुष्ट्या वक्षसि ताडयंति द्रढ मे नाभा वपुषा शनैः ४१ कुर्वंति स्मर मंदिरे करिकर
क्रीडां स्त्रियो जानुनी गुल्फागुष्ठपदानि चुम्बति मुकुलिंभ्रुंतिने मन्मनः इत्येवं कलयंति ये शशिकलामालिंग्य मज्जंति ते
श्रीमां भूपलपुलिकां शशिकरस्पष्टामिव प्रेयसी ४२ ज्वालानंगस्थिति कामिनस्त्यानं सस्पर्शोमृते नेन कांतावश्यं या
तिहतं द्रुतं तेन कांतावशं याति द्रुते द्रवंति निश्चितं ४३ एको गौ कार्युक्ता हरिहरजहरजहरः पंचबाणास्मरस्य छाता
लक्षाण्येषां हृदयकुचदृशो मूर्ध्नि गुह्ये क्रमेण स्थाने स्वेनेमु भूयो निजननयन धनुः प्रेरितैस्तैः पतद्भिः संस्पृशंते सुदर्श्या
ज्वलदनलनिभैर्विद्रवः कामबाणाः ४४ स्मरसिज मरूणं हृद्यपद्मे कुचयोः भ्रूमंद्रयोः शोकं च शिरसि शिशिरं च योनावुस
लमेति । निपंचबाणास्तुः ४५ सिरोचनामीन पित्ताभ्यां स व्यूहस्तनकनिष्टया हृन्नांविशेषकोयुक्त्यात्रैलोक्यस्थापिमो रा०र०
हनः ४६ कनकसतुपंचांगं कर्पूरं केनकी रजः श्रान्मस्त्रुकेणा सयुक्तं वश्यकृन्मद्स्मितं स्त्रिया ४७ शिलागोरोचनाप १९८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्रं कुंकुमसर्वविशोषकान्त्रगलेपनतो नारीयानरेद्रस्प्रियाभवन ४८ वूर्पादत्तचवृष्णक्तनहृपर्णकीदस्यकाकजंघा
पाः मुनिर्दलारससिक्तो वाटकपाकस्वांगमलमिलितः ४९ स्रोमीलिसावर्त्तिगदद्दलनोलीमनगगके सेलंसिद्धा
र्थसर्ग हीलानकयालेचांजनं विहितं ५० नयनगतं पुवृतो नामपिमुनिचं नांसिमोहयत्तिपदिसहदेवीमूलं मूहयेत्
संगह्यचेच नापिदृष्ट ५१ नाहल्कनतिलकानारीगुरुकुलमपिवश्यतां नायतिस्मिन इवीतिनवहमो सिनशिरिकंगीस
मूलपुष्याच ५२ त्तांवलेनविनी र्गोरस्त्री पुरुषं वश्यतां नयतिनिजवीजेनरतानेवामह शोर्जहितिवामपादं पः ५२ श्र
पुवालिंगिनीहृदयं ससवनस्याः पुरोदपितः ५३ वचासोच घृलं कुष्ठरजन्योवृपिचानितु एषालेपप्रभावेनवशीकर
णमुत्तमं ५४ कुष्टं रवंदनं कुष्ठं तुलसी सर्जसंभवमुस्ताशिलारसंचैव धत्तूरमगरुस्तथा ५५ शेक सेशतपुष्पाच
सर्वं पास्तगरं गुडः नथारुद्रजटाः सर्वमेतदेकत्र कारयेत् ५६ अनेन योगराजेन भूषितानां वरस्त्रियः धूर्तिं गस्त्रिभु
वनं मनुजः कुरुतेवशं ५७ इतिवशीकरणं अथ द्रावणं यदि वामधृगुडविचासहितकठिनलिंगरमेद्रावकांरव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०श्री०
१६७
161

धनं संजायते ऽसंततसुखावहं च ५८ चूर्णितं छंकरणोपेतैर्महाराष्ट्रीफलछदैः मधुना लिंगलेपेन द्रवो भवति यो
षितां ६० रक्तकपिलिंगमुद्दु पतिकांचन धूमूत्रसहितं कृह यला लामंति ख्यासिन सर्व्वपजातिसुकुंमजा ६१ मधु
सैंधवकलरवुमलमिश्रितं वाजिलिंगलेपेन द्रावयति कामिनीनां रतिसमये काममंदिरविषयं ६२ इति द्रावणं अ
थवाजीकरणं गोक्षुरकेक्षुरकाः शतमूलीवानरि नागवालातिवलानां चूर्णमिदं पयसा निशि सेव्यं पुंसां गेहे यस्य
दासनमस्ति ६३ गोक्षुरविदारिकभवचूर्णं वा शर्करासहितं स्वरसेन भावितं वा धात्रीचूर्णं सिताज्यमधुलीढं ६४
लीढ्वानुपीयदुग्धं नरः प्रति स्त्रीसहस्रं यापि पिप्पलीमाषपिप्पलीनां यवगोधूमयोस्तथा ६५ चूर्णं भागान् समान् क्ष
क्षा षष्टेना पूपिकापचेत् तां भक्षयित्वा च पीत्वा च शर्करामधुरं पयः नरश्चटकवत्तिष्ठैन्मयुवेन रमणीदश ६६ घृ
तमधुसहदेवाविनसरोजकिंजल्क नाभवीरममाणस्य न नर्प्पीतिमनः शमेनापिन रमणीनां ६७ पञ्चयोगर
लावल्याः इति वाजीकरणं अथ बीजस्तंभः भंगरयः कन्याभ्यां विष्णुक्रान्तासरजिकेमिलिते सुखगमरुष्टिकावि शा०
१२८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

षिनावीजस्तंभं रनेर्दृढवानचंपलं ध्यापेद्बक्षणाग्वावलंविनं सुरतेमेनवीजस्यस्तंभोभवतिनिश्चितं ६९ कापिकच्छुका
मूलेनमदविक्कूलक्षागमूत्रपिष्टेनमलनंस्तधीकरणोमूलेनदुग्धनाभायां ७० इतिवीजस्तंभः अथलिंगवृद्धिः मधु
नगरगौरसर्षपवृहतीखरमंजरीकृपाः सतिलाःपववकुष्ठमरिचसैंधववृहयगंधामाषसंयुक्ताः ७१ स्तनयुगलक
र्णपालीध्वजभुजशिखरेपववयमेतैः ध्रुवमुद्वर्त्तनविधिनासततनाभ्यासेनकुर्वंति ७२ पुग्मेकपिकच्छुकमूलेननिज
चरणविलेपनाद्भवतिवीजस्तंभः पुरसोवहुशोवृध्यःप्रयोगोयं ७३ सितशरपुंखीमूलंपारदरसतहिमाननेनिहिंतए
ककरंजवीजांतरगवीजंविधारयति ७४ सुखाजदुग्धपिष्टलज्जालोमूलमंह्रिलेपननः ध्वजलेपात्वजमूत्रासिपिष्टवा
वानरीमूलं ७५ माहिषघृतसहदेवीसितकमलकेसरैस्तालैः गहवटकेनलेपितनालिःस्तधेह्रियः स्त्रीशतंरमते
७६ भल्लातकवृहतीफलदाडिमफलकल्कसाधितंकुरुमेलिंगमर्द्दनविधिनारूकदुतैलाद्धाजिविलिगाभं ७७ पुदद
गधपविलिमवेलिंगंपश्या [redacted] ।इनीदलमञ्जातकहस्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०श्री० लवणानां भूयः परिणतवृहीफलरससंपिष्टया मर्दि ७८ माहिषीमलमिलितमग्रे लिंगं पश्चाछनैर्भवतिमुसलमि
२०० वमदविद्धलयुवतीजनदर्पनिलेर्हिनं ७९ युग्मा कनकरसमसृणावृतिताहयगंधामूलमिश्रयर्युषितां माहि
१८० षमिहनवनीतेन गजवीजकनकफलमध्ये ८० गोमयगाटो हूर्त्तितपूर्वं पश्चादनेकशाः संलिसंभवतिहयलिंगस
दृशं लिंगं कुटिनागणादपितं ८१ पुग्मकरिकृष्णाश्वगंधाचुनवनीतेनचमाहिषं एतेषांमर्दनाल्लिंगवृद्धिः संज्ञाय
तेपरा ८२ कर्पूरमिश्रसेहुंड दुग्धलेपेनजायुमेशेफसोमहतोवृद्धिः कठिनत्वो सुखावहा ८३ शर्कराससेधवं सर्पिः
छागीक्षीरविपाचितं पुत्रापानुमर्दयेल्लिंगंभवेत्करिकरोपमं ८४ एतेकोक्तान् अश्वकुसुमजननं पीतेनतोलकषा
येत्रिकटु हिजपयिमूलसंयुक्ते अपुहरतिरक्तगुल्मकुसुमनिरोधं च नतरुणीनां ८५ कपीसवीजामज्जानां चूर्णेने
लेनपचयेन तेन संज्ञायमेषुष्पयुवतीनां विरहुमं ८६ तुंवीजजवक्षारोदतिवीजकणागुडः पंचवाणावलवर्त्ति ए०म०
वंजीक्षीरेणनिर्मिता ८७ योनिमध्यस्थितापुष्पंजनयत्येव योषितां अथगर्भजननं नागकेसरपुष्पाणां चूर्णं २००

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गोसर्पिषा सहापीनस्त्री लभते गर्भमत्नौ दुग्धान्नभक्षणान्नलक्ष्मणा शिखिमूला वा दुग्धपीना दिनत्रयं ॥८९॥ ऋतौ
जाते स्त्रिया गर्भग्राहयेन्नरसंगमे अश्वगर्भपानरक्षालज्जालुद्वीनकीनकीपुष्पलं मधुलोध्रकं जलस्थाया स्त्री
यापीतं गर्भपातनिवारयेत् ॥९०॥ गर्भिण्या गर्भतो रक्तं स्तंभयेत्त्रिपुनध्रुवं पुणवनमलं पीनश्चं हतं दुलवापिाणा
॥९१॥ अथ सुखप्रसूतिः कलाचु समस्खंडं गुंजामूलं निवध्य कटिदेशे सूत्रैः सप्तभिरचितात्सुखमृतिं भामिनी लभे
तेयं ॥ २ हिंगुसैंधवसंयुक्तेन सकांजिकपानतः प्रसूते स्त्री कटौ वद्धे मूले वामानुलिंगजे ॥९२॥ जरायुजं मतं गर्भमप
तं नीजर यो या षिनो पानयेत्सेव पादस्थानं तरणी सिषा ॥९४॥ अथ वालरक्षा मयूरचूलिकामूलग्रहणादोषसुद्ध
तं वालकस्य गृहे वद्धं सर्वदोषनिवारणं ॥९५॥ एका वा दुग्धिका नुवी शंखपुष्पी जटाधना केटंदनो भस्वो भूतवेस्तं
हरते क्षणात् ॥९६॥ अथ यौवनरक्षा मूंजीचूर्णं कषायेन पुनं मे लविपाचयेत्तपतिं मे यौवनं नस्यात्सानाद्धुतिष्ठति
ध्रुवं ॥९७॥ माकंदमूलसंयुक्ता मधुकर्पूरपूरिता गतोपि यौवने स्त्रीणां योनिर्गाढा निजायते ॥९८॥ एते योगरत्नावल्याः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०प० चय घमुखवासजलवासो जातीफलककर्पूरचूर्णवासितं सर्व्वं धूपितमगरुकसिह्लकमधुगुडधूपैश्च मुखव
२०१ वासः ९९ सूक्ष्मैलाकस्तूरीकुष्ठत्वक्पत्रचंदनैः सुगन्धमलयानिलजलवासं रचय महीपालनकानां १०० त्वक्
४०१ पत्राभ्यां जातीपत्रैलाभ्यां च वपकोभवज्जिलश्रीरिचाभ्यां नीवः कुष्ठशिवाभ्यां च पाटलावासः १ अथ अंगवासः चूर्णे
कुष्ठमुरानागकेसररेणुघनान्वितं मधुपीतं कुरोत्यंगे सौरभं सततं नराणां २ प्राणः कुष्ठसपद्मचूर्णेलिहेन्मधुघनान्वि
नकाठिन्यसौरभं नस्यदेहे स्यात्रिमज्जो विना ३ श्रीकंठशंभोः अथ धूपाः दलं मलयजं मांसी सितागुरुजलं मधुस
मासैर्म्मिलितो धूपो धत्ते कुंकुमसौरभं ४ चंदनागुरुकुष्ठानि शिवासर्ज्जनखो सिताभलयानिलनामायं धूपो
मोभिः सुरप्रियः ५ एतौ योगरलावुल्सां शिलयागोरसर्षपैः कुंकुमागुरुरंभाभिश्च चंदनकौशिकैः ६ दशागोयं
महाधूपो नाम्ना संमोहनाभिधः त्रैलोक्यं मोहयत्येव कामबाणसमप्रभः ७ शार्ङ्गधरस्य शशिनरवगिरिमदमांसी शा०
जलभागोमलयलोध्रयामीगोमिलितैर्गुडपरिमर्दितैर्वस्त्रमहादेवानि धूपयेच्चगुरुः गंधदीपिकायाः अथ धूपव २०१

र्त्तिः नखागुरुसिल्हकवालककुंदरुशैलेयचंदनश्यामाः क्रमवृद्धभागारचिता वर्त्तिः क्षितिनायकानेयं ९ पथ
श्रियः मार्ज्जारी हिमवालुकापिशुनकं गोशीर्षं कपिलसितं वन्हेः प्रीतिकरं न यांतु पिसितास्यालौ शिकौ जोगिकां
कलंकभागविवृद्धितं गुडसिता संमूर्छितं सर्पिषा युक्तं मन्मथवर्त्तिरित्यभिता स्यान्मदो गिनां सर्वदा १० श्रीगोविंद
राजदेवानां धूपदीपवर्त्तिः सुरदारुमरुवमस्तकालाक्षागुरुशालचूर्णिकर्पूरं नृपवासगेहयोग्यामवोह
रदीपवर्त्तिरियं ११ गंधरसागुरुकुंदुरुगुग्गुलुसर्ज्जरसपूर्णिकर्पूरं श्रीवाससहचंदनमिसपहादीपवर्त्तिरि
यं १२ एतेषु पश्रियः हंति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धसां सामान्यशृंगारे संकेतनाख्यानभावहावादिपरिच्छे
दाः अथ बालवर्णनं अभ्यासः कर्म्मणां सम्यगुत्सादयति कौशलं विधिनानावदभ्यस्तयावत्पश्यामतेक्षण
१२ ग्धो विधिर्विधूत्तेन सर्वगुणसुंदरं नेकमपि सृसपवादन साहि वमुग्धाक्षी निर्म्मिता विधिनाश्लावण्य
मनदीर्घिकाकुलगृहं सौभाग्यपयोरवेलोक्याकरलकंदलिरियं जीरियं जीयात्स्महस्रं समाः नृपालोकनकौतुके

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०प० नबहुनाशिशिरश्रमेणारत्नस्येषांविधिनाविधायविहितंसृष्टेर्धुजामेहयां ३ एकोनसुंदरविथुनकरःकृ
२०२ रधानामसर्वांगकानिचतुरंकृचतुःपमस्याःमन्येमहेश्वरभयान्मकरध्वजेनप्राणार्थिनायुवतिरूपमिदंगृही
202 तं ४ केषामप्येतेऽस्याःसर्गविधौप्रजापतिरभूच्चंद्रोनुकांतिप्रदःशृंगारैकरसःस्वयंनुमदनोमासोनुपुष्पा
करः।वेदाभ्यासजडःकथंनुविषयव्यावृत्तकौतूहलोनिर्मातुंप्रभवेन्मनोहरमिदंरूपंपुराणोमुनिः ५ कालिदा
सस्य।किंकौमुदीःशशिकलाःसकलाविचूर्ण्यसंयोज्यचामृतरसेनपुनःप्रयत्नात्कामस्यघोरहरहुंकृतिदग्ध
मूर्तेःसंजीवनौषधिरियंविहिताविधात्रा ६ कस्यापि।इतिशार्ङ्गधरविरचितायांपद्धतौबालावर्णनपरिच्छेदः
अथवयोवर्णनं।यथायथाविशालसाहृदयेहृदयेश्वरः।नयानयावहितयोर्नोसंकोचमनःकुचौ १ कस्यापि
अनाघ्रातंपुष्पंकिशलयमलूनंकररुहैरनाविद्धंरत्नंमधुनवमनास्वादितरसं।अखंडंपुण्यानांभवतिहिवन शा०प०
रूपमनघंनजानेभोक्तारंकमिहसमुपस्थास्यतिविधिः २ कालिदासस्य।अयमंकुरभावएववनावलुव २०२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

योः कर्षति लोकलोचनानि हृतरेतनरपीडनीमवस्थागतयोः श्रीनरपोः कथंभविन्नी २ दस्य हृद्यांसहस्रे
ष्मेन साम युनो विभावनीयं च सुकृतन शतन कोटिभोग्य किमपि वयः सुभ्रुवः स्वदते ३ भ्रुवो कापि स्त्रीपरि
पातितनयन योः स्तनाभोगो व्यक्तस्तरूपिमा मसस्तार संमयोऽद्दांनीवालायाः किममज्जनमयः किंमामदस्या
स्तानध्वनितमधुरः पंचमरत्त्वः ५ केषामप्येते पृ हरति वयो पयायस्याः स्फुरद्गुरुकुंडलभावं दठयति
धनुसरयान याज्यास्य शनि शमान पि सजुयन्मनोभूः ६ समं विलासोकुरितस्तनाभ्यां त्रपा विलासेनस
हावनीपाणी प्रवृत्तेनान्यत्र पयैव लोककांतः प्रकामेव च सांकथ्यागयाः ७ जयत्तुंगोदयानसुखं
विकसितस्यनेवृक्षितवक्रेन मेक्षितंसमुकुलितविभ्रमागमितरपास्तसंख्यामपिः उणेमुकुलितसु
नेत्रं घनमसवद्वाधुरवनेहुवुदनान्नौनरूपिमाहमोमोदमोटकस्यापिदोलायाजघनस्थलेनचल
तालोलक्षमणालज्जनेसांशांकंनतुकटकक्षनलियाक्रीडवमेक्रीडतिधत्तेदिक्षुतिरीक्षणंस्मितमसुखी

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०क० पाएवुना नांहूनेः सजांमौग्ध्यविसर्ज्जनाय स्तुननोः अंगारमित्रं वयः ९ विल्हणस्य अनाकृतेरेवप्रियसहचरीणांनि
२०३ स्तुनयावबोभिः पांचालीभिस्तुनमधुनासंगमपितुंसुपादत्तैनोवाविरमतिनवाकेवलमियंकपोलौकल्याणीपु
203 लकमुकुलैर्हुंतुरपाति १० मुरारेःवसस्थावरणादरस्तनयुगोम्दरविनाप्यंगुलीमुद्रास्चिनहास्यमासमधेकेलापुवि
कारोरसःत्रियग्लोवनवीक्षितानिवचसांछेकोक्तिसंक्रान्तयस्तस्याःसीदतिशैशवेसमभवत्कोप्येवनव्यक्रमः ११
मय्याचेनाथंनतःप्रविशतिस्वपेणानिमिपकथांस्वयंनत्तन्वेघ्याशानमभिनपैवीजयतिचूसहामंनः कांनेवहतिमस
मस्मेतिनिकटंपथैवयबालाहरतिहितयाचित्तमधिकं १२ पम्येघांमुक्तास्तरलगनयःसंश्रितालोचनाभ्यांप्राप्यीवं
धस्सजतिनतुनांसेवतेमध्यभागःधत्तेवक्षःकुचसचिवतामद्वितीयत्वमस्यास्तत्ज्ञात्रापांगुपाववनिमयःकस्तिनो
पोवनेन १३ क्षोभंधत्तेपदतिवहतिलःस्थिलावएपपूरःमसंगंयत्तदमनुसरचूर्णायोविभ्रमाणांउमांगेषस्फुरतिव रा०म०
मनाकुपोंईहमेनननमन्मेस्याःस्मरगजयुवागाहतेहनडागं १४ लावण्याम्रनिर्जरेरएप्रसद्दसः सिक्तप्रिलांगस्य २०३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लीजानस्तत्र नवीनपावकलालीलालनामंडपः तस्मिन्नेष विवेश शीनलनहृद्धा यामुसुसोस्थितः कंदर्पस्त्रिजगज्जयोद्यमप
रेण्यद्रापिनिद्रालसः ॥१५॥ यथा यथास्याः कुचयोः समुन्नतिस्तथा लोचनमेनिवक्रतां स्नेहोसंहतेवृत्तनोपनोपरे नुन्नतिं निसर्गतो
नम्रमिलिनाद्य साधवः ॥१६॥ केशामण्येतो इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां सामान्यशृंगारेवयःसंधिवर्णनपरिच्छेदः अथ यूनरु
पीपध्यकुवर्णनं तत्र रमयमंकेण्यपाश्रः अस्या मनोहरकारकवशे आरनिर्जिताः लज्जायेववनेवासं वक्रुश्चामरवहिर्गताः १
वुरस्त्रुवेः भाति विन्यस्तकस्तूरीस्तुकेश्याः केशसंचयः शोपितार्द्रैः शारैः पूर्णीनूपीरस्मिवृमस्मथ ४ कस्यापि विकचकचकलापः
किं विदाकुंचितोयं कुचकशंख्ननिवेशी शाभवेश्यामलाक्ष्याः मधुरसपरितोषात्किंचिदुत्फुल्लकोशेकमलदवनिलीनःषि
टकः षड्घ्रिदानां २ पुष्पस्सस्तानाहृतमुक्तौ घनुधूपवासं विन्यस्तसायंनवमल्लिकेषुकानोवसंतालयमेरवीयः केशेषु लेव
लेयंगनानांधकालहासस्य आभुग्नांगुलिपल्लवो कचररभेव्यापारयंती करैरेवद्रोलक्षनिवधुमानसतयास्मयादद्यानाह
ष्टे वाहुक्षेपसमुन्नतेकुचतटे पर्यस्तचीनांशुकाद्रीसंकोत्तिं दवाहुमूलसुलगं वभानिजठोवधूः ४ सिंगापिहेः अथ यल

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०च० लाटं अस्या ललाटे रविसखो मिर्विभात्यनेचं दनपत्रलेख अपां---- मकपोलभित्तावनंगवाणाव्रणपदिवोच ७ आ
२०८ सस्य चालेलसमलरेखायं सालिभश्रीवराजतो भूलतावा पमाकृष्यनवि-: कुंहनिष्पसि ८ कस्यापि कस्यूरीतिलकं वाले
२०५ भालेमाकुरु माकुरु अश्रुपूसाम्यमजामीतिजंभते शशिलांछनः ९ वास्यापि विराजिते स्यास्तिलको यमंविचित्रो विकुंचिन
भ्रूलतिकद्वयान्तरे विजितलोकहृन्मयं दिव्यमणिस्तरे पावापोधनुषीव योजितः १० कस्यापि अश्रुभ्रुवो नस्याः शलाका
जनितिर्भिनेवकानि भ्रुवोरपनलेखयो यांतावीक्ष्य लीलाचतुरामनंगः स्वचापसौंदर्यमदं मुमोच ११ कालिदासस्य भ्रू
लयुगलं माति तस्या स्तुहुतलचुस्तुषः पन्नद्वयीवहरिनानाशावृश विनिर्गता १२ विल्हणस्य अथ नेत्रे नूनमाकरस्वसा
:सुभ्रुवो मकरध्वजः पनस्तेवसंचारस्थिने सुमवर्जिते १३ कस्यापि याप्याकटाक्षविशिखैः स्मरचौरेपातिताड
ताः हृनचेतनमसर्वस्वा मोहमुमेमुग्धकामुकाः १४ शार्ङ्गधरस्य । स्मार्गेनावदास्तेप्रभवति न भवति पुरुषस्यावं
देवेंद्रियाणामलज्जो नाव द्विधत्ते विनयमपि समालंबनावदेवभून्नापाहक्ष्यमुक्ताः अवणपथयुषां नीलपक्ष्माणा राम० २०८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

एतेयावल्लीलावतीनांहृदि न धृतिमुखोहर्षिवाणाः पतंति २५ वाणभ्रहस्य नलिनेमलिनेविवृद्ध्य तीस्थ शनोमस्य शमी
तदीक्षणे अपि स्वजनमंजनतां विनेविद धानेस्थविगर्वदुर्विधां २६ श्रोहर्षेण श्रमपतिशरीरमधिकंभ्रमयतिचेः क
णतिसंमापंमोहंचमुहुःकुरुतेविषयविषमेवाणस्याविशिखानदृष्ट्वा न्नावमेरापापिहद् यमम्पोणिरुजनःक्वदास्तोन
णाक्ष्यामुनिरपिनसोढुंप्रभवति २८ कस्यापिःस्त्र्य थनासापुरगणलागायनून नास्त्रकुनूहलान मन्नासामानिका
मेननूणंवाधेमुखीकृता २९ विलक्षणास्य सुधामयोपिक्ष्य सेगणस्तेनासायुमुक्ताफलकंछनात्र नगसंजीवनद
ष्टशक्तिमुखामनेनेपिवनीवचंद्रः ३० वैधवायस्य स्त्र युकर्णपाशौ सौंदर्यपात्रेव कोदो कुरंगी संगभीनयासः
विनोश्रोत्रपाशाम्यां पाशाविवमगीदृशः ३१ तालीदलंकांचनकर्णपाशे प्रसारयंती मुननुः कुरंग्यारराजकर्णान
निषण्णदृष्टिः पाणौदधावेवकटाक्षवाणान ३२ विलक्षपाशेस्तेनो नातंकमस्यास्तरले क्षणायामुक्ताफलेश्रारुरुत्वविं
दनेमुखश्रियांचंद्रमिवाभिभूयवंदीकृतं नारकचक्रवालं ३३ कस्यापिश्च यकोपोलौ श्रावधात्सविषमंडलमलंव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री० श्री
२०५
205
कैं द्रु विवाद हिः कुर्वत्रपकज्जमभमाणकलिकाकपीवंमसक्तियानन्त्रग्याः प्रतिनत्समीवृहस मीवोत्सप्पेमी वोल्वणं लावण्ये
ललतीव कांचने पिलाकांनेक पोलस्थले २४ त्रिक्मिमभदृस स्त्र याधुरः तेवेष विद्रुमच्छोपोमतुमागीद्वाधुरः करोति
कुसनोमुग्धेपिपासोकुलिनमभमः २५ कुस्यापित्र्लेनापि सुरक्तेन साधनेनमप्रयोजनं ॐ वृद्धयसहायेनकांताये
नजगज्जिन २६ कुस्यापिरसवदम्र नकः संदेहोमधुन्यपिनामपामधुरंमधिकंद्राक्षापास्त्रमभ्रनरंफलीसकरपिपु
नमेधप्रस्थः सनरसांतरविज्ञ नोवदतु यदिहाम्नमस्वाद्रुस्याद्रुस्मान्नियाद्दशनकुद्दान् २७ कु — — — — — — — — —
न्नुपिमगास्त्रिनवाधरपल्लवेनयितदांःपदनभउत्सदःसुवनमोष्ठनेमप्रत्तउदाविमंकिमुत्तपेत्रमिदंस्मर —
— — २८ सर्वेसेवहिरलस्तन्त्रणोर्बुपरिहीयमेदपिनाधुररलं यसन्नणापासनर्ष्मनां २९ कस्योरप्येमोन्नथुदंनक
पोलौदिवोविचष्णोनांशुकपोलौकृतवान्विधिःन ध्यास्तदृसनिविंष्ठदविदविंदवोरदनावलौ ३० कपोतकंचः पाव
घावल्कुवयदृष्णामज्जनेदंनपालिस्त्ताव तावद्विगुणमधरच्छाययाशोणशोचिः काचित्तस्याः परिमलकलाहृत ए५०
२०५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मात्रालिकांत्सावक्रत्वा सेप्रसरन्निमुहुःश्योमिकाणाविरासीत् ३१ कस्यापि अथास्मिनं स्मयमान
मापूतास्याःकिंविद्भिव्यक्तदशनप्रोम्भिमुखं अ समयूलक्ष्मकेसरमुह्युसदिवपंकजद्वंद्वं ३१
पुष्पमवालोपहितं यदिस्यान्मुक्ताफलं वास्फुटविद्रुमस्थं ततोनुकुर्याद्विशदस्यतस्यास्ताम्रोष्ठ
पर्य्यस्तरुचःस्मितस्य ३२ एतौ कालिदासस्य अथ मुखं यद्मरथ्यनेःसिंधोरमंःकथंचिद्दुमार्ज्जि
तंसकलमपि नद्यागाकांतामुखेविनिवेशितं सुरसमुमनुसःखासामोदेशश्रीवक्रपोल
योरमृतमधरेतिग्मं नेत्रेविषंचविलोकने ३३ तस्यामुखस्यातिमनोहरस्यकर्तुर्नप्रश्नःस्वहृशंपि
पायाः अथापिथीतेकृतिरत्नविदंनिर्माय निर्म्माय निर्म्मायपुनर्भिनत्ति ३४ अनेनरंभोरुनवा
ननेनपीयूषभानोस्कलयाधनस्यजनस्यनूनंपरिपूरणायनागरःसुरंतिमानखंडाः ३५ कपोरप्य

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा॰ ब्र॰ लोकोशः स्फीतनरः स्थ्यमानिपुणिपरितः पत्रा पिरुगीजलं मंत्रैर्म्मेउलमज्वलं विरमघोनीता ॥

२०६ साधाकेंट काः इसाहाशशिली मरेखनरवनां हलाय दृसमृतं या तिहरीजीगोष्ठरा

206 पनजितं मुग्धं तशेयं मरवं ३६ विज्ञकामाः धिक्कस्मंद मनसः कुकवेः कविखंयः

स्त्रीमरवं च शाशिनं करोति भ्रूभंगविभ्रमकटाक्षमिरीक्षणानि कोप प्रसादहसितानि

विकृतः शशांके ३७ श्रीधनदेवानां नाकाशे वंद्रः सरसिजलहंद्रं हंस हितो ग ॥

राम
३०६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हीतः पश्चार्द्धकुटिलैः सोपि तिमिरैः सुधांशुस्त्वत्संचे रनिशमपमपसंमोहमननी किमुत्पातालीपंचवहनजगतः क
र्जुमुरिता ३७ कस्यापि आरब्धेहपितामुरवमतिसमेनिर्मातुमस्मिन्नपि व्यक्तंजन्मसमानमेतिमिलितामंशु
छटांवर्षति आत्मद्रोहिणिरोहिणिरोहिणीपरिवृहे पर्यंकपंकेरुहः संकोचाय हृदुपिनसनविंधेस्तघ
लमुन्मीलितं ३८ मुरारेः जितेंदुपद्मलावण्यंवाः कांतावहनंजयेत् मुखात हेवस्तुरतश्रमनिमिलितलोचनं ३९
कस्यापि अप्यकंटः कंटस्य विदधे कांतिं मुक्ताभरणतापुष्पानास्याः स्वभावास्यसमुन्नाभरणानानपा ४०
शकमहेः मातंगकुंभसंसर्गजातमपातवाशं कथा स्नातीव मुक्ताहारोस्याः स्फुरत्कांतिजलेगले ४१ श्रीनैष
धानुपंडितस्य कंटस्य तस्यास्तनवंधुरस्य मुक्ताकलापस्य च निस्तलस्य अन्योन्यशोभाजननाद्बभूव साधार
णोभूषणभूष्यभावः ४२ कालिदासस्य अप्यवाहद्दपितावाहुपाशस्कुतोपमपरोपि धिः जीवपत्यर्पितः कं
ठेमा (यत्यपवर्जितः ४३ भासस्य शास्त्रवभिरलंकारैरुपेतमतिकोमलं सुहृतं काव्यवद्धेजेतद्दाटुकंनितिकादयं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰त्रि ४४ शक्रच्छदैः अपकरौ मुग्धे प्रसारयसि किं कुसुमानि हर्तुं एतावशोकविटपस्य कुतूहलेन अस्यैव नवि
२॰१ नवपल्लवडम्बरेषु त्वं हारापि ष्पासितनुस्वर्पमेव धाराणी ४५ कस्यापि न्यस्तानि हंनवतपानि कं रेक पाश्चित्रानो
३० डरखंडंशावलानिममैषतर्मः अद्य पाणिसरोजमेषामामोबुनेऽर्थितिपन्मुकुलीवभूव ४६ कस्यापि अप्यांग
ल्यं अंगुलीषु कुरंगाक्ष्याः शोभते मुद्रिकावलिः प्रोतेव गौरीःऽप्येषोः सुस्मलक्ष्मपरंपरा ४७ विल्हणस्य
सुहीर्यारागशालिन्योवृहत्पद्मेमनोहराः तस्या विरेजुरंगुल्यः कामिनां संक्रमा इव ४८ शक्रच्छदैः अ
प्यस्तनौ नयननीरज किं भवता कांतं मुखशशिपरूपं रिपुराश्रितः इति वचो वितरीतुमितु मिवोन्मुखं वा
तनोः स्तनवक्त्रयुगं बभौ ४९ कस्यापि पुष्पे पौरभिषेककाले हेमकलसैर्हारप्रभावाहिनीचक्राह्रीमहती
न्मरद्विपपतेः कुंभौ रतेः कुंडुकौ कंदौ वा द्रुमणालिकायुगलपोलीलालतासत्फलेन व्यौ रजसमुद्गकौ व राम
हन्तिसात्वावराप्य रौस्तनौ ५० प्राकीवं चूतवानथविपल्लपुगं पौवनारतोरपः शंजुक्षुणं मरनकारिणः कुंभयुग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ले समुद्रं भोगाधामरतकलशायुगं मसृणकान्तिः कुचद्वंद्वं तन्व्या नवनरवपदांकं विजयते ५१ कयोरप्ये तौ मदद्वंगि-
मौकटिनौ तन्विपीनौ स्तुमुखिद्गु मुखौ अतएव वहिर्यातो हृदयान्नैव पयोधरौ ५२ तन्वंग्यास्तनयुग्मेन मुखं न
प्रकटीकृते हारायगुणितस्यान्तं नेदमिति लज्जया ५३ कास्मिम्मये रविलेनिरस्तेकुचौ युवत्याः शरणं जगाम च
धःयतिष्यावइतीव भीतया नशंकुनस्तावपिहातु मे नत ५४ यन्न भाति तदंगेषु लावण्यमतिसंभृतो पिंडीकृ-
तमुरोदेशे तत्पयोधरतां गतं ५५ एकावलीकलितमौक्तिकैतवेन तन्व्याः समुन्नतपयोधरयुग्मसेवां च सु-
मेनां सिषेवमिनानितिनिर्मलानि केंद्रर्ष्यमुक्तकेशरयानकतांतराणि ५६ केषामप्येते अयमध्ये वयःप्रकर्षा-
दुपचीयमानस्तनद्वयस्योद्वहनश्रमेण अस्यंत कार्श्यमजायत नाक्ष्या मध्ये जगामेति ममैषतर्कः ५७ कुमा-
रदासस्य कांचीगुणेन विरचिताजघने सुलक्ष्मीर्लेखास्थितिःस्मर नटेषु चरत्नहारैः नो भूषिवयमिती वनितेत वि-
भानं कांचीनिरर्गलमधाय्यें त मध्यभोगैः ५८ रत्नाकरस्य अथ वलित्रयं मध्यत्रिवसीत्रियप्येपीवरकुचव-

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री
२०८
108

खेयुग्धवल्लहृतं ह्रलयतिमदनपिशाचाः पुरुषं हिमनागपिस्खलितं ५८ एकमेकव लिंवध्वाजगामहृरिरु-
न्मति तन्व्यास्त्रिवलिवेधेयिसैव मध्यस्यनम्रता ६० राजतन्वीनवरोमराजिः सुरेखंदुमीतसानचक्रवाकदंद्वेलिता
शैवलमंजरीव ६१ लक्ष्मधरस्य अमुष्मिनवालवंगाया म्भन सरसि ननेम्दगदृशास्मरः शार्दूलस्तुभः पृथुजघनमा
गेनियतितः यद्दंगांगारांगांप्रशमपि सुनानाभिकुहरे शिखाहृमस्येयंपरिया मतिरोमावलिमिषात् ६२ कस्यापि
अथ नाभिः मन्येसमानलावण्यसागरा भर्भेम्द गीदृशे अपूरयित्वेवगन्तोनाभिरंध्रंचतुर्मुखः ६३ अचकुंभौमालं
ब्यतरीतुंकातिनिम्नगौगांग्रमादतस्ततोभ्मसाहृह्विनीमौनियज्ञाति ६४ कयोरप्यैता अथ नितंबः तांवः तानितं
वस्य निंदंतिदृढियरिजनांगनां गनाः कांचीनवनवग्रंथिप्रथमेनकदर्थिता ६५ विलुहगास्पसकथं नस्त
हगीयोविषयरस्तन्लितंव विन्यासः शांतात्मनापि विहितं विश्वस्रजा गौरवं यत्र ६६ कस्यापि अथजघनंव २०८
सुरत्तयमंनाभेन्दूं विधायमगीदृशोललितललितैरेगम्याभेः पुरारमसादेवं तदजसहसाक्षिन्नेनेवप्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

जायतिना स्पर्शं पृथुलपृथुला स्थलाकृताज घनस्थली ६७ जघनस्य लीघटकस्य तस्याः पञ्चयलाशाक्ष्या स्तन्बा
स्तजघनं घनं हृष्टसखीभिर्यामिलाः पुभावेमनसायपुः ६८ वाल्मीकेः अथोतुपघन्तूहतोमन्मथवाशायातैः श्वक्रो
विधातुं नमिमीलूच पृः उरू विधाचाहि कथं कृतोनोति न्यासतस्याः सुमते वितर्कैः ६९ कुमारदासस्य मन्येत हू
नूसंभाव्य हस्तसवस्वहारिणो वहंतः स्पर्शतोमहोनातं गलंमतंगजाः ७० विल्हणस्य अथ जंघे जंघे तदीयस
नां संयज्ञानस्यानुरागिणीः जमयोच कृतस्त्रीवं तत्रहेतुर्विलोमता ७१ शाकहृद्धेः हेममंजीरमालाभ्यांभाति जंघा
लताद्वयं लावण्यायत्ता स्यांने कुंकुमेन च सूम्भुवं ७२ विल्हणस्य अथ चरणयुगलं अमृत्यस्मम मे स्वजें घेजं
घेतद्दीये संतायं यज्ञनस्यानुरागिणाः जनयांचकृतस्तीव्रं तत्रहेतुर्विलोमता ७३ शाकहृद्धेः हेममंजीरमालाभ्या
भाति सामम स्वर्गातुलाकोटिद्वयं कियत् इति वोपादिवाला म्यायात पणस्मगीदृशः ७३ जायतः कमलाब्ज
संमीयज्ञग्राह नद भ्रुते पादद्वयस्यमते भगतिस्तोपेतुकाक्षतिः ७४ विल्हणस्यैतो अथ नखश्रापि लक्ष्मीपतनस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री०

२०९ पादनखश्रेणी शोभते न मम्भुवः रत्नावलावगाए रत्नाकरसमनुकृता ७५ विद्रुमासलहृ अवेत्रयअप्रकटित
२०५ ममकान्त्याईते यन्मये न जानंत कान्तकल्लेहरामविज्ञजेजादमतः कलेकः नत्संर्वे स्कमयतांमेयुनरपिनका
तेमेवमनाजनत्स्यागाटल यंशशांकश्वररागानखमपिछअनापादरूरगमे ७६ कस्यापि अपगमनं स्मा
लीलमिवमायातीकामिनीगामिनीउन्नतोद्ध्रि नखजेपातिः सुखैर्धुवमिवाच्चे ७७ मारयंत्याजनेसहैनिरा
मनसखायामातांगानांग नेयांहकृताहगासीदसंशयं ७८ कस्याप्येतौ अथकांतिःसुंदरीसाभवतोष
विवेकः केवजायतेप्रामामात्राहितरलेदृश्यतेनात्रसंशयः ७९ दंडिनः अवयवेष्वपरस्पुरविंभेबतुल
कांतिपुराजतिलनोः अम्यपप्रविभागइतिस्फुटंजगाति श्वनुते चतुरोपिकः ८० मीयमसिहे
यंडितस्यइतिशार्ङ्गधरविरचितायां यायद्धतां सामान्यभगारेतरुणीप्रत्यंगवयववर्णनपरिच्छेदः अथ
समग्रीस्त्रीस्वरूपवलोकनमयिसुखपतिकुवयदच्यरुनयनायाः किंपुनरभ्वतसमालिंगनंतस्याः २क्र २०९

स्यायिस्तनयुगमतीव तुंगं निम्नो यमध्यः समुन्नतज्जघनं इति विषमे हरिणीदृशाव पुषि नवे क इव न स्खलति ३
मुखेन चंद्रकांतेन महानीलैः शिरोरुहैः पद्माभ्यां पद्मरागाभ्यां रेजे रत्नमयीव सा ४ सन्यस्तभूषापि न वैव नित्यं
विना विहारं हसतीव कांतां मईं विनापि स्मयलंतीव भावैर्वाचं विनाप्याहरतीव हृष्टा ५ या सस्मितं तद्वदनं यदि
मुद्रिता शशांकया तच्चस्मितकौमुदी तत्र स्फुरंदि दशारि तनुवल्लयैस्ताः पश्यन्निरोधिजन्म प्रापवितं स्वयंमनु
ष्कवो यदिवतै विंचाबहुद्धमहे यत्स तं सेतुन रूकवस्का विमुखः स्वर्गक्रमाद्धस ः६ सोरंभरपगलांछते
यदि मवेविं दैविरे वध्कतामाध्क यं यदि विडमेत रलताकं दृष्टु विये यदि रंभो यो पदिविपती यगमनं प्राती
यमानं तदा तह्ह्यैनृडदैस्य राकु इधरस्तम्भूस्तद्युगे ७ पतोगारस्ययाति कं तु कंस न स्तः न स्वर्गामरीचीवी
चयः पतोपतो स्मानियतं ति हृष्टं यस्त नः शाम सेरोज षट्पदः ८ स्वरूतं नितं मार्गे सोमे मध्ये समुन्नतं कुव
मोः अत्रो यत्नं नयनयोमे मजीवितमेतदायाति ९ स्वच्छाजमुदं गेतां विज्ञानेनाभ्युनेन यो त्रपतः उपक

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्मिता विधाचावा राग कामस्स विषादिग्धा १० वेणी विडं वमति मतस्य ध्वजनाली मां गीकरोति यरौमैं देव मास्स मसाः
वा हृन्मरागा लल तिका श्रिय माश्रयेते स्म रव्यान स्म रव यदिकामशरान्करा तः ११ कालिन्दास सेषतौ नदान्त दं गस
विमृत्ति विभ्रंमं विलेपनामोदप्रवः स्फुरद्रवः दरस्फुरत्कांचनकेतकी दलालु वर्णाम मस्स तिसोरभेयादि १२
गार्गगोत्र समुत्पन्न महादेवतनूज सा शांडीधर यंडि नस्य श्यालोका वि कुर निकरं सततं सुमनोधिवासयो
गं तेकामो निलं निसंगं परिष्ट त्य परामषति साशंकः १३ कामराजस्य भूकम्मेपृष्ठे धनुः स्ति तज्जावा
गाः कटाक्षाः कुटिलानितां तं नपापि मनोंहृदयं भिनत्ति को ये विलासा वनिलास्को वनि नाज नरयामनता
नस्मा १४ अपल्लवं धनुरयांगत्तरं गितानि वाराणाउ गाः श्रवणपालि रिति स्मरे राग स्यामाने राजयजं गम
देवमायाम स्त्राणि निर्जितजगंति किमर्पिता नि १५ जयदेवस्य वेणी विलसतां मंगरां किसु वलन्नेणी हशो
मध्यमं संख्याने किं मिदं पिहति षमाह्वा सः स्तनाश्च सतेन्द्रसंतीव किं मं तिके वलिन्नयोः स्निग्धा हशो कोंतपः सा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

॥ कूलवसितगेर्भितं किमसुखं वकुंससीहवाति २६ शार्ङ्गधरस्येति शार्ङ्गधरचिताया पद्धत्यां सामान्ये
शृंगारे समयग्रन्थिस्वरूपवर्णनं अथ विप्रलंभ शृंगारे स्यामावस्याकथ्यं मनसिनिविशते सकोपिताः
प्रणापि निवाहलग्नांतरस्थितेपि २ सान्तिजमकं दंगंधवे धर्बहति यदे वशानैर्ध्वनैः समीरः १ आया
ने श्रूतिगोचरं प्रियतमप्र स्थानकालेजनात ल्पांतस्थितपातद्वाननमलंहस्ता विरं मुग्धया सोछ्वा
संहृदमन्मुनेभ्रे रग लहाष्यां बुधौने त्रयास्तवक्रं चिरंविवेश्याभलहृदये निःशब्दकं रुद्यते २ कस्याप्रिय
गंतुर्विव खड्डुदये हृदयेश्वरस्य प्रत्यवपति निनदश्रमज्ञातकंपा निश्वाजलैरशिशिरैर्नयनान्तचात्रैः कां
तांतहंसशिखरे खर्तितैर्जहार ३ सूक्तिस्वहस्तान्तकोनेक पंचि हत्ति दिप्रयाणोन तां विनन्भ्रा विन भूषि
रहाद्दिनागीतस्तमालोक्यदागतोसी स्यालिग्यमुग्धामुदमाससाहा ४ लज्जां विहाय नदितं विध्वतः पदांते
मागास्त्वमिसुदितमंगलमोमुखेत्ताः स्पिलाउरः पतितमेवतं नायप्राणोपरेव्रजति किंन कृतं कृशांगया

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२११ ५ दृष्टः कातरनेत्रया चिरं बद्धांजलि याचितः पश्चादंशुकपल्लवेन विधृतो निर्व्याजमालिंगितः इ
211 त्याक्षिप्य समस्तमेव घटितो गंतुं प्रवृत्तः शठः पूर्वं प्राणपरिग्रहो दयितया मुक्तस्ततो वल्लभः ६ अमरुक
स्य यामीति प्रियपृष्टायाः प्रियायाः कंठवर्त्तिनि वचोजीवितयोरासीत्पुरो निःसरणे रणः ७ लग्नानां भु
कमलवेमु जललतानन्द्वारदेशोर्पितो नो वा पादयुगे न पाणिपतितं तिष्ठेत्तिनो कंवचः कालेके वलमं
चुंबालिमलिते गंतुं प्रवृत्तः शठस्तव्याबाष्पजलौघपूरितनदीपूरेणानुद्धृप्रियः ८ अमरुकस्य प्रहरविरतौ
मध्ये वाह्नस्ततो पियरेणावा किमुत सकलज्जातेप्यह्नि प्रियत्वामिहैष्यसि इति दिनशतप्राप्यं देशं प्रियस्या
यियासतो हरति गमनं बालालापैः सबाष्पगलज्जलैः ९ भ्रूलजल वासुदेव स दूरं संदारनिर्गतामि
नगरादेतुः तीरे वा नस्मादेव निवर्त्तता क्षिति शनैनुत्कावेगेन प्रियां गाढालिंगनचक्रिरत्ननतटाभोग
स्फुटत्कंचुकं वीत्सोरस्थालमश्रुपूरितदृशः अस्थानभंगं कृतः १० कस्यापि यत्विंग २११

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नवक्लितस्तनतटाभोगस्फुरत्कंचौकंवीतो रस्थलमम्बुपूरितदृशः प्रास्या प्रियप्रस्थानावस्थानकथनय
रिच्छेदः अथ नायिकां प्रति नायकवचनादिकमाह नास्मर्तं भोऽहं त्वया कोनेन स्मरिष्याम्यलयेव चलिताः
कायाऽपि नन्मैकत्रा २ कस्यापि अथ नायकं प्रति नायिकोक्तिः गच्छसि चेत्कान्त पन्थानः
सन्तु ते शिवाः ममापि जन्म तत्रैव भूयाद्यत्र गतो भवान् ३ सहिष्ये विरहं नाथ देहदृश्याञ्जनं मम यदृ
क्तनेत्रां कंदर्पः प्रहर्तुं मां न शास्यति ४ एगोदरि ब: लोलैर्लोचनवारिभिः सशपथैः पादप्रणामैः प्रियैर
न्यास्ता विनिवारयन्ति कृपणाः प्राणेश एव स्थितं पुण्याहं व्रज मंगलं सुदिवसः प्रातः प्रयातस्य ते यत्स्ने
होचितमीहितं प्रिय मया तन्निर्गतः श्रोष्यसि ५ अमरूकस्य अथ नायकं प्रति सखीवाक्यं याविंवो ष्टनु किंच
चिहुं मणिः स्वप्ने यितां लब्धवान् हासश्रीः सहायोऽस्तु योभिरपि किमुत्का फलैर्भूयते तत्कांतिः श्वात

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२१२ 212 घ्रोऽपि वन्हिप्रनैर्हैम सूरुणः सेऽस्तु तित्स्कालम्न मयीयासिदपि तां कं खे घनायाधागदे शिवस्वामिनउ द्वद
र्हर्षि हृदुरारव उपि प्र क्षीणायां पा पु षिचोत हि षु षि चंद्रत गुषिसखे हं सद्धिषिप्रावषिमामा मे चु कु
वाग्रस्तत्तत्पत हाथ्याकुलांबालिकां काले कालकरालनीललदथ्यालुप्तभास्वत्त्विषि १ वाराभह
साइति णाङ्कः धरविरचितायां विप्रलंसम्भगारे नाम कं प्रतिनायिकाचुचमादिकथन परिच्छेदः ॥
ष्याविरहिणमवस्या वराणां शशाम्र नवयल्लवेश शांके मकरंदाश्च तिवारुणीषरोजत्र पिचासम
रुद्रणान्त्रसृजेतिलकुसुमंस्फुटहेयकोकदाम्नि १ विभ्रमविभ्रमावनद्रुमाणां छायासुजनतो विच
चारकावित तनू तनूतरीयेणाकरोध्र तेन निवारयेती ॥ विभ्रविभ्रमवनद्रुमणां छायामनतीविच २१२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शशिनीमयूखान् २ कस्यापि अस्तमितविषयसंगा मुकुलितनयनोत्पला सुदुःश्वासिता ध्यायति किमप्यलक्ष्यं
नित्यं योगाधियुक्तेव ३ कस्यापि परिम्लानं पीनस्तनजघनसंगाद् उभतनोर्मध्यस्यांतः परिमलनमप्राप्य हरि
तं ररंव्यस्तन्यसंश्लथभुजलताक्षेपवलनैः कृशांग्याः संतापं वदति बिसिनीपत्रशयनं ४ हर्षस्य द
घमानेपि दूरयेमगात्या मन्मथाग्निवालिहस्तपैव पत्रस्योत्ता श्रयंमिवामवत् ५ कशक्रवहेः लिखति
नगरापतिलेखानिर्मरवाष्पांबुधौतं गंडनलां अवविधरिवसाबुसानंमामदिति शंकिनावालाः ६ मौरिका
याः प्रयाते स्तंभाने भिनशकुनिनी उधुनरूषुस्फुरत्सं ध्यारागे शशिनि शनकैर् उच्छ्वसितिवपिय प्रत्याख्याना
दिगुणाविरहोत्कं दितदृशानहारध्वंतथ्यामरणमपिपश्चोत्सवयरं ७ भच्छरस्यसागोरणांतिकमुपेत्य
रिशोवलोकयतिः श्वस्यदीर्घमुपधायकरंकपोलेमत्वावतंसुरतएव संस्तुभ्रमारहरा त्वासनेहलिगवितेत्र
नकिंकिमासान् ८ यथ्वीधरस्य भ्रातः याप्पपापित्वयानपापिकः कश्चित्तमामाहिनोवालेनैकशतानि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० त्रु० कीदृशहृतिप्रख्यापृतांवत्त्रभः रषामपमल्लाजनस्पभवनः स्फारेमुज्ञाल्नोवनेसत्तेपोह र्पितो ममेनि पाष्टिका
२१३ यावपमोहृगवा र रप्यारजोहृणिनधृसारितांगपष्टेकविन्मितुः स्मरसिपत्रेक निर्घपास्पतुत्कैवमकु
213 गतमापतमापताक्ष्णापांपगन्द्रिपास्रहृद्दिनंकरा राणांह्रिनोते १० कस्यापि नत्संगपागुरूषसंसंनिधौ
नपतजंपदूणीसंस्तंभितंतेनांतगलितेनमन्मथपाशीरवीसिक्तोविपोगोभ्दवः मेनेतस्पनिरस्पमानविरपा
स्पैषाभुरवेनोद्गताश्वा सापाससमाजिरवंतिसरपिव्याजेनधूमावली ११ कस्यापि मुग्धाश्वाससमा
गतेप्रिपतेमेतस्याणिसंस्पर्शनेरोमांचांचितपाशरीरलतपासंभाव्यकोपाञ्चिल मामावध्नाभसस्पशे
तिसह्रासाभ्रूसंवहंतीमुहुः सख्यानोहसितासविनमससहृत्संशोचितामन्तस्मृत १२ उद्दस्य एतामनिः
सहृतनौ संमंजसाविप्रं न्नमन पिशुनपाकिगतागतानिरनेवतीमतारवमुपंपंतिनापमंत्नवितोतुित
नरुगत्नपितैः प्रवाभै १३ कालिदासस्य शीघ्रमृमिगदहे गहा राम वसतिं प्रापतैः किमकीडासि मा सां पश्यसि २१३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

किंन दैवहतिकेऽप्योस्यांगवाक्षोदरे २ संमन्मथपतीव्रसंत्वरजुष्टं गेहेसु कामध्वजो वामदृष्टं तिकुंरंगलांछनभया
हीनांगिरः १४ विरहव्यस्त शुष्प्यामुष्णमपी परागमयतां गंगापर्णि इस्ते नेजाम्यसंतिकतां इंतनलिनीपत्राणि
दाहोष्मरगा न्यसंवसनमंडले दालपजंशीर्णानिरं इपपने-त्का पादाम्बुभवंति पके निलमुखाभूषामणलांकुरा
१५ मदनरहनशुष्यलोजकोनाकुवांतनर्नवमलषजपंके गादवहुलाखिलांघ्रिः उपरि विवितनपतोलन्त
नै लिनिमग्नः शरविव कुसुमेषोरेषु पुंरागावशेषः १६ इति शार्दूलविक्रीडितापोपहतां विप्रलंभकशृंगारे विरहि
णवस्था वर्णनपरिच्छेदः अथ गाणिकानिसरवीवचनं पद्मा ग्रगापितापाविदुनिकरैर्मुक्ताफलस्पर्द्धि
भिः कुर्वत्याहरहास्तंहारिहृदये हारावलीभूषणं वालेवालमृणालनालवलयालंकारकांतेवरो विम्बस्तन
नमायत्ताखिमुक्तनीकोपंत्वयास्सर्पत कस्यापि ग्रासक्तामवलंव्यकेसरमणलतामेकेनपुष्पोज्ज्वलं सख्याः सह
पानितेवपलके ह्रत्वा करांभोरुहं ग्रामीलन्मे पमानवत्रसलिलं ध्यायस्यनिषण्णवाक्य सेहरह इसोहं दंमनिदिनंत्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वृ पास्मर्पयंते २ अलसवलितैः प्रेमाभिषिक्तैर्नत्वालोलैर्निमेषपराङ्मुखैः हृदयनिहितं भावाकूतं वमद्भिरिवेतैपो
२१५ कथय सुकृती कोयं मुग्धे त्वयाद्य विलोक्यते ३ अमरुकस्य उजृंभाननं सुष्ठ सकुचत स्तंलोलभ्रू मम्भूलसं
२१५ सेरोभः स्वपितांगपक्षिवितलहरीं सरोमोरपाधन्यः कोपि पुवा स य स वहने त्या पाणिनाः सांभमुग्धेन्गध
महाब्धिफेनपटलप्रस्थाः कृतासेवका ४ धनिकस्य भमितिनिमहनः श्रीमालेषत्वपामहिलं भसनेकिमपि
पुमविव्यग्नासीति वृजामितेजालपं पहपिमकरोधस्तान्मो व्यां केरेवशरासनं नहपि परितोरविदंपाज
नः सरविनागरः ५ हन्मनः मग्धेहोलेनिकानिधापन क्रनो ह्रारो धस्त्वपालग्नानीतुहतीगतासिरभसा
तस्यानरीपांशुके कालेस्मिकुसुमाकारे द्विरगतिनयेमोत्सवे रागिणां ५ तनतएवमुदकहृदयेमु
तस्त्वपावधत्तभं ६ हीलेनिकाभीमस्य विश्रांतोहिवसातहीमपमटत्वास्तानलस्पाश्रुमा ३ मभते राम
कुरितांधकारपटैलैर्वालकाघोरभूनएघ्रतर्षिशवेषमनः शशिमुखिद्धारस्यलीनोरागस्तंभालवितवाह २१५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वस्त्रित्वहतीकिंत्वल्लित्वहतीकिंत्वंपपाः पश्यसि ७ रुदतिपंडितस्यागोपापंतीविरहजानितेदुःखममग्नरणंकिंत्वंमु
ग्धेनपनविधृतंवाष्पपरंरूणासि नक्तानक्तंनपनपटलैरेषश्चाङ्गी हृतस्त्रेशप्यैकांतःकपपूनिद्दशामातपं
शोष्यमाराणा ८ मुखंपाण्डुच्छायंनपनपुगलंवाष्पमतरंलंतत्रः स्वामस्वमागतमविशदंधैर्यविगमः किंप
पुत्त्वामत्तेकपपगसिनमेसारवचनमन्यवस्थापेनेपंनवसरविमुद्रनैनपतितं ९ आहारेविरतिः समस्त
विषयग्रामेनिवृत्तिः परानासाग्रेनपनंपदेतत्परंपच्चैकनिष्ठमनः मौनंचेदमिदंचशून्यमखिलंप
द्विश्वमाभातितेतद्ब्रूयाः सखियोगिनीकिमसिभोःकिंवावियोगिन्यसि १० राजशेखरस्य इतिशार्ङ्गधर
विरचितायांविप्रलंभकशृंगारेनापिकाप्रतिसखीवचनपरिच्छेदः अथवियोगिनीप्रलापाः प्रस्थानं
वलयैः कृतंप्रियसखैरस्रैरजस्रंगतंधृत्यानक्षणमासितंव्यवसितंचित्तेनगंतुंपुरः यातुंनिश्चितचेत
सिप्रियतमेसर्वेसमंप्रस्थितागंतव्येसतिजीवितप्रियसुहृत्सार्थःकिमुत्सृज्यते १ अमरुकस्य स्वप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ मप्राप्तदुःखोपः सदुनोति न विस्मयः त्वं स्मर माप्रहा होपि रहसीति किमुच्यते २ कस्मापि वरमसौ हि वसो
२१५ न पुनस्त्रिशगनवनिशैव वरं न पुनरिंनं उभयमेव सखि व्रजतु सपं प्रियतमेन न पर समागमः ३ कस्मा
215 पि अरविनिरीय मुपैति मां न निद्रागणयति न स्पृशत्य मनो न तोषात् विगतनिरजनीन संगमाशा वृज
तिन नु स्तनुतां न चानुरागः ४ विल्हणस्य पंचत्वंतरगे नु भतमिव हः स्व स्वं विशत्वा सितं पाचेत्तां दुहि या
प्रशाम्य शिरसा मम यो पि भपान्मम नद्वापीषु यस्त त्री ७ मुकुरै ज्योति सुरी पालय व्योम्नि व्यो मनतीय
वर्त्मनि धरननाल नंत ते निलः ५ आकाशयोनेः ह्लादनारोपितः कंदे स्पर्श संरोधभी रुराग रहानीं मनरेजा
नाः सरित्सागरपर्वताः ६ वाल्मीकि मुने अयस्माने वह विधुं उर किं वहामि किमुक्तवानसि मुखेयनितं
शशांकं अस्माद्विंवगलितेन सुधारसेन संधानमेति नवकिंन जरत्कवंधः ७ विल्हणस्याशिषुपा राम
सखीसंवासोयं शिखीवहिमा सित्वोविषामिव सुधारश्मिर्यस्मिन्दुनोति मनोनिमन्योगाने हृदयमदयेतस्मिन्ने २१५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वं पुनर्वलते बलात्कुवलयं पद्मं शशांवासः कामो निकाममनिरंकुशः ८ अपहरे वत्स विरमत न विरमन सख्यो नलिनीदलता
स्तबकं तपवनेन हृदयगतो पं वह्निर्हि दिनिकरा विज्वलत्येव ९ कस्यापि विभेमि सखि संवीक्ष्य भ्रमरीभ्रमत्की
टकं नद्यानाहागते पुंस्त्वेन नसा हरति: कथं १० कस्यापि पाः पश्यंति प्रियं स्वप्ने धन्यास्ताः सखि योषितः
अस्माकं तु गते प्राणेशगता निद्रापि वैरिणी ११ कस्यापि पास्यामीति समुपनस्य वचनं विश्व धमा कपिते ग
छत दूरमपेक्षितो मुहुरसौ व्यावृत्य पश्यन्नपि न छन्नं पुनरागतास्मि भवने प्राणास्त एवापि ताः सख्यास्ति
ष्ठत जीव न जीवितव्यसनिनी लंभा हहरो दिमि १२ कस्यापि ह्रहानीता ब्राह्मि ईहनद्वभाषि:प ईहतो
ममाश्रुव्यंसूर्पै: किं मुसविरजन्मा मुरपते अपं मुग्धे चंद्र: किमिति मापिना पंम कटपत्यना पानां वाले
किमिव विपरीतं न भवति १३ पृष्टि कस्य यात्रामंगलसंविधानरचनाव्यग्रे सखीनां गणे वा च्यांमः पि हि
ते समनं गुरुजनं गुरुजने नद्वत्सुहृन्मंडलो प्राणेश स्पमहीषणार्पितदृशः कष्टादतिक्रामत: किं व्रीडाहतपाप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ यामुजलतायाशोनकंदेर्पितः १४ कस्यापि इतिशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां वियोगिनीप्रलापपरिच्छेदः अप
२१६ नायकंप्रतिदूतीप्रेषणं अपूजितैवागतास्मि गिरिं दुकन्यार्थिये स्मपानेनमनोभवस्य पद्युम्नस्ति दूतीयुगसे
216 तिहस्तालसः पतिःपादनलेवधूनां १ विलहरणस्य दूतीत्वं तरुणीयुगास्य चपलः श्यामास्तमोभिर्दिशः संदे
शः सा हस्य एकविपिनं संकेतकावासकः भयोभ्यपरमे व संभ्रमतन श्रेतोनयंत्वं म्यपागच्छ सेमस मोगमा
यनिपुणां रसैनतेदेवृताः २ कस्यापि नन्वसंदिशोतिसुदृशोरिन यात्रयपानकिंचन किलाभिहधेमिजमै
स्मिंदमनिशं निशितैः कृशितं शरीरमशरीरशरैः ३ माघकवेः प्रायोशावि ज्ञाशिरियमद्योपान्तमै
वनेपाहिवसाः किंपतः संपत्स्यपोगपस्थितिरेषलेशः कलापाहिंहोरपितापपंति ४ वल्लभस्य जीवामी
निवियोगिनीपरिवहेजेनैव हयाकपात्र द्यश्रीपमरिष्पतीतिमारणोकलोस्पपः किलनः स्वागं नव्याम एम
हतिसंप्रतिसत्वेसंभावनानिः फलाभ्याम्नातः संप्रतिपाहि नास्तिलिखितं तदूहिपतेसमं ५ लोपितकस्य २१६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नलस्तंभनविघासुभगत्वं नियतमेव जानाति मन्मथशरानित सेह हरिमेक यमन्यथावसति ६ कस्यापि
उद्यानेयापि सखीवचः समुचिता मुक्तलज्जा मतं भिया प्रीतिभरे निरस्य च निजं सौभाग्यगर्वं मनाक् अ
ज्ञो केवलमेव मन्मथशरोराहापनं नेमपात्र्या निःशेषविलासिवर्गरागिनासृहाम णिः संभ्रमतः ७ इति विप्र
लंभशृंगारे नायकं प्रति दूतीप्रेषणपरिच्छेदः अथ वियोगपदस्यावसाने प्रलापाख्याने दिशैरंतरि
तः शतैश्च सरितां मुखीर हांकाननैर्यलेना पिन पातिलोचनपथं कातेति जानत्यापि उत्कलीव श्वसिति
हू उद्धवसुधः प्रोन्मज्जत्सालहशौतामाशां पं क्षिकृत्त पापिक्किमपि ध्यायन्मुहुर्वीक्षते १ कस्यापिसा
नत्वीति घनस्तनोनिविडकमन्त्रीलाज्यनेत्रेतिच स्वैरं संचपनी विवाक्रिमधुराता वांविचित्रामेऽपि रत्यं वि
हुमपाटलाधरपुटां सीमंतिनी ध्यायतो रोमांचोद्गरिं नंगस्मितं मन्मपितं पांथस्य संजायते २ कस्यापि प्रि
याविरहितस्यास्त्व हृरिचिंतासमामनाद्दनिमत्वागतानिद्राके ह्यत प्रभुपासते ३ शीलाभयगिकापाः कर्पूरांबुमि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा॰ ब्र॰ षेकभाजि सरलैरभौजिनीनांदलैरासीर्यौपि विवर्तमानवपुषः स्वस्तस्वजि संस्तरे मंदोन्मेषदशाऽकिमन्यदभ
२७ वत्साकाव्यव स्यान्तहाप स्पोहं हन चंद्र वंपकादलश्रेरापारिव ह्वीपते ४ त्रिविक्रमसयं त्र्यपविपो
२१७ गिनः प्रलापाः परिम्रिपा वियोगोपि पिन्नघ्नेहीनवं नदिहहगधमरणमुप योगं कृपासपि ५
दृग्धरणस्य ह्रियचक्षुरहं जानः सरागो यापिचक्षुषा रहस्यो येनपश्यामि देशांतरगतां प्रियां ६
हो पर्वमित्रस्य नपुंसकमितिज्ञात्वांतांप्रतिप्रहितं मनः तत्तुतत्रैवरमते हेताः पाण्पोमि नावपं ७ कस्मा
पितृनमपंमेपापुः कांताविरहोरसापिनीभृतः वर्षासहस्राभ्यधिकान्त्रपामि कृपमन्य थादिवसात् ८
भ्यां पुनहानर्मीगभोन्मोचप वानकानकलपशिविनः केतां टानकुटीरमवेत् विरहिणिन्
नेमर्थत्वखाविनोरपति व्यपामकलापुनः संज्ञाव्याधिं विधायापि मोहसो ९ भवभृतेः जानेकोपपराङ्मुखी राम
रवीप्रियनमोस्व मेमिरव्कामपामा मां संस्पृशपाणिनेति हृहतीगं ठं मदसज्ञानततो पावस्पारिरभ्य चाटुकशंतैश्चवास २८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रोम्णांतत्तावदूहंशेटेनविधिनानिद्रादरिद्रीकृतः १० निद्रादरिद्रस्य नमेमहाविरह वन्हिशिखावलीभि
रापांडुरस्तनघनेहृदयेप्रियायाः मन्मार्गवीक्षणनिवेशितदिनदृष्टेर्नूनंतनुभित्स्य भितिवाष्पकणाःपतंति
११ कुमकुमिकारत्नस्य नमेदुःखंप्रियाहूरेनमेदुःखंहतेतिसा इतिनिश्चित्यशोचामिवयस्तस्यातिव
र्तते १२ वाल्मीकिमुनेःइतोविष्कत्पुंजस्फुरितमससक्ष्मायतिमामितःकेकानेकाहरहिहृदयनि
र्दयमभिद्रोहतःकामोवामःप्रहरतिमुहुःपुंखितशरोद्गतास्मित्वंदूरेचपलनयनेप्रेयसियतः १३ श्री
रोविंदुराजदेवानांकेशेकेसरमालिकामपिचिरंयाविभ्रतीखिद्यतेयारागागात्रेषुघनेपतनमपिन्यस्तेनसो
ढुंक्षमादीपस्यापिशिखेनवासभवनेशक्नोतियावीक्षितुंलायंसाविरहानलस्यमहतःसोढुंकथंश
क्नुते १४ कस्यापिग्रपसरन्तिनचक्षुषोमेगाक्षीरजंनिरियंनवयातिनेतिनिद्राप्रहरतिमदनोतिदुः
खितांतांवतनवहुशोविमुखीभवन्मुपायाः १५ त्रिविक्रमस्यहृदिविशालताहारेनायंभुजंगमनाय

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कुवलयदलश्रेणीकटेन सागर लक्षकान्तिः मलयजरजोनेदं भस्मापि यार हिते मयि प्रहरन हरभ्रमो स्याः
नेवा कुधा किमुधावसि १६ पाणौ माकुरु चूतसायकममुं मारोपय द्राक्कोडा निर्जित विश्वमूर्छित जनाघा
२१८ 218 तेन किं पौरुषे तस्या एव मरगोहृ शेणाम न मिजयपे खं: त्क राक्षा मृगशेश शीजर्जरितं मनागपि मनोनाघा
पिसंधुक्षते १७ जयदेवस्यैता यदिस्मराभितांतन्वी जीविताशा कुतो मम मा त्वत्प्यु विस्मर जीवामि
जीवितव्यम नेतनकिं १८ कस्यापि यादां सुखेन भ्रू मि किशलय रुचि नासा य देशं लिखन्ती भूयोभू
यः स्त्रियंती मपि स्मितशावलेलोचने लोल तारो वक्राङ्गी नम्रमीषत्सुरदृधरपुटं वा क्यगर्भं दृष्टा नाघन्नां
नोवाचकिं चित्स्थिन मपि पुरतो मानसं तहुनोति १९ कस्यापि व्रीडायोगान्नतवादनयासंनिधाने रु
द्रंगणं वृहत्कं पस्तन कलशयोर्मन्मुमंतर्निम्पत्स्व तिष्ठे सुकं किमपि नतया यन्ममनस्तजवाप्पे मय्यासक्तश्च कि राम
तहार तीहारिनेत्रत्रिभागः २० नेत्रविमांगवृहत्यशस्विनः याताः किं मिलंति सुंदरि पुनश्चिंतालयामस्त २१८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

न्नेनो कार्यो मुतनोः कृशासि कथय पृसेवं स   वाष्पेमपि लज्जासमयरतारके एण नियंतसीताश्रुणा च स्तुषा हृष्टा
मांहसितेनभा विमर रोत्साहस्तया स्मवित ः २१ कांतानुखं सुरतकेलि विमर्द खेद संजात घर्मकण विछु
रितं रसांते आपांडुरं विलसदूर्ध्वनिमीलिताक्षं संस्मरे हृदय किं शतधा न यासि २२ अद्यापितस्त्व
लकुंडलघृष्टगंडं वक्त्रं स्मरामि विपरीतरताभियोगे आंदोलनश्रमजलस्फुटसांद्रविंदुमुक्ताफलप्र
करविछुरितं प्रियायाः २३ विल्हणाप्य निद्रार्द्धमीलितदृशो मदमंथराणि नाप्यर्थवंति तवनामनि
रर्थकानि अद्यापि मेम्रगदृशो मधुराणि तस्यास्तान्यक्षराणि हृदये किमपि ध्वनंति २४ अद्यापितां
कनकचंपकदामगौरीं फुल्लारविंदवदनां तनुरोमराजी सुप्तोत्थितां मदनविह्वललालसांगी विद्यां प्रमा
दगलितामिव चिंतयामि २५ अद्यापि सामम नसि संप्रति वर्तते मे रात्रौ मयि क्षुतवति क्षितिपालपुत्र्या
जीवेति मंगलवचः परिहृत्य कोपात्कर्णे कृतं कनकपत्रमनालपंत्या २६ विल्हणाप्येनो ख्यासन्नमार्ग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२१५

मत्तिसंध्य वरो नमः हृद्यं वध्वास्य संगललिते नमुखेन यां सा चारे पिताः कतिपयप्रेमपिताः कतिपयेमपिताः

कतिपयेमपियेकजा स्या सान्हूतहासम नृतिश्च कटाः कटाक्षाः २७ कस्यापि मुखं ममस्याः स्मितसे

रं किंचिदंचलसंवृत्तं मदालोकनक्तोला पांसस्त्र लामन्मे सुधां मधा २८ शार्ङ्गधरस्य इति शार्ङ्गधरविर

चितायां पद्धत्यां वियोग्यवस्था वर्णानपरिच्छेदः अथ यनाय कस्माये हूसुक्तिः सासुंदरन वविरहेहन

तुरिपन्मात्र लोचना मम यदि एतावतो वस्याया नादिवसैतिरिपन्मौचैः रुद्रस्य अंगेनांगज्वरहत वहश्च

स्तुधियानंमुद्राकृटेजोवः करकिशलये दीर्घशायी कपोलः अंसे वेणी कुचपरिसरे वंदनं वाचि मौनं नसाः

सर्वेस्थितमपि ननु त्वां विनाकापि चेतः २ क्षेमेंद्रस्य गृहीतं ताम्बूलं परिजनवचोभिः कथमपि स्मर

तेनः भूम्या भुभगविरतापामपिनिक्षितपेवास्तेह स्तः कलितफणिवल्लीकिशलयकलेखेवास्तनसाः राम

क्रमुकफलफालोयपरिचितं ३ विल्हणस्य कुसुमशायने ष्यंगेनाप्यनंगविवर्तने वदनपवनैः श्वास २१९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२

छायोवभ्रवसखीजनः हृदयनिहितः शीतोत्पलस्रजामोत्तिरवं कोऽसहकदिनावस्थानस्यास्त्वमेवमुपेक्ष
ते ४ कस्यापिगलत्सेकाम्र्छीभवतिपुनरस्मायदनयोः किमप्यासीन्मध्येसुभगसकस्यायामपिनिशि
लिखंतास्तत्तस्याः कुसुमशरलेखं तत्कृतेसमाप्तिः स्वलीलातिपयमयदभागोपिनगतः ५ कस्यापि गे
हादंगनं मंगरणादपिवहिर्वीक्ष्याचपर्यीतलेता मास्त्रियदिवित्तिमेवमसुमृसी किं कन्नादाचक्ष्महे यूयंकोपित
वोगसेसगसुभगः स्वदाभसोनिकरैर्ध्यागामेऽयनामनोयततयातनयातस्मिन्नलुटंसामुहः ६ जस्याम
हाविरहवह्निशिखाकलापतप्तेस्थितोसि हृदयेसततंप्रियायाः प्रालेयशीकरसमेमहदिमाकापालेवालाक्ष
ांवसतिनेवखलुत्वदीये ७ कस्यापि हष्टेवेदमसिप्रलूनतत्तम सियोमांगण्योस्थयसि सुजेन्निर्मलते
जसिलपिगत्ते दूरं निजप्रेयसि श्वासैः कैरवकोरकीयति मुखं तस्याः सरोजीयति हीरोदीयतिमन्मथा
मगदृशोहृच्चंद्रकांतीयति ८ भाव्हरंस्य श्यावासोपिनायते प्रियस्य खेमालापिजालायते ९ तायोनि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अमितो नदावदहनज्वालाकरालायतो सापि द्वद्विरहेण हे हरिणि तृष्णायाते हा कथं कंदर्पोपि यमायते १

विरचय मनुजाद्भूल विक्रीडितो ८ शार्दूलविक्रीडितं छंदः स्मरा ममपि विरहः स्तनसेहे नयननिमीलन रिवंच
२२० ये नानायाते वसति कथमसौ रसालशाखां विरहेण विलोकय पुष्पिताग्रा १० पुष्पिताग्राछंदः जयदेवसैतो
220 अंगानि मे दहतु कांतवियोगवह्निः संरक्षतो प्रियतमो हृदि वर्तते यः इत्याशयाद्यशशिमुखि गलदश्रुवारि
धाराभिरस्यमभिषिंचति हत्सरे यं ११ कस्याः सहातमसां मिमयरंप्रमोहे विश्रामात्वमयमरणो वा
प्रतिकृतिः १२ गौजाधिनेरस्य अच्छिन्ने नयनांबुबंधुषु कृतेनाथः सखी द्याहिता दैः सखी प्राहितो दैत्यं न्यस्तम
शेषतः परिजने चिंतागुरुभ्यापिता अम्बरयः किलनिह्नुतिव्रजति सा रवाश्वासैः परं विद्यते विश्वद्यो भवति प्र
प्रयोगजनितं दुःखं विभक्ते तया १३ अमन्दकसा त्वचिमापरिकल्पिते सुभसा संभावयंतो मोचिंता प्रमालिं
गनसंवलभ्य जयुगे कांतानमालिंगति किंचात्मह्निरहव्यथाप्रशमनो भ्रमप्राणमूर्छां विशत्य त्पुजीवति कर्णमू
लयदिते त्वन्नाममंत्राक्षरैः १४ कस्यापि नीरागोमदगलाघनेमुखमपि स्वनेस्पृतेदर्पणात्रसाको किल २२०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कूजितादपि गिरं नो मदयत्यान्मनः चित्रं दुःसह दाह दायिनि धत्ते हे साधि पंधेसा वाल्लासु भगं प्रति प्र प्रतिपदं त्र
माधिकं पुष्याति ॥१५॥ कस्यापि गुन्मीलंतिन खेलं नोहि विहंति क्षौमां वल्लैना ह्मण क्रोडा ःकानममा खसंति वल
यंकारोः सस्मृत्का समयं स्थैवं जुलार स्मिरणानिलकुहू कैटितिसंकेतिक व्यापाराः सभगल दोय विर
हेतस्याः सखीनां प्रतिनिधः ॥१६॥ सत्कांविमिश्रस्य वंधेतिस्तनयिलवो न सरले धारा गृहे वर्त्तते स गर्जति
प्रतिकूलवादिनि नतेहारि स्थितां दंतिनः इत्येवं गमिता घनव्याति स्तनयिलवो नसरले धारागृहे व
र्त्तसे गर्जति कूलवादिनि नतेहारि स्थितां दंतिन इत्येवं गमितो घनव्यातिस्तनयिलवो नसरले धारागृहे
वर्त्तसे गर्जति प्रति प्रतिकूलवादिनि नते हारि स्थितादंतिनः इत्येवं गमितो घनव्यातिकरः सा राजपुत्री मनं
नीतो दूनकदंबपुष्पसर भौकेनपृण्गारियने ॥१७॥ उमायतिधरस्य सं भाप्तेवधिनासरेक्षणाम सु
लहुन्कोवानायतां वारंवारमुयेत्यानिःक्लपतया निष्क्षिप्यकिंचिच्चिरंस्थयसेवनिवेधके लिकुरशीःसास्तस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२२१

खीस्त्रिः शिरो मौधव्याः कलहाटकेनकरुणःपाणिग्रहो निर्मितः १८ कस्यापि विमुंचेत्ताप्राणांश्चिर
विरहदुःखासहनयातया संदिष्टस्ते कठिनहृदयायाश्विममिमं अयसंवालेका मविधिहताया: सलि
लाराप्यथ्याने यसेवायन रुचये । दीयतइति १९ कस्यापि किं दृष्टेनद्रुततर मितोगम्यतां साप्रियाते
दृष्टामार्गे दिवसमखिलं साश्रमेकम्पयैवं दृष्टे दृष्टे लमिति रभसो द्वेवमालोकयंती दृष्टे दृष्टे नभवति
भवाविस्मुदस्पुर्वलंतीं २० कस्यापि चित्रोल्लेखराद पि विविधधरा भोगिभाजो निशण्यां किलुहमल्ल
दृग्भिःसरणोस्माहसंनाथ्यतस्याः ध्यातेयात्यायदृनिनिभ्दनं बालयाः स्वप्रकाशत्रासासापिः पथिपुरणि
फणारल्लरोचिर्व्यधायि २१ हरिहरस्यसंकेतकुंजभुविसाधाय नो यथाने व्यालंकृतं सभयकुंडलिने न
वेह्यातल्के तस्मार्पितस्वमयावालाप्रांगणामागतेनभवता प्राप्तोस्य वस्थां परां किं वास्याः कुचभारनिः २२१
सत्त्वमस्मत्कृते २२ मोरिकायाः इति श्रीपण्डितेश्वरविरचिता यांयहसंग्रहततिय रिच्छेदः अथ नाय

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

४

कोऽप्यतिनायककावस्थावर्णिनि संदेशाख्यानयिदः शावलीनहृदयोनूपालंकारभावनानिपुणः कंविरिव वं
चितनिद्रस्तरुणितर्थ्येयरं स्पृशवा १ कस्यापि विकरोति मुहुः श्वासांनासापुरो मुहुः। स्तेप्रविशति मुहुः
कुंजात्कुंजं मुहुर्वहतातम्यति रचयति मुहुः शय्यां पर्याकुलं मुहुरीक्षते मदनकदनक्लांतः कांते प्रियस्त
वल्लेतो रसांमापृच्छ्यातिवृक्ष्यातिस्मरकथाप्रसंगमालिंगनेः प्रीतिर्यास्यतिरस्यतेस्वि समाग सूतिचिं
ताकुलः मार्गं पश्यति वेपते पुलकयत्यानंदति स्विद्यति प्रत्युद्गच्छति मूर्छति स्थिरयतमः कुंजे निकुं
जप्रियः ३ सर्वं यत्र समं त्वया रतिपृष्ठे रासादितः स्मिद्धयस्तस्मिन्नेव निकुंजमन्मथमहातीर्थे पुनर्व
त्ताभाः ध्यायस्त्वामनिशं जपन्नपि तवैवालापमंत्रावलीं भूयस्त्वत्कुचकुंभनिर्भरपरीरंभामृतं वांछ
ति ४ जयदेवस्येते अथ नायकांप्रति नायकसंदेशः त्वद्रूपानलतयानदुर्ललिलितहस्याक्त्विचिश्राम्य
तोकसंलहरिहराणसंप्रतिवयंकष्टमवस्थांगताः ५ कस्यापि भ्रुवा येनिहितः कटाक्षविशिखो निर्निमानु

मर्मव्यथो श्रुणामात्मा कुटिलः कोपातु कवभरीभारोपि मारोद्यमं मोहं तां वद पंचत न्नित नु तां विं वाध रोगाग
वान्सहन्त स्तकथं ष्मारो मे मन्मथोऽग्नि दुर्जयदेव स ता मालि त्वपश्च प्रणयकुपितां धानुरोगैः शिलायामात्मानं
२२२ चुरणयति तेन यावदि क्लामि कं नुऋस्ते स्तव मुहुर्मुहुरुपचिते हैं ष्मिरालप्य त्तेमे चूरस्तस्मिन्नपि न सहते संगमं
222 नैव कृतांतः कालिदासस्य स्यागा निगे सद्भूरं वृद्धजःठि मयि विरंम ज्ञकंटनुदित्वा पश्चाद्दुन्मज्जने त्वे
प्रणतिमुपगतावेयमातां गयहि कान्ते यन्मामेवोचः प्रलय घटाटोपव हांधकारे काले कापालिकोपि
प्रविशालि यगृहात न्मनो मे दुनोति ८ कस्यापि इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां नायिकां प्रति ना
यचास्यावर्णनसंदेश व्याख्यानपरिच्छेदः अथ हृन्मयहासप्रश्ने पाश्चोभ्यासप्रहाराभ्यामधरे व्रणखंडितेन दू
तिसंग्राम योग्यामयोग्यामिन योग्या कृतकर्मणि १ कस्यापि वहनात्र किमुक्तेन दूतिमत्कार्ये सदृशे स्वमां २२२
सान्यपि दत्तानि वस्त्रधनेषु का कथा २ वररुचेः श्वासः किंत्वरितागता पुलकिता कस्मात्प्रसादः कृतः त्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्तावेगाधपियादमोनिर्यन्तनान्नीवीगमादागमान्न स्वदांई सुखमातयेनमलितंक्षामा किमस्खलितिभिहूर्
जिम्लानसमोरोरुहातिधरस्योष्ठस्यकिंवक्ष्यसि ३ श्रीलाभहारिकायाः निःशेषच्युतचंदनंस्तनतटं निर्मृष्ट-
रागोधरोनेत्रेदूरमनंजनेपुलकितातन्वीतवेयंतनुः मिथ्यावादिविदूतिबांधवजनस्याज्ञातपीडागमावा-
पीस्नातुमितोगतासिनपुनस्तस्याधमस्यांतिकं ४ कस्यापिरुजन्यमन्यसालेस्यरतपरिवर्तवनुचितमद्येप
महासः कथमपिह्नतेनेनसुहृदा त्वयानीतंनिवृत्तमनदानासुनरिदजनस्ताहगृतिसवलिनशमनोया
यनिपुणा ५ विज्ञाकरस्य किंत्वनिगृहसेदूतिरूनोवक्रेचयापिना खंडिताएवशोभंतेमधुराधरपंक्तयो
धराः कस्यापि अपदृतोमतिनायिकोपश्येः उल्लायस्येमादृयितस्यहूतीव जातिवेशंचविभूषयंती
प्रसन्नमनाकापिप्रभावस्यजनेवेषम्रियानुप्रियवार्तयानु ६ शिवस्वामिनः कथयनिपुणोकस्मिन्हष्टः कु
यंतुक्रियस्थिरंकिमभिवर्षितेकितनोक्तंकदासइदैष्यति इतिबहुविधप्रेमानापप्रपंचितविस्तराः प्रि
यतमकथाः स्वल्पेप्यर्थेप्रयांतिनतृप्तता ७ कस्यापि चैलमलमपहासस्तस्मनाम्नापुनरपिसैवकथायातः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सकाल्लः कथ्यकथ्यमवात यापि हृति य्रति वचनं हि यत्नोऽपि मानसीयं ९ वासुदेवस्य इति शार्ङ्गधरवि
२२३ रचितायां दूत्युपहासप्रश्नपरिच्छेदः अथ संयोगश्रृंगारेनापि कावलोकनं नायकदर्शने प्रियादर्शनं
223 तरैः प्राप्यते येन निर्वाणां सरागेनापि चक्षुषा १ कस्यापि क्षीरसागरकल्लोललोललोचनयानया आ
सारेपि हि संसारः सारवानिव लक्ष्यते २ आकाशयोलेन्दु यथा कारागृहे प्रहितं नयनेलकपेमनाग
नाकाशे कोऽयं गलितहरिणः शीतकिरणः गलितहरिणः शीतकिरणः सुधाबद्धग्रासैरुपवनचकोरैरनु
सृतां किरन्ज्योत्स्नामच्छां लवलिफलपाकप्रणयिनीं ३ कस्यापि पुरस्थिता किंचिदुहलितमुखमालो
कयस्व सखेदास्यास्संनिधवमिदं महत्स्वन्तवृहशः एनं तां चोरपिनमुखरात्सौधशिखरादुराकाणां
केशं कबलयति तीव्रेण महसा ४ कस्यापि चश्पेके यं लीलाधवलगृहवातायनतल्लेतुलाकोटिक्वाणैः २२३
कुसुमधनुषं जागरयति अहो हैनेचे हूं हूं विलसति विलंघ्य कृतिमहोपकपं नेत्रे लोकं जयति मदनः स्मेरवद

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वेः मुखः स्वेजानीषे त्रिदशात टीनी त्तीरनिकरे कपालं पसुक्ते प्रियसहचरी तस्य क्रान्तिन ५ यम्स्तमस्तं चन्द्र
खंडं स्तत्थांबुजमे तुजेरहिरपिरत्तिरपिरतिः कायः कामो मधुम्निम धूम्नपि इति न भजते वेस्त्यायः परस्पर शं
कान्तेदिष मबला धत्ते लक्ष्मी कृत्तः सकलात्मिकां ६ विनैवांभो वाहं वहेल रुचि लिषावूरलतानतहिलेखा हेम
द्युतिवितति रस्या विलसति विनैव स्वर्गं गगनभसि रभसिरभसा वेग्रशफरी परीवर्तैः साहं स्फुरति विक
वेदीवरचना ७ तमस्तोमः पूर्वं तदनु सकले लः शीतकिरणः ततः कोकद्वन्द्वे दहनवाकिंचित्तु नरम्न
त्नं च लभस्या वर्तेत हहन्तवत्द्रलोकां दयगलेत नो वी चोयम्ना किमिदमतिविचित्रवरचना ८ वेदवीधेः स्वय
नायनायकदर्शनं न जाने समुखा मा ते प्रियाणि वदन्ति प्रिये सर्वाण्यंगानि मे मा तेन कृतामृतवर्णानां ९
कस्यापि काचिन्निवारितवहिर्गमना जनन्या हर्म्ये प्रियं भवनजालकमाससाद तस्या विलोचनमहस्रपुत
दाशद्यनयत्रो परूहशाफरो समितं स्पर्शोन १० कष्टेण कापि गुरुगोवजनेन रोधमुल्लंघ्य नायकसमीप भवं प्र
तस्थे लग्नहन्त शीघ्रगमन प्रतिरोधहेतुस्तस्याः स्तनस्तनभरोपि गुरुर्बभूव ११ पांपां प्रियः प्रस्मृत कातरास्या साद्रि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सा सह्रियानभ्रमसुरवीव मूर्वनिः शंकमन्याः सममाहिते प्योत्स्नचोत्तरे जघुरमुकवाक्यैः १२ माघकवेः श्रुति
२२४ 224 शार्ङ्गधरपद्धत्यां संयोगमुद्गारे नायिकावलोकनं नायकादर्शनं परिच्छेदः अथ नापि कांति प्यनायिकाव
श्वासजितसकलशरीरा रक्षरोमरोमनमिति किमपि शरण्यं ती उत्सव मिवतो दिव समनुते मुग्धा प्रियागमने १
शार्ङ्गधरस्य प्राग छन्न चित्तो मे नये नानी ग्रहं प्रति प्रथमे साविकः पूज्यः किंकाकः किंकमेलकः २ सो
मकवेः आयाते दयिते मरुस्थालमु खोत्से क्ष्मईद्धे ध्यनांगहि नाय परिनोष्य दृतस लिलामा साज्यह छि
संखोदलो पीलुशमीकरीर ककलालोलवल्लेनादे शकुन्तकेर भस्मके सरसटाभाराय लयराजः ३
प्रभुत प सपवालाचर्दनमालया किशलयप्रपीनधः कुर्वतः अलावलामवाहनस्य रदितेहा सेर क
सांगराणो आत्ते हा न्सहहो वनाद्रुन्ज ने ना सा प्रसंगादस्मन्त कांतस्त्रीवधयात कात्सरमस्तोजैः प्रावन्नेय २२४
न ४ किंचित्कंपितपाणिकंकणरवैः पृष्टां तनुस्वागतं व्रीडानम्रमुखाब्जया वररा योग्य वनेत्रोत्पले हारस्य
स्तनयुग्ममंडलघटे दत्तः प्रवेशो हृदि स्वामिन्यंभवनाऽतिथेः सम्यचित्तं सख्यानपानुं हृति ५ त्रिविक्रमस्य अथ ना

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रकस्य नायिका प्रश्नः कृशाङ्गे नासि त्वं प्रकृतिरियमङ्गस्य ननु मे मलाधम्मा कस्माद्गुरुजनगृहे याव कृत
पास्मरस्य स्मात्कश्चिन्न हि न हि त्वेवगमत्स्मरो त्कंयं वा लाम मला धम्मा कस्माद्गुरुजनगृहे पावकतयास्म
रस्य स्मात्कश्चिन्न हि न हि सेव गमत्स्मरो त्कंयं वा लाम महृदि नियतम्प्रनुदिता ६ कृशाङ्गी तालीना मलि
नवसना सीस्य वनतो कश्चिहृष्टा सीति स्तन कलशाकं यं प्रत्युदितायरि षन्मथावत्म गा यदं वीकामपिगताज्ञ
नःसारंगाख्या हृदय पदने लीनमभवत् ७ इति शार्ङ्गधरविरचितायां संयोगशृङ्गारे नायिकाति प्यनायकप्रश्न
परिच्छेदः अथ युक्तानि नामानाराख्याने स्फुरसि वाहुलते किमनर्थः कल्पमपि लोचन वाममभवत्स्थिरं तमह
मागतमप्यपराधिनं न परिरभ्य मलं न वर्षीक्षितं १ कस्यापि ए कत्रासन संस्थितिः परिहृता प्रत्युद्गमाद्दूरतस्ता
म्बूलाहरणच्छलेन रभसाश्लेषोपि संविघ्नितः आलापोपि न मिश्रितः परिजनं व्यापारयंत्यान्तिके कान्तं प्रत्युपचा
रतश्चतुरया कोपः कृतार्थीकृतः २ कस्यापि तद्दुकाभिमुखं मुखं विनमितं दृष्टिः कृता पादयोस्तस्याला

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पङ्कजहस्ता कुलतरेऽश्रोत्रे निरुद्धे मया पाणिभ्यां चलतिरस्कृतः सभ्रूलकः स्वेदोद्गमो गद्गदः सखः किंकरवाणि यान्ति
२२५ शान्तशोपत्कं वके स्वधयः ३ कस्यापि तत्तदुदरस्यापिय प्यावसंहृमत्तः प्यालिङ्गन्तेपिन निषेधति चुंबने पि किंनु
२२५ प्रसादनभयादपि निभृतेन कोपेन कोपि विहितो घरसो वृत्तारः ४ आशंक्य प्रणतिपटान्तपिहितौ पादौ क
रोत्यादराद्याजेनागत मा हरणेति हसितं चास्मद्गमुखे हि स्तते सव्यालापवति प्रतीपं वचने सख्या सहाभाषसे ता
स्यास्तिष्ठति निर्भयप्रणायितामानोयिरस्योदयः ५ मौ मुग्ध नदेवाजिह्मा स्कंमुखमविशदास्ता गिरड
माः सख्याङ्गश्लेषोमृदुमिमरसमाश्लिष्यतितनुपरुत्केप्रमुक्त्केपरयदुपिरः कंपनेपरं प्रियामाने नाहोपुनर
पिकृतामेवुवधूः ६ मुकुलस्य वेगादुत्तुकमागनेविचलितं संभाषितिस्फारितं संश्लिष्यत्यसरागरहोत
वस्त्रेन कोपाचितम्भूलतांमानिनामश्वरणानतितखतिकरेवा धेनुपूर्वीक्षणं च पत्तुजीनमहोभयं चचतुरं जागसिन्ध २२५
यस्मि ७ कस्यापि भ्रूभंगेरचितेयिहक्षिरुधिकं सोत्कं रमहीक्षते कुहूपामपिवाचि सस्मितमिदं दग्धाननं जायते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रके शंगमिते पि चेत स्थितन्तु रोमोचमालं वतेदृष्टे निविहसां भ विष्यति कथं मानस्य तस्मिन्नु जने ८ भगदत्तस्य वुम्मे
णः इति शार्ङ्गधरसंयोग शृंगारे मानिनी मानाख्यानपरिच्छेदः अथ कलहान्तरिता मलापस्तस्य नयो श्रद्धारभ्य
यदि प्रिये पुमरहं मानस्य वान्म स्य वान्म स्य गद्गदीर्ग्याविषन्तूपिणः शठमन्तेन्यो मापि सोक्ष्मीभिरणः ततेनेव त्रिवा
शशांककिरणास्पृष्टाट्टहासा निशा एको वायदिवसः पयोदमलिनो भयान्ममप्राह षि कस्यापि १ मानव्या
धिनिपीडिताहमधुना शान्को मितस्यांति केनोगं नुन सखी जनो पिचतुरो यामां वलान्ने ष्यति मानी सोपिज
नो नल्पा घवभयादस्ये ति मानस्वयंकालोयाति यलं च जीविसमिदं स्फुटं मनश्चिंतया २ निःश्वासावदने
दहंति हृदयं निर्मूलमुन्मूल्यते निद्रा नैति न दृश्यते प्रियमुखं नक्तंदिनं रुद्यते अंगं शोषमुपैति पादपतितः
प्रेयांस्तथोपेक्षितः सख्यः कं गुणमाकलय्य दयिते मानं वयं कारिताः ३ कस्यापि इदं हस्तं स्तं हस्तं प्रियत
मनत्नुस्थेत मथ किं गमिष्यामो यामो मवनुगमनेनाथ्य भषज यरायेवै नैवं मेविरमनुध्यनाविसरावान्योजातः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सखिपरिचिता कस्य पुरुषाः ५० गते प्रेमाबंधे प्रणयबहुमाने विगलिते निवृत्ते सद्भावे जन इव जने गच्छ
२२९ 229 ति पुरः ॥ तदुत्प्रेक्ष्योत्प्रेक्ष्य प्रियसखि गतांस्तांश्च दिवसान्न जाने को हेतुर्दलति शतधा यन्न हृदयं ५१ कृप
पिसखि क्रीडायोगाद्भुजेति मयोदिते कुटिलहृदयस्मत्काशवांचलाकृत एव सः इति सरभसं स्वस्ते प्रे
म्णा व्ययेत पृच्छस्यहोपुनरहि हतव्रीडे चेतः करोति करोमि किं ६ अभव्यकस्मैनो मानोन्नते सह स
ते सतिमङ्क्ते ति म ध्यवाधिकातिरन्ने कमुखीना द्राक्षिराप मात्रमश्रवणे न विचेष्टितेन वश्यन्ने स्वजनहिगु
णानुपवर्णये पि ७ अथ सखमनन्य मनः स्वयं स्वरूपाभियत्नगमतिस्तस्य भियद्रागि णिह्ये यस्यासि यद्भन्मु
खो विमखतां यातास्मित स्मि स्त्रियो तन्मुखे विपरीतकारिणि तव श्रीखंडचर्चां विधौ शीतांशुस्त पनो हिमं हु
तवहः क्रीडामुदो यातना ८ सभ्रूभ्यच्च क्षितं विन्यस्ते तो हृशंतिमिरे पवित्रतितत मुहुः स्वित्वा मंदं यदानि २२९
वितन्वती कथमपि रहः प्राप्ता मानं गेरगतंगिभिः समुखिसुभगः सत्नायश्यन्नुयेन कृतार्थितो ९ तावितनस
CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative
१

हग्वहत्त्रयमिश्रेश्रातोमशंतापितः कंदर्पैयानुमिछतिसधासवादिविंवाधरं अस्मागंजदलंकुरुणमिपिह
भ्रक्षेयल्लक्ष्मीलवकांतिदामजनेयिसेवितयदंभोजेकुतः संभ्रमं ः १० जयदेववसेते लिखनास्तभूमि
वेहिखनतः प्राणादयितोतानिराहारा ः सख्यः सख्यः सततंतउदितोछनयनाः यरित्यक्तसर्वहसितजयति
तंयंजरघुकेस्तवावस्याचेयविसृज्जकठिनेमानमधुना ११ अमनेककस्येरागंशागिशिमेचमण्यवनते
हृत्केसेप्रसीदाभ्रूनासघस्तद्धिरहेभवतिसुभगेसर्वोममोधादिशः प्रत्नार्कोयितमिंदुनासरसिजेरंगार
पुंजायितंकुहुर्यामायितायतेकदलिकाकांतैरलानायितं १२ असहृतोनायंनचखलुगुरोरवरहितः
प्रियोमुक्ताहास्तवचरणमलेननिततः गदहोनेनमुग्धेव्रजनुनवकंटप्रणयितामुपायोनास्त्यन्वहृदय
दाहोयशमने १३ कमणापिमुरवेकिनस्वरेःक्षियस्पविरतेनेत्रांवुमानोन्नतायश्लेष्मेचरणायत्रनमर्मशि
रसंखकांतमातांडालिंअप्रहतवचेतसिप्रणयिनिप्राप्तेयिविरागतामन्यासात्कमनस्मुयेक्षितगनाफू

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

न्कत्पोदिष्ट १४ शार्ङ्गधरस्य ॥ इति श्री शार्ङ्गधरसंयोगश्रृंगारेकलोहं गरिमाप्रलापसखेनुनयपरिच्छेदः
२२७ अथ नायिकानायकयोरनुनिकिमत्र्युक्तौः वाल्लेनाथ विमेचमानिनिनुष हरो यान्मया किं कृतं खेदास्मासुन
227 मे पराध्यतिभवान्सर्वं पराधाम यित्त्वकिरोदिषिगहदे नवचसाकस्यायतोनुवते नतेन्नमम कुपतवा
स्मिदयितानास्मीत्वं तोनुवते १ कुमारदासस्य नयननियातेंकुरितः पल्लवितो वुचमियुष्यितोह स्मितो
फलनुकशांगितवांगस्य शीनमनोरथोस्मकं २ कस्यापि सुभ्रुत्वं कुपितेनयास्त्वशमनेत्सक्ताः कपायो
षितांषितो दूरादेवमयोदिताः सुरभयः स्वगांधधूपादयः रागंरामिणिमुंचमय्यवततातेहसेव्यसोदाधुवास
द्वहिरहामवृत्तिसुभगसर्वामम्माधादिशः ३ विद्यापतेः उत्तरंगयकुरंगलोचने मोच्चनेकाममलंगावेमा
चनोत्रस्मकसुंदरि कलिंदनंदिनी विचिंडेवरंगभीरमेवरं ४ कस्यापि यदाभूदस्माकंप्रथममविभक्तात २२७
नुरियंतते नत्वप्रेयानहमयिहताशाप्रियतमा इदानीनाथस्त्वं वयमयिहताशा प्रियतमा इदानींनाथस्त्वं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वपमपि कल्पत्वे किमयं रंमया धृतप्राणानां कुरिशकदिना नो फलमिदं ५ अमरुकस्य साहृत्ते खलु सर्वे
नो विषयतस्तथ्यवलीनां मनो नित्यं चत्तद्धीनमेव नियतं मज्जीवनं मानिनि मत्तैवं मे पिन्नमपु वि
षयाशंकालयात्युत्तमान्नाधिं वान्यत्र निशाकरोभिरमते मुल्लास्यां कौमुदी ६ कस्यापि कृतककृतकैर्मायया
शाठ्यैस्त्वयाप्यनिवर्तितं निभृतनिभृतैः कार्यालापैर्मया पुयुघलक्षिता भवमविदिविनं ने घातेहं हृष्या
परिखिद्यसे ग्रहम संहनालं किं निःस्वेदः समेन समंगतं कस्यापि यपट्टम्यं गुरु गौरवृमस्सुहृदाये स्मिन्
लभंतेनतरां यदाक्षिणापदेशात्प्रमलयसहितेनर्मपिवामपि यल्लज्जा नितुणाह्वियत्र शायथ्ये रूपावृते तस्य यस्त
त्किं प्रेमसत उच्यते परिचयस्तत्राऽपि कोऽयं नो ७ कस्यापि कोपाय ग्रमटकुटिरचनानियतो यत्र मोनं यत्रा
न्योन्यस्मितमनन्वयादृष्टिपातः प्रसादः तस्य प्रेम्णः स्तदिदमधुनावैशसंजायप्रजातं त्वं पादांते लु
ठसि न च मे मन्युमोक्षः खलायाः ८ वामनस्या सांद्रे मनोरथशतैस्तत्त्वधूर्तकांतो सैवैष्यिता मनसि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्रिमभावरम्या अस्माकमस्ति न कथं विदिहावकाश स्तस्मात्कृतं गुरुणापातपिशुनं वनामि: १० कस्यापि
२२२ यदालं चंद्रोदयः शिशिरकरसंपर्करुचिरस्तदाहं जाता द्राकृशा ध्वरमणीनांप्रतिः इदानीमर्कस्वेखलरुचि
228 मनुमावितुरमः किं नीतो कोपाग्नो न हमपि तथाया वघटिता ११ अबलस्य प्रसादवर्त्ते स्वप्न कंदर्पमुदं सं
त्यजरूपं प्रियपेशु प्यत्तं गान्वम्यन्त मिवंतेसिंचन वचः निधानं सैरख्यानां स्मरणमभिमुख रखस्याय यसुरखन लुब्धे
प्रत्येतुंप्रभवतिगतः कालहरिणः १२ चंद्रकस्य इति शार्ङ्गधर विरचितायां संयोगशृंगारे नायिकानायक
योनुक्तिशतुल्केपरिच्छेदः अथ नायकशिक्षानायिकानुनयो अंगुलीकिशलयाग्रतर्ज्जनं भ्रूविभंगिकु
टिलंच वीक्षितं मेखलाभिरसकृच्च बंधनं वंचयन्प्रणयिनीरवाप सः १ कालिदासस्य कोपात्किंचिदुपान
तोपि रमसा दाकृष्य केशेष्वलंनीलां मोहनमंदिरं दयितया हारेण वद्धा हटे भ्रयोयास्मसितहृहानिति सद्भुः २२८
कंठे हत्र सा हं रंजल्पं तां प्रवणोल्ललेन सकृती कश्चिद्द्रहस्ता स्रजे २ सावादांभवंतेतिनिविडं संयम्य बाहू

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्रजाम्भसोद्रस्य मित्तांशदेति नितरां संभ्रमस्संततज्यैव आलीनांपुरएवनिह्नुतिपरः कोपाद्गतान्नूपुर मानिनि
मा चरणाग्रहारविधिना प्रेयान शोकीकृतः ३ उदस्यैतो पांदेस्पृहे नित्ताम्नतामुपगतेतकौणेसलेचूर्णि
तेष्ठिन्नेहारलतागुणे करतलेसंयात जातव्रणे अप्राप्तप्रियपताडनव्यथितिकराहंतपुनः कोपिताबाधंती
मुहुरेणशावनयनापर्याकुलारोदिति ४ कस्यापि अचिरजनिजगामे धामेनतस्याः प्रियतमयेतिउयाः
स्नाजावबद्धः पदमपि चलितुं पवानमे हे किमिव न शाह्लिहरंसमाध्यमाना ५ माघकवेः अन्यनामका
नुनयः त्वं तावदद्रुवस्वभेनव युवा कांतः सुखी निघृणो नाजानासिपरपूर्णां शठमतेनैवासिदुःखी यतः
किलमाः परिहृत्य मन्मथशरैः पीडामसत्वामिमां ज्ञानैभवयेन सज्जनजैनेः कापालिकेनोच्यते ६ क
स्यापि विरहविषमः कामोवामः करोतितनुंदिवसगणनादक्षश्चासौ व्ययेतघृणोजनः त्वमपि वश
गोमानव्याधेश्चिंचितयनाथाहे किशलयमृदुजीवेदेवे कथं प्रमदाजनः ७ शीलाम्महारिकायाः घनघनम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पिबन्त्यैस्त्रोमसंवीगुरुलताञ्छिखिकुलकलवाचां श्रोत्रमासीन्निवासः अस्तरामनमत्ताहं परिवेशोऽपि जातेतेव घनय
२२८ शिरंभप्रार्थनाशावशोना ८ हरिणारणस्या मृकोमानुपरियहः सहस्रसोमार्थेनतुमे त्रिणाशान्तकालच्च
229 रणाश्रमावरहितानाहं स्वरांप्राणिनुंपश्यलंकृशांकेशरीरवेंमिदंयायामेवस्यागतसंयोषाहेतवयास्यो
निपतितानापञ्चसीदाक्रना ९ कस्यापि इति शार्ङ्गधरविरचिता यो संयोगश्रृंगारे न्नायकीरस्मानापि
कानुनमपरिवेदः अप्यपरस्परबसादः हृष्टेकामनसंस्थिते प्रियतमेयस्त्वादुपेत्यादरादकस्मान्निसामं
नहींसलसत्कपोलफलकंध्यक्तेपराचेवति १ अमनूकस्याः आगत्यप्रणिपातसातिलसखीरनान्तरे साग
मि लेरकुर्वतितत्समपार्श्वनिभृते धूर्तोऽमसंवाहमे ज्ञालास्पर्शवशात्तयाकिलसखीभ्रान्तास्वमंशानैः खि
न्नसोऽसभितहृशासानंदमारोपितः २ कस्यापि सुतनुजहिहिमानंपश्ययादानतेमानखलुतवकरानि २२८
कोपराववधोभूत्त इति निगदन्तिनाथेतिर्यगामीलितास्यानपनजसनस्पंगुरुनिकिंचित ३ कस्यापि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सखेदुर्लभराघवल्लभेजोरागोमममापिमनः कोपीसात्तिगुरुन्मेचाचजनसह्योथवासंभ्रतं ४ वाचोवाग्मिनि किं
तंवाधुयूरुषाः सुभ्रुभ्रुवोविभ्रमोभ्रुभ्रंगां तं कृतएयलोलनयनेकिंलोहितेलोचने नासागोमयिकिंसु
धैवकुप्यतेसुतेपरः प्रेयसामानिमाजविद्वदंतरसुटाहृक्षिः सखीश्वाहितारुदस्यैतो यायावंतियदाम लो
कवचनेएलीजनेः यादिलानावंसेवक्षतामामाम्दुनत्तेसलप्पयसुः पुरतोयथामनसिजसेछान्तयाव
त्तिंतुंब्रेमोमोध्याविभ्रमषणास्यमहनः क्रोप्येवकोतक्रमः हेभहेदुराजस्य हेहेलोचनेवुन्मः १ ना
मुकुलितेपार्श्वस्थितेव १ क्रव्तसम्मृतंवहितामित्तंयुलकवत्स्पर्शेममातव्हेहुसाजसहेहेलोचनक
न्वनीवीमचनतांगतं शिथिपिलतासंभाषमाणेसणान्मानेनायुस्तंन्हियेचसुहृशः यादस्य शिप्रेपा
मि २७ कस्यापिरहस्यटेतिप्रतिनायकेटकः शनैः शनैः कृषंनरताग्रलीलयाञ्लिछलालाविदभ
ग्रकंटकंपदंब्रहुसंगतेलेन्मुवेशायत्न ८ इतिशार्ङ्गधरः संयोगश्रृंगारेयरस्परयसादाख्यानय

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रिक्षेरः अथ समर्या स्तमन वर्णान चक्रवाकावस्थ्यारख्याने पृथुगगन कबंधचक्रे विसेतनन्न किमत्र धिरक पा
२३० ले कापालकस्य कुलल्लमस्ति मंत्रः किंनुताः स्फोटं खंडं प्रजानयति किं वितर्कैः साध्यमर्कस्य विवं १ कस्यापि
230 मस्तावले विरविवत्तयोदयाद्रिचूडे भिमखत्मकलबंदत्तयाच सायं संध्याप्रहृत्तहरेहस्तंगढ़ो यदंकास्य नील
हृषेव समलक्ष्यत नाकलक्ष्मीः २ रत्नाकरस्य अनुराग वतमपि लोचनयोर्दवुतं वपुः सुखमतायकारो
निरकरणपरविसमयेनं तवसुवियक्रालपादयारदिगणिका ३ मात्यकेवः विलोकासे गमरागं पश्चिमा
यां विवस्वतः कृतं कृष्णं सुरगुप्राख्यानहितार्थीवित्रैर्षेया ४ संध्यारागरुषिरारुणासारान्निः यपान्तरवि
मंडलमध्ये कूरकालकरवाल विलूनं वासरस्य सहसैव शिरोनु ५ महोपमस्मोः परियंततिथियेयानि
धोपतंगः मरमिकुहामुदरे भ्रमत्तम्देगः उपवृनसरूकोटरविहंगस्तरुणाजनैष्यशनैःशनैरनंगः ६ क २३०
स्यापि कृतोपकारं प्रिवध्रुकमर्कमापृक्ष्य हो नाम्बुमधःस्यतेतं ७ नीवमत्नानलिनीव प्रनिनिमीलिती

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मंतुरुहेस्तृणानि ७ नोजनरैंद्रस्य नोरर्विनेचतमोनतमोशोनमत्रुतिर्येह गरोनचसंध्या पाहृशप्र
घमतः किलेसरहेत्ताहृगेवभुवनेश्विय सप्पे ८ कस्यापि मैरंध्रीकरक्तहृयहृकशरात्तारा घ्निः सं
चरहृती सचित्तसंधिः सोह्लसलीलानिधिः चारस्त्रीजनमत्तुमानशापनः संन्नहृदयभास्तुधः श्री
खंडइवधौतसोव शिखरोरम्यः गतणोचतेते ९ कस्यापि विश्लेषाकुलचक्रवाकमिथुनेत्रुस्त्रस
माक्रंदितेकारुणयादिवमीलितास्तनलिनीषुस्तंवभिन्नेगतेशोकेनेवदिगंगनाभिरभितः श्यामाय
मानैर्मुरते निश्वासानिलधूमचृतेयइवोद्वीर्णोस्तमोराज्यः १० कस्यापिभुविरीतिपरितप्रसिद्धभा
जिप्रकटिततेजसि दुर्जेयकशानो निर्जित्यनिकुरंबमस्तवेल्यामतिकरवान्निरुधसरोजवंधः ११ वि
ल्हगास्यमहद्रिःशेषस्तमसामभिदुतेभयोप्यसंस्फुटमूटमाति भ्रमन्नक्षितौ प्रदीपवेषेराग्टहेग्टहे स्थि
तोविषंग्रदेहैवहृदेहभास्करः १२ मेदस्य अयपचक्रवाकावस्थारमानेचक्राखेविहीहतोपिहृदयेयवरोन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नत्मकवृषाणा स्वमागमस्थ रवध्याने कृतोतं स्थिरं सांच्छायामवल्लोकवारि सिगलत्को मेवेक्ष प्रियां मांस्यां
२३१ नस्तद्दपचेदनापरिगतः कृशङ्मनेसांग्रनेकस्य १३ एकेनाक्ष्णा प्रविततरुषा वीक्ष्यते लवमानं भा
231 र्विंजलवविलुलितस्तिनेनापरेणाश्व कांते अन्हःक्वेदह्यितविरहागशोक्तिनीचक्रवाकी हृष्टः संकोणोस्तु
थंनिरेमोनत्तकोवृषमगात्त्व १४ चंद्रकस्य नो मौनोराणोरम्भ्रयतिरोति । कस्तां विक्तां सम्यातं तनेनाकिं चिक्रम्यति
निश्चलेनमनसापयोगीवमुक्तेकरागाः स्वांछायामवलोकनकूजतिपुनः कांतेनिमुग्धः खगोधन्यास्त
नुवियेनिवृत्तमदनाविक्लृतः स्विनाः कामिमः १५ अपातियाजिष्णमुरेवजलेप्रयातियपांकुरं चवि
च्छिनोतिमन्ननौतियसं उन्मत्तवभ्रमतिकूजतिमुत्तकेटकोनात्वियोगाविधरोतिशिचक्रवाकाः १६
भंत्क्वाभोजकुंनभंत्केकुटिलविसलतांकांचिमिद्दोवितः कोनाराकास्तपार्तः पिवतिनयपसां विष्णुषः प २३१
ञ्चसंस्थाः छायामंभोरुहाणामलिकुलशबलांवेत्तिसंध्या प्रसंध्यां कांताविश्लेषभीनुर्दिनमपिरजनी

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मग्नेन चक्रवाकः १७ भित्त्वेकापि गतेन सरोरुहवनेव हानने ल्लामृतिं कृंदन्तस्य मरेयवी स्मरयित्रा किल सं
रः सारसं च क्रोगेन वियोगिना विसलता स्मादिता नेष्ठितावक्रे केवलमगेलेव निहिता जीवस्य निर्गच्छ
तः १८ वापीतोपं तटरुहवनेयपिनीपपत्रशय्यां च दालोको विकच कुसुदामोदरूपः समीरः पत्रैर्नैते प्रि
यविरहिणो दाहिनस्वक्रानामस्तत्रोपायः कइव भवतु प्राणसंधारणाय १९ केषामप्येते इति शार्ङ्ग
धरविरहिविनापांसंयोगशृंगारेस्मर्यास्तम न चक्रवाकावस्याख्यानपुरि चेद्रः अत्र चन्द्रमा वर्ण्यते पिदध
तितिमिरे समस्तलोके प्रलयमेता विनिभ्यस्तो ध्वनिर्म्ले व्रजतुहुगणोवलक्षोरोचिर्वह विषफेनसमह
नुस्वनृपः १ शार्ङ्गधरस्य काकोलः कलकंठिका कुवलयं कान्ते विनाकर्दमं केसारिः कवरी क्रोर्पपालति
काकुसूरिकाकस्तलं कालिंदी कषयपदकेकारिघटाकामारिकेदस्पुलोपसेतकरदाभवंति सखिनहं
दविनिद्रनमः २ कस्यापि लुंपती वनमोगानि वर्यतीवांजनेनभः अमस्यरूषमेववदहिनिफलतांग।

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ता ३ त्रिविक्रमामित्युपेंद्रयो । अकिंत्यानविशेषस्य सर्वतेजोपहारिणः स्वामिनो निर्विवेकस्य तमस
२३२ श्च किमंतरं ४० अर्वेंतिच्च स्मेरणाः इदं तमसि भीषणाभ्रमदुकूलमांसलश्यवलबहुमेघतमः ५
२३४ सर्वत्र वासुदेवस्य किंभूमो परितः स्फुरत्ति करिणाः कस्त्वरिकापारसैः सितकः किं निखिला दिशः कि
मिखिलेक्षितमषीभिर्नभः किं व्यासंभुवनं समस्तमपि च श्रीकंठकंठविषाकालिंदीजलकांतिभाजि
निविडो जातंधकारोऽधुना ६ कस्यापि संघः सांद्रमुसलो विलुप्तककुभः स्निग्धद्रुनीलेंद्रचयामीलन
मुष्मा निरंतरमिलज्जीलोरमस्थ्यासिन्तः एते का किलकामपकालिमद्रुतोलेपंतिहारिं द्रशोरुल्लि
द्धाजनयुज्जमेव कनुचोभीमास्तमाप्रक्रमाः ७ स्यापि चिन्वतबोरविकीर्यितानि घटयद्रोहीसुरवक्का
मिनं नवचारनेरावृत्ताघनोत्स्वरसोनेर्थाजीवीरात्मनां कुर्वनेन्काममकृशानुतप्रमनसागस्तांगना २३२
संगमं द्रष्टुलोकाकिलकाककंठमलिनं ध्वांतसमुद्रं मतं ८ कस्यापि काश्मीरगौरवपुषामभिसारि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कारागामावहरेत्वमभितोनुचिमंजरीभिः एततमालदलनीलतलंतमिस्त्रंतमेमहे मनिकषोपलनोंत
नोति ६ जयदेवस्य इति शार्ङ्गः धरस्य योगसंगांरेतमोवर्णनपरिछेदः अथाभिसारिकासंवारक
यंनेक्रश्चस्थितामिकरभोतुघनेनिशीथेप्रार्णाः प्रियोवसतियत्रमनः प्रियोमेएकाकिनीवदकथं
नविमेषिवाल्लेनसस्तिसंस्थितशरांनदनः सहायः १ गोविंदस्वामिनोविकरनितवायायवानोभ्र
तमुरवीप्रवद्दतिलकांतोयाम्बनीलांशुकामेघानांतिनदेन्नभीनहृदयागत्वाप्रियस्यालये द्वारेनेछ
तिलज्जयाप्रलपितंदेहीतिचर्चाहतायादौनूपुरकेदुमप्रतिहतोमासंशयंती स्थित ३ कस्यापिपुरा
रोशमभिसरंतीयथिस्खलंतीसुपिछिलेमधाअवलंवनायचारांधारासुकरंप्रसारयति ४ उरसि
निहितस्तारोहारः कृताजघनेपतेकलकलवतीकांचीपादैरणन्मणिनूपुरौ प्रियमभिसरसेवंमुरसे
लमाहतडिंडिमायंदिकिमधपरंत्रासोलंकटादिष्वसे ५ अगंटस्यामार्गेयेकचित्तघनांधगमसेनिःशादंस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चारयागंतयाघमयांप्रिस्मवसतिमुग्धेतिहत्वामिति आजानू घ्नतनू पुराकरतलेनाच्छाद्य च नेत्रे भृशं
२३२ 233 कष्टेणापपदस्थितिः स्तुमवनेयं पानममस्मति ६ अंभोजास्याः पुरवनलताधाम्निसंकेतभाजश्चे
तोनाथेविरयतिभ्रंशंमोहेनिद्रांगतायाः स्वच्छंनाभीहृदवलपितंकान्तलोभजालंतायभ्यांसा
पिबतिहरिणीविस्मयंचप्रयाति ७ कस्यापिज्ञातंज्ञातिजनैःप्रच्छन्नमपशोहृगंगाधीरतारस्का
न्तैःप्रतिपादितोपिविनयःसाध्वीपदंप्रोज्झितंलज्जावाभयलोकसाक्षपदनःकलंकःकुलेभूयादह
तिकिमन्यदस्तिपदसाचघापिनागच्छति ८ नायातःसखिनिर्दयोयदिशठस्त्वंदूतिकिंदूयसे
स्वच्छंदंबहुवल्लभःसरमतेकिंतत्रतेदूषणं पश्याद्यप्रियसंगमायदयितस्याकृष्यमाणंगुणैरुत्कंठार्ति
भराद्विवस्फुटदिदंचेतःस्वयंयास्यति ९ जयदेवस्य चक्रोद्दुर्जनोऽयंकुल [illegible] विषमेपति २३२
मिष्टान्वेषोभ्रमणायवचनंहृतःपरिहरंत्रतःकाचिन्मन्दीपैदितसंकेतगतनायेगृहाद्गाढंवारंनिरगमदस्पृष्ट्वावि १६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शद्याप्राविशद्या १० छिद्रान्वेषणातत्परः प्रियसखिप्राणेशालोको कनाराक्षिप्तापि चनां घकारवहा
लागंतुनतेयुज्यते मामेवं सखिवल्लभः प्रियतमस्तस्योत्कादर्शीनेयुत्काय तद्विचारणाय दिभवेत्वे
हायदत्तंजलं ११ मेरुं निघहिवरगाणायुरिधेहिवासो नीलंपिधेहि वलयावलिसम्वलेन माजल्पसा
हिनिशीरस्वचंद्रकांतदंताशवस्तवतमोयुयंति १२ केषाभ्यां तोदुलिशाङ्गे घर विरचितां योपक्षातां
सयोगश्रृंगारे अभिसारिकासंचारकथनपरिच्छेदः अथचंद्रोदयवर्णनं उदयतेटांतरितमियं प्राची संच
यतिदिग्दिशानायवमियांतु ताम खेन प्रियमिव हृदयस्थितंस्मरणां १ अहषेसा चय मन्मथवा
हिनीयरागः किमयिजीवतितु दृष्टस्थूरत्नात तिमिरसञ्चावकोरकूरंकुल्लेटाके लिवनीदवानला
विः २ कस्यापि मृगयष्टिकवभूद्दहनः शनकैर्दृष्टेन्निशाकरोलोकः कुमुदस्य चाघहतां व्यसन
नुविश्वकृचाकानां ३ छेदमंदमतः कुसरनाश्चेनकामिनीगंडयोस्तुना नेत्रानंदेनचंद्रेणमाहेंद्रीदिगलंकृ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ना ४ भगवतो व्यासस्य हंसो यस्या राजति पंकजस्थः सिंहो यस्या मेदुरकंदरस्थ वीरो यस्या दर्पितकुंजरस्थः स्वं
२३४ देवि विभ्राजतयांवरस्थः ५ दान्तीकिकवेः यशैपावेति वियोगिनां दिनमणिः शृंगारस्सामणिस्ता
234 रो मौक्तिकहारनायकमणिः श्रुद्दक्षो शन्दज्ञा मणिः श्रौतानंगभुजंगमस्तकमणिः केदर्पसोमं तिनो काची
मध्यमणिश्च कोरपरिषच्चिंतामणिश्चंद्रमाः ६ कस्यापि स्मरांगो यं घनेगगनजलवेः फेनमतुल्लं सितछ
त्राकारं मदनन्नृपतेर्विश्वजयिनः त्रियामारामारामायामलयजविशेषप्रतिकृतिर्जगद्दृश्चाद्दर्माणा
णिमुकुरस्तन्मीच विमलो ७ शार्ङ्गधरस्य व्योमाकाशवापी सितपुंडरीकं शोणोपलं मतस्य यसायकानां प्र
पेयाहितसादरमुत्तला सिसंध्यागनाकेंदुकमिदुविंधं ८ कस्यापि ॐ कारो मदनद्विजस्य गगनक्रोडे क
दंष्ट्रांकुरस्ताराभौक्तिकमुक्तिः यतमसस्तवेरमस्याकुशः श्रेणीरार्गलकुंचिका विरहिणी मर्मछिदाकर्ते २३४
ऐरावतावारचधूनस्वप्रतिरियं चांद्रीकलोज्जृंभते ९ कस्यापि त्रिनयनजटावलीपुष्पं निशावदनस्मितेग्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हरिकिशलेयं संध्यानान्तो नीतेवनसंस्पृत्ते तिमिरमभिदुरं व्योम्नः श्रृंगं मनोभवकार्मुकं प्रतियदिनवसंदेशविं
वंसुखोदयमस्तकनः १० फलतुहन्तिमाः स्वैरं कैरवकोरकान् विरलयदप्रनामनोहोलयन्त्वंभोजा
निनिमीलयन्नष्टगहृशांमानं समुन्मीलयन्नज्योत्स्नांकरदलयन् दिशो घुवलयन्नंमोघ्यिमुद्वेलयन्को
कानाकुलयन्स्तमः कवलयन्निंदुः समज्जृंभते ११ कस्यापिएष स्वर्गेनं रंगिरीजलमिलहिंद्युति
रंतरद्युतिभ्रेशपद्राजतं कुंभविभ्रमधरः शीतांशुरभ्युद्यतः हंसीयत्समलांबुजो यलिलसहिंडीर
पिंडीयतिस्फारस्फाटिककुंडलीयति दिशामानंदकंदोयति १२ शंखधरसपुरंदरहरिद्वीकुरु
रंगतेसुधास्वितस्तुषारकेसरी गगनतरकाननेगाहते मरखनखरत्रुटितिमिरकुंभस्थलोच्चलन्ता
नाक्ताकयटकीर्णमुक्तागणाः १३ कस्यापि उपोढरागेणविलोलतारकं तथा गृहीतं शशिना निशा
मुखं यथा समस्तं तिमिरांशुकं तया पुरोपि रागाद्गलितं न लक्षितं १४ पाणिनेः स्वंधकारमलं जग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सन्ते मोहकारिभ्रमभ्रमति नितुशान्उज्वलंजटरमोषधीयते रंजनासमभवन्नतः प्रियो १५ कस्यापि अथवापि
२३५ पिस्तनशैलदुर्गे विषमे किं मानिनी नोहृदि स्थातुं वांछति मानराय भ्रूगिति क्रोधादिवाल्लोहि
९३५ तः ३ घहरतरप्रसारितकरः कर्षत्यसौ तत्क्षणा स्फुजत्कैरवकोशनिसरद्लिश्रेणीकृपाणं शशी १६
कस्यापि इंदोरेककलो यंत्रुइंगोद्रुतं मरुद्धे निर्धृत्तायाः स्थाना मिव तुच्छमेतत्कलंकत्रूपेणयवि
रामति १७ सप्त यादित्तकेतकोदरदलश्रेणी श्रियं विभ्रती येयं मौक्तिकदामगुंफन विधौ योग्या
छविः प्रागभूत् ३ उत्क्षेप्या कलशीभिरंजलिपुटैर्यो सा मृणालीकुरैः पातव्या च शशि न्यमुग्ध विभवैः सा
वर्त्तते चंद्रिका १८ रात्रौ नत्रसकैरवं कमहरे शृंगारहे स्वागौराद्धिको तामुकुरे चकोरस्य हृदि श्रोटत्तुसा
रत्विषि कर्पूरेः किमयं परि किमलय जैरालेपिकिं पार्देरस्फालिस्फुटिकोपलैः किमघदि धावा पृथ्वि राम
व्योर्वर्षः २० कयोलेमाजीरोयपयइतिकरान्तैविशशिनस्तज्जं छिद्रयोतानवि समिनि करोसे कलय २३५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ति एतांतेनतल्पस्थानहरजिवनिवाप्यंशुकमितिप्रभामतश्चंद्रो जगादिदमहोविलसद्वयपति २१ मासस्यकेला
साधितमद्रिभविटपिभिः श्वेतायत्रायितंमस्तके नदधीयितंजलनिधौदुग्धापितंवारिभिः मुक्ताहाल
तापितंप्रनतिभिः शंखायितंश्रीफलैः श्वेतद्वीपजनायितंजनपदैर्जातंशशांकोदये। २२ त्रिविक्र
ममहस्ताममल्लिकामालभारिणः सर्वांगीणाईवंदजाः क्षौमकृपानलस्यं तेज्योत्स्नायामभिसारिकाः
२३ हरिडेकवेःकुसदेश्व विकभातियतितास्वेद्रश्म मः श्वातिप्रकशीलपुकुलेष्विव समन्दहुयः २४
ख्यानावयं समकयाम धकाशावृतांश्चेन्दुः प्रसारितकरो द्विजराजराजः चास्तन्समस्तमागमकृतोसपु
नहिंतीयामाभल्कलंकइतिसंकुचिता नलिनमः २५ लक्ष्मीकोडगलदागांत्रनिधिवलग्रहंदध्योरणोदिग्वधू
नांखंशपामालतायास्त्रिभुवनजयिनोमन्मथस्यातपत्रं पिंडीभूतंहरस्मितममरसमसन्नितपुंडरीक
म्लगाकोज्यातन्नापीसमूहापीजयति सितवृषस्तारकागोकुलस्य २६ कालिदासस्यमानिनीजनविलो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

चनयानानुसृगाप्यकलुषान्वतिगरहून्नमंदमंदमुदितः प्रययौ ससंभीतभीतइव शीतमयूखः २० भा
२३६ रवी इतिशार्ङ्गधरः समेगगभ्यंगारेचेङ्गोद्ययवर्णानपरिछेदः चूष्यापानगोशीवर्णनं हृष्यतेपानगोष्ठीसु
236 कांतेचूत्र्यागतंमकुसुम रेसदायगासावयस्तोराङ्गरिवैहुनाः क्षेमेंद्रस्यपीतस्तुषारकिरणोमधुकैनेव
साहेमंतः प्रविश्यचषकेयतिविवर्तीमानांघकारमपिमानवमीतनस्पनूनविभेदयदसौप्रससा
हृसघः रत्नाकरस्यप्राप्यतेगुणावुनापिगुणानांव्यक्तमाश्रयवशेनविशेषः ततथ्याहिद्रापितानतदृत्तं
व्यानशेमकरस्यातिशायेतमारवेः सागासिप्रियतमेक्षतकोपात्वद्विगुमयतितेपिनमुष्णासेवमघपरि
लुसद्विवेकातंतषैवयसितोयवातिस्म ३ नयजितःपिप्रियापममस्वयंमुमुखखासवेदीहिमेतनतत्पज्ञहुह
तेभभजभाजनेकांचनंइतिस्खलितजल्पितंमदवशमलुरंगीहृशः पुरोहसितहेतवेसहचरीभिरव्याप्य २२६
तः ४ कस्यापिहावहारिहसितंवचनान्याकोशलंहृशिविकारविशेषाः वक्रिरेमदशमजोरपिवधाः कामिने

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वतरूपेण मदेन ५ माघकवेः मूर्तिमंतमपि रागरसौघं नेत्रे समर्पितमरस्मरवक्राः श्चंगनासव्वभिषेणनन्दा
नीमासियंतहृदयेषु युवानः ६ जयमाधवस्य इति शार्ङ्गधरसंयोगशृंगारे यानगोष्ठीवर्णनपरिच्छेदः य
थप्रियचाटुघृतकोऽपस्मरतप्रशंसामुग्धेध्यानस्कृताकेयमपूर्वृतवदृश्यतोपयाविथ्यासिवेजांसिमुरसो
खेनसायकैः १ कस्यापि कस्मात्जेनानुरक्तापि दृष्टिः कर्णावलं विनीयातितिनिःश्वसिनीयं तुकस्यते कल
भाषिणि २ दंडिकवेः स्मितपुष्पोद्गमोयं तद्दश्यते घरपल्लवे फलेन यानेषु ध्याक्षिवक्षसः सौमेमयश्यतः
श्रीहर्षस्य हासेकृतागसि भवेदृष्टिचित्तः प्रमृणांपादपद्महारहवसंहरिनास्मिदृष्ये उघत्कटो रपलकांवि
तकं कागृयोवि घतेनवयदं ननुसाध्यथ्यामे ४ कस्यापि वंधकृत्गुतिवांघवोयमघरः स्निग्धामधूककुविं
गडिवंडिककालिनीलमलिनश्रीमोचनेलोचने नासांतेतितिलप्रसूनपदवीकुदाभदेति प्रियेप्रायस्तु
त्सुखसेवयाविजयते विश्वस्य पुष्पायुधः ५ जयदेवस्य तरंगयदृशोगरोरवयनेघर्मिदेरवरे स्म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२३७
237

गोवपुरया रूपणस्य शतुकांचनेकालितो स्फुटीकृतुद्रुहरुदं सुजनुविद्रुमः श्वेतताम्रं च यमखं मना स्ववृत्तलक्षि
तस्थेद्रमाः ६ राजशेखरस्यापूर्व प्रमादि स्तुतवा न नीयां कुरंगलत्स्यव स्वगा क्षितिलक्ष्मीरकाय लिखा
क्षत एवमन्ये शापांकयंके रुहयोविरोधः ७ हर्षस्य श्रय धुतक्रोडा श्याश्लेषस्तंवनरतोत्सवभूषणाणि क्री
डाहुरोद्दरयरणः पुनिम स्तेनगः भोगः सपद्यविजये चपराजयेव सूनोमे नस्तदपि वांछतिजेतुमेव
८ मुरारेः चयघृत जितोधरयुम्बविद्याविशेषो सितनखुडनादाधिकेषु वस्कोभवानितिमन्यया कोपां
वितन्मूलनासघः खिन्नकरातकुतलपरायलीकृताः पश्यतेमुग्धाक्षीयुति क्लस जत्कृतवतीघृतेपि
यन्त्युज्जिने ९ गोपादिसमागतालिगनपूर्वमेकमनयाघृतेजितेचुंबनं मेत लिकिचिमशिरस्याहृतमयुनीग्रस्या
पितंचानयानेतत्राह गिदंनतादृशमितिप्रस्तूयेणचक्रमेघ्येनोश्रुंवनमेकमेवबहुघारा त्रिगीतोवन्नुते १ २३७
द्वीपकवेः आश्लेषप्रथमं क्रमेयाविजितेहधेधरस्याधरोनर्मघृनविधायपणंप्रियजनमोकांतोपुनः स्मृक्ति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ध्वंतर्हासनिरोधसंभृतरसोद्भेदस्फुरद्गंडया खैरसारिविसारणाय निहितः स्वेदांबुगर्वोत्करः १२ अथ स्मरतप्रशं
सां स्मरते च माधोव माया यत्र न लीयते ध्यावेनापि हि किं तेन किं तेन स्मरेणेन वा १३ कापि यत्र
नमदनविकारसंभ्रावसमर्पणं च यात्राणं तस्मिन्नुद्धृतमावेयस्य कर्म्मणि १ शाव श्वरज्ञंते १४
प्रति स्मरासमल्लसन्नवकालाकसोपचितः नैयाकरहि लोकनेयदिग्ज्ञवासितवास्तिकोन्नहं लं
विलोकयत हासखेस्मरतसेगालोकनेत्रहस्वद पित्तामुखे निविडकेवुकोत्तायो १५ भद्रसोमे
श्वरस्य संदष्टाधरस्य लब्धा किंतुहस्ताग्रमाकचतो मामामुंचेशठेति कोपवचनेन नितिनमलताः
सीत्कारांचितलोचनासपुलकोपेयंचितामानिनीपीतं जेनेरमेतनामानिनीपीतं तैरमेते अमाव
मथितोमूटैःस्मरैःसागरः १६ अमनूकसमइतिशार्ङ्गधरः संयोगश्रृंगारे प्रियचाटुघतक्रीडासुरत

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रशंसापरिच्छेदः अथ नववधूसंगमे सखीवाक्यं नववधूसुरतारंभक्रीडारक्षामालिकुर्यावालेवहृयाकि
प्रयोजनं अवगुंठमाविशं भावेतो कुचग्रहो १ कस्यापि मा गाः कातरतां नरेन्द्रतनये त्रालम्ब्य शौर्यं स्थिर
मतास्थिः स्पर्शं स्थिरय पल्लिकं त्यजयगांति श्य त्कुचोमा हणुनीचोक्तं ददनिं व भ्रमुष्टिं पुगलं पीडांसह
स्वस्तरांहुवीणामदता न लेश विहिता धात्रा त्वमाधाहु निग्रहः कथ्यापि नीरं ध्रंप रिरंभ्यतो प्रियतमोम
य सरागं अते तद्द्य ढं क्रियतेयद स्यन चिरं रखा हल्क रैस्तयते स रखा मुग्धवधूर सौ रतिवि धौ यत्नेन सा
शिक्षिता निर्भ्रांत गुरू गणेशनः शांत गुणांयं चेष्टगण कारिता २ रुद्रस्यत न्वीवावा म्हदुतनरीयं
त्यज्यतामत्र शंका दृष्टा काचिद् भ्रमरतो मंजरीमज्ज मानात स्माद्देशा रहसि भवतानिर्दयं पी डनीया म २३८
हार्क्रीता विसृजति रसं तेसुधाक्षिः समर्थ ३ मंहाकूंताछंदः विकटं चितेवायाः अथ नवनवव

राम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

घूस्सुरतारंभक्रीडा दृष्टा दृष्टिमचोरस्तानि कुर्हते नालापमाभाषितापाय्यां वांयपरिहमतिष्ठनिवलादासिंगितावेपते
निर्यांतीघुसखीषुवासभवनान्निर्गंतुमेवेहेतेबालावामतयाप्रियसनितरांप्रीतैनवोनवोढाभवत् १ श्रीहर्षस्पय
टालग्नेपतीनमयतिमुखंजातविनयाहषस्तेषंवांछयपरितिगात्राणिनिभ्टतेनशक्तोसारख्यातुंस्मितमुखस
खीदत्तनयंनाह्रियातास्पत्यंतः प्रथमपरिहासेनववधूः २ अम्मकस्य आंसोल्लूपड्कूलयासरभसंयू
ढोभुजाभ्यांस्तनावाकृष्टेजघनांशुकेकृतमथः संसक्तमूरुद्वयं नाभीमूलनिवद्धचक्षुषितयोव्रीडान
गांगपांप्रियेदीपः फूत्कृतिवाततवेपितशिखः करोतोत्पलेनाहतः ३ करोमिस्त्वस्य विरमनाथविमेव
ममांचलेशमयदीपमिमंसमयासखिइत्तिनवोढवधूववनैर्युवामुदमयाददिकंसुरतादपि ४ उद्भसुंव
नेबुपरिवर्त्तिताघरंहस्तरोधिरसनाविघट्टने विघ्रितेछमपितस्यसर्वतोमन्मथेंधनमभूत्प्रधूरत ५ कालि
दासस्यासमाकृष्टवासः कथमपिहठात्तस्यपत्तिन्नदाक्रमाहनुर्हहुंजहरशरगोरंमगदृसः तयाहाविहृत्वामहतिम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ग्र॰ गिदी पेति पुराणू यानिहत्हूहस्ताभ्यांहशिति निजनेत्रोत्पलयुगं ६ कस्याश्चिल्लानीताया पार्श्वमुखमभिमुखं नैव कुरुते
२३८ कनानामूह्वानं हरति वहमश्रुं कनविधिंहदि हस्तं हस्तं सि पतिगमनारोपितमनानवैटाद्योटारं स्त्रस्वयति च
२३९ संतापयति व २ कस्यापि इति शार्ङ्गधरः संयोगश्रृंगारे नववधूसंगमे सखी वाक्यं नववधूस्तरतारं स्त्ररवयति
चसंतापयंति व २ कस्यापि इतिशार्ङ्गधरः संयोगश्रृंगारभक्रीडा परिच्छेदः अथ सुरतकेलिकथने आत्तालं
रेराविश्लेषः प्रियो मालिंगतामममारिवह्न किंनसरिन्नाथोरोमाचः किंनपहृतः १ कस्यापि अयातेद
पितेममोरयशनैर्नीतेकथचिद्धिनेवेशगच्छा यगमाज्जडे परिजने हींकियाकुलितिदृष्ट्वास्मीतमभिधा
यसत्वरतरं व्याधूपचीनां शुकेंतन्चैगयारातिकातरे रामनसानीतः प्रदीयः शमं २ अभुक्तपुरापस्याभजं
मास्तस्यांतं कृतकपटकंडूतिपीहितं स्मितं याते गेहाद्बहिरवहिरवहिताली परिजनोपि यास्यपथं त्या एम
: स्मरा रार साकृतस्तभगं सलज्जा लज्जापि व्यगमहि वहरेमगहृशः ३ जयदेवस्य विरविराहिरागरिसतुं २३८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दात्तथोकृत्तगात्रयो नैवमिव जगज्जातंभ्रयम्निरात्रिभिर्नंरतो: कथमपि दिने दीर्घे याते निशामविहतयो: प्रसर
तिकया वह्नीपूर्णो यियानतथारमि: ४ गाढालिंगनवामनीकृतकुचप्रोद्भिन्नरोमोद्गमा सांद्रस्नेहरसातिरेकवि
गलत्कांचीप्रदेशांवरा मामामानदमातिमामलमतिस्मा मा क्षामा मा सरो ।। आपि निस्त हा किं नु मत्तानु किं मनसि मे
लीनाविलीना नु किं ५ भ्रमहकस्पते दृशा सपदि मीलिते दृशानरोविषा निर्गते करेणा परिवेपिते वल्लवल्ल
यमालया क्रंदिते प्रियो ण हारिलीदृशां दृशानरेव भ्रमानेधरे परमसनकातरा: किम्नु न कुर्वते सा धव: ६
कस्यापि वर्म्मिलो भंग मेत मविशत्तु स्तिलक: केशपाशांधकारे यत्रालीगंडयोलीसजनु च विवरे कर्णयोर्ग
नुकामावामा या: कोलदंतनस्तत ननि सहने त्वेक एवाधरे सौवीर: कामाहवेस्मिन्निति वदति च लग्नपुरका
राभंग्या ७ भानुपेदितस्पर्शीभूर्यासंपमिव: पयोधरभरे रागार्पित: पाणिज्जै राविद्धो दरानै: क्षताघरबुट: श्रो
णितटेनाहत: हस्तेनानमित: करे धरस्तु धास्यं देसंमोहित: कांत: कामपि तत्र प्रिया पनदहो काम ।

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा॰त्र सा वामागतिः ८९ ईषन्मीलितदृष्टिमुग्धहसितं सीत्कारधारावशादव्यक्ताकुलकेलिकाकुविकसद्दंतांशुधौ
२४० ताधरं श्वाससोत्कंपपयोधरोपरि परिष्वक्तं कुरंगीदृशो हर्षोत्कर्षविमुक्तनिःसहतनोर्वन्मोधमत्तानन ९
९६० जयदेवस्यैतौ रतरभसनितान्तंकान्ताकुचांतलर्दमलरुणश्रांतानाभिदेशोप्यधोपि स्मितमकरमुखीनां ह्रीणाते
त्रीणमलमधरमधरमध्रुवधूनां भाग्यवन्तः पिवंति १० वाग्नूपुरश्रणाहृतं रतेकामिनां हरनि मानसंयथा
नो तयामधुरगीतवादितेकेकिचातकपिकस्वनाश्चपि ११ शार्ङ्गधरस्यैतौ नेषावेगमस्तुतरतनुत्लावकी
नेविषोडसक्कामोनेचपलनितरां वेदर्यैदीवराक्षीइत्यभ्यासेविदधतइति प्राणनाथस्यगत्वाकर्णो
यांतंनिभृतनिभृतनिभृतंनूपुरंशंसतीव १२ मूर्त्तस्यामिनूप्रभोप्रियगृहाणपरिष्वजस्व किं किंशठो
स्यकरुणोसि मुखोत्थितोसिहाकुरुव यस्यलमलेविरमेतिवाच स्त्रीणांभवंतिसुरतेप्रणयानुकूलाः रम
१३ कुमारभट्टस्य स्विन्नमंडलमेदंवविगतितं सग्नारतम्मः प्रागेवप्रथमानकेतकशिखावातायितंचस्थि २४०

तेशांतं कुंडलतोऽर्ध्वं कुवलयद्वंद्वं तिरोमीलितं वीतं विद्रुमसीत्कृतं न हि ततो जातं किमासीदिति १४ कस्या
पि मतेभकुंभपरिणाहिनि कुंकुमार्द्रे कांतापयोधरयुगे रतिखेदखिन्नः वक्षो निधाय भुजपंजरमध्य
वर्ती धन्यः क्षपां क्षपयति क्षणलब्धनिद्रः १५ भर्तृहरेः इति शार्ङ्गधरचितायां पद्धत्यां संयोगशृंगारे सु
रतकेलिकथलिकथनपरिच्छेदः विपरीतरतक्रीडा तत्रास्ति कापि यन्न मन्मथभवस्य शक्तिरप्रतिहता भुवने तथापि हि उ
द्वृत्तपीवरपयोधरमंडलायं वलांतिपन्नुपरिभ्रमदाभ्रपीहा १ शिशिवर्द्धनस्य पतनत्वोरसि सततं रपिताधम्मिल्लम
ल्लिकानिकरतरसरभसकृतचयग्रहल्लुलितालकावल्लरीगलितः २ वाणभट्टस्य प्रशांतं नूपुरारावे श्रूयते मेख
लाध्वनिः कांते नूनं रतश्रांते कामिनी पुरुषायते ३ कस्यापि प्रारब्धे रतिकेलिसंकुलरणारंभे तया सा
हसप्रायं कांतजयाय किंचिदुपरि प्रारंभि यत्संभ्रमाश्रिखिन्नायमकठिनदीशिथिलता दोर्वल्लिरु
त्कंपितं वक्षो मीलितमक्षि पौरुषरसः स्त्रीणां कुतः सिध्यति ४ जयदेवस्य वलात्कुवस्यात्कुलकेशपाशंलि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३

शा॰प॰ घन्मुखेरवीकृतमंदहासो पुराण्यातिरेकात्पुरुषाल्लंभे तेषुंभावमे भोरुहलोचनानां ५ कस्यापिमुग्धे तव वास्मि
२५१ दपिता पुरुषो भवत्वं किंपुरुषो भवतमित्युक्तयानहि न हीति शिरो विधूय स्वस्मात्धरात्मिपकरे वल्लयेसि येसा
251 वाचं विनाभ्युपगमः कथितो मृगाक्ष्याः ६ कस्यापि कृषिताम्रलाक्षः कविदरमुरुपंकांकमलिनः कलिचूर्णी
हरीष्वक्वचिदपि वसाततत्व पटः वलीमंगाभोगैरलककपतिते कीर्णकुसुमास्त्रियः सर्वावस्थाकथयपतिरतं
प्रच्छदपटः ७ कस्यापि ईषत्कंपय योधायं गुरुकरी प्रोद्यमहारामुत्तंसिविघनालमनेकहास्यसरसं संभ्रमं
मध्ये वारंवारमुरः प्रहारस्तुभगसंदस्पमाता धरं किंचिद्दूत्वा नितंबदेशे नखरं यत्सोरं तं से वृते ८ श्रीशिवदास
देवानां अलोलाभलकावलीसकुसुमां विभ्रल्लस्तुं कोउलं किंचिन्मृष्ट विशेषकं तनुतरैः स्वेदांभसः शीक
रैः तन्व्या यत्सुरतांततांतनयनं वक्त्रं निषेसमयेत त्वां पानु चिराय किं हरिहरब्रह्मादिभिर्दैवतैः ९ अमरुक एम
स्य इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ संयोगशृंगारे विपरीतरतक्रीडापरिच्छेदः । अथ पस्तुरतनिवृत्तिः २५१

शांतेमन्मथसेगारेरणाम्भतोसत्कारमातनवतीवासोदांज्ञघनस्यपीनकुचयोहारं क्रतौकुंडलो विवोष्ठस्य
चवीटिकांसनयतायम्यांरणात्रपुरोदृष्टालविनिकेझ्याशानिवयेपुत्कोहिवंघक्रमः १ कस्यापिचालोलः
केशपाशस्तरलितमलकैः स्वेदलोलोकपोलोलिष्टाविंवाधरश्रीः कुचकालशरुचाहारितहारयष्टिः कां
चीकांचिद्गताशांस्तनजघनपदंपाणिनाछादसंतीभूयाहीनापिकाचित्प्रियहृदयमहोप्रीणयत्येवमु
ग्धा जयदेवस्य नेपथ्याद्यपिराजतेहिनितरांव्यालुप्तभूषाततेःसंभोगश्रममीलितविजयिनेचलैःक
टाक्षादपि गाढलिंगनकौतुकादपिनवंदोर्वल्लिविश्लेसनप्रीत्यालापरसाहप्रियतमेमौनंकुरंगीदृशः
हरिकरस्यकरकिशलयंधृत्वाधृत्वाविमार्गतिवाससमसौक्षिप्यतिसमनोमालारोधंवहीयपिरवांघ्रातिस्यण
यतिमुहुःयमुनेचैविहसमसमाकुलासुरतविरतौरम्यातन्वीमुहुर्मुहुरीक्ष्यते ४ सुरतविरतौव्रीडावेशाश्र
मश्लथहस्तयारहसिगलितंतत्वापास्त्र नवारितुमक्षमकंरनिरसज्जंडेरंगेविघातुमशक्नयाप्रियतमतनौ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

को॰ कु॰

सर्वांगीणां प्रविष्टसंवेदनया अमन्दकस्मै नौ प्रियहृतजयपटसोपद्मोज्जा विउंबनविहृतो किमपि हापराणा लापायाः
२५२ त्ताविलोकससंभ्रमः अपि तिवलित स्कंधावारे गते स्मरतो हृदवेव त्रिभुवनमहाधन्वीनन्तं मवर्ततमन्म पः ४ कस्यापि
252 चिह्नेने स्मरतो त्सवेवहु विधजातं विकरामेतल्लेखेदल जाईवदनमये किं विजहीजेवरो साइखेरव घाहि शोष
षव्यासे जिगत्रयजन्मयन्मनोर्ईपस्तोः स्मरप्रणानुनत्तपाभू यो विजातास्पृहा ३ कस्यापि इतिपाउं घरविर
चितापायोयहतो स्मरन निहितिपरिच्छेदः अथ मध्यरात्रिक्रीडानायिकानुनयो भूमितनिखिलदीपेषु स
निफललोकेरजयरवणाचिता मध्यरात्रेविवुभज्ञाप्रथमस्मरन्तरि वन्तामुग्धि कोबोधयेनोवुहहेठपरि
रंभैः कामुकाः खेदयंति १ शाङ्गधरस्याव दनशशिनः स्पर्शशीता दिवागतवेपथुः स्तनयुगलके
सानगोनिविष्टरवस्थमानं तलिनमदनोगारेनशान्ततो जघनस्थलेसमुल्लकजलैः यस्तुः पाणिवि २५२
नीतरवाभवत् २ कस्यापि रतिकृत्तिगतेगते मायानिद्रा विवर्तितंतुवनापत्न क्षपयसानतं मवामुः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्वारहतानन्याह्नतकशयनोनिर्ग्रात्वोसीसुहीर्ये कंवहूर्वपि नमघरं कृत्वा दंनैरएरसहाम ३ कस्मायि त्रूय
घ्रणयकलहैनापिकानुनयः गजघ्रापारा वि शीशिमुखिशशीशीर्यंतइवघ्रहीयोयं निङ्गंवशमुपगतोहशी
तइवघ्रगामीतोमं नृत्तदपिनजलासिकुषमलेकुचप्रतासमता हृदयमपितेवं द्विदिने ४ सीरांग्ड्डः एजालां
छनः शशिमुखि सीरणजकोपुलवस्मेरपमवनेमनागपिनतेस्मेरसुखांभोरुहपीतंघ्रोत्रपेतेतघघद्रूनं पीतं
नतेजस्मितेजस्मितेर त्का शङ्कद्विगंगनारविकुरैर्नांबापिरक्तासिकिं ५ एकस्मिशयनेपराङ्मुखतयावीतेतंतरंजा
म्यनोरमोम्मेहृद्यास्थितेप्यनुनये संरक्षतोर्गौरवादयमोः शनकैरपांगवलनान्मिश्रीभवबुसचर्मभ्यामानक
लिः सहासरभसंकंठग्रहोनुष्ठितः ६ अमन्द्कसहलताविग्रहमस्कृपानकलुषं शय्यासनादुस्थितात्क्रोधा
च्चापिविच्चघर्गर्भभवना हारं रुषायस्थिता हृष्टाग्द इमसंघभाविरहितेप्रभुषुवानाहताहार त्रिस्व रिता
गतेनित्ताकांतापियस्मोरसि ७ कस्मायि इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां सयोगम्भे गारेमध्यरविक्रीडना

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रा० व्र०

२४३ पिकाञ्जुनयपरिछेदः अथप्रभातवर्णने अभ्र स्वाबीपिंगारस यतिरिवप्राशसकनकेगत्तछायश्वंद्रोवृ व्रजनरं
२४३ वयाम्यसदसि स्वरोक्षी रोगस्तोरान्टयत्त य इवानुघमपरान्दीयाराजतेद्द विसारहिनानामिवगणाः १ चिरलवि
रलीभूतास्ताराः कलोसजनाद्द्ववव्यपसरतिचखोतं विताम्सतामिवदुर्जनः समइकुसनेः सर्वत्रापिप्रसन्न
मम्भूयाभोविगलिन्ननिश्णाह्विप्रल स्मीरनुघमितामिव २ एनोभोजराजसेवककविवृगेस्य व्रजत्मयरवाएि
विरं जअन्तपिडयानुः आसीनमंतिजलेभुदुदृष्ठुतिमयेमपस्तारकाः कुरंडकवियंडुरेद्द यतिधामहीयाकुरः चको
रन्नयनारुणाभवतिदिक्सोचामराीपूर कस्यापिदिशिदिशिम्पगोयेतवल्लवाद्याससमेतेमुकुशण्गेत्तनिद्राः सप्रमो
देक्षितेन अथमपिचमरोषै कामिभिःसपमानोनहतिमकरतारेताम्रचूडोविहंगः ४ कस्यापिपुत्रः सैन्येसर
पाखिवसविरहिपुत्सुचिनामयपतीर्ज्योत्स्नानिर्वृरम म्लतिस्मजगतायस्तायपनिर्वीयरां सोयंतारकानाकः एम
निमयरंमरगारसंजीववनेजातः हृहयरागयानुरजरनुम्याउपविडाहतिः ५ भिंदानोमानिनिनोयति २४३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रकृषभयेहर्म्ये याराः वनेभ्यो वाचालत्वं ददानः कविन्द्रबकविता प्रातिभं संहरानः प्रातस्तत्तूर्यनादः स्फुग
यति गगनतेमांसमस्तः पाश्चात्यात्सुरस्वुत्साद्युत्थितानां मरवरकरिरोगाग्रे खलास्मि जितेन ६ कस्यापि ॥ अविरत
मविरामाराशिरांसर्वैरात्रैनख निकवनलीलाः कौतुकेनाभिवीक्ष्यानन्दमुद्वसितानामस्फुटालोक
संयन्नयनमिवसनिद्रं द्रूप्यते दैत्यमर्द्दिः ७ कुमुदवनमपश्रि श्रीमदम्भोजखंडं त्यजति मुदमुलूकः
प्रीतिमांश्चक्रवाकः उदयमहिमरोचिर्याति शीतांशुरस्तं हतविधिललितानां ही विचित्रो विपाकः ॥ ८
लुलितनयनताराः क्षामवक्त्रेन्दुबिम्बा रजनय इव निद्राक्लान्तनीलोत्पलाक्ष्यः तिमिरमिव दधानाः
स्रंसिनः केशपाशानवनिपतिगृहेभ्यो यान्त्यमूर्वारवध्वः ८ माघकवेः ये कुंवी हुतवह्ना भद्राग त
पःशास्वैरनंगस्य येन प्राप्ता प्रनिशीथिनीपतिकरैः सौधिन्यवीथीमपि तेनिःशाकविटंकजालतनुमलप्रो
नस्थतनस्ना विनैः छिन्नाकुकुंटकूजितैर्मृगदृशां मानग्रहयं थयः १० विल्हणास्याः प्यायेजगमुषितालुतु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२५५ ष्टलयोत्तस्रततन्त्याविनैः ष्छिन्नाकुर्कै दक्कजिम्नचूउश्चितेभ्योत्वं प्रभुह्याजवाल्किं विह्वासवदिग्मुखं प्रविकसह
स्वागवासास्वनांसेवासेनममीरिताप्रियतममप्रेमणावरूढशोनैमुस्पानोपनिवेशनानिकुरुजेनेत्सेमरुऽपाम
255 ले ११ कस्यापि निर्यातारतिर्वश्रमनः परिणतप्रायां विलोक्य स्वद्यांगाढालिंगनतुंवनानिवृहशः कृत्वा
पसेतहृया एकंभूमितले निधायचरणांतमेप्रकल्प्याय रतलग्पायरिचतितांगलतपाप्रेयांप्रिरं तुवितः
१२ इति शार्ङ्गधरः संयोगश्रृंगारे प्रभातवर्णनपरिच्छेदः अथप्रभातवायुसूर्योदयवर्णनं विकचक
मलगंधैरंधयन्भृंगमालाः सुरभितमकरंदं मेदं मावातिवातः समदमदनमाघघोवनोद्दामरामा
रसरारभसखेद । स्वेदस्वेदविच्छेददक्षः १ माघकवेः स्नानपरिसरभागेह्रस्मावतमानाःस्फुटदम
दनमाघघोवनोद्दामरामारमतारसेखेदस्वेदविच्छेददक्षः १ माघकवेः स्नानपरिसरभोगेह्रमावर्तमा
नाः स्फुटति निमध्ये किंचिदेव स्खलंतः वपुरलघुनितंवाभोगरुद्धावघ्ननांनिम्नवनरसखेदच्छेदिनः शांत एम २५५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वाताः २ कस्यापि प्रातःसीमंतिनीनां निबिडवनलसितान्संश्रयन्केशपाशानुन्मीलन्माकरंदांभःपरिमलसु
रभिःस्फारयन्कामलीलाः स्वच्छापश्यावविंहन्दिशिदिशि विकिरन्स्थूलमुक्ताफलाभान्प्रह्लीभिःके
नकीनांघवलिन मरुन्नोवातिमंदं नभस्वान् ३ रमरागोरमणीयैर्वक्त्रशशिनःस्वेदोदविंदुस्तुतायालो
लालकमंजरःप्रचलयन्घकचन्चितेवांसकेप्रातर्वाति निर्वाति नवाति कुस्मदिकसङ्गाजीकरःकुंजा
मोरमनोहरोरतिरसश्रांतिहरन्मारुतिः ४ कस्यापि हेमांभोरुहयन्त्रनेपरिमलस्तेयीवसंतानि
लल्लासैरिवयामिकैर्मधुकरैःसारस्वकोलाहलैःविपीतस्मरयाइवच्युपतितःश्रीखंडयंकहृवाह्नितेवे
रलकामिनीकुचतटेखंजःशनैर्गच्छति कालिदासस्य ४ अथ सूर्योदयवर्णनं ततःकोकवधूवंधुर्वसूकंकु
सुमप्रभःउदयाद्रिशिरोरत्नसुधयोतेजसांनिधिः ५ शार्ङ्गधरस्यानिद्रांभक्तुतांप्राचीर्तुवत्पकृतिरागि
रिालज्ञैवपयैावपयो काापि श्यामामीलितलोचना ६ रघोः कविदर्पणस्य अगतस्य संप्रतिवियोगविसं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्फुलीगोमभोजिनीक्कविद्यिसृफ्तित्रियामः ९ तोप्रसादयतियस्पशमैः प्रभाजे तवेगिपादयजनेनसह्
२४५ स्वरश्मिः ७ कस्यापि उन्निद्रकोकनद्रेणुपिशंगितांगागायेति दीर्घमपि याग्रह हीर्षिकसरजच्चका
245 त्तिवरवेर्नैव वेंकजीवपुष्पगुच्छहानमहयाचलतुंविविंवे ८ उद्याति विततोर्ध्वरश्मिरज्जावहिमनुवोहि
मयाम्बियाति चास्तेवहति गिरिरयं विघटाद्वयपरिवारिनवारपांड्लीला ८ मोघाकवे: स्वयमुदयति
शुद्धमजेनःपद्मिनीमामुदय गिरिवनालीवालमंदारस्तबकं विरहविकरकोकद्वंद्वंकविभिदनुक
पितकपिकपोलोक्कोड तान्नस्तमोसि १० इतिशार्ङ्गधरसंयोगशृंगोरे प्रभातवायुस्त्र्योदयवर्णनपरिछ
दः अथसंभोगाविः करणांवेदवेस्तनतटेघेरविं वेपाववंके घनतरेवसपत्नाःश्यानरोहयकुपिनापिन्ने
गाक्षीसाग्रसिप्रियतमेपरितुष्टा १ लास्यालस्मललाटपदकलवेकेसरमृद्गंगलेवकेकज्जलकालि २४५
मानयनयोस्तांबूलरागोधरे दृष्ट्वाकोपविधायिमेजालमिदं प्रानष्ठिरप्रेयमो लीलानामसारसोदरे मदगद्
२८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शः श्वासाः समासिंगताः २ पद्माचोरहसिव्यपेतविनयं हृतं रसात्कामिनोरन्योन्यं शयनीयमीहितरसावा
सिप्रहृतस्तदे नस्मानेदमिलद्दृशोः कथमपि स्मेरत्वाग्रलगोमुरोहासोमन्दे इनिरोधमंथरमिलतारं कथंवि
स्यिता ३ अमनूकसेतौ वहूजगदप्रस्तातसमनाकिलाहंवकरवकिलवाहूवघोटयोविहृदस्य विदि
तमितितसरविभ्योगविहृते विचित्सव्यषगतमनयान्ह्रौ व्रीडितमुग्धवध्वा ४ माधकवेः देर्पणोषु परिभोग
दर्शिनीपृष्ठतः प्रणयिनो निषेदुषः प्रेक्ष्य बिंबमनु बिंबमात्मनः कामिकानि काचिनवकारलज्जाया ५ दे
यतोर्निशि ज्वस्पतोर्गृहम्मकेनाकर्णितं यद्वचस्तत्प्रातर्गृहसन्निधौ निगदतस्यातिमात्रं वधूः कर्णा
लवितपद्मरागशकलं विन्यस्य चंचोः पुरो व्रीडार्ता प्रकरोति दाडिमफलव्याजेन वाग्बंधनं ६ कस्यापिधन्यासि
याकृयय सिप्रियसंगमे यिनर्मो किवादुकपानानिरतांतरेषु नीवी प्रति प्राणिहितस्तु करे प्रियेण सख
सख्यः शपामि यदि किंचिदपि स्मरामि ७ विज्ञेकायाः रतिखिन्नामनुप्राप्तलज्जा नम्रमुखीवधूः स्मरंती

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रधिवरितं हृष्यामोतिन कौमुदे ८ शार्ङ्गधरस्य कांते तस्यमुपागतविगलितानीवीस्वयमेव घनाहृासे स्व
स्थयमेव खलेशुराच्छते किंचिति तं वेस्थिनेएनावस्सखिवेद्मि केवलमहं तस्यागसंगे पुनः कोयं कावयम
त्र किंनुसुरतेस्वस्यापि मेन स्मृतिः ९ अमरुकस्य किमपि कांतभुजोन्तरवर्तिनी कनवनीयदृय
पंकलभाषिणी वदनुकम्पगिरागुरुसंनिधौन्द्रियमनीयालरिकयावधूः १० इति शार्ङ्गधरः संयोग
शृंगारसंभोगावधिः करणायरिच्छेदः अथसखीवर्णनं कुलवधूवृत्ते निर्व्याजादपि जेनेता हृदयनता श्वश्रू
षु भक्ता भवत्स्निग्धा बंधुषु वत्सलायुगजने स्मरा समयसीरापि भर्तोर्मित्रजने समर्येवव नाखिन्नावते
हे रिषुप्रायः से वनने नतमस्तहिद्वीनो यच्चंभर्तेषु पराजशेषरस स्त्रानो भोवुद्धसामिजनरस्तवनीदेवा
णिकार्यौ विनासं भारोरवितो विष्णुदवसने कालोचितेयोजिते स्नानं नाथ्यविधीयनामति यन्यःसोहं ति २५६
चान्या शयाधामं संवोधयते शूनेरिति यतिमध्यान्हसमुसंसतो २ दीपकस्यानातः परं कुलमतःपर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रोनतयापायनिते ३ कस्यापि हृद्बोरा:स्मरमार्गणाः प्रियतमो हरेमनोप्युसकं गाढंप्रेमनवयोजिकठिना:प्राणा
कुलंनिर्मलं स्त्रीत्वंधैर्यविरोधिममन्मथसटकोलः कृतांतोक्षमीसोढव्या:सखिसांप्रतंकथममीसर्वे
ग्रयोदु:सहा: ४ मम्यरस्वनो:शंकुनस्यत्रसमाकंसा विवासरसोनहविरैर्येवयकंनोज्वलंनोवक्रागति
उद्दंतंनहसितेनैवालिकस्त्रिन्मदा किंतन्मेपिजनावदंति स्मरगोत्वस्या:पतिनांत्वत्तोदृष्टिनि:क्षिपंती
चिविश्वभियतामममामहेतु:स्थितेयं ५ रुद्रस्य अथकुलवधूहृतंजीवनीजीवतिनाथेयस्यगतेचयस्यतेम
दाभूतामुदितेसहजस्नेहरसालाकुलवनितानांकोनगुत्यास्मात् ६ शार्ङ्गधरस्य भक्तिप्रयासिसेन तेषु
करुणाघ्यमपूष्वनम्रंशिर:प्रीतिर्ज्ञातिषुगौरवंगुरुजने क्षांति:कृतागस्यपि अम्लान:कुलयोषितां
व्रतविधि:सोयंविधेय:पुनर्मर्मच्छेदीयितादरतिषुप्रियसखीवाइदृढि:सपत्नीष्वपि ७ विल्हणस्य
म्भुस्यानसुयागतेगृहपतौतत्रापरोनम्रगतेसादरापितहृष्टिरासनविधिस्तस्योपचर्यास्वयंसुप्ते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तत्र शायीत तत्त्वयमेतो जस्था वृशाप्पामिति प्रोचैः स्तुत्रिनिवेदितः कुलवधूसिद्धान्तधर्माश्रमः ९ राज
२४८ शेखरस्य चतुर्थेह्नि स्नातां त्रिदिन विरहायां कुवदन्तां रजोमुक्तां तन्वीं चपलनयनां कामकृतितो हिम
९४७ लिरसमार्जारीमलयभवगंधपूरणायिनीमधर्मः कोमुक्ते भुतकुसुमशेषामिवलतां १० कस्यापि लज्जा
वशावनतमेयरहष्टिपातैर्पश्चवितं कुलवधूवदनारविंदं नेयामेन कपुरूपवृापितानाथूरभुशक्तिः क
यश्च वतिवेशवधूमुखेषु ११ कस्यापि प्रतिरजनि प्रतिदिवसं निरहवहि स्वेडोहि मंदत्ताकोरावधूहस्वलि
तैर्विश्वं पुनरातुलीभवति १२ विल्हणस्य इति मिश्रक मगारे सतीवर्णनं कुलवधूहृन्तपरिछेदः
अथ असतीचरिते· वयवालेवालं त्तहृणि मनिष्ठनस्त्लतिपवामयीछामोहह्वान्तयरिणायविवितः स्थि
तिसिति लयारघ्रं उन्मक्षयपितुमनेनैव यतिनाम्नमे गोत्रेयत्रिकचिदपि सतो लांछनमभ्भत १कु २५०
पिमयाकुमार्यापिनसुप्तमे कयानजारमुत्सल्पयमान्विलोकितः अनेन गोत्रस्थितिपालकेन वग्मन्त्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

३॥

तामेनुभवोयकारिणी २ विक्षणमात्रभेदैः कति विहिताकुटिलयाकाश्चि यत्स्मः स्मितैः स्वैरिणः
कथ्यद्येतिमन्मथपरसव्यापारवश्यं मनः कासां चित्तु· स्मितैः स्वैरिणः कथयघनरंगके कुसुमस्तरणाद्यपेयमध्यस्थिः
नोभावः कावपुटेष्वपुष्करमिव प्रव्यक्तमालोक्यते ३ आभिनंदस्य दृशा किंचि किंचिद्विल्ललितभुजलीलावि
लसनैः करांचलैः किंचिन्नखविलिखनैः किंचिदुच्चिंके स्पर्शनैः संवाधैरुरूभिरनाभिप्रेक्षितनयने क्षिप्तकुटकु
वत्कटाक्षपक्ष्मकुलकटाः ४ नयनविकारैरन्यैर्वचनैरन्यैर्विचेष्टितैरन्यैरमयतिसुरतेन नाम्ब्यत्वोहनयानि जाक
स्य ५ क्षेमेंद्रसायर्यं कः स्वातंत्र्यरणः यन्तिरनुकूलो मनोहरे स्मरते तरणमिव लघुमन्मंत्रकामिन्यश्चौर्यरति
लुब्धाः ६ दिवसे घनतिमिरेद्रः स्वचारासु नगरवीथीषु यत्स्वदेशगमने परमसुखेन घनचपलाभ्याः
७ मः कौमारदूरः स एव हि वरस्तात्वंदुगर्भाः क्षपाः प्रोन्मीलन्नवमालतीपरिमलोदन्तकूलानिलाः सा
चैवास्मि तथापि वौर्यसुरतव्यापारलीलाविधौ रेवारोधसि वेतसीविधपसिवेतसीतरुतले चेतः समुत्कंठते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

९ शीलाभ हारिकाया॰ दष्टिहें प्रतिवेशिनिक्षराणा मिहा पस्मर्द्ध हे हासमि प्रायेणाा स्पशि शो : पितानाविर
२४८ 248 सोकेपीरपत्या स्पति ए काकिस्मपिपामि तहनमि नः श्रोनरक्त मालाकु लेनीरे घ्नात्तनुमलिखेमिज्जवरहे हा
नलेयेयय: ९ विज्ञकाया: मुभ्र पस्वगन्न्निवर्ते यप्तखीवाद्दस्व वेक्वचिप: कावेरित टस्मन्नि विष्टनयने
मुग्धेकिमनाम्पसि श्रान्ते पुत्रिसमीपरवर्षभवन्नाहे लालतालिंगनम्भेव ह्यालनमालसेनु हेरीतत्रापिगोहाव
री १० कस्यापि भट्टेनस्पतरो:स्वयेकृतचिरस्यानकेकथ्यानोहुरस्तमररापवन्हिरहह ह्रिग्दहा सुरांडर्वेवमारिव
यस्मननः श्यमनउहिनेनस्पायत्तभिहेशोरंभोभि:पशिराहपु ह्माववन छायस्तसुवहेत॰ ११ कस्यापि
रहवटहसेयसूश्रतिवसतिदिवा यियत्नमयाशेका नस्मिन्कतिनववध्वानीतावीतोदवः स्पणहा: १२
एकाकिनीयदवलानरूपीतयाहमस्मिन गृहेगृह यतिश्वगतोविदेशेका चशेत्तदिह वासमिमेवराकीश्व २४८
श्रूमेमांध्वधिराजनमूदपांपा १२ हट्टस्प मृत्सं वेश्मचिराहत्तोगृहतोगृहेप तिर्जाता घना शर्वरी स्यानुनोवि
॥

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्नमवगाह्य नियुंक्तोलोकैरनालक्षितः स्वैरं लोलदृशा त्वया च निहितो दासीमुखेनाद्य गः स्मृत्वा किं विदिवा
कथामि रजनीष्वास्ये मुहीर्ष्यं स्थितः १३ एकान्तेवततो गृहे शास्मि मुखो पन्यादृशो हृश्यतक्षिप्रं साधयया हि धृत्रि
सहने भुक्ताम्समावासवं सख्यासम्भ्रमिता किलेति बहुशः संप्रयन्त्या च यं पायं वीक्ष्य वनेजसृस्मितमुखीसैवाहं सि
हेहने १४ स्वामी निश्वसितो यस्य पतिमनोजिघ्रः सपत्नीजनः प्रभृति गितदैवं तनयनयोरीहालि हेप्यान्तरः स
हृदयसंमंजलिः किमस्थ नाहं युगिभावेन नैवैदृशी मदनमपेचत्वल्पचर्यामम त्रपुम्भ: १५ स्थ्यंगभंगिमशृतैरस
तोरहस्य समन्वेषयन् कपटाभिक्षकलक्षितोसि स्वसप्रभुर्वंवभ वामितत क्ष्मस्त्वं भेसोपगैकनमिषाद्यपमं जलि
त्ता १६ प्रजार्थप्रज्ञानामिहजनवधूनां हिमनसोमहाशल्यं करोति नवनवकजेवृकिशलयः भ्रमशास्त्रिस्साहनो
रधिवगारिवुद्धोसि नमयाल्पैत्तावानहं षः पपिकेन विधेयपुनरपि १७ भिक्षाटनसेने न्यायानामिधिवितं च वे
पधुमदेहस्यासि केनापितो नीलं वोलसप्रेविमुं चहरन्तु सेदं निशीथपानिलः इत्थं तमर्भयमन्नकेटमसहक्षामीति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२४१ तत्संगतानुसंजीवरिरम्भतेसख्यांतामि: स्वैरंनवुस्वैरिणी १८ सखीगाढंनिरीक्षणायदुभयोर्पहेति संप्रेषणेचाप्तुस्तोभवि
नासमागमइति श्रीतिप्रसादवच: प्राप्तेकालसमागमे सरभस लंबुघनालिंगनेन त्कालस्य फलेतदे वुसुरतंशे
षापभूनांस्थितिः कस्याप्येनोस्तुखशय्यातांचूले विस्रब्धाश्लेषचवनादी तिनुलयं तिनलक्षेशंत्वरितक्षणानै
र्यस्तुरतस्य १९ ईर्दुर्यत्रनतिषतेनमघरेहमितोवच: श्रूयतेनोवच्छासंहयेवहंतस शि शिरानोपैतिकार्श्यवयु: स्वा
धीनानन्तुकूलिकांस्वगटहिणीमालिंग्य यत्सुप्यन्तेनलिप्रमगटहा श्रमव्रट मिदंकष्टंसमावार्यते २० इति
मिश्रकर्मेयारेत्रसतीचरितपरिच्छेदः अथशरंतानुवर्णनेवसंतसंमयस्वभावाख्याने असौमनुनेवित
चारुकेसरस्त्रसन्नतारापिपमंडलाश्रणी विमलरामानुरहहिवी व्रिजेतावसन्तकालोहनुमानिवागत: प्रम
हवीजकस्यकोकिलस्थ्वतशिखरेमंजरीरेमंजरीरेणुपिंजराः गदितैर्मज्जनामेनिकुलीनश्लेष्टिजैरिव २१
रिवुंवतिसंश्लिष्यभ्रमरस्थ्वतमंजरी मवसंगमसेहषकामीपुषायिनीमिव। ३ मल्लिकामुकुलेभातिमञ्जु ग २४८

३२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गेजन्मधकव्रजः प्रपारोपंचवाराणस्य शंखमापूरेयन्निव ४ सहकारकुसुमकेसरनिकरभरामोदमूर्छितदि
गंते मकविधुरमकये मधौ भवेत्कसनोत्कंग ५ कंपितरुद्रस्य मलयानिलमिलनोत्कटमदकलकलकेलव
कलहायामामधकरमकविधुरमकयोमधनाधिनोतिपरं ६ मदरुद्रस्य मेहेयं मलयानिलः किशलयचूतांकु
माणां नवमां श्रकोकिलकूजितैर्विचकिलामोद ः उपएणमकवाणा निस्तपदीकरोति मुरारिभिः पचेवयं वेषवेप
नामिद्रियंयंचकसपुगेयं त्वमोहसंपानिदिन ः७ श्रीमालकविराजस्यामुषदिकुमकौतिभिः किशलयैस्ताम्रां
क्रियं भ्रनोम्रं गालीविरुतैः कलैरविशदश्याहारलीलायिनाः घूर्णनो मलयानिलाहतिवलैः शाखासमु
हैर्मुहुर्भ्रांतिं प्राप्यमधप्रसंगजनितां मत्तामतीरवामी द्रुमाः ८ श्रीहर्षस्य प्रसूनश्रंगैर्मकरंदनोयं सलीलं
मादापवसंतकामी। वनस्थलीवामदृशां मरवाभिसिंचत्यसौ मंदमनुत्करेण ९ तामेव पल्लविनेस्थिताकोकि
लामधकरस्वरांकूजकामिनां नर्मकर्णेनीव हंतिकाः १० पुष्पस्तनभरानम्रानीलभ्रमरलोचनाः पुष्पव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वृ वैरस्वैयंत्र स्वभर्तारं च माधवं ११ कस्यापि स्थाने स्थाने मलयमरुज्जः स्मरयते तः कयालीवल्लीवस्मरनजरजः
२५० स्नानयोऽपायरागाः जाते चूते मधुकरप्रेयसीजानुदघ्नं निर्विघ्नं त्वां सयदि भजते रागगस्त्वमाभिषकः १२ विलू
२५० रासकमालिनी मलिदयिते विनानसहते सहते न निषेवितं तं मधुनामकनानि हि नेह दि स्मर नि सार नि सार
महर्निशं १३ किंशुककलिकान्तर्गतमिन्दुकलास्पर्द्धि केसरं भाति रक्तनिचोलकपिहितं धनुरिव जनसुद्धित
वितनोः १४ विक्रकायाः सजतमानमनं वत वियुहेनेपनरेत्ति गते च चतुरं च युः यरम्भताभिरितो वनिवेदि
ते स्मर मतेरमते स्मवधूजनः १५ कालिदासस्य प्रियसखी सहशं प्रतिबोधिता ः किमपि कामगिरापरख
हृयाप्रियतमाय वपुर्गुरुमत्सरच्छिदुरयाहुनायाचितमंगन १६ माघकवेः अप्रमदनप्रजाकुसुमसकु
मसारस्फूर्तिदधतो नियमेन गमनुतंरमधुम्भाति मकरकेतोः पार्श्वस्थाचापयष्टिरिव १७ अनयोर्यच्छिकुमरा २५०
स्फूर्तिर्दधतो नियमेन ननु तरं मध्यं भाति मकरकेतोः पार्श्वस्थमनंगनमघनिंदिष्यति स्फूवं पदतेनन संप्रा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नःयाप्यसिसर्वांन्सवुस्तवः १६ श्रीहर्षसैतौ अयिकुसुमावचयः असंपूर्णंपुष्पोपिमनोभवस्यचैववाराणार्थमयंददाति ए
वंकंदर्पस्त्वमिवावधार्यसर्वंस्वमग्राहि स्मधोविमुक्तिः १७ अताडयत्स्तवया पिनैके पुष्पोच्चयेराजनधूपशों
केनच्छेदहेतोरलियंत्विमंगत्वाविहृतिताकाललतास्मरे ता १८ विल्हणास्यउन्मिषत्प्रथममधुःस्थितंम्ट
गाक्षोपुष्पोघसितविटंयंगृहीनुकामा अरोदुंचरणामदाद्दृशोकण्ठेमूलाग्रास्तनरपिजेनपुष्पिजोसे
१९ जयमाधवस्य पूर्वंद्विरेफपरिभूतिभयाम्द्वम्यायत्केशयुष्मभरणोहरिणाक्षिमुक्ते अर्थेनदखप
नरपल्लकेषुमृगाःयंजीभवन्निजकुलम्भंमनःयनेति २० कस्यापिपारौणाप्नधियाकुकुसुमम्नास्मा
नयागड्योनीलेन्दीवरएंकयानयनयोर्वेपूकवध्वाघरेलीयंतेकवरीभरेनिजकुल्त्वयामोहजातेस्प
हाड्ड्वीरामघकयाः क्रियेतितरुणिस्थानानिरक्षिप्यसि २१ अचलसंसंतद्रुमाः किशलयोतरय्य
प्यभाःरामामेवसंतेसयेकथमित्यमेवेन्यासैर्नचच्छतिमनोःयद्दयोस्तवेयभः पुष्पिणासुतनय

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०बु० हृविवेव भाति २२ सूक्तिसहस्रात् इदमिदमिति मनुहां प्रसन्नै र्मुहुरत्ति लोभयता खुरैः भरो न्मा अनुरहस
२५१ मनाधिगनायिकेनत्वरयतिरेतु महाजनं मनोभूः २३ माघकवेः अघवसतवायवः यानीयनालिकेरीय
251 लाकुहनकुहूत्कारिकल्लोलपतः कावेरीतीरजालद्रुमभरितसुरामोदमाकारचंडाः एते तन्वे तिवेलाव
जललितललतानां डवेशाविड स्त्रीकपोलायां दुगंडस्थललुठितनयावानवो ऽक्षिरागस्याविल्हरास्य
सम लिनमलकानां वल्लरीनेन्नयंसेग कस्तुरभिमुखा जाघासंगेघानुवेघान्नवतररतभाजांयोषि
तां स्वेदविंदुन् शतयद्ध्यपिवंतो वांति मंदं समीराः २५ कस्यापि कावेरीवारीवेल्लत्वहरियरिकरक्रीड
नक्लान्तेशान्तस्फीतश्रीखंडखंडभ्रमराभरभरवम्हूरि सौरभ्यगर्भाः चोलस्वाचीनचेलचुल नकलाक्रां
नकांतानुचांतां वांतिप्रेमाग्निकीलाकलितवरवधूद्वेराः समीराः २६ कस्मासिश्रस्य उदंचत्काशवे २५१
रोलहरियुयरिखुगरंगेरदंतः कुहूकंठीकंठीरवलवत्रासितपोषितेभरी अमीतेमेत्रावतुशान्तकेर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

णीकेलिकंकेलमल्लीसकमुरभमयश्चोज्झित्वंच वाताः २७ कावेरीतीरभूमीरुहभुजगवधूमुक्तमुक्ता
वसितः कार्णाटीचीनवीनस्तनवसनदशांदोलनस्पंदमंदः हेलालाटीललाटाकलुलितलताला
स्यलीलाविलोलः कष्टंभोः क्षिराणामः प्रसरतियवनस्पांथकानांकृतांतः २८ रासूसवेडितयोरे
नो वंववत्करपूरचोलामलयगिरिगुरुश्चाबदावादवात्तामंदानंदैर्मलिंदैरहमहमिकयानुद्रवदीर्घयं
याः कावेरीवारिसेकाविरलतरतरनीरवानीरसिक्तामुक्ताक्षेः स्वेदनिश्रालवद्रवयवनास्तालवना
विशंति २९ कण्णादिमत्तश्रेणीयरिमलमुखश्चंवरीकानुयाताभूयोभूयः कुवलयकुटीषोटरेली
यमानी मंदंमंदंसुरतविरतौवांतिसीमंतिनीनांगंडाभोगश्रमतललववधाहिरोगंधवाहाः ३०
श्रीघनदेवानांभिदंतंश्चंदनालीकमलमुकुलजांधूलिमुद्धूलयंतश्चंचंतप्रूतवाटीयरिमललहरीं
चंपकानुकंपयंतः आरादारामसीमातटघटितघटीयंत्रनिर्यातवारांधारासाराघयंतः श्रमजलमिंदुरावा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्मि गंधवाहाः ३१ कस्यापि लीलादोलातिखेलारसरभसलसद्वालचेलाचलानां चेलीनामापिबंतो म्हा
२५२ मरस्मरतिः खेदविंदून्नमंदान् लोलातः केरलीनां कुचकलशलसत्कुंकुमालोपनेषु श्लिष्यंतो मालवी मांस
हालयजमकराः कंचुकीवीतिवाताः ३२ कस्यापि येहेलाकेलिकाराः कुसुमविसरगद्दशोमानमंतनुस्थिमे स्मधुः
संगारदेशाव्यतिकरगुरगुरवो येवलोकन्नयेप्पितिकंदेलोद्दयेतः परभ्टतयशसायं च मे रागराजं वा
तिखैरं समीराः स्मरविजयमहासाक्षिणो दाक्षिणात्याः ३१ अथ वसंतयथिकः हैपांथ्याः स्वरहापिगवज्ज
सुखं सेवास्वरोनामुखानां मानेमानिनिमंवचूलभजनेकोपानुबंधेन किं आयातः कुसुमाकरः स्मपवतिश्रा
रान्वियोगातुरे विखेवेपरपुष्टनादमपटहो वत्कौवकूमाज्ञया ३२ चक्रेणाशिरश्चिनिहितेनेनतिस्तं नुधि
रारुरोनटुकीरः मत्रहिंयद्वयथिकः किंशुककुसुमांकुशो नखजः ३३ एतस्मिन् दक्षिणाशानिलचभि २५२
नत्स्तानीलमत्तालिमालायस्वस्सोभावभूतकतवसूलरजो ल्हादिहयेवासंते प्रियसखे हाईवाहुल्लपवल

३५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मल्लसन्नोरसीमन्तीनीनां मे ॥ कंटकहेयितमपतिहदयं किंपुनर्विप्रयोगः ३४ केषामप्येते उन्मीलन्मकु
गेघु लुब्धमधुपव्याभृतचुम्बमधुपव्याभृतचुतांकुरक्रीडत्कोकिलकाकलीकलकलैरुद्गीर्णकर्णज्वराः
नीयंतेपथिकैः कथं कथमपि ध्या — — — — — सा प्रायोसमासन्नसमागमरसोत्तासैरमी वासराः ३५ जय
हेवसन्ब्धवगेगेकरशीकरस्तरामन्तकराल्काकिलेमार्गैमार्गनिनिरोधिनीयरिणीसंहतिः ३६ कस्मा
पिसख्याचेकशानातुन्तसरूपीविरंटहस्मलाभाष्पतिः किंविचैतन्दिहास्तितत्कथ्य मसैयिघसन्तयसखीकृतः
श्वासाते मधुकलेयदैर्मीघकरैराराघकोत्नाट्टलेनूत्नेसाहमिकेनचूतमुकुलेहपिः समारोपितः ३७
रामिल्लसोमिल्लयोः स्रष्टुन्म सवहृदियोगविधुराभर्तुः स्मरजीयदिप्राणानुभ्यकुतितस्तनन्त्वलुमह
लेऊयतेयातके यावन्तोह्यनमच्चेगेनहृदस्मेतोवनरोर्मृहृतिप्रोगषछंयरयुष्यातवतवेस्वैर्वेर्वोमेव
षः ३८ इति शार्ङ्गधरः ॥ मिश्रकण्ठगारेषड्नुवर्णीनेवसंन्तसमयस्वभावाख्यानपरिच्छेदः ॥ अथग्रीष्म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

समरे हि हनि दुर्धरैर्नैः खलोत्तु च्छायासतीव न विमुंचति मुंचति यादृ मले २ कस्यापि प्रतिगतमर्थिज
२५३ नानां विच्छिन्नेआ सपह मवलोक्य स्फुरितमपपशस्त यदिव हृदयलंत नागस्य २ मखहरुन विसखंडखंडमा
253 नेंडनात्थितजलदतलस्यो राजते राजहंसः रजघट २ वाप दि कुमावृद्धिमावद्धे धाराविवर विवगलद्धंकुः कं
टिपनोहि ३ कस्यापि घ्ये गारैः खचितेव भ्रूवियद् पिज्वालाकरालेकैः स्फुलिंगमीशोः किरतीव तीवनी
व्रमभिनोवायुः वेकूलोतल च्यप्पेभांसिभखवानिसरितामाशाज्वलंतीवचं ये षेस्मिन ववह्निः दापि
नमिवाशोषंजगद्दूर्जते ४ श्रीभोजदेवस्याकानिस्थानानि दाग्राजशायगहनाः सत्ति केवायदृशा
किंवाघोरघवनस्थितमितियवनासंम विस्फुरत्तेजाः चंडज्वालावलीटस्फुरितनतुलना
ग्रेथिमुक्ताट्टहासो हावाग्निः मुष्कवृक्षे शिखरिणि गहने घिक्षिनः यशपतीव थ भीमस्ववाले वालेयमुवै राम:
नैभवतिगगनव्यापिनीनोरहानां किलपक्षांतवानैर्मलिनयसि मुधाव कामम्क प्रवाहैः एषापो हूनम २५३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्वीपकटकपरागत्क्रमादिग्धोपस्थानां रावाम्भे: संप्रहृष्टा मलिनपतिर्दिशां मंडलं घनमलेखा ६ धाराकदंबस्य स्फीतंश्री
तं गतं छक्क शिशिरकिरणः क्लान्तिर्हेमंतमासः क्षैते पानीयपूर्णा मालिन जलधरा श्लाघविघ्नमोदः इत्थं ध्वैर्जत्स्यमाने
ऽविमुखरमुखरध्वैर्भिल्लिहृनैरूपेतो वात्यैर्घैर्धार्गतोसौ प्रकटितविजयस्तंभचिन्हैर्निदाघः ७ पाश्चात्यैर्मतुमारुतैस्त्रि
जगतामुन्मूलयत्स्वाई तांहावाग्निज्वलितैरपारगहनतां सध्यानपट्टरसनां वात्याभिस्तृणपत्रधूलिनिकाणनवुन्नवि
हायः स्थलेग्रीष्मः शुष्यह्नतुष्पल्वलल्लुठन्मत्स्यः समभ्यागतः ८ एतौष्णाद्ध्रुघर्स्मानि जांकापयणपोश्रपतिमा
हिषः कर्दमधिपाच्यतेगुंजापुंजंत्वघिरमिमिकावकः कल्पतिसमुत्सर्पसर्प्यः सुषिरविवरंतापविवशाः सर्वीका
राघतं प्रविशति कांकुंजरपते ९ सेमेत्रस्य त्वतं छशीतमंभ्रुकंश्रुचिमकः त्वामोदमंछरंगः कर्पूरविघता
ईविंहन कुचहृं हांकुरंगोहृशः धाराविश्रमसपाटसं। विचकिलस्त्राहामचंद्रत्विषोघातः सखिप्रियं हपैव तवनगीष्मो
ऽभविष्यद्यदि श्रीभोजदेवस्य तहांभःस्नातानां हरदलितमल्लीमुकुलिताः स्रजोविभ्राणानां मलयजरसाप्रीविप्लवा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा० वृ० मानिंसाधाग्नि ध्नोपग्लपितममभिस्तापंमवाहप्रांपरिध्वंगेनगापुनरापिशनैरंकुरपति अपमध्यान्हे दुःसहसंतापम
पातंसंप्रतिमध्यास्थिते दिवसनापेछ्छापामिगतानारूलताति श्रीमहमनिवमपाः एपस्वांतेसंतसोमगः कृतउमा
254 श्रितःसायुमर्भागपपरिक्षीणोनोत्थं पाप्येवसीदति कस्यापियतेपंकजनीनलेगृहमपंस्वंकपीतालंहिपः सर्व्व
तम्वरसात्रिपछतिशिरवीमध्येशिरवंउंशिरः मिथ्यालिटिमरालवोटिभगलेहंषांकुरंभकरोउथ्यान्हेमहिष
श्रवांछतिनिजछायामहाकर्ममम श्रीराजेशेखरस्य रवेर्मर्मयषैरभिः अवाकूपूरणेजिह्मगतिःव्वसमुद्रः
हरिरपिसलिलाथीशंकपातस्यनीरंन पिबतिनवपंनिप्राप्यतीरांशार्ङ्गधरस्य सर्व्वेसारपीत्वापिशीतलतले
विन्यस्तउष्णोत्वरेनीरंघ्रेकरलीरलेगृहरलधापाहतावींविषिकर्पूरागसर्वंकपिछ्छलयनोजंगस्तनालिंगि
भिः कांताकेलिरतैरहोसुकृतिभिर्मध्योदिनंनीयते कस्यापि अपजलकेलिः करौकन्नानानवस्त्रवाकनीपपस्य राम
गाधेकिंजजातसंभ्रमा सखीवनिर्विवक्षमधार्सहूगषितंमिपांगसंश्लेषमवापमानिनी तपानपूर्वैकृतमरुषराग्रहाः २५४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रियेरागारागेरणाविलासिनीजनः पथ्याजलार्द्रीनखमंडलश्रियाहृद्दाहृद्दद्धीः प्रतिपक्षपोषितांनितम्बेहिताक्तानिनितं
तमाकुलैरपांविगाहाहल्लकैः प्रसभिः दृष्ट्वार्धधनांवरनानितम्बस्तांहरिरेपुरंहांतरितैः सरोरुहैः एतेमारकेः संक्षोभंप
यसिंधुनर्महेमकुंभश्रीभाजाकुचयुगलेनन्नीपमाने विश्लेषेयुगमगमद्दृष्ट्यांगनाम्भोरुद्धनः कइवसुखावहः परे
षां माधवकेः प्रातप्रातमधिकातर्मेसितुं कानराशपरशं किनीजहौ अजलौजलमधरलोचनालोचप्रमनिश
रारलांछितं कलशस्याभ्रविरतमिदंभः स्वेच्छपोष्णासपंमाविकं चकमलकोशोतानहस्तद्वयेन परिकलि
नखापिः कामवारणानिपिभ्यः सलिलमिवविनीरर्णवालसीलासुखापक स्यापिललितमखमा तरंतीतरगौघव
लितनितंवाविपरीतरतासक्तिवचद्दृश्यर्नसास्विसासत्वेः भ्रमस्तकस्ये उत्सवपत्राः कल्पितालकानाः कंवेष्टलग्नाज
घनपिवैतः स्तनस्पलेषाहतिनेतितहानन्नानमहापिमध्यनकुचद्वयेन जयमाधवसैते जलव्रिविटविवस्त्रव्य
क्तनिम्नोन्नतानिः समकलितदम्भिः स्तानमात्रोभिरुरकनककुंभश्रीमहसेगमनविनिहतनहस्तस्वस्तिकाभि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ वर्यघृमिः भवभूतेः ॥ अपगतीधमवापवः कारंजीकुंजपंतो निजजर सरस व्यतिता वीरकोशी रत्पा का ज्ञ स्मत्वा नांयपुसु रिवर
गता शिंविकान्याट पत्रः क्लिष्टीकाहृ ध्वरी गणवधिरितककुंनंद्रं क्रतं रवेषि पंतः सिंनानाश्व त्यपत्र प्रकाजराद्रुगा
२५५ रा विशीणेवान्निवाताः वारणमरस्य ॥ व्योमव्यालिलमुत्कफल घवलगलद्विंदु संदोह गर्मनिभोदानभर्त्सं पित्वा दिशि
दिशिभुवने भीतिमुद्वारयंत्तः ॥ एते ॥ साम्गास्सी गतजुभिनमद ॥ स्रोभसंरंभनम्रास्यानाः पाता लंकु सिस्थितमपिस
लिलंतसरागाद्रुत्सयंति ॥ श्रीदेवदासानां ॥ अधमातिद्व नदावव्रुह्लि सुहृदः कीर्णोस्मरेणुत्कराः संतप्ता वगमत्क खेद
विषमश्वासो स्मसंवादिनः ॥ न स्पर्शाजगणपतास्यकुहरे स्प्रिमवेशो त्कहांसरूसंगौ रिवतर्जयंति पंचनादं गधस्य
लोककुलैः ॥ सेमेंद्रस्य ॥ अपगतीपमपपिकाः सर्वाशाउषिरगधसारंगवर्द्दर्तु ह्रिसाम स्यामस्याह द्दिमंतम्नमधलि
द्दिस्वथंदकुंदहद्दिशुष्पनूश्रोतसितसमूमिरजसिज्वास्लापमा गांत्मसिगनीषमेमासितनार्कनेजसिकप राम
र्कपवृजजीवसिगनी ध्याशम स्मे शशुष्पत्पपः सिवकमपोभ्रातपानीनमा जिप्रापपंकै कमात्र गतवनिसहसिस्वस्प २५५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्योये स्तुतिं त्वा कृत्वा कृत्वांजलाद्रीकृतमुररासिजरत्कर्पलाद्दृप्रपापांनोयंनत्थापियांपः पापिवद्दन्निहीहाहेतिकुर्वन्पि
पासुः वातांकीर्णांविप्रीर्णावीरयितरणाश्रोरणीजरणहत्ना—रियिगत्रीप्रसोपमणिवंद्दस्पर्किरणामत्काप्यमानां
भसि वित्तारोपितकामिनीमुखशशिज्योत्स्नाहतक्लांतयोमंध्याह्ने पिसुखं प्रपानिपतत्पथिकाः खंदे शमुत्कं दितः
भ्राम्य बीत्कारवकुम्भमभाितघटीपंत्ररक्तप्रमत्तः श्रीतःपूर्णः प्रणालीपपिशरपी शिराः सारिसाल्कारिवारि
कौपंपाथेः प्रकामंशीतमपि मुशलाकारविस्फारधारं विप्ररात्मरणागतावकरणानिकरति भासारपातं पिवंति
वारणमहस्येतौ अप्यप्रपापालिका अंगुल्यग्रनिरोधिन्नत्नुतरंधामिपंकुर्वतीकुर्वन्पानपरंपथोनिधारिणी
काहातुं प्रपापालिकः विभिन्नछांग्र लिना करेण छानापीड्य शनैः पांथहृदे निष्यं दोई वितोचज सतमपि हाजा
नासि पातुं पपः हराहेव कृतोंजलिन्नत पुनः पानीपपानो विनोनपालोकनकौतुकात्यचलितो मूर्द्धनिधांनाह
पः रोमांचोपिभिरंतरंप्रकटितः पीत्याशौत्पाद्दपाम प्रुरणे विधिर छागेन विहितो वीस्पप्रपापालिकं वारणसहस

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० कु० गंतुंसत्वरमीहसे पदिशनव्यक्तिनोत्तवेशालितांदुष्टुंवास्वकुटुंविनीमद्दिनंकांतांसमुत्कंठसे ननष्यत्रपिभुवमंपर
२५६ चलनेत्रांबुरूहास्वगामेनांहरनराक्द्दे परितंभातःप्रपापालिकां मध्याह्ने तिरवरे निदाघसमयेतापोद्दनोवर्तने
256 शीनेकुंजवरे विचित्रविटपेभोपांपविश्राम्यतां एकाकीचभवानहंचनरःरागीश्रम्यामप्रपावर्ततेलज्जासितुवतीस्वपं
चचउरौजानासिकालोचितं इ निश्श्रीप्राङ्गू परचितापांपद्धत्यांसिश्रकप्रांगारेषड्नुचरोनिग्नौघ्यर्ुसमपस्वभावा
ख्यानपरिछेदः अपवर्पसमपस्वभावकथनं शीतलादिवसंत्रलंप्राय्यातत्रमत्वतःनभोवभारनीरधजीमूत
कुलकंचलेसर्वहासस्स्त्रास्थिरमनेकारागंगुराराद्दितं निम्पवचाडुःमापंमाहषिसुरेंइवापंविभावांतेपुवतिवि
नमिवस्फुरनःपिंगलाभासोधरापापिंदुगोपक्राःसरकवांताःपांपस्त्रीजीवाद्दवकांकाशिरे आकर्णस्नारपो
वनायज्ञपटहंजीमूलपीरघुतिनस्यन्कोकिकुडुंवकस्सदधनंमहांमद्दंगक्रिपां उन्मीलत्त्रबनीलकंठलहृलब्धा राम
जेनरोमीचिताहूर्षेशोचसमुत्यितावसुमतीहयेशिलीघ्रवजांत्रिविक्रमभदस्मानंदपतिवृत्सनमनःसवलेर्वनघ २५६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लियसरच्छायैः श्राक्रम्यपुत्रकैरिवसलिनीकृतमंवरंजलदैः मलिनहृतमुक्त धूमश्यामैर्हरिशोमलिनाद्यैनैरविरलत्या
श्यामाभूमिर्न वोद्भूतकंदलैः सुरतसु ---- कालः सएव -- गतोमरणाशया पापस्मिन्नेतेमवंति वियोगैनः
विज्ञकस्यः वजुनैराच्छिगगास्पतेवलद्यो -- त्रपस्पाः पुमोपमातानि ममज्जुजटरे तेलूनपक्षान्त्रा त्राणि गिरीन्
श्राश्वास्यवृत्त हृः खजांशम पिठंनेषामुरग्नव्य पामुन्नस्फुर्जलहृच्छलेनजलप्पन् घोमसः पर्वताः सूक्तिसाहृ
स्रस्प सपांस्तामी क्रत्य प्रसाभमपहृत्यांवुसरितेमता व्योम्नीकृत्स्नांतरगाहनमुष्टोष्पसकलं कासंभ्रमस्त्रो
भुर्गतरमितहन्वेषणपराम्लड्डिहीपालोकाहिशिवहिशिवलंतीवजलदाः पापिनेः विशांहाराकाराः शमितश
मसाराश्रापिमुनेरसूवीसंवारः क्रतमहविकाराश्चशिशिविमांस्पिता स्वव्यापाराः क्तहिनकणासाराविरहिण
मनः करांगाराकिरतिजलधाराजलधरः मुद्दितपांशवः पापतंत्रंकाशिचंजमरूद्वेगघस्तकुटीरकागतमपन
न् छिद्रेषुल ब्रांवराः कर्मव्यग्रकुटुंविनीकुचभराद्विहच्छिद्रः प्राहृषः प्रारंभमहपनिकुंदलदलोल्लासाः पपोविंदवः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

५

शा॰ व्र अमरू किं विमुद्रितपाशवः शिथिलैः कंटमालोकितानीर्सगवासत्र्हारिद्रु गद्दिशोश्वासानिलैर्ज्जुराः एतेतेनिप
२५० ननघनप्रविभ्रवारं भिरागोविधा योह्ल न विप्रकुलवनितावक्रोन्रवोविन्दवः मेघाटोपैस्तनितमुभगंवीक्ष्यरवंहातिरं
257 त्रेः ज्ञात्वाभितनुपरिसरनंचामरैश्छादपिबा कर्परै सांमगमद्रसैर्मंसिमालेष्वपशेतेसै हृदमर्मराग्रसिदृपि
तावाङ्कुरः पुलिंदः रहनजलघरः पनंतुयारास्फुरत्तनडिन्मरुनोपिवांजुकातोः हपमरसिमहोषधीवकातानि
खिलभपप्रतिपान्नीस्पिनामे उनिदृकंदलदल्यात्तरलीपमानगज्जन्महाधमथपेघनमेघकाले स्वप्रेपिपः प्रव
सति प्रविहायकांतांतस्सैविषाणरहितापनमोहषापरुद्गलकस्प कालेनीलवल्याहृकेननडिति प्रीतिप्रहेव
हिराणमाश्वपर्वकपपामिवः श्रपुतभोपहृतमसमहृहो सौभाग्यपव्य प्रपशंकयै त्वासुहोला सुहोत्वासुपदु छत्राला
सा पदिप्रनाहाध्रभतेक वितंजानामि तद्दर्पापितममूः प्रसार्प्यपाहौ विहितास्पितीनां हो त्वासुहौलोश्रुकपद्व रम
वानामनोरथानामपिपत्रगम्यंतद्रूष्टुमाप्तुः सुदृशांपुवानः जन्मप्ट्रहूरंमुराननंत्याः कानाश्रुपीभूतामितंवं विवाः हो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

त्वाधिलासोनश्रितश्रमस्मान्नूप्रकर्षमापुः पुरःपापितेष्व विलासैते प्रत्यासन्नमरवीकरांबुजपगप्रैंखोंत्वितांप्रेरवि
कामास ह्येप मुद्दस्नह्माराल निकाव्याविदुडुंगस्मनी ह्व्हादष्व मुरखांगातवशाहालोलमानांनांभ्रुकातन्वेंगीगगमे करो
निघुरतः शान्तह्रूह खिभ्न में नाप्य कुमारस्या आपवष विपवः धाराधौतं धुनानाः शश धर धवलं के शरं केतकनां के
लासे किन्नरीनौंच्च लहल कोलना लास्य लीलां ह धानाः आम्लं मानिनीनां म नसिविहितां मानमुन्मूलंन्तो वांत्वेते
वाध्विवाद्रुम निकरशिखराः प्राक्ठषे एपाः समीराः एनेनेडुरति क्रमक्रममिल द्दूम्मोम्मिमर्म्म धिहः काहं वे राए
जोभरेराक्कुभोरुं धंतिक्रकानिलाः गाटारंभनिमूढ नीरदयहनी लीभवद्योमक्रोड कदाहपातकपपोवेरणीक
स्प स्पाहिरागनाहिराः श्रीकृष्ण स्नभस्या अपव वीपरुषिकः गर्जवावर्षवामघमुंचवानिलतोमरात् गरणपेतिनश्री
तीक्ष्णंवल्लभाविमुखाजनाःउपपिपपौधरमाला हूरे ह पिता किमेतन्नपतितांहिमवतिमहौषधपः कोपाविष्टः
फरणीशिरसि किंगनेनपहिसानजीव निम्रणोतिप्रिपनमानपासिकिं स्मपुरीपनवमेघमालिकांनपयातिपपिकः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ प स्वमंदिरं भर्त्तर्हरेः उपरि घनं घनपटलं तिर्यग्गिरयोपि नर्तितमयूराः क्षितिरपि कंदलधवलाद्दृष्टिः पथिकः स्वमंदिरं भर्त्त

२५८ हरेः उपरि घनं घनपटलं तिर्यग्गिरयोपि नर्तितमयूराः क्षितिरपि कंदलधवलादृष्टिः पथिकः कृपातपतु वहीरोतिव

258 कोरटंतितडि नोभ्रामयस्यति व्याकुला विक्रोशंति घनाय ना घनाचि वि लपत्सुश्चै र्बलाका वलिः भ्रामानं मरुतः क्षिपं

तिसलिता सारः पतनत्पतोमुक्ता पाव षिसा हसै करसि कोपानि श्रि णाम ध्य गः नत्य द्धं इ क्रि गी क्रु राणन्म धुस्विहि शपा

माप मानासितो धीर ध्वानप धानपयोमुचि प्रविलसत्सौ दामिनी दाम नि धीरं भः करणा वाद्दि शीनमुत्रतिप्रारणा

त्स पोतोगमेहाहास्यति मुग्धिकानवधूरित्य ध्वाः क्रंदति श्रुत्वा वात्तम गी विलोलनपनाशर्घनानां पुरामीसा

वक्षस्तिसंश्रिता पि निविडं भूपः समासिंगनि पावक्राद्दप हत्य कोपित वनीकं प्रेम मैवान नेसाद् स्तत्यनाक पंतु

विरहे वात्याप योहा वल्लीम् दुर्गजसिनस्य रसनितहरणी के शरणमेप योभति निर्भरं स्फुरति चपले वारं स्सराफलिते राम

जासि उपगुहजनं मस्येरैन्यात् पराङ्मुखस्सु सपानिमत्व मिमं नेमं होध्या संतपाचत्र घंते जीवनापकास्य एत्रौवाणि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मरणत्रसांवुहंरवोद्दिमेनजाण्ड्रगणापांपेमात्मविपोगदुःखपिशुनंगीतसमुक्रंदना आस्ताजीवितहागिणः
प्रवसनालापस्य संकीर्तनंमानस्यापिजलाज्जलिः सरभसंलोकेनहतोपपा अमरुः निशीथेलीनाम्नांगृह्वितित
ड्डिनांवीस्यविषपंस्तुनानामाभोगरासिकपापिकेनोमुंखहशानगीनंसो कंदंनचकृहितमत्कांटतरलंनभत्का निश्च
साः स्मरतमनंकिंचिद्हृदंभोगंरसिम् ग्रामेस्मिन्नपिकापपांथवसतिर्नैवाधुनाहीयते राजाचक्रविवाहमंड
पतलेपांथःप्रसुप्तोयुवातेनोहीपरवेलेनगर्जितिवनेसप्रत्नापिपांतःकृतपंनाघापिकरंकहंडपनाशंकीजनःस्निग्ध
ति भ्रातःपांथप्रसीदमतिविरमंसंसभुत्स्वजपवात्नामस्त्राउंगनुंवाप्यांबुपूरप्लुतनपनमुखीप्रपसीवेनपुत्कंस
तंपामीतिपांथ्यपरिहरगृहपतेः प्रोषितस्यपिपापाःमुक्ताक्रंदांस्तदैतानसलिलविततास्तेनिर्गतानूपरुपव
।धून्नुशंकुकस्य भद्रात्रग्रामकेत्वंवससिपरिचयेस्तेतिजानासिवार्तामस्मिवार्तामिनास्मिन्त्रधर्मनापाजलधार
सितोत्तानवानकश्चिद्दिपत्रः इत्थंपांथप्रवासावधिदिनविगमोपापशंकीतिपापाः पद्धंन्हतांत्तमाग त्स्पियतनि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ प॰ जरभवनोप्याकुलोन प्रयाति अन्यपथिककामिनी अरे बत पूर्वं समस्ताभिर्यहे तेनद्रष्टपतेधुना। एवं विषधरैः पीतं मूर्छि
२५२ तास्मपिकाङ्गनाः शिशिरसीकारवाहिनि मारुते चरति शीतम पारिव सत्वरः मनसिव प्रविवेशवियोगिनी हृदयमाहितं
२५९ शोकज्वलनाशनं कुमारहातस्य खिरमनयनाः किं वोद्ध्यामधैव विसृष्टपावृजत कुक्कुभंकामव्यन्यामनोरुचि रामतः न
नदिहवनंनासौमार्गोनन त्वधरातलं विरहागलितैस्तैस्सानो स्तुतंनयनांवुभिः प्रसाहेरलकाकीर्णैकर्णैर्नवे विरजं
स्फुतं श्वसितं विजितो द्वातोन वातुं मिवं सुमती विघ्रस्तनाभिर्हि शोधराभिर्गांगनं वनांनिकुटजैः पूरैर्हताविम्ल
माः स्वकांपान पितृवियोगविधुरां रीनां चरांकिल्लिपं मां हृद्यालहतांश्च वर्णपल्लनं ति ष्याकिमाउ वरंवीगाक
स्य वांतावानुकरं वरे रगुशवलान्तसंजुसप्र्वी हिषः सोन्साहान व वारि धारसरवोमुंचं जुनाहं घनाः मनयो कान्ते
वियोगशोकज्वलधौमांवी स्पदीनंननानांविद्यात्विंस्फुरसितवमप्यकरुरणो स्त्रीत्वे समाने सति विद्यापतेः इति राम
शार्ङ्गधरविरचितापापद्धत्यां मिश्रकाश्टंगारे षड्ऋतुवर्णने वर्षासमयस्वभावाख्यानपरिच्छेदः अथ शरत्समयस्वभावा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्वाने ऽथ पप्रस त्रैंडुम स्तोशीतां वरा समाप पाखुत्पलपत्रलोचना सपंकजा श्रीरिव गां निषेवितुं सहं सवालव्य
जनाशरद्रुधः महामन ष्पस हर्षपतिप्रारब्धयः पुलिनानि प्रानैः शनैः नवसंगमंस प्रीडगजघना नीव पोषितः भ
गवतोव्यमसस नतजलपंत्रसु वारुपंकजनपंकजंत घहलीनषुहूपदं मषघ्नहोसो तत्तसुंजपः कलंनगुंजि
तंतत्रजहारपन्मनः भवि स्वामिनः एकेनखलु केनाधिनिर्पीतः कुभजेनपत् तस्माहपेतः कालुष्यंत्यजंतापो
भपादिवाकाशपाः क्षीरनिकाशारधिनरवराणि नि सपराणि नवनीतनिभ श्रेंडुः शरदिवतक्रमप्रभाज्योत्स्नागे
डगोपालस्मातीक्ष्णो रविप्रपतिनीचरवाचिवरवाखिराद्यः प्रे गंरुरुस्मजातिमित्ररबा लतन्तः तोपं प्रसीदनि
मनो रविकर्म विंताकामोदरिडुरवशोषमुपैतिपंकः भासस्व त्रखंदुसुखानि शाखाः सरभससुरना पासस्त्रश्च
पांगः प्रोद्गतास खलस्मामक महधिरतोह म्पष्ठबे प्रवुद्धः सभोगनको तेकांना शिलभुजवल नाव र्जितंगगरित्तो
त्सोत्साभित्राष्ठधानेनपिवतिसम्भिलेशारदेमंह खरपा: भर्तुर्हरेः हूपामिरमत्यंतसमंनोचेप्रभविस्माता शारदेयां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा॰ बु स्फेत्रेभ्यः प्राप्य फलं स्वतो पुनिः क्षिप्यन्ते पयस्यां चेतः कर्पन्ति सघन्धेह कुसुमरसासारसौरभ्यलुब्धभृंगीगीतश्रुति सुभगा
२६० दिशो वासराः शारदीयाः किंच व्याकोशपंकेरुहमधुरमुखीसंचरच्च चसेकाश्रे पी वेरणीस्तनाप्यां रमपतितरुणाः
260 पद्मिनी रंशुमाली श्रुतिधरस्पर्श्रप्योपगूढे शरत्काशशांके शरद्यपोशां ननतड्गित्कूटाक्षा कांसान सौभाग्यगुणे
गणानां पुष्पः परिभ्रष्टपयोधराणां अपभ्रमरकीडा चोलांचलेनचलन्हारलतामकांडेः वैपरीत्यरोनन्नव
लाहूलपोक्षतेनाहेलाह्नितभ्रमरकभ्रममंडलीभिः छत्रत्रपां च पतीव चिरं ननभ्रः कस्यापि भ्रमान्त कीरोभि
मरीभुर्विं वितत्य चेलांचलेचं चललोचनानां कुचौ करा विज्ञुयनपुंबान्तो विलोकासा फल्य मवापुरस्त्यां परिभ्रमं
त्याभ्रमरी विनोदे नितंबविंबां हिगलद्दुकूले विलोकाकस्याश्च नकोमलांगयाः पुंभावमन्याः सुहृशो वचां पुः
गुणाकरस्येतौ अपशरद्धापवः वातिरात्रीरतिक्लान्तकामिनीसुकहोनिलं चलनालोलधम्मिल्लमल्लिकामोद राम
वासिताः वांतिकन्हारसुभगाः सप्तच्छदसुगंधयः वातानवरतग्लानवधूगमनसंपराः वाल्मीकिमुनेः अपश २६०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रम्यपिकः पंथ्यान् पंकं पथि विस्मरन्तः कथावशेषे च पयोदं हंहो मार्गे प्रचंडातपपिशुनलेशेषु यदेव सस्तु रध्वनीनाः इ
ह निपुलम्भि कुलेवंशासं भारभाजि स्वमपिप रिमुहूर्तं पथ्य पसि स्फेत्र मेनन् इति पथिकमकस्मान्मार्ग रावो पविष्टं व
हतितरु राजकांतरगेपि कासांगभाग कस्यापि इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां मिश्रकथागारे शालसम पस्वभावा
ख्यान परिच्छेदः अथ हेमंतस्वभावाख्यानं हिमधवल हंतवे शामंदच्छाभिनारकाहतिमिरा दिङ्गराभीभ्तारज
नीतरुबद्धवशनैःशनैर्याति विघुतकस्य श्रुके हालिनपवनासीमन्त्रिनी हारमासः स दूरि विगतानिद्राः क्रौंच कांता स
यांते विरहं धतिकमनीपक्कारागमुत्यत्काकारं सरलितगेलनातंत्रलेजकुरिस्फार रे पं कस्यापि वेपंते कंपयो
भृशं कृतजङ्गोजापिके मनोपनिश्वाघ्रद्वीकुहरोहरं षपामपिप्राप्या पिनैनोऽति शीतार्दिस्य समानुरः पुनरपंती
नोजनः कूर्मवत्स्वसंगानि शरीरस्य वह्नि निजे निद्रोन मात्काासति लक्ष्मीधरस्य लघुनितल्पाकुटीरे सत्र कोणे
युवानां नवकलमपलालासंस्तरे सोपधाने परिहरति सुषुप्त सहानि कटं दुमारातुरक्तकलशमहोष्मा वृद्धरेषलक्ष

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० वृ पारः कमलाप्त धस्य हे हेमं तसपरि प्याग्निलयपतीतेग रागद्रुपीप्रपत्रणीतलंवारिनिशास्वप्रपन समभः पौरा ऋौहाराविं
२६१ रद्यतिभनिविरलकुरमयहूरे पो कालेप्रालेयवातप्रबलविकसितोहारमंदाररामि येषांनोकंटलग्नास्
261 रागम पितहिनस्तोहर पामग्गीसोने षामापानिपामापमसहन समापामिनी पातिपूनां पासेपशैलसि शिरम्ल
संप्रयोगः प्रोत्पुल्लकुंदमकरंदस्नानालिशंदः कालोपमातपतितुंकुमपंकपिंगप्रो नंगरंगरमणी कुचुसंगाश्लोप्पाः
भोंहरस अत्र कंडवकीजाचं चल्लोलां चलानिप्रनिसरपिचल ल्पसत्तेरणी निवाहाजिंपिसप्पन्रसिरास्प्र
चुलिनवलपस्कारकोलोहलानि श्वासस्त्र यहू चासिंजुनामितरक्तरोपिपलो लालकानिस्रस्तस्र जिपमो
देहधमिस्रगहशांकंडुकक्रीडितानि राजशेषरस्पाप्यो धराकारधरोहिकंडुकः करेरणरोषा हिवनाद्यतेमह
नेमुहुः रगीवनेत्राकृतिमाति मुत्पलं नस्पाः प्रसाहापपपातपाहपोः कालिहासस्प वक्त्र श्रीजितलज्जितेंदु मसि राम
नंकृत्वाकरोकंडक क्रीडावौतुकमिश्रभावमनयात्पिर्ज्जग्वहंत्स्पानतं मंगागनवृसहस्सकंहलहलस्पर्द्वावनोनां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

दृशां दीर्घापांगतरंगरौकसुहृदां कोप्येष पात्रीकृतः राजशेखरस्य ॥ अमंदस्मापि प्रारब्धकरणन् चारुचारीक्रमं हृद्यागा
रिणत्मेखलासवलितमंजीरहारध्वनिं इहं तरतरणकं करणावलिविशेषवाचालितं मनोहरनितम्बस्तु वः किंयापि कंदुक
क्रीडितं वनिताकरतामरसाभिहितः पतितः पतितः पतितः पुनरुत्पतितः स्वितुनो कुटवांहहपं विदितं वनिता
धरसंगमतृष्णमिव ॥ अप्यहो मंत्रपथिकः हे यांपथि पविपोगहृतमुकुज्ज्वालावालानमि ज्ञोऽसि किं किं वा नास्ति तव
प्रियागतयशाः किं नादित्रीनोधिपा येनास्मिन्त्र वृकुकुमारुणस्वचिव्यासंगधर्म्मो चिनेवुं दानदिनमलजष ख
रकुलकालेग हाव्रिर्गतः ॥ अहो नोपिहसहापेरे हीस्तकाविभुत्कानिद्रांपि गोपिगं तु मना ॥ अपि पथिकः सं
कोचं नैव शिथिलयति भर्त्रोः शीतातिप्रसरलघ्वाकुलपुरन्यासैः सम्मेतोपि कैः पांथेत्रिर्पदत्तुछगोधननदृहूं
पंखेः सुविनोः प्राप्यं नेहिमपीठिनानिसिम्मत प्रोद्धा ट धमाचनस्तो कालस्कुटीरकाः कपमपिप्राछाकीए
गानकाः श्रीभोजदेवस्य ॥ अन्यो प्याह निहंतनारभस्वदंवकंभस्वकुर्वतानेत्रे साश्रु कुप्योनिमीलस्युलवाप्यासं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा० प्र गिकं दूयनाहाहाहेतिसु निबंरं विवृत्तावाहू प्रसार्य स्परांशुरपापिः पपि केन पीपतद्वन्वात्नाह नश्मश्रुणावाप
२६२ मद्रस्य इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां मिश्रकर्ण्यं गारे हेमंतसमयस्वभावाख्यानपरिच्छेदः अथ शिशिरस्व
262 भावाख्यानं अंभःकणमिव शीतभयासंस्पानत्वच्छलेन हिमवलपाश्रंभोनिरपिगृहीनं पश्पतशी शिरसमाहा
त्म्य अस्तवर्द्धनस्य वह्नेः शान्तिर्जर्जतासिवगमाद्दर्शनादोहहने ऽनित्योहंधेनवमहच्चके वर्त्तभुष्य का र्प्यं एणी
तत्रासंदधातिचिरनिर्पासिंधोः कृशानुशीतैभीनाद्वचरदिवसाः सांप्रतं संकुचंतिभावरात्रैंगारैगर्भगृहैस्त
नतदैश्वदापिनागां संतर्जितमाद्यानातिपततिशीभंदृद्रिस्य कारणोत्पन्नकोपेपि सांप्रतंप्रमदाननः निशी
थिनापदेशेनागाटमालिंगतिप्रिंव महामनुष्यस्य पीनोत्संगपृथो धराः पश्लिः संपूर्णचंद्राननाः कांतानैवगृ
हे गृहं नवहदं जातं नकाश्मीरजं नाकुलंनचकूलिकानच पलीते लंनगंधाविलंसंद्योगोघनपाचितानवत्स्वाः राम
शीतंकर्षंगामनेश्चेनांवरश्रीचंद्रस द्रूणं गृहस्यापिहितं शपनसापार्श्वे चाह्निर्जलं सपीतूलपटोगा(?) अथ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

गात्र कूलमनरागवशंकलमनुरागवशंकलष्वामिपंकरोतिकिमसौस्वपतस्कवारःश्च ह्रीसीमनिगोत्रसांद्रमशनभु
त्कापरीतोभर्कीरभ्यासेस्वह्रुषीसुयंत्रविनदंहर्षान्समाकर्यपपोशेनेसंहृतिगेभारौणि स्मापिमहेस्त्रजांवर्गोहि
नीमास्लिंग्पागराणपत्रिशाछगरापत्रिशागुराणपत्रिशुगुगपापन्त्रोहुामरः पामरःश्चपद्गवीलनक्रीडा नेनस्पाः
प्रसतिहिपेनसलसेललेराकपोविधातुंदगौसर्वत्रैवविलोकमनेमुरवशशिज्योत्स्नाविनानेपंडुरपंवाला
पासरवीभिरसह्रुदमीलनाकेलिषुव्यावीणिरजनीमुखंवनपमेस्वगहरेकन्मकानपनेस्वगहीनेकन्मका नपा
पिप्रघ्राघंनपनडगमत्यापुनामिहंनितंवस्पौराप्नवीतगतिपोगपोप्पसुलनः श्रुतिस्वल्पौपारागीस्तनभरनिरो
धान्तमिलितोनिमीलक्रीडापांकंछुषपसिम्गध्येकिमितिनःश्चपाशिशिरवापवः केशानान्कुलपनूदशोम
कलपनूवासोवलाहासिपत्त्रान्तञ्चमुलकोहर्षमकरमन्त्रोवेगाकंपंगतेः वारंवारमुहारसीत्कनिभरेहैतहं
पीडपनूश्रापः शौशिरमषसंपतिमठकांनासुकांनापते छुवंतोमंडभित्तीलकवतिमखेसीत्कनाम्याहधानाव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰प॰ सः स्वनं चुकोप सलनभरचलत्कोभ्रेरमापाद्पंतः उच्चुनाङ्कं पपंतः पटपुजघनज्जटान्नू संसपंतोष्णकानिव्यक्तं नाजानानां
२६३ विरचयितमतशैशिरावांतिगाता अथ शिशिरपांथिकाः पुरपान्तोपुरगीवांछंप्रथममाराशीतप्रोषदोषप्रहोमे
263 पांथः सुप्ताप्रथेछंनहरवसनरोधापविग्नामहेव्याः उत्तंपांकप्पंदाईरजनिपगितदेछिदूनिच्छिद्दूनिदूबाने
वातिप्रकामं हिमकणिनिकणिनिकराः कोणतः कोणमेति वाणामहस्स संविष्टोनामहे व्याकुरघटितघ
टीकुड्यकोणैकरेशेशीनेसंवातिवापोहिमकणिनिरणहंतपंक्तिहूयानः पांथः कंपांनिशीथेपरीकुपित
जसस्तंसंरमस्तंसतानगृवीग्रीवापाहामजानुग्रहणच्चटच्चटत्कप्पंदांप्राहरोणाति मपूरस्पाअग्निकारीषव
ह्नेविविधचितनरणप्रस्तंनिषण्णः सशीर्णकंथाविवरवशाविशन्तशीतवातनाभिभूतैः नीताकृच्छ्रेण पांथैः
श्वभिरिवभिविड्जाग्रसंकोचकुब्जैरंतंदुर्वारदुःखहिमगणगरक्रानापामयामास्त्रियामा इतिश्रीशार्ङ्गधरविरचिता राम
पांपद्धत्यांशिशिरस्वभावाख्यानंपरिछेदः अथमिश्राख्यानं पोनदीर्घसितापांगविलासलसलसितनमुवः प्रियोमुरख

सवशागमस्तसैन पशावेनमः कुचावालो वा नेत्वं न्पाः शिाः कंप पुनेपुवात पोरंतनिन मां हि हराक्षि माकर्ष संत्रि चामतेभ
कुंभपरिणाहिनि कुंकुमाई कांतापयोधरयुगे रविरवेहरवित्रः वक्षो निधाय भुजपंजर मध्यवर्ती धन्यः सपांसपयति
सगाल ध्वनिदूः करोनाल हलंन नौमलयजंक पूरवासो भुके चटेगुं फि नमाललनीरतलभरः कंदेन वैकावलीवासः श्री
नववासस्वी मनि कंचुः श्रीसत्कवेरूरूपे वक्रेनागरखंडमस्तपरतः प्रेमाकुलाः कुंतलाः मधुनविक्रमसे तोमलाव
तंसंश शिकरपघ्न वितंच हर्म्यपृष्ठं महनजनिनविभ्रमाचकांतापकज्ज मिह मर्पवत्तां विभक्तपोत्साः भर्तमौन स्पृभू
चातुर्पर्किं चिताश्रुः कटाक्षा स्निग्धा हाहावालजितांताश्रुहासाः लीलामनेप्रस्थितं चास्थितं च स्त्रीणामेतद्भूषणं
चाघधंभर्तहारेः ग्रामोपश्पल्यंतविनीतहमंडपे सिन्मां पांथमं परगतेरजनीं न पस्व श्वस्मिति शीघ्रविरहाग्न
रजागहृक कोकांगणा करूणक रुणाकूजितकष्टमिति श्वधीनविघ्नैर्विगतो शिशिरत्वे धनाकुलिताहारिणीपौर
नैव सेव्यानि नंवारस्त्रविलासिनीनां न तन्लहर्षधिर एणीधरारणांपत्रो हाराहारास्तत्र न कांतः स्वतः कांतः पत्रतु कांतः स

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

॥

शा॰ वृ त्वनरणोहारा ह्यरा: श्रीनंदकरदेवानां अवधनं वचनं गुरु सन्निधावनवलोकनमेव विलोकनं अवपद्यावरणाद्धि पदं सु
२६५ काव्यनिकुरेण नदंगमसर्पणं वामनस्वामिनः अथ दिनमभ्यास दृष्टैः सौ टुं न चशकाने विरहः प्रत्यासंत्रे समागम
364 मुहूर्त विरहः स्त्रकुदुर्विषहः सर्वोऽर्धनिरीक्षणं यदुभयोर्या हृति संप्रेषणं अद्यश्चोपसमागमिष्यतीत्युतिक्रोधप्रसा
दृश्च्वपः सप्रांसे तु समागमे सरभसं परिचुंबनालिंगनं तत्कामस्य फलं तदेव सुरतं शेषः पश्नूनां विधिः अयं हि धिष्ण्यामोप
रहविहृत्तसंभुजने विनिद्रव्यागंजनसधुपरतिमंजन्त्यतिजनः अहं शंकेयं केरहकु हरवासव्यसननीभिप्रपं भंगछद्म
मुरगोष्ठिरूपे तोरमपिनं रतिशार्दूलधरविरम्बिनायां पदमांसि प्रगारपणि छेदः अपवीरस्त: भर्त्तुः पिंडं मण कारोपश
कृपमहापराणः सुरांगरणावयंप्या घोरम्यः कालोपमागनःशांडिल्यस्या प्रपेणा पुकारं हानं प्रायेण तु कारं तपः पाशु राम
नपेक्षीव्यापारः पुनर्वीरस्य डुः क्रारः सत्रिपसोरसि सत्रं वृक्षमधवे व्यवास्थितनेन बद्धं नरानवं पष्ठ दोवृक्षहा
भवेत् भगवतो व्यासस्या माभैषनैतेनि स्त्रिंशाः नीलोत्पलदलत्विषः एते वीरावलोकिन्याल लक्ष्म्यानपन विभ्रमाः ध

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

न धनुषि शौर्य्यप्रशालिनि शैलाननमं निपतताश्वप्यां रिपुसंज्ञे के पुगणानावै नवराके षुकाके षु वाराभटस्मा खेदाग्नि षट
मतेभ तुंभकूटा नाटहासिनः एकतो हेंदशोषापिवाः सहेन पराभवं ६ कस्यापि गजीवत्रे वमनो सौ पसजनो वीक्ष्य वट
नमन्योन्यं क्षतमुखभग्नोह्राक्करो निनिर्द्दे शंमगत्सा ७ हमोहरणसस्य रविमापिरपिनेभ्वेष्ठपादै स्तिउग्रधुनेमनाक
स्पष्टः ज्वलतितराम निकोवामन्युं सोदुःसमोमानी ८ संदृष्टभिहस्य लोकः श्रुतस्तिष्ठ नुतावदन्यः पराङ्मुखो नांसमरे पु
पुंड्वांपत्रोपितेषां नहि पामुखा निपुरः सखीनां मिहृदर्शयंते ९ हानाततोनेतिसवेदनार्त्तः कुराग्रस..कन्म..न्नक
फानुलिपः वरंस्तः किंभवनेकिमाजौ संदृष्टेन दष्टतष्टभीमवक्त्रः १० संमर्द्दितं संयुगसंप्रहारैः पश्यंति…सप्रतिव
हूतल्पं आत्मानपंकोपसुरांगनानां व्यं किनीव्याहृतवीजितांगाः ११ स्तेवणहमिक्षिप्य परिस्तिमासपस्पना
स्तिस्त्योतपक्षिजिपुत्तसिनोन्मनः प्रपातं…घमराणमवपुषमेवजं नोः किमेतिसुधामलिनेपशाः क्षिपते १२ नारायण
नहस्य …त्रैः स्वैरपिषं…तामश्वाराणै मत्वी विरामक्षपोः स्वापिनवपीतांशे…निचितोरोमोद्गमं वच्छ्रीपतनमस्मानुद्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ब्र त्वयपत्रिजाम्बरमपत्रायघर्षयत्रिखुरं धम्मोधामजयश्रिपः प्रधुरराणां तं मेपनाकापते १३ धनिकस्य वपस्याः कोद्वार प्रति
२६५ प्रपणुनयहोंजुलिरिपंकि द्राप्याकां स्ताम: भरतिनपघावीरचालिजंम्र तां नामस्याकंतवातिपर वश्यं वृजीरेभवद्विः कर्त्त
265 व्यंतद्दिनद्दिपराचीनचराणां १४ श्रीहम्मारनरेंद्रस्या रतंनतांचरोपः पिवनिवमतिधन्नस्तुंतःस्तुंनः कोखंनव्यंग्नही
त्वापराद्दितिमुदितोमत्तमेवेनालवालः चीउत्सवीउमस्पिमूहृद्यैरमधुवशास्तननार्कनतांगीपोगीन्योमांसभेदः प्रमु
द्दितमनद्युः प्रशक्रिसुवंति १५ कवीश्वरस्य कोप्येषस्त्वंदिनद्विमताविकमुखश्री प्रारब्धनांउवविधिः सुरकामिनाभिः
श्रालोकांतेनिजकराभिनवानिहृष्टव्याशरितेक्षराणानिवेहि नसत्वसारः १६ वाहीश्वरका वनस्य परस्परेशास्तनपीः प्र
हतौ रुक्रौ नवाद्योः समकालमेव श्रमतर्पभावेपिकुपोष्णितृदासीरेकासर प्रार्थितपोर्विदाद्दः १७ कश्चिद्दिषदूहतो
नमोगः सघोदिमानमतनामुपेत्य वामागास्पंसर्गमुरां मनस्तवनस्पत्कृपवंधं समरे ददर्शः १८ कालिदासस्य नस्यत्रिपः एम
ऊउदलिनोध्रुवातः परस्परस्तापकविक्षतांगाः कुंभेषुलग्नाः सुषुप्रगेजानां कुचेषुलग्नाश्च कामिनीनां २० भरेण

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्यधानवपारिजातमालारजोवासितबाहुमध्याः गाढंशिवाभिः परिरभ्यमाणाः सुरांगनाश्लिष्टभुजांतरालाः
२० युग्मं भगवतोव्यासस्यैतौ जन्मंवोरमलेषु परिशास्याद्यापिधत्स्वेगराडाः श्रोसनकोसमशोणितेनसुए
भीवेरिपुंभावसे हृधीधामप्रुवोरमहिषिहरावष्पुहुरंवेषसे मत्रासत्रपशोविहायसमरंपंकोधुनालीपसेश
नारायणभद्रस्य हतेभिद्यन्नोकुर्द ननत्रपार्घेनसंप्रगेत्रस्रौहिणीः सप्तहत्वाहतोराजाजयद्रथः २२ लोहिता
पतियादित्येवरमारणोधनोजयः पंचविंशतिसाहस्रान्निजयानमहारयान् २३ रथेभ्योगजवाजिभ्यः संग्रा
मेविरसंकराः पातिताः पात्यमानाश्च हृश्यंतेर्जुनताडिता २४ परस्मैशतसहस्रेहेपत्तीनांनरोत्तमः प्रजज्वा
लरणेभीष्मोविधूमइवपावकः २५ आकर्णपलितःश्यामोवयसातिपंचकः रणेपर्वयुद्धौरणेहृष्टः षोडशध
र्ववत् २६ भगवतोव्यासस्यैतौ लक्ष्मणोलघुसंधानीहृराघानीवराघवः कस्तोर्हृटप्रहारीचपार्घस्येतेत्र
योगुणाः २७ क्षेमेंद्रस्य नकालस्यनशक्रस्यनविष्णोर्दनरस्यच रूपंनेसानिकसातियामिषड्हेहमसतः २८ ।

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्रा॰ व्र तौ वाल्मीकिमुनेः छिन्नेपि शस्त्राभिन्नेप्यापत्यतितेपि निर्विशेषेपि दूरमतिक्रान्तप्रतिज्ञे हैव महैवं मयोप्य यमः
२२६ २९ कपोलेजो नावसाः करिकलभदंतद्युति मुषि स्मरस्मेरहुंजो दूरमरपुलकं वक्रकमलं मुहुः पश्यन्नुश्रु रावनूजनि
२८० चरसेनाकलकलं जटाजूटग्रंथिं द्रढयति रघूणां परिवृढः ३० महानाटकस्येते वीरोसौ किमु वरार्वनेरशमुखः
त्रिनेत्रैः शिरोभिः खपंपः पूजास्त्रजमुग्रु कोपदर्पितेहैव स्वयपदूंगागिनः सूत्राणीहरकंठसूत्रभुजगव्याकर्षणापो
ह्यतः साटोपं कंपमैः क्रतेनतुकुटिमि स्मैवन्नांतरं स्थिनः ३१ विद्भुरास्य संतुष्टे निसर्गांधरामपिरिपौकं दूलतोमे
लक्ष्मीरात्कंतपुमः प्रस्फुपन्नशिरमोवीरस्वलितिश्चोवीरं यावाद्हैन्यपरां विपस्पकलहापेनेमि पंतंहणुत्वं हणुन्वभि
नोमुखाभिसृत्प्राप्नीवः कंधवराप्पिते ३२ मुरारिः सलीलोत्पामानितेन मर्त्र्येम्भमोनेवित्रमुखैः श्रवसः घटक्रमे
त्र्यमिटुनः संप्रतिपेन केवलं कुलप्यशहुः प्रपासमश्रीघतं ३३ माधकावेः आजन्मब्रह्मचारी पृथुभुजशिला राम
स्तंभविभ्राजमान ज्याघातश्रेणिसंज्ञांतरितवसुमतीचक्रजेगपोकौउकीजामहन्मा ३४ मुरारेः क्षुद्राः संत्रास

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मेते विजहत हरयः श्रुसमशाङ्कोमकुंभाप्रष्पंहेहे खलजांहंधतिपरममी सापकानि: द्युतंतः सौमित्रेतिष्ठपात्रंचमपिनद्दि
सषांनत्वहंमेघनाहः किं चित्रंलत्तीलानियमितजलधिरामचन्चषयामि ३५ महामात्कान् ससमष्छिहताः कोप्रो
वामणएणंनरात्रिनांपश्चिनांपश्चिमेनाह्निशेषेणमे धनोरेम सापके: ३६ वाल्मीकिमुनेः इतिशार्ङ्गधरपद्ध
त्यांवीररसनिर्देशपरिच्छेदः अथ करुणरसनिर्देशः पसाःकुसुमशय्यापि कोमलोंगपारजाकरीसाधिशेतेकथंरे
वीज्वलतीमधुनाविनं १ इति चः महिशोसखि वः सस्वीमिया प्रिपशिष्यालालिनेकलाविधौ करुणाविमुखेनम
त्युनाहरतान्वांवदकिंनमेहृतं २ कालिदासस्य श्वसितः काव्योनुमेरुः काविविपापिमहारत्नराशिर्विशोणः शुष्कः
शष्टौ घसिंधुः प्रलपमुपगतोवा कामापिकसकोभः दिव्योक्तीनानिधानंनिधनमुपगतंहाहतनाद्दिव्यवाणी वाणोदू
रप्रयाणप्रणापि निविधिनाशापितेतीर्थनिहं ३ सजतिनावहृशेषगुणाकरंपुरुषरत्नमलंकरणंभुवः तदपु
नपुनरोभंगिकरोति वेहहहहकष्टमपंडितताविधेः ४ कस्यापि सारवक्तावितानवृत्ताविलसंतिवारितोनकंकः सरसीव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

18

श्रा॰ वृ कीर्तिशेषंगतवति भुवि विक्रमार्के ॥ ५ ॥ सुवंधो मांधाता स महीपतिः कृतयुगेलंकारभूतो गः सेतुर्येन महोदधौ
२६० विरचितः क्वासौ सोऽहं दशास्यांतकः अन्ये चापि युधिष्ठिरप्रभृतयो यावंत एवाभवन्नैकेनापि समं गता वसुमती मनो
267 चपायास्यति ॥ ६ ॥ मुंजे पतिभोजराजे स्वेदेरखः भगीरथाद्याः सगरः ककुत्स्थो दशाननो राघवलक्ष्मणौ च युधि
ष्ठिराद्याश्च वभूवुरेते सत्यं क यातास्वतजेनरेंद्राः ॥ ७ ॥ भगवतो व्यासस्य अश्वात्तद्दैवतमिवापतंगवरारेरत्नाव
त्तांनरितचें इमिवांनारिसं हम्यो रम्भभुजिगते सुरवे प्रमविश्वं पश्यामि हा रामिकनायकारत्नमूलं ॥ ८ ॥ हे वेश्वरस्य
इह खलु विषमः पुराकृतानां विलसति जंतुषु कर्मणां विपाकः हरशिरसि शिरांसि यानि रेजुः शिव शिव ना
नि लुंठंति गृध्रपादैः ॥ ९ ॥ कस्यापि व्याकुलो यस्य गोविंदः पिता यस्य धनंजयः सोपिमन्युपातः कालो हिरतिक्रमः ॥ रे
साक्षान्मघवतः पौत्रो पुत्रो गांडीवधन्वनः स्वस्रीयो वासुदेवस्य तेगध्यः पर्युपासते ॥ १० ॥ असहायः सहा रगम
यार्थामामव्यातवान् ध्रांवपीड्यमानः शरैस्तीक्ष्णैः द्रोणाद्यैरीतिकपादिभिः ॥ ११ ॥ भगवतो व्यासस्यैतो अप्रस्तुता

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रिक्तताभिमन्व निधनशैशप्रोद्र ततीवृक्तु धः पार्श्व स्यात्क न शास्त्र च प्रतिकृ तप्राप्त्र वप्रतिक्त नेरंभ श्रुचामुक्त तिक्रीरार्गिवाप्य
क स्मैः पतं ति धनु षिद्वीराजदारष्ट पोह्राव ह्रोनिगिराः स्फुरंतिन पुनर्निर्पा निवक्त्राद्वहिः १२ निशानारा प्रगास्प क्रोहं
कृहिसरवेसरावभगवान्त्रापः स क्वोराधवः के पः पंतन्नाधनायुकिमिहं हा सोस्मि तेलक्ष्मराः कोनाराकिमिह्रासिते
वतसरविहे व्यागतिर्मग्पते काहे वीजनकाधिराजततन पाहूाजानकिच्चासिद् १३ महानाव कात् मिनंदला
ति हि पितामितं स्त्रनामितं सुतः श्वप्रस्मि त स्महिता मारं भतीरं कोनुशेवते १४ वाल्मीकिज नेः म हैक उत्राजननीज
रानुरामहद्यसंदि ॥१५ एषश्रीद्र्पस्य मध्याह्ने हवबक्षिनो सं समपेहं ह ह्य मानांगि रेः तश्रु त्रिगतिमुत्र पंजलम
घोवीस्पेक रक्षाक्षम मेन्ताजीवापितं मिथः पिवपिवेत्स्व ब्रापमिथ्याधिय त्रिर्मग्ता र्मग्ना स्वमपीत् वागिहृशि राण हूं
हूंतिफत्रं वने १६ आहारपमांसमवित्रिलंस्त नवर्गे मंगान्मामुंच वाछ धी कपामिजु रुप्रसा हे तिश ध्यकवलम
हराणनभिज्ञामन्मार्गे वाक्षराणप राशिशवोम हीपाः १७ रतिशार्दू धरपद्द स्यांकारुणारास ति देशराधिछेहः श्रघश्रद्धतर

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१४

शा·वु· सनिर्ईशः त्रसेनापगतेनरंत्रमंसक्रन्मइ स्विनास्वेश्यासत्यक्रक्षकरावमाहमुशलीमिष्यांवपस्पाननंव्यादेही
२६८ ति विकाशितेपवदनेमानासमास्तंजगानद्ष्टापस्पजगामविस्मयराहंपायान्सनः केशवः पांत्रश्रीगपीजगंनिसं
268 नततनमःकृपाक्षमप्रधप्रहरन्धात्रीकौलकनेवरःसभगवान्पस्यैकरंप्रांत्रुरेत्रुमःकंहतिनालतिसंनततनमःकृ
पाक्षमत्स्यहरन्धात्रींकौलकलेवरःसभगवान्पस्यैकहंप्रांत्रुरेत्रुमःकंहनिनालसेहिरमनःपत्रतिस्थिहंति
नोमेहःकोशनिमेदिमेदिनीजलपतिव्योमापिरोलंवने २ ककुस्वेनशीरांसिपानिशानण म्रिन्त्रतिमापातिधेः
पोलरत्नस्पविनानसीमनितघाष्प्रांतानिनाकौकसौ तान्येवास्पयरः श्रमप्र शमानंत्रुर्वनिसीनायतेः त्रीडावास
रडेवराजक्रत्रिभिर्दोलापमानेकचेः ३ विहूरास्प नीस्मनूपुदेक्षरोनैवत्वरिनोगानरध्वजःसरपंवसाध्वजंसाभ्रंमी
षमंनर्ईधेशरेः ४ भगवतोव्यासस्यविंत्रमिष्पतिकिलैघवामनोपावदिन्युमहसनतानवा तावहस्पनममोनभ राम
स्पलेलंघिनार्थशाशीमंद्रलक्रमःपुगानकालप्रतिसंहूतान्मनोजगंनिपंस्पासविना शमासननतनोममुसत्रन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कैटभद्विषस्तस्तपोधनाभ्यागमं भवामुदः ६ याश्रुत्स भागासिंह सानु षु संनिषण्णाः पश्यंति शांतमलसांद्रनसंभुनालं
संपूर्णालिधललनालपनोपमानस्तु न्तंगदंगमिह रागिस्पहिमांशुमूत्तेः ७ रानेमापककवेः रमभिति षुलंघ्रांतैः सम्रते
विंवशनैरवेनः ज्ञातोलं के घुरः क्रष्टाहांऽग्ने पेननत्ववतः ८ हंडिकवेऽवचर्पपिसमुद्रे भसंधरामवासपतष्करणान्नूकशा
सिप्तंनिशंतेसेवालिः पीलस्समत्पजनः ९ वाल्मीकिमुने किंद्रुमोहृगिमस्पविश्वमुहरे किं वाकरणान्नोगिनः शोतेपत्र
हूगीःस्वपंजलनिधेः साप्पेकहेशोगस्वितः श्राथर्वपकलसोद्रुवोमुनिरमौयस्पैकहस्ते तु धिगेंद्रूषापगतिपंकजापतिफ
णिभंगी पनिभ्रापतिः १० इतिशार्दुधरपद्दमांश्च धुनारदापरिश्रेहः अथ यहास्परसनिर्देशः पारणोनाम्त्रय भीत्रुशाः
करतले धौते स्तिते वायसी भालोसानिलकः सवंहनरसम्पल्लैक षु ष्यंगशिरः दूराद्विमप हागानिर्दटतरं व्याम्लिष्टं
तागिरेः सौख्यंवं च यितंनगम्हवनोहं पम्पस्वहेहूक्रमः १ वैराग्पाभंगिरवनावेपनैः प्रमापर्यंतांष्वरापूविकट्लनस
त्रतां गीः वहस्रापहे शमिपर्भगतेगंडमिति विकिः शांकवंवनर स्वैः कितवाइवंभ्ति २ पीतीमसानत्रेननगस्तिपतिकथ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

भो॰प्र याचज्जनानांप्रवाहैः आननीन्वाईद्यापाम्यंऊशङ्कुसुमसमारंन राग्व्यग्रहस्ताः पथ्यारेनंनिमः जन्नपरफवनिऊवान्नोगरन्नेफ

२२९ राग्हूँः प्रारणपामप्रहेशादिहसगिनिसहावासराणिक्षिपंति ३ कस्यापि अंगुलिभंभवं विकल्येनविविधविवादप्रव

269 तपांडित्यः जपावयलोष्ठः सजने ध्यान घरे नगर शप्पासु ४ मुंजोजटिलोनग्नाः छगीहंजीकषापचीराचामसम

सेरशारीरोद्दिशिदिशि भोगीविजंभतेदंभः ५ पुगमं राते सेमदूंस जिह्वापाः छेदनंनास्तिनतालुपतनाद्दपं निर्विशं

केन वक्तव्यं निर्लज्जः कोनपंडितः ६ धाम्पाकनागरनिशाईकद्राडिमन्त्वक्कुलुंवरीलवणतैलसुसंस्कृता

न्नः प्रस्यानस्थीताशितभक्ततलेदहानिसव्रह्मलोकमधितोहनिपुण्यकर्म्म ७ कस्यापि भ्रुकुटीकुटिललाटः

कंटक्तितांगः कलापविकटास्यः कवलपनिपद्युल कललैस्तांडुयमवलंद्विजः कुद्धः ८ शार्ङ्गधरस्य भोजनं प्राप्य

उर्वंद्विमापापोष्ठसपांकुसदुर्लभानिपरात्रानिप्राजन्मभि ९ कस्यापि क्रायविक्रयकूटतुलालाघवनिक्षेपभक्ष्यणा

भ्याजैः एतेहिदिवसचोरामुष्णंतिमहाजनोवणिजः १० स्मारस्यापिकानुरागीव्रजनिसहापुरापप्रफलंकंन्नोनंदरषर्दव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्पस्य सर्पैः पलायः नेशान धर्मेभ्यः ११ इत्वा दिशि दिशि हविर्यावकं च कच कितोऽवस्तुं वनाकृत्वा चोरस्य वस्तु दिनचा
रीपलायते कुटिलध्याभिः १२ एताः क्षेमेंद्रस्य वैद्यनाथतमस्तुभ्यं सपिता शेषद्यानवः वपि विन्य स्वभारे यं कृतं
न सुखमेधते १३ कस्यापि सत्कोशं लोलने त्रेकुलप्रवनिस्त खं हृष्यते सानकं पैरंङ्गाना पृर्धन्नत्नो वितमपि पुलेके स्वयप
नेपीतमंगं क्षीवानां खाद्यतें न श्रिरमिहितं धनकाप मूला नितौपैः पूर्वोसिद्धा कलाना सकल सुख निधिर्वैद्य विद्या
मिवंद्याः १४ तीपकस्य गणाय तिगल्लमेगणाकमृत्तुं इणासमागमं विशाखापाः विविधमुजं गक्रीडासक्तां गृहिणीं
न जानाति १५ कस्यापि कलमान निर्गतमपीविंदुव्याजेन साजताश्रुवर्णकापस्खलं द्यमाना रोदिति खि
न्नेव राजश्रीः १६ क्षेमेंद्रस्य वाचपनिनाम्पलिखितं निखिलमनोतापि वाचपतिनाम्नः अपमपरे स्वविशेषः स्वप
मपि लिखितं न वाधपति १७ कायस्थेनोहरस्थेन मातृरोमि पशंकया मंत्राणिपियत्नमुक्तानितच्च हेतुरदेयम्मा १८
काकाक्षोल्यंपमाक्रोपैः स्थपतेहटपाभिनां आद्यसूत्राणि संग्रह्यकाप स्थः केन निर्मितः १९ विनाम स्व विनाम्पं

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा.वु सपरस्वहरणांविनाविनापएापवादेनरिविरोरिविरिति २० केषामप्येते ग्रर्थौनामजनानांजावितमरिलः क्रिपाक
२२० लापश्चतंचहरंस्वनिधनंः टगलगलागापनाःस्वोवै २१ नमस्सिवराकश्चौरो हाहाकारेणपानिसंलसः गापन्नचोरः
११० कपदीहाहाकन्वानपुतिलस्यं २२ न्ग्रामंत्रराजपशशैः पतिपदहुंकारघर्षरारावैः स्वपुमनुसाधुवादैरंनरपति
गायनोगीयं २३ मेरुःस्थितोनितिहूरेमनप्यमभिनतरांपुरित्यजभीतोभयेनशोर्पाचौराणांहेमकाराणां २४ नसम
न्महीपनीना प्रसंभवेचोरदस्यूनां एकःसुवर्णः करोनिग्राह्यः सर्वधानित्यं २५ उपयुक्तः सद्धिरवटी ज
निताधरणांएगभपात् पनसिम्नतेपिहिवैश्यपारोदिनिहातानतोनेति २६ पर्वचेटिवनोवेशी पश्चाद्वनिकु
द्दिनी सर्वोपायपरिक्षीणावेश्यापभवनितपश्चिनी २७ वुर्णनरापितः कश्चित्ववनहरपितोलासकर्मदरपितो
ऽस्यः रभारपितश्चाप्योवेश्येनांनर्मदरपितोऽस्यः २८ एनेसेमेहस्य गन्वाद्वाखतीनंपामिद्विवसानाणधपंसीह गन
गे दृष्ट्वावानशनेनजीवितमिहंमुंचामिमागीरधीपानःप्रातरिनिपवर्तितकथानिर्वेदमानन्ववीरंज्ञानजंमनंतजो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रसुरतश्रीतासुखापासुखः २८ कांटीमुखिग्ना द्राद्वि भ्रूरुषमधुजगनाङ्गं मुहुरंसलनौ यंदास्तो सैन्यघनमधिगंतुं व्यवसितौ
स्मितं मैद्रीनां हंसुखमतिपतनभ्रापकरंन यास्ये पारं ज्ञापरी भवतिसंतापप्रतिव २९ कयोरप्येतौ प्रत्तोप्यायनमाश्चनिःस
हजरत्वं मविशेषश्लपभ्रश्यषे कमिदुर्वत्तांगवलनव्यपोढ्यमालिंगनेलज्जा भापि निविद्यौ मामपुवतौ व्रहुस्य कृ
छ्रंरनं पस्यानस्त्रमिनाथ किंनुहसितं व्युकं किमारोहितं ३० हृद्ये॰ स्वहानितांनतल्पप्राणिपिलप्रतानद्देष्पःपतिः सच
मिरंतश्चाडुकारी नत्रापि हैवहृतिकाः खलु माधुराज्यौ होस द्यभांक घमपंव्यसनप्रपंचः ३१ ष्ट एपसगर्वि कौतु
कमेकंगता मेणाठ्वामिना पहृद्य कतं सुरतसुखमीलिताक्षिमनेनि भोनेवि मुक्तोस्मि ३२ यहृ स्विन्नूलतापाणेः
स्त्रियः ऊर्वं निका मिनांजं घंते घेवन संवर्पतत्मनः राधिषु ३३ केशौलुंचन सास्येपि हृतपश्यैतहेनरं उपस्थाः
कीटमश्रंति घनभक्तं स्त्रिंगंवराः ३४ मिश्रोमांसमिवैषरांमकुरुषेविंनेनमघं विनामध्यं वापि तवप्रियमहो वेश्यां
गनाभिः सह वेश्यापद्व्यपरुचिः कृतनस्त्वं वधनं द्यूतेन चौर्यैराकम चौर्यां द्यूतपरिमहोपि भवतो नष्टस्य कान्यागतिः ३५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰वृ सामगायनधूतं मेनोछिष्मधरं भ्रुरुः ३५ कं चितासिवेद्वेद्वे वामक॰ रांहिहस्वने ३६ भस्मांगलीश्रु कोद्राधीवालशौचीनपाद्दिद्दिः

२९१ धारावर्त्तीवक्रवर्त्ताषड्रेतेपुरुषाधमाः ३७ प्रेष्यकः प्रेषकः कोऽरः किमेकः स्तंभलीनकः योगीनकालरोगीचषड्रेते सेवकाधमाः

१७१ ३८ इति शार्ङ्गधरपद्धत्यां हास्यरसनिर्देशः षष्ठी ६ रः अथ भयानकनिर्देशः दीप्तक्ष्वेडगयोगाहृदनलहुलंबजिह्वाग्नलीढ

वृक्षां रक्षौ दुर्विदग्धवल्लनरभवज्ञावराग्निः स्फुलिंगां कालीवं कालशेषामठलगलचलन्मुंडमालाकरालां गजोसवादि

नेत्रामजनिनिवसनांनोमि पाशाग्निहस्तां १ शार्ङ्गधरस्य स्फुसंकटवक्रकंदललल जिह्वस्यह्व्याशनह्वानाभा

सुरसूरिकेसरसटासारस्य हैमडुहः व्यावल्गद्ग्रवलद्विरलपकशिपुक्रोडस्थलात्फालनसम्पष्टमस्कुहस्थिपंज

रवरक्रूराननखाः पांतुवः २ हनूमतः भ्रश्यत्पुष्पमरज्जानुधानगृहणीचंवकरास्फालनव्याकल्पान्तकपालताल

रचितैर्नत्यत्पिशाचांगनाः ३ हायंतिपश्शांशिपस्पवितनैनरिः प्रचंडानिलप्रस्फुरत्पंकरीकुंभकूदकुहरव्यतैरगाक्षो

रायः ३ कस्यामिश्रस्य रहं मघोनकुलिशंधारासन्निहितानलं स्मरतां पसद्वैत्यस्त्रीगर्भपातापकल्पतै ४ हंफिनःतमः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

परापर्शविवृद्धमनरोर्भ्रभंगदुःप्रसभमुखस्पृतस्फुरत्रहर्षिः सहसाननीव्याहस्ताःकशगतः किलम्निःपपात ५ कालिदा
सस्य किंचिकोपकलाकलापकलनाहंकारविभ्रान्तभ्रूवोर्विक्षेपाहृकोरोहसोऽग्रपर्तिलेकापतेः प्रसन्ने ऽहं हन्के करु
णाकरपाकरे प्रवृद्धि हलहाहाः स्फुटद्भुणागुणप्रकीडकापिविलिम्पस्तापिररामश्रित्रिभ्रमहीपिच ६ मुरारेः श्रोट
छेहानुरूपोछलनायवशासेहिकेपोपमेपा ञासासतिर्यक्कवलितरं विरघेनानुरूरागमुमारागं कुर्वन्काकुत्स्थवी
र्यमुनिमिवमहतां कधरं ध्वंसाजांकारैभीप्रमेनत्पतनिपतनतः कुंभकर्णोतमांगं ७ यथाधर्मरागःमाद्यान्मार्त
गकुंभस्थलवहलवसावासनाविश्रगंधव्यासक्तव्यक्तमुक्ताफलसकललसच्चोसरीलीकरालः एतानिवैधव्यवेधाः
स्वभुजबलमहत्त्वसनेऽस्वधामागंजचंजगीरीरागां हरिहरशवरीगर्गपांतंविधत्तेः ८ महपशसुः महाप्रलय
मारुतक्षुभितपुष्करसंवर्तकप्रचंडघनगर्जितप्रतिसवादकारीमुडः रवःप्रवरणभैरवस्फूर्जिनिरोदसीकंदरः कुतो
द्यसमरोहघोरपममृतपूर्वःपुरः रे मयापरत्तासर्ववानःप्रतिकुहरलघूघर्घरधानधीरः कोरामघाते स्फूर्जत्म्लपध

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰वृ नयदान्योन्यसेघरचंडः ऊस्माक्रोधाग्रनहूतः क्रुरुशननिधनोत्पातनिर्घातवातः केनासिसिंहनादप्रतिरसितसखो दुंदु
२०२ तिस्ताडितोप २० एतौ नारायणाधरस्मृतिशार्ङ्गधस्यह्नन्योंभयानकरस निर्दैशयाशिश्छेदः अम्रप्रवीलशरसनिर्दैशः
उत्क्रुत्योक्रुत्यतिप्रघम मप्पप्रघ्रूचोपकलभ्र पांसमांसान्यंसस्य कपिंष्यपिंडाघवपव सुत्नभान्त गनपूतीनिजगंधा
श्रांतस्त्राघवने ब्राह्मक टिनदशनः प्रेतरंकः करंगाहकंग स्थातास्थिसंस्थस्थपुटगतमपिक्रव्यम व्यागतमति
१ भवभृतेः अंत्रैः कल्पितमंगप्रतिसरास्त्रीहस्तरक्तोत्पल व्यक्तोत्तंसभृतः पिनद्धसरसात्रंसुंडरीकस्त्रजः त
त्तन्नृशोपीनपंकंकुंकुं मज्जुषः संभूयकांतैः पिबंत्यस्थिस्नेहसुराः कपालचषकैः प्रीताः पिशाचांगनाः २ उ
त्कृत्यद्वत्विं तांशवान्कधमपि प्रेताशनः पैशिनींपेशिमंगनि मयीनिगीर्यसह सार्द्रं ह्यमानोहराः धावसत्य
वृते सुहृन्निपतनिप्राति निष्ठनिप्रेक्षते विघ्नकोशनिसंपिनषिज्वरमुष्पावलन्मस्त्वकः ३ कस्यापि विकीर्णाहृस्विं तम
हनह्रूविशीपत्त्रलीलारसा निपेत्तरलिंचंचलाभ्रकुरकामिनीहृष्टवः नहेनडुपालिलछपः नहेनडुपालिलपलि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

विद्रुमदुम्जालं जनैर्लुंवन्मसमिकल्लेवरंपिहितनूनासिदैवीक्ष्यने ५ हंहं कदेः प्रखेदमलहिंगधेनवहतामत्रशोणितंद्र
रोनविलुनेनेहंसर्वमंधीकृतंजगत् ५ कस्यापि ऋतिवण हूंधरपहूत्यांवीभक्ष्यरासनिर्हैप्रायरिपेदः त्रपवीससः
पातालतः किमुमुधारसमानपामिनोः पीठ्याचंद्रममंनंकिमुमाहरामि ७ ध्यंतमद्यतपनंकिं मवारयामि वीना
शामाशु करणशः किमृज्ञसर्पपामि ६ महानारकान् पक्षमावृतभंगभीतमनसायत्रेतेनमंगीकृतंपद्धिस्मर्तुम
पीहितंशपतनाशांतिः कुलस्येच्छता नघुनारिणीसमजेन्द्रपसुनाकेशांवस्कधैरौकौधज्यो निरिहंमहकुरु
वनेपौधिखिरंजेभते २ नारायणभरस्य सरोषहृद्याधरलोहिताक्षौट्यादु ३ कालिदासस्यचेनस्वांविनि
हन्यमानरमपिसत्यात्सलपूणसवात्साहोस्माननगरात्वधेमविदद्यक्रिपामेदिनीपह्रणावृतवर्त्मनः शिखरिणाकों
चेस्यहंसघलारघाप्यस्थिकणाः घनंतिसपनःकुहोमुनिर्भार्गवः ४ त्रैलोक्यत्राणसौहंसरसिजवसतेः संप्र
लूतेभुजाभ्यांसुभत्रंनामवरौः ऊलिणकविनयोपस्यहोस्मोर्विलीनंज्वालामिहूलकालाजलनकवलभपलां

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा॰बु न हे वासुराणि ध्यात्वा नोज गं तिन्व न जितुति र्पं पार्वतीयमंत्र्यः ५ एतौ सुराऐः चे वभुजभ्रमिन चंडगदाभिघा
२७२ त संकर्षिनोरुप्रगलस्य सुयोधनस्या नावनद्धयन श्रेपे जितशोणिपेपायि भुतंशपिप्पतिकथांस्तव हे व भीमः ६ अ
२७३ न्योन्यास्फालनतिन्त्र छिपहृधिरवसांसां रमस्वियुपंके मग्नानां स्पंदनानामुपुरीकृतपद्मासविक्रांमपतौ स्फी
नास्त्वान गोक्षीरसदृशी वा शिवानूर्पन्तस्य क्रवं घे संग्रामे कारणिवांनः प्रविवरितुमलं पंडितोः पांडुपुत्राः ७
एतौ नारापरामदृस्परेधवाधानरोप्याः प्रवलभुजहहृतानृतापां रवीरैग रौंपाः सकृत्स्माः श्रुपुत्तवस्ववो
व प दृवी मूर्ड वाद्धः एनत्पोश्वान् वाहोर्दु पदृन्स्पसृता नाधिनः पापिनौ हुं पातार येपानातां प्रभवतिपदि
वृसान्किमेतत्त्रपांयः ८ कस्यापि नाहंरप्यान भृनंगिपुरुपिरजलाहृारिनांगः प्रकाशं नस्मारोर्म संप्रतिसाज्ञाल
तिधिगहृनस्क्रोधनः स्त्रिपोस्मिभोभोएजन्मवीराः समरशिखिशिरवाभृतशेषान्नतांगा स्त्रासेनानेनेलीनै हंतक रणम
रिगुरगां नहिनैरस्पतेपत् ९ मागुराजस्पदूतिपणार्ङ्ग धरपपारौ हरसनिर्दे शपरिछेदः अधशांतनिर्देशः नन्पू

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

र्व्वैराग्यं पुत्रमित्रकलत्रेषु सक्ताः सीदन्ति जंतवः सरः पंकार्णवे मग्ना जीर्णा वनगजा इव १ मार्कंडेय मुनेः मन्ये मपिप
मज्ञानं यस्सुखं स्वजनाहमपि निराघवा रणपालं निजघापानकस्य चित् २ विपत्स्वप्रशांत्यै सेव्यं ने यहि कष्टेन भस्मसात्
न्करयंतिकं घापि विपत्सि विपत्तिमधिकं तनः ३ मितमा पुव्वर्धुयो नित्यं नैत्रिपातं कदा वनपरामृशं तितत्पितमभव
सोगलोलुपाः ४ केषामप्येते व्याधीवतिष्ठ जिजरा परिवर्जयंती रोगण्यं शत्रवदहव महरं नितेहं श्रापुः पतिप्रव
तितित्रयता हि वाभोलोकास्त्र घाप्यहित माचरतीतिविस्तं ५ सरणं वालोलत्वा स्मरणमपि दृष्ट्वा कामरसिकः स्मरणविते
हीनः स्मरणमपि च संपर्णविमदः जराजीर्ण रंगौ त्रटरवत्नीमं दितत र्नरः संसारांके विशन्ति प्रपंच धानीज व
निकां ६ मातर्मे हि मितानमाहनसखेज्योतिः सुवं धोजलात्तव्योम निवृद्ध सषभवनामंस्वः प्रणामांजलिः पु
ष्पसंग वशोयजात्तसुखं नोइं कस्फुरत्रि र्मल्ला सनापास समत्समोहमहिमाह्नीलीपेपरे ब्रह्मापि ७ किं कि
हर्यकरं कहर्षपसिरे कोहं इटंकोऽतिनेरे कोकिलकोमलं कलरव किं वाहधाव लासित्ज्ञघेस्निग्ध विदग्धमुग्धमधु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०त्र रैलैर्लैः कराग्रैरत्नं वेनश्रुंवतिवंड्स्कृष्णरत्नराधानामनंवनित ८ स्तर्वभर्तृहरेः भ्रूपपंक्तिं निजभुजलताकंदुवंखंवितानंदी
२७४ पश्रद्धो गिरिनिवनिनालकुसमां प्रमोदः दिक्कन्यानां व्यजनपवने वीज्यमानोनुरूले भिस्ः शेतेनन्त पश्रवसहावीनरागोजि
२७५ तात्मा देवस्यापि क्वचिकं घामालो । क्वचिदपिचदिव्यांवराधवेरधाः क्वचिद्भूमौशय्या क्वचिदपिचपर्यंकशयनः कु
चिद्दिग्वासवतिः क्वचित् पिच मिष्टाशनस चिमाहात्मा योगज्ञो नगणायनिजुःखं नचसुखं १० भर्तृहरेः पाषाणास्पंदे घपि
रत्नबुद्धिः कांनेति धीः शोणितमांसपिंडे पंचात्मके वपुष्यपि चात्मभावो जयत्यसौ कावम मोहलीला ११ श्रीगोपा
लदेवानां निःस्नेहो पातिनिर्वाणांस्नेहोनघस्यकारणांनि स्नेहेन प्रदीपेन परेनत्मकरीकृतं १२ श्रीदामोदरदेवानां
वपुषः सुकुमारस्य तिनो विभवस्यापि दुर्जिनस्यनःसुचिरंन विचारगोचराः परिणामो भवना हि कीदृशः १३ श्रीदे
वदासदेवानां अहौवाहारेवावलववनितां योवासुहृदिवामरणौवालोष्ठेवाकुसुमशयनेवारेषदिवानसमेवास्त्रे रम
तो वाममसदृशो यांतदिवसाः क्वचित्पुण्यारण्ये शिवशिवे निप्रलपनः १४ आशानामनदीमनोधघुजलान्यस्मा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तरंगाकुलारागग्राहवतावितर्कविहगाधैर्यद्रुमध्वंसिनीमोहावर्त्तसुदुस्तरातिगहनाप्रोत्तुंगचिंतावटीतस्याः पावि
शुद्धमनसोनंदंतियोगीश्वराः १५ अशीमहि वयं भिक्षामाशावासोवसीमहि शयीमहि महीपृष्ठे कुर्वीमहि
किमीश्वरैः १६ असंसारंत्रिभुवनमिदंचिन्वतांतातताहङ्नैवास्माकंनयनपदवींश्रोत्रवर्त्मागतोवायोयंधत्तेवि
षयकरिणीगाढगूढाभिमानक्षीवस्यांतःकरणकरिणःसंयमालानलीनं १७ एतेमर्दहरेःपेषांवल्लभपा
समंकुरणमिवक्षिप्रेसपार्श्वीयतनेतेषांप्रीतकरःशशीविरहिणामुत्केवसंतापकृन्न अस्माकंनचयपश्यमानविरह
स्तेनोभयस्तत्वंसिनासिंहरानमिहर्षणाकुतिरियंनोस्मोनवाशीतलः १८ भोजराजधीरकविकृतेपद्यं हैमं
कुंविन्कुचनमममघजाविकाराःकुत्राप्येनेकविधकुंभजनप्रपंचःक्वापिप्रभूतधनकल्पितमीश्वरत्वमित्येक
वैकृतमिदंजगदाविभाति १९ श्रीवसराजदेवानां गतास्तानस्तान्प्रमत्वेस्तुषषीपूषमधुराःपुरालक्ष्मी
क्षेव्यसनसरसास्तेपिदिवसाः अदःश्रांतस्वांतंसपदिपदिनिर्वेदपदवींभजत्यभ्यासोर्थजनपनिसुस्वंहावविमु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ त्रु खं २० श्रीराघवदेवानं धावंतः प्रतिवासरं हिमशिशिरघृत्याशयासंपृहांत स्माकालं वुषेन हूंतप्रलितं कस्मापि है वदु
१७५ प्र श्रावंश्रावमवज्ञयोपहृसितं सर्वमस्तग्नोद्यमा जीवामःपरमार्यप्रान्य हृसास्त स्मानमो मोरकै २१ हामोदरदेवानां
संत्सेके धनलाभमात्रगाहनव्योमोहसंमूर्छिताः के विर्देवनरसुंदरीस्तनपरारंभसमव्याकुलाः अंतर्भनसम स्तन व
निवहं चिन्मात्रशेषं शिवं हष्ट्वा दृष्ट्वनन् हांकुरभराः कष्टं न शिष्टाः क चित् २२ देववशसदेवानां देवदासोदे
वगरणाः इति शार्ङ्गधरपपशांतरसे वैराग्यानपरिच्छेदः अथ पश्च नित्यनानिरूपरां येषां मे योनमे धांभ्पीजगनांप्र
त्न पोदपौनादशः पुरुषा पानामादृशां गाराग्नैवकाः १ वासिष्ठरामायणात् प्राप्ताश्रियः सकलकामदुघास्ततः किं
हत्तंपदं शिरसि विद्विषतां ततः किं संमानिताः प्रणयिनो विभवैस्ततः किं कल्पं स्थितं तनुभृतां तनुभिस्ततः किं २
वृपं येभ्यो जाताश्चिरतरगताः पवरवलुनेः समानं यैर्हृष्टाः स्मरणपदवीनोपिगमिताः इदानीमेने स्मः प्रतिदि एम
वसमासन्नपतनागतास्तुल्यावस्थां सिकतिलनदीतीरतरुभिः ३ रम्यं हर्म्यतलं न किं वसतये श्रव्यं न गेयादि

कं किं वा प्राणास्समारूमागमसुखं नैवाधिकं प्रीतये किं रूढ्वांतघृतत्सनंगगवुवनव्यालोलदृष्टीपांकुरछायावंचलमाकल
प्पसकलं संतोवनांतगताः ४ एते मर्त्यहरेः न्यसंयययामर्द्धिं मुहान्तिमेवोहृर्वासिताद्यं वलिकल्वेनःसनमस्सं
सर्मा पस्तिनमप्पजानन् भुनक्ति मन्मोविषयांस्तघैव ५ कस्यापि त्र्यहहातेकिंद्यौ विदितासन्कलानां धनपति
रहमेकोरूपलावण्यपिव्युक्त २ नि ज्ञ नगराणगर्वः खिद्यते किं जनो यं दिनकेनियमध्येसर्वमेतन्नकिंचित् ६ श्री
दामोदरदेवानां गम्भिनतानीदूलक्ष्माणिवहुहानीववारिरिणांजीविननिषिद्धाम्यविहसिष्यंतिसाधवः ७ सं
सारराग्निदुःखप्रभृन्यदेहमपलमेत्र्यास्थांवेरजवध्नातिनन्मपोनास्तिमन्तरः ८ एताया प्रस्सेलश्रीः व्यत्रचाम
रचंचलाः स्वप्नरागमहावहूविनानिलीणिपृथय ९ येषु येषु दृढा वद्धा भावना मिष्टवस्तुषु तानि तानि विनष्टानि
दृष्टानि किमिहोत्तमं १० यन्मध्येपञ्चपर्यंते पुहापातेमनोरमं सर्वमेतापवित्रं तद्धि नाशामेध्यहूष्यति ११ नी
लोत्पलानिनयनाः पराचनयेप्रेमूषणं हासायेनविलासिन्यःस्मरणलेगिनपास्थिताः १२ रानेवास्तिष्टान्गंधर्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ॰ नगराकारः ससारक्षराणाभं गरः प्रनसोवासनैवेपयुभयोर्भरसाधनं १३ नेहंतिमेदः श्रियमाप्यतित्यंपरं विषोदुनिविपद्गहा
२०९ नाः विवैवाहष्वाचरतांनराणांश्रियोन किंचिद्विपदोन किंत १४ मित्रंकलत्रममितः परिवारलोकोभाग्येकसाधनमि
२२७ प्राः किलसपदोनः एकः क्षणः सत्रभविष्यति पुत्रभयोनायांनपापामितएवश्रुवपनवैने १५ गतेनापिनसंवं
थोनसुखेनभविष्यनावर्तमानंक्षणागतीतेसंगतिः कस्यकेनवा १६ एनेश्रीहेवगणदेवानां हृतोन किंचित्पर
तोनकिंचिद्यनोपनत्रे पागमितनोनेकिंचित् एवोन्मावबोधाहपरं नकिंचिद्विचार्यमाणोपिजमन्नकिंचित् ७
कस्यापियदिस्माभिर्दृष्टं क्षणिकममभवन्त्वप्रमिवलक्षितंपंनोभावासुस्मरणादिषयाद्व्यपगताः त्रयोहोपश्य
त्पश्यप्रपश्यन्त्वजनमरिवलंपानममिसेहतद्वीडंवेतस्मद्दपिनभवेतुसंगरहितं १८ श्रीशिवहासदेवानां सा
क्षात्प्रेमावतारः कमलदलदृशोलक्ष्मीरंनंतनाः सत्पुत्राः संतिमित्राः समविपदविपत्संविपभागीकु
टुंभवः एनत्सर्वंहितावन्सुकृतविलसितं दृश्यमानमनोज्ञं यत्नेतस्मिन्प्रणाशप्रणाशेपिचनमनागृत्स्नापतेनेव

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नः १९ हरिणस्या चेनोद्दरापुवनपः सुहृत्प्रेम कृत्वाः सद्बांधवाः प्राणपगर्भ गिरस्थ्र भत्स्याः वनंतिरंति निवहास्तात्मा
स्तरंगाः संभीलनेन पनपोत्रं हि किं चिरं सि २० कस्यापि पक्ष्यपि वीरस्त्वते यत्र मेरुप्रमाणापि विशीर्यंते सुशोषसागरज
त्वं शरीरे तत्र काकवपा २१ इहंयुग सहस्रस्य मवि ष्यद्रभवदितं नरष्पपुत्वमापन्नं काकपामरणावधेः २२ ल
ध्वास्तकाश्च संसारे पावंतोवो धवोस्त्वया नसंति खलु नावंत्यो गंगापामपि वालुकाः २३ आसन्न नामे निमस्तु रापर्या
ति दिने दिने दिने आघातं नीयमानस्य वध्यस्येव पदे पदे २४ केषामप्येते अव्यकाही निभनानिव्यक्त
मध्यानि भारत अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना २५ एकसार्थप्रवृत्तानां सर्वेषां तत्रगामिनां यद्ये
षां तत्र गामिनां यद्येकस्तु दितोपाति तत्र का परिदेवना २६ सतौ भवतो व्यासस्य एका परिदेवना २५
एकसार्थप्रवृत्तानां सर्वेषां तत्रगामिनां यद्येकस्त्वरितो पाति तत्र का परिदेवना २६ सतौ भवतौ व्यासस्य ए
केयप्रानरं परे पश्चाद्धन्य पुनः परोसद्वैनिः सीम्नि संसारे यांतिकः केन शोच्यते २७ सेमं दृश्य इतिशाद्ध प्राणि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ रविता पांपद्रुत्थां शांतरसेऽत्रअनित्यतानिरूपणापाशुधेदः अथविष्कंपोपहास्यः इतिसमावरतः शैवंकुर्वंतः पिन्नन पर्ययां युस
२७७ नो हूजितेचेतः शास्त्रंतस्यकरोतिकिं कस्यापि यावंतः कुरुतेजंतुः स्वसुखापंपरिमुहूर्त तावन्नोस्मनि खन्यते हृदये शो
२७७ कशंकवः २ हाराः परिभवाकारा वंधुजनो वंधनं विषयाः कोपजनस्य मोहाय पेरिपवलेन सुहृद्दासाः ३ कस्या
पि क्रमपोमस्मविजावानि छायस्येपस्पारशीसवापः परनापापज्य नामितिकोनपः ४ कस्यापिरंक्तमां
समपः कापरस्त्रीणांस्पार्शसुखोपनः तमेवांभ्रे निसिंहाधारम्ये नारत्नीहृदवक्रानः चंगमंगेन संपीड्य मां संम्यांसे
मांपीनतुंगत्रिपः उराहृदभवंप्रीनोपतन्मोहविर्जंभिते ६ रात्रौवासिष्ठात् उत्तानो स्पृनसहृकपाटिनोदर
सन्निभेलकोरिनिस्त्री वृणेसतिर क्रमः कास्यजापते कस्यापिरक्षैवंविक्रतंकापंवापुस्यंद विवर्जितं येनुनि
र्व्याजमासत्ताज्जेम्योपिविभिमोवपुं ८ श्रीदेवगणाहे वानां श्वैनेपंदेसमपिबोस्यक्षिणिरुहाणांस्यातंपरपं
रिभवस्यनदेवपुंसां आरोपितां म्यशाकलंपरिहृत्यपांतिचांडालरूपविविदहानेहाएपः स्तनौमांसग्रंथीकनक

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कालश्रावित्तुपमिनौमुखं स्फेमा गारं तनरपि वश्रां केन ठलितं स्तवन्मत्तक्लिन्नं कंगिवरकागिस्य द्विजघनं मुङ्क
न्निधनं पंकविजन विप्रो वैगुरुहतं १० स्तौमत्ये हरेः त्वषामुभुष्य स्मासे पिवुनित सलिलं स्वादु सुरभि स्ववार्तः
स्पनूशालीकवलपतिमांसाज्यकलितान् पद्येमेकामार्गेनौमुरटनरमा श्रिव्यति वृ घं प्रहीकारव्याघेः सुख
मितिविपर्यस्यनिजमः ११ कस्यापि जन्मैव व्यर्थतां नीतं भव मोगमलोभिना कायमल्पेन विक्रीतो नोहं न चिंताम
णिमायाः रतिशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां शांतरसे विषयोपहासपरिच्छेदः अथ परपश्चात्तापः भोगा न भुक्ताव
यमेव भुक्तास्तपो न तप्तं वयमेव तप्ताः कालो न यातो वयमेव यातास्तृष्णा न जीर्णा वयमेव जीर्णाः नाभ्यस्ता
भुवि वादिवृंददमनी विद्या विनीतो चितारवङ्गाग्रैः करिकुंभपीठदलनैर्नाकं न नीतं यशः कांताकोमलप
ल्लवाधररसः पीतो न चंद्रोदये तारुण्यं गतमेव निःफलमहो शून्यालये दीपवत् २ नध्यातं पदमीश्वरस्य
विधिवत्संसारविच्छित्तये स्वर्गद्वारकपाटपाटनपटुर्धर्मोपि नोपार्जितः नारीपीनपयोधरोरुयुगलं स्व

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्रा॰ वृ॰ प्रेपिनास्निं गितं मातुः केवलमेवपौवनवनघेरेतुटाराववपं ३ सांननारमयागह्रोषितसुखंमकं नसंनोघनः सोटादुः सहश्री
१०८ नवाननयनल्के शोननप्रेनयः ध्यानंविजमहर्त्रिशंनिपमितंप्रारोर्त्रेशंभोः यहं ननत्कर्मकनं यरेवमुनिमिसैः सैः कलैर्वे
२१४ विताः ५४ जातः कुर्मः सराकः यशानुवनमरापार्थ्यितंपोनपवंघ्नावसमभ्रमतिनिपमितं पत्रसेजसिवचक्रं संजानव्य
पंपसाः परहितकारसोरीयरिष्ठानवाघोवृह्णांशेइं वरंतंमिशकवहपरेजंनवोजातनव्रः ५ श्वधन्यानां गिरि
कंदरेनिवसंताज्योतिः परंध्यायंतनान्याने रोश्रोजलंतंपिवंति शकुनानिः शंकमंकेशपाः त्र्पुसमाकंनुमनोरथोय
रंचितमासादवापीतटक्रीडाकाननकोलिकौतुकपुयामाघुः परं सीयते ६ अज्ञानानन्दहाहातिपततिशास्त्रमसत्र
रहवेनमीनो पिज्ञात्वावतवडिशनश्रीनांविज्ञानंनोप्येनेवयमिहविपज्जालजटिलान्नमुंचामः कामावहहगह
नोमोहमहिमा ७ रातभर्तहरे नरतरलतसोनकिमिकाग्मिनधरालले मपातनन् वानमेज्ञेनपश्च्वात्त्रापो रम
मिहहये ८ वासिष्ठान् मंत्रौज्ञावितरैवतैर्न्नविधिवहासीकाताः सिद्धपोगोभ्यासससमाहितैररजाहिनंनीतोर्गो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नमोह्यार्णवः सम्भृतस्सद्भुनरेन्द्रैर्हतविगलत्संपत्रवोस्त्रासितैर्दिक्षु दैरिवपं ज्ञितैरपिवलात्कालः कथं नीयते ९
घाविलासु समाहितैर्न मनसा हरेशशिरोनासितेभूपानां प्रतिशब्दकैरविविरं प्रोहुष्टमिष्टं वच ह्युराराध्यस्तनियं
त्ररणापरिभवम्लानवक्त्रैः स्थितं मौनैः किं वदेवामृतं चतिमनोनाघाप्यवियान्मेह १० एवं श्रीदेवगणाहेवानो
पातं यौवनमघनावनमधनाशरणमेकस्यावा स्फारदुरहारमणीनां हारमनीनागतः काला ११ गात्रं संकुचितं
गतिर्विगलिता दंतानाश्रुनाशंगता दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते वक्त्रं च लालायते वाक्यं नैव करोति बांधवजनः पत्नी
न सुश्रूषते हा कष्टं हा कष्टं जरयाभिभूतपुरुषः पुत्रैरवज्ञायते १२ नोथमात्मैनः त्रमिरतानापापयतेहशाः का
मोप्यर्पचतां नहर्षमपिनोमोनः क्वचित कस्यापि तत्केनाममवयं हपैवघटिता स्नातः पुनः कारणं जीवं तोपिम
तारतिप्रवहत्तांशाहर्षतस्मिरूपे १४ कोपामप्येने रमिशाद्दैः घरविनापायदत्तांश्रांतरसेपथ्वा नापपारिह थः त्र
पकालवर्तितपुरं हारसहस्रागणिवक्त्रावर्जितशतानिच निर्वापितानि कालेन प्रहीपारवापुना १ कस्यापि भ्रातः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

कृषमहोमहान्सन्तपतिः सामंतत्व कुंच नत्साशर्वैतस्यचसाविरगधयरियताश्चं दुर्विवाननाः तहूतः सचाग्नि पुत्र
२८२ निवहत्तेवहिनत्ता कपासहं पस्यवशात् गात्तन्त्व तिप पंकालापनस्मै नमः २ मासाजरायौवनमयतीनं वधापन
२७१ घेपरमार्पसि द्यौश्चापुगानिमापमिरंपनो सौ विश्रम्पना पाति कालः ३ रानैभर्त्र हरेः काम्बिन कल्पनत्सितिव
पान्काश्वि घ्रुगणेशनेकोश्वि हर्षशनेनन्थाकलिय प्यान् जंमू दिना नाशण एनंनोत्ता कर्मभिरात्मनः प्रतिदिनंसक्षी
पमारागड्षा कालोपंकवत्सीकरोतिसकलान्मानः कुतः कौशलं कालेनक्षितिवारिवह्निपवनव्योमादि पुतंजगद्
स्नायाश्वसुरमपानिविलपंवि द्योविवाराशिति पश्यामोपितिश्यनोनवरंनेत्तोकानने कासुधामापामोहमयी
भवमरणापिनीनास्पांज हीमोवपं ५ एतोश्वाङ्केधरस्य अद्यैवहसितंगीतेपरिनंपैः शरीरिभिः अद्यैवनेनदृष्ट
नेकपंकालस्यचेष्टितं ६ अभ्यासेनस्थिरंचित्तमभ्यासेनानिलच्युतिः अभ्यासेन परानंतोभ्यासेनात्मदर्शनं राम
७ अभ्यासेनात्मसंवारोभ्यासेनात्मरूपता अभ्यासेतसे गुच्छा निरभ्यासेनापिमारप. ८ अत्वापिपरनभ्यसो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

लौल्यं विद्युज्जनेरतिः विद्युत्तृष्णा लक्षणं वर्णमेतस्मुत्क्रं निस्पसे नाणिमार ९॥ ८ क्रतापि पल्लभ्या सोलौल्यं विद्युज्जनेरतिः
विद्धितृष्णा लक्षणं वर्णमेतद्योगविनाशने ९ असत्संगानुरागो ऽपि विषयासक्तमानसः श्रद्धक्त्या त्वलयं याति गी
तरत्नोपष्यामृतः १० विषये यापि ष्पेपं विषयप्रल्लीनिनामतः जीवन्मुक्तैः किलाल ष्ट ःस्निपात्ता षोनजीवति ११
स्त्रीरत्नध्यानमात्रेनु त्रुस्त्राणोपि मनोहरेत् किंपुनश्चेतरेषां तु विषये ध्यानुवर्तिनो १२ स्त्रीरत्नं मोहनं सद्यं दृष्टमात्रोपि विषो
पमं पथ्यं श्रेयात्मनः श्रेयोमनसापि न चिन्तयेत् १३ एतेयोगरसायनात् संसारनद्दुःपार परवीनरवीपसी श्वंतरा
दुस्तरानस्तपदिरे स्वर्गाः १४ संगःसर्व्वात्मना त्याज्यास चेत्संनुण का तेससद्भिः सहकर्तव्यः संतः संगा रि मे षजं १५ का
यः सर्व्वात्मना हेयः स चेत्सत्तुं न शक्यते मुमुक्षां प्रति कर्तव्यः सवैतस्यापि भेषजं १६ सतो मार्कंडेय पद्मराणाने मो
त्स द्वारे पती हाराश्चत्वारः परिकीर्तिताः शमो विवेकः संतोष श्चतुर्थः साधुसंगमः १७ वासना द्विविधा प्रोक्ता शु
द्धा निमगिनात था शुद्धा जन्मस पे हेतुर्म्मलिना जन्म कारणं १८ शुभाशुभाभ्यां मार्गाभ्यां वहंती वासरि न यो ऽ पे राम्स

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वु यत्नेन योजनीयाशुभे पथि १९ न नरस्मिञ्जगत्योऽशेष्वशुभकेर्मात्तु पानिनायत्यौरुषेणाशुद्धेनमसत्ता साधनेज
२८० नैः २० शुभवासनया चेतोमहत्याज्ञापयन्महत् आत्मानं चिंतयन्नुद्धं मेरीनुद्धतमागतः २१ सद्वासनया चेसः
२८० स्तुत्तामेतिनिस्वशः पिशाचविभ्रमास्तुलः पिशाचाधिशीति मत्तानिशापशुतेनविश्वाभिरोगाविपन्नाभूयो मृ पः
प्रयुक्तेन दुःप्रापानयसार्जिता २४ प्रसादेन यमं जितात्मत्वं चनसंगरं परलोका उपानीतः साविद्या सतवाप्यतिः
२५ नसोऽस्यनिशायोन्नोवेपस्यालेन फलोदयः अतः कार्यः प्रयत्नस्य सद्भिः शिवफलासयोऽनर्थसंतरतो नस्य
संसारोगोष्पदाकृतिः हरसंत्यक्तक्षुल्लमहागाधार्णवोपमः २६ सुसन्नद्धसमस्तांगं प्रशमासनवर्मणा
वैधपंतिनदुःखानिशरावेऽग्निशिलामिव २७ प्रसोनिजमनो मोहकारिणा न त्वद्दुःखहः संसारचिरवेगाल्लो
विचारेणौवलीयते विचारदर्पणेन मंधियं वैर्ष्यकरणपां आधयोन विजुंपति वानात्प्रियान संपपा २८ एम
पयोहिने दिने वारेकापियातिनमस्विनी नपा विवेकोभुद्दिने काप्य वियाविलीयते ३० नाहं मांसं न वाप्यांति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

देहाहमः परोस्म्यहं इति निश्चयवानतः श्रीरामविगरहो ३१ सर्वाः सम्पदः परित्यज्य निपस्य ममसामनः सवासाभ्यंत
रार्थस्यसकल्पस्वरूपे कुरु ३२ यदि वर्षसहस्राणि तपश्चरसि दारुणां न प्राप्यते न सिद्धिः स्यात्संकल्पोपशमा
हृते ३३ हरोपद्यापदेष्टा हरिः कमलजोपि वा न प्राप्यते ने सिद्धिः स्यात्संकल्पोपशमाहृते ३४ संकल्पतेताव
खिलाभावाः प्रेनाः शुभाशुभाः चैतन्नैजनापंते कस्मान्नेपि शारीरिणाः ३५ शांतसंदेहदोरास्वंगनकौठकविभ्रमेष
रिपूर्णाने रं वेतः पूरोन्दुरिवराजते ३६ चेतश्चंचलतासयोहत्साविंतानिचयपंजरे ३७ निबंध्रामिनि कत्रपंजरेको
रिपया ३७ दृष्टमात्रेषु मारेषु पापावलनरुध्यते नरेवनरनापन्नविरंचिते न रुध्यते ३८ यदासत्वमुपातिष
टासकटमुत्कटमुचितमर्थैश्वरमिपास्येछिवमर्कटः ३९ सफलोमोसदेहस्यनकश्चित्स्यो रुषकुमः म
नोदेहस्यसफलंसर्वमेवस्यवेष्टितं ४० मनोनिर्वाणमोत्रेणजगन्नाम्नामहाधिना मत्रेनार्पितवातस्यादुः ख
दारोमहात्मनः ४१ मनोमात्रं जगत्सर्वं मनः पर्वतेमदुःखं मनोजीवो मनो वायुर्मनो जलं ४२ कस्मांतपवनाग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रा. वृ तुष्यंतु वैकतमर्गोवाः न पंगुद्वार शान्तिस्या नास्ति निर्मलं नसः स्थितिः ४३ प्राणस्त्र सत्त्वं गभीरे रागचिंतान त्सभना पिना छिपितम
२८१ स्तेदैन न्मनसैव मनाः घना ४४ वासनाष्टवागुरा क्षन्धो मनोहरि रागको न्वरागं परां विवशनामेति संसार नरगुल्मके ४५
281 सतो तोत्सारह त्तासुकथासु परिशीलितं संयत्त्र निर्मलं वेतौ मोहपकैत्रं लिप्यते ४६ तस्मात्प्रजागराकाप्यः प्रबुद्धेन
रिवानिशं नमुक्ष्मेति छला यस्मात्काम क्रोधारयो च्छेव ४७ एतेवासिष्यन्त पुरमेकं जगत्प्रसिन्त्र सकूमोसास्थिमि
र्मितं चर्मभिर्मितिमहा कामे सर्वतः स्नायुवेष्टितं म ४८ नवद्वारं महाभूतैः पंचभिः सर्वैनौहतंतत्पश्च ७ रुष तत्रवे
तनावान वस्थितः ४९ मंत्रिणौ तस्य बुद्धिश्च मनश्चैव विरोधिनौ पतेनेतस्य नाशाय तावुभाविनरैतरम् ५० त
यस्ततस्य चत्वारो नाशमिच्छंति विद्विषः कामः क्रोधस्तथा लोभो मोहश्चान्यो महारिपुः ५१ यहानु सत्त्व पलानि द्वा
रम्याहस्यनिच्छतितद्राजवस्यवलश्चैवनिराकुर्वाजायते ५२ यतेमाः कुंडेपगुणाणातजयस्त्ववितारं भानियतिः एन
परमात्मनः परस्प्राहिरमाप्रोति जगत्सर्वंकं प्रवर्तते ५३ यश्च सर्वात्मको देवः परंब्रह्म महेश्वरः स्वकः स्वात्मभवानंद

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

न्रूपाकारादिवर्जितः ५४ यतस्मात्परमानंदाच्छुद्धविन्मात्ररूपिणः जीवः संजायते पूर्वं तस्माच्छिवेन नो जगत् ५५
श्रोतस्यायगतेश्छस्य मनोवृत्संवेदनात्मकं स्वाभाविकं यत्स्फुरणं वियोगः स्योगजीवकः ५६ यथा वातस्य चलनं हृश्य
तोऽरुहस्मतायथा श्रीततनानुषारस्यतथा जीवतत्त्वमात्मनः ५७ जीवत्वाच्चितसंहृत्यविनत्वादिंद्रियादिना इंद्रियादेः श
रीरत्वं शरीरत्वं शरीरात्कर्मसंभवः ५८ कर्मणः संभवात्स्वर्गनरकौ मोक्षबंधयोः कर्मणो जायते तं तु बीजादि
वृन्ते वांकुरः जंतोः प्रवर्तते कर्म पुनर्बीजमिवांकुरात् ५९ आदिसर्गादिहे निधननिर्भाववैचि-त्र्यम स्वपं त्र्यनेन
संसारभावव्याप्तिं संपद्यते परं ६० अतु श्रीराणि यथा पंके कृमिकाः पयप्लावगणिव स्वर्गं यथा मधी कल्के व यास
तोऽस्थिताः परे ६१ कटवेष्टपकहेम्नस्तरंगत्वं प्रकृजत्वात् यथा तस्य भवत्येव न जगत्स्याद्योगीश्वरात् ६२
तापरएव यथा वारिमृगाणां भ्रमकारणं असत्यमेव सत्याभं तथा दृश्यमते जगत् ६३ न किंचित्केन विद्यासे न वा किंचि
त्कुचित्स्थितो विशालाकाशमजे शांते सर्वमिदं हृदि चिन्मयत् ६४ मुधैवैते वयं महामोहसमुद्रमानवाः असत्याएवजानीम

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

प्रा-वृ यामायामस्यायाम एव च ६५ अलीकान्येवन्वभवागेमभस्रावोलीकाण्येव च अनुभूतोप्यसद्रूपः स्वप्ने स्वमरणं यथा
१९२ ६६ शरीराणीन्द्रियाणि स्यूलशरीरस्याभवा भवः मा गाः शोकं च हर्षं च त्वमात्मा विगतज्वरः ६७ यथा रमोभिर्गमनं प
282 याकमलमधुभिः नालिप्यते नि संश्लिष्टेरे हैरात्मानपैव च ६८ बहिः कृत्रिमसंरंभो हृदि संरंभवर्जितः कर्त्ता बहि
र्नः कर्त्ता बहिरकर्त्तान्तर्लोके विहरराघव ६९ देशाद्देशं गते चित्ते मध्ये यच्चेतसो वपुः अजाड्यसंविन्मनन
७१ अपनीताखिलानर्थ सर्वं स्वच्छं वैनाव यापृष्ठता भोगेच्छामात्रको बंधस्तत्यागो मोक्ष उच्यते ७२ प्राप्यस्थानंद
शामेतोपि शुभ्रस्फाह यो पिपे सदेहावाप्य देहागतेमृतानां त्रसेशाप ७३ यथाग्निस्थितगभीरं ननेतोनव
मस्तक अनाख्यमनभिव्यक्तं तद्रूपं परं मोत्मिकम् ७४ नेंद्रियाणि न वा नवानि मनः परिकल्पना यत्सर्वं न
च यत्सर्वं तद्रूपं परमात्मिक ७५ परमाणोरपि परं तस्मात् यो घनीश्वरः शुद्धसूक्ष्मपरं शांतं तदाकाशोदरादपि राम
७६ एतदहं सर्वं परममेतत् परमं पदं राघागतिर्विरक्तो नमे बोधो परम्यः शिवः ७७ एतेवासि वात इति एाद्वै

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

धरविनापांपद्धं स्पांशांनरसोयदेशाविधानपरीक्षेदः ७९ अथ कालसंख्याने षड्भिः प्राणैः पलं प्रोक्तं षष्टिभिर्घटिका
वतैः षष्टिभिर्घटिकाभिः स्यादहोरात्रं तु मानवम् १ दिनैः पंचदशैः पक्षः शुक्लः कृष्णश्च गीयते पक्षद्वयेन मासः
स्यात् पितॄणां तदहर्निशं २ ऋतुर्मासद्वयेनैव षण्मासैरयनं स्मृतं अयनद्वितयं वर्षो देवानां सरो निशा ३
न द्वात्रिंशत्सहस्रैर्लक्षैश्चतुर्भिः कलिः स्मृतः शेषयुगान्यपञ्जेय कलेर्द्वित्रिचतुर्गुणानि ४ स्वचतुष्कं देवदिवेराश्चा
तुर्युगमुदाहृतं चातुर्युगैकसप्तत्या मन्वंतरमुदाहृतं ५ चतुर्भिरब्धेः कल्पो द्वाविंशद्विश्चैकोटिभिः चतुर्द
शसुरेंद्राश्चं पतंति ब्रह्मणो ह्नि चतुर्युगसहस्रेपाकु स्यादब्वे ब्रह्मणोऽदिनं तत्समा रात्रि पारोभ्रिः षष्टिसत्वार
काशि स्मि अथ कालाग्निरुद्रस्याग्नितो पतनपु नोऽपि ताज्वालादहति सर्वभिर्वाराणं ब्रह्मणो जन्म स्वपतो ब्रह्मणः
स्वेदाम्भृषिरेकार्णवाभवेत निश्वासैः सृज्यते सोऽपि सृजेत्सुतोत्थितः पुनः ८ स्वकालपरिणामेन परपोवर्षशते
किल ब्रह्मादीनां तपाशको सपोजन्मपुनः पुनः १० ब्रह्मा १ हरौ ७१ हरी ११ उद्देत्द्वीलीपतदेश्वरो ईशः स

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

१

शा॰ त्र ह्यशिवे सोपि प्राक्तौ शान्तिः परे शिवे ११ पुनः सृष्टिः पुनर्नाशः पुनः कल्पपरम्पराः पुनः पुनरिदं सर्वं वक्रत्वं परिवर्तते
२८१ १३ येन तत्र लीनाः परमे पदे शिवे मुक्तिं गता देवि त एव नापरे शान्तिपरमाक्षे प्रलये महत्सु प्राप्ते धांकदाचित्पतंतेन न
283 विद्यते १४ शिवमाप्तिना नैयोगरसापनात्परते इति श्रीआद्ये घरे विरचितायां पद्धत्यां शान्तरसे कालसंख्याख्या
ख्यातपरिच्छेदः अथ शारीरं अस्ति कारणं परं सर्वमापि परात्परं साक्षि ध्यात्वा पिशुन्यां वे विश्वमूर्त्यैपलक्षि
तं १ नाकारेन निराकारं न वस्तीपंचकं नापस्तेजो मनुयोम भूमि हीनं चाभीके २ ततो निःस्पंदे वस
शान्तिरिच्छेत्सजायत चिद्रूपिरायान पाक्रीडां कर्तुमैच्छसलीलया ३ क्रियायाः परमपीनस्याबुद्धिरजाय
त ज्ञानशक्तिस्तिनिरव्याताक्रियाशक्तिश्च सास्मृता ४ बुद्धेरहंतत्व नं शान्तिसत्यः सत्याच्छिवः न भोन्तृयीन
नो वा पुरीश्वरः समजायत ५ ईश्वरात्समभूदृद्धी ज्योतिर्मयपरमा पतिः ब्रह्माद्विस्मभूत्तापस्तैलोक्यपरि
पालकः ६ विस्मनाव्यसपोजातोब्रह्मा सर्वं दृप्यपिवीमपः तन्दर्पममवेत्युर्वे ब्रह्मांडे कनकामयम् ७ तेन

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सर्वं स्वशक्तिगर्भे तस्मै लोकांश्च चराचरं पंचभिः सह संभूय पंचभूतमयात्मकैः ८ ततो ब्रह्मस्वरूपाद्यामूर्तः शिवशक्तिवि
भागतः स्त्रीरूपेण च सोऽव्यक्तः स्फुरते नाद्यजन्मजाः ततश्चतुर्मुखस्यासन् दशपुत्रा मनोभवाः तेषां दशदहेक्र
मामनोनाताः प्रजापतिः १० तेसर्वे ज्ञाननिरताः संसंतुष्टास्तपोधनाः तेषां ज्ञैश्च योगैश्च व्याप्तं सर्वमिदं जगत् १
१ ततश्चात्मभवः पुत्रो मरीचिर्विनयोभवत् दशपुत्रेषु विख्यातः तस्माज्जातश्च कश्यपः १२ सोपि दक्षस्य क
न्यासु कश्यपः समजीजनत उत्पत्तिहेतुर्विश्वस्य भूतग्रामांश्चतुर्दश १३ अब्वयारेवतायोनिः निर्व्यग्योनि
श्च पंचधा एकयामानुयायोनिरिमे भूताश्चतुर्दश १४ तेजसाहेवकार्येषु वभूवुः समचारवः स्वर्गेवामपि
कार्येषु पार्थिवाः समधानवः १५ सर्वे मिथुनरूपेण प्रजा उत्पादयन्ति ते मैथुनानंदनिरता विषयासक्तचेतसः १
६ भगवांस्तु वै सर्वो शक्तिलिंगानरूपी सदाशिवः उभयोर्योगतो बीजं ब्रह्मरूपं प्रवर्त्तते १७ गर्भाशयो भगापीठं र
जो रक्तं च भास्करः सौम्यं रेतो ब्रह्मरूपं नासितं तत्र विलंबने १८ सूर्य्याचंद्रमसौ योरेते मानवास्यामि दुर्बुधाः तस्मात्प्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ तु जाः प्रजायन्ते मरीच्याः परमेश्वरि १९ शुक्रशोणितसंयोगो यदैव किल जायते तदा संजायते जीवो वह्निः सूर्यमणौ
२८४ रिव २० शुक्रे विके भवेत् पुंयो कन्यार्तवाधिके भवेत् नपुंसकं समत्वेन कर्म्मयोनिपनिर्व्यया २१ अंगप्रत्यंगभागे
२८५ न ततः पिंडः प्रजापते वर्म्मणाप्यान्वितः स सयान व स्वरत क्रमात् २२ पिंडमनुजास्तु पूर्णो नाम स्यात् षड्भिः शतैस्त्रि
भिः द्वासप्ततिसहस्राभिर्नाडीभिः पञ्जारीलते २३ क्रियाशक्त्या विनाकापि ज्ञानशक्तिर्न दृश्यते तेनेदं ज्ञानशक्त्या
पंक्तिनं वेश्य क्रियामयं २४ चतुर्विंशतिभिस्तत्त्वैः क्रियाशक्तिरचेतना ज्ञानशक्त्या युता वापि लभ्यते चेतनाव
ती २५ सर्वज्ञापि शिवस्तत्र शक्तिसंगेन मोहितः नात्मानं न परं वेत्ति विवेषमितरि यथा २६ प्राणापानम
यीशक्तिः षट्चक्रायाः स्वयुत शांतेश्शिवेवशीवेवशीकृत्य वर्त्तते कामकारतः २७ आधारः कन्दमिन्मूलं स्वाधिष्ठा
नं च जन्मभूः नाभिस्तु मणिपूराख्यं हृदयं विध्यनाहतम् २८ विशुद्धिः कंठदृग्मध्यं चाज्ञाचक्रं भ्रुवोन्तरे आ राम
धारो हि वर्ते भिन्नः स्वाधिष्ठानं च षड्दलैः २९ दशभिर्मणिपूराख्यं द्वादशैस्त्वनाहतं विशुद्धिः षोडशैस्तत्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नाहतं विष्णुहि: षोडशैर्भिन्नमात्रावकं हृदयेन्नु ३० कालाग्निरुद्रश्चाधारे शक्तिः कुंडलिनी तथा आनंदशाख्यास्वाधि
ष्ठाने शान्तपाकामाख्यपासृट ३१ नाभौ व्रह्मा हरिश्चैव कंठे रुद्रो व्यवस्थितः रे खारे ले विंकापांचतत्त्व हृदि व सदा
शिवः ३२ ज्योतिस्थानानि चैतानि षट्चक्रापि जगर्गु धाः नासामूलं विंदुः स्थानं नादस्थोत्स निकारणं ३३ तस्यो
तिस्थानानि चैतानि षट्च हृद्योगिनीचक्रं तन्तु शक्तिरस्थिता शक्ररूपं तु शीर्षाप्योको शिखान्तेध्यजतमः ३४
नमसोंते परं ज्योतिरलक्ष्यः परमेश्वरः पूरके चैव विलीयते योगिनः स्थिरचेतसः ३५ चराचरे भूपिंडस्थं परस्थं
श्वानिलादिषु भास्करादिषु नूपस्वरूपातीतं परं विदुः ३६ हाससंनिसह स्नाग्निकं तान्त्राओत्वं निर्गताः प्र
विरूपनाभिदेशे भुसवीग भूत नोगताः ३७ इडा च पिंगला चैव सुषुम्णा च सरस्वती गांधारी हस्तिजिह्वा च तथा
चैव निगयते ३८ अलंबुषा कुहूश्चैव शंखिनी दशमी मता एताः प्राणवह नेया प्रधाना दश नाडिकाः ३९
इडा नासापुटे वामे पिंगलादक्षिणे भवेत सुषुम्णा सरस्वती गांधारी हस्तिजिह्वा च पूषा चैव निगद्यते शुभमगतालुनि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰त्र त्वेचवस्त्रहांमवर्तिता ४० सरस्वतीचजिह्वायांगांधारीवामकर्णके हस्तिजिह्वाक्षिनिह्वारव्यापूषावामेचलोचने
२८५ ४१ अलंबुषान्हसिरोस्माग्र द्वारेकुहूमवेत अश्वनुस्यां घ्राणमार्गेराव्रसरंड्रस्पर्शोरविना ४१ सह्राविद्रवह्राजे
285 पालिंगह्वारेचशंखिनी प्राणोपानः समानश्चउदानोपानएवेच नागःकूर्मश्चकृकरोहेवदत्तोधनंजयः प्राणोहि
हणाया घेषहः शानामपवामश्चः ह्रासप्रभिसदस्यायुनाडीषुविचरन्सलेहहृदि प्राणोगुदेऽपानः समानोनाभिसंग
तः उदानः कंठदेशेव्यानः सर्वशरीरगः सर्वागमोदकोनागः कूर्मउन्मेषकारकः ४२ कृकरःक्षुतोद्गा
रकरोहेवहनस्ताजृंभकः धनंजयोनादकः स्यादेवं हशधामरुत ४० येनजीवतिजीवोपि तिष्ठतोवोप
हिनाभवेत सपाणाइतिविख्यातोवायुसेत्रवतुःपर ४८ कंठागताम्भोषितः प्राणास्सदावहतिदेहिनंहृत्कं
टेजीवमाश्रित्यासदाहिशिवानि वर्तते ५२ पिंगलेडापथंगत्वापीताठगागनामतोनिहमजीवंसंतत्येष एम
नः कंठेमवर्तते ५० अपानेनवमः कुक्षिमध्येरितः कालरूपिणी निःश्वासोच्छ्वाससकृद्वानिजपद्म सोन्म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

हर्षितः ५१ हंसःप्रद्युम्नस्तस्मिन् शरीरे जीवात्मा हृदयाम्बुजे तिष्ठत्यसौ नित्यं चैतन्यं द्योतन्तीयो घटे यथा ५२ बुद्धः कर्मणि
गतौ ईश्वरः संपूरितान्यि गतात्मकः गताहीयते वै दिग्पार्थानां मनो हृतेन सर्वदा ५३ चेतसंचित्राविलं दृष्टं जीवात्मा
सुखे दुःखभुक् आत्मानं नैव जानाति कामक्रोधादिपीडितः ५४ स एव जीवः स प्राणः स शरीरी निगद्यते स एव
वगर्भदुःखं स्वसीदाखेनैव वकर्मणा ५५ रंध्रंगैः संयुतैः सर्वैरेहिनो वात्सकाङ्क्षिणः मातुराहारसन्तोषे देहे
गर्भाभिवर्द्धने ५६ ततो गर्भस्थितः प्राणी चिंतमपादुः कनपेननिरयेगर्भास्व्येपतितो स्मपहं ५७
निःसृतो हं करिष्यामि सुकृतानि निश्चितं पुनः उत्कृष्टा गर्भादपा हाप्यांकृत्वा हारं विनिर्गतः ५८ योनिद्वारवि
निःक्रान्तो विसंज्ञः पतितः क्षितौ न स पूर्वं स्मरेत् किंचिन्मापपायावा ध्यते पुनः पर्याये अज्ञानैकहतो बाल्येयौ
वने पूहनन्मयः बाढं वे पत्नीचिताद्यैः कर्म्माभिर्बध्यते पुनः ६० ततश्चायुःक्षये कृतान्तपातः कालनाभवा
न्प्राप्य वहिङ्करो त्येवशरीरात्तु पितः किल ६१ अर्द्धे स्वसंततैः प्राणोपान्यत घ्नस्थितिनिलिनोः तं यातमनु

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ त्र यात्येव जीवः बालमरणेऽहिनः ६२ निर्गच्छन्नेव वपुषोऽस्मने ऽपमकिंकरैः नेतेनन पतिवहु आभीषयंतो ऽपमातिकं ह्रि
२८९ पचैंद्रियमेनो वुद्धिजन्मानैर्भग्न पंचकैः पुनः कर्म्मशरीरेणाथ जायानि यमहस्तिरिपिं ६४ ततो यमाज्ञया स्वां योनि
कं वा प्रपद्यते अवशिष्टेन पुण्येन पापेन च समन्वितः ६५ तेभ्यो निर्गत्य भूतेषु जायते कर्म्मतः पुनः एवं कह
चित्र रकं स्वर्गं योन्यंतरा एयपि ६६ प्रयांति जीवा मोहेन मोहिता भवसंकटे एते योगरसायनात् आगमेभ्यः
६७ एते हि जीवा भ्रिभ्रन्ता वा भवे भावनया हिताः त्रस्तस्ताः कलिता कारा सह स्थापुत कोहिशः ६८ सख्याती
ताः पुराजा नाजायते घापि वा भितः उत्पत्स्यंते पिचै वान्ये करणै घा ऽस्व निर्भ्रमण ६९ स्ववासना वशाद्वे
शाद्दशा विवशा नां गताः दर्श स्वति विविधासु स्वयं निगडिताशयाः अन्नारन्ते प्रतिदिशं प्रतिदेशे जले स्थले
जायते च म्रियते व वुद्बुदा इव वारिणी ७१ केचित्प्रथमजन्मानः केचिज्जन्मशताधिकाः केचिद्वासंख्यजन्मा ९५
नः केचिद्दित्रिभवान्तराः विहरंति जगत्केचित्पतंत्युत्पतंते चिव कंदुका इव हातेन मन्सुनाविनेहताः ७२ पुगम अ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शापाशशतैर्बद्धा वासनाभरवाहिनः कायात्कायमुपायान्ति वृक्षाद्वृक्षमिवाण्डजाः ७४ रिविते वाभ्युविनरापात्माले
भोगिनोऽसुराः ब्रह्मांडेऽधुंवरफले स्फुरन्मशकवस्थिताः ७५ तावद्भ्रमति संसारे प्राणिनो मनसो भ्रमात् याव
न्न दानपश्यति स्वं विज्ञात्मानमात्मना ७६ विज्ञाते तत्र पेहे वै क्रियातीताविज्ञसंगतिः मोहरी यं मायीनिद्रा मन्यतां
से प्रबुध्यतां ७७ तत्कर्म यत्र बन्धाय सा विद्या या विमुक्तये आयासाय परं कर्म विद्यान्या शिल्पनैपुणं ७८
एते वासिष्ठात् इति श्रीशार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां एतांतरसेशारीरएव्यापरपरिच्छेदः अथ योगः मन्त्रयोगो
लयश्चैव राजयोगो हठस्तथा योगश्चतुर्विधः प्रोक्तो योगिभिस्तत्त्वदर्शिभिः १ आसनं प्राणसंरोधो ध्यानं चै
व समाधिकः एतच्चतुष्टयं विद्धि सर्वयोगेषु सम्मतं २ ब्रह्मविष्णुशिवादीनां मंत्रजप्यविशेषैर्हैः साध्यते मंत्रयो
गः स च वत्सराजादिभिर्यथा ३ इति मंत्रप्रयोगः अथ लययोगः ब्रह्मविष्णुशिवादीनां मंत्रजप्यविशेषैर्हैः सा
ध्यते मंत्रयोगः स च वत्सराजादिभिर्यथा ३ इति मंत्रप्रयोगः अथ लययोगः कृष्णद्वैपायनाद्यैस्तु साधितो लयसंज्ञि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ वृ तन्नवस्वेवह्नि वक्रेषु लपंकजनाम द्वात्मभिः ४ प्रथमब्रह्मचक्रं स्यात् त्रिरावर्तं भगाकृतिः अपाने मूलकंदाख्ये कामरूपंच
२९० तज्जगुः ५ तदेव वह्निकुंडं स्यात्तत्वकुंडलिनी तथा तांजीवरूपिणीं ध्यायेत्ज्योतिष्कं मुक्तिहेतवे ६ स्वाधिष्ठानं द्वितीयं स्या
२४७ च्चक्रं तन्मध्यगं विदुः पश्चिमाभिमुखं लिंगं प्रवालांकुरसन्निभं तत्रोड्डीयाणपीठेषु तं ध्यात्वा कर्षयेज्जगत् ७ तृतीयं
नाभिचक्रं स्यात् तन्मध्ये भुजगी स्थिता पंचावर्ता मध्यशक्तिः चिद्रूपा विद्युदाकृतिः तां ध्यात्वा सर्वसिद्धीनां भाजनं
जायते बुधः ८ चतुर्थं हृदये चक्रं विज्ञेयं तदधोमुखं ज्योतीरूपं च तन्मध्ये हंसं ध्यायेत् प्रयत्नतः तं ध्यायतो ज
गत्सर्वं वश्यं स्यान्नात्र संशयः पंचमं कंठचक्रं स्यात्तत्र वामे इडा भवेत् दक्षिणे पिंगला ज्ञेया सुषुम्ना मध्यतः स्थि
ता तत्र ध्यात्वा शुचिर्ज्योतिः सिद्धीनां भाजनं भवेत् १० षष्ठं च तालुकाचक्रं घंटिकास्थानमुच्यते दशमद्वारमार्गं त
द्राजदंतं च तज्जगुः तत्र शून्ये लयं कृत्वा मुक्तो भवति निश्चितं ११ भ्रूचक्रं सप्तमं विद्यात् बिंदुस्थानं च तद्विदुः भ्रुवोर्मध्ये वर्तु
लं च ध्यात्वा ज्योतिः प्रमुच्यते १२ अष्टमं ब्रह्मरंध्रं स्यात् परं निर्वाणसूचकं तं ध्यात्वा सूचिकाग्राभं धूमाकारं विमुच्यते

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तच्चजालंधरं ज्ञेयं मोक्षदं तीव्रचेतसां १३ नवमं ब्रह्मचक्रं स्यात्तैर्षोडशभिर्युतं संविदुपावेतेन्म ध्येशक्तिस्तुह्री
स्थिता परा तत्र पूर्णगिरौ पीठे शक्तिं ध्यात्वा विमुच्यते १४ एतेषां नवचक्राणां मध्ये कं ध्यायतो मुनेः सिद्धयो मु
क्तिसहिताः करस्थास्याद्दिने दिने १५ योऽहं ऊर्ध्वमधस्थस्या पश्यपति ज्ञानचक्षुषा कं दंबगोलकाकारं स्वलोकं प्रज
तिते १६ जहूर्शक्ति निपातेन मूर्ध्नः शक्तेर्निकुंचनात् मध्यशक्तिप्रबोधेन जायते परमं सुखं १७ इति लययोगः अथ
राजयोगः इत्याद्येयादिभिः पूर्वं साधितोयं महामतिः राजयोगी भवेद्वायुस्थिराकृत्याप्रयत्नतः १८ पूर्वा
भ्यस्तो मनो वा तो मूलाधारनिकुंचनात् पश्चिमे दंडमार्गेण शंखिन्यंतः प्रवेशयेत् १९ ग्रंथित्रयं भेदयित्वा नी
त्वा भ्रमरकंदरं ततस्तु नादरूपेति बिंदुं तत्सम्याल्लयं व्रजेत् २० अभ्यासात्तु स्थिरस्थाने उद्दीरीतात्र जायते परानंदम
यो योगी जरामरणवर्जितः २१ अथ वा मूलसंस्थानमुक्तोत्तिष्ठ प्रबोधयेत् सुसां कुंडलिनीशक्तिं विसतंतुनिभा
कृतिं २२ सुषुम्णातः प्रवेश्यैव पंचचक्राणि भेदयेत् ततः शिवे शशांकेन स्फुरन्निर्मलशीतलिपिसहस्त्रदलपद्मान्तः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा॰ पु॰ स्थिते शक्तिं नियोजयेत् २३ अथ पवनस्तु यथा सद्धांसि वायुमभ्यंतरां नत्वं स्मावृपित्वा ततो योगी नाकं चिरं पि चिंतयेत् २४
२८८ ननत्तुन्य घतेन स्य समाधिर्विस्तरं गतः एवं नित्यं नराभ्यासान योगी सिद्धः प्रजायते २५ एते शार्ङ्गधरस्य इति शार्ङ्ग
१९८ धर विरचितायां पद्धतौ शांतरसे मंत्रयोग लययोग लययोग राजयोग परिच्छेदः अथ हठयोगः द्विधा हठः स्याद
कस्त्व गोरक्षादि सुसाधितः अन्यो मकंडपुत्राद्यैः साधितो नरामु घतैः १ अत्रगोरक्षसदृशैः सा विज्ञोयः सकव्यतेधी
रैरपि हि दुःसाध्यः किं पुनः प्राकृतैर्जनैः २ आसनं प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा ध्यानं समाधिरेतानि योगा
निषट् ३ एकांते विजने देशे पवित्रे निरुपद्रवे कंबलाजिन वस्त्रोणाम पर्यासनमभ्यसेत् ४ उत्तानौ चरणौ कृ
त्वा ऊरुसंस्थौ प्रयत्नतः ऊरुमध्ये तथोत्तानौ पाणी पद्मासनं त्विदं ५ इति आसनम् अथ प्राणायामः तत्र पद्मास
ने च बद्धा ततः स कोच येन्न धः १: समं दंडं शरीरः कृत्वा नासिकांत दृशं नयेत् ६ पश्चैवोत्पलनालेन आकर्षिनि निरंज
लं योगी योगसमाविष्टः जप्याकर्षति मारुतं ७ काकचंचुपुटीकृत्य कंठश्चौप्रोता निलं पिवेत् ३० कारधुवेना

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ताष्वपरापे घावहंनरं ८ परं रागामस्यैकं पो तां कुंभकस्तनि कोच नान स्वेवं रेवहे कंनस्यमतनोनः शोध्यनेत्रिभिः प्राणाया
माचरःष षिंकुर्यादिवमहर्मुर्खं चत्वारिशं ब्रमध्याह्ने संध्यायां विशं निर्भवेत् आर्द्ध रात्रविरानिःस्यादेवंप्राणावि
निग्रहः १० शरीरलघुताहीसिर्ज वराग्निविवर्द्धनं कृशात्वं चशरीरस्यजायते वैध्रुवं तदा ११ लवणं सरसं सा
स्वमुग्रस्मंन्नसंचंती सा कं स्त्रीसेवां च बहु स्राशित्वं च वर्जयेत् १२ क्षीरं घृतं च मिष्टान्नमिनाहारः प्रशस्यते मितेन्द्रिः
प वनाभ्यासे निद्रायाश्च जयस्तस्या केवले कुंभके सिद्धे रेचपूरविवर्जिते न तेषु दुर्लभं किंचित्रिषु लोकेषु वि
घते १४ ततोधिकतराभ्यासाभ्रवतः स्वेरकंपने ततोधिकतराभ्यासा दार्दुरी जायतराभ्यासाभ्रमित्वा गच्छन्नायते
स्वल्पवा बहुवा भुक्त्वा योगी न व्यथ्यते नरा १७ अल्पमूत्रं पुरीषश्च स्वल्पनिद्रश्च जायते कीटिमोहश्च विकाला
लास्वेदो दुर्गंधिता तनोः १८ रातानि सर्वेदा नस्य न जायन्ते न नः परं स्त्रीसंगं वर्जयेद् आहिंडंरसेत्यपत्नतः
आयुः क्षयो बिंदुनाशात् सामर्थ्यं च नाशते १९ इति प्राणायामः अथ प्रत्याहारः विषयद्वार निष्क्रांतं पावनत्वा वि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०वु विषयान्प्रति चित्तं निवार्यते यत्र प्रत्याहारः स उच्यते २० इति प्रत्याहारः अथ पंच धारणा गुरून् परे शान्त्सितमेक
२८२ स्मिन् स्थानके पद्विगायुग्भरूध्यने यत्र धारणा सा विधीयते २१ नाभेरधो गुदस्योर्ध्वं घटिकाः पंच धारयन् वायुं ततो
२८९ लभेत्पृथ्वी धारणां न भयं यावपहं २१ यापि वीसंभवा मत्युर्न भवेद् स्य योगिनः इति पृथ्वी धारणाः नाभिस्थाने
ततो वायुं धारयेत्पंच नाडिकाः ततो जलान्न भयं नाग्निजलमत्युर्न योगिनः इति जलधारणा नाभ्युर्ध्वं मंडले
वायुं धारयेत्पंच नाडिकाः आग्नेयी धारणा सेयं मत्युस्तस्य न वह्निना २३ इति तेजोधारणा नासाभ्रूमध्यदेशे
तु वायुं तत्रैव धारयेत् वायवी धारणा सेयं मत्युस्तस्य न: वायुकानाद् इति वायुधारणा भ्रूमध्ये स्वोपरि ब्राह्म
धारयेत्संच नाडिकाः वायुं योगी प्रयत्नेन सेयमाकाशधारणा २६ आकाशधारणां कुर्वन्मत्युं जयति निश्चि
तं पञ्चतत्त्वस्थितो वापि सुखिमत्मनमश्नुते २७ इति पंचधारणा नासाभ्रूमध्यदेशे तु वायुं तत्रैव धारये एम
त् वायवीना धारणा सेयं मत्युस्तस्य न वायुना २५ इति वायुधारणा भ्रूमध्ये स्वोपरि ब्राह्म धारयेत्संच नाडि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

काः वायुं योगी प्रयत्नेन सेयमाकाशधारणां २६ आकाशधारणां कुर्वन्नमस्तुं जपति निश्चितं यत्रतत्रस्थितो वापि
सुखमत्यंतमश्नुते २७ इति पंचधारणा नासाग्रभ्रूमध्यदेशे तु वायुनैव धारयेत् वायुना धारणा सेयं मता
नस्थानवायुना २५ इति वायुधारणा भ्रूमध्यस्योपरिष्ठात्तु धारयेत्पंचनाडिकाः वायुं योगी प्रयत्नेन सेयमा
काशधारणा २६ आकाशधारणां कुर्वन्नमस्तुं जपति निश्चितं यत्रतत्रस्थितो वापि सुखमत्यंतमश्नुते २७ इति
पंचधारणा अथ ध्यानम् वायुः परिचितो यत्नाद् अग्निना सह कुंडलीं बोधयित्वा सुषुम्नायां प्रविशेद् अनिरोधितः २८
मे हायपथं प्रविश्यैवं भ्रूमस्थाने लयं व्रजेत् यदा यदा भवेद्योगी त्रिकालामलदर्शनः २९ इति ध्यानम् अथ स
माधिः यदेतद्ध्यानमारब्धा तेन चेतसि रागमत्सु विचेतसा नेदन्तु यत्समाधिरुदीरितः इति समाधिः अथ यजा
गरितसमस्तुभस्ति तुरीयावस्थाः सुषुप्तिस्थं जुमतज्ञानवहिर्विषयसेवितं ३१ सतक्षम निरुद्धं यजागरितम
च्यते अथो भावनुज्ञानं प्रत्यक्षमिव दृश्यते जगदाकारं स्वसंतद्दृष्टि लक्षयेत् ३३ जागरत्सुषमात्र

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री·यो भावेत्तैर्निषवृत्तिर्हितैरुत्पत्तिः प्रलयश्चैव सोत्थप्रमवधारयेत् ३४ सत्ताभावो विशश्चद्रूपं यत्र न विद्यते त
१९० तुरीयमिति प्रोक्तमन्ते तिलयवर्जितं ३५ इति जाग्रति स्वप्नसुषुप्त्यन्तरी भावयाः अथेदं हं स्थिरीकर्तुं यो
290 गिनां सिद्धिमिति छतां कथ्यते श्रुद्धस्मी पिपिशेः सिद्धिप्राप्तुरुत्तमाः ३६ महामुद्रां नभोमुद्रां नमौ मुद्रामनुत्तमा
न्वेजेधरं मूलं बंधं स्थिरं दृढं यः करोति स सिध्यति ३७ अथ महामुद्रायाः स्मिवामपादस्य योनियो
जयेत् प्रसार्य दक्षिणां याद्यो हस्ताभ्यां धारयेद्दृढं ३८ विकुर्कं हृदि विन्यस्य पूरयेद्वायुना यनः कुं
नकेन च याप्राप्य त्या धारयिला तु रेचयेत्तवामांगेन समभ्यस्य दक्षिणांगे चांतमभ्यसेत् इति महामुद्रा अथ
नः कपालविवरे जिह्वामाकुंच्य वायेत भ्रूमध्ये दृष्टिरप्यंतं पिबेत् खेचरमुद्राया ४० इति नभोमुद्रा केटमा
कुंच्य हृदये स्थाप्ये हठमिछया तालेधरीबंध एष स्तधाव्युपनिवाराः ४१ नाभिस्थो ग्निः कपालस्थ राम
सहस्रमलात्तद्युतम् अमृतवर्द्दहासद्वैदा सर्वं पिबत्तलवि देहिनो ४२ यथा सौग्निः सदन्तं न पिबेत् १९०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्विविस्त्वयंयाभिः षट्त्रिंशद्वा ममार्गेण एव मभ्यस्यतः सदा ४३ चमत्नीकुरुते देहं जालंधरमिति स्मृतं उड्डीया
नं तु सहजं कथितं गुरुणा सदा ४४ अभ्यसेदस्ततं हस्तु वृद्धोपि तरुणो भवेत् ४४ नाभेरूर्द्ध्वं मनश्चापि तानं तु
र्य्यात्प्रयत्नतः षण्मासमभ्यसेन्मृत्युं जयत्येव न संशयः ४५ इति उड्डियाणं मूलबंधं यो नित्यमभ्यसेत् स हि
योगवित् गुदयां संपीड्य संधौ ऊर्ध्वमाकुंचयेद्बलात् ४६ वारं वारं यथा चोर्द्ध्वं समायाति समीरणः
प्राणापानौ नादविंदू मूलबंधं नवैकतां ४७ गत्वा योगस्य संसिद्धिं गच्छतो नात्र संशयः अपान
प्राणयोरैक्यं क्षयो मूत्रपुरीषयोः युवा भवति वृद्धोपि सततं मूलबंधनात् ४८ इति मूलबंधः कं
ठं बंधं दृढं कुर्यात् नंमं स्थिरस्तत्र पदे उ धारणामेतद्धि योगिनां परमं स्मृतं ४९ इति उड्डधारणा एते
योगशास्त्रेभ्यः इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां शान्तरे से प्रथमयोगपरिच्छेदः अथ मार्कंडेया लिसा
धितो द्वितीयो हठयोगः श्लोकार्द्धं न वक्ष्यामि यन्नोक्तं व्यासकोटिभिः ममेति मूले दुःखस्य नममेति

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वतिहेतिः निर्म्ममत्वं विरागाय वैराग्याद्योगसंगतिः योगात्संजायते ज्ञानं ज्ञानान्मुक्तिः प्रजायतेउयमोगे
२९। नगुणप्राप्तानां प्राकृतानां तथाहंसो कर्तृत्वमिति निस्तानामकामकरणात्तथा ३ असंचयाद्गृहे स्वतया
स्वर्वार्जितस्य चाकर्म्मणो बंधनाप्नोति शोभितशरीरं न पुनः पुनः ४ अथ हकथ्यन्ते ताभिः कर्म्मणाय
नबंधनं छिद्यते सद्गुपायेन स्फूर्त्तात्तत्र प्रवर्त्तते ५ अष्टांगयोगः यमो नियमश्चासने प्राणा
यामः प्रत्याहारो धारणा ध्यानेतन्मयः अहिंसासत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यपरिग्रहः इत्यानि स्वपराचिंता
यमएषप्रकीर्तितः ७ इतियमः अथ नियमः स्वाध्यायशौचं संतोषो देवताराधनं तपः वैराग्यंच
जत्तासंगो नियमोऽप्युच्यते ८ इति नियमः अथ आसनं: ताम्रातः कास्थितः श्रान्तो न च व्याकुल
चेतनः युंजीत योगं युंजीत कृत्वा व प्रणवं हृदि १२ सहः समासनो भूत्वा संहत्य चरणावुभौ संवृता २९१
स्यस्तथा चारौ सम्यग्विहसभ्यवायतः १३ पार्ष्णिभ्यां लिंगवृषणावस्पृशन्प्रयतः स्थितः किंचिदुन्नामित शिरोद

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नैहित्यासंस्पृशेत् १४ संपश्यन्नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् कुर्याद्दृढं हृदं वं शमुड्डीयानं तथोदरे १५
त्रिभिर्विशेषयकं च्चतानौचरणो कृतांजलिः सस्योपयलनः अन्यमध्येतपो त्रानौ पाणी पद्मासने स्थिते।
१६ दक्षिणोत्तरलेवा सपादं स्वसमुद्दक्षिणोर्वामोरोस्तु परिस्थाप्य मोत्त दधीसनमंत १७ याम्बितु
वामपादं स्थापयो निस्थाप्ते नियोजयेत् वामोरूपरि स्थाप्य दक्षिणाः सैद्धमासनं अथ प्राणायामः प्रा
णायामैर्दहेद्दोषान् प्रत्याहारेणपातकं धारणाभिश्च दुःखानि ध्यानेनानीश्वरान् गुणान् १९ यथा
पर्वततधातूनां ध्मातानां दह्यते मलं तथेन्द्रियकृता दोषा दह्यन्ते प्राणनिग्रहात् २० चरंपकेनु पथ्ये
च्छातोनागं नयति हस्तिपः तथैव योगी छंदेन प्राणान्यनि साधितं २१ यथा हि साधितः सिंहो मृगा
न्हंति न मानवं तथा हि साधिताः प्राणा किल्बिषं न तु रोगतां तनु २२ प्राणायामेन योगं साधये
घस्तसमं दधीः न ससाधकगतिं याति पातियेत् पूर्वाजिगतिं तथा २३ तस्मात्साधनं कुर्यात्प्राणायाम समायो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

श्री

२९२ गवित् प्राणायामविरोधश्च प्राणायागः प्रकीर्तितः २४ सव्याहृतिं सप्रणवां गायत्रीं शिरसा सह त्रिः
292 पठेदायतप्राणः प्राणायामः स उच्यते २५ चक्षुस्पन्दनमात्रस्य यावद्द्वादश संज्ञकाः तावन्निबध्यते
प्राणः प्राणायामः स उच्यते स्वजानुतः कराग्रं यावद्द्वादश छोटिकाः तावन्निरुद्धो ते प्रा
णः प्राणायामः प्रकीर्तितः २६ प्राणायामेन लघुस्वेदो हि रोमहर्षस्ततः उत्तमसिरसोत्सा हा
रकाधारणायामिः प्रकीर्तितः २ ध्यानेनं समाधिरिव स्येवं प्राणायामादनुच्छेयोऽत्स्येयौ वैदिकी स्थि
तिः २७ प्रथमेन जयेत्स्वेदं द्वितीयेन च वेपथुं विषादं हि तृतीयेन जयेद्दोषाननुक्रमात् २८ हिर
रोगान्तरया हृद्याय त्याह्यात्त धारणा ध्यानेन समाधिरिसेवं प्राणायामादनुक्रमात् २९ तस्माद्यु
क्तः साहायो योगी प्राणायामपरो भवेत् अयत्नां मुक्तिफलदं तस्माद्वस्याच्चतुर्थं ३० शक्तिः शान्ति
स्तथा संवित्प्रसादश्च महामते स्वनूयं प्रणवैतेषां कथ्यमानमनुक्रमात् ३१ कर्माणाम् २९२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

षड्दृष्टानां जायन्ते फलसंक्षयने फलसंक्षयः चेत सोर्थं कषायमलापवाः साध्वस्ति रूपजे ३० ऐहिकामुष्मिका
न्कामांश्च लोभमोहात्मकांश्चयान् निरुद्धास्ते यदा योगी प्राप्तिः स्यात्स्वाहेकामिका ३१ अतीतानागतान्
र्थनिप्रकृष्टतिरोहितांश्च विजानाति यदा योगी तदा संविदितिस्मृता ३२ यांति प्रासादयेनास्य मनःपं
चवायवः इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यः स प्रत्याहृद इतिस्मृतः ३४ प्राणायामसमायुक्तिपूर्वाभ्यासस्य कथ्यते पांच
कुंभयः सर्वनाडी संशुद्धिहेतवे ३६ पूर्वं दक्षिणहस्तस्यांगुष्ठेनैव पिंगलां निरुध्य पूरयेद्वायुमिडा
यांनु शनैः सुधीः ३७ यथाशक्ति निरोधेनानंतरं कुर्याद्वै कुंभकं पुनस्त्यजेत्पिंगलया शनैरेव नुकमतः ३८
पुनः पिंगलयापूर्वं पूरयेदुदरं शनैः धारयित्वा यथाशक्त्या रेचयेदिडया शनैः यथा त्यजेत्तया पूर्वं धारयेद
निरोधनः नाडी विशुद्धौ जातायां ततः कुर्याद्यथेच्छया इति प्राणायामः अथ प्रत्याहारः शब्दादिभ्यः
प्रवृत्तानि ह्यतानि यतात्मभिः प्रत्याह्रियते येन प्रत्याहारस्ततः स्मृतः ४२ स बाह्याभ्यंतरं शौचं निः

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पादाङ्गुष्ठनाभितः स्मृत्वा बुधः प्राणः प्रत्याहारमुपक्रमेत् ४२ रजसात्तमसो वृत्तिमतो न र
हंसं बाध निर्मितः स्मृत्वा बुधः प्राणप्रत्याहारमुपक्रमेत् ४३ रजसात्तमसो वृत्तिमतो
रजस्तमसया सैवापङ्क्ति सैवाप निर्मले समले स्थितेषु जीतयोगर्किते ४४ इन्द्रियार्थेभ्यः प्राणा
दीन्मन एव च निगृह्य समर्थ्यायेन प्रत्याहारमुपक्रमेत् ४५ यस्तु प्रत्याहरेत्कामान्सर्वाङ्गानीव कच्छपः स
दात्मरतिरेकस्थः पश्यत्यात्मानमात्मना ४६ इत्युक्तिप्रत्याहारः इति धारणा प्राणायामाद्दशकेन धा
रणा साभिधीयते हृदिदेशस्थाने ध्रुवधारणा गुरूपदेशमार्गेण एकस्मिन्स्थाने चेतः परिरुध्यते ज्ञात्मनो वा तो
धारणा साभिधीयते जितो जितो शनैर्भूमिमारोहेत्तं यथा द्रुमं तथा रयावीत्तया मोह मादत्ते भूर
निर्जिता ५० इति धारणा अथ ध्यानं भ्रूमध्ये मिमासे नव मध्ये शमामात् एकस्मिन्स्थाने चे
धारणा यत्ने ज्ञात्मतो वा तो धारणा साभिधीयते जितो जितो शनैर्भूमिमारोहेत्तं यथा द्रुमं रोहे २९३

नासिके भ्रूमध्ये मस्तकहृदये मूर्ध्नि ४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

षवावकाये षगुहासु ववनेषु चानिलयुक्ताः सदा योगी ध्यानेन सम्यगुपक्रमेत् ५१ त्यक्तसंगो जितमना लघ्वाहा
रो जितेंद्रियः पिधाय बुध्याहाराणि मनो ध्याने नियोजयेत् ५२ आत्मानं वजगत्सर्वं दृश्यानि स्याद्विभिन्नया
विद्याकाशमध्ये ध्यायन् योगी याति परां गतिं ५३ अथवा प्रोच्यते ध्यानमन्यदेवात्र योगिनां रहस्यं परमं गु
केः कारणं बध्यमेव यत् ५४ वायुवचेस्ले चित्ते स्थिरो कर्त्तुं न शक्यते तदर्थं सकले योज्यं जस्माह वत्तिषु कालं ५५
मूलाधारस्थितं जीवं प्रदीपकलिकाकृतिं प्रणवेन समाकृष्य हृद्यमांते निवेशयेत् ५६ ततो जेषि ब्रह्मरंध्रे वं स
ल्ला षारा स्तमुस्थितं निपतिं द्ययमहाद्वारे मनसा हात्मत्वपिणां ५७ यथा प्रणुकमोंकारः प्रतिनिर्योति मूर्द्धनि
वि तथोंकारमयो योगी त्वक्षरे त्वक्षरो भवेत् ५८ कुर्वन्नेवं सदा पश्येन्मनो भवेगागो भवितं हंसं विंदुं शि
खां ज्योतिस्ततोल्पमवाप्नुयात् ५९ ब्रह्मद्वारमुखे सूक्ष्मं निर्विकल्पं परात्परं ज्योतिराराध्य योगी तन्म

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२९४ यत्नाद्व्रजेत ६० निर्विकल्पे परे ब्रह्मणि जीवितक्षयमागते नश्यंति सर्वकर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे ६१ दृष्टमहि
यथा यक्षीम्याकस्मादेव दृश्यते बुद्धीस्यो दृश्यतामेति भ्रागिस्येव तथाविधः ६२ अथ ततः एष तो मध्यपार्श्वे
294 तोयसमं ततः विद्युद्वक्तितकाम्पातिरुपंको गिसमप्रभः ६३ रंजाते स्त्रीयथात्मानं सर्वशां कांहं न बुध्यते र
मरोरपि न जानाति को हं योगेनाप्युपमान् ६४ अणोरणीयान्महतो महीयान् वहीं ह्मांक लाह
ख्यातथाप्येनेस सर्गवेदनकश्च न ६५ गुरूपदेशतो लब्ध्वा लक्ष्यं यत्नात्समभ्यसेत् अभ्यासाद्दृश्यते
देवो ज्योतिरूपो महेश्वरः ६६ तेजः परं प्रकृतिमतीत तमसः परस्तात् हृदि स्वर्णकनकस्वरूपं आत्मानमात्म
निगतः प्रकृतेर्विभिन्नमानन्दमात्रमिति पश्यति यः स मुक्तः ६७ यथा वेदे वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यव
र्णं तमसः परस्तात् तमेव विदित्वातिमृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ६८ इति ध्यानं अथ समाधिः स २९४

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

पादिप्रापितो द्वितीयोऽष्टांगहठयोगपरिच्छेदः अथ मनःस्थिरीकरणप्रभावः यत्रान्यत्र मनो याति ध्याय
नो योगिनस्तथा तत्रैव हि लयं कुर्यात्स्थित्वा सर्वगतो यतः १ भक्त्यानया भवेच्चेतः छिन्नपक्षमिव चलं
सर्वत्रैकशिवं स्मृत्वा निर्विकल्पं विधीयते २ कामक्रोधादयः सर्वे मतिरक्षणोपहकृतिः गुणा विविधक
र्माणि विलीयन्ते मनःक्षयात् ३ अमनस्के गते चित्ते जायन्ते कर्मणां क्षयः यथा चित्रपटे दग्धे दह्यते
चित्रसंचयः ४ तद्वद्योगात् यथा क्षीरे काठिन्यमुपगच्छति तथा जीवो मनस्थैर्यात्परं ब्रह्माधिगच्छति
यथा हिमप्रभावेन जलं स्यात्तलमाक्रयात् तथा मनःस्थिरत्वेन जीवः शिवमयो भवेत् ६ शिवस्य
शक्तिर्जीवो किंजीवस्य किं मनः स्मरणं जीवो शिवं प्रापयितुं मन एव हि कारणं ७ जीवः शिवः शिवो जी
वो न भेदोऽस्त्यनयोः क्वचित् नो लिप्तो भवेज्जीवो मनोयुक्तः सदाशिवः ८ एते शाङ्गधरस्य इति शाङ्गधरवि
चितायां पद्धत्यां शान्तरसे मनःस्थिरीकरणप्रभावपरिच्छेदः अथ योगिमहिमा दोषोपसर्गचिकित्सा स

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

समाधिः समाधिः समतावस्था जीवात्मपरमात्मनोः नि[illegible]ग यद्प्राप्तिः परमानंदरूपिणी ६९ निश्वासो
२५५ च्छ्वासयुक्तो वा निःस्पंदोचलल्लोचनः शिवध्यायी सुलीनश्च स समाधिस्थ उच्यते ७० नश्यरेणाति यदा किं
२९५ चित्पश्यति न जिघ्रति नच स्पर्शं विजानाति समाधिस्थ उच्यते ७१ इति समाधिः अथ तुर्यातीतं च
लेन शुद्धमात्मपरिणाममस्थिरादयः तुर्यातीतं पदं तत्सात्सो मृषेन शोवति ७२ निद्रादौ जागरे स्पाने यो
भावउपपद्यते तच्छ्वे भाषितो योगी मुक्तो भवति नान्यथा ७३ यथाकाशवदेकात्मा सर्वभानजो यि
सन् नभावं जनास्ति सम हां त्मा महेश्वरः ७४ यथा जलं जले नैक्यान्निति समुपगम्यते तथात्मा
साम्यतामेति योगिना परमात्मना उपगतेतो न जायते चैव द्दे ते न विनश्यति ताधिस्त्यमवाप्नोति प
रिमाणं न छति ७६ स्वेदं म्कोदां कथा देहशोष भ्रमादिनो न च भक्तवक्रादवाप्नोति शाकाधे हि पते न च
७७ इति तुर्यातीतां एते षुराताभ्यो योगशास्त्रेभ्यः इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धत्यां शांतरसे समाधिरो राम २५५

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

मधारणास्य महासिद्धिप्राप्तये: अलौल्यमारोग्यमनिष्ठुरत्वं गंधः शुभो मूत्रपुरीषमल्पं कांतिः प्रसादः स्वरसौम्यता च

योगप्रवृत्तेः प्रथमं हि चिन्हं ११ अथ यागागजनोपातियरोक्षो गुणाकीर्तनेन विस्मृति चमत्कानि निर्मिद्वलेस्तुगुण

गणं तु तर्क्षमे २ शीतोष्णमादिभिरस्थैर्यैस्सबाधान जायते येन भीतिमेतिचान्येमत्तस्स सिद्धिरूपस्थिता ३ इति

योगिमहिमा अथ योगोपसर्गचिकित्सा प्रमादाद्योगिनो दोषा यद्येते स्युः चिकित्सितं तेषां नाशाय कर्तव्य

योगज्ञैस्तन्निबोधमे ४ बाधिर्यं जडता लोपः स्मृतेर्मूकत्वमंधता ज्वरश्च जायते सद्यस्तद्वदज्ञानयोगि

नः ५ स्निग्धां यवाग्नूं नात्युष्णां चित्ते तत्रैव धारयेत् ताम्बुगुल्मप्रशमनार्थं गुदावर्ते यथाविधि ६ यथा

मंवापि जलं नौवा वायुं ऊर्ध्वोपरि क्षिपेत् तद्वत्कं ये महाशैले स्थिरं मनसि धारयेत् ७ विहते वचसो वाचो वा

धिर्ये श्रवणेंद्रिये तथैवाम्रफलं ध्यायेत्तत्पान्नोरसंते द्रिये ८ यस्मिन्यस्मिन्यदा देशे तस्मिंस्तदुपकारिणा

मूर्धारयद्वारणामक्षो शीतोष्णसं फलं ध्यायेत्तत्पान्नोरसंते द्रिये ८ यस्मिन्यस्मिन्यदा देशे तस्मिंस्तदुपका ३

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२९६ नोंशीतेवाहिंनी ९ काष्ठंशिरसिसंस्थाप्यतथाकाष्ठेनताडयेन्नूलमस्म्यतेः स्मृतिःसद्योयोगिनस्तेनजायते १०
296 स्वमानुषंसत्वमंतेयोगिनेप्रविशेयदि वा यग्निधारणाचैवदेहसंस्थंविविर्दहेन ११ एवंसर्वात्म[illegible] [illegible]का
कार्यरक्षायोरक्षायोरक्षायोगविदांनिशं धर्मार्थकाममोक्षाणांशरीरंसाधनंयतः १२ प्रवृत्तिलक्ष-
णाख्यानाद्योगिनोविस्मयात्तथाविज्ञानेविलयंयातिजस्माद्रूपाः प्रवृत्तः १३ उपसर्गाःप्रवर्त्तंतेदृष्टेयात्मनि
योगिनःयेतांस्तेसंप्रवक्ष्यामिसमासेननिबोधमे १४ काम्याः क्रियास्तथाकामान्मानुषानभिवांछति
स्त्रियोदानफलंविद्यामायुर्दीर्घंधनंदिवं १५ देवत्वममरेशत्वंरसायनचयःक्रियाःमरुत्प्रपतनंयज्ञंज-
जग्न्यावेशनंतथा १६ चित्तमित्थंप्रवृत्तंहियत्नेयोगीनिवर्तयेत् ब्रह्मासंगिमनःकुर्वन्नुपसर्गात्प्रमुच्यते १७
उपसर्गैर्जितैरेभिरुपसर्गास्ततः पुनः योगिनंसंप्रवर्त्तंतेसात्वराजसतामसाः १८ प्रातिभःश्रवणोदेवो एम
२९६

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

भ्रमावर्जैंत्तपापरैपंचैतेयोगिनोयोगामविघ्नापकहृकोहृयाः १९ वेदार्पशास्त्रकाव्यार्थो विद्याशिल्पान्यशेषसः प्रभवन्ति

यदस्येति प्रातिभः सतु योगिनः २० शब्दार्थानखिलान्वेत्ति शब्दं गृह्णाति वै च यत् योजनानां सहस्रेभ्यः श्रावणः सो

ऽभिधीयते २१ सृष्टौ यदानुदृश्यन्ते समन्ताद्देवयोनयः उपसर्गं तमित्याहुर्नेवमुन्मत्तवद्बुधाः २२ आप्लुते पस्त्रिरालंव

मनोदोषेण योगिनः समस्ताचारविभ्रंशाद्ध्यानमः सपरिकीर्तितः २३ आवर्त इव तोयस्य ज्ञानावर्तो यदाकुलः तमा

सह्यचाववर्तते उपसर्गः स उच्यते २४ एभिर्नाशितयोगस्तु सकला देवयोनयः उपसर्गैर्महाघोरैरावर्तन्ते पुनः पु

नः २५ प्रावर्त्य कंबलं शुक्लं योगी तस्मान्मनोमयं विंतयेत्परमं ब्रह्म कृत्वा तत्प्रवणं मनः २६ इति दोषोपसर्गविजि

त्सात्रपसस्वबारणा योगयुक्तः सदा योगी लघ्वाहारो जितेंद्रियः सूक्ष्मास्तु धारणाः सप्तभूराद्या मूर्द्धि धारयेत्

२७ धरित्रीं धारयेद्योगी ततः सौख्यं प्रपद्यते आत्मानं मन्यते चैवावीनरूधं वजहाति सः २८ तथैवाप्सु रसं सूक्ष्मं तद्व

द्रूपं च तेजसि स्पर्शं चायोग्य पानछिद्रिमनसस्सधारणाः २९ व्योम्नि सूक्ष्मप्रवृत्तिं च शब्दं तद्वज्जहाति सः मनसा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

२६० सर्वभूतानां मनस्त्वाविशते यदा २० मानेक्षी धारणां विभ्रन्मनः सोक्ष्मवज्जायते न हृद्बुद्धिमशेषाणां सत्वमानस

योगवित्परित्यजंति संप्राप्य बुद्धिसौक्ष्म्यमनुत्तमं २१ यस्मिन्यस्मिंस्तु कुरुते भूते रागं महामते तस्मिंस्तस्मिंस्समाश

क्तिं संप्राप्य सर्वविन्नश्यति २२ नस्याद्दिहत्वा सूक्ष्मापि संसज्जाति परस्परं परित्यजति यो योगी स परं प्राप्नुयात्सदः २३

एतान्येवं तु बंधाय सर्वसूक्ष्माणि सर्वदा भूरादीनां विरागो हि संभवेषु स्तु मुक्तये २४ गंधादिषु समासक्तमितेन द्वित

त्वंजगत्स्तु न यावत्तत्ते मोक्षम्यांत्सव्रजाया परमात्मुषं २५ सत्वेनाधारणायोगी समजीतस्पृहोद्भुतिनस्मिंस्तदाभूतेल

यं यातिविघातजः २६ देवानामसुराणांच गंधर्वोरगरक्षसां देहेषु लयमायाति संगं नाप्नोति न क्वचित् २७ इति

सप्तधारणाः अष्टमं महासिद्धिप्राप्तिः अणिमालघिमाचैव महिमाप्राप्तिरेव च प्राकाम्यं च तथेशित्वं वशित्वं

च तथा परं २८ यत्र कामावसायित्वं गुणानेतानथैश्वरान् प्राप्नोति सप्तावनायासात्संप्रदीर्णात्सवचकान् २९ सूक्ष्म स्म०

~~त्सूक्ष्मतरं ध्यानं वर्त्मैन व्याप्यैतं यं चैते योमिनो योमानविज्ञानं ... सर्वं ... विधाशि~~ २६०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

णीपापशोधृत्वा ह्यघिमा गुणः महिमाशेषपूज्यत्वात्प्राप्तिर्नाप्राप्यमस्य यत् ४० प्राकाम्यमस्य व्याप्तित्वादीशित्वं वै
श्वरो यतः वशित्वाद्वशिता नाम योगिनः सप्तमो गुणः ४१ यत्रासस्थानमप्युक्तं यत्र कामावसायिता ऐश्वर्यं का
रणैरेभिर्योगिनः प्रोक्तमष्टधा ४२ एतन्मार्कण्डेयपुराणाद् दसथमहासिद्धिप्राप्तिपरिच्छेदः अथ योगचर्या वाग्दं
डः कर्मदंडश्च मनोदंडश्च ते त्रयः यस्यैते नियता दंडाः स त्रिदंडीति गद्यते १ या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः २ येन केनचिदाच्छन्नो येन केनचिदाशितः यत्र सायंगृहो यस्तु तं दे
वा योगिनं विदुः ३ मानापमानौ यावेतौ प्रसुद्वेगकरौ नृणां तावेव विपरीतार्थौ योगिनः सिद्धिकारकौ ४ चक्षुःपूतं
न्यसेत्पादं वस्त्रपूतं जलं पिबेत् सत्यपूतां वदेद्वाणीं बुद्धिपूतं विचिन्तयेत् ५ सर्वसंगविहीनश्च सर्वपापविवर्जितः
जडवन्मूकवद्योगी विचरेन्महीतलं आसिधाएविधंवर्द्धिं समलेयः अप्रपश्यति मात्रासु धातुमात्मणां स योगी क
ल्पते बुधैः पस्मिन् स्थाने ष्टणं सिद्धं दीपं ग्योगी कथंचन आयोजनं चतुर्दिक्षु प्रचिन्तन सचक्षते ८ वतुःसाग

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०प० रपर्यंतां पृथिवीं योद्दत्ति चनल स्तस्य च योभिष्टां सर्मवातायवास्मं ९ आतिथ्ये श्राद्धयज्ञेषु देवयात्रोत्सवेषु च महाज
२९८ नेषु सिद्ध्यै योगी न गच्छेत् योगवित्क्वचित् १० जाते विधूमे चांगारे सर्वस्मिन्भुक्तवज्जने अटेत योगवित्भैक्षं न तु तेष्वेव नित्यश
ः ११ यथैवमवमन्यंते जनाः परिभवंति च तथा युक्तश्चरेद्योगी सतां धर्मं न दूषयन् १२ भैक्षं चरेद् गृहस्थेषु यायावरगृहेषु च श्रो
298 त्रियेषु चरेद्यतिः फलमूलं यवागूं वा पयः सक्तुकं च सक्तवः १३ ब्रह्मचर्यमलोभश्च स्वाध्यायोऽक्रोध एव च सुचितता आहारलाघ
वं शौचं च योगिनां नियमाः स्मृताः १४ सारभूतमुपासीत ज्ञानं यत्कार्यसाधकं ज्ञानानां बहुता येयं योगविघ्नकरी हि
सा १५ इदं ज्ञेयमिदं ज्ञेयमिति यस्तृषितश्चरेत् अपि कल्पसहस्रेषु नैव ज्ञेयमवाप्नुयात् १६ समाहितो ब्रह्मपरो
प्रमादी शुचिरेकांतरतिर्जितेंद्रियः विशुद्धबुद्धिः समलोष्टकांचनः प्राप्नोति योगी परमव्ययं पदम् १८ एतन्मा
र्कंडेयपुराणात् इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ शांतरसे योगिचर्यापरिच्छेदः अथ पारिच्छज्ञानं अक्षीणक शा०प०
र्मबंधस्य ज्ञात्वा मृत्युमुपस्थितं उत्क्रांतिकाले संस्मृत्य पुनर्योगित्वमृच्छति १ तस्मादसिद्धयोगेन सिद्धयोगे २९८

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नवापुनः शेषामरिष्टानि सहायेनोक्तामेन सीदति ४ अरिष्टानि विशिष्टानि अणुवत्स्थानि नानि ते येषामालो
कनाम्न सुनिर्जज्ञानानि जनानि योगविन् ५ देवमार्गं ध्रुवं शुक्रं सोमच्छायामरुंधती यो न पश्येन्न जीवेत्स वत्सरः संवत्सरा
त्परं ६ अरश्मि बिंबं सूर्यस्य वह्निं चैवांशुमालिनं दृष्ट्वैकादशमासांस्तु नरो नोर्ध्वं स जीवति वांत्या मूत्रं पुरीषं यः सुव
र्णं रजतं तथा मेन्मसस्त्वक्षमथवा स्वप्ने जीवितं दशमासिकं ६ दृष्ट्वा प्रेतपिशाचादीन् गंधर्वनगराणि च सुवर्णवर्णा
दृक्षांश्रुत्वा नवमासान्स जीवति ७ स्थूलः कृशः कृशः स्थूलो यो कस्माद्देवजायते नो महत्कृते श्वनिवृत्ते श्वुनस्था पुष्पा अष्टमासिकं ८
खंडं यस्य पदं पांशौ पादस्याग्रे यथा भवेत् पांशुकर्दमयोर्मध्ये वा सप्तमासान्स जीवति ९ कपोतगृध्रकाकोला वाय
सो वापि मूर्द्धनि क्रव्यादो वा परो लीनः षण्मासायुः प्रदर्शकः १० हंसानेकाकुपंक्तीभिः पांशुवर्षेण वानरः स्वच्छा
यां चान्यथा दृष्ट्वा चतुर्मासान्स जीवति ११ अनभ्रे विद्युतं दृष्ट्वा दक्षिणां दिशमाश्रितां पयसीन्द्रधनुर्वापि जीवितं
द्विमासिकं १२ घृते तैले न पादर्शे तोये वानात्मनस्तनुं यः पश्येदशिरस्कंधां मासादूर्ध्वं न जीवति १३ पश्यति स्वसमो

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

रा०श्री०
२९९
१११

यं धोगात्रे प्राच्य समोपि वा न स्मा साधिकं ज्ञेयं योगिनः किल जीवितं २४ यस्य वै स्नानमात्रस्य हृत्तोय मवश्यम्
ति पिबन्नश्रु जलं शोषो याद स्याहं सोपि जीवति २५ यस्यापि हन्यते छे छे भूर्नै राज्ञा वु श्चो दिवा स म्लसु सत्तरात्रं न पुश्या
श्चा हो सस्त स्थ यः २६ पिधाय कर्णौ च निजौ न शृणोत्यात्म संभवं न पश्यते चक्षुषो ज्योतिर्यस्य सोपि न जीवति २७
रक्तकृष्णं वा रधस्तगोन हास्यपरश्व सांद स्मिणेणा ध्यानये वा री स्वप्ने सोपि न जीवति नंम स्त पण कस्वप्ने हस्तनन
सनस्संरएकृ पिलक्ष विभ्रांतं विष्ठा मल सुमुपाश्यितं पततो यस्य वै गर्जे स्वप्ने गमपची यमेन वो ति च्छति यः स्वप्ने
नरंनंनस्सजीवितं २८ स्वप्ने ग्निं प्रविश्य घृ स्कृत वनिः क्रयते पुनः जलप्रवेशाद पि वा न दृष्टं न स जीवितं २९ कए
लैः पुरुषैः कृष्णैर्विकमैस्तघ्नापुर्षैः पापात्मे स्नातिनः स्वप्ने स घोम सुभवे न्नरः ३० ही यादिग यं नो वेत्ति उष्यत्त
ग्निं नष्टा निष्ठिनात्मानं परनेत्र स्थ्य वीक्षते यः स मसुमान ३१ स्वभाव वैपरीत्ये नु मरीस्य विषर्यये कथयंति रम०
मनुष्याणां समासेन्नौ पयंनकौ ३२ आरक्तता मेति मुखं जिह्वा वाप्य सितायते नन दाप्रात्रोवि जानीवान्मसु २९९

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स्वन्वमागतं नं २८ नासिकावक्त्रनामेति कर्णयोश्चैव मनोऽत्र जीने त्रैवं वर्णामस्त्र वति यस्य नस्यानुत्तन्हुन मरणे योगि
नां ज्ञानविष्ठिष्ठामन्ये वापि महात्मनां प्राप्तेच कोपुरुषैस्तद्धि वां ये विवर्ष्ट लोः २९ एतेमार्कंडेय पुराणान
द्रतिशार्ङ्ग धरविरचितायां यद्धृत्यार्णतरसे श्रीशिव ज्ञानपरिच्छेदः अथ विदेहमुक्ति कथनकाले वं वनेप्र
वान्हे वापरात्रौ कम ध्यान्हे वापरे कैश्चित् पत्त्वारज्जनी भागेन दीप्ति बं निशीथिनं एनसभागेन यैवान्हे यो
गं युंजीयु योग विदेहमुक्ति कथनकाले वं वने पूर्वान्हे वा परात्रौ वा मध्यान्हेन विदेहमुक्त्यै ज्ञानी त्वस्त्वा
मरणेः जंमयं रपुंगम वद्धपः मा स्तनाद्धीमान समसंस्थानं कधरः निरुद्धप्राणपवनो हंमैदं स्वान संस्थ धार
रवुद्ध्या निरुध्यद्वाराणि नव मीलितलोचन ॐकारं नुधनुः कृत्वा गुणं संस्वनियोज्य त्वं धनन्त्वात्मानं शरं सोपि
ष्टते मूर्तेन्द्रियादिभिः प्राणवायुमनः क्षेपैः श्लिमोहक मलक्षिनः दृशं महाप्राणायामे गतलक्षं प्राप्य तुततः पुरं षड्वि
शानत्व संयुक्तः परमात्मानि लीयते ईश्वरः चतुर्भिः कलापकैः ततः परमभाकाशमतीन्द्रियमगोशचरं पद्धु ध्याने वा

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

शा०श्रे०
३००
२५०

ख्याबुध्याकृतेनैनं न मन्यते ८ इति विदेहकथनं अपकायमत्वंवंचया जीवन्मुक्तः सदेहोहं विभुयामि जगत्रयं इति चेज्ज्ञायते
चांछा योगिनस्तन्निबोधमे ९ शरीरं न त्यजेदेवकालकस्यापि कुत्रचित् अनःशरीरस्थार्थेपलःकार्यस्तु योगिनां १० योगि
नासनं तं यत्नाद्दीप्तानां विचारणा कर्तव्या येन कालोसौ ज्ञातो हंति छलान्नरं १० ज्ञात्वा कालं वृतं सम्यक्कलयत्स्थानं समा
श्रितः युंजीत योगं कालोस्य यथासौ जायते फलः ११ बध्वा सिद्धासनो हं पूरयेत्प्राणवायुना कृत्वा दंडं स्थिरं चाधाद शब्दाय
पिरुधयेत् १२ वधयेत्खेचरी मुद्रां ग्रीवायां च जलंधरं अपाने मूलवंधे च उड्डीयाणं तथोदरे १३ उत्थाप्य भुजंगी शक्तिं मूला
ध्वारेनरेध्रस्थितानाम सुषुम्णा नगरं पंचवक्राणां भेदिनी शिवा १४ नीवे हृदाम्बुपं नीत्वा यानीबुद्धिमनोपुंसा सह स्वदलप
ग्रस्थ शिवे लीनां सुधामये १५ ततः सुधाकरोम्भूनमममनतेन मूलनःसिचत — लदेहंप्राप्य यंतो विचिंतयेत् १६ तया सा
र्द्धं न तो योगी शिवे नैकात्म्यतां व्रजेत् परानंदमयाभूत्वा चिद्रूप जिमापि संत्यजेत् १७ मनो ११ ततो — मनाभास समहं भाव वि
वर्जितं सर्वांगकल्पनाहीनं कथ्य कालो निहंति तं १८ स एव कालः स शिवस्संबंधो नापि किंचन कः कनहन्यात् तत्त्वमयमे

ए०म०
२००

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नापिकश्चन १९ ननोव्यनीते समये कालास्यात्तिनृषिणी योगी सुसोषिन इवप्रबोधं मन्तिबोधिनः २० एवं सिद्धे भवेद्योगी
वृना ला विधानं कालं कलिनसंसारं यौरुषेणाभुनेन हि २१ मनत्रिभुवने योग विवुरले क एव सन पण्पन्संसारखेविं
श्रीस्वछ्या याविरहे कृतिः २२ यथार्कं रश्मिसंयामा क्रंकांनेहुनाशनम् श्रावि:करोति नैकः सन्दृष्टांतः सनु योगिनः २३
मईह कल्पदेहापि मुखाये स्तात्यणीय सा कुरोतिमम्स्राख्वयमुपदेशः सयोगिनः २४ पिंगलाकुरः सर्पः सार्पः सारंगा
वेघ्रकोवनेहमुकारः कुमारीच षडेमे गुरवोमताः २५ गुरुत्वाव विषाण्यारामालोक्यतिलकाहतिं सहनेन विवर्द्धनेया
गौसिद्धिमुपाश्नुते २६ इति योगिनांकालंवंचनाइति विरचितं वं धायद्धति यीमये यं सकलगुणिगणानां पीनेये
सास्तुनिसविपुल विमलदात्यल्पकलानांनिधानं ननुणानरसिनिनुद्धा विद्धि षल्को शिकानां २७ श्रीराघवः कुमेत
वृकेशवपदांगे वसाधोर्मुखान्न षद्वाणीव सुधानिशाकरमयोभानोरिवोघोतित्तामाकंदादिवसंजरी पनयमद्
येच यानिर्गतासेयं शाङ्गधरतनोनुजगनश्चोतोमुदं पदधातिः २८ अस्माम्या साह्यवयं सपशिष्याः सर्वे मनाः सादिस्फुरखाद

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

बुद्धिः अर्थं कामं वेत्ति धर्ममेव मोक्षं निःसंदेहं पौलिलिनुपंडितोपि २९ शास्त्राब्धिं सकलं विलोक्य निर्मलं ग्रंथः कृ-
३५ तोयं मया लोकानंदकारः समस्तसुकलास्वंतानजैवानकः अस्मात्स्वाद्य सुभाषितामृतरसानानंदपूर्णा नराः
संतः सप्रतिनाकवासविरमान् देवान् हसंतु क्रमं ३० इति शार्ङ्गधरविरचितायां पद्धतौ शान्तरसे विरहमु-
क्तिकथने कालवंचनादिपरिच्छेदः ॥ ॥ समाप्तं शुभमस्तु ॥ संवत् १८९२ मिति चइत्र सुदी १८

६५०

शार्ङ्गधरपद्धत्या

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative